ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1
MERCREDI
1er SEPTEMBTE
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման Տար.	200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.673
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.673

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

(ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏ. 24)

ՆԵՐԳԱՂԹԻ 30ԱՄԵԱԿԸ

Կիրովականի քաղաքի քիմիական գործատան մշակոյթի տան մէջ տեղի ունեցաւ ներգաղթի 30ամեակին նուիրուած հաւաքոյթ մը, որուն մասնակցեցան 600էն աւելի հոգիներ: Քաղաքի կոմիտէի առաջին քարտուղար Հայկ Օհանեանի բացման խօսքէն ետք Հայաստանը սփիւռքի Հայերուն համար հայրենիքն է նիւթին շուրջ խօսեցաւ Դ. Յովհաննիսեան, որ Նախարարներու Խորհուրդին առընթեր հաստատուած հայրենադարձութեան կոմիտէի նախագահն է:

Ցեղասպանութեան 30 տարիներուն աւելի քան 110.000 Հայեր 26 երկիրներէ վերադարձած են հայրենիք: Միայն 21 հազար Հայեր բնակութիւն հաստատած են Կիրովականի մէջ:

×

ԽՈՀԱՆՈՑԻ ՆՈՐԱՁԵՒ ԿԱՐԱՍԻ

Շիրակ անունը տրուած է Լենինականի մէջ շինուած խոհանոցի նորաձեւ կարասին, որ բաղկացած է ութ կտորներէ եւ աչքի կը զարնէ իր յարմարութեամբ եւ ձեւով:

Այս տարի համանուն գործատունը, որ մասնագիտացած է խոհանոցի կարասիներու արտադրութեան մէջ, շուկայ պիտի հանէ 1000 կահոյք:

Շիրակը պիտի ցուցադրուի նաեւ Պուէնոս - Այրէսի միջազգային տօնավաճառին:

×

ՋՈՒՐ ՍՓՌՈՂ ՄԵՔԵՆԱՅ

Մեղրաձորի մէջ զետեղուեցաւ ջուր սփռող չեխ մեքենայ մը, որ վայրկեանը 40 լիթր ջուր կը սփռէ: Պիտի ոռոգէ 50 հեկտար գետնախնձորի, կաղամբի եւ հացահատիկի դաշտերը:

Նոյնօրինակ մեքենաներ պիտի զետեղուին նաեւ Բջնիի եւ Ալափարսի դաշտերը:

×

ՓՐՈՖ. Խ. ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆ

Բնութեան պահպանութեան միջազգային խորհուրդի գործադիր կոմիտէի վերջին նիստին մէջ գործադիր կոմիտէի խորհրդատու ընտրուած է Փրոֆ. Խաչատուր Միրիմանեան: 1960էն ցայսօր եօթներորդ անգամն է, որ այդ պաշտօնին կը կոչուի:

Հայաստանի գիւղատնտեսական հիմնարկութեան փրոֆէսօրին վաստակը բնութեան պահպանութեան ասպարէզին մէջ բարձր գնահատանքի արժանացած է միջազգային համապատասխան կազմակերպութիւններու կողմէ: Ան լեռնային երկիրներու բնութեան պահպանութեան կոմիտէի նախագահն է, Իւնեսքոյի գիտնականներու խորհուրդի մարմնի անդամ է, ինչպէս նաեւ Արեւելեան Եւրոպայի բնութեան պահպանութեան կոմիտէի: Խաչատուր Միրիմանեան կը ղեկավարէ նաեւ Խորհ. Միութեան գիւղատնտեսութեան նախարարութեան բնութեան պահպանութեան աշխատանոցը:

×

«ՆԱՅԻՐԻՏ» ԻՆՔՆԱՇԽԱՏ ՄԵՔԵՆԱՆ

Կիրովականի Աւտոմատիկա» գիտահետազօտական հիմնարկութեան մէջ մը շակուելու վրայ է «Նայիրիտ» ինքնաշխատ մեքենան: Ասով կարելի պիտի դառնայ քանի մը վայրկեանի մէջ հաշուել արդիւնաբերական մեծ ձեռնարկութիւններու արտադրութեանց բոլոր ցուցանմոյշները:

Հիմնարկութեան մշակած մեքենաներն ու սարքերը լաւ համբաւ կը վայելեն Խորհ. Միութեան մէջ եւ արտասահման:

×

ԽՈՀԱՆՈՑԻ ՍՊԱՍՆԵՐ՝ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ

Լենինականի մետաղեայ առարկաներու գործատունը խոհանոցի 2065 ամբողջական սպասներ ուղարկեց Պուլկարիա: Մինչեւ տարեվերջ Պուլկարիա ղրկուած սպասներու թիւը տասը հազարի պիտի հասնի:

×

ՈՒՍԱՆՈՂ ԸՄԲԻՇԸ ԱԽՈՅԵԱՆ

Ուսանող Արշակ Սանոյեան ազատ ոճի ըմբշամարտի մէջ ախոյեան դարձաւ: Ամէնէն թեթեւ ծանրութեան մէջ պարտութեան մատնեց բոլոր մրցակիցները: Մրցումները տեղի ունեցան համամիութենական ուսանողական խաղերու շրջագիծին մէջ:

Հայաստանէն ուրիշ ըմբիշ մը՝ Վալերի Դայեան, միջին ծանրութեան մէջ պրոնզէ մետալ ստացաւ:

Խմբական գետնի վրայ առաջին հանդիսացաւ Երեւանի Ֆիզկուլտուրայի ինստիտուտը:

×

ՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի մէջ բացումը կատարուեցաւ Վիգա Քեյնամանի Շրի Լանկա, նախկին՝ Սեյլան նկարներու ցուցահանդէսին: Նըկարիչը ծանօթ անուն մըն է իր երկրին մէջ եւ վերջերս այցելած էր Հայաստան, ուր քանի մը նկարներ գծած էր:

×

«ՌԵՔՈՒԻԵՄ ԷԹԵՐՆԱՄ»

Երկու տարի առաջ յիշատակուեցաւ վաստակաւոր երգահան Համբարձում Պէրպէրեանի ծննդեան 70 ամեակը: Այս առիթով Հ. Բ. Ը. Մ.ի հովանաւորութեամբ կազմուեցաւ յատուկ յանձնախումբ մը՝ երգահանին ստեղծագործութիւնները առանձին հատորներով հրատարակելու համար:

Պէրպէրեան բազմասեռ ստեղծագործող մը եղած է, հեղինակած է բազմաթիւ երգեր, խմբերգներ, օփերաներ, քանթաթներ եւ քոնչերթոներ:

Հրատարակիչ յանձնախումբը վերջերս լոյս ընծայեց երգահանին երգչախումբի եւ նուագախումբի համար 1972ին յօրինած «Ռեքուիէմ Էթերնամ»ը, որուն բնագիրը Եղ. Չարենցի համանուն պոեմն է՝ նուիրուած Կոմիտասի:

Ներածական բաժնին մէջ, պատրաստուած յանձնախումբին կողմէ, շեշտուած է, թէ երգահանը հաւատարիմ մնացած է բանաստեղծին ոգիին, ողբերգական նկարագրին կը յաջորդէ վերածնունդի, յաղթանակի շեփորը: Հատորին երաժշտական տողերուն տակ հայերէն բնագրին հետ զետեղուած է պոեմին անգլերէն թարգմանութիւնը: Թարգմանական աշխատանքը կատարած են ամերիկահայ երիտասարդ բանաստեղծուհի Տայանա Տէր - Յովհաննէսեան եւ բանաստեղծ Մարզպետ Մարկոսեան:

Այս շքեղ հատորին կողքը նկարազարդած է երգիչ, երաժշտագէտ եւ նկարիչ Խաչիկ Փիլիկեան: Օգտագործած է Մոմիկի 1308ին պատրաստած Նորավանքի խաչքարերէն մէկը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՍԱՐԳԻՍ - ԱՍԱՏ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

— O —

ՄԻՇՏ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ ԱՆԿԱՐԵԼԻ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

—×—

Շատ յստակ չէր թէ ի՞նչ պիտի կարենար ընել Սարգիս Դամասկոսի մէջ, ուր Երեքշաբթի օր կը տեսնուէր Սուրիոյ նախագահին հետ, լուծումի մը յանգելու համար: Այդ լուծումին ճամբայ մը բացած էր Արաբական Լիկայի յատուկ բանագնացը՝ Սապրի էլ - Խոլի, խաղաղութեան ծրագիր մը պատրաստելով: Բայց երբ նկատի առնուի թէ 17 ամիս է քանի - քանի ծրագիրներ պատրաստուեցան եւ բանի մը չյանգեցան, այն ատեն լաւատեսութեան պատճառներ չեն ըլլար: Մնաց որ Իլիաս Սարգիս առանձին մարդ մըն է եւ մինչեւ Սեպտ. 23 իսկական իշխանութիւն մըն ալ չունի ձեռքը: Պարզ է որ եթէ խաղաղութիւնը միայն իրենց երկուքէն կախում ունենար, շատ դիւրին կ'ըլլար, քանի Ասատ եւ Սարգիս նոյն տեսակէտներն ունին գրեթէ բոլոր հարցերուն շուրջ:

Լիբանանի մէջ, հոս ու հոն կռիւներ կան բայց ընդհանուր ձեւով նոյն սաստկութիւնը չունին եւ տեղ – տեղ կը պատրաստուի «յետ – պատերազմեան» շրջանը: Բացայայտ է որ «հերոսները յոգնած են»: Ամէն ոք կը փորձէ ձեւով մը դուրս ելլել առանց բոլորովին տեղի տալու եւ այդ ուղղութեամբ լաւատեսներ կը կարծեն որ Իլիաս Սարգիսի գալը կրնայ օգտակար ըլլալ քանի Թոյլ կուտայ մրցակից կողմերուն արդարացում մը փոխադարձ զիջումներ ընելու համար առանց շատ արժանապատուութիւն զոհելու, «ի շահ միացեալ Լիբանանի, հողամաս եւ ժողովուրդ»:

Պաղեստինեան Ազատագրական Կազմակերպութիւնն ալ շատ չի փնտռեր ուղղակի զինեալ բախում մը սուրիական զօրքին հետ, վասնզի նոր պարտութիւն մը, չի կրնար իրեն նպաստել, ընդհակառակն, ՊԱԿը, այդ պարագային կը ստիպուի նոր զիջումներ ընել:

× Լիբանանեան յառաջդիմական ճայնասփիւռը յայտարարեց թէ 20 հազար սուրիացի, հրասայլերով զօրացած, Պեքաայի դաշտը մտած են:

× Ֆրանսացի եւ իտալացի մտաւորականներ եւ արուեստագէտներ կոչ մը ըրած են, ուր կը շեշտեն թէ «Մեզի սիրելի արժէքներ կոխկռտուած են այսօր Լիբանանի մէջ: Ձենք կրնար լռել ի տես այն ողբերգութեան որ հասած է լիբանանցի եւ պաղեստինցի ժողովուրդին: Կոչ կ'ընենք բարեկամեցողութեան տէր բոլոր մարդոց եւ կիներուն, որ իրենց նիւթական եւ բարոյական համախոհութիւնը յայտնեն, պահանջեն կռիւներու դադրեցումը, օտար որեւէ միջամտութեան դադրումը եւ ընդդիմանան երկիրը մասնահատելու փորձերուն, իւրաքանչիւր ժողովուրդի ազգային իրաւունքներու յարգանքն ու իւրաքանչիւր Պետութեան գոյութեան իրաւունքն միայն կրնայ բերել աշխարհի այդ շրջանին մէջ արդար եւ տեւական խաղաղութիւն մը»:

Այս կոչը առաջին առթիւ ստորագրողներու կարգին են (լոյս տեսած է Երեքշաբթի օրուան Իւմանիթէ-ի մէջ) Առակոն, Քոսթա - Կավրաս, Մաքս - Փոլ Ֆուշէ, Մարչելլօ Մասթրոեանի, Ալպերթօ Մօռավիա, Վերքօռ եւայլն:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿԻՆ

ՀԱՄԱՐ ՊԻՏԻ ՄՐՑԻՆ՝

ԱՐԱՐԱՏ ԵՒ ԴԻՆԱՄՕ (ԹԻՖԼԻԶ)

ԱՐԱՐԱՏ ՅԱՂԹԵՑ ԴՆԵՊՐԻ (1 — 2)

Օգոստ. 30ին տեղի ունեցան Խորհ. Բաժակի կէս – աւարտական մրցումները: Իր դաշտին վրայ, Արարատ 1ի դէմ 2 կէտով յաղթեց Դնեպրի: Արարատի երկու կէտերը նշանակուեցան առաջին կիսախաղին, 14րդ եւ 19րդ վայրկեաններուն, յաջորդաբար Օհաննէսեանի եւ Մինասեանի կողմէ:

Հակառակորդին կէտը նշանակուեցաւ երկրորդ կիսախաղին:

Միւս կողմէ Թիֆլիզի Դինամօն յաղթեց Շախտեորի Օի դէմ երկու կէտով:

Ուրեմն, Ուրբաթ, Սեպտ.3ին, Խորհ. Բաժակին համար պիտի մրցին կէս - աւարտականներու երկու յաղթականները՝ ԱՐԱՐԱՏ ԵՒ ԴԻՆԱՄՕ (Թիֆլիզ):

ՅՈՅՆ-ԹՐՔԱԿԱՆ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

— O —

Ընդառաջ երթալով ՄԱԿի թելադրանքներուն Յունաստան եւ Թուրքիա որոշեցին բանակցութեանց ճամբով կարգադրել իրենց առկախ հարցերը: Այդ բանակցութիւնները պիտի բացուին Փարիզ, Սեպտ. 20ին: Որոշած են նաեւ կամաց – կամաց յառաջանալ եւ նախ փոքր հարցեր լուծել, կնճռոտ խնդիրներուն անցնելէ առաջ: Առաջին առթիւ ուրեմն, պիտի խօսին Եգէականի օդային սահմաններուն մասին, վերահաստատելու համար «օդանաւային ճամբաները» որոնք ազատ անցք կը թողուն Թուրքիոյ հետ: Այս բանակցութիւնները խզուած էին Յունաստանի կողմէ, Հօրա հետազօտական նաւուն պատճառով: Բուն խնդրին մասին, այսինքն Եգէականի ջուրերու սահմաններուն, փորձ կ'ըլլայ որ հանդիպում մը ըլլայ երկու Արտաքին նախարարներու միջեւ եւ հաւանաբար այդ հանդիպումը տեղի ունենայ Նիւ - Եորք: Մինչ այդ Աթէնք Անգարայէն պահանջած է որ դադրեցնէ Սիսմիք 1ի (Հօրա) հետազօտութիւնները եւ փոխարէն Անգարա ալ ուզած է որ Լա Հէյի Ատեանին առջեւ յունական բողոքը ետ առնուի:

ԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿ

Եթէ կայ իմացական վտանգ մը Ամերիկայի մէջ՝ այդ ալ ժողովուրդի երջանկութեան որակի, կենցաղի, հոգեբանական թաքուն լծակներու և քաղաքակրթութեան բարոյական արժէքին մասին ,տարածուն, լոյծ ընդհանրացումներ ընելու փորձութիւնն է :Նախանձ ու հեգնանք, անտաշ գգայնութիւն ու բարեմիտ, անկեղծ խանդաղեղծած են կամ սեւ՝ կամ գիւղացի նորհարս վարդագոյն սթէրէօթիփ եզրակացութիւններ որոնց կը կառչին մարդիկ համաձայն իրենց միամտութեան աստիճանին: Այս երկրին ո՛չ ժամանակ սպառելու ու կեանքի մանր դրամագլուխը վատնելու դիւրութիւնը, ո՛չ ամբոխներու ըմբռնումներու հոսանքէն տարուելու, գինովնալու ու քնանալու բարիքները եւ ոչ իսկ բարեկեցիկ, յաջողած ու գոհունակ գոյութեան մը տակ խեղդուիլ՝ այնքան մեծ սպառնալիքներ են մտածումի անկախութեան: Ասոնց դէմ մարդ կրնայ պայքարիլ առանց շատ ժամանակավրէպ, ծիծաղելի ըլլալու, կամ ալ կրնայ իր ակնոցները մաքուր պահել, չարաթը անգամ մը լոգանք առնել, իր խարխուլ ինքնութիւնը գրպանները լեցնել ու անկիւն մը քաշուած՝ սպասել մահուան: Բայց միւսը՝ իմացականութեան ինքնասպանութիւնն է, փախուստ է մտածելու կամ գէթ մտածել փորձելու, ճշմարտութեան մը շուքը հալածելու, մարդ էակին երկվայրկեանական, չփոթեցուցիչ փայլատակումին մէջէն գաղտնիք մը նըշմարելու հրամայականէն:

Բայց տողանցքը չի սպասեր, հո՛ս ձեռքերնուս մէջ է կեանքը, գլխուպտոյտը, խուճապահար կոյր ժամագործներու հրմշտուքը ու չկայ փախուստ, ինչպէս միշտ: Ինչպէ՞ս մտածել՝ առանց ապրելու, կամ նոյնիսկ ապրելով: Ի՞նչ կը նշանակէ ,օրինակի համար ,մարդկային սա հարիւր հազարներու զանգուածը որ Ֆիլատելֆիոյ պողոտաներու մայթերէն կը հոսի... կը հոսի պարտէզներու մէջ պահ մը կը լճանայ ու կ'անցնի հրապարակներու մտերմութեան մէջ ուր կը թափառի անկաշկանդ, բնական, անհոգ՝ սակայն զուսպ նոյնիսկ խոհուն, քիչ մը երազկոտ, իր քաղաքակրթուած նախնականութեան մէջ իսկ ինքնաբուխ, կարօտնալով, հաւանաբար, հէքեաթ դարձած պատմութիւնը իր մանկութեան, իր համակրելի, փօքոծէնիf հերոսներուն (առանց հնդիկներու եւ սեւամորթներու տառապանքին արդեօք այս երկիրը պիտի գիտնա՞ր թէ ինչ է եղերականը կեանքի մէջ), այդ չհինցող պատմութիւնը իր պարզութեամբ ու բարոյական յստակ, կործնական ուրուագիծով: Չկայ պատասխան:

Աւելի ճիշդը՝ պատասխան կայ, բայց այլ տեղ է, առասպելային ծիրի մը վըրայ: Գիտենք որ չիտակ չէ բանականութեան օրէնքները կիրարկել ժողովուրդներու կամ քաղաքակրթութիւններու վրայ: Այնպէս որ կը մնանք երեւակայութեան քմայքներուն հպատակ, փնտռել առասպելը, թափանցել հէքեաթի հանելուկէն ներս: Հոն է որ կը հանդիպինք եթէ ոչ պատասխանին՝ գէթ թելադրանքին թէ ինչու սա անպաճոյճ, քաղաքավար, կարգապահ ու անանձնական, խորհրդաւոր ձեռքով մը լարուած ու կամաց մը փոզոց դրուած խուժանը՝ չորս ժամէ ի վեր անյատակ համբերութեամբ, նոյնիսկ մանկական մշլութեամբ ու հրճուանքով՝ կը սպասէ ամիսներէ ի վեր իրեն խոստացուած տարեդարձի նուէրին: Անօթի աչքերով, անօթի ականջներով, անհոգ սրտով տեղաւորուած գրաւոր արուարձաններուն՝ կը սպասէ տողանցքին: Ի՛ր օրն է այս, միջին, հասարակ, առաքինի ու անմահ մարդուն տօնն է որովհետեւ ինքն է տէրն ու տիրականը սա երկրին՝ որ ամէնէն յարգի տեղը կը գրաւէ ամպերէն վար՝ եւ ուրեմն ամպերէն վեր:

Չէ՞ որ երկու դարէ ի վեր ամերիկացիին բարոյական ու քաղաքացիական արժանիքներուն մէջ գրեթէ ոչինչ փոխուած է, նոյն ազատ, կենսունակ, բարի, յանդուգն ու գործունեայ պատանի ժողովուրդն է հիմա ու առաջ, երբ հիմը կը նետուէր ու ծայր կուտար դիւցազներգութիւնը որ դեռ կը շարունակուի: Ու յաւիտենական երիտասարդութեան այս երկրին համար՝ կա՞յ աւելի յարմար խորհրդանշան քան առողջ, անմեղ, ուրախ ու եռանդուն զպրոցականը: Այսպէս չէ՞ որ կը շինուին առասպելները, գէթ դանդուածներուն համար: Բայց չտարուինք հիփնոթիզմէն: 200ամեակ, ազատութիւն, հաւասարութիւն, ժողովրդավարութիւն, նոր քաղաքակրթութիւն, հայրենասիրութիւն, կրօն ու աստուած, յեղափոխութիւն, հարստութիւն ու նման մեծ, շողշողուն բառերը անկասկած կը համապատասխանեն որոշ իրականութիւններու, սակայն երբ բերուին անհատներու կեանքի հում, մերկ իրականութեան, առօրեայի դաժան ու անսրբագրելի տաղտըկումին, կեդրոնախոյս վազքին, քնաշըրջիկ փնտռտուքին, վրիպանքներուն ու անկուտակելի մանր վայելքներու մակարդակին՝ բոլորովին տարբեր հնչականութիւն մը, իմաստ մը կը ստանան: Սա բոպիկ նիհար, ուրախ — տրտում, լուռ կինը կռթնած՝ յաղթահասակ, գեղադէմ մարդուն, սա պճնուած, կարմիր տաբատով, միայնակ պառաւը, հանդչած ու փոր կապած, միջին տարիքի մարդը, բան մը ուտող կամ խմող, շրջուն, անհանդարտ աղջիկ ու տղաքը, մռայլ, կորած սեւամորթները, ե ր ջ ա ն ի կ ձայնձրոյթով անչարժացած գիրուկ անտարիք կիներ ու խարկուած մարդեր, եբախաներու շուրջ ոլորուած մսեղէն մայրեր — այս ու այլ տիպարներ կը բազմապատկուին հազարներով մինչեւ ուր տանի նայուածքը, մինչ իրենց ներքին տագնապներու խորոյկներէն կը բարձրանայ հասարակաց պատկերը առասպելին: Տողանցքը պատրուակ է լոկ մինչ երեւակայութիւնը իր գաղտնի խնջոյքին կը նստի...:

Իվերջոյ ծայր կուտայ թափօրը՝ գըրեթէ բացառաբար կազմուած դպրոցականներէ, երկրի յիսուն նահանգներէն աղմուկով ու ծախքով ճամբայ հանուած հոս, հինգ ժամ տողանցելու մէկ միլիոնէ աւելի բազմութեան մը ծափերուն մէջէն: Հարիւրաւոր դրօշակներ, պողոտայի ամբողջ երկայնքին, կը ծածանին գոյն ու շարժում շպրտելով ամէն կողմ, վառ, այլազան ու գունագեղ համազգեստներով նուագախումբեր, փաղանգ առ փաղանգ կը չեփորեն Ամերիկայի փառքն ու փայլը, խումբ խումբ մատղաշ, բարեձեւ ու սիրուն աղջիկներ, համակ սրունք ու թեւ՝ կ'ոստոստեն համաչափ, եռանդուն կըշռոյթով, գաւազանիկներ ու փայտէ հրացաններ ճօճելով, յեղափոխութեան շըրջանի ռազմի զգեստներով ու զէնքերով տարեց մարդիկ հանդարտօրէն կը քալեն մինչ ձայնի հեղեղը կը պոռթկայ, թըմբուկ, ծնծղայ ու շեփոր, խմբերդ համազարկ ու ծափահարութիւն իրարու կը յաջորդեն, կը խառնուին իրարու ժամ ժամու ետեւէ մինչեւ հեռաւոր ծայրը երեք քիլոմեթր երկարող պողոտային: Ամէն ինչ ներկայ է ստեղծելու համար, զգայարանքներու վայելքին, յագեցումին ետին ու անկէ շատ աւելի կարեւոր՝ մըտածումի անկարելիութիւնը՝ որպէսզի առասպելը, գոնէ պատրանքը առասպելին՝ գայ ու լեցնէ հարիւր հազարներու գիտակցութեան մէջ:

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻԱ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄՈԼՏԱՎԻՈՅ ՀԱՅԱՐՆԱԿ ՕՋԱԽՆԵՐԸ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄոլտավիաժԳ. դարէն սկսեալ հայ գաղթականներու օջախ մը հանդիսացած է: Այդ մասին կը վկայեն հայկական եւ մոլտավական պատմական աղբիւրները, ինչպէս նաեւ նիւթական մշակոյթի մնացորդները՝ եկեղեցիներ, գերեզմանական եւ այլ արձանագրութիւններ:

Թէեւ Մոլտավիոյ հայկական եկեղեցիներու ճարտարապետութեան մասին որոշ տեղեկութիւններ ունինք, սակայն հայկական գերեզմանական արձանագրութիւններու մասին մինչեւ հիմա յստակ գաղափար մը չունէինք: Այդ հարցով գրաղած են հայագէտներ՝ Գրիգոր Աւագեան, որ ուսումնասիրած է Բելգորոդ - Դնեստրովսկիի հայկական գաղութի քանի մը արձանագրութիւնները, եւ Կուչուկժոաննէսով, որ նոյնպէս ուսումնասիրած է յիշեալ քաղաքի եւ Գրիգորիոպոլի հայկական արձանագրութիւնները:

Նկատի ունենալով որ մինչեւ հիմա չեն ուսումնասիրուած Մոլտավիոյ գերեզմանական արձանագրութիւնները, յարմար կը նկատենք ներկայացնել այդ արձանագրութիւններէն քանի մը օրինակներ:

Ա.— ՕՐԳԷԵՒ. Այս քաղաքին մէջ Հայերը հաստատուած էին ԺԷ. դարու առաջին տասնամեակին: Հոս 1830ին 300 Հայեր կային, իսկ 1892ին՝ 58: ԺԹ. դարու սկիզբները քաղաքին մէջ գոյութիւն ունեցած է փայտաշէն Ս. Աստուածածին եկեղեցին, որու հետքերն իսկ չեն մնացած այժմ: Քաղաքի արդի հայկական քարաշէն եկեղեցին կառուցուած է 1902 - 1903 թուականներուն հայ կալուածատէր Բաղդասարովի դրամական միջոցներով: Եկեղեցւոյ արեւելեան կիսակլոր խորանը երկու կողմի վրայ փոքր սենեակներ ունի: Գեղեցիկ, ճաշակով կառուցուած եկեղեցի մըն է:

Այս քաղաքին մէջ պահուած են հայկական գերեզմանատան շուրջ տասը թըլարկուած տապանաքարեր: Կրաքարէ այդ տապանաքարերը յատուկ ոճային գիծեր ունին: Տապանաքարերը, պառկած սալատախտակներու վրայ, գեղաքանդակ խաչ մը ունին, որուն վերի աջ եւ ձախ կողմերը փորագրուած են արեւ եւ լուսին: Արձանագրութիւնը տեղաւորուած է սալատախտակի միջին մասին մէջ:

Տապանաքար 1ը շինուած է կրաքարէ: Ունի ութ տողնոց արձանագրութիւն, նըկարազարդուած է խաչով, որու հորիզոնական թեւին տակ, անկիւնները, փորագրուած է՝ ՅՍ եւ ՔՍ (Յիսուս Քրիստոս):

Տապանաքար 2ը կրաքարէ շինուած, կանգնած տապանաքար մըն է, որուն վերի մասը քանդուած է: Լաւ կը կարդացուին միայն հինգ տողերը, 6րդ տողը խրուած է հողին մէջ:

Տապանաքար 3ը հորիզոնական է. կըրաքարէ շինուած այս տապանաքարին վըրայ կան նոյն զարդաքանդակը, ինչ որ կը առաջին տապանաքարին վրայ: Ցատկօրէն կը կարդացուի հինգ տողնոց արձանագրութիւնը:

Տապանաքար 4ը ունի տասը տողնոց արձանագրութիւն մը: Հորիզոնական դիրք ունեցող այս տապանաքարը գգալի կեր-

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՕՐԻՈՐԴԸ

— o —

Ահա ինչ որ նշմարեցի իր վրայ առաջին նայուածքով եւ ինքզինքս փլած ոչնչացած զգացի իր առջեւ: Բայց իր անկեղծ բաց նայուածքը, իր դըրաւիչ ձայնը ապահովեցին զիս, եւ իր հանդարտ շարժուձեւերն ու խօսելու պարզ եղանակը վստահութիւնս ամրապնդեցին:

Եկեր էր տան մը մատենադարանէն գիրք մը խնդրելու, Մօնթէսքիէօի «Էսփրի տէ Լուա» ու խօսեցաւ ինծի հեղինակին վրայ, ու խօսեցաւ գործին վրայ այնպիսի գիտակից համեստութեամբ եւ այնքան վայելչութեամբ, որ հմայուած մնացի իր խօսքէն, ինչպէս որ անձէն:

Այն օրը այլեւս չուզեցի կարդալ իր վըրայ խորհեցայ մինչեւ իրիկուն, ո՞ւր էր այդ զմայլելի աղջիկը, ինչո՞ւ այդ ամայի գիւղը կը բնակէր, եւ դեռ հազարումէկ հարցումներ կ'ուղղէի հօրաքրոջս որ չէր կրնար լիովին գոհացնել զիս:

Գիտէր միայն թէ շատ շքեղ վիլլա մը կը բնակէր վերը, բարձրաւանդակին վըրայ, թէ առանձին կ'ապրէր եւ թէ մանաւանդ ամբողջ կղզեցին մեծ յարգանքով ու գովեստով կը խօսէր իր մասին:

Ամբողջ գիշերը, իր վրայ մտածեցի, եւ առտուան քունէ մը ետք, երբ ուշ ատեն արթնցայ, արդէն գիրքը ետ ղրկեր էր շնորհակալութեան քարտով մը որով իրիկուան թէյի կը հրաւիրէր հօրաքոյրս եւ զիս:

Հոն, իր սրահին հոյակապ պերճանքին մէջ, բիւրեղներու, ծաղիկներու, արծաթներու ցոլքերով փողփողուն սեղանին շուրջը, եւ թէյին հոգեւան դաղջութեամբ տոգորուած մթնոլորտին մէջ այնքան հմայիչ, այնքան անդիմադրելի երեւցաւ, որ հօրաքոյրս այն վաղահաս մտերմութեամբ որուն իրաւունք կուտան ճերմակ մազերը, հարցուց թէ ինչու այդպէս առանձին կ'ապրէր, եւ թէ ինչո՞ւ չէր ամուսնանար:

Օրիորդին աչքերը լուսեղէն ճառագայթով մը խնդացին:

— Շնորհակալ եմ որ ինծի կը հարցնէք տիկին, ըսաւ, փոխանակ ուրիշներէն տեղեկութիւն խնդրելու իմ մասիս:

Ամէն մարդ իր ուզած կերպովը կը մեկնէ իմ կեանքս, ես միայն կրնամ բուն ճշմարտութիւնը ըսել ձեզի:

Իր մեղրամոմէ աղուոր մատերովը մեր դաւաթները թէյով լեցուց վերստին, իր սկահակը շրթունքներուն տարաւ, եւ այսպէս խօսեցաւ:

«Հարուստ վաճառականի մը աղջիկը եւ իր միակ ժառանգորդն եմ:

Մօրմէս շատ կանուխ որբ մնացած, հօրս խնամքին տակ մեծցած եմ որ անկախ դաստիարակութիւն մը տուաւ ինծի, զարգացնելով իմ մէջս ինքնութեան գաղափարը եւ մշակել տալով փոքրիկ ընդունակութիւնս:

Արբողջ մանկութիւնս եւ պատանեկութիւնս ուսմամբ եւ գրականութեամբ զբաղեցուց, շատ ծաղկահասակ էի երբ հայրս մեռաւ, եւ հարկադրուեցայ ապրիլ մէկ քրոջս հետ որ աշխարհիկ կին մըն էր, եւ զիս մտցուց Բերայի, ինչպէս կ'ըսեն բարձր դասու ընկերութեան մէջ:

«Այդ միջավայրին սակայն չկրցայ ընտելանալ, այն կեղծ բարեկամութիւններ վարկպարազի ըմբռնումը փոխադարձ պարարներու, մակերեւոյթային զարգացումը մտքի եւ զգացումներու դըժբախտ կ'ընէին զիս:

Մեր յարաբերութեան մէջ ոչ մէկուն կը համակրէի, որովհետեւ ոչ մէկուն համակրանքին կրնայի հաւատալ:

«Կրտսեր մօրաքոյրս այս կղզին կը բընակէր:

«Օր մը անոր տան մէջ հանդիպեցայ երիտասարդ փաստաբանի մը Արսէն Մ. անունով. որ մեծ վտանգի մը սպառնալիքին տակ կը գտնուէր այդ պահուն:

Որովհետեւ վեհանձնութիւն ունեցեր էր պաշտպանելու դատը դաւառացի աղքատ տղու մը որ իբրեւ չարագործ ամբաստանուած էր յետոյ ծախքը հոգալով արտասահման փախցուցեր էր զայն:

Իր ազգականները դողալով իր կեանքին համար թաքուն ակնարկութիւններ կ'ընէին իր գործած անխոհեմութեան մասին:

«Արսէն սրտմտած այդ ակնարկութիւններէն, յայտարարեց թէ ոչ միայն չէր զղջար ըրածին վրայ, այլեւ պատրաստ էր միեւնոյն բանը կրկնելու, եթէ պարագան ներկայանար վերստին:

— «Ինչ կ'արժէր գոչեց զայրոյթով, իմ իրաւագիտութիւնս, իմ խօսելու արուեստըս, եթէ չծառայէ անիրաւութեան դէմ մաքառելու եւ հարստահարեալ դժբախտներ պաշտպանելու:

ՍԻՊԻԼ

(Շար. 2)

...պով կը տարբերի նախորդներէն իր պարզութեամբ: Զկան հոս արեւ եւ լուսին, ...տերեւազարդ ճիւղեր եւայլն:

Բ.— ՏԵՇԿՈՒՐԵՆ.— Տապանաքար 5ը կրաքարէ շինուած է, կանգնած ձեւով, կը ...գտնուի գիւղի մոլտավական փայտաշէն եկեղեցւոյ հարաւային պատին մօտ: Տապանաքարի արեւելեան երեսի վրայ փորագրուած է ութ տողնոց արձանագրութիւն մը: Սալի ձախ կողմը փշրուած է:

Գ.— ԳՈՐՈԴԻՇՏԷ.— Տապանաքար 6ը ...Այս գիւղի մոլտավական գերեզմանատան ...քարաշէն եկեղեցւոյ հիւսիսային պատին մօտ պահպանուած է խաչքար մը, որուն վրայ երկու արձանագրութիւններ կան, համապատասխան եօթը եւ չորս տողերէ բաղկացած:

Դ.— ԳՐԻԳՈՐԻՈՊՈԼ.— Դնեստր գետին ձախ կողմը, Քիշնեւ քաղաքէն մօտաւորապէս 30 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ, 1792ին Եկատերինա Բ. կայսրուհիի հրամանով հիմնուած է Գրիգորիոպոլ հայկական քաղաքը: Այս քաղաքին հիմնադրութիւնը կապուած է մասամբ ռուսական կայսրութեան ծրագրի իրականացման, ծրագիր մը, որ կը նախատեսէր լի... հաւաքել հարաւային Ռուսիոյ բնակչութիւնը: Այս ծրագրին իրականացումը Եկատերինա կայսրուհին կը յանձնարարէ կոմս Գ. Պոտյոմկինի եւ Ռուսիոյ Հայոց առաջնորդ Յովսէփ արք. Արղութեանին: Հոս բնակութիւն հաստատեցին մեծ թիւով Հայեր՝ տեղափոխուելով տարբեր քաղաքներէ՝ Բելգորոդ — Դնեստրովսկիէ, Կիլիայէ, Իզմայլէ, Կաուշանէ եւ Բենդերէ (Տիկինա): Գրիգորիոպոլի կառուցումը կը սկսի 1792ին ըստ Պետերբուրգի մէջ հաստատուած՝ քաղաքի յատակագիծի: Հոս գոյութիւն ունեցած են հայկական 3 եկեղեցիներ, որոնցմէ գլխաւորը գտնուած է քաղաքին կեդրոնը: Ներկայիս այս եկեղեցիներէն միայն մէկուն հետքերը կարելի է նշմարել: Քաղաքին մէջ կը գտնուի հայկական դպրոցի փոքրիկ շէնքը:

Հայկական գերեզմանատունը կը գտնուի քաղաքի հիւսիս — արեւելեան մասը: Հոս պահպանուած են տասէ աւելի տապանաքարեր (ԺԸ — ԺԹ դարեր): ԺԸ. դարու տապանաքարերը տեղափոխուած են հոս վերոյիշեալ հայաբնակ քաղաքներէ: Ոճային տեսակէտէ այս գերեզմանատան տապանաքարերը ընդհանուր գիծեր ունին այդ ժամանակի Մոլտավիոյ, Արեւմտեան Ուկրանիոյ (Լվովի), Կ. Պոլսոյ (հայկական գերեզմանատան) յուշարձաններու հետ:

Դնեստր գետէն քիչ մը անդին, Դելակովի ծայրը, կը գտնուի բաւական ընդարձակ գերեզմանատուն մը, ուր տապանաքարերը մեծ մասով կրաքարէ շինուած են եւ որեւէ արձանագրութիւն չունին: Բացառութիւն կը կազմէ միայն մարմարեայ տապանաքար մը (ԺԸ դար): Անոր ձեւը եւ զարդաքանդակը ընդհ. գիծեր ունի Բելգորոդ — Դնեստրովսկի հայկական եկեղեցւոյ գաւիթի եւ Սոֆիայի Թանգարանը գտնուող հայկական տապանաքարերուն հետ:

Գրիգորիոպոլ քաղաքի հայկական արձանագրութիւններու ուսումնասիրութիւնը կատարած է Կուչուկ — Յոաննէսով: Իր գիրքին մէջ հեղինակը կը մէջբերէ եօթը եկեղեցական սպասներու եւ 24 տապանաքարերու արձանագրութիւնները (ԺԷ — ԺԹ դարեր): Այժմ, յիշեալ տապանաքարերէն միայն չորս հատ մնացած է (1713, 1721, 1784, եւ 1800 թուականներով): Միւսներուն ճակատագիրը անծանօթ է:

Բացի Կուչուկ — Յոաննէսովի յիշեալ արձանագրութիւններէն, քաղաքային գերեզմանատան մէջ կը գտնուին ուրիշ վեց տապանաքարերու արձանագրութիւններ, որոնք մինչեւ այժմ չեն հրատարակուած:

Տապանաքար 7ը քանդակազարդ տապանաքար մըն է, որուն վրայ փորագրուած եօթը տողեր կան:

Տապանաքար 8ը՝ առանց զարդաքանդակի բաց մոխրագոյն մարմարէ շինուած է, ունի եօթը տողնոց արձանագրութիւն:

Տապանաքար 9ը բաց գոյնի մարմարեայ տապանաքար մըն է, որ ունի հինգ տող հայերէն եւ եօթը տող ռուսերէն արձանագրութիւն: Տապանաքարի արեւմտեան մասը զարդաքանդակուած է բուսական մոթիվներով: Արեւելեան մասը, որ բաժնուած է երկու մասերու, զարդարուած է խոյակով եւ խարիսխով: Երկու կողմերն ալ տեղաւորուած են մէկական ծաղկամաններ: Տապանաքարի կեդրոնական մասը զետեղուած է յիշեալ երկու լեզուով արձանագրութիւնը:

Տապանաքար 10ը, որ ճերմակ մարմարէ շինուած է, չարադրանքի տեսակէտով չի տարբերիր նախորդէն: Ան շատ ճոխ զարդաքանդակուած է: Կեդրոնական մասը զետեղուած է եօթը տողնոց արձանագրութիւն:

Տապանաքար 11ը ճերմակ մարմարէ շինուած է եւ ունի ինը տողնոց հայերէն եւ մէկ տող ռուսերէն արձանագրութիւն:

Տապանաքար 12ը նոյն գերեզմանատան բաց մոխրագոյն մարմարէ շինուած տապանաքար մըն է, որ հիմնովին կը տարբերի վերոյիշեալ տապանաքարերէն: Հիմնական քարի վերի թեք մակերեսին վրայ քանդակուած է Ս. Գիրքը՝ բացուած վիճակով, դրուած սփռոցի վրայ: Հիւսիսային ճակատին վրայ փորագրուած է եօթնական տողնոց հայերէն եւ ռուսերէն արձանագրութիւններ: Գրքապատկերի երկու երեսներուն վրայ փորագրուած է հինգ տողնոց արձանագրութիւն:

Ահա ասոնք են Մոլտավիոյ քանի մը չհրատարակուած հայկական արձանագրութիւնները, որոնց բովանդակութիւնը նոր էջ մը կը բանայ հայաբնակ այս օջախի պատմութեան ուսումնասիրութեան համար:

Ա. ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԳՈՀԱՐՆԵՐ

ԱՒԱՆԻ ՏԱՃԱՐԸ ԵՒ ՀԱՄԱՆՄԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐ

— O —

«Հայաստան» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է ճարտ. Տիրան Մարութեանի «Աւանի տաճարը եւ համանման յուշարձաններ» աշխատութիւնը, որ բաղկացած է 205 էջէ:

Տիրան Մարութեանի այս գործը երկար տարիներու աշխատանքի արդիւնք է: Հեղինակը իր գիրքին մէջ արծարծուած կարգ մը հարցերուն վրայ աշխատած է քառորդ դար, փորձած է գտնել այդ հարցերը լաւագոյնս լուսաբանելու առարկայական հիմքեր, ձեռք բերել փաստեր, որոնք, ի վերջոյ յանգեցնէին հաւաստի եզրակացութիւններու: Ան այցելած է իր գիրքին մէջ քննութեան ենթարկուած այն բոլոր յուշարձանները, որոնք կը գտնուին Խորհ. Միութեան մէջ (բացի մէկէն):

Աւան — Հռիփսիմէի օրինակով յուշարձաններու մեծ խումբ մը կը գտնուի Կովկասի սահմաններէն դուրս՝ Արեւմտեան Հայաստան, ինչպէս՝ Աղթամարը, Զորադիրի Ս. Էջմիածինը, Արծուաբերդի (Արճիշահովիտ) Ս. Աստուածածինը, որոնք հետազօտուած են գրաւոր աղբիւրներու հիման վրայ:

Հեղինակը դիտել տուած է որ նիւթեղէն փաստերով հաստատուած է որ մինչեւ այժմ գիտական աշխարհին ծանօթ, քննարկուող տաճարներու օրինակներէն առաջինը՝ Աւանը, գոյութիւն ունեցած է 591էն առաջ: Աւանը եղած է հինգգմբէթանի՝ մէկը կեդրոնական եւ մեծ, միւս չորսը՝ «երկրորդական» եւ փոքր չափերով, այսինքն՝ այնպէս, ինչպէս տասնամեակներ առաջ կ'ենթադրէր Թորոս Թորամանեան: Կը պարզուի որ Աւանը աշխարհի առաջին հինգգմբէթանի կեդրոնագմբէթ եկեղեցին է եւ նախօրինակը՝ շատ մը տաճարներու, որոնք կառուցուած են աշխարհի չորս ծագերուն: Աւանի սկզբունքով կառուցուած է Միքէլ Անճելոյի հանճարեղ ստեղծագործութիւնը՝ Հռոմի Ս. Պետրոս տաճարը:

Ճարտ. Տիրան Մարութեան իր աշխատութեան մէջ փորձած է բացայայտել այդպիսի տաճարներու, յատկապէս յատակաձեւի ստեղծումին կանոնական համակարգը, որ իր էութեամբ, գործադրութեան պարզութեամբ, բոլորովին տարբեր է կարգ մը հետազօտողներու պարզած համակարգերէն: Յստակ կերպով պարզած է այն հարցը թէ ինչո՛ւ տաճարներու գմբէթաթմբուկը ստեղծուած է նախ հայկ. ճարտարապետութեան շրջանակէն ներս եւ միայն հարիւրամեակներ ետք՝ Բիւզանդիա եւ այլուր: Հեղինակը քննութեան ենթարկած է նաեւ Հռիփսիմէի, Գառնահովիտի, Թարգմանչաց, Քոլատակի, Վարագայ վանքի եւ այլ տաճարներու կառուցման ժամանակի հարցերը, եռանկիւնի հիմքով խորշերու յառաջացման տեղին ու ժամանակին վերաբերող խնդիրները: Կարգ մը յուշարձաններ ալ, որոնց շարքին՝ Աւանը, Թարգմանչաց վանքը, Զորադիրի գմբէթային մասը, Նինոծմինդան, Ջվարին, Հին Շուամթայի պզտիկ եկեղեցւոյ գմբէթը գծագրական ձեւով ստացած են վերակազմական նոր մեկնաբանութիւններ:

Ճարտ. Տիրան Մարութեանի գիրքը ունի նաեւ գծագրեր եւ լուսանկարներ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԿՈՄԻՏԱՍ» ՍԵՆԵԿԱՅԻՆ ԵՒ ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Երեւանի օղակաձեւ հանրային պարտէզին հատուածներէն մէկուն նախկին «Փլորա» պարտէզին մէջ, շօշափելի իրականութիւն դարձած է ինքնատիպ շէնք մը՝ «Կոմիտաս» սենեկային եւ դասական երաժշտութեան տունը: Այդ շէնքը շատոնց է ուշադրութիւնը կը գրաւէր անցորդներուն: Սակայն ասիկա աւելի հըրապուրիչ եւ գեղեցիկ դարձած է վերջերս, շնորհիւ շինարարական նոր աշխատանքներուն: Երաժշտասէրներու ուրախութիւնը մեծ է, քանի որ կառուցումը վերջապէս իր լրումին կը հասնի:

Վերջերս խումբ մը ճարտարապետներ եւ նկարիչներ, որոնք մաս կը կազմեն որմնաքանդակները ճշդող յանձնախումբին, գնահատեցին կատարուած աշխատանքները: Դահլիճին որմնաքանդակները կատարած են շէնքին նախագիծը պատրաստած ճարտարապետ Ստեփան Քիւրքչեան եւ նկարիչ Վահէ Սարգսեան:

Տան ներքնամասը նոյնպէս աչքի կը զարնէ իր ինքնատիպութեամբ: Որմնաքանդակ պատերով կոնաձեւ բարձր դահլիճը ունի 350 տեղ: Արուեստագէտներուն եւ ունկնդիրներուն միջեւ ջերմ կապ մը հաստատելու մտադրութեամբ աթոռները տեղաւորուած են պայտաձեւ հանդիսասրահը, որ երեք կողմով շրջապատուած է բոլորաձեւ բեմով: Ասոր եռին պիտի զետեղուի Երեւանի երրորդ, աւելի մեծ երգեհոնը: Ճեմասրահը ամբողջութեամբ գորգով պիտի ծածկուի: Նկատի առնելով, որ այստեղ նուագահանդէսներէ զատ ամբողջ օրը պիտի հնչեն ձայնագրուած մեղեդիներ, դահլիճն ու ճեմասրահը միաձուլուած ձեւով կառուցուած են՝ հանդիսանալով մէկը միւսին շարունակութիւնը:

Ըստ հեղինակին մտայղացումին, շէնքին ճարտարապետական ներքին լուծումները, անոր ամբողջ դիմագիծը պէտք է նպաստեն դասական երաժշտութեան ունկնդրութեան: Լոյսը, օրինակ, շէնքէն ներս կը թափանցէ վերէն, այսպէս կոչուած բակերու միջոցաւ: Հեղինակը ուզած է նաեւ, որ շէնքը իր արտաքին տեսքով եւ գոյներով բոլորովին տարբեր ըլլայ Երեւանի միւս բոլոր շէնքերէն: Այս պատճառով շէնքը երեսապատուած է Ուջանի բաց շագանակագոյն տուֆով, որ իբրեւ շինանիւթ առաջին անգամ ըլլալով օգտագործուած է:

Ճարտարապետը նախագծած է նաեւ շէնքին շրջակայքին բարեկարգումը եւ աւազանները: Իրարու միացած որձաքարէ ջրաւազաններուն եւ ճեմուղիներուն դիմաց, շէնքին մէկ անկիւնը հաստատուած է բեմահարթակ մը՝ բացօթեայ համերգներու համար:

Կահաւորման աշխատանքները պիտի սկսին, երբ վերջնապէս աւարտին շինարարական աշխատանքները: Անկէ ետք իր դուռները կը բանայ «Կոմիտաս» սենեկային եւ դասական երաժշտութեան տունը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (169)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՍՏՈՒԱԾ ՍԷՐ Է

Տանտոլօ ներս մտնելով թիկնաթոռի մը վրայ նետեց ինքզինքը եւ ակռաներուն տակէն անլսելի ձայնով մը մռլտաց.

— Ըլլալիքը եղաւ: Ամէն բան իմացած է:

Իսկ Ալթիէրի շղայնաբար սարսռալով ոտքի մնաց:

Լէօնօր յոխորտաբար գլուխը վեր ցցած դրան մօտեցաւ, ուրկէ գիշերուան լըռութեան մէջ բարձր ձայնով հետեւեալ բառերը արտասանեց.

— Ձեր փնտռած մարդը հոս չէ: Դո՛ւրս ելէք այս տունէն, հօրս տունն է այս, մի՛ պղծէք ձեր անիծեալ ոտքովը զայն, լըռտեսնե՛ր: Դո՛ւրս:

Մարդ մը պարտէզին պատուհանի մը փեղկերը բացաւ եւ գլուխը ներս խոթելով հարցուց.

— Վսեմաշուք Տէր, այս հրամանին պէ՞տք է որ հնազանդինք:

Այս մարդը ոստիկանապետն էր:

— Հնազանդեցէ՛ք, պատասխանեց Տանտոլօ խեղդուկ ձայնով մը:

Պարտէզին հարիւրաւոր ոտքերու սողալու շշուկին նմանող խշխշիւն մը լսուեցաւ, որուն յաջորդեց քստմնելի լռութիւն մը:

Լէօնօր թագուհիի մը վեհափառութեամբ աթոռ մը ցոյց տուաւ Ալթիէրիի: Վենետիկի զօրաց ընդհանուր հրամանատարը հնազանդեցաւ:

Լէօնօր ինքն ալ աթոռ մը գրաւեց:

Այս երեք էակները անշուշտ գուշակեցին թէ վայրկեանը եղերական էր: Խուլ ու համր նայուածքով մը անոնք իրարու նայեցան: Սարսափելի նայուածք, որուն մէջ բարեկամական ու ծնողական կապերու խզումը կը կարդացուէր: Այդ նայուածքը անդունդ մըն էր, անդունդ մը որ երբեք պիտի չլենար: Երեքն ալ զգացին թէ իրարու հետ պիտի չկրնային շատ խօսիլ:

Տանտոլօ դատապարտեալի մը կեցուածքըն առաւ, իսկ Ալթիէրի՝ մարդասպանի կեցուածք:

Լէօնօր Տանտոլոյի դառնալով այսպէս խօսք առաւ.

— Նախ եւ առաջ խօսքս ձեզի պիտի ուղղեմ, Պարոն: Անշուշտ հասկցաք թէ այլեւս ձեր աղջիկը ըլլալէ դադրած եմ, գիտցէք նաեւ թէ իրականութեան տեղեկացած եմ: Տիտղոսի մը համար դուք ծախեցիք զիս, տիտղոսի մը համար իմ սէրս մորթեցիք ու իմ հոգիս սպաննեցիք...: Բերաննիդ մի՛ բանաք եւ ձգեցէք որ ե՛ս խօսիմ...: Ամէն բան գիտեմ այլեւս...: Գիտեմ թէ ան վեց տարի ներկուղներուն մէջ մնաց, գիտեմ թէ դուք վաճառեցիք խաբեցիք զիս: Ան քիչ մը առաջ հոս էր...: Ամէն բան իրեն իմաց տուի, զինքը ձերբակալել մտադրած ըլլալնիդ տեղեկացուցի իրեն եւ փախցուցի զինքը:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալու - թեամբ ստացած է հետեւեալ գումար - ները.— Պ. Խոսրով Բէհլիվանեան 500: Պ. Արտաշէս Դանիէլեան 200 (եւ 100 Աղքատախնամին): Այրի Տիկին Զարդար Տէր Ահարոնեան իր ամուսնոյն Յարութիւնի հոգեհանգստեան առթիւ 200ական եկեղեցւոյ, դպրոցին եւ աղքատախնամին: Պ. Յարութիւն Թէրզեան 100: Տիկին Վ. Եաղուպեան 50 Աղքատախնամին: Պ. Յ. Պաղտասարեան, փոխան ծաղկեպսակի Հ. Մովսէսեանի մահուան 20: Ոմն՝ փոխան ծաղկեպսակի Եւա Քուլաքսզեանի մահուան առթիւ 100:

Խաղողօրհնէքի առթիւ 100 Տիկին Վ. Եաղուպեանէ: 50ական Տիկին Գ. Ոսկերիչեանէ, Տէր եւ Տիկին Հ. Գարագիւլահեանէ, Տիկին Ն. Գարաօղլանեանէ, Տիկին Կ. Յովակիմեանէ եւ Տիկին Լաուժէ: 20ական Տիկին Թ. Բէդրոսեան, Տիկին Շ. Օհաննէսեան, Պ. Հ. Մալումեան, Տիկին Ա. Գապաքճեան, Տիկին Ն. Զալըդեան, Տիկին Մ. Գասպարեան, Տիկին Մ. Շահինեան, Տիկին Մ. Թաւշանճեան, Տիկին Ա. Խաչատուրեան: 10ական Տիկին Վ. Գազազեան, Տիկին Շ. Գրիգորոֆ, Տիկին Մ. Տէտէեան, Տիկին Ն. Բէքմէզեան, Տիկին Թուֆայեան եւ Տիկին Շ. Մարկոսեան:

Տէր եւ Տիկին Օ. Սինանեան երկու կողով խաղող: Տիկին Եանազոյեան մէկ կողով, Տէր եւ Տիկին Մակէսեան մէկ կողով:

BICENTENAIRE DES ETATS-UNIS

du 11 au 16 novembre

NEW YORK - WASHINGTON

2250 F

comprenant l'avion, l'hôtel et petits-déjeuners et les excursions commémoratives.

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տնական փոքր գործերու համար, կին մը կը փնտռուի որ նաեւ գաղափար ունենայ քոնֆէքսիոնի մասին:

Դիմել.—

Mme NIGOGHOSSIAN
14, av. César-Collaveri
93190 Livry-Gargan
Tél. 937-69-55

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ
ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ

Շաբաթ (Սեպտեմբեր 4) ժամը 18ին, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է Յաղթական կամարի Անծանօթ Զինուորի բոցը արծարծել: Նաեւ՝ ծաղկեպսակ պիտի դնէ:

Կը հրաւիրուի հայ գաղութը իր մասնակցութիւնը բերել այս արարողութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն գիշերային ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերանթոն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդիսաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկտեմբեր 16:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը Սեպտեմբեր 4ին Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Գասպար Իփեքեան Ակումբը, բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է իրենց անդամատետրերով: Կարեւոր օրակարգ:

Գեղարուեստական փառատօն

Կազմակերպուած

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ

THEATRE DES CHAMPS-ELYSES
PARIS

ԼԻՈՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ քոյրերը մանկապարտէզ կը բանան Սէր Սիր... լերան կողքին, բուրաստանի մը մէջ:

Երթեւեկը սեփական քառով մը ապահովուած է, քաջալերեցէք այս ձեռնարկը: Հեռաձայնել՝

47 – 28 – 65

Բարձրագոյն Մեծաւորաց հրահանգով եւ պատկան իշխանութեանց հաւանութեամբ՝ Հռոմի Լեւոնեան հայ վարժարանի կողմէ հիմնուած Լիոնի

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Սեպտեմբեր ամսոյն իր դռները պիտի բանայ այն հայ պատանիներուն որոնք կ'ուզեն օր մը օգտակար հանդիսանալ հայ ազգին եւ հայ եկեղեցւոյ:

Նարեկեան հիմնարկութեան նպատակն է՝ Ֆրանսայի դպրոցական յայտագրին առընթեր՝ ջամբել աշակերտներուն քրիստոնէական եւ հայեցի կրթութիւն մը:

— Մանկապարտէզ մը, յանձնուած Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու հոգածութեան, Մոնդեսորի արդիական մեթոտին համաձայն:
— Նախակրթարան եւ միջնակարգ (մինչեւ երրորդ դասարան):

— Նախընծայարանի բաժին:

Ֆրանսական յայտագրի դասերուն համար, Նախակրթարանի եւ միջնակարգի աշակերտները պիտի յաճախեն Լիոնի լաւագոյն դպրոցը. իսկ հայ լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան դասերը պիտի աւանդուին Նարեկեան վարժարանի յարկին տակ:

Արձանագրութեանց եւ լուսաբանութեանց համար դիմել Նարեկեան վարժարանի տեսուչ՝ Գէորգ Վրդ. Զապպարեան

Père Georges Zabbarian
Collège St. Grégoire de Narek
38 route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or
Lyon — Tél. : 47-28-65

Hôtel du Parc

Տնօրէնութիւն

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Հրաշալի բնութեան մէջ, Մարսէյլէն 100 քիլոմեթր

SAINT-ETIENNE - LES - ORGUES

(ALPES DE HAUTE-PROVENCE)

Alt. 700 mètres

Tél. : 13 ou 79

« LE RELAIS DES GOURMETS »

Հանգստաւէտ սենեակներ — Ամէն յարմարութիւն

Parc-calme

Տրամադրելի նաեւ հարսնիքի, հաւաքոյթի, սեմինէրի եւն.

Հարաւի արեւը, Ալպեաններու շուքը, հաճելի մթնոլորտի մը մէջ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 19էն 23, Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 14էն 20:

Փակ է Կիրակի օրերը:

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի

90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ իօթը հոգինոց իր խումբով

ԵՒ

JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը:

ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 փր.
Հոգեհանգիստ	50 փր.
Շնորհակալիք	50 փր.
Ցաւակցութիւն	25 փր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 փր.
Հարսնիք, Նշանտուք	50 փր.
Ծնունդ	50 փր.
Կը փնտռուի	20 փր.
Կ'ուզուի	30 փր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Վատիկանի ձայնասփիւռը ամէն օր հայերէն հաղորդումներ կը կատարէ Իտալիոյ ամառնային ժամով 20.15ին:

Կարճ ալիք՝ 25,61 մեթր — 31,17 մեթր — 41,93 մեթր:

Միջակ ալիք՝ Հռոմի համար 238 մեթր:

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք

ՐԱՖՖԻ-ի

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ
(13 հատոր)

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ.

Դիմել.—

Congrégation Mekhitariste
Mekhitaristengasse 4
1070 Vienne Autriche

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ Է

Odyssée d'un enfant arménien

par KHOREN MARGOSSIAN

Ed. La Pensée Universelle

Prix 26 F. 50

En vente dans toutes les librairies, ainsi qu'à la Librairie Samuelian
51, Rue Mr. le Prince, Paris 6e
et Palouyan, 9 Rue de Trévise, 75009 Paris

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
2
JEUDI
2 SEPTEMBTE
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.674
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.674

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՍԱՐԳԻՍ ՊԷՅՐՈՒԹ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

———— O ————

Դամասկոսի հանդիպումը, որու վրայ մեծ յոյսեր դրուած են, 5 ժամ տեւած է եւ Լիբանանի ապագայ Նախագահը՝ Սարգիս նոյն օրն իսկ (Երեքշաբթի) Պէյրութ վերադարձած է։

Սուրիոյ Նախագահին հետ, Սարգիս խօսած է ուրեմն խաղաղութեան այն ծրագրին մասին, զոր պատրաստած էր Արաբական Լիկայի բանագնացը։ Ըստ այս ծրագրին, նախ պէտք է հրադադար մը ըլլայ, ապա պատերազմիկ ուժերը քաշուին եւ փոխարինուին Արաբական Լիկայի խաղաղապահ ուժերուն կողմէ եւ պէտք է կազմակերպուի նաեւ կլոր սեղան մը, որ իբրեւ նախագահ ունենայ Սարգիսը եւ համախմբէ քաղաքական երկու ճակատները։ Ալ Նահը, թերթը կ'ըսէ նաեւ թէ Սարգիս Նախագահ Ասատի հետ պէտք է հողը պատրաստէր դաշինքի մը, զոր Սուրիա եւ Լիբանան պիտի ստորագրեն եւ որուն հիմը պիտի ըլլայ փոխադարձ պաշտպանութեան համաձայնութիւն մը, որ կ'երկարաձգէ սուրիական 13 հազար զինուորներու Լիբանան մնալու պայմանաժամը։

Մինչ Սարգիս Դամասկոս կը գտնուէր թեժ կռիւներ տեղի կ'ունենային Տրիպոլիի շուրջ, որ Լիբանանի երկրորդ քաղաքն է եւ բերդը՝ ձախ-մահմետական ուժերու։ Քաղաքը յարձակման ենթակայ է հիւսիսը սուրիական զօրքին կողմէ եւ հարաւէն ու արեւելքը պահպանողականներու։

Քաղաքական դետնի վրայ ալ շփումներ կը շարունակուին եւ Քաթայէպ ու Պաղեստինցիք տեսնուած են հրադադար մը ձեռք ձգելու համար։ Քրիստոնեաներու համաձայն, խօսակցութիւնները դրական արդիւնքի յանգած են։

Միւս կողմէ մոսկուայի փրանսնեան գործակալութիւնը հրապարակած է բնագիրը այն բողոքին, զոր ներկայացուցած է խորհրդային կառավարութեան ինչ կը վերաբերի «Ափրեւասիական երկիրներու համերաշխութեան խորհրդային կոմիտէի» բռնած դիրքին ի նպաստ Լիբանանի Պաղեստինցիներուն։ Այդ բողոքագրին մէջ Պաղեստինցիներ կ'որակուին իբրեւ էս-էս եւ «օտար յարձակողներ, եւ կը դատապարտուի վերոյիշեալ կոմիտէին այն յայտարարութիւնը, ըստ որու «Լիբանանցիք յետադիմական ուժեր են, եւ կը չեշտուի թէ Լիբանանցիք «աւելի յետադիմական չեն քան խորհրդային ուժերը որ պայքարեցան Հիթլերի դէմ Բ. աշխարհամարտին եւ թէ ֆաշիստները Պաղեստինցիներն են որոնք փոխանակ Իսրայէլացիներու դէմ կռուելու բարբարոս պատերազմի մը ձեռնարկած են Լիբանանը նուաճելու համար։

ՄՈՆՏ սեպ. մէկէ էր թիւին մէջ երկու «տեսակէտներ» հրատարակած էր։ Երկու գրութիւններ են մէկը քրիստոնեայ Պաղեստինցի իրաւագէտի մը, որ չեշտը կը դնէ պաղեստինեան դատին վրայ եւ կը բացատրէ անհաբեկչութիւնը, որ պարզ «ոճիր-արկած» չէ այլ արդիւնքը անարդարութեան, Միւս յօդուածին հեղինակն է հայր Ժան Թուլա, որ կը յիշէ քրիստոնեաներու ըրած վայրագութիւնները բայց պէտք չէ մոռնալ թէ իրենք չեն սկսած եւ թէ շատ գիւղեր այրեցան, կ'ըսէր բռնաբարուեցան, «Ալլահ աքպար»պոռալով եւ այնես քրիստոնեան ալ կ'ըսէր «քանի որ պիտի մեռնինք, կը նախընտրենք խաչն ի ձեռին մեռնիլ»։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

(ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ ՕԳՈՍՏ. 24)

ԵՂԱՆԱԿԸ ՆԱԽԱՏԵՍՈՂ ԿԱՅԱՆԸ

Հայաստանի Ջրային, օդերեւութաբանական կեդրոնատեղին տարբեր վայրերու մէջ իր տրամադրութեան տակ ունի 62 կայաններ և 152 այսպէս կոչուած կէտեր։ Ասոնք ամբողջ օրը հեռագրով եւ ռատիոգիրով կեդրոնատեղիին կը հաղորդեն եղանակին վերաբերեալ բոլոր տուեալները, որոնց հիման վրայ կը կազմուին եղանակին, գետերու մակարդակին, ջուրի տարողութեան վերաբերեալ նախատեսութիւններ։ Ցոյց կը տրուին գիւղատնտեսութեան համար վտանգ նկատուող երեւոյթները՝ կարկուտ, տեղատարափ անձրեւ, կայծակ եւայլն։ Երեւանի կայանը օժտուած է արդիական սարքերով, որոնց շնորհիւ կարելի կը դառնայ 1–2 վայրկեանի ընթացքին չափել օդին թափանցիկութիւնը, ամպերուն ճիշդ բարձրութիւնը եւայլն։ Հոն ամեն օր կը չափուին տարբեր բարձրութիւններու վրայ գտնուող օդին ջերմաստիճանը, ճնշումը, խոնաւութիւնը, քամիին ուժին տարողութիւնը եւ ուղղութիւնը։ Ջրածինով լեցուած մեծ գունտին օգնութեամբ ռատիօզոնտերը կը բարձրանան եւ ռատիօհաղորդիչներու միջոցաւ անհրաժեշտ տուեալները կը հայթայթեն կայանին։

Օդանաւերը մեծ դեր կը կատարեն այս ուղղութեամբ։

×

ՀԱՇՈՒԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԵԴՐՈՆ ՄԸ

Հաշուական նոր կեդրոն մը հաստատուեցաւ Խորհ. Միութեան ստանդարտի պետական կոմիտէի հայկական բաժնին մէջ, Երեւան։ Այս հաշուական կեդրոնը միաժամանակ պիտի սպասարկէ Վրաստանի եւ Ադրբեջանի համապատասխան բաժիններուն։ Կեդրոնին ինքնաշխատ սարքերը կը մշակեն այն բոլոր տեղեկութիւնները, որոնք կապ ունին արտադրութեան չափերու եւ չափանիշներու հետ։ Նոր հաստատուած կեդրոնին մէջ մշակուող թեմաները կը վերաբերին թեքնոլոժիի վերաբերեալ աշխատանքներու խախտումնի, չափանիշերուն անհամապատասխան արտադրութիւններու պատճառներուն, մասնագէտներու տեղաբաշխութեան, անորակ ապրանքները շուկայէն դուրս հանելու հարցերուն։ Տեղեկութիւնները միեւնոյն ատեն պիտի հաղորդուին Մոսկուա՝ Խորհ. Միութեան այսպէս կոչուած ստանդարտացման պետական կոմիտէին։

×

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԸ

Աւելի քան կէս դար առաջ Ստեփան Զօրեան իր ծննդավայրը Ղարաքիլիսէն (այժմ՝ Կիրովական) նկարագրելով գրած էր.— Ղարաքիլիսան մի փոքրիկ քաղաք էր, արտաքուստ խաղաղ ու անվրդով, այնպէս, որ երբ կովը բառաչում էր մի ծայրում, լսւում էր միւսում...»։

Հիմա քաղաքը անճանաչելի կերպով փոխուած է։ Բամբակի դեղատեսիլ ձորին մէջ երկարող քաղաքին մէջ այժմ նոյնիսկ մէկ ծայրէն միւսը չի լսուիր քիմիական մեծ գործատան սուլոցը. տարիներու ընթացքին շինուած են գործատուներ, բնակելի թաղամասեր, վեր խոյացած են մշակոյթի տուներ եւ կենցաղի հիմնարկութիւններ։

Արագ, շատ արագ փոխուելու վրայ է քաղաքին դիմագիծը։ «Լոռիի գեղացկուհին», «Գուգարքի մարգարիտը», «Կանաչ քաղաքը» քիմիագիտութեան, սարքաշինութեան, թեթեւ արդիւնաբերութեան, մեքենաշինութեան կարեւոր կեդրոն դարձած է. քաղաքին արտադրութիւնները աւելի քան հինգ հազար հասցէներու կ'երթան, աշխարհի այլ տեղերը։

Կիրովական քաղաքը զարգանալու մեծ հեռանկարներ ունի։ Յիշեցնենք, որ Կիրովական Հայաստանի երրորդ մեծ քաղաքն է։

×

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ

Օգոստոսի վերջին շաբթուան ընթացքին սկսան այն դասընթացքները, որոնք կոչուած են մակարդակի բարձրացում մը ապահովելու ուսուցիչներուն։ Դասընթացքները կը տեւեն մէկ ամիս։

Դասընթացքներուն կը մասնակցին ուսուցիչներ Մ. Նահանգներէ, Անգլիայէ, Քանատայէ, Լիբանանէ, Կիպրոսէ, Իրաքէ, Աւստրալիայէ, Սուրիայէ, Եգիպտոսէ եւ Երուսաղեմէ։

×

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի ճամբաներուն վրայ օր աւուր կ'աւելնան ինքնաշարժները։ Վիճակագրութեան համաձայն ընթացիկ հնգամեակի վերջերը սեփական ինքնաշարժներ ունեցողներու թիւը պիտի կրկնապատկուի։ Այս պատճառով ալ յատուկ ուշադրութիւն պիտի դարձուի ինքնաշարժի սպասարկութեան գործին։ Ասիկա դեռ նոր ճիւղ մըն է Հայաստանի համար, սակայն զարգացման հեռանկարները մեծ են։ «Աւտոտեխսպասարկում» վարչութեան պետը՝ Ա. Մաղոյեան Արմէնփրէսի թղթակիցին դիտել տուաւ, թէ իրենք կը ձգտին ապահովել անձնական ինքնաշարժներու նորոգութեան, թեքնիք սպասարկութեան եւ պահպանութեան աշխատանքները։ Գլխաւոր խնդիրն է այդ սպասարկութեան ցանցին ընդլայնումը։ Նորոգութեան կառատուներ հաստատուած են Ղափան, Սեւան, Կամօ, Արարատ, Թալին, Իջեւան։ Երեւանի մէջ հիմնուած է կառատուն մը՝ 25 կառքի տեղով։ Մինչեւ տարեվերջ պատրաստ պիտի ըլլան Լենինականի, Կիրովականի, Ստեփանաւանի կառքի սպասարկութեան կառատուները։ Մօտակայ տարիներուն նախատեսուած է նմանօրինակ կառատուներ հաստատել Նոյեմբերեանի, Եղեգնաձորի, Աբովեանի, Հանրապետութեան միւս քաղաքներուն եւ շրջաններու կեդրոններուն մէջ։

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ԱԶՆԻԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գրաշարական անակնկալի մը պատճառով «Յառաջ» անսովոր յապաղումով լոյս տեսաւ այսօր։ Մեր կատարած առժամեայ եւ անկատար կարգադրութիւնը կրնայ պատճառ ըլլալ որ «Յառաջ» յապաղումով լոյս տեսնէ քանի մը օր։ Կը խնդրենք մեր ընթերցողներէն որ ներողամիտ ըլլան։

«ՅԱՌԱՋ»

Նախատեսուած է տասներորդ հնգամեակին վճարովի տեղեր ապահովել կառքերու համար ամբողջ օրը։ Այժմ ամբողջ Հայաստանի մէջ ամէնօրեայ 15 փարքինկները կան, բոլորն ալ բացօթեայ։ Ասոնք գլխաւորաբար Երեւանի մէջ կը գտնուին եւ անբաւարար կը նկատուին։ Մօտակայ տարիներուն կառքերը դնելու բաց տարածութիւններ պիտի հաստատուին նաեւ Լենինական, Կիրովական, Դիլիջան, Սեւան։

Հանրապետութեան կառուղիներուն վրայ երթեւեկութեան հանուած են կառքեր, որոնք շրջագայող արհեստանոցներ են եւ հնարաւորութիւն ունին նորոգելու ճամբան մնացած ինքնաշարժերը։

×

ԻՆՔՆԱՇԽԱՏ ՀՍԿԻՉԸ

Խորհ. Միութեան Վոլժսկի քաղաքի յղկող քարերու գործատան 110 մեթր երկարութիւն ունեցող վառարանին ջերմութիւնը վստահուած է Կիրովականի «Աւտոմատիկա» գիտահետազօտական հիմնարկութեան մասնագէտներուն մշակած սարքին։ Ասիկա կը գտնէ եւ կարգի կը դնէ վառարանին ջերմութեան խախտումները, յստակ կը ղեկավարէ տաքութեան մնայուն չափին ապահովումը։ Նոյն գործատան համար այժմ Կիրովականի մէջ կը մշակուի նոր սարք մը, որ պիտի ճշդէ աշխատանքին տարողութիւնը, արտադրութեան քանակը եւայլն։

×

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻԻՆ ՅՈՔԵԼԵԱՆԸ

Հայաստանի մէջ ներկայիս յիշատակուելու վրայ է բանաստեղծուհի Շուշանիկ Կուրղինեանի ծննդեան 100ամեակը։ Յոբելեանին առթիւ գրադարաններու եւ ակումբներու մէկ կը կազմակերպուին բանաստեղծուհիին կեանքն ու գործը պատկերացնող ցուցահանդէսներ, դասախօսութիւններ, գրական երեկոներ։ Երեւանի պետական գրադարանի ցուցահանդէսը գիրքերու, յօդուածներու եւ լուսանկարներու միջոցաւ կը նկարագրէ Շ. Կուրղինեանի գրական ուղղութիւնը։ Առանձին բաժին մը մէջ զետեղուած է Կուրղինեանի առաջին եւ իր օրով՝ 1907ին հրատարակուած միակ հաւաքածոն՝ «Արշալոյսի ղօղանջներ»ը։

×

ԵՐԱԺՇՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Սոխումի մէջ տեղի ունեցած երաժշտագէտ-բանահաւաքներու համամիութենականհնգերորդ սեմինարի նիւթն է եղած «բազմաձայնութիւնը ժողովրդական երաժշտական ստեղծագործութեան մէջ»։ Զեկուցումներ կատարած են նաեւ երեւանցի մասնագէտները։ Հայկական ժողովրդական երաժշտութեան մէջ բազմաձայնութեան, անոր տեսակներուն ու անոնց դասակարգումին մասին խօսած են Ռ. Աթայեան եւ Վ. Գոշովսկի։ Սեմինարին ձայնագրուած են մօտ 200 երգեր։

ԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այսպէս է մարդկութեան պատմու–թեան մէջ յարդ երեւցած, գլուխը ցցած ամէնէն ուժով, տինամիք եւ հարուստ երկրին քաղաքացին ըլլալը: Բայց որ եր–բեմն պէտք է փախուստ տայ իր երջա–նիկ Թակարդէն դէպի անիրականութիւն ու երազանք, գէթ հինգ ժամ: Ու ինչ–քան հպարտ են իրենց երկրով, աշխար–հի վրայ իրենց ձգած չողարձակ չուքով: Հաւանաբար իրաւացի հպարտանք է: Կը նայիմ դպրոցականներու կարգապահ հե–ղեղին: Լաւ է որ բանակը չէ ու ասոնք վաւերական պիոնուրներ չեն ու բիրտ ու–ժի անտանելի յոխորտանքը ու ամբար–տաւան նայուածքը կը խնայուին մեր ջի–ղերուն: Կը Թուի Թէ որքան գրաւիչ, ան–մեղ, անվնաս ըլլան խորհրդանչանները՝ այնքան առաքինի, արդար նկարագիր կը ստանայ իրենց ներկայացուցած զօրու–թիւնը: Նոյնիսկ կրօնական չեշտ մը կը մտնէ տեսարանին մէջ, դրախտի առաջին առաւօտը, համակ խանդ, տարաշխար–հիկ ու անպատասխանատու գոյութիւն, բացարձակի չունչը ու Աստուծոյ օրհնու–թիւնը: Ինչ տինամիզմ, մարմնական զուտ, առողջ, երիտասարդ ու մաքուր ուժ՝ որ ուրիշ բառով մը կեանք կը կո–չենք…: Պատրա՞նք է Թէ իրականութիւն:

Սա տասնըչորս տարեկան դըպ–րոցականները ինչ մըջութեամբ մտեր են իրենց դերին մէջ, սա աղջնակները ինչքան կը նմանին իրարու, բոլորն ալ փայլուն ակռաներով ժպտուն պուպրիկ-ներու կերպարանքին մէջ մտած ու կոր–սընցուցած իրենց անհատականութիւնը ու վերածուած խորհրդանչանի: Այսինքն՝ ետ Անգլիական Միջին Դարերը, ցատ–կելով նոր ժամանակներու վրայէն, ետ Ուոլթըր Սքոթի տիեզերքը՝ ամբողջա–կան մերժումը քսաներորդ դարու ճար–տարարուեստական քաղաքակրթութեան, նահանջը Ֆոլքլորի մտայնութեան մէջ՝ ուրու կլիման է որ միայն կրնայ ապրեց–նել առասպելները ու հերոսները:

Եւ ի վերջոյ, ի՞նչ է որ երկու հարիւր տարին: Թաղալիկ.. դոնէ մեզի, Հայե–րուս համար: Բայց ծերերն է որ իրենց անցեալով կը հպարտանան, սպառած մարդիկը, պարտուածները: Այնպէս որ չխօսինք այդ մասին: Փորձենք ապրիլ ներկան — ուժի, կենսունակութեան ու տարիքի հսկայական պաչեստներով օժ–տուած այս երկիրը ի՞նչ հրաշքներ կրնայ գործել մարդկութեան համար, ինչ սը–խալներ ընելու իրաւունք ունի: Սակայն ժամանակն է որ պիտի պակսի իրեն, ասկէ ետք: Եւ արդեօք որեւէ օգուտ ունի՞ «ան-ցեալի փորձառութիւն» կոչուածը: Այ–սինքն — իմաստութի՞ւնը հիներուն՝ Թէ յանդգնութիւնը նորերուն:: Լեռներու չա չափ հին խնդիր…:

Եթէ հոս, ա՛յս քաղաքակրթութեան գի–տակցութեան ու աշխատանքի կեդրոննե–րուն մէջ է որ նոր Պատմութիւնը պիտի կերտուի՝ ուրեմն մարդկութեան առջին ցցուած տագնապը կրկին բարոյական տագնապ մըն է: Ինչպէ՞ս եւ ինչո՞վ զըս–պել, ղեկավարել գիտական միտքը, գի–տական ձեռքը եւ ի՞նչ ուղղութեամբ տա–նիլ մարդկութեան էնէրժին: 1976ին, եր–կուհարիւրամեակը մեծ մասով ֆոլքլոր էր, տողանցք ու հրավառութիւն, սակայն երեքհարիւրամեակը չատ աւելի լուրջ պի–տի ըլլայ, որովհետեւ գալիք տասնամ–եակներուն Միացեալ Նահանգներու հա–մար ամէնէն կարեւոր հարցը ազգայինէն աւելի՝ համամարդկայինն է: Ի՞նչ զաղա–փար, ի՞նչ երեւակայութիւն եւ ի՞նչ ծրա–գիր պիտի կարենայ Ամերիկան տալ մարդկութեան: Բարոյախօսը, կրօնակա–նը, գիւանագէտը, գիտնականը իրենց խօսքը ունին անկասկած, բայց նաեւ սահ-մանափակ կալուածը: Հաւանաբար մեծ ներչնչումներու, ստեղծագործ երեւակա–յութեան, փիլիսոփայական խորացում–ներու մարդիկն են որ առասպելէն, գիւ–ցազներգական ու հայրենասիրական պզա–ցումէն ու դրամի եւ ուժի միսթիքէն ան–դին՝ համամարդկային նոր խտէալի մը, յոյսի ու պայքարի մը ուրուագիծը պիտի նետեն ժողովուրդի գիտակցութեան պաս–տառին: Այն ատեն, այդ իրագործումի ո–գիին, Թափին մէջ է որ այս երկրին ներ–քին սուր հակասութիւնները մեղմացումի ճամբան պիտի գտնեն ու մշակոյթի ան–սահման կարողականութիւնը իր տիեզա–միքին մէջ պիտի մտնէ: Այս տեսակէտէն, Ֆիլատելֆիան բացառիկ վայր մըն է ու չաբաթներով մայրաքաղաքը եղած է Թա–տերական, նկարչական, երաժշտական, պարային ինքնաբուխ, տենդա գին կեանքի մը՝ որուն նմանը չկայ երկ–րին մէջ: Ճիշդ է որ մակարդակը այդ արուեստագէտներուն՝ կէս – արհեստա–վարժ ու ժողովրդային է բայց մշակու-Թային մԹնոլորտին խտութիւնը ու այ–լազանութիւնը այնքան է որ մարդ պահ մը կը փորձուի մէկդի դնել խիստ չափա–նիշները, որոնք կը պահանջուին զարգա–ցած, արդիական ընկերութենէ մը ու վա–յելել հրամցուածը, պարզ ու բնական: Բայց անչուչտ լուսնին միւս կողմը կայ ուր ամէն ինչ ժպիտ չէ — բանուորական հակատողանցքի անձկոտ դիմագիծը, սե–ւապրութեան մը նման ճմռԹկուած մէկ–դի նետուած իշխանութեան կողմէ, սե–ւամորԹները իրենց դառնութեամբ ու բարկութեամբ, սպառողական, ձեռնպահ՝ ամբոխներու եզերքին մէկ ոտքի վրայ կայնած, հսկայ կոյտը անպէտ եւ ուրեմն աւելորդ մարդոց՝ Թափուած քաղաքնե–րէն հեռու ծերանոցներու դեղնած տրտ–մութեան մէջ. անինքնութիւն, անիծուած հազարները՝ որոնք սէր ու գուրգուրանք կը փնտռեն մեծ քաղաքի կոյուղիներուն մէջ ու տողանցքներու չատ պըլուխ չունին եւայլն եւայլն: Աժան ընդհանրացումնե–րու մէջ չիյնալու համար խուսափելու է համադրումներէ: Ամերիկան՝ «երկիր ա–զատութեան ու պատեհութեանց» համ–բաւաւոր Ֆորմիւլը անկասկած պիտի փոխուի համաձայն Օրէնքին որով կը յոր–դի կեանքը այս ափերուն: Մեզի կ՚իյնայ վստահիլ ժողովուրդի բնածին իմաստու–Թեան ու կորովին: Բայց մանաւանդ՝ մտաւորականութեան ու արուեստագէտ–ներու արժանիքներուն:

Ո՞ւր ենք մենք Հայե՛րս այս պատկերին մէջ որպէս գիտակցութիւն ու մասնակ–ցութիւն, մեր երեք հազար տարուան փոր-ձառութեամբ: Բայց այդ՝ բոլորովին տարբեր հարց մըն է, դժբախտաբար:

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻԱ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ՊԱՐՏԵԶՆԵՐԸ

Եթէ աշնան ամիսներուն այցելութիւն մը տանք Փարիզի ժարտէն Տէ Փլան–թին, (Բուսաբանական Պարտէզ) հոն ա–ծուներուն մէջ պիտի տեսնենք ծիրանե–գոյն, դեղին, նարնջագոյն, կարմիր, վարդագոյն, ճերմակ դահլիաներ, որոնք կը պարզեն չլացուցիչ գեղեցկութիւն մը: Փարիզը չէ որ կը գտնենք այլեւս մԹե–րանոցներու եւ կայարաններու այդ Թա–ղամասին մէջ: Հոն Մերձաւոր Արեւելքը, Կիւյանը եւ Ասիան է քիչ մը: Հովը կ՚եր–գէ հոն հնդկեղէգներուն մէջ (Պամպու), մայրիներն են որ իրենց ստուերը կը տա–րածեն հոն, եւ կանաչ Թէյը եւ նուիմը (ֆր. Առօմ), որ կ՚ըսուի նաեւ հայոց բանջար, իրարու հետ կը պայքարին ա–ւելի տեղ բռնելու համար: 3 Դարերէ ի վեր ժառտէն Տէ Փլանթ տեսած է բու–սաբանական մեծ գիւտեր եւ վայելած է մեծահռչակ պարտիզպաններու խնամք–ները:

Այդ մեծ մասնագէտներուն մղումով, անոր Իլ տը Ֆրանսի Թեթեւ հողը ընդու–նեցաւ Եւրոպայի անծանօթ տարաշխար–հիկ (էկզօթիք) բոյսերը. առաջինը ըլլա–լով ժառտէն Տէ Փլանթն է որ ունեցաւ վարդ յապոնիկը (Օռթանսիա), ոսկեծա-ղիկը (Քրիզանդէմ) եւ դահլիան: Փա–րիզի այս գեղեցիկ պարտէզին համար բու–սաբաններ գացին հետազօտել Հնդկաստա–նի եւ Ամազոնայի ճախճաքուտ հողերը, մոլորեցան ափրիկեան կոյս անտառներուն մէջ եւ Փերու գացին անոնք, ոչ Թէ ոսկի փնտռելու, այլ փնտռելու համար ծիրա–նեգոյն ճանդանը (Ֆր. Սանտալ Բուրըը):

Ժառտէն Տէ Փլանթի մէջէն անցնող մը պտոյտ մը ըրած կ՚ըլլայ աշխարհի չորս կողմերը: Ասացուածք մը կը հաւաստէ Թէ Անգլիացիներ կը տնկեն իրենց պարտէզ–ները, Իտալացիները կը կառուցանեն ի–րենց պարտէզները, իսկ Ֆրանսացիները կը գծեն զանոնք: Հետեւաբար չկայ դիպ–ուած, չկան խենԹ ու խելառ բուսած խո–տեր:

×

Վէրսայլ չքեղ մէկ տիպարն է ֆրան–սական ոճով պարտէզին, որ ժէ. դարուն Լը Նոթրի հետ հասած է իր գագաԹ–նակէտին: Լը Նոթր (1613 –1700) Փա–րիզի մէջ ծնած պարտէզներու եւ բառ–դերու գծագրիչ Ֆրանսացի մըն էր: Վէր–սայլ բարեկարգութիւնն է, ներդաչնակու–թիւնը, կատարեալ գեղեցկութիւնն է: Եւ սակայն, չատ ալ հեչտ չեղաւ Լը Նոթ-րի գործը: Նախ եւ առաջ, փոխանակ ամ–բողջութեամբ կազմելու իր պարտէզը, պարտաւորուեցաւ վերայարդարել Լուի ԺԳ.ի որսի փոքր դղեակին առջեւի մէկ պարտէզը:

Աւելի ըլլալով վայրը ապերախտ էր. վերը բլրակ մը, որուն վրայ կը բարձրա–նար նոր դղեակը, վարը ճախճախուտ–ներ:

Մեծ պարտիզպանին խորհուրդ տուին լեցնել զանոնք: Թողուց ան որ ուզածնին ըսէին անոնք. փորել տուաւ հողը, բե–րել տուաւ ուրիչ ջուրեր եւ ստեղծեց հը–րաչալի մեծ ջրանցքը: Այդպէսով կը յո–րինէր ան անսահման հեռանկար մը ուր կը ցոլանար երփներանգ երկինքը: Եթէ վարդագոյն մարմարէ Թռիանօնի պալատը Վէրսայլի չրջազգեստին կցուած ծաղկե–փունջ մըն է, Թռիանօնի փոքր պալատն ալ անոր ամենասիրուն ծաղիկն է իր հազ–ուագիւտ ծառերով, հոսուն ջուրի մը ե–զերքին իր ուռիներով:

×

Աշխարհի բոլոր երկիրները ունին պար–տէզներ որ պատիւ կը բերեն իրենց: Լոն–տոնի մէջ, Քիու Քիու Կառտընը եւ անոր ահագին քանակութեամբ տարաշխարհիկ ծաղիկները սիրելի են Անգլիացիներուն: Շատ հետաքրքրական են մանաւանդ այն վայրենի ծաղիկները, որոնք կը բանան իրենց բաժակը քաչել առնելու համար այն միջատը, զոր պարտէզին պահապան-ները կ՚երկարեն անոնց:

Նշանաւոր է Հռոմի մէջ ժէ. դարուն

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՕՐԻՈՐԴԸ

— o —

«Այս խօսքը այնպիսի ուժգին աւիւ–նով մը արտասանեց որ ամբողջ իր դէմ–քը գունաւորուեցաւ, աչքերը անհատ կը–րակով մը վառեցան, եւ իր ձայնին մէջ զռացող հաստատ համոզումի տաք չեչ–տը ցնցում մը յառաջ բերաւ հոգիիս մէջ:

«Իրիկունը, երբ մօրաքոյրս ստիպեց որ քանի մը օր իր քով մնամ, յօժարութեամբ հաւանեցայ:

Ինքը այրի էր եւ զաւակ չունէր, իր տան մէջ ոչ գրադարան կար, ոչ դաչ–նակ, եւ ստիպուեցայ իրեն օգնել առտնին աշխատութեանց մէջ, որովհետեւ ծայրա–յեղ մաքրասիրութեան մը հետեւանքով սպասուհի ալ չէր պահեր:

«Սակայն կեանքիս ամէնէն քաղցր, ա–մէնէն հեչտալի օրերը վայելեցի այն ամ–սուան մէջ զոր անցուցի իրեն քով:

«Ամէն առաւօտ կը տեսնէի Արսէնը պատուհանիս վանդակափեղկերուն ետե–ւէն, երբ չոգենաւ կը մտնէր, եւ ամէն իրիկուն կը հանդիպէի իրեն նաւամա–տոյցին վրայ:

Կը բարեւէինք զիրար, եւ եԹէ մօրա–քոյրս հետս ըլլար, կը մօտենար մեզի, եւ կը ջանար կարգադրութիւն մը ընել, որ–պէսզի երեկոյԹը միասին անցընենք:

«Ա՜խ, ինչ երջանիկ կ՚ըլլայի տեսնե–լով զինքը, ինչպէս կը բաբախէր սիրտս, երբ իր սեւ աղուոր աչքերը յամառ սեւե–ռումով կը նայէին ինծի ինչպէս կը հա–մաձայնէին մեր ըղձանքները, մեր խտէ–ալները, ինչպէս կը հասկնար իմ դիւ–րազգածութիւններս, ինչպէս կը յարգէր իմ մանկամարդ աղջկան վեհերոտութիւն–ներս եւ ինչ վեհանձնութեամբ, անձնը–ւիրութեան որպիսի ազնիւ զգացումնե–րով կ՚ըմբռնէր կեանքը:

«Որքան կը ճանչնայի զինքը, այնքան կը կապուէի իրեն, ամէն օր աւելի մեծ աւելի բարձր կը գտնէի զինքը:

Իր նկարագրին մէջ բացառիկ գիծեր կային զորս դիպուածով երեւան կը հա–նէի, ու զանոնք կ՚ուսումնասիրէի, կը վերլուծէի, կ՚ընդլայնէի մտքիս մէջ:

«Ալ բացարձակ մտասեւեռումս եղած էր ինքը, օրուան մէջ չկար վայրկեան մը ուր միտքս չզբաղէր, գիչերը, նոյնիսկ քունիս մէջ, կամքի տարօրինակ ուժով մը կը չարունակէի խորհրդածել իր վրայ:

Կեանքը այլեւս ուրիշ նպատակ, ուրիշ երես չունէր ինծի համար: Կրնայի յետին Թչուառութեան մատնուիլ, ծանր հի–ւանդութեան ենԹարկուիլ, տանջուիլ, ինչ փոյԹ, կը բաւէր որ զինքը ունենայի մըտ–քիս մէջ, եւ հոգիիս խորը:

Եւ ո՞վ կրնար զինքը հանել հոնկէ: Ես իմ խանդավառութեամբ, իմ բարոյական ուժերովս ստուած մը չիներ էի եւ զին–քը կը պաչտէի:

«Իսկ ինքը, գիտէի Թէ իմ տեսակցու–Թիւնս կը փնտռէր, եւ ասիկա կը բաւէր իմ դեռափԹիԹ հոգիիս ըղձանքներուն:

«Այսպէս ամիս մը տեւեց իմ երջան–կութիւնս, եւ յետոյ ստիպուեցանք բաժ–նուիլ իրարմէ:

Հոս վայրկեան մը կանգ առաւ գեղաւի աղջիկը, սկահակը չրԹունքներուն տա–րաւ վերստին, զսպելու համար հեկե–կանք մը որ իր կոկորդը կը խեղդէր, մինչ վարդի բեկբեկումներով կը նչու–լէր իր աղուոր դէմքը:

«Երբեք չէի համարձակած խորհիլ, չա–րունակեց, Թէ կրնար զիս սիրել բարձր ձիրքերով օժտուած այս երիտասարդը, եւ գրեԹէ մոռցայ իրմէ բաժնուելու կըս–կիծս, ու հոգիս ուրախութեամբ խայ–տաց, երբ մեր հրաժեչտի վայրկեանին ձեռքս իր ձեռքին մէջ պահեց պահ մը, եւ իր կրակոտ աչքերը աչքերուս մէջ սե–ւեռելով ըսաւ. Ես պիտի գամ վերստին:

«Այլեւս չհեռացայ կղզիէն: Բաժնուիլ այն վայրերէն ուր զինքը տեսներ՝ ուր իրմով միայն ապրեր եւ երջանիկ եղեր էի, կրկին անգամ բաժնուիլ էր իրմէ. հազիւ կ՚երԹայի երկու երեք օր մնալ Բերա, ու կարօտակէզ կը դառնայի մօ–րաքրոջս քով:

Այստեղ իր ընտանիքին հետ սերտ յա–րաբերութեան մէջ էինք, եւ իր մասին տեղեկութիւններ ստանալու առիԹը ունէի միչտ:

Շատ անգամ իր նամակները կը կարդա–յին եւ իր բարեւները կը հաղորդէին մեզի: Նոյնիսկ իր գիրը կրցած էի ձեռք ձգել մեր տունը մոռցուած պահարանի մը վը–րայ:

Ահա ասոնք էին հոգիիս սնունդը, որոնք կ՚արծարծէին հրայրքս ու կը պահէին զիս մշտատեւ խանդավառութեան մէջ:

ՍԻՓԻԼ

(4 – Շար.)

ստեղծուած Վիլլա Պոռկէզէն: Կարելի է ըսել սակայն թէ Իտալիոյ ամենագեղեցիկ պարտէզը կը գտնուի Թիվօլիի շատ նկարչագեղ աւաններէն մէկուն Լասիումի Վիլլա Տ'էսթէի մէջ: Գասթէլկանտոլֆոյի մէջ Պապին ամառուան վիլլային պարտէզները Լը Նոթրի ոճին պատկերը կը ներկայացնեն մօտաւորապէս: Կարելի՞ է միթէ զանց առնել Գատենապլոյի մէջ Վիլլա Գառլօթթան եւ Գոմօյի լիճին ափունքին Վիլլա Սեռպելլօնին:

×

Սպանական արուեստին ամենագեղեցիկները ներշնչուած են Թօլէտի եւ Կորտովայի պարտէզներէն: Երանգներու բուռն հակադրութիւնը, հողին թուխ գոյնը, նոճիներու եւ մագնոլեններուն մթին կանաչը, աւելի բաց կանաչը արմաւենիներուն, կը գտնուին թանգարաններու մէջի կամարներուն վրայ եւ բոլոր այդ բազմերանգ ծառերն ու ծաղիկները դէպի երկինք խոյացող աղօթք մըն է կարծես:

Մինչ ջրվէժներու եւ ակնաղբիւրներու աղմուկը կը դրդէ ոչ միայն հեշտանքը այլ նաեւ ապրելու տենդը: Ապրելու այդ ջերմաջերմ տենդը խորքն իսկ կը կազմէ սպանական երգերուն:

Մանուէլ տէ Ֆայա խորապէս ներշնչուած է Ալհամպրայի եւ Կըընատի պարտէզներէն եւ իր յուզումը երգած է նուագախումբի եւ դաշնակի համար իր յօրինած սէնֆօնիք քերթողութեան մը մէջ, Գիշեր Սպանիոյ Պարտէզներուն Մէջ:

×

Միացեալ Նահանգներու բազմաթիւ պարտէզներուն մէջ, Վիրճինիայի մէջ Ուիլիըմսպուրկի պարտէզը ճիշդ Վէրսայլին պէս, կատարեալ գեղեցկութիւնն է:

×

Ասոնց հակառակ ըլլալով, Մեքսիքոյի պարտէզները իրենց վայրի շքեղութեամբն է որ կ'արժէւորուին Մեքսիքոյի պարտէզը կ'ընծայէ կոյս անտառին պէսպիսութիւնը: Նոյնքան ուշագրաւ է Գուէռնավագայի Պօռտա պարտէզը, որ ոռոգուած է ծաղկազարդ աստիճաններով եզերուած աւազանով մը:

×

Աշխարհի միւս ծայրը, Հնդկաստան, որ կը պահէ տակաւին Նեղոսէն անհետացած ջրային ամենագեղեցիկ բոյսը եղող նուիրական Լոտոսը, Հնդկաստան, ուր ամէն բան կը գտնուի տարաչափական աստիճանի վրայ, երբեւ պարտէզ ունի Հիմալայի լեռնաշղթային մէջ պահուած ամբողջական հովիտ մը: Գաշմիրն է այդ: Անոր մայրաքաղաքին եօթը կամուրջներով Սրինակարի պարտէզները պտըտելու համար, դէպի վար կ'իջնեն Երհելում գետէն, շիքառաւ կոչուող արագընթաց եւ տարօրինակ նաւակով մը: Եւ կը սկսի ահա տողանցքը գեղանկար պատշգամներու, մզկիթներու, մեհեաններու, բոլորն ալ իրապէս թաղուած, խեղդուած պարտէզներուն մէջ: Ասոնց մօտիկը, Տալ լիճին ափունքին, սեպ լեռներու ստորոտը գտնուող պարտէզները կերտած են Մոնկոլ կայսրերը, վարդերու յասմիկներու եւ հազար տեսակ գեղեցիկ ծաղիկներու իրական դիւթանք մը:

×

Անտարակոյս, Ճափոնը կը սիրէ խորապէս սիրուն դաշտավայրերը, իր լիճերը, իր գետակները, իր ջրվէժները: Կը տեսնէք անոր հաճոյքով ժպտիլը, կանգնած խաղաղ եւ կամ վայրի ծովու մը ափին: Բայց, սիրահար մենութեան եւ հայեցումի, շնորհագեղ եւ փափկիկ դաշտանկարը շատ աւելի հաճելի պիտի ըլլայ իրեն, եթէ փոխանակ բնութեան ծոցին ըլլալու գտնուէր իր իսկ պարտէզին մէջ, իր իսկ տունին առջեւ, գեղեցկացած, այլափոխուած, յարդարուած իր քմահաճոյքին եւ կամ վիպապաշտութեան համաձայն: Այս իսկ պատճառաւ է որ շատ մը ճափոնական պարտէզներ կը թուին ըլլալ մելամաղձիկ եւ անիրական գեղեցկութեամբ նկարներ:

Ճափոնի մէջ, ամէնէն ընչազուրկ մարդն անգամ եթէ իր փայտաշէն տնակին առջեւ ունի մէկ կամ երկու մեթր հողի կտոր մը միջոցը պիտի գտնէ անպայման զայն փոխակերպելու իր շրջանակին տեսարանին հետ ներդաշնակուող հազուագիւտ պարտէզի մը: Եթէ զրկուած է ան այդ քչիկ մը հողէն, բոլոր ճափոնցի տղոց ըրածին պէս ան ալ պիտի շինէ «հագօնիվա» մը, հողով լեցուած արկղիկ մը, որուն մէջ պիտի տնկէ թփիկներ եւ կամ ծաղիկներ շրջանակուած շատ փոքր քարերով: Արդիւնքը պիտի ըլլայ նրբութեան գլուխ գործոց մը:

×

Ճավայի ծովուն եւ Հնդկական Ովկէանին միջեւ, Ճավայի կղզին կը թուի ընդոստուրս ժայթքած ըլլալ ջուրերէն: Անոր շուրջին մէջ սեղմուած է Պալին: Երկրաշարժներով, հրացայտ հրաբուխներով, բուսաւի ժայռերով եւ իր լեռներուն հրաշագեղ լանջին վրայ պատշգամներու նմանող որգաստաններով փորձանուոր երկիրն է ան նաեւ շնորհալի շարժուձեւերով երիտասարդ աղջիկներու: Ճավայի ամենագեղեցիկ պարտէզներուն միջեւ, Պօգօնի Բուսաբանական ընդարձակածաւալ պարտէզը, կը ցոլացնէ մանկամարդուհիներու այդ ինտոնէզեան շնորհը:

Եւ արեւադարձային ծաղկանոցն է կարծես որ երեւան կուգան, կը պարէ հովէն տարուբեր: Իր ծառերուն ահագին բունները բնութեան շղթայազերծ, աննուաճելի զօրութեան մէկ պատկերն են: Յետոյ, լիճի մը ափունքին, ահա դիւրաբեկ ցօղուն մը. ցօղունը լոտոսի մը, որ կը ցուցաբերէ իր կիսաբաց ծաղիկը:

Ճավայի կղզիին արեւմտակողմը, Պանտունկի ջրվէժներուն քաղցրիկ մրմունջներ չեն անշուշտ: Ժխորալի եւ հրաբորբոք, շրջանակուած շոգիով, կը գոռան անոնք քարաժայռերուն վրայ թափելով ոսկիով պիտակուած իրենց կապոյտ կանաչ լաւան...:

×

Եւ վերջացնելու համար այս շատ հակիրճ ոգեկոչումը վերադառնանք Եւրոպա, ամէն տարի 15 Մարտէն մինչեւ Մայիսի վերջը, ճամբաներուն վրայ կը գլորին կ'երթան իրենց հեծանիւներուն վրայ մեծ թիւով երիտասարդներ, իրենց վզին շուրջ անցուցած յակինթի եւ կակաչի մանեակներ: Կը գտնուինք Հոլանտայի մէջ, Սէյտի եւ Հառլէմի միջեւ:

Հոն՝ բազմերանգ է տեսարանը: Պարտէզնե՞ր: Ոչ: Երկայնաձեւ ուղղանկիւն դաշտեր, որոնցմէ ամէն մէկը ունի իր ուրոյն ծաղիկը. կակաչ, նարկիզ, յակինթ:

Եւ ոսկեզօծ աւազաբլուրներու բարձունքէն, աշխարհի ամենագեղեցիկ դիւթանքներէն մէկն է որ կը պարզուի դիտողին աչքերուն առջեւ:

Քաղեց՝ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՏՈՔԹ. Ե. ԷՕՋԷՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ԲԵՂՈՒՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Օգոստ. 20ին երգահանդէսներու շարք մը տալու ծրագրով Կիրովական մեկնեցաւ Հայաստանի պետական ակադեմական երգչախումբը: Այս օրերուն Լոռիի գեղեցկուհին նկատուող այս քաղաքը կը գտնուին հազարաւոր զբօսաշրջիկներ՝ իրենց արձակուրդը անցընելու համար: Խմբերգի մարզէն ներս արուեստի բոլոր նըրբութիւնները իւրացուցած խումբը այժմ շրջապտոյտի ելած է նոր, բարձր գնահատականներով ոգեշնչուած: Այդ գնահատականները ձեռք ձգած է վերջերս Մոսկուայի երաժշտանոցի դահլիճին, իսկ անկէ առաջ ալ Ֆրանսայի մէջ: Հայաստանի պետական ակադեմական երգչախումբն էր, որ Խորհ. Միութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով հնչեցուց Ֆօրէի «Ռեքուիեմ»ը՝ ղեկավարութեամբ Յովհ. Չէքիճեանի:

Այս տարի պիտի յիշատակուի երգչախումբին հիմնադրութեան 40ամեակը 1936ին խումբը հրապարակ ելաւ Թաթուլ Ալթունեանի ղեկավարութեամբ: Վերակենդանացան բազմաձայն երգարուեստին որոշ աւանդութիւնները, մշակուեցաւ ոչ շատ հարուստ երգացանկ մը: Խումբը իր առաջին նշանակալի յաջողութիւնները արձանագրեց Արամ Տէր – Յովհաննիսեանի ղեկավարութեան օրերուն: Ասոնք փայլուն համերգներ էին Մոսկուա՝ հայկական արուեստի տասնօրեակին, խորհրդային այլ Հանրապետութիւններու մայրաքաղաքները:

Խումբը, սակայն, հանրածանօթ դարձաւ եւ փայլուն յաջողութիւններ արձանագրեց նոր խմբավարին շնորհիւ: Յովհաննէս Չէքիճեան, 1961ին, խումբին գլուխը անցնելով, ձեռնամուխ եղաւ հայկական խմբերգներու բարձրարժէք ստեղծագործութիւններու մշակման ու անոնց տարածման աշխատանքին: Յայտագրին մէջ հաստատուն տեղ գրաւեցին Կոմիտասի, Եկմալեանի եւ Կարա – Մուրզայի անմահ ստեղծագործութիւնները, մշակուեցան եւրոպացի երգահաններու բազմաթիւ գործերը:

Երգչախումբին այժմու խմբավարը ծնած է Պոլիս: Յաճախած է տեղւոյն երաժշտանոցը՝ այնուհետեւ գացած է Փարիզ, աւարտած է տեղւոյն երաժշտանոցը՝ հետեւելով անուանի երաժիշտ եւ մանկավարժ Ֆ ո ւ ր ն ե ր ի դասընթացքներուն: Վերադառնալով Պոլիս յաջողութեամբ աւարտած է նաեւ երաժշտանոցի բարձրագոյն դասընթացքը: 1944ին սկսած է ղեկավարել խումբեր, ապա նշանակուած է Պոլսոյ սէնֆօնիկ նուագախումբի գլխաւոր ղեկավար, ինչպէս նաեւ պետական երգչախումբի եւ օփերայի գեղարուեստական ղեկավար:

Երեւան հաստատուելէն եւ պետական երգչախումբի ղեկավարութիւնը ստանձնելէ նետք անդուլ աշխատած է: Քանի մը տարուան ընթացքին յաջողած է հարուստ երգացանկ մը կազմել, բաղկացած ԺԸ. դարու երգերէն մինչեւ ժամանակակից ստեղծագործութիւնները:

Երգչախումբին մասնակցութեամբ ան բարձր չափանիշով հնչեցուցած է Մոցարտի «Ռեքուիեմ»ը, Պեթհովենի դաշնակի, երգչախումբի եւ նուագախումբի համար յօրինուած «Ֆանտազիան», Շուպերթի եւ Սմեթանայի քանթաթները, հատուածներ Հենտելի «Մեսիա»ն, Գլինկայի, Վերտիի, Վակների, Մասքանիի, Պելլինիի, Տոնիցեթիի օփերաներէն: Այս բարդ ստեղծագործութիւններու ներկայացումը առաւել եւս տպաւորիչ է, երբ նկատի առնենք, որ ասոնք ունկնդիրներուն կը հրամցուին իրենց լեզուով՝ ֆրանսերէն, ռուսերէն, իտալերէն, գերմաներէն եւայլն:

Միշտ առաջնութեան պատիւը վերապահելով հայ դասականներուն, երգչախումբը այնուամենայնիւ ժամանակակից հայ երգահաններու ստեղծագործութիւններ ալ կը հրամցնէ ունկնդիրներուն: Յիշենք անուններ եւ գործեր.— Ալ. Յարութիւնեանի «Ասք հայ ժողովուրդի մասին» եւ «Քանթաթ հայրենիքի մասին», Եդ. Միրզոյեանի, Գրիգոր Հախինեանի, Վաղարշակ Կոտոյեանի քանթաթներն ու օրաթորիօները, Առնօ Բաբաջանեանի «Ազդ փառապանծ» եւ բազմաթիւ այլ գործերու ամէնէն լաւ, երբեմն ալ միակ մեկնաբանողն է վերոյիշեալ երգչախումբը:

Երգչախումբը կը բաղկանայ 72 երգիչներէ: Ասոնց կողքին են տասնեակ մը երիտասարդ նուագողներ:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ ՄԸ՝ ԳԱՌԶՈՒԷ

Օգոստ. 28ի Նիս – Մաթէնը արձագանգ կը հանդիսանայ Վանսի դրոշմագիտական ակումբի գործունէութեան: Արդարեւ, տարի մըն է սպասուած ազգ. տարողութիւն ունեցող դէպք մը տեղի պիտի ունենայ Սեպտ. 18 եւ 19ին Վիլընէօվի դղեակին մէջ, ուր հանրութեան պիտի ներկայացուի Գառզուի դրոշմաթուղթը, որ հրապարակ կը դրուի միայն Սեպտ. 20ին: Դրոշմաթուղթը, կը ներկայացնէ Գարզու-ի «Նախասիրուածը» եւ պիտի արժէ 2 Ֆր.: Շատ գեղեցիկ այս դրոշմաթուղթին վրայ կը տիրապետեն կանանչն ու սրճագոյնը, պիտի տպագրուի 6 միլիոն օրինակ: Փորագրուած է Տիւրէնսի կողմէ:

Հաւաքածոյ ընողները կրնան այդ երկու օրերու ընթացքին գնել «Առաջին օր բացիկ»ը կամ «Առաջին օր պահարան»ը, որ պիտի արժէ 4 Ֆր.:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (170)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՍՏՈՒԱԾ ՍԷՐ Է

Ահա ան ազատած է, բայց ես դատապարտուած եմ, դատապարտուած ձենէ՛: Արդ, գի՛ս մտիկ ըրէք, Պարոն, գի՛ս մըտիկ ըրէք, մանաւանդ դուք Պարոն, դո՛ւք որ մինչեւ այս վայրկեանիս հայրս էիք, բայց այս վայրկեանէն սկսեալ այլեւս օտարական մըն էք: Այլեւս ես ձեր աղջիկը չեմ: Այլեւս ձեր եւ իմ միջեւ ոեւէ բառ պիտի չարտասանուի, այլեւս իրարու երես պիտի չտեսնենք: Եթէ այս պայմանը չընդունիք, Վենետիկի բոլոր կիները գլուխս հաւաքելով ձեզ քարկոծել, ոտքի կոխան ընել կուտամ: Դուք այլեւս իմ երեսս պիտի չտեսնէք, հայրս ըլլալէ պիտի դադրիք: Հետս պիտի չխօսիք, որովհետեւ ձեր ձայնը ինծի գլխու պտոյտ պիտի տայ: Եթէ այս պայմանը ընդունիք, ոտքի ելլելով դո՛ւրս ելէք:

Լռեց:

Տանտոլօ գլուխը թօթվելով զայն մտիկ ըրաւ..: Ապա առանց բերանը բանալու, դողդոջուն ու խոնարհած ոտքի ելլելով, երերուն քայլերով սենեակէն դուրս ելաւ: Միայն դուրս ելլելէն յետոյ մռնչիւն մը դուրս թռաւ շրթունքներէն:

Ալթիէրի, հետզհետէ նուաղող այդ ահռելի մռնչիւնը մտիկ ընելէ յետոյ Լէօնօրի դառնալով գոչեց.

— Իսկ ինծի՛, ձեր ամուսինին ի՞նչ պիտի ըսէք, ի՞նչ պիտի ըսէք ձեր տիրոջը...

— Դո՛ւք: Ձեր վրայ պարզապէս կը կարեկցիմ, գոչեց Լէօնօր արդահատական վսեմ կեցուածքով մը: Տասը վայրկեանէ ի վեր դէմս կեցեր գիս սպաննելու քաջութիւն պարգեւել կ'ուզէք ինքզինքնուդ: Բայց բան մըն ալ պիտի չկրնաք ընել: Տանտոլօյի գործածը վատութիւն էր, իսկ ձերինը՝ գարշանք կ'ազդէ ինծի...:

Ան վատ եղաւ, իսկ դուք՝ գարշելի: Դուք չէի՞ք ձեր ամէնէն հաւատարիմ բարեկամին դէմ դաւաճանողը, դուք չէ՞ք դեռ անոր դէմ դաւադրութիւններ սարքողը: Շուրջերնիդ աչք մը պտըտցուցէք, Պարոն, եւ զգուշացէ՛ք...:

Ալթիէրի այս վերջին բառերը բնաւ մըտիկ չըրաւ: Ան միայն մէկ բանի վրայ կը մտածէր, Լէօնօր Ռոլանը տեսած էր: Զայն տեսած եւ փախցուցած ըլլալը կը խոստովանէր...: Ատիկա չէր իրեն համար կարեւորը, այլ այն ինչ որ խօսած էին երկուքը իրարու հետ...: Անշուշտ սիրային խօսքեր փոխանակած էին:

Ալթիէրի նախանձէն ինքզինքը ուտել սկսած էր:

— Ըսել է զայն տեսա՞ր, հարցուց ան վերջապէս կատաղութեամբ:

— Տեսած ըլլալս քիչ մը առաջ խոստովանեցայ:

— Ես վստահ եմ որ առաջին անգամը չէ որ իրարու հետ տեսնուած էք...: Խոստովանեցէ՛ք, դուք որ դաւաճանութեան վրայ կը խօսիք, ձեր այս արարքը միթէ դաւաճանութիւն չէ՞...:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Յակոբ Երանեան եւ Երանեան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց եղբօր, հօր եղբօր եւ ազգականին՝

ԿԱՐՕ ԵՐԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի Սեպտ. 5, Արնուվիլի վարդայ Ս. Խաչ Եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Հաղ. միջող.— քառորդ ժամը անգամ մը Կառ Տիւ Նոռէն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ալֆորվիլ.— Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները՝ Հինգշաբթի 9 Սեպտեմբեր ժամը 20.30ին քաղաքապետութեան հանդիսասրահը 22, Ռիւ Վոլթէր։

Օրակարգ. Տան Հանդիսաւոր Բացման պատրաստութիւններ եւ այլ հարցեր։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԲՈՅԻ ԱՐՁԱՐՁՈՒՄ
ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ

Շաբաթ (Սեպտեմբեր 4) ժամը 18ին, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է Ցաղթական Կամարի Անծանօթ Զինուորի բոցը արծարծել։ Նաեւ՝ ծաղկեպսակ պիտի դնէ։

Կը հրաւիրուի հայ գաղութը իր մասնակցութիւնը բերել այս արարողութեան։

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք

ՐԱՖՖԻ-ի

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ
(13 հատոր)

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ .

Դիմել.—
Congrégation Mekhitariste
Mekhitaristengasse 4
1070 Vienne Autriche

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի

90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով

ԵՒ

JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը։

ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 19էն 23, Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 14էն 20։

Փակ է կիրակի օրերը։

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը Սեպտեմբեր 4ին Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Գասպար Իփեքեան Ակումբը, բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է իրենց անդամատետրերով։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ քոյրերը մանկապարտէզ կը բանան Սէր Սիր... լերան կողքին, բուրաստանի մը մէջ։

Երթեւեկը սեփական քառով մը ապահովուած է, քաջալերեցէք այս ձեռնարկը։ Հեռաձայնել՝

47 – 28 – 65

Գեղարուեստական

փառատօն

կազմակերպուած

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ

THEATRE DES CHAMPS-ELYSES
PARIS

OPTIMA Tours
Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

ԲԱՑԱՌԻԿ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Է Ջ Մ Ի Ա Ծ Ի Ն

Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3

COMPRENANT

— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

PRIX EXCEPTIONNEL
2650 F
SEPTEMBRE

VOYAGES en ARMENIE

Au départ de Marseille 14 jours

OCTOBRE — NOVEMBRE

2400 F.

Comprenant

Transport aérien — Pension complète — Hôtel 1ère classe — Visites et excursions — Service accompagnateur, guide.

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN	**Madeleine BENNEYAN**
VOYAGES WASTEELS	HAVAS - VOYAGES
87, La Canebière	12, bd. Général De-Gaulle
13001 - MARSEILLE	26000 - VALENCE
tél. (91) 50. 89. 12	tél. (75) 43. 06. 06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

Prix calculés à la date du 31 Oct. 1975, susceptibles de modifications en cas d'augmentation du cours des changes ou du transport

---

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն գիշերային ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերանթօն պանդոկի չքեղ սրահներուն մէջ։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդիսաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկտեմբեր 16։

«ՅԱՌԱՋ»Ի

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ
ԱՄՐԱՆ ՈՒ ԱՇՈՒՆԻՆ

TRANSTOURS organise

1976 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10էն 25 — ՄՈՍԿՈՒԱ-ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2850 ֆ.

1976 ՀՈԿՏ. 8էն 23 — ՄՈՍԿՈՒԱ-ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2450 ֆրանք

ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ և ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ ԱՌԱՆՁԻՆ ԽՈՒՄԲԵՐ՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Երթուդարձ օդանաւով։ «Արմենիա»յի կամ «Անի»ի մէջ, առաջին կարգի սպասարկութեամբ։

Կը գործադրուի հայրենի տեսարժան վայրերու այցելութեան լրիւ յայտագիրը

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 rue du 4Septembre — 75002 PARIS — Tél. 742-77-40 ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18։

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin — SAINT-JULIEN — Tél. 93-04-90 et 08-31-55

ՎԱԼԱՆՍ՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ դիմել Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
3
VENDREDI
3 SEPTEMBTE
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.675

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.675

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵԳԷԱԿԱՆԻ ԿՌՈՒԱԽՆՁՈՐԸ

— o —

Ա.

Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ քաղաքական լարուածութիւնը սուր հանգամանք ստացաւ այն օրը, երբ Թուրքերը Եգէական ղրկեցին «Հօրա» կամ «Սիսմիք-1» կոչուած հետախուզական նաւը՝ քարիւղ եւ այլ հանքային հարստութիւններ փնտռելու համար այդ ծովուն յատակը:

Մինչ հարիւրաւոր մարդիկ կը մեռնին Լիբանանի մէջ ամէն օր, 16 ամսուան մէջ զոհերու թիւը հասցնելով շուրջ 40.000ի, ու մինչ աւելի քան երկու տարի է վեր 200.000 կիպրացի Յոյներ իրենց հայրենի գիւղերէն բոլորէն արմատախիլ՝ վրաններու տակ կը քաշկռտեն գաղթականի թշուառ կեանք մը, Թուրքերը այս անգամ ալ կը ստեղծեն նոր պատրուակ մը՝ լարուած խռովայոյզ վիճակի մէջ պահելու Մերձաւոր Արեւելքը, մանաւանդ պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալու համար:

Գերման երկրաբաններու համաձայն, Եգէականը քարիւղի, բնական կազերու թաքուն շտեմարան մը, պէսպէս ու հանքերու խկական աղբիւր մըն է:

Յունական Թօ Վիմա թերթի դիւանագիտական թղթակից Մանուսոս Փլումի — ած վերջերս հրատարակած է Յոյնեւթուրք տագնապը խորագրով գիրք մը, մանրամասնօրէն պարզելով Եգէականի խնդրին բոլոր ծալքերը:

Եգէականի յոյնեւթուրք վէճը ծագում առաւ 1973 Նոյեմբերին, երբ Թուրք կառավարութիւնը միակողմանիօրէն, քմահաճ կերպով առանց հելլէն կառավարութեան հաւանութիւնը ստանալու, իր պաշտօնաթերթին մէջ քարտէսներով միասին հրատարակեց պաշտօնագիր մը, որով Թուրք Քարիւղային Ընկերութեան իրաւունք կուտար փնտռտուքներ կատարելու Եգէականի «սարահարթ»ին կարգ մը շրջաններուն մէջ:

Այդ շրջանները կ'ընդգրկէին Լեսպոս կղզիի արեւմուտքէն մինչեւ Քիոս, Փսարա եւ Այա Էֆստրատիոս՝ պարփակելով նոյնիսկ Լեմնոսն ու Սամոթրակէն: Այդ հետազօտութիւնները տեղի պիտի ունենային այդ կղզիներու ցամաքային ջուրերէն դուրս: Քանի մը ամիս ետք Անգարայի կառավարութիւնը կը յայտնէր թէ մասնաւոր սարքաւորումներով օժտուած Զանտարլը անուն նաւ մը պաշտօն ստանձնած է քարիւղ փնտռելու այդ շրջաններուն մէջ:

Հինէն ի վեր ամէնուն կողմէ ճանչցուած միջազգային օրէնք է, որ իւրաքանչիւր Պետութիւն ինչպէս իր հողամասին, նոյնպէս իր «ցամաքային ջուրերուն» վրայ կատարեալ գերիշխանութիւն ունի: «Ցամաքային ջուրեր» կը նշանակէ ո՛չ միայն ծովուն հեղուկ մակերեսը, այլ նաեւ անոր յատակն ու ընդերքը:

1945էն ի վեր միջազգային իրաւունքին մէջ նոր փոփոխութիւն մը մտած է, այն է ցամաքային սարահարթ (Plateau continental) կոչուածը: Ըստ այդ օրէնքին, Պետութիւնները որոշ իրաւունքներ ունին իրենց ցամաքային ջուրերէն անդին ծովու յատակին ու ընդերքին — բայց ոչ մակերեսին վրայ — բնական աղբիւրներ որոնելու եւ շահագործելու համար: Ընդհանուր առմամբ ընդունուած է, որ «ցամաքային սարահարթ»ը ցամաքային ջուրերու արտաքին սահմաններէն կ'երկարի մինչեւ հոն, ուր ծովուն խորութիւնը կը հասնի երկու հարիւր մեթրի:

Յոյնեւթուրք վէճին սկզբնաղբիւրն ա՛յն է, որ Թուրքերը «ցամաքային սարահարթ»ի իրաւունք չեն ճանչնար Եգէականի յունական կղզիներուն: Այդ իրաւունքը կը հաշուեն բուն Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ցամաքային սահմաններէն սկսեալ, — Վերջինի պարագային Փոքր Ասիոյ եզերքներէն սկսեալ:

Յունաստանի տեսակէտը, որ ճիշդ հակառակն է Թրքականին, հիմնուած է Ժընեւի 1958ի պայմանագրութեան վրայ, որ բացէ ի բաց կը ճշդէ թէ կղզիներն ալ ունին ցամաքային սարահարթ: Յունաստան, ինչպէս աւելի քան յիսուն Պետութիւններ վաւերացուցած են այս պայմանագրութիւնը, որուն համար Լա Հէյի Միջազգային Ատեանը 1969ին որոշում տուած է թէ անոր տրամադրութիւնները պարտադիր են բոլոր երկիրներու համար, վաւերացուցած ըլլան զայն կամ ոչ:

Թուրքիա վաւերացուցած չըլլալով յիշեալ պայմանագրութիւնը, չընդունիր կղզիներու «ցամաքային սարահարթ»ի իրաւունքը: Ու կ'առաջարկէ, որ Յունաստան եւ Թուրքիա երկու հաւասար մասերու բաժնեն Եգէական ծովը, իբրեւ միջին ճամբայ:

Այս ոգիէն առաջնորդուած է, որ 1973ին Թուրքիա Եգէականի հիւսիս — արեւելեան մասին մէջ հետազօտութիւններ կատարելու մենաշնորհ տուած էր Թուրք Քարիւղային Ընկերութեան: 1974 Փետրուարէն սկսեալ Յունաստան քանիցս բողոքած է այդ մենաշնորհին դէմ: Հակառակ ատոր, Զանտարլը հետազօտութիւններ կատարած է, սակայն Թուրքիոյ ցամաքային ջուրերուն մէջ միայն:

Թուրքերը կ'առարկեն, որ եթէ յունական կղզիները ցամաքային սարահարթի իրաւունք ունենան, իրենք պիտի չկրնան աշխարհագրականօրէն օգտագործել իրենցը, քանի որ Փոքր Ասիոյ եզերքներու երկայնքին բազմաթիւ յունական կղզիներ կան:

Անոնք ուրիշ առարկութիւն մըն ալ կ'ընեն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

87 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒՍ

— o —

Պէյրութի մէջ սկսած են աւելի մանրամասնութիւններ հասնիլ Ասատ-Սարգիս հինգ ժամուան տեսակցութեան մասին: Կը պարզուի որ առաւելապէս խօսուած է տեսակ մը «սուրիական հոգատարութեան» դրութեան մը հաստատման եւ Ասատ վճռապէս չեշտած է, որ զօրքը քաշելու բնաւ միտք չունի: Ասկէ զատ կ'ուզէ նաեւ որ ապագայ վարչապետը (սիւննի մահմետական) չափաւոր անձ մը ըլլայ քանի այդ համայնքի անդամները ընդհանրապէս դէմ եղած են Դամասկոսի լիբանանեան քաղաքականութեան: Ասատ կ'ուզէ նաեւ որ Սարգիս միջնորդի դեր կատարէ իրարու մօտեցնելու համար ձախն ու աջը: Բայց Ալ Նահր թերթին համաձայն Ասատ կրկին պնդած է որ ոչ մէկ հաշտութիւն կարելի է Ճոմպլաթի հետ, որ քանիցս կրկնած է թէ սուրիական զօրքին քաշուիլը նախապայման է որեւէ կարգադրութեան: Գալով պաղեստինեան դիմադրութեան հետ յարաբերութեանց, Սարգիս իր խօսակիցին ծրագիր մը ներկայացուցած է կրկնակ միջամտութեան: Մէկը՝ պահպանողականներու եւ պաղեստինեան կազմակերպութեան միջեւ, միւսը ՊԱԿի եւ Սուրիոյ միջեւ: Ասատ դէմ չէ եղած: Աւելի հեռուն երթալով, Ասատ չեշտած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի միջ — անկախութեան հարցը եւ առաջարկած որ անիկա շօշափելի դառնայ «ապահովութեան դաշինք»ով մը:

Ամէն պարագայի մէջ, որքան ալ խօսքով ամէն մարդ դէմ ըլլայ, Լիբանանի մասնահատման, գրեթէ կատարուած իրողութիւն մըն է եւ իւրաքանչիւր կողմ արդէն, կը կազմակերպուի իբրեւ՝ եթէ ոչ անկախ Պետութիւն, գոնէ ինքնավար գօտի: Կ'ըսուի թէ յառաջդիմական մահմետական «Կեդրոնական Քաղաքական Խորհուրդը» յայտարարած է թէ որոշած է շարք մը գրասենեակներ բանալ արտասահման մինչ քրիստոնեայ շրջանը բնականոն կեանք մը օրէ օր դիմագիծ կ'առնէ: Ասիկա չի նշանակեր թէ կռիւները դադրած են եւ վերջին 24 ժամերու ընթացքին 87 մեռեալ եւս կար, Շիայի եւ Այն-էլ-Ռըմանէի եւ հիւսիս — արեւելեան լեռներու կռիւներուն ընթացքին: Բախումներ եղած են նաեւ Պաղեստինցիներու եւ քրիստոնեայ գիւղացիներու միջեւ իսրայելեան սահմանին մօտ:

× Ամերիկացի երկու բանագնացները կրկին Պէյրութ գացին եւ առջի օր Կիպրոսէն Ճունիէ հասան: Պիտի տեսնուէին Ճէմայէլի, Շամունի, եւ Սարգիսի հետ:

Քանի մը տողով

ԻԶՎԵՍՏԻԱ Խորհրդային Միութեան կառավարական պաշտօնաթերթը Լիբիոյ ի նպաստ կ'արտայայտուի Եգիպտոսի դէմ: Գահիրէի Ալ Ահրամն ալ կ'ամբաստանէ խորհրդային մամուլը, որ կը քաջալերէ Գնդ. Քատաֆին դաւելու համար արաբական երկիրներու դէմ:

ԿԻՊՐՈՍԻ ոճրային Ատեանը քսան տարուան բանտարկութեան դատապարտած է Սամսոնը, որ 1974 Յուլիս 15ի պետական հարուածին ատեն «նախագահ» նշանակուեցաւ:

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ դեմոկրատ կուսակցութիւնը կոչ մը ըրած է ՄԱԿի եւ բոլոր կառավարութիւններուն ի նպաստ Իրաքի 38 հազար քիւրտ գաղթականներու, որոնք Պարսկաստան ապաստանած են: Խօսք կայ որ Թեհրան եւ Պաղտատ կը բանակցին, որպէսզի այդ գաղթականները կրկին Իրաք ղրկուին:

ԹՐՔԱԿԱՆ Հօրա հետազօտական նաւը վերսկսած է իր փնտռտուքները, մինչ Յունաստան եւ Թուրքիա որոշած էին բանակցիլ: 4րդ անգամն է որ Հօրա Իզմիրէն ճամբայ կ'ելլէ եւ նպատակն ալ շատ ծանօթ չէ: Աթէնք շատ դժգոհ է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

Երեւան (Հեռատիպ, Օգոստ. 31)

ԱՐԱՐԱՏ - ԴՆԵՊՐ ՄՐՑՈՒՄԸ (*)

— o —

Խորհրդային բաժակի կէս-աւարտական մրցումներու շարքին Արարատ Օգոստոս 30ին, իր դաշտին վրայ յաղթեց Դնեպրի մէկի դէմ երկու կէտով: Այս յաղթանակով, Արարատ չորրորդ անգամն է որ կը յաւակնի խորհրդային բաժակին: Դնեպրի մարզիկները 1954ին արդէն եղած էին Երեւանի (այն ատեն Սպարտակ) մրցակիցը եւ Հայերը շահած էին 0ի դէմ 4 կէտով եւ մասնակցած աւարտական մրցումին, ուր սակայն բաժակը վիջած էին Կիեւի Դինամոյին 1–2 արդիւնքով: 1973ին Երեւանցի եւ Դնեպրոպետրովսկցի մարզիկները դարձեալ իրարու դէմ ելած էին բաժակի կէս-աւարտական մրցումին: Այդ ժամանակ բաժակի մըրցումները երկու խաղով տեղի կ'ունենային եւ «Արարատ» երկուքին ալ յաղթական հանդիսացած էր: Այնուհետեւ, ինչպէս 19 տարի առաջ, աւարտական խաղին «Արարատ» դարձեալ հանդիպում ունեցաւ Կիեւցի Դինամոյականներու հետ: Բայց այս անգամ Երեւանցիները կրցան յաղթանակի հասնիլ եւ առաջին անգամ ըլլալով տիրանալ խորհրդային բաժակին:

1976ի բաժակի մրցումներուն, «Արարատ» մինչեւ «Դնեպր»ին հետ խաղալը, յաղթած էր Դոնի Ռոստովի բանակայիններուն՝ 1–0, Մոսկուայի «Լոկոմոտիվ»ին՝ 1–0 եւ բանակի կեդրոնական սպորտային ակումբին (ԲԿՍԱ) 2–1 արդիւնքով: Այդ երեք ակումբներն ալ բաժակի պայքար մղած խումբեր են, որոնցմէ «Լոկոմոտիվ»ը յաջողութեան հասած էր բաժակի առաջին մրցումին՝ 1936ին, ԲԿՍԱ բաժակին տիրացած է չորս անգամ:

Վերջին հանդիպումին «Դնեպր»ի հետ Արարատցիներ սկսած են սուր գրոհներով: Խաղի 14րդ վայրկեանին իսկ անկիւնէն հարուածով մը Քերոբեան գնդակը հասցուցած է «Դնեպր»ի բերդին առջեւ, ուր Յովհաննիսեան արագ հարուածով մը նշանակած է կոլը: Հինգ վայրկեան ետք Երեւանցիներ նշանակած են երկրորդ սեղեցիկ կոլը: Նազար Պետրոսեանի, Սամուէլ Պետրոսեանի, Յարութիւն Մինասեանի կազմակերպած խաղը յաջողութեամբ աւարտած է վերջինիս զօրաւոր հարուածով մը գնդակը զետեղելով «Դնեպր»ի բերդէն ներս: Այնուհետեւ «Արարատ»ի հանդիստ խաղարկութենէն օգտուելով Դնեպրցիներ 81րդ վայրկեանին նշանակած են կոլ մը:

Այսօր, Սեպտ. 3ին կը պարզուի խորհ. Միութեան բաժակի տէրը:

(*) ԽՄԲ.— Այս խաղին արդիւնքը տըւած էինք «Յառաջ»ի Սեպտ. 1ի թիւով:

«ԱԶԳԸ ԿԸ ՅԻՇԵ՞Ն...»

Այցելու հայրենակից մը, որ նոր սերունդի յաջողութիւններով խանդավառ է առհասարակ, վերջերս նկատել կուտար մեզի.

— «Ինչպէս ձեր թերթին, նաե՛ւ հայ մամուլի էջերուն մէջ յաճախ դրուատական գրութիւններու կը հանդիպինք՝ նոր սերունդի մասնագիտական եւ ընկերային փայլուն յաջողութիւններուն մասին: Հոգեկան գոհունակութիւն կը զգանք, ազգային հպարտութեան զգացումով կը համակուինք: Հարազատի մը չափ մօտ կը զգանք զիրենք՝ մեզի:

« Հարց է սակայն թէ անհատական իրենց յաջողութիւններով ընկերային յարգանքի եւ դիրքի հասնող մեր արժէքները հանրային որեւէ յանձնառութեան տրամադի՞ր են. կապ կը պահե՞ն Հայութեան կեանքին, երգերուն ու մանաւանդ մտահոգութիւններուն հետ. կը մղուի՞ն որեւէ բաժին ստանձնելու հաւաքական աշխատանքներու մէջ. պարտականութիւն կամ պարտաւորութիւն կը զգա՞ն որեւէ ձեւով կամ որեւէ չափով օգտակար ըլլալու»...

Այս կարգի հարցումներ նորութիւն չեն:

Ոչ ալ յատուկ՝ ամերիկահայ իրականութեան:

Սփիւռքեան իրավիճակի մասին նոյնիսկ տարտամ գաղափար ունեցող մարդիկ հաստատած են թէ ընկերային ու նիւթական բարձունքներու հասնող հայ երիտասարդութեան կարեւոր մէկ համեմատութիւնը բացակայ է հանրային մարզերէ: Ոչ միայն ի՛նք՝ անձը չկայ, այլեւ իր հետաքրքրութի՛ւնը, գործօն մասնակցութիւնը, նիւթական կամ բարոյական աջակցութիւնը:

Չենք անգիտանար գոյութիւնը արժէքներու, որոնք անհատական իրենց արդար փառասիրութիւններուն կամ բարօրութեան ձգտումին հետ եղբայրացուցած են ազգի՛ն սէրը: Մեր շուրջ օրինակներ չեն պակսիր: Անոնցմէ ոմանք վարանք չունին ապրումով ու կիրքով հանրային ասպարէզ նետուելու, մասնակից դառնալու «ալեբախտ» ճիգերու՝ «նաւը լերան վրայ» պահելու համար. տքնելու՝ անվարձ ծառայութեամբ, համե՛ստօրէն:

Սակայն անոնց նուիրումով ու տենդով «գարուն» չի գար: Երիտասարդութեան պատկառելի մէկ զանգուածը տարբե՛ր հրայրքնարով կը գործէ, — խզած է իր կապերը ժողովուրդին ու անոր բոլոր ցաւերուն հետ ու մղուած է հաճելի, պայծառ, հրապուրիչ հեռանկարներու: Աւելի՛ն՝ կը ծառայէ այն համոզումին որ «Հայութիւնը ապագայ չունի» ու չարժեր մաքառիլ. Սփիւռքը դատապարտուած է կազմալուծման եւ քայքայումի, — չարժեր մխրճուիլ հանրային կեանքի «ծանծաղուտ»ին մէջ, զո՛ւր վատնում է. եւ վերջապէս՝ արտասահմանեան կեանքը հեւասպառ վազք է, «ժամանակ չկայ», հայ մարդը իր անհատական, ընտանեկան ու ընկերային պահանջներուն տակ ճնշո՛ւած է արդէն:

Այցելու մեր բարեկամին թաքուն դառնութիւնը հասարակաց բնոյթ ունի: Այնքան իրական ու խոր է ցաւը, որ հայրեր ու մայրեր անգամ, ի տես իրենց զաւակներու ձեռնթափութեան, ներքնապէս խռովքի մատնուած են:

Երեւոյթը այս ձեւով պարզելէ ետք, կ'ուզենք դիտել տալ նաեւ որ պէտք չէ չեզոք հանդիսատեսի եւ դատախազի դերին մէջ մնալ:

Չենք կրնար համաձայն ըլլալ այն փութկոտ եզրակացութեան որ հայ կեանքէ խռուած երիտասարդութիւնը անյոյս տարր մնալու դատապարտուած է ընդմիշտ, ու անկարելի է զանոնք վերադարձնել իրենց համայնական կեանքին եւ ազգային իրականութեան:

Մեր այս անհամաձայնութեան համար տուեալներ ու պատճառներ ունինք:

Նախ՝ կեանքի փորձառական ճանաչումը ցոյց կուտայ որ քսանէն մինչեւ քառասունի միջեւ հայ երիտասարդը խարխափումի շրջան մը կ'անցընէ հանրային-հաւաքական մեր կեանքին մէջ, եթէ մանկութեան ու պատանութեան շրջանին ընտանեկան ու միութենական դաստիարակութեան ճամբով հայ իրականութիւնը ճանչնալու պատեհութիւն ունեցած չէ:

Հայութեան պատկանելիութեան ազօտ գիտակցութիւն մը բաւական չէ՝ հայ զաւակը իր ընտանիքին եւ իր ազգային ամբողջականութեան հետ շաղախելու համար: Մանաւանդ ա՛յս երկրին մէջ: Էական նշանակութիւն ունի մասնաւոր ուշադրութիւնը՝ մանուկին կամ պատանիին մէջ խմորելու համար իր ժողովուրդի մասնայատուկ իրավիճակին ծանօթ հայ մարդու տիպարը:

Երկրորդական իր կրթութենէն եւ համալսարանական պատրաստութենէն ետք միայն Հայութեան սեւեռելու ճիգը ընող երիտասարդը անխուսափելիօրէն շփոթանքի, խռովումի և վարանումի մատնուելու դատապարտուած է, որովհետեւ իր կրթութեան ու դաստիարակութեան մէջ կը պակսի ազգային ճանաչումի նախապատրաստութիւնը: Ո՞վ կրնայ ժխտել այն իրողութիւնը որ Հայոց անցեալին ու ներկային առարկայական ծանօթութիւնը չունեցող ոեւէ անհատ մղուած է մեր խոցերը, մեր տկարութիւնները, մեր յուսաբեկիչ իրավիճակները միայն տեսնելու եւ պատասխան չգտնելու զինք տանջող հարցումներու, «ինչու»ներու եւ «ինչպէս»ներու:

Եւ հոգեբանօրէն ըմբռնելի է, թէ ինչո՞ւ այդ տարիքին մէջ գտնուողներէ շատեր չեն մնար հայկական «ծովուն» մէջ, չեն փորձեր մաքառիլ ալիքներուն դէմ, չեն տոկար ալեկոծութիւններու և կը նետուին աւազուտք..

Տուն-տեղ կազմելէ, չափահասութեան տարիքի փորձառութիւններուն մէջ եփելէ եւ «հանդչելէ» վերջ միայն՝ անոնցմէ շատեր հետզհետէ կը վերադառնան ազգային իրենց համակեցութեան, կը փորձեն ճանչնալ սեւն ու սպիտակը հայ կեանքի, եւ առհասարակ հարազատ կը զգան իրենք զիրենք՝ մեր ցաւերուն ու մտահոգութիւններուն:

Կը հետեւի, ուրեմն, որ կենսական անհրաժեշտութիւն է պատանի սերունդներու հայեցի պատրաստութեամբ զբաղիլ առենին, եթէ կ'ուզենք վաղուան հայ երիտասարդը փրկել իր անխուսափելի վարանումներէն եւ խզումներէն:

Երկրորդ՝ «ազգը յիշելու», գործօն գերակատարութեան եւ նիւթական թէ բարոյական յանձնառութեանց լծուած տեսնելու ակնկալութիւնը պարտաւորութիւններ կը դնէ նաեւ մեր վրայ: Հայկական զգացականութիւնը յաճախ պատճառ կը դառնայ մեծերու, ծնողքներու, ղեկավարական դիրքերու վրայ գտնուող մարդոց մեղադրելու փութկոտութեան: Դիտում չկայ նման մեղադրանքներու ետին, նկատում ու հաշիւ չկայ. կա՛յ հայկական տաքարիւնութիւնը՝ հետեւանք դարաւոր տառապանքի: Սակայն ժամանակներն ու պայմանները կը պահանջեն որ ջանանք աւելի հաղորդական եւ համբերատար ըլլալ, զուրգուրալ, ու մանաւանդ նորահաս պատանութեան ընծայել հնարաւորութիւնները ըմբռնելու թէ ի՛նչ կը նշանակէ ՀԱՅ ծնած ըլլալ ու ապրիլ մայր հայրենիքէն դուրս...

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՋԻՆԱԿԱՆ ՊԱՏԻԺ'ՓՈՂՈՎ

— o —

«Նամակ խմբագրութեանը» ենթախորագիրով Արտ. Աւագեան «Գրական Թերթ»ի այս տարուան Օգոստոս 13ի թիւին մէջ հետեւեալ ֆելիետոնը (*ֆէօյթօն*) տպագրած է:

Տարիների խնայողութիւնս մի օրում ջուրը թափուեց: Երանի փողերը գրպանիցս հանէին: Դատարանը գոնէ մի հարուածով փողերս ետ վերադարձնել կը տար:

1974 *թուականին գնեցի «Արագած» սառնարան: Կանչեցի կենցաղսպասարկման աշխատակցին, գործի դրեց... Զարմացայ:*

— Վարպետ, իսկ այս ի՞նչ ձայներ են, այս ի՞նչ դղրդոցներ են, խելագարուել կարելի է:

— Մինչեւ առնելն ես եղել խելագար, սրանից յետոյ խելքի կը գաս: Բա, «Արագած» ես առել, ի՞նչ ես կարծում: Այդ դղրդոցները նշան են որ մեր սարը հրաբխային ծագում ունի: Էդ է քեզ ասում.. Մնացածն էլ յետոյ կ'իմանաս եւ ուրիշներին էլ կ'օգնես...

Վարպետը հինգ ռուբլիս վերցրեց, ձեռքը օդի մէջ անտենա դարձրած՝ դուրս եկաւ:

Սառնարանի դղրդոցները քանի գնացին, երանգաւորուեցին եւ քայլերգի վերածուեցին:

Իրիկնադէմին «Արագած»ի արբեշումէ փէշերից գլուգլոր սկսեցին հոսել առուներ: Մօտեցայ ջրերը հաւաքելու, ջերմութիւն զգացի: Իսկական վառարան:

— Հա, — ասաց շնորհաւորելու եկած հարեւաններիցս մէկը, — մի զարմացէք: Յատուկ ռեժիմով ցերեկը սառնարանի դեր կը կատարի, երեկոյեան՝ վառարանի: Տեխնիկան տես ուր է հասել, է՜:

Միւս հարեւանս թէ՝

— Արտադրող գործարանը գուցէ գեղագիտական նպատակներ է հետապնդել՝ տանն ունենալ բանաստեղծական սարի բուտաֆորիան...

Նկատեցի հարեւաններիս զուսպ ծիծաղը, որից յետոյ իրար աչքով արեցին եւ դուրս եկան:

Տխուր-տրտում նստեցի ու կարդացի «Արագած»ի բացատրագիրը: Ոչ այս, ոչ այն: Սառնարան է, եւ պիտի իր անունը համապատասխան ծառայի:

Առաւօտեան տեսայ, որ միայն վառարանի դեր է կատարում: Զանգահարեցի «Հայէլեկտրամեքենայ» գործարան, հեռախօսագրքում եղած բոլոր համարներով, մատս չհեռացնելով հրշէջի համարից..

— Ի՞նչ կարող ենք անել: Ռուսաստանից էլ են բոլորը ետ ուղարկում, մենք էլ ջարդոնի ենք վերածում: Դուք էլ նոյնն արէք: Ագրեգատը Լենինականն է մեզ ուղարկել, նրանց բողոքէք:

— Մակնիշը ձեր գործարանինն է, յետոյ էլ վաստակած «խնայողութիւններս» ի՞նչպէս ջարդեմ: Խելքի մօտ բան ասէք:

Մի քանի անգամ էլի գործարանին դիմեցի: Եկան, երեք անգամ ագրեգատը փոխեցին: Դրութիւնն աւելի վատացաւ, արտաքին ներկն էլ թափուեց, ագրեգատի օրին ընկաւ, իսկ «չինհրապարակ»

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՕՐԻՈՐԴԸ

— o —

«Ինչ վէպեր, Աստուած իմ, յօրինած եմ իր վրայ մտքիս մէջ, եթէ երբեք յաւակնէի գրել... եւ սակայն սրտիս գաղտնիքը թուղթին հաղորդելու գաղափարն իսկ կ'ահաբեկէր զիս: Կ'ամչնայի մօրաքոյրներէս, նոյնիսկ ինծմէ եւ մանաւանդ իրմէ:

«Այսպէս անցան երկու անվերջանալի տարիներ, ու ժամանակը չկրցաւ չափ մը, սահման մը դնել իմ զգացումիս որ հետզհետէ կը մեծնար, կը ծաւալէր հովարծած խարոյկի մը պէս:

«Գրեթէ ամէն իրիկուն, երբ մութը կոխէր, վերջին շոգենաւին նաւամատոյց կ'երթայի զինքը դիմաւորելու պատրանքը տալու համար ինքզինքիս:

Եւ իրիկուն մը, աշնան վերջերը, իրօք տեսայ զինքը որ շոգենաւէն կ'ելլէր: Նախ ցնորքի մը խաղալիք կարծեցի ինքզինքս:

Այսպէս շատ անգամ տեսած էի զինքը աչքերս գոց, ու խելայեղ վազեցի իրեն քով իբր թէ ծանօթ ըլլային իրեն իմ սպասումներս, իմ անձկութիւններս:

Գորովանքով բռնեց ձեռքս, ու պահելով իր ձեռքին մէջ, աչքերը սեւեռեց աչքերուս խորը, ինչպէս իր մեկնած օրը, ու ըսաւ.

— Այս որչափ նիհարցեր էք:

«Ինծմէ աւելի հզօր բնազդումի մը ենթակայ, անգիտակից բողոք մը յայտնեց շրթունքէս դուրս... Յետոյ, ես իմ խօսքէս ահաբեկ, ամօթահար, սկսայ արցունք թափել:

«Այն ատեն թեւս մտաւ ու անզգալաբար տարաւ զիս մութին մէջէն որ կը թանձրանար, մշուշէն որ կը նօսրանար:

Եղբօր մը պէս զգուշաւոր, մօր մը պէս գորովալի, իր ձայնին տաք շեշտովը, իր անկեղծ զուրգուրանքովը հանդարտեցուց զիս, ու երբ մեր դրան առջեւ հասանք ձեռքս ձեռքին մէջ, ըսաւ ինծի.

— Ալ պիտի չբաժնուինք երբեք:

×

«Այսպէս առանց կանխաւ իմաց տալու, ուրիշի մը անձնագրովը, գաղտնի Իսթանպուլ եկեր էր, իր գործերը կարգի դնելէ յետոյ, իր ընտանիքին հետ վերջապէս մեկնելու համար:

Եւ ահա յանկարծ, անակնկալ կերպով, իմ դեռատի աղջկայ վիճակս զգացուած, խոստումով մը կը կապուէր ինծի, առանց իմ ներքին կեանքիս ընկերական դիրքիս, նիւթական վիճակիս վրայ որոշ գաղափար ունենալու:

«Անիկա շատ բնական գտայ այն ատեն, բայց հիմա քանի կը ճանչնամ կեանքը եւ մարդիկը, այնքան կը գնահատեմ իր վսեմ այդ շարժումը եւ անշահախնդրութիւնը:

«Հետեւեալ օրն իսկ իր ընտանիքին կողմը դիմում ըրին մօրաքրոջս՝ զիս ամուսնութեան խնդրելու համար: Շաբաթ մը պաշտօնապէս նշանուեցանք և տասնըհինգ օրէն ամուսնանալով, պիտի մեկնէինք միասին:

«Ոսկեզօծ երազի մը մէջ կ'ապրէինք երկուքս ալ, երկուքս ալ բնաւ չէինք զբաղեր հարսնիքի պատրաստութիւններով:

Որոշած էինք Բրոթիի փոքրիկ եկեղեցիին մէջ կատարել մեր պսակի արարողութիւնը, եւ ամէն բան Բերայի մօրաքոյրս կը հոգար իմ կողմէս:

«Իրմէ փոքրիկ վայրկեան մը հեռանալը ցաւալի կորուստ մըն էր ինծի համար: Հիմա էր որ ամէնքը իմ շուրջս կը զգային իմ տենդագին սէրս, իմ քաշած կարօտի տառապանքներս երկու տարի եւ նորաբոյժ հիւանդի մը պէս կը վարուէին հետս:

Իսկ ինքը բոլորովին զուրգուրանք էր ինծի համար:

«Աշունին աղուոր օրերն էին, բնութիւնը իր բոլոր հմայքները կը թափէր մեր բոլորտիքը, այլ ես բան մը չէի ուզեր լսել, բայց միայն իր ձայնը, կարծես կը նախզգայի թէ կարճատեւ պիտի ըլլային մեր յափշտակութեան երանելի ժամերը:

«Ամէն իրիկուն առաջին շոգենաւով կուգար նաւամատոյցին վրայ կը դիմաւորէի զինքը, ու կը քալէինք միասին մինչեւ որ գիշերը վրայ հասնէր:

Յետոյ մէկտեղ կը ճաշէինք ընդհանրապէս մեր տունը, բայց երբեմն իրենց սպասուհին, դեղձուկ աղջիկ մը, կարմիր այտերով, կը վազէր կուգար, ճաշի հրաւիրելու զմեզ իր մօրը կողմէն:

ՍԻՊԻԼ

(Շար. – 5)

ՎՐԻՊԱԿ.— Չորեքշաբթի Սեպտ. 1ի թիւը պէտք է ըլլար 3 *եւ Սեպտ. 2ի թիւը* 4:

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՍԻՒՆԵՑԻ ԻԼԻԱԿԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Է - Ը. դարերուն ապրած մատենագիր, [...]եզուագէտ, փիլիսոփայ, թարգմանիչ, [...]անաստեղծ եւ երաժիշտ Ստեփանոս Սիւ[...]նեցի իր ուսումը առած է նախ Դուին եւ [...]ապա՝ Պոլիս, Աթէնք, Հռոմ։ Մեռած է 735ին։ Իրմէ մնացած է գրական հարուստ [...]ժառանգութիւն մը՝ թարգմանութիւններ, [...]գիտական, քերականական աշխատութիւն[...]ներ, բանաստեղծութիւններ եւ ձայնա[...]գրուած երգեր։ Ասոնց մէջ յատուկ հե[...]տաքրքրութիւն կը ներկայացնէ Իլիական [...]պատերազմի մասին գրուածքը։ Իլիական [...]կամ Տրովադայի պատերազմը, տեղի ու[...]նեցած է Քրիստոսէ տասներկու դար ա[...]ռաջ՝ Յոյներու եւ Տրովադացիներու մի[...]ջեւ։ Տրովադա քաղաքը կոչուած է նաեւ Իլիոն, որմէ ալ առաջ եկած է Իլիական [...]անունը։ Տրովադա եղած է Դարդանական [...]պետութեան կեդրոնը եւ գտնուած է Փո[...]քր Ասիոյ արեւմտեան ափը։

Ըլլալով հարուստ քաղաք մը, գրգռած է ժամանակի աւարառու ցեղերու ախորժակը, ենթարկուած է յարձակումներու եւ աւերումի։ Յոյներու արշաւանքը Տրովադայի վրայ անջնջելի յիշողութիւններ թողած է պատմութեան եւ գրականութեան մէջ։

Յունական եւ համաշխարհային բանաստեղծութեան հանճար Հոմերոսն իր «Իլիական» եւ «Ոդիսական» պոէմներով, որոնք պատմական իրողութիւններ ու բանաստեղծական ամէնէն զօրաւոր արտայայտութիւններն են, խոր ազդեցութիւն թողած է հայ գրականութեան վրայ։ Այդ ազդեցութիւնը տեղի ունեցած է երեք ուղղութեամբ՝ պատմագրութեան, փիլիսոփայութեան եւ բանաստեղծութեան։ Հանգամանքը հասկնալի է. որովհետեւ Հոմերոսի պոէմները ունին պատմական, փիլիսոփայական եւ բանաստեղծական խորք։

Է - Ը. դարերու հայ հեղինակ, բազմակողմանի զարգացման տէր Ստեփանոս Սիւնեցի Իլիական պատերազմի մասին համառօտ բայց և ուշարաւ շարադրանքը պատմագրական գծով կատարուած ազդեցութեան արտայայտութիւն մըն է, որ անկասկած, ճանաչողական արժէք ունի եւ կարեւոր է հայ - յունական գրական կապերու բացայայտման համար։

Ահա թէ ինչ կ'ըսէ Ստեփանոս Սիւնեցի Իլիական պատերազմի մասին, որ վերնագրուած է այսպէս. «Իլիոն քաղաքի աւերման եւ Հռոմի կառուցման մասին»։

«Արդեան դատաւորի ժամանակներուն Իլիոնը գրաւուեցաւ հետեւեալ ձեւով, այս քաղաքը կը պատկանէր Աքայացիներու երկրին, որ մօտ էր Պողոպոնիս երկրին՝ եւրոպական Մակեդոնիայի արեւմուտքը։ Այդ ժամանակ Յոյները թագաւոր չունէին, այլ միայն իշխանները կը տիրէին ամբողջ երկրին։ Իլիոնը մեծ քաղաք մըն էր, որուն հաւասար քաղաք չկար աշխարհի մէջ։ Այդ ժամանակները քաղաքի երիտասարդ իշխաններէն մէկը գրօսանքի նպատակով կուգայ Մակեդոնիայի արեւելքը գտնուող Թեսաղոնիկ քաղաքը։

Քաղաքի մեծամեծներու կողմէ լաւ ընդունելութիւն կը գտնէ, բայց տռփական ցանկութեամբ կը լեցուի մեծ մարդու մը աղջկան նկատմամբ, զոր հրապուրելով կը տանի Իլիոն քաղաքը։ Ծնողքները փնտռելով կ'իմանան որ յիշեալ երիտասարդը յափշտակած է, նամակ կը գրեն Իլիոնացիներուն եւ կը ստանան շատ խիստ պատասխան մը։ Աղջկան հայրը, ի լուր իր ժողովուրդի, կը կարդայ նամակը։ Այստեղ ամէնքը կը լեցուին վրէժխնդրութեամբ ու ամբողջ շրջակայքի ժողովուրդներուն օգնութեան կոչ կ'ընեն։ բազմաթիւ զօրքեր հաւաքելով Իլիոնի դէմ տասնըհինգ տարի պատերազմ կը մղեն՝ ոչնչացնելով ամբողջ երկիրը։ Անկէ ետքն ալ ուրիշ միտք մը կը յղացուի։ Հաշտութեան առաջարկ կը ղրկեն քաղաքացիներուն, ըսելով, թէ Իլիոնի աստուածները մեծ են, այդ պատճառով տկարացաւ մեր ուժը, ասկէ յետոյ դադրեցնենք պատերազմը, իրարու հետ բարեկամութիւն հաստատենք եւ Իլիոնի աստուածները ընծաներով պատուենք։ Անոնք կը համաձայնին այս առաջարկին։ Ասոնք փայտեայ ձիեր կը պատրաստեն, որոնք կ'ունենան երկու հազար փոր, մէջը կը լեցնեն քառասուն հազար մարտիկներ՝ իրենց զէնքերով. ձիերը ոսկիով, արծաթով օծած կը դնեն սայլերուն վրայ եւ կոր - ծանարար պարգեւները կը տանին քաղաքին դուռը։ Մունետիկը կ'աղաղակէ՝ «Ահա ասոնք են Իլիոնի աստուածներու ընծաները»։ Եւ որովհետեւ ձիերու բարձրութիւնը քսան կանգուն էր, չէին կրնար քաղաքի դռնէն ներս մտցնել, պարիսպին մէկ մասը կը քանդեն եւ նախապէս պայմանաւորուած ժամուն բացուած խրամով զօրքերու բազմութիւնը կը խուժէ եւ քաղաքը, ծեր թէ երախայ, սուրի կը մատնուի։ Անոնց կիները գերի բռնելով կը լեցնեն նաւերը, որպէսզի վերադառնան Ասիա, բայց զօրաւոր քամի մը գալով արեւելքէն նաւերը կը քշէ երկու հազար հինգ հարիւր մղոն եւ դուրս կը նետէ օտար երկիր մը, որ կը կոչուի Իտալիա։ Հոնկէ երկրորդ անգամ ըլլալով, կ'ուզեն նաւարկել իրենց երկիրը, սակայն գերի կիները կէս գիշերուան այնպէս կըրակ կուտան նաւերուն, որ ոչ մէկ հատ կը մնայ, որպէսզի իրենք ստրկութեան չերթան։ Այրերը, տեսնելով կատարուած իրողութիւնը, ակամայ կը մնան այդ երկիրը եւ կ'ամուսնանան գերի կիներու հետ։ Երկար ժամանակ անցնելէ ետք, ժողովուրդի մէջէն Հռոմելոս անունով մէկը իրենց համար առաջնորդ կը դարձնեն, որ ծովէն աւելի քան քսանհինգ մղոն հեռու՝ իր անունով կը կառուցէ Հռոմ քաղաքը»։

Ստեփանոս Սիւնեցիի պատմածը Իլիական պատերազմին վերաբերող գրոյցի հոմերեան հիմքի ակնառու տարբերակն է, որ հետաքրքրական է նաեւ Հռոմի հիմնադրութեան կապակցութեամբ։ Ինչպէս կը տեսնենք, անիկա կը տարբերի հանրածանօթ առասպելէն, որու համաձայն երկու որբ եղբայրներէն, որոնք սնած էին գայլի կաթով, Ռոմուլոսն է հիմնադրած Հռոմ քաղաքը։

ԿԱՐՕ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ ՕՓԵՐԱ – ՊԱԼԷՆ

Հայկական ժողովրդական «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնավէպը բեմական նոր դիմագիծ ստացաւ։ Երեւանի օփերան բեմադրեց Է. Յովհաննիսեանի համանուն օփերա պալէն։ Բեմադրութիւնը իրականացուց ծանօթ պրող, միջազգային մրցումներու դափնեկիր Վիլէն Գալստեան որ միեւնոյն ատեն հերոսը կը մարմնաւորէ։ Երգահանը այս գործին վրայ աշխատած է հինգ տարի։ Կը բաղկանայ երեք գործողութիւններէ։ Օփերա – պալէին հերոսները երգողներն ու պարողներն են, երգախումբն ու պարախումբն է։ Ասոնց մէկ մասը կը պարէ (Դաւիթ, Մսրայ Մելիք, Խանդութ, Զմշկիկ, Կողբացին) միւսը մասը՝ կ'երգէ (Ձէնով Օհան, ծեր գինուոր, Սասունցի հարս, գեղջկուհի)։ Երգչախումբը կը ներկայացնէ Սասունի ժողովուրդը, իսկ պարախումբը՝ թէ՛ Սասունցիները թէ՛ Մսրայ Մելիքի բանակը։

Իբրեւ օփերա – պալէի սեռ ասիկա առաջին փորձն է հայ երաժշտութեան մէջ։ Բայց այս սեռին արմատները, հեղինակին կարծիքով, պէտք է փնտռել ժողովրդական շատ հին ծիսակատարութիւններու մէջ, որոնք նկատուեր են ասմունքի, մեղեդիի, երգի ու պարի շարահիւսութիւն մը, Կարգ մը բանասէրներու պնդումով Սասունցի Դաւիթը ոչ միայն արտասանած ու երգած են, այլեւ ներկայացուցած են պարի միջոցով։ Հեղինակը ուսումնասիրած է դիւցազնավէպը, ժողովրդական երգիչներու երգերը եւ այս ճամբով մոռացութեան փոշիներէն դուրս հանած է ժողովրդական հին երգեր, ինչպէս «Ձէնով Օհանի երազը», «Ջօղորմին», «Մսրայ Մելիքի մարտական երգը», «Տօ Խրոխպեր», »Հազար ափսոս» եւայլն։ Այս երգերը ժամանակին ձայնագրուած են Կոմիտասի, Սպիրիդոն Մելիքեանի, Արամ Քոչարեանի կողմէ։

Իբրեւ մթնոլորտ Արեւելքը ներկայացուած է գունագեղ, վառ եւ հրապուրիչ ձեւով։Ստեղծագործութեան մէջ, կ'ըսէ երգահանը, օգտագործած եմ արաբ բանահիւսութեան քանի մը նմոյշներ, ինչպէս «Ասուանի հեծեալներու պարը», «Պետեվիներու պալաթըկ», «Քապիլցի կիներու պարը, «Նուպիական պարը» եւայլն Այս գետնի վրայ երգահանին մեծ օժանդակութիւն ցոյց տուած են Գահիրէի եւ Թունիզի երաժշտանոցներու դասախօսներ Էլ-Հօլի եւ Էլ-Մահոի։

«Սասունցի Դաւիթը» Է. Յովհաննիսեանի հինգերորդ պալէն է։ Նախկինները եւս Երեւանի մէջ մեծ յաջողութիւններ արձանագրած են։ «Մարմարը» համամիութենական առաջին մրցանակը ձեռք ձգած է, իսկ «Յաւերժական կուռքը»՝ արժանացած է Հայաստանի պետական մրցանակին։ Երգահանը, որ 46 տարեկան է, իր երաժշտական կրթութիւնը ստացած է Երեւան, ուր ուսանած է ծանօթ երաժիշտ Գրիգոր Եղիազարեանի դասարանը, իսկ Մոսկուայի երաժշտանոցը հետեւած է Արամ Խաչատրեանի դասընթացքներուն։ Երգահանին ստեղծագործութիւնները յաճախ կը ներկայացուին Խորհ. Միութեան մէջ, ինչպէս Ուրուկուէյ, Ֆրանսա, Մ. Նահանգներ, Արժանթին, Չեխոսլովաքիա, Արեւելեան Գերմանիա եւ այլուր։

[...]սենեակիս մանրատախտակները պոկուե[...]ցին։

– Գաղտնիքը մեր մէջ, — ասաց ա[...]րեգատը տեղադրողը, — օգուտ չունի։ [...]Քանիսն էլ փոխենք, նոյնն է։ Այդպէս [...]չեղ խաբում ենք, որ երաշխաւորութեան ժամկէտը լրանայ։

Մի քանի օրից յետոյ էլի զանգեցի։ Գի[...]շերները ցուրտ է լինում՝ վառարան – [...]ռադիատորը միացնում եմ։ Հարեւաններս [...]էլ պանելային յատակը դոփում են, որ [...]անջատեմ սառնարանը չխանգարեմ իրենց [...]քնել։

Այս անդամուայ վերանորոգողը, ըստ [...]երեւոյթին, գրական կրթութիւն ունեցող [...]մարդ էր, տրամադրութիւնն էլ բարձր, [...]ասաց

– Ես, ի հարկէ, կ'ասեմ, կը գան, կը [...]փոխեն։ Մեր պահեստը լիքն է այդ «խըլամով», բայց խորհուրդ կը տայի ժամանակ չվատնել։ Գիտէ՞ք, մեծ դրամատուրգ Սունդուկեանից առաջ մի թատերագիր ունէինք՝ Արղութեան։ Գրել է մի [...]գեւ՝ «Վայ իմ կորած 50 ոսկին»։ Դուք [...]էլ, եթէ կարող էք, հիմա շատերն են փորձեր անում, գրէք «Վայ իմ կորած 275 [...]ռուբլին»։ Լաւ կը ստացուի՝ կը տպագրուի, վատ կը ստացուի՝ ռադիօ – թատրոնը կը բեմադրի։ Կը կանչի անուանի [...]դերասանների, իրենց գեղեցիկ ձայնով կը [...]կարդան, ունկնդիրների ականջները [...]առաչանքներով կը լցնեն, դուք էլ ստացած հոնորարով «Ախտ» (ոչ «Արագիլ») [...]սառնարան կ'առնէք։ Ճիշտ է, նա էլ ա[...]ւելի ձայներ է հանում, բայց ոչինչ։ Հա[...]ղորդումները բարերար ազդեցու[...]թիւն են թողնում մարդու առողջութեան [...]վրայ։ «Արագածը» կը յիշէք, գայլոյթ ու [...]կ'ապրէք, երեւակայութեամբ եւ [...]յիշողութեամբ «Ախտը» արա[...]կ'երեւայ ձեր աչքին – սլացիկ, թե[...]թեւ, կը լսէք նաեւ ագռաւի կռնչիւն եւ [...] կը թուայ, որ ողջ բնութիւնն էք վա[...]յելում։ Ուրեմն, գրէք, չէք փոշմանի։

Չկարողացայ պիես գրել։ Յետոյ էլ՝ [...]պագրութեան «մուսա» չկայ թիկուն[...], միայն տեսնելով, որ երաշխաւո[...]րութեան ժամկէտ սպառւում է, էլի [...]զանգեցի գործարան։

– Համար 42–39–60ն է։ Այո՞։ Մագնիտոֆոնով ձայնագրել եմ ձեր գործարանի [...]սառնարանի դժոխային ձայները, որ ու[...]ղարկեմ «Գրական Թերթի» խմբագրու[...]թեանը։ Որակի հարցը ձեր ականջին չի՞ [...]հասել։ Խիղճ չունէ՞ք։

– Երաշխաւորութեան ժամկէտը չի՞ լը[...]րացել։ Սպասէք։ Մեխանիկն ո՞ւր է։ Եուրա, Եուրա, գնա… անիծեալ ժամկէտը [...]սպառուել, մի անգամ էլ ագրեգատը փո[...]խիր, տեսնենք երբ կ'ազատուենք այս ցաւ [...]ու կրակից…

[...]Ցաւ ու կրակի մէջ ես ես եմ ընկել, յոյս [...]ունեմ որ խմբագրութիւնը կ'առաջարկէ [...]գործարանին՝ «Դէ, ձեր մեռելը եկէք տարէք», զանգատաւորիս էլ վերադարձնել [...]կը տայ խնայողութիւններս։ Իսկ եթէ [...]ոչ, թող մնամ ցաւ ու կրակի մէջ։ Է՛նքան մարդ կայ աշխարհի ցաւ ու կրակ[...]ների մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (171)

ՀՐԱԶԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՍՏՈՒԱԾ ՍԷՐ Է

Խարուողը ո՞վ է, ձեր ամուսի՞նը թէ ձեր սիրահարը…։ Միթէ դուք յանցաւոր չէ՞ք, չէ՞ որ դուք անոր նշանածն էիք եւ զայն լքեցիք, չէ՞ որ անոր դըժբախտութեանօրերուն ուրացաք զայն ձեր հօրը դիրքը ապահովելու համար։ Ատիկա ինծի չի վերաբերիր սակայն։ Բայց ինչո՞ւ հիմա ալ ինծի դէմ կը դաւաճանէք, ձեր ամուսինը կը խաբէք։ Իրաւունքս է ձենէ հաշիւ պահանջելը… Եթէ կրնաք, արդարացուցէք ինքզինքնիդ եւ կամ գոնէ յանցանքնիդ խոստովանեցէք։

Այս խօսքերը ըսած միջոցին, Ալթիէրի ձեռքը դաշոյնին տարած էր։

Լէօնօր հասկցաւ թէ մեռնելու ժամը հասած էր։ Մեռնիլը այդ վայրկեանին աւելի նախընտրելի էր իրեն համար քան թէ ապրիլը, բայց Ռոլանի վրայ մտածեց, այո՛, Ռոլանը վրայի յարկը սենեակի մը մէջ պահուըտած էր, եթէ ինքը մեռնէր, Ռոլան տունին մէջ պիտի բըռնուէր…։ Ո՛չ, պիտի ապրէր, պիտի ապրէր միայն Ռոլանը ազատելու համար, գոնէ քանի մը ժամ պիտի ապրէր։

— Ալթիէ՛րի, ես ձեր դատաստանէն բնաւ չեմ վախնար, գոչեց ան խրոխտաբար ամուսնոյն դէմը ցցուելով։

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, կմկմաց Վենետիկի զօրաց ընդհանուր հրամանատարը։

— Սա ըսել կ'ուզեմ թէ՝ բարեկամներէս մին եթէ վաղը առտու գիս ողջ չգտնէ Մատնութեանց Կոճղին մէջ նամակ մը պիտի նետէ։

— Նամա՞կ մը… ի՞նչ տեսակ նամակ։

— Այնպիսի փաստ մը որով պիտի հաստատուի թէ Վենետիկի զօրաց ընդհանուր հրամանատարը իր սպայակոյտին հետ Դուքսին եւ Տասներու Խորհուրդին անդամներուն դէմ մահափորձ կը պատրաստէ։ Հիմա սպաննեցէք զիս, դաւաճա՛ն զօրավար։

Դաշոյնը Ալթիէրիի ձեռքէն թռաւ։

Լէօնօրի ամուսինը քանի մը քայլ ետ քաշուելով, կայծակնահար եղած՝ ինքզինքը թիկնաթոռի մը մէջ նետեց։

Անմիջապէս յետոյ դրան կողմը խոյացաւ եւ պարտէզը աչքէ անցուց։

Մարդ մարդասանք չկար դուրսը։ Մութ եւ լռութիւն։

Երբ սենեակ վերադարձաւ, դողալ սկսած էր։ Լուռ ու մունջ, ահաւոր նայուածք մը նետեց Լէօնօրի վրայ։

Այդ մարդը որ պահ մը առաջ սէրէն կուրացած եւ նախանձէն ինքզինքը կորսնցուցած կնոջը վրայ կը խոյանար, այժմ ինքզինքին կը հարցնէր թէ ի՞նչպէս սիրած էր այդ կինը եւ ինչո՞ւ կը նախանձէր անոր վրայ։ Մէկ վայրկեանի մէջ Լէօնօր Ալթիէրիի համար օտարուհի մը դարձած էր, ան այլեւս օտար կին մըն էր իրեն համար, կին մը որ իր բոլոր գաղտնիքները գիտէր։

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Յակոբ Երանեան եւ Երանեան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց եղբօր, հօր եղբօր եւ ազգականին՝

ԿԱՐՕ ԵՐԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի Սեպտ. 5, Արնուվիլի վարդայ Ս. Խաչ Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Հաղ. միջող.— քառորդ ժամը անգամ մը կառ. Տիւ Նոռէն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ալֆորվիլ.— Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները՝ Հինգշաբթի 9 Սեպտեմբեր ժամը 20.30ին քաղաքապետութեան հանդիսասրահը 22, Ռիւ Վոլթէր:

Օրակարգ. Տան Հանդիսաւոր Բացման պատրաստութիւններ եւ այլ հարցեր:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Գեղարուեստական փառատօն

կազմակերպուած

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ

THEATRE DES CHAMPS-ELYSES
PARIS

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի 90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով

ԵՒ

JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը:

ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային:

BICENTENAIRE DES ETATS-UNIS

du 11 au 16 novembre

NEW YORK - WASHINGTON

2250 F

comprenant l'avion, l'hôtel et petits-déjeuners et les excursions commémoratives.

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 PARIS   Tél. : 073-30-64, 073-32-64

ԼԻՈՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ քոյրերը մանկապարտէզ կը բանան Սէր Սիր... լերան կողքին, բուրաստանի մը մէջ:

Երթեւեկը սեփական քառով մը ապահովուած է, քաջալերեցէք այս ձեռնարկը: Հեռաձայնել՝

47 – 28 – 65

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱԳՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

RESTAURANT

Le Samovar

cuisine et spécialités russes

animé tous les soirs par

André Chestopoloff

14 rue Sauval 75001 Paris
métro Louvre
fermé le dimanche

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 19էն 23, Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 14էն 20:

Փակ է Կիրակի օրերը:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Hôtel du Parc

Տնօրէնութիւն

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Հրաշալի բնութեան մէջ, Մարսէյլէն 100 քիլոմեթր

SAINT-ETIENNE - LES - ORGUES
(ALPES DE HAUTE-PROVENCE)
Alt. 700 mètres
Tél. : 13 ou 79

« LE RELAIS DES GOURMETS »

Հանգստաւէտ սենեակներ — Ամէն յարմարութիւն

Parc-calme

Տրամադրելի նաեւ հարսնիքի, հաւաքոյթի, սէմինէրի եւն.

Հարաւի արեւը, Ալպեաններու շուքը, հաճելի մթնոլորտի մը մէջ

ՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը Սեպտեմբեր 4ին Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Գասպար Իփեքեան Ակումբը, բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է իրենց անդամատետրերով: Կարեւոր օրակարգ:

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ

Շաբաթ (Սեպտեմբեր 4) ժամը 18ին, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է Յաղթական Կամարի Անծանօթ Զինուորի բոցը արծարծել: Նաեւ՝ ծաղկեպսակ պիտի դնէ:

Կը հրաւիրուի հայ գաղութը իր մասնակցութիւնը բերել այս արարողութեան:

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք
ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք

ՐԱՖՖԻ-ի

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ
(13 հատոր)

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ.

Դիմել.—
Congrégation Mekhitariste
Mekhitaristengasse 4
1070 Vienne   Autriche

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն գիշերային ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերանթոն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդիսաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկտեմբեր 16:

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès   tél. 928 00 98 - 928 03 88

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e

Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր
Երեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր – մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
4-5
SAMEDI-DIMANCHE
4-5 SEPTEMBRE
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

52րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 13.676

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.676

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵԳԷԱԿԱՆԻ ԿԾՈՒԱԽՆՁՈՐԸ

— o —

Բ.

Աշխարհագրականէն զատ Թուրքերը երկրաբանական առարկութիւն մը եւս կ'ընեն Եգէականի մասին: Կը պնդեն, որ երկրաբանական տուեալներու համաձայն, Եգէական ծովու ցամաքային սահանքը — մէջն ըլլալով յունական կղզիները — բնական շարունակութիւնն է Փոքր Ասիոյ արմատին, հետեւաբար եւ կը պատկանի Թուրքիոյ: Իրենց յաւակնութիւնը աւելի առաջ տանելով, կը փորձեն հաստատել թէ այդ սահանքը կը դէպ կ'անցնի նոյնիսկ Եգէականի կէսը—միջին ճամբան— եւ կը հասնի նոյնիսկ մինչեւ Յունաստանի ափերը:

Այս «փաստ»ին մասին արտայայտուեր են երկու վարչապետներ՝ Ըրմաք եւ Էճէվիտ 1975ին: Անոնք լռելեայն կ'ուզեն հասկցնել թէ Եգէականի կղզիները Թուրքիոյ մաս կը կազմեն՝ երկրաշարժի հետեւանքով բաժնուած անկէ... :

Գիտական վերջին հետազօտութեանց համաձայն, այդ կղզիները կազմուած են ծովու ընդերքին ժայթքումով, ոչ թէ Փոքր Ասիոյ եզերքներուն փլուզումով, ինչպէս կը պնդեն Թուրք պետական վարիչները:

Թուրքերը կը զգուշանան խնդիրը քննելէ «իրաւական» գետնի վրայ: Կը նախընտրեն իրենց նպատակին հասնիլ «կատարուած իրողութիւն»ներով, ինչպէս իրենց սովորութիւնն է, եւ քմահաճ կարգադրութիւններով: Ահա՛ թէ ինչու կ'ուզեն «քաղաքական» հանգամանք տալ Եգէականի կռուախնձորին:

Եգէական ծովը երկուքի բաժնելով, Անգարայի կառավարութեան նպատակն է իր հակակշռին եւ շահագործման ենթարկել այդ բաժնին մէջ գտնուող կղզիները, որոնք բոլորն ալ յունաբնակ են: Անոնք ժամանակին մաս կը կազմէին օսմանեան կայսրութեան, սակայն Յունաստան գրաւեց զանոնք 1912–13ի Պալքանեան պատերազմին, զէնքի ուժով: Թուրքերը 1923ի Լօզանի դաշնագրով վերջնապէս ճանչցան Յունաստանի իրաւունքները այդ կղզիներուն վրայ:

Հին տեղրակներ քրքրելով եւ չինծու «փաստեր» մէջտեղ դնելով, կ'ուզեն կըրկին տիրանալ անոնց: Թաչող կղզիին մէջ քարիւղ երեւան ելած ըլլալով, Թուրքերը կը յուսան անոր տիրանալով լուծել իրենց հրանիւթի տագնապը: Եգէական ծովու կէսը իրենց հակակշռին ենթարկելէ ետք իրենց յաջորդ քայլը պիտի ըլլայ մասնակցիլ կղզիներու ապահովութեան գործին: Վարչապետ Էճէվիտ 24 Փետր. 1975ին չէ ծածկած իր յետին միտքը, երբ յայտարարած է թէ խնդիրը պէտք չէ սահմանափակել քարիւղով: Եւ աւելցուցած է. «Եթէ Թուրքիա կը պահանջէ Անատոլուի իր հողամասերուն ընդծովեայ երկարաձգումը, նպատակն ա՛յն է, որ կը պահանջէ իր իրական սահմանները»:

1974 Յունիսին, Կիպրոսի բռնագրաւման նախօրեակին, Թուրքերը հրատարակեցին Եգէականի իրենց պահանջներուն նոր մէկ քարտէսը եւ Թուրք Քաբինէի Ընկերութեան տրուած մենաշնորհին մանրամասնութիւնները: Այդ քարտէսով Թուրքերը իրենց կը սեփականացնեն ո՛չ միայն Լիմնոսի եւ Քիոսի աւազանները, այլ նաեւ անոնք, որ կը գտնուին Երկոտասան կղզիներու արեւմուտքը:

1975 Յունուար 27ին Յունաստան Թուրքիոյ առաջարկեց իրենց վէճը ենթարկել Լա Հէյի դատական միջազգային ատեանին: Թուրքերը մերժեցին՝ յայտնելով, որ հարցը իրաւական հանգամանք չունի, քաղաքական է եւ պէտք է լուծուի երկուստեք բանակցութիւններով: Քանիցս փորձեր եղան Յունաստանի եւ Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարներուն միջեւ կարգադրութեան մը յանգելու համար: Սակայն ի զուր:

Թուրքերը յամառեցան իրենց տեսակէտներուն վրայ: Ու հակառակ Յունաստանի բողոքներուն, Սիսմիք – 1 նաւը կկոցի պէս քանիցս Թուրքիոյ իր խարիսխէն գնաց Եգէական՝ հետազօտութիւններ կատարելու: Հելլենական ծովային եւ օդային ուժերը հետեւեցան անոր շարժումներուն: Հակառակ Թուրքերու վիլլուկին, Յոյները չարգիլեցին Սիսմիք – 1ի հետազօտութիւնները:

Ի վերջոյ յարաբերութիւնները խորապէս ձգտեցան երկու երկիրներուն միջեւ: Յունաստան եւ Թուրքիա պատերազմի պատրաստ վիճակի մէջ դրին իրենց ռազմական ուժերը: Յունաստան գինուոր համախմբեց կղզիներուն մէջ՝ Թրքական հաւանական յարձակման մը դէմ պաշտպանուելու համար: Թուրքերը ամրացուցին արեւելեան Թրակիոյ իրենց սահմանները, ճզմեցին Կիպրոսի եւ Իզմիրի բանակներուն եւ նաւատորմին գործելու շրջանները:

Յունաստան միաժամանակ դիմեց Լա Հէյի Միջազգային Ատեանին եւ ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին: Ուաշինկթըն մէկ կողմէ, Մոսկուա միւս կողմէ խորհուրդ տուին կողմերուն զէնքի չդիմել եւ բանակցութիւններով համաձայնութեան գալ երկուստեք: Երկու երկիրներն ալ անդամ են Ատլանտեան Ուխտին: Ամերիկացիներու Թոյլ, երկդիմի դիրքը, չէզոք մնալու փորձը թշնամութիւն առաջ բերաւ իրենց դէմ թէ՛ Յունաստանի, թէ Թուրքիոյ մէջ: Յոյները հրաժարեցան ՕԹԱՆի զինուորական յանձնառութիւններէն, երբ տեսան թէ Միացեալ Նահանգները չարգիլեցին Կիպրոսի բռնագրաւումը Թուրքերուն կողմէ:

×

Միջազգային մամուլին մէջ որոշ չափով արձագանգ գտաւ Եգէականի յոյնեւ թուրք կռուախնձորը: Ինթըրնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւնի Օգոստոս 11 թիւին մէջ Սըլցպերկըր Աթէնքէն գրուած թղթակցութեան մը մէջ պարզելով Եգէականի վէճը, կը ձաղկէ Ուաշինկթընի անորոշ դիրքը, իրաւունք կուտայ Յունաստանի, «որուն բռնած դիրքը չափաւոր էր եւ օրինապէս առողջ», կ'ըսէ ու կ'աւելցնէ թէ Թուրքերուն բուն նպատակը անմիջականօրէն քարիւղ փնտռել չէ, այլ՝ գրգռել ժողովուրդին թունդ մոլեռանդութիւնը գալ տարուան ընտրութեանց համար: Անգարա ո՛չ մէկ սախրոզական պատճառ ունէր տագնապ մը ստեղծելու այս պահուս եւ ահազանգ հընչեցնելու, ազդարարելով իր զինեալ ուժերուն որ պատրաստ գտնուին՝ «պաշտպանելու համար» Սիսմիք – 1ը:

Ամերիկացի հրապարակագիրը դիտել կուտայ, որ Աթէնքի մէջ հակամերիկեան շարժումը հետզհետէ ծաւալ կը ստանայ: Ընդդիմադիրները կը յարձակին վարչապետ Քարամանլիսի վրայ, մեղադրելով զայն, որ չընկըմեց Սիսմիք – 1ը, բոլորովին չհեռացաւ ՕԹԱՆէն եւ կասեցուց Ամերիկացիներու բանակցութիւնները Ուաշինկթընի հետ:

ՄԱԿի մնայուն Թուրք փոխ – ներկայացուցիչ Անթէմուր Քըլըճ, նոյն թերթի Օգոստոս 20ի թիւին մէջ կը պատասխանէ Սըլցպերկըրի փորձելով արդարացնել Թուրքիոյ դիրքը, Սիսմիք – 1ի ձեռնարկը նկատել ո՛չ թէ թունդ մոլեռանդութիւն, այլ գիտական հետազօտութիւն եւ կը պնդէ, որ երկուստեք բանակցութիւններով պէտք է լուծել վէճը:

Թուրքիոյ բռնած դիրքը չէ, որ խնդիրը կը մեծցնէ եղեր, այլ անհաշտ դիրքը Յունաստանի, որ կ'ուզէ Եգէականը դարձնել իր ծովը, անոր յատակն ու օդային տարածութիւնը վերածել բացառապէս յունական սեփականութեան: Ու դեռ աւելին: Ըստ Թուրք դիւանագէտին, Յունաստան կ'ուզէ եղեր իր հարստութեան աղբիւրներէն զրկել Եգէականի շրջանի շուրջ տասը միլիոն Թուրքերը՝ ի նպաստ 300.000 Յոյներու... : Ու կ'եզրակացնէ. «Ասիկա ո՛չ, արդարութիւն է, ոչ ալ՝ ուղղամտութիւն»:

Այս խօսքն ըսողը Թուրք է:

Այսպէս թէ այնպէս, յոյնեւթուրք վէճը կը շարունակուի: Եգէականի խնդիրը երկրորդական է համեմատելով Կիպրոսի կնճիռին հետ, որ չի գիտցուիր ի՛նչ ձեւով դուրս պիտի գայ անելէն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՔ ԶԻՋՈՒՄԻ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆ

— o —

ԲԱՑ Դ. ԴԱՄԱՍԿՈՍ ԶՈՒՋԵՐ

ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐ

Արաֆաթի աջ բազուկը՝ Ապու Այատ տեսակցութիւն մը տուած է իտալական Քոռիէռէ Տէլլա Սեռաի, ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց .— «Եթէ պատերազմի մեքենան կեցնող չըլլայ, եթէ մեզ յուսահատութեան մղեն, եթէ կ'ուզեն վերջին հայրենասէրը ահաբեկիչի վերածել, այն ատեն պիտի տեսնուի կեռիլլայի վայրագ ծաւալումը աշխարհի չորս կողմը: Այս պատերազմը, որ ծագեցաւ մեր կամքին դէմ վերջացած չէ: Սուրիա եւ պահպանողականները իրենց եռին եղողներէն կռիւները դադրեցնելու հրահանգ չըստացան: Սարսափելի օրեր պիտի ապրինք: Պատրաստ ենք զէնքերը վար դնելու եւ ընելու այն բոլոր զիջումները որոնք կը պատշաճին պաղեստինեան դիմադրութեան վերապրումին, բայց Դամասկոս չուզեր խօսիլ»:

Ի՞նչ կը հասկնայ սակայն պաղեստինեան դիմադրութիւնը զիջում ըսելով: 1969ի Գահիրէի համաձայնագրերու յարգանքը ընդդէմ սուրիական զօրքերու քաշուելուն: Բայց պահպանողական եւ Սուրիացի այլեւս կը դատապարտեն եօթը տարի առաջուան այդ համաձայնութիւնը եւ զայն կը նկատեն իբրեւ ըսկիզբն իսկ ներկայ քաղաքացիական պատերազմին: Գալով արաբական վեհաժողովին, շատ մարդ չկայ որ հաւատք ունենայ այդ հանդիպումներուն վրայ: Շաբաթ, նիստ կը գումարեն արաբ Արտաքին նախարարները, պատրաստելու համար վեհաժողովը, բայց հասկնալի դառնութեամբ է որ ՊԱԿի (պաղեստինեան Ազատագրութեան Կազմակերպութիւն) պատասխանատուն կ'ըսէ. «Խորապէս պառակտուած աշխարհի մը այս նիստերը երբեք բանի մը չեն ծառայած: Դաւաճանութենէ դաւաճանութիւն գացինք: Պաղեստինցիք երկդիմի վարչակարգերու վատութեան եւ կեղծաւորութեան զոհերն են»:

Գալով Լիբանանի, պահպանողական օրակուած ճակատը կարծրացուցած է իր դիրքը եւ ամէնէն ծայրայեղը Շամունի հոսանքը որեւէ զիջումի տրամադիր չէ: Շամունի տղան իսկ է որ յայտարարած է «լիկային ծրագիրը ձախողելու դատապարտուած է: Պայմանական խաղաղութիւն չենք ընդունիր: Կ'ուզենք հիմնական, զինուորական լուծում մը այս խնդրին»: Տանի Շամուն կ'ըսէ նաեւ «օտարները պէտք է իրենց տեղը վերադառնան, Պաղեստինցիները իրենց կայանները, գալով համայնավարներուն, մենք կը զբաղինք անոնցմով»:

Կայ նաեւ Փիէր Ճէմայէլը, որ ընդունուած է Սադաթի հրաւէրը Եգիպտոս «այցելելու»: Հաւանական է որ այս այցելութիւնը չի վերաբերիր տեսարժան վայրերու եւ Բուրգերուն այլ խօսակցութեանց: Առաջին անգամն է որ Եգիպտոս ուղղակի խօսակցութիւն կը բանայ Լիբանանի աջ թեւին հետ:

× Հիւսէյն անակնկալ այցելութիւն մը կատարած է Դամասկոս:

× Կ'ըսուի թէ իսրայէլեան ուժեր համախմբուած են լիբանանեան սահմանագլուխը պաշտպանելու համար քրիստոնեաները եւ կը սպառնան Պաղեստինցիներուն:

× Կռիւները տեղ – տեղ շատ սուր ընոյթ առած են: Եւ լուր մըն ալ յամառօրէն կը շրջի թէ սուրիական զօրքերը մեծածաւալ գործողութեան մը պիտի ձեռնարկեն լեռը, հարաւը՝ Ճէզին եւ Հիւսիսը՝ Տրիպոլիս:

Քանի մը տողով

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշեց տուրքերու յաւելումով գանձել այն գումարը զոր պիտի բաժնէ երաշտի զոհ հողագործներուն: Ոմանք կը նախընտրէին ազգային փոխառութիւն մը, բայց պատասխանատուները այս ձեւն ընտրեցին: Մանրամասնութիւններն ու սակը պիտի հաղորդուին յետագային:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ կառավարութիւնը յայտնած է նոր փոխ – նախարարապետի մը նշանակումը, յանձին Նիկոլայ Տիխոնովի, ինչ որ կարծել կուտայ թէ Կոսիգին շուտով պիտի քաշուի: Ծանօ թէ թէ Կոսիգին սրտի տագնապ մը անցուց առջի օր երբ կը լողար գետակի մը մէջ եւ հազիւ ազատեցաւ շնորհիւ իր թիկնապահներուն:

ԹՐՔԱԿԱՆ իշխանութիւնները կը հաղորդեն թէ Հորա հետազօտական նաւը վերջացուցած է իր պաշտօնը: Այս առթիւ Քիլիճ յայտարարած է «մեր նպատակը երբեք գրգռութիւն չէ եղած: Կը յարգենք մեր դրացիներուն իրաւունքները նոյնքան որքան կը պաշտպանենք մերը» (ո՞վ կրնայ հակառակը ըսել...):

ԱԹԷՆՔԻ ԵՒ ՊՈԼՍՈՅ միջեւ օդանաւային երթեւեկութիւնը կը վերսկսի այս ամիս: Դադրած էր 1974ի կիպրական կռիւներէն ի վեր:

ՔԱՏԱՖԻ ձեռք կ'երկարէ Սադաթի եւ փափաք յայտնած է հետը տեսնուելու:

ՀԻՒՍԻՍ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԻ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.

ԽՄԲ.— Խաչիկ Թէօլէօլեանի ներկայ լայնաշունչ յօդուածաշարքը, զոր պիտի հրատարակենք մաս առ մաս եւ յաջորդաբար, ընդլայնումն է դասախօսութեան մը, զոր հեղինակը բրած էր Մոնրէալի մէջ (Գանատա), Մայիսի 17ին (1976), Համազգային Մշակութային Միութեան հրաւէրով եւ տեղւոյն Կրթական Գործադիր Մարմնի խորհրդակցական ժողովին առիթով: Նիւթը թէեւ կեդրոնացած է ամերիկահայ գաղութին վրայ բայց կը խորհինք որ կը վերաբերի համայն Սփիւռքի:

Երբ կը խօսինք հայկական ամէնօրեայ դպրոցներ հաստատելու մասին, — ըլլայ Մոնրէալի թէ Հիւսիսային Ամերիկային մէջ որեւէ տեղ,— պէտք է համապարփակ մօտեցումով շարժինք: Երբ Կրթական Գործադիր Մարմին մը ծրագրային աշխատանքի կը լծուի, ստիպուած է հետաքրքրուիլ — եւ սովորաբար կը հետաքրքրուի — զանազան իրականութիւններով:— Տեղւոյն Հայութիւնը ո՞ւր ցրուած է, ո՞ւր կեդրոնացած է, քաղաքի ո՞ր շրջաններուն մէջ, ինչպէ՞ս կ'ապահովէ իր ապրուստը, ի՞նչ են երթեւեկի պայմանները. ազգային - եկեղեցական տարբեր ի՞նչ հաստատութիւններ կան շրջանին մէջ, եւ՝ ո՞ւր: Առարկայական եւ մեկին (քոնքրէ) իրականութիւններ են ասոնք. ազդակներ՝ զորս անտեսել՝ կրնայ վտանգել կրթական որեւէ ծրագիր:

Հարցը, սակայն, շատ աւելի տարածուն է: Հիւսիսային Ամերիկայի հայ գաղութները ներկայիս աքծանի մը մէջ բռնուած են: Մէկ կողմէ կայ այն իրականութիւնը որ գործի լծուած են շատ մը անձեր եւ կազմակերպութիւններ(*), տեղական մտասեւեռումներով եւ անմիջական մտահոգութիւններով՝ որոնք շեշտուած են հիմա շատերու մօտ, որովհետեւ կ'ակնկալեն Լիբանանէն արտագաղթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ (յուսալի է՝ ոչ շատ արագ եւ ոչ մեծ թափով) ուզենք թէ չուզենք: Այս արտագաղթը ճնշում պիտի բանեցնէ գաղութի կրթական, նիւթական եւ ուրիշ բոլոր միջոցներուն վրայ,— հետեւաբար մեզմէ կը պահանջէ տքնաջան աշխատանք, պատրաստուելու համար: Միւս կողմէ, կայ շատ աւելի անտեսուած իրականութիւն մը: Զբաղած ամէնօրեայ մտահոգութիւններով, եւ մղուած նաեւ ինքնաքննադատութեան մերժումէն, որ մարդկայնօրէն հասկնալի է, մեր կազմակերպութիւնները չեն քններ որոշ, ընդհանուր բայց ոչ վերացական խնդիրներ,— իրենց առաքելութիւնները, ներքին կառոյցը եւ այս կառոյցի պատշաճեցումը՝ իրենց նպատակի իրագործման:

Անշուշտ չեմ ուզեր ըսել որ ցնորանքներով, երազներով ու տեսութիւններով (թէօրի) օրօրուող մարդոց պէս, մեր ձեռքերը ծալած, պէտք է նստինք եւ սպասենք որ կատարուի կազմակերպութիւններու ինքնաքննադատութիւնը եւ կառոյցներու բարելաւումը: Ինչպէս ըսած է չին մեծ փիլիսոփայ եւ քաղաքական դէմք Մաօ Ցէ Թունկ, «ՀԱՍԿՆԱԼ եւ ՓՈԽԵԼ՝ կարելի չէ զատել իրարմէ: Ա՛ն որ կ'ուզէ ՀԱՍԿՆԱԼ թէ ինչի՞ մէջ կը կայանայ տանձի մը «տանձութիւնը»՝ ստիպուած է զայն խածնել, եւ ուրեմն՝ զայն ՓՈԽԵԼ»: Մեր կազմակերպութիւններու կառուցային մասնայատկութիւնները հասկնալու, քննադատելու եւ փոխելու ջանքը չի կրնար անջատուիլ անոնց գործունէութենէն: Անոնք պէտք է շարունակեն իրենց աշխատանքը, մաս առ մաս, կտոր առ կտոր իրականացնելով իրենց երազին այն մասերը, որոնց իրականացումը կարելի է պայմաններու բերումով: Միաժամանակ, երբեք պէտք չէ մոռնան այն ընդհանուր ու համապարփակ երազը, այն ամբողջական իրականութիւնը, որ գործի կը մղէ բոլորս:

Թէ ի՞նչ է այդ բաղձալի ամբողջական իրականութիւնը, անշուշտ կրնայ վէճի նիւթ դառնալ: Քիչ մը կը տարբերի անձէ անձ, անխուսափելիօրէն: Սակայն կը կարծեմ որ համաձայնութեան կէտեր կան: Նախ՝ կը պահենք մեր հաւատամքն ու երազը,— «միացեալ, ազատ, անկախ Հայաստան»ի մը ստեղծումը: Այդ հաւատքը կը պահենք, գիտնալով հանդերձ որ հաւանաբար մօտ ապագային իրագործելի չէ ան, սակայն չենք մոռնար պատմութեան դասը,— այն՝ թէ ամէն ինչ կը փոխուի, մանաւանդ արդի շրջանին. երբեմն 1 տարիէն, երբեմն 20 դարէն: Հրեան կրցաւ Յ.Ք. 77 թուականէն մինչեւ Յ.Ք. 1948 սպասել՝ Հրէաստան մը ստեղծելու իր յոյսով: Մենք ալ պէտք է կարենանք:

Այս հաւատքը, սակայն, իրատեսութեան արգելք չի հանդիսանար: Ոչ միայն գիտենք որ մօտ ապագային պիտի չիրականակակայ մեր երազը. այլ նաեւ գիտենք որ, եթէ նոյնիսկ հրաշքով մը իրականանար, ամէն Հայ հայրենիք վերադառնալու տրամադիր պիտի չըլլար: Կը տեսնենք որ ամէն ամերիկացի - հրեայ Իսրայէլ չի վազեր, ոչ ալ ամէն Ամերիկայի լիբանանցի կ'երթայ (կամ՝ կ'երթար) Լիբանան: Սփիւռքային իրականութիւնը շատ մը ժողովուրդներու ինքնութեան հիմնաքարերէն մէկն է, եւ պիտի շարունակէ մնալ, մանաւանդ երկրագունդի մը մէջ՝ ուր երկիրներ թէ անջատուած են քաղաքական իրականութիւններու պատճառաւ, թէ ալ աւելի մօտ իրարու՝ քան անցեալին, երթեւեկի արագութեան պատճառով: Անցեալի հրեայ սփիւռքէն շատ աւելի բախտաւոր ենք մենք, եւ շատ աւելի տեւականութիւն ունեցող պէտք է ըլլայ մեր Սփիւռքը: Անոնք 19 դար Հայրենիքի բեկոր մը իսկ չունէին, եւ Սողոմոն Թագաւորի տաճարէն մնացած պատին առջեւ իսկ չէին կրնար աղօթել, մինչդեռ մենք՝ անդամահատուած մեր հայրենիքի մէկ մասը, ունինք, եւ տարին 15-20 հազար հայ զբօսաշրջիկ (թուրիսթ) արտասահմանէն կ'այցելեն հայրենիքի այդ բեկորին, Էջմիածին ու Գեղարդ կ'երթան, հոգեկան վերանորոգման յոյսով եւ կարելիութեամբ:

Ուրեմն, մեր ապագային յարատեւող իրականութիւնն է Սփիւռքը (կամ՝ Սփիւռք մը), ինչ որ ալ պատահի Հայաստանի մէջ: Այս իրականութենէն պէտք է մեկնին մեր բոլոր կազմակերպութիւնները, ըլլան անոնք քաղաքական, ըլլան մշակութային, եկեղեցական, եւայլն: Արդէն վերջին տասնամեակի ընթացքին ընդունուած է այս կէտը, սակայն ընդունուած ըլլալը պէտք եղած արդիւնքները չէ ունեցած տակաւին, մեր կազմակերպական կեանքին ու գործին մէջ:

×

Անցեալին, հայրենի հողին վրայ փոքր պետութիւններ ունեցած ենք՝ որոնց ճակատագիրը միշտ կապուած է ուրիշ աւելի հզօր պետութիւններու գործունէութեան: Աւելորդ են Մեծն Տիգրանեան պոռոտախօսութիւնները եւ կամ հակառակը, այն լալկան հարցումները՝ թէ արդեօք տեղի պիտի ունենայի՞ն 1896-1915ի ջարդերը, եթէ հայ յեղափոխական կազմակերպութիւններ չունենայինք: Մեծն Տիգրան իր մեծութեան հասաւ Հռոմի եւ Պարթեւաստանի նեղօրերուն, իսկ մենք ջարդուեցանք՝ երբ Թուրքը գիտէր թէ Համաշխարհային Պատերազմի դրոյթը կ'արտօնէր այդ առաջին ցեղասպանութիւնը:

Եթէ հայրենի հողի վրայ ապրած ատեն իսկ մեր ժողովուրդի ճակատագիրը օտար պետութիւններէ կախում ունէր մեծ չափով, անշուշտ ալ աւելի շեշտուած է այդ իրականութիւնը՝ այսօր: Սփիւռքի ճակատագիրը կապուած է իր շրջապատին (կամ աւելի ճիշդ՝ զանազան սփիւռքահայ գաղութներու շրջանակներուն): Ընդունիլ այս կէտը՝ երբեք չի նշանակեր յուսահատիլ եւ հոսանքին յանձնուիլ, այլ կը նշանակէ պատրաստուիլ ու կազմակերպուիլ ոչ թէ իբր հայ կէթօ, այլ իբրեւ շրջապատը ճանչցող եւ գործող միաւոր (իւնիթէ), Դժբախտաբար՝ ոչ անցեալին ոչ ալ ներկային կրցած ենք լիապէս իրականացնել այս իտէալը: 19րդ դարուն, Օսմանեան կայսրութեան մէջ ապրող ժողովուրդը կրօնական հաւաքականութիւն մըն էր, «միլէթ» մը, որ որդեգրած էր կէթոյանակի հոգեբանութիւն եւ մտածելակերպ, նոյնիսկ հայրենի հողին վրայ, ուր Թուրք, քիւրտ, լազ եւ ուրիշներ մեծամասնութիւն կը կազմէին շատ մը շրջաններու մէջ եւ Հայը փոքրամասնութիւն էր Վանէն դուրս գրեթէ ամէն տեղ: Մենք անցեալ վաթսունամեակին չէ որ գաղութ, արտասահման, Սփիւռք եղանք,— շատ մը տեղերու մէջ, նոյնիսկ երբեմն Հայաստանի մէջ, եղած էինք դարերէ ի վեր, մտածելակերպով եւ հոգեբանութեամբ:

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Շար. – 1)

(*) ԽՄԲ.— Կ'ուզենք նկատել տալ մեր ընթերցողներուն՝ թէ յօդուածագիրը «ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ» բացատրութեամբ կ'ըմբռնէ մեր այն բոլոր ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, որոնք կը գործեն հայ կեանքի զանազան մարզերուն մէջ՝ տարբեր նպատակներով եւ առաջադրանքներով:

ՆԱԽՆԱԴԱՐԵԱՆ ՄԱՐԴՈՒՆ ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի մէջ նախնադարեան մարդու կեանքի ու գործունէութեան հետքերը մօտ մէկ միլիոն տարուան պատմութիւն ունին: Հնագէտներու գտած առարկաներէն պարզուած է որ հին ժամանակներէն սկսած մինչեւ քարէ դարու վերջին փուլերը, մարդիկ բնակած են բացօթեայ կայաններու եւ քարայրաբնակարաններուն մէջ, որոնք տարածուած են հայկական լեռնաշխարհի մէջ:

Բացօթեայ կայաններէ հաւաքուած բազմահազար առարկաներու նմոյշները՝ քարէ պատրաստուած գործիքներ, բնութեան կը հանդիսանան ամէնէն հին աղբիւրները: Սակայն այդ գործիքները ընդմիշտ կորսուած մշակոյթ մը միայն

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՕՐՈՐՈՑԸ

Ու դարձեալ մինչեւ կէս գիշեր կը տեւէր մեր երջանկութիւնը մինչեւ որ մօրաքոյրս մեկնումի ժամը ծանուցանէր: Այն ատեն մինչեւ տուն կ'ընկերանար մեզի եւ հոն ձեռքը ձեռքիս մէջ կ'ըսէր: Շաբաթ մը ետքը, հինգ օր ետքը, ալ պիտի չբաժնուինք իրարմէ երբեք:

«Ան կը մեկնէր, իսկ ես կը վազէի մեր տանը ձեղնայարկը որուն մէկ փոքրիկ պատուհանէն կ'երեւար իրենց տանը դուռը եւ սանդուխին պատուհանը: Հոն կը կենայի մինչեւ որ դռնէն ներս մտնէր ու սանդուխէն վեր ելլէր:

«Այս տղայական մանրամասնութիւնները չէի ըսած իրեն, որովհետեւ կը քաշուէի իրմէ, ամէնէն սրտագեղ վայրկեաններուն իսկ շրթունքս կանդ կ'առնէին պատկառոտ զգացումով մը, այնքան բարձր տեղ մը տուած էի իրեն մտքիս մէջ:

«Միայն երկու օր մնացած էր մեր ամուսնութեան, Բերայի մօրաքոյրս ալ հիմակ մեզի էր, եւ բոլոր օրը յոգներ էի զգեստներու փորձերով եւ արդուզարդի մանրամասնութիւններով որոնց վրայ վայրկեան մը չէի մտածեր:

Ան գիշերը շատ երկար նստեցանք, եւ հարկ եղաւ որ մօրաքոյրս քիչ մը ձայնը բարձրացնէ մեր առողջութիւնը նկատի առնելով:

Դրանը առջեւ աւելի երկար մնացինք, որչափ ըսելիքներ ունէինք իրարու: Արսէն ձեռքս ձեռքին մէջ պահելով ըսաւ. Երկու օրէն ալ պիտի չբաժնուինք իրարմէ երբեք:

«Սիրտս խորտակուելու աստիճան կը բաբախէր եւ հեւքոտ վազքով մը ձեղնայարկը ելայ գինքը անգամ մըն ալ տեսնելու համար:

Պահ մը ետքը իրենց դրան առջեւ հասաւ, սպասուհին եկաւ բացաւ եւ լամբարը ձեռքը առաջնորդեց անոր: Արսէն քանի մը քայլ ելաւ սանդուխէն վեր, յետոյ կանգ առաւ ձեռքը անցուց գեղջուկ սպասուհիին մէջքէն դէպի իրեն քաշեց եւ համբուրեց զայն:

«Գլխուս վրայ շանթի հարուած մը եւ հոգիիս մէջ փլուզում մը զգացի ահռելի ճիչ մը թռաւ բերնէս որ ամբողջ տունը թնդացուց, եւ ինքզինքս կորսնցուցի:

«Քանի մը ժամ ետքը անկողնիս մէջ գտայ ինքզինքս: Երկու մօրաքոյրներս բարձիս վրայ հակած լուռ լալու կը սպասէին: Արսէնին իմաց տալու համար ինծի պատահածը:

«Անմիջապէս անկողնէս դուրս խոյացայ, շուտով հագուեցայ, եւ երկու մօրաքոյրներս բռնադատելով, առաջին շոգենաւով իրենց հետ Բերայ եկայ:

«Նոյն օրն իսկ նշանս խզեցի, ու հակառակ Արսէնին թախանձանքներուն, չհաւանեցայ բնաւ զինքը տեսնելու, ոչ ալ բացատրութիւն տալու իրեն»:

Օրիորդը լռեց: Իր աղուոր աչքերը սեւեռած պատուհանէն դուրս անջրպետին մէջ, կարծես հեռաւոր պատկեր մը դիտէր մթնոլորտին ալիքներուն մէջ:

Եւ հիմա որ չափահաս էր, օրիորդ, հարցուց հօրաքոյրս մեղմութեամբ, նեղած չէ՞ք արդեօք իրեն:

— Երբեք, երբեք գոչեց, սաստիկ չեշտով մը, յետոյ տրտում, բեկած ձայնով մը յարեց, ախ, թող ծեծէր, խոշտանգէր, վիրաւորէր, նոյնիսկ զարնէր, սպաննէր զիս, եւ պիտի ներէի իրեն, բայց սիրոյս չդպչէր, որովհետեւ սրտիս միակ թանկագին բարիքը, միակ երջանկութիւնս էր անիկա, զոր կորսնցուցի անդառնալի կերպով աւա՜ղ...

Եւ իր աղուոր թարթիչներէն վար արցունքի խոշոր կաթիլներ սկսան հոսիլ որոնք կուլային իր փշրուած սիրոյն, իր խուսափած իտէալին վրայ:

ՍԻՊԻԼ

(Վերջ)

Կարդացէք «ՅԱՌԱՋ»ը Տարածեցէք

մէկ մասն են եւ չեն կրնար ամբողջական տեղեկութիւններ տալ մարդկութեան հնագոյն պատմութեան մասին: Ահա թէ ինչու ուսումնասիրելով քարայր – բնակարանները՝ հնագէտները կը ձգտին հոն գտնել այնպիսի փաստեր եւ նիւթեղէն նմոյշներ, որոնց վրայ կարելի է յենուլ՝ լուսաբանելու համար նախնադարեան մարդու կեանքին տարբեր երեսները:

Վերջին տարիները Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութեան՝ քարէ դարեան յուշարձանները ուսումնասիրող գիտական խումբը լուրջ արդիւնքներ ձեռք բերած է նախամարդու բնակավայրերու ուսումնասիրութեան եւ, մասնաւորապէս, փաստերու հաւաքման տեսակէտէ:

Քանի մը տարիներէ ի վեր պեղումներ կը կատարուին Լուսակերտ աւանին մօտ գտնուող քարայր – բնակավայրին մէջ: Պարզուած է որ այդ բնական կացարանին մէջ տասնեակ հազարամեակներու ընթացքին ապրած են նախնադարեան համայնքներ, որոնք, իրարու յաջորդելով, քարայրի մշակութային շերտերուն մէջ թաղած են բազմատեսակ նիւթեղէն մնացորդներ՝ որսի զէնքեր, տնտեսութեան մէջ օգտագործուող առարկաներ, մեծ ու պզտիկ կենդանիներու ոսկորներ, օճախներ եւ այլն: Այս բոլորը կը վերաբերի նախամարդու մշակոյթի զարգացման մէկ փուլին, որ կը կոչուի մուստերեան եւ կը թուագրուի 100 – 40 հազար տարիով:

Հետաքրքրական է այն որ նոյն քարայրին մէջ առաջին անգամ ըլլալով յայտնաբերուած է ամբողջական մշակոյթ մը, որ աւելի հին է քան վերոյիշեալը: Անոր՝ իբրեւ երկրաբանական տարիքը: տրուած է հինգ հարիւր հազար տարի:

Գտնուած մնացորդներու վրայ հիմնուելով կարելի է ըսել, որ նախամարդիկ քարայրի մէջ ապրած են երկար ատեն, փոքր խումբերով, զբաղած են մեծ կենդանիներու որսով (վայրի ձի, արջ, եղջերու եւայլն), քարէն պատրաստած են զանազան գործիքներ, օգտուած են կրակէն, ունեցած են կարգ մը սովորութիւններ: Պեղումներու ընթացքին գտնուած առարկաները ներկայիս կ'ուսումնասիրուին: Նշենք, որ մինչեւ հիմա քարայրի միայն հինգ տոկոսը պեղուած է: Ապագան ցոյց պիտի տայ թէ ինչպիսի գաղտնիքներ պիտի բացուին գիտութեան առջեւ, երբ բոլոր նիւթերը երեւան ելլեն:

Բացառիկ նշանակութիւն ունեցող յայտնագործութիւններէն մէկն ալ այն է, որ Երեւանեան քարայրին մէջ վերջերս գտնուած են հիւղակի նման շինութեան մը հետքերը, որոնք նոյնպէս կը վերաբերին մուստերեան ժամանակաշրջանին եւ ունին մշակոյթի կարգ մը առանձնայատկութիւններ:

Կացարանի մնացորդները յայտնաբերուած են մօտ 1:5 մեթր խորութեան վրայ, հողի հաստ շերտերու տակ: Հիւղակին յատակը, որ բաւական ամուր կրաղիւսով պատած է, պարզ կերպով կը զատուի մշակութային շերտերու բաղադրութենէն: Հաւկթաձեւ յատակագիծը մօտ 2:5 մեթր տրամագիծ ունի, որու մէջտեղը բացուած են օճախի հետքեր: Անոր շուրջ դասաւորուած մանր ու խոշոր բազալտէ քարերը, ինչպէս նաեւ յատակը բացուած շարք մը փոսերը կը վկայեն որ այդ մնացորդները գոյութիւն ունեցած շինութեան հետքեր են:

Այս բոլորը ի՞նչ կը փաստեն: Արդեօք նախամարդը կրնա՞ր կառուցանել այդ տեսակ հիւղակներ՝ օգտուելով քարէն, փայտէն եւ մորթիէն: Մինչեւ վերջերս մասնագէտները այն կարծիքը կը յայտնէին թէ բնակլիմայական պայմաններու եւ իր իսկ կարելիութիւններու սահմանափակութեան հետեւանքով նախամարդը չէր կրնար կառուցանել բնակարաններ եւնոյնիսկ այն ժամանակ, երբ տեղի ունեցած է երկրագունդի վերջին սառցակալումը եւ կլիման խիստ ցուրտ եղած է, ան օգտուած է բնական քարայրներէ, առանց որեւէ օժանդակ կառոյցներու: Ըստ հնագիտական աղբիւրներու, բնակարանի կառուցման փաստը կը վերագրուէր միայն ժամանակակից մարդուն, անոր մշակոյթի զարգացման յետագայ փուլին՝ ուշ քարէ դարուն (վերին փալէոլիթիկ): Այդ ենթադրութիւնը որքան ալ հաւանական թուէր երէկ, այսօր, ինչպէս ցոյց կուտան նորագոյն յայտնագործումները, չէ հաստատուած հնագիտութեան կողմէ: Ներկայիս ընդունուած է այն իրողութիւնը որ ոչ միայն մուստերեան, այլեւ աշէլեան շրջանին նախամարդը կառուցած է խրճիթներ եւ հիւղակներ քարայրներու մէջ եւ բաց տարածութեան վրայ: Նշենք քանի մը փաստեր:

Աշէլեան ժամանակշրջանի հիւղակընման շինութիւն մը յայտնաբերուած է Լեռնային Ղարաբաղի Ազոխի քարայրին մէջ: Շինութեան հիմը շարուած է սալաքարերով եւ եղջիւրներով: Նոյն շրջանին կը վերաբերի նաեւ Ֆրանսայի հարաւը գտնուած Լազարէթ կոչուած քարայրի խրճիթը, որուն վերականգնումը ցոյց կուտայ որ բաւական բարդ կառոյց մը եղած է: Այդ շրջանին յաջորդող մուստերեան ժամանակաշրջանին պատկանող աւելի մեծ թիւով բնակարանաշինութեան փաստեր ունինք մենք, որոնցմէ կը պարզուի որ նախամարդու կացարանները եւ բնակարան – հիւղակները նոյնատեսակ չեն: Անոնց չափերը, շինանիւթը (քար, ոսկոր, փայտ, մորթի) եւ կատարած դերը կը փոխուին եւ կախում ունին աշխարհագրական միջավայրէն, համայնքի հասարակական եւ տնտեսական կազմակերպուած ձեւերէն:

Այդ տեսակէտէ բաւական ինքնատիպ է Երեւան – 1 քարայր կացարանին մէջ յայտնաբերուած բնակարանը, որ իր շրջանին համար, մինչեւ հիմա ամէնէն հինն է ոչ միայն Անդրկովկասի մէջ, այլեւ՝ աշխարհի: Ի դէպ, այս պնդումը կը յենուի ոչ թէ ենթադրութեան վրայ, այլ՝ ստոյգ փաստերու: Հիւղակի օճախէն վերցուած փայտածուխի նմոյշի ռատիոածխածինի տարրալուծումը, որ կատարուած է Գրոնինգենի տարրալուծարանը, ցոյց տուած է 48 հազար տարի:

Նշենք հետաքրքրական փաստ մը եւս: Ապացուցուած է որ նախամարդը (նեանդերթալեան տեսակը) ապրած է արդի մարդուն հետ միաժամանակ նոյն մուստերեան ժամանակաշրջանին: «Տրամաբանօրէն» դատելով, կարելի կ'ըլլար պնդել որ երեւանեան քարայրին մէջ ապրած են ոչ թէ նախամարդը, այլ ժամանակակից տեսակի մարդիկ, քանի որ նիւթական մշակոյթի մնացորդները, կացարանին մէջ կառուցուած բնակարանը ու այլ գործօններէ բխող տուեալները կ'օգնեն մեզի յստակօրէն դատել զանոնք ստեղծողի մտային ունակութիւններու, զարգացման աստիճանի, բայց ոչ ֆիզիքական տեսակի մասին: Մէկ խօսքով, պէտք էր գտնել քարայրին մէջ ապրող մարդու մնացորդները, որպէսզի հարցը վերջնապէս լուծուէր: Եւ այդ մնացորդները յայտնաբերուեցան: Երեւան – 1 քարայրին մէջ, պեղումներու ընթացքին, օճախին մօտ գտնուեցան մարդու քանի մը ակռայ եւ գանկի ոսկորի բեկոր մը: Որքան ալ սահմանափակ էին այդ մարդաբանական նիւթերը, սակայն եւ այնպէս, մասնագէտներու խումբ մը կրցաւ որոշել թէ անոնք կը պատկանէին 8 – 10 տարեկան նեանդերթալեան երախայի մը կմախքին:

Հնագիտական աղբիւրներու քիչ ըլլալուն պատճառով գիտութիւնը երկար ատեն այն համոզումը ունէր որ նախնադարեան հասարակութեան հնագոյն (աշէլ – մուստերեան) փուլերուն նախամարդը տակաւին կ'ապրէր հօտերով եւ կը վարէր թափառական կեանք մը: Անոնց պարզունակ աշխատանքի գործիքներու, գաղանային վարքագիծի, իրարու հետ սերտ կապի ու բնակարաններու բացակայութեան մասին խօսելով, մենք նախնադարեան մարդոց մարմնական եւ մտաւոր զարգացման աստիճանը թերագնահատած ենք եւ ցոյց չենք տուած այնպէս ինչպէս եղած են անոնք: Այժմ, Հայաստանի քարայր – կացարաններու պեղումներէն եւ այլ վայրերու նոյն ժամանակաշրջանի յուշարձաններէն յայտնաբերուած նիւթերու հիման վրայ, նախնադարու հնագիտութիւնը մօտեցած է կարգ մը հարցերու պարզաբանումին, ինչպէս՝ նախնադարու որսորդական համայնքներու ընկերային – տնտեսական կառոյցը, տարբեր համայնքներու բնակչութեան թիւը, ընտանիքի գոյութիւնը, աշխատանքի բաժանումը ըստ սեռի եւ տարիքի, ինչպէս նաեւ ցեղի ու ցեղային միութեան գոյութեան խնդիրը մարդկութեան պատմութեան այդ հնագոյն նշրջաններուն:

ԲԵՆԻԿ ԵՐԻՑԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲՈՒՍԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶԸ

Ամէն առաւօտ, երբ արեւին առաջին ճառագայթները կ'ողողեն Կիրովականի մերձակայ լեռնալանջերը, աւելի հրապուրիչ տեսք կը ստանան անտառները, այգիներն ու ծաղկանոցները: Ամառուան այս օրերուն հազարաւոր երանգներ ներկայացնող ծաղիկներու բոյրով կը լեցուի քաղաքին բուսաբանական պարտէզը:

Վերջին տարիներուն Քուրիլեան կղզիներէ բերուած են չատ ցրտադիմացկուն փշատերեւ ծառեր, հեռաւոր Քալիֆորնիայէն՝ նուրբ եւ թափանցիկ տերեւներ, ժանեակաւոր հիւսքեր ունեցող գեռնանոճի: Պարտէզին մէջ կաճին ռուսական ճերմակ կեչին, հայկական լոռին, ճափոն խէժափիճը, փորթուկալեան չագանակենին, մանջուրիական ընկուզենին եւայլն: Այս վերջինը, մասնագէտներու հաստատումով, կ'ապրի հինգ հազար տարի: Այդ հսկայ ծառին բարձրութիւնը կը հասնի մինչեւ 150 մեթր:

Զարգանց հարուստ է բուսաբանական պարտէզին ծաղկաբաժինը: Ներկայիս պարտէզը ունի աւելի քան հինգ հարիւր տեսակ ծառ եւ 750 տեսակ ծաղիկ:

×

ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԲՈՒՍԱԴԱՐԱՆԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի բուսաբանական հիմնարկութեան այսպէս կոչուած բուսադարանը Հայաստանի բոլոր շրջաններէն, ինչպէս նաեւ Անդրկովկասի միւս հանրապետութիւններէն կը հաւաքէ եւ կը պահպանէ բոյսերու զանազան տեսակներ: Հոս աւելի քան 170·000 քարթ կայ, որուն 120·000 կը վերաբերի Հայաստանի բուսաբանական աշխարհի մօտ երեք հարիւր տեսակներու: Ամէն քարթ անհրաժեշտ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ տուեալ բոյսին մասին: Բուսաբանական հիմնարկութեան տնօրէնն է Վահան Ղազարեան: Գիտական այս օճախը սերտ կապեր հաստատած է օտար երկիրներու համապատասխան հիմնարկութիւններու հետ, հաւաքածոներ կը փոխանակէ:

×

ԵԼԵԿՏՐՈՆԻՔ ԺԱՄԱՑՈՅՑ

Երեւանի ժամացոյցի գործատունը պատրաստած է առաջին կարգի ելեկտրոնիք ժամացոյցը: Մէկ անգամ լարելով ժամացոյցը ամբողջ տարին կը բանի անխափան: Նախատեսուած է գործատան Սեւան անունը կրող ժամացոյցը արտադրել երկու տարբեր տեսակներով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (172)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՍՏՈՒԱԾ ՍԷՐ Է

Ի՞նչ գաղտնիք էր անոր գիտցածը, այնպիսի գաղտնիք մը որ եթէ երեւան ելլելու ըլլար, զինքը կախաղան պիտի բարձրացնէին:

Ալթիէրի Լէօնորի մօտեցաւ եւ այս անգամ խոնարհած, ցած ձայնով հարցուց.

— Ո՞ւրկէ իմացաք ատիկա:

— Ուրկէ իմանալս ձեզի ի՞նչ: Գիտեմ, ահա՛ կարեւորը: Երկու տարիէ ի վեր քայլ առ քայլ ձեր լարած դաւադրութիւններուն կը հետեւիմ: Զգեցի որ ուզածնիդ ընէք, որովհետեւ ինծի համար բնաւ կարեւորութիւն չունէր թէ ո՛վ է եղեր Վենետիկի Դուքսը, Ֆօսքարի՞ն թէ ուրիշ մը: Բայց երբ կը տեսնեմ որ դուք ինծի կը սպառնաք, ահա ես ալ ձեզի կը սպառնամ: Հիմա մտիկ ըրէք այն ինչ որ ձեզի պիտի ըսեմ. իմ կեանքս վերջացած է, կեանքս վերջ գտած է ինծի համար եւ ո՛չ թէ ձեզի համար, բայց անունս անաղարտ պահելու համար ոեւէ փոփոխութիւն պիտի չմտցնեմ մեր արտաքին կեանքին մէջ: Այր ու կին պիտի մնանք աշխարհի առջեւ, բայց մենք մեր միջեւ ամուսնալուծուած ենք: Այս տեսակ կեանք մը վարելու համամի՞տ էք:

— Այո՛, կակազեց Ալթիէրի:

— Ուրեմն դուք ալ հօրս պէս դուրս ելէք:

Ալթիէրի ետ ետ քաշուելով դուրս ելաւ, բայց աչքը մնաց այն կնոջ վրա՛յ որ իր ճակատագիրը ձեռքերուն մէջ բռնած էր:

Երբ Լէօնոր առանձին մնաց, խորունկ հառաչանք մը արձակեց: Ուժաթափ եղած էր, բայց դեռ կատարելիք գործեր ունենալուն համար ինքզինքը զսպեց, վրայի յարկը ելաւ, դուռ մը բացաւ եւ ըսաւ.

— Ռօլան, ազատ ես:

Ռօլան դուռնէն դուրս ելլելէ առաջ անյագ նայուածքով մը անոր նայեցաւ:

Լէօնոր բնաւ չէր փոխուած, իր գեղեցկութիւնը եօթը տարուան մէջ հասունցեր էր պարզապէս:

Դրան առջեւը գլուխը խոնարհեցուցած, կանթեղը ձեռքը, արձանի մը պէս ոտքի կեցած էր Լէօնոր:

Դառն մտածումներու կատաղի կոհակներ չառաչել սկսած էին Ռօլանի գլուխին մէջ:

Այդ կինը, զոր կը սիրէր եւ որ այժմ անդրդուելիօրէն իր դէմը կեցած էր, այդ կինը, որմէ բառ մը կը սպասէր իր ոտքերուն նետուելու համար, այդ կինը, իրեն դէմ դաւաճանած էր, զինքը լքած էր:

Այն միջոցին երբ զինքը նկուղը նետած էին, այն միջոցին երբ իրենց սէրը պէտք էր նուիրական ըլլար, այդ կինը ուրիշի մը հետ ամուսնացած էր, ուրիշի մը անձնատուր եղած էր:

Ի՞նչ կրնար ըսել այդ տեսակ կնոջ մը:

Ի՞նչ տեսակ պարբերութիւն մը կրնար թարգմանել իր յուսահատութիւնը:

Ի՞նչ պէտք կար սակայն խօսելու...: Ցանդիմանէ՞ր զայն...: Կրնա՞ր փոքրանալ, բարկութեան ճիչերով ու մռնչումներով կրնա՞ր պզտիկնալ անոր աչքերուն առջեւ...: Բայց ի՞նչ պիտի արժէր ատիկա... չէ՞ մի որ զայն չարչարած պիտի ըլլար...: Զայն չարչարե՞լ...: Բայց ի՞նչպէս, երբ անոր երջանկութեանը վրայ կը մտածէր...:

Ոչի՛նչ...: Այցեալէն ոչ մէկ բառ պէտք էր արտասանուէր...:

Անոր առջեւէն անցաւ, ճակատը խոնարհեցուց եւ հանդարտ ձայնով մը ըսաւ.

— Մնաս բարով, Լէօնոր:

Դանդաղօրէն վար իջաւ, մութին խառնուեցաւ եւ պարտէզին մէջ աներեւոյթ եղաւ:

Իսկ Լէօնոր, խորտակուած, ծայր աստիճան տխուր, իր կարգին վար իջաւ, առանց կանթեղը մարելու եւ դռները գոցելու դուրս ելաւ եւ Ալթիէրիի պալատը դառնալով մտաւ այն սենեակը ուր քաշած տարած էր էմբէրիան:

Անոր կապերը քակեց եւ ըսաւ.

Գացէ՛ք:

Էմբէրիա սպառնական նայուածքով մը Լէօնորի նայելով, առանց բառ մ'իսկ արտասանելու դուրս ելաւ:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պըյըքլեան եւ աղջիկը, Օր. Շաքէ Պըյըքլեան եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ՊԵՏՐՈՍ ՊԸՅԸՔԼԵԱՆի

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 31ին:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Սեպտ. 6, ժամը 10.45ին Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, Ռիւ տէ Թրուա Շանթիէ:

Ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ալֆորվիլ.— Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները՝ Հինգշաբթի 9 Սեպտեմբեր ժամը 20.30ին քաղաքապետութեան հանդիսասրահը 22, Ռիւ Վոլթէր:

Օրակարգ. Տան Հանդիսաւոր Բացման պատրաստութիւններ եւ այլ հարցեր:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ARMÉNIE 1976

Départs chaque mois :

du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Réduction Spéciale :

Aux personnes agées de 60 ans et plus, et aux familles de 4 personnes au moins, s'incrivant ensemble.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Licence Voyages : A. 721.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Նուպար Նիկողոսեան 100 ֆրանք կը նուիրէ Մարսէյլի Մշակոյթի տան փոխանծաղկեպսակի Ղազար Պօղոսեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պետրոսեան 100 ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչին: (Ստանալ «Յառաջ»էն): Տիկին Մարի Փափազեանի (ծնեալ Տապաղեան) մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

ԼԻՈՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ քոյրերը մանկապարտէզ կը բանան Սէն Սիր... լերան կողքին, բուրաստանի մը մէջ:

Երթեւեկը սեփական քառով մը ապահովուած է, քաջալերեցէք այս ձեռնարկը: Հեռաձայնել՝

47 – 28 – 65

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ԱՄՐԱՆ ՈՒ ԱՇՈՒՆԻՆ

TRANSTOURS organise

1976 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10էն 25 — ՄՈՍԿՈՒԱ-ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2850 ֆ.

1976 ՀՈԿՏ. 8էն 23 — ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2450 ֆրանք

ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ և ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ ԱՌԱՆՁԻՆ ԽՈՒՄԲԵՐ՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Երթուդարձ օդանաւով: «Արմենիա»յի կամ «Անի»ի մէջ, առաջին կարգի սպասարկութեամբ:

Կը գործադրուի հայրենի տեսարժան վայրերու այցելութեան լրիւ յայտագիրը

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 rue du 4Septembre — 75002 PARIS — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin — SAINT-JULIEN — Tél. 93-04-90 et 08-31-55
ՎԱԼԱՆՍ՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ դիմել Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն գիշերային ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերանթոն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդիսաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկտեմբեր 16:

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի

90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ
եօթը հոգինոց իր խումբով
ԵՒ
JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը:
ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ

THEATRE DES CHAMPS-ELYSES
PARIS

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 19էն 23, Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 14էն 20:
Փակ է Կիրակի օրերը:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԷՊԻ

ՆՈՐ ԿԵՍԱՐԻԱ ՄԵՐ ՆՈՐ ԲՈՅՆԸ

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութիւնը առաջին անգամ ըլլալով կազմակերպած է

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հայրենակիցներուն եւ փափաքող բարեկամներուն համար Հոկտ. 8էն 23

բարեկամական գին՝ 2450 ֆր.

ղրկել՝ անցագիր եւ չորս նկար
առ հաշիւ՝ 500 ֆրանք

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ, ԱՌԻԹԸ ԵԶԱԿԻ Է

Ուխտագնացութիւն՝ Նոր Կեսարիա, հրաւիրուած ենք հանդիսաւոր բացման Թալաս Պողոտայի: Այցելութիւն Սուրբ Էջմիածին: Այցելութիւն՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը

Արձանագրութեան համար ամէնէն ուշը դիմել մինչեւ Սեպտեմբեր 15՝

Յակոբ Վէզիրեանի՝
84, rue A. Guyot, 92270 BoisColombes
Tél. 242-14-81

Գէորգ Սաաթէթեանի
18 rue de Picardie, Paris 75003
Tél. : 887-99-06

Savez-vous que vous trouverez à :

AIR FRANCE

AGENCE DES INVALIDES

2, Rue Esnault-Pelterie — 75007 Paris — Métro : Invalides
Téléphone : 551-96-20 — Poste 6-46-55

le meilleur accueil auprès de :

ANAHID BOYADJIAN

pour vos voyages d'affaires
et de tourisme - individuels ou groupes

Ձեր ճամբորդութիւններուն համար, գործի, զբօսաշրջիկութեան, անհատական թէ հաւաքական,

մի՛ վարանիք

դիմեցէք վերոյիշեալ հասցէին, ուր
ԱՆԱՀԻՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
լաւագոյն ընդունելութիւն կը վերապահէ ձեզի

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
7
MARDI
7 SEPTEMBTE
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 20

ԵՕՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 13·677

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52' ANNÉE — N° 13.677

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԱՒՈՐ-ԱՐԵՒԵԼՔ

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՍԱՍՏԿԱՑԱՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

— O —

ԱՀԱԲԵԿՉԱԿԱՆ ԱՐԱՐՔ ՄԸ ՁԱԽՈՂԵՑԱՒ

— O —

Օդանաւային նոր առեւանգում մը կա–
տարուեցաւ Շաբաթ գիշեր, բայց 18
ժամուան անձկութենէ ետք պաղեստինցի
ահաբեկիչները յանձնուեցան եւ ամէն
բան լաւ վերջացաւ, երբ անձնատուու–
թենէն քանի մը ժամ առաջ, ամէնէն
մեծ սպառնալիքը կ'ըլլար Իսրայէլի :
Կիրակի, ամէն ինչ կը սկսէր Շաբաթ
գիշեր : Հոլանտական Քա – Էլ - Էմ օդա–
նաւային ընկերութեան մէկ ՏԷ – ՍԷ 9ը,
Մալկա – Ամսթերտամ գիծը կ'ընէ ,
երբ ետք, ուր վառելանիւթ առնելու
համար կեցած էր, պաղեստինցի երեք
ահաբեկիչներ կը ստիպեն օդաչուն որ
ուղղութիւն փոխէ ու դէպի Թունուզ երթայ :
Թունուզ սակայն էջքը կ'ընդունի պար –
տադրանքի տակ եւ միայն ու միայն իր–
րեւ «թէքնիք հանգրուան» : Հոնկէ օդա–
նաւը իր 79 ճամբորդներով կ'ուղղուի
դէպի Թէլ – Աւիվ, որու վրայ հասնելով,
ահաբեկիչները կը սպառնան քաղաքին
վրայ պայթեցնել օդանաւը եթէ Իսրայէլ
չարձակէ ութ պաղեստինեան
բանտարկեալներ : Ճամբորդ մը, որ ա –
րաբերէն կը խօսի, կը յաջողի ժամանակ
շահիլ եւ համոզել որ չգործադրեն ի –
րենց սպառնալիքը : Օդանաւը կը վերա–
դառնայ Լառնաքա (Կիպրոս), ուր մի –
ջնորդի բանագնաց մը կը յաջողի բարւոք
կարծիքի մը յանգիլ եւ ահաբեկիչները
պիտի կ'արձակեն բոլոր ճամբորդ – պա–
տանդները, պահանջելով միայն անցա –
գիրներ ուրիշ իրենց ուզած երկիրը
հասնելու : Կը կարծուի որ անոնք կը պատ–
կանին Հապաշի ծայրայեղ շարժումին :
Թերեւս ահաբեկութեան լուրը տրուած
ատեն իսկ ՊԱԿը (Պաղեստինեան Ազա–
տագրական Կազմակերպութիւն) դատա–
պարտեց զայն եւ դէմ եղաւ, բայց ա –
սիկա բան չի նշանակեր քանի որ ա –
հաբեկչական արարքի ռազմավարական
«Ժ. Բ.Գ.»ն է դէմ ըլլալ նման արարք–
ներու : Ասիկա ի վերջոյ անգամ մը եւս
կը վնասէ պաղեստինեան դատին, տըր –
ուած ըլլալով որ ամբողջ աշխարհ այլեւս
անձրալի գտած է նման անհամ եւ յա–
ճախ անօգուտ արարքներ եւ ալ աւելի կը
զայրացնէ Իսրայէլը (սկզբունքով նպաստա–
ւոր ճիշդ հակառակը պէտք է ըլլայ) որ
դարձ մը աւելի զօրացաւ, փաստը տալով
անգամ մը եւս որ իր անզիջող ընթացքը
արդիւնաւոր է :

×

Լիբանանի մէջ նորութիւն չկայ եթէ
ոչ զանազան վրոյցներ :
Կ'ըսուի թէ (Թայմ ամերիկեան պար–
բերականի համաձայն) լիբանանեան աջը
եւ Իսրայէլ գաղտնի համաձայնութիւն
մը ստորագրած են մաքրագործելու հա–
մար պաղեստինեան դիմադրութիւնը :
Կայ նաեւ ուրիշ «զգայացունց» լուր մը ,
ըստ որուն Սեպտեմբեր 27ին հանդիպում
մը տեղի պիտի ունենայ Դամասկոս Լի –
բանանի նորընտիր նախագահ Սարգիսի,
Հիւսէյն Թագաւորի եւ Ասատի միջեւ եւ
այս ժողովէն ետք պիտի հռչակուի դաշ–
նակցային միութիւն մը Յորդանանի ,
Սուրիոյ եւ Լիբանանի միջեւ :
Մինչ որեւէ կարգադրութիւն, սակայն,
եթէ ըլլայ անշուշտ, Շաբաթ եւ Կիրակի
կռիւները սաստկացած են եւ անպաշտօն
հաշուեկշռի մը համաձայն 151 մեռեալ
կար միայն Շաբաթ օր : Բնակելի թաղա–
մասերու «կոյր» ռմբակոծութիւնները կը
շարունակուին :
Ցոյս կայ սակայն որ հաշտութիւն գո–
յանայ Պաղեստինցիներու եւ Լիբանան –
ցիներու միջեւ եթէ ճիշդ են Ան Նահար
թերթին լուրերը, ըստ որուն տեսակցու–
թիւններ տեղի ունեցան Սարգիսի եւ Ա–
րաֆաթի շարժումի կարեւոր դէմքերէն՝
Սալամահի միջեւ , ինչպէս նաեւ այս
վերջինին եւ Ճէմայէլի միջեւ : Քրիստոն–
եայ պարագլուխը յայտարարած է այս
առթիւ որ եթէ Պաղեստինցիք քաշուին
«կրնան մեզմէ ձեռք ձգել երաշխաւորու–
թիւններ իրենց ապահովութեան համար
Լիբանանի մէջ եւ նաեւ պաղեստինեան
դատին պայքարին շարունակութեան
համար : Արեւելեանեւրոպայի աղբիւրնե–
րու համաձայն, Մոսկուա ապահովու -
թիւն առած է Դամասկոսէն որ յարձա –
կողականի պիտի չանցնի Լիբանանի մէջ
եւ ասիկա ըրած է սոփոխական գիր մը
ստանալէ ետք Ճոմպլաթէն, որ կ'ըսէր թէ
Սուրիացիք կազմ ու պատրաստ են զին–
ուորական ծաւալուն գործողութեան մը
համար Պաղեստինցիներուն եւ ձախերուն
դէմ , մանաւանդ լեռներուն մօտ :
× Շաբա Թօր «Մոնտ» կրկնակ տե –
սակցութիւն մը կը հրատարակէր լիբա–
նանեան տագնապին առթիւ : Մէկը՝
Ճոմպլաթէն, միւսը՝ Պէշիր Ճէմայէլէ
(տղան Փիէր Ճէմայէլի եւ Քրիստոն –
եայ աջին զինուորական պետը) : Ճոմպ–
լաթ դէմ է «շամունեան» լուծումի մը, որ
կը ձգտի դաշնակցային ձեւաւորումի
մը, յարանուանական գաւառական բա –
ժանումներով, որու սակայն շատ հա –
մաձայն չեն Ֆալանժները : Լուծումը մի–
այն ձախի ծրագրին մէջ է, հիմնուած
ժողովրդավար յեղաշրջումի մը վրայ.—
Ջնջում յարանուանականութեան , եւ
Պետութեան աշխարհականացում : Պ.
Ճէմայէլ կողմնակից է որեւէ լուծումի
որ յանգի Լիբանանի վերամիացման :
Համաձայնութիւն պէտք է գոյանայ ե –
րեք հիմնական հարցերու շուրջ.— Ար –
տաքին քաղաքականութիւն, Ազգ. պաշտ–
պանութիւն եւ Պաղեստինցիներու կանո–
նագիր :
× Արաբական լիկան որոշեց որ արա–
բական վեհաժողովը Լիբանանի վերա –
բերեալ գումարուի Հոկտեմբերի երրորդ
շաբաթը, Գահիրէ : Առաջին առթիւ կա–
րելի է նկատել որ մասնաւոր «աճապա–
րանք» մը չկայ, լուծում գտնելու հա –
մար 17 ամսուան խելագարութեան մը
վերջ տալու համար :

Քանի մը տողով

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ, Ռօյթըր հեռագիր մը կը
հաղորդէ որ բուռն կռիւներ տեղի ունե–
ցած են առջի գիշեր Հարիւրաւոր ձախա–
կողմեաններու եւ աջակողմեաններու մի–
ջեւ, ·րեւելեան Թուրքիոյ Էլազըղ (Խար–
բերդ) քաղաքը, երեք մեռեալ կայ եւ 24
վիրաւոր : Ոստիկանութիւնը շուրջ 40
հոգի ձերբակալած է, պաշտօնական աղ–
բիւրներու համաձայն այս դէպքը ամէ –
նէն ծանրը եղած է վերջին երեք ամիս –
ներու քաղաքական լարուածութեան :
Բախումները ծայր տուած են երբ ձախ
ուսանողներ « Փաշիստ» որակած են աջ
ուսանողները, արագօրէն կռիւը ծաւա –
լած է ոչ – ուսանողներու մէջ ալ : Վեր -
ջին տասը ամիսներու ընթացքին, քաղա–
քական բախումներու հետեւանքով 64
հոգի մեռած է :
ԿԻՊՐՈՍԻ երեսփոխանական ընտրու –
թիւններուն ամէնէն յատկանշական կէտն
այն է որ 25 առ հարիւր եղած է ձեռըն–
պահներու համեմատութիւնը : 273 հա –
զար յոյն – կիպրացի ընտրողներ կ'ընտ –
րէին 35 երեսփոխաններ : Երկուշաբթի
առտու, արդիւնքները դեռ ծանօթ չէին :
ՔԻՍԻՆՃԷՐ, Ցիւրիխէն Լոնտոն անցաւ,
ուրկէ Երեքշաբթի օր Փարիզ կուգայ
տեսնուելու համար Ժիսքար տ'Էսթէնի
հետ : Ցիւրիխի մէջ, ամերիկացի Արտա –
քին Նախարարը տեսնուեցաւ Վորսթըրի
հետ, պետը Հարաւ – Ափրիկէի հանրա –
պետութեան : Համաձայնութեան շատ
կէտեր չեն գտնուած :
ՔԱՏԱՖԻ իր որդիական զգացումներու
հաւատարիմ կուտայ Սատաթի, եգիպտա–
կան շաբաթաթերթի մը տեսակցութեան
մէջ : Հինգ ժամ կ'ուզէ խօսիլ եղեր Սա–
տաթի հետ, ոչ աւելի ոչ պակաս :
ԹՈՒՐՔԻՈՅ գիւղատնտեսական նախա–
րարը՝ Օզալ յայտարարած է թէ թմրե –
ցուցիչի դէմ պայքարի թրքական դը –
րութիւնը կատարեալ յաջողութիւն մըն
է : Անգարա կ'ուզէ փաստել թէ ապատ
ձգելով հանդերձ մեկոնի մշակումը, կըր–
ցած է առաջքն առնել թմրեցուցիչի առ –
ուծախին : Քննիչներ ալ հաստատած են
թէ թրքական որոշումը՝ «քաջ եւ վտան–
գաւոր, լաւ կը բանի» :
ԵՒՐՈՊԱՅԻ Հասարակաց Շուկայի
Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբը իր
տեղեկագրին մէջ կ'ըսէ թէ Անգլիացինե–
րը չարչարանքի շատ արդիական, անո –
ղոք եւ տմարդի մեթոտներ գործած են
Իրլանտացիներու դէմ 1971ի վերջերը :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Երեւան (Հեռատիպ, Օգոստ· 31)

« ԱՐԱՐԱՏ » ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ « ԶԱՐԻԱ»ԷՆ

Խորհ· Միութեան 39րդ ախոյենու –
թեան շարքին՝ « Արարատ » – «Զարիա»
խաղը տեղի ունեցած է Օգոստոս 27ին,
Վորոշիլովգրադի մէջ : Խաղը վերջ գը –
տած է 0–1 արդիւնքով՝ ի շահ «Զա –
րիա»ի : Կոլը նշանակած է Սեմինով՝
74րդ վայրկեանին :

×

«ԱՐԱՐԱՏ» ԿՐՏՍԵՐՈՒ ԵՒ «ՇԻՐԱԿ»Ի ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խորհ· Միութեան «Կաշուէ գնդակ» ա–
կումբի 12րդ մրցումներու շարքին Երե –
ւանի «Արարատ» (12 – 13 տարեկան) եւ
Լենինականի «Շիրակ» (10 – 11 տարե –
կան) խումբերը մեծ յաջողութիւն արձա–
նագրած են, բոլոր մրցումներուն յաղ –
թական հանդիսանալով, որուն համար
ալ պարգեւատրուած են յատուկ մըր -
ցանակներով :

×

ՇԻՆԱՆԻՒԹԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ

Յունուարէն Յուլիս Հայաստանի եւ
Խորհ· Միութեան զանազան վայրերը
առաքուած են 73·715 խորանարդ մեթր
ուղիղ ձեւի տուֆ եւ 9·650 քառակուսի
մեթր երեսապատման սալիկներ :

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԱՐԱՐԱՏ ՁՏԻՐԱՑԱՒ ԲԱԺԱԿԻՆ

ՕԻ ԴԷՄ 3 ԿԷՏԵՐՈՎ ՊԱՐՏՈՒԵԼՈՎ ԴԻՆԱՄՈՅԷՆ

— O —

Հայաստանի եւ Սփիւռքի Հայերը
նոր յոյսեր դրած էին Արարատի վրայ եւ
կ'ակնկալէին որ 1973ի նման Երեւան
կրկին տիրանայ Խորհ· Բաժակին :
Ձեղաւ : Ու ըստ մեր հայկական
(շատ նման ֆրանսականին) սովորու –
թեան կարելի չէ բախտը անիծել քանի
ներկաները կը հաստատեն թէ Արարատ–
ցիք իրենց տկար խաղարկութեամբ յու–
սախաբ ըրին բոլորը :
Մոսկուայի մարզադաշտը լեցուն էր
Ուրբաթ, Սեպտ· 3ին : Հայեր եւ Վրացի–
ներ ալ եկած էին Երեւանէն եւ Թիֆլի –
զէն :
Խաղին առաջին երեք վայրկեաններուն
Արարատ իր յարձակողական խաղով ,
որոշ պատրանքներ ներշնչեց : Նազար
Պետրոսեան երկու անգամ առիթ ունե –
ցաւ հակառակորդի բերդին առջեւ գըտ
նուելու, բայց հարուածները երկու ան–
գամ ալ ապարդիւն կերպով սիւնին զար–
նուեցան : Եւ Արարատցիք այս միակ ա–
ռիթները կորսնցուցին : Այնուհետեւ
Թիֆլիզի Դինամօն աւելի կազմակեր –
պուեցաւ եւ սկսաւ տիրապետել դաշ –
տին : Այսպէս է որ 20րդ վայրեանին
Վրացիները արձանագրեցին առաջին կէ–
տը եւ առաջին կիսախաղը վերջ գտաւ
1 – 0 , ի նպաստ Թիֆլիզի խումբին :
Երկրորդ կիսախաղը կրկին ընթացաւ
ի նպաստ Թիֆլիզի Դինամոյին եւ 22րդ
վայրկեանին Վրացիները արձանագրե –
ցին երկրորդ կոլը, փենալթիի վրայ :
Յաղթական երրորդ կէտն ալ, Թիֆլիզի
խումբը արձանագրեց 75րդ վայրկեանին
եւ 0ի դէմ 3 կէտով Դինամօ տիրացաւ
ֆութպոլի Խորհ· Բաժակին եւ կը մաս–
նակցի բաժակակիր ակումբներու Եւրո –
պայի բաժակին :
Ցիշենք որ առաջին անգամն է որ
Խորհ· Բաժակին համար դէմ առ դէմ
կ'ելլէին երկու կովկասեան խումբեր :
Յուսախաբութիւնը մեծ էր նաեւ Ֆրան –
սահայերուն մօտ , որ Շաբաթ առտու
կանուխէն կը հեռաձայնէին « Յառաջ »ի
խմբագրութեան , ուրախ լուր մը առ –
նելու համար ու ափսոսանքով կը լսէին
արդիւնքը, զոր մենք ալ ցաւով կը հա –
ղորդէինք···

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԱՐԶԻՉԸ ՆԻԿԻՏԱ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Խորհ· Միութեան Ազգ· զտումի մար –
զիչներու պետը՝ Վալերի Լոբանովսկի եւ
իր կցորդները պաշտօնանկ եղած ըլլալով
իր տեղը նշանակուած է Նիկիտա Սի –
մոնեան, որ նաեւ հակակշռի իրաւունք
ունի կրտսերներու (ժիւնիոր) եւ «յոյ–
սեր»ու վրայ :

ՀԻՒՍԻՍ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԻ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բ.

Փոքր եւ գործօն գաղութ մը, «կոր – սուած» մեծ հաւաքականութիւններու ծիրին մէջ, ինքնութիւնը կորսնցնելու պէտք չունի, եթէ յարմարիլ գիտնայ: Դժբախտաբար, մանր – քաղքենիական մտայնութիւն ունեցող մեր ժողովուրդին մէջ — նոյնիսկ իր որոշ առաջնորդներուն մօտ — յարմարիլը եւ յանձնուիլը հոմանիշ դարձած են կարծես: Բուն իմաստով, շրջապատի յարմարիլ կամ պատշաճիլ (անգլերէն «Թու ատարբ»), գիտական ճշգրտութիւն ունի աւելի. կը նշանակէ որ միաւորը (ըլլայ ան անձ մը կամ Սփիւռք մը) իր ուժերը լաւ օգտագործել սորվի, իր տկարութիւններու ախտաճաաչումը ընէ եւ զանոնք բուժէ (բնութեան մէջ յեղաշրջումով կը կարգադրուի խնդիրը, այսինքն՝ էվոլուշընը): Աւելին՝ մանաւանդ Հիւսիսային Ամերիկայի սփիւռքը պէտք է վարժուի օգտագործել բոլոր այն միջոցները՝ զորս առատաձեռն շրջապատն ու պետութիւնները կը հայթայթեն իրեն, ազգապահպանման գործը դիւրացնելու համար:

Իբր օրինակ կրնանք առնել հայկական ամէնօրեայ դպրոցներ հիմնելու խնդիրը: Այդպիսի դպրոց մը չի կրնար անկախ մնալ ամերիկեան կամ գաւառական դպրոցական հաստատութիւններէ եւ պետական օրէնքներէ: Բայց այդ պետական –դպրոցական նախարարութիւններն ալ անկախ չեն մտաւորական, տնտեսական եւ քաղաքական կեանքի մէջ տեղի ունեցող փոփոխութիւններէ: Ոչ ոք կրնայ գուշակել թէ ինչպէս պիտի փոխուին մեծերը, ուր մնաց մեզի պէս փոքրերն ու մեր հաւաքական ճակատագիրը: Պէտք է թէ իրատես ըլլալ, թէ հեռատես՝ կարելիութեան սահմաններուն մէջ: Եթէ ես մղուեցայ յօդուածիս վերնագրին մէջ չեշտել կազմակերպութիւն բառը, պատճառը այն է որ, իմ կարծիքով, մեր կազմակերպութիւններուն վրայ կ՚իյնայ իրատեսութեան եւ հեռատեսութեան պարտականութիւնն ու բեռը,— բեռ մը՝ զոր կրելը կազմակերպական հասկացողութեան ամբողջական վերանորոգում կը պահանջէ:

Սկսինք, ընդունելով որ Արեւմտեան աշխարհը, մանաւանդ ամերիկեանը, կը մերժէ ընտանեկան եւ տոհմական այն կապերը՝ որոնք անցեալին անհատը կը կապէին պետութեան, միջնորդի դեր խաղալով: Մինչեւ այսօր, Միջին Արեւելքի մէջ գոնէ, ընտանեկան ու տոհմական կապերը վճռական դեր ունին անհատի եւ հաւաքականութեան մը, յարաբերութիւններուն մէջ, — մանաւանդ մենք, փոքրամասնութիւն եղող Հայերս, ծանօթ ենք այս իրականութեան: Սակայն Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ տարբեր է վիճակը: Ընտանիքը դիւրին կը քայքայուի, ամուսնութիւնը ժամանակավրէպ կը թուի եւ ամուսնալուծումը՝ արդիական. ազգականական կապերը այնքան կը տկարանան, որ ... բացի քէնըտիներէն, շատեր չեն ուզեր ճանչնալ իսկ իրենց արենակիցները. եւ ազգը, գոնէ Միացեալ Նահանգներու մէջ: քաղաքացիական – օրինական հասկացողութիւն մըն է, ոչ լեզուային կամ հաւաքական: Ինչպէս որ առանց տիտղոսի եւ վկայականի անձը դժուարութեան կը մատնուի, այնպէս ալ ազգային – հաւաքականութիւնը չի ճանչցուիր եւ անօգնական կը մնայ՝ եթէ չունի կազմակերպութիւններ (օրկանիզէյշըն) եւ հաստատութիւններ (ինսթիթիւշըն): Այն անձը որ բան մը կ՚ուզէ ստանալ ամերիկեան պետութենէն, կը ներկայանայ իր տիտղոսներով եւ միջնորդներով, իսկ այդ միջնորդները գրեթէ միշտ կազմակերպութիւններ են, մինչդեռ անցեալին ընտանիքն էր որ կը խաղար այդ դերը: Ինքնավստահ, անհատականութեան հակամէտ եւ ազգային գործի մէջ անիշխանական ենք մենք, եւ ճիշդ այդ պատճառաւ նոր սկսած ենք հասկնալ թէ կազմակերպական մեր հասկացողութիւնը նախակրթարանային է տակաւին:

Հակասութիւն մը չէ մեր շատ կազմակերպութիւն ունենալը, օրէ օր կը բազմապատկուին մեր մօտ այս կամ այն տեսակի կազմակերպութիւններ, որոնք արեւելահայն ու ամերիկահայը, ռումանահայն ու պարսկահայը, պար սիրողն ու փախլաւա սիրողը հրապուրելու եւ երբեմն իրարմէ բաժնելու կը ծառայեն: Հին ու ցաւալի երեւոյթ են որոշ խրամատներ, որոնք մեր ժողովուրդի զանգուածները կը բաժնեն իրարմէ, որոնց վրայ աւելցած են տարիներու ընթացքին ամէն տեսակի կազմակերպութիւններ եւ հաստատութիւններ, բարեսիրական միութիւններ, հայրենակցականներ, թերթեր եւ երբեմն քուրջեր, ապարաններ ու հիմնադրամներ՝ որոնց մշակութային ճիգը չէ սեւեռած որեւէ նպատակի: Այս կազմակերպութիւններու եւ հաստատութիւններու առատութիւնը փաստ է որ մենք, թիւով փոքր ժողովուրդ, քանակը կը նախընտրենք որակէն, հակառակ անոր որ իրատեսութիւնը ցոյց պիտի տար մեզի որ միայն որակով կրնանք հասնիլ մեծերուն.— Միլիոն մը աւելի Հայ, հարիւրեակ մը աւելի հաստատութիւն՝ չեն կրնար մեզ մեծերու կարգին դնել:

Չեմ խօսիր հոս հայ անձերու որակի մասին, ոչ ալ կը ստորագնահատեմ մեր ազգային որակը: Իմ դատն ձայնս նկատեցէք նշան մեր գերագնահատելու մոլութեան դէմ մղուած պայքարի: Չեմ ուզեր, նաեւ, նախատել կամ հեգնել մեր կազմակերպութիւններու եւ անոնց անդամներուն տքնաջան աշխատանքը, անոնց ժխորը եւ զիրար խաչաձեւող հանդէսները՝ որոնք կրնան խրտչեցնել ու յոգնեցնել մեզ: Թափուած քրտինքը յարգանք կը պարտադրէ մեզի: Միայն թէ հարց կու տամ.— ուղղութիւն կա՞յ, հեռանկար կա՞յ, ընդհանրական նպատակներու մասին խօսակցութիւն կա՞յ, կառոյցներու եւ նպատակներու մասին լուրջ ինքնաքննադատութիւն կա՞յ:— Գրեթէ որեւէ տեղ չկայ:

Կը չեշտեմ կազմակերպակա՛ն որակի կարեւորութիւնը, եւ ոչ անձնականինը, որովհետեւ չենք կրնար լաւ մարդոց վրայ վստահելով, չարժիլ: Որեւէ կազմակերպութիւն, նոյնիսկ մարդկային որեւէ սիսթեմ քիչ թէ շատ լաւ կը բանի՝ եթէ շատ լաւ մարդիկ ըլլան ղեկավարները, անդամները եւ կամ պաշտօնեաները: Սակայն մարդուն, մանաւանդ կազմակերպական գործի մէջ մտած մարդուն լաւը հազուագիւտ է. միջակն ու գէշն է որ շատ կը գտնուի: Ճիշդ ատոր համար, կազմակերպութեան մը կառոյցը այնքան լաւ մտածուած պէտք է ըլլայ՝ որ բնական (նորմալ), միջակ, ոչ-մեծ մարդիկ ալ կարենան վարել զայն կամ իրագործել անոր նպատակները:

Ինքնատիպ որոշ բաներ արտադրած է մեր ժողովուրդը. հոյակապ բաներ: Ինչպէս Շահան Շահնուր ըսած է, մեր եկեղեցական ճարտարապետութիւնը, մեր մեսրոպեան գիրերը, մեր փէտայինները եւ մեր ժողովրդական երգերը (զորս մեզի համար փրկեց ու մեզի տուաւ Կոմիտաս)՝ մեր ազգային հանճարի խակապէս ինքնատիպ նուէրներն են համաշխարհային հաւաքականութեան: Սակայն կազմակերպական եւ կառավարական, քաղաքացիական ու պետական հասկացողութեան խնդիրներու մէջ ոչ միայն հանճարներ չենք եղած, ոչ միայն ինքնատիպ չենք եղած, այլեւ լաւ ընդօրինակողներ անգամ չենք եղած: Բիւզանդիոնի կայսրեր տուած ենք: Օսմանլը Թուրքի տեւշիրմէին (այսինքն՝ քրիստոնեայ փոքրերու ռազմահաւաքին, էնիչէրիներու բանակին համար մասնաւորաբար) ով գիտէ քանի մարմին ու դեռ չթրծուած միտք հայթայթած ենք, սակայն մեր իրականութիւնը անիշխանական, անկազմակերպ իրականութիւն մը եղած է ընդհանրապէս: Եթէ ունեցած ըլլայինք Քրիստափորի, Արամի, Նիկոլ Դումանի, Ռուբէն Տէր - Մինասեանի կամ Դրոյի պէս մի քանի տասնեակ ազգային դէմքեր՝ կրնար տարբեր ըլլալ մնացեալը: Բայց քանի որ կազմակերպչական մեծ դէմքը հազուագիւտ է քիչ մը ամէն տեղ, եւ քանի որ կազմակերպչական տաղանդ չենք ունեցած իբր ժողովուրդ, գոնէ փորձենք ընդօրինակել սորվիլ, ուրիշ ազգերէ, մանաւանդ ուրիշ փոքրամասնութիւններէ դաս առնել, անոնց կազմակերպչական կառոյցները յարմարցնելով մեր պահանջներուն, մեր շրջապատին, մեր ժողովուրդին:— Շեշտեմ, որ կուրօրէն ընդօրինակելու մասին չէ խօսքս:

Ի՞նչ է կազմակերպութիւնը: Ո՞վ լաւ հասկցած է անոր էութիւնը, որո՞նք եղած են այն փոքրամասնութիւնները, որոնք լաւագոյն ձեւով օգտագործած են եւ կ՚օգտագործեն կազմակերպութիւնը իբր լծակ (լէվըր)՝ որ կը բազմապատկէ պզտիկ հաւաքականութեան մը ուժը:

Փորձենք պատասխանել այս հարցումներուն:

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Շար. – 2)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՐՑԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

— o —

Պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններու պահպանութեան եւ օգտագործման վերաբերող Խորհրդային Միութեան օրէնքի նախագիծը հանրութեան քննութեան ներկայացուած է եւ այդ առթիւ զանազան գիտնականներ եւ մասնագէտներ հանգամանօրէն անդրադարձած են իրենց կարծիքները յայտնելով եւ միաժամանակ մատնանշելով նախագիծի 5րդ յօդուածի թերութիւնները՝ առաջարկած բարեփոխութիւններ: Հայաստանի մամուլէն քաղելով շահեկան կը նկատենք արձագանգել կարծիքներու մատնանշումներու եւ դիտել տրուած կարգ մը ցաւալի երեւոյթներու, որոնք վերջին շաբաթներուն գրաւած են հայրենի մամուլին էջերը:

Ճարտ. Վարազդատ Յարութիւնեան, «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Յուլիս 15ի թիւին մէջ, «Պետական գործի կարեւոր բնագաւառը» խորագրով իր ստորագրած յօդուածին մէջ, անդրադառնալով Խորհ. Միութեան օրէնքի նախագծի 5րդ յօդուածի համաձայն, յու-

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԳԱՑՈՂ ՀԱՐՍՆՑՈՒՆ

— o —

Ա.

Մենք յաճախ կ՚երթայինք Սահակ աղայի նպարավաճառանոցը, որովհետեւ պարապ էինք. օդը տաք էր եւ, ամէնէն աւելի կրնայինք ձրի պտուղ ուտել:

Սահակ աղան Հայաստանէն գաղթած էր, անժամանակ թուականէ մը ի վեր, դէպի Ամերիկա եւ զանազան արկածներէ յետոյ, կամաց կամաց, մեծցուցած էր իր պտղեղէնի խանութը:

Գործի մեծութիւնը, ի հարկէ, համեմատական էր իր խելքին. Սահակ աղայի նման «հարուստներ» լեցուն են Ամերիկայի փողոցներուն մէջ առհասարակ, բայց իր կարողութեան մասին խօսած ատեն կ՚ըսէր.

— Իմ վարեաթս, եավրում, այսպէս ես ձեռք բերի եւ բոլոր ուսանող ընկերներուս եւ ինծի կը խրատէր հետեւիլ իր շաւղին եւ մարդ ըլլալ»:

«Իր շաւիղն էր զգուշալի խնայողութիւնը, խանութին ետեւը գիշերելը, միթինկներու չերթալը, ոչ մէկ բանի չմասնակցիլը, հոգեկան եւ նիւթական զրկանքով ապրիլը:

— Երեսուն տարի է ես թատրոնի երես տեսած չեմ, կ՚աւելցնէր մեր Սահակ աղան, ինչ է եղեր ինծի, չօ՞ռս է տիրեր:

Սահակ աղայի մօտ մեր խօսակցութեան գլխաւոր նիւթն էր մարդոց տարիքը:

— Այս Զատիկին 17ը կը լրանամ կ՚ըսէր Լեւոնը:

— Ես տահա 16, մէջ կիյնար Վահրամը:

— Ուրեմն ես երկուքիդ ճիշդ մէջտեղը, կ՚աւելցնէի ես:

Սահակ աղան ալ կը կաթէր մեր խօսակցութեան մէջ:

— Ես ալ, հա հա, կը հասնիմ 35ի կամ 36:

— Ի՞նչ կը խօսիս, Սահակ աղա, վրայ կուգայի ես զարմացած, այդքան չի կաս, ու ձեռքս կ՚երկարէի 100 տրէմնոց տանձին եւ կը մատուցանէի իմ ծարաւի բերանիս:

Սահակ աղան չէր տեսնար, եթէ տեսնար ալ, աչք կը գոցէր, որովհետեւ աւելի լաւ էր ամբողջ խանութը վրայ տար քան իր տարիքը 35ի կամ 36ի մօտերէն հեռացուէր կէս դարու մօտերը:

Վահրամ եւ Լեւոն չէին հասկնար այդ հոգեբանութենէն եւ կը սկսէին վիճաբանութիւնը:

— Ցիսունէն մէկ փարա մը պակաս չես, կը պնդէր Վահրամը:

Լեւոնն ալ կը ձայնակցէր Վահրամին, վիճաբանութիւնը կը տաքնար, ես տանձէն կ՚անցնէի ծիրանին եւ ուսանողներու համար ուրիշ անմատչելի պտուղներու:

Պաշտամունք էր ինծ համար:

Վերջը վերջը Սահակ աղան դուրս կը վռնտէր Վահրամն ու Լեւոնը, իմ դրպանըս կը գնէր եւ ես կը շարունակէի իր երիտասարդութեան վրայ հիանալ:

Ամբողջ երեք տարի ես թոյլ չտուի որ Սահակ աղան 35ը անցնէր:

Բայց Սահակ աղային մազերը բոլորովին ճերմկցեր էին, աչքերուն չորս բոլորտիքը առուներ կը վազէին, մորթը արդէն աշնան տերեւի նման դեղներ էր:

Սահակ աղան անպայման 55ը անցեր:

Շուտ ծերացայ, Վահանիկս, շատ շուտ ծերացայ, կը հառաչէր երբեմն երբ օտար մարդիկ չկային, երբ ես ու ինք մինակ էինք մեր անկեղծութեան հետ:

Առաւօտ ժամը 7ին խանութը կը բանար, ծառայ չունէր, եւ կը կենար խանութ մինչեւ գիշերուան ժամը 2:

Այդ ժամէն յետոյ ալ ուղիղ կը բարձրանար վերի յարկը փոքրիկ սենեակը եւ կը քնէր:

Ես չեմ յիշեր, որ Սահակ աղան օր մը օրանց յուզուէր, տխրէր կամ ուրախանար որեւէ հասարակական լուրէ մը:

Քաշուած ինքն իր մէջ, պտուղները, դրամները, վարձքը, տարուան եղանակները, տուրքերը, ամսական առնելիքներն ու վճարելիքները, հինգ տարին անգամ մըն ալ իրեն հագուստ ու ահա իր անպէտք եւ անգոյն կեանքը:

— Սահակ աղա յանկարծ կը բացադանչէր ուսանող ընկերներէս մէկը, դուն ժաժի տարին քանի՞ տարեկան էիր:

— Ժաժի տարին ես քէօփէ չէօճուխ էի, կը պատասխանէր Սահակ աղան:

— Ժաժը 47 տարի առաջ էր, կը պոռար ընկերս:

Սահակ աղա բռնուած մուկի մը նման կ՚ապշէր եւ տեղէն շարժելով կը մօտենար ընկերոջս քով եւ կ՚ըսէր.

— Հա, եավրում, հա, իթցուն տարեկան եմ, քու ցաւդ ի՞նչ է, եւ կամաց մը, քաղաքավարի կերպով կը հանէր խանութէն դուրս:

Սահակ աղա ատելով կ՚ատէր երբ իր տարիքին մասին խօսք կը բանային, մանաւանդ երբ կը հարուածէին այսպէս թէ այնպէս, իր երիտասարդութիւնը:

(Շար. 1)

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

յուշարձանների պահպանման եւ օգտագործման պետական կառավարումը իրականացնում են ՍՍՀՄ Մինիստրների սովետը, միութենական եւ ինքնավար հանրապետութիւնների Մինիստրների սովետները, աշխատաւորների դեպուտատների տեղական սովետների գործադիր կոմիտէները, ինչպէս նաեւ դրա համար լիազօրուած պետական մարմինները: Ցիչեալ յօդուածում կոնկրետ կերպով չի նշուած, թէ ո՞րն է այդ պետական մարմինը, ինչպէ՞ս է այն կոչուելու, ո՞ր դերատեսչութեան է ենթարկուելու»:

Ճարտարապետ Վարազդատ Ցարութիւնեան, որ Խորհ. Միութեան Մշակոյթի Նախարարութեան յուշարձաններու պահպանութեան գիտական – մեթոտական խորհուրդի անդամ է, իր տարինեբու փորձառութեան վրայ հիմնուելով գիտել կուտայ որ տասնամեակներ շարունակ մասնագէտներու շրջանակին մէջ արծարծուած է այս հարցը, առաջարկներ եղած են, սակայն հարցը իր վերջնական լուծումը չէ ստացած: Ներկայիս, յուշարձաններով հարուստ Հայաստանի մէջ, յուշարձաններու պահպանութեան եւ օգտագործման պետական կառավարման գործին մէջ միասնականութեան սկզբունքը կը բացակայի: Կարգ մը հանրապետութիւններու մէջ այդ գործը յանձնուած է մշակոյթի նախարարութիւններու, իսկ ուրիշ տեղեր՝ նախարարներու խորհուրդներուն առընթեր շինարարութեան պետական կոմիտէներուն:

Նշելով Հայաստանի մէջ գործադրուող սկզբունքին անպատեհութիւնը, ճարտ. Վ. Ցարութիւնեան կ'ըսէ. «Խորհրդային Հայաստանում ճարտարապետական եւ հնագիտական յուշարձանների պահպանութիւնը ենթակայ է Մինիստրների սովետի շինարարութեան պետական կոմիտէին, իսկ պատմութեան եւ արուեստի յուշարձաններինը՝ կուլտուրայի մինիստրութեանը: Ինչ խօսք, այդպիսի բաժանումը ճարահատեալ է, բխում է գերատեսչութեան աշխատանքի բովանդակութիւնից, անկախ այն բանից՝ հաmapatasxano՞ւմ է յուշարձանների պահպանութեան կենսական շահերին, եթէ ինձ հարցնէին, թէ ո՞ր գերատեսչութեանը կամ ենթակայութեան ո՞ր ձեւին նախապատուութիւն կը տայի, կը պատասխանէի՝ ոչ մէկին, ոչ էլ միւսին, տարիների փորձը ցոյց է տուել, որ ենթակայութեան գոյութիւն ունեցող ձեւերը կաշկանդում են յուշարձանների պահպանութեան պետական մարմնի գործունէութիւնը, իջեցնում նրա օգտակար գործողութեան գործակիցը, վերջին հաշուով՝ այդ կարեւոր գործի կշիռն ու հեղինակութիւնը»:

Այս եւ այլ հարցերու եւ երեւոյթներու անդրադառնալէ ետք ճարտ. Վարազդատ Ցարութիւնեան կ'առաջարկէ օրէնքի 5րդ յօդուածին բովանդակութիւնը վերաձեւակերպել հետեւեալ ձեւով.

« Պատմութեան եւ կուլտուրայի յուշարձանների պահպանութեան եւ օգտագործման բնագաւառում պետական կառավարումը իրականացնում են ՍՍՀՄ Մինիստրների սովետը, միութենական ու ինքնավար հանրապետութիւնների մինիստրների սովետները՝ նրանց առընթեր գործող պատմութեան եւ կուլտուրայի յուշարձանների պահպանութեան եւ օգտագործման պետական կոմիտէների միջոցով, աշխատաւորների դեպուտատների տեղական սովետների գործադիր կոմիտէները՝ համապատասխան բաժինների (որտեղ դրանք անհրաժեշտ են) միջոցով »:

Հայաստանի յուշարձաններու պահպանութեան համար յատուկ ընկերութիւն մը կայ, որ կը կոչուի Պատմական Յուշարձաններու Պահպանման Հայկական Ընկերութիւն: Այս ընկերութիւնը ունի 400 հազար անհատական եւ 3.860 խմբական (իրաւական) անդամ: Հայաստանի քաղաքներու եւ գիւղերուն մէջ կը գործեն ընկերութեան 46 քաղաքային եւ շրջանային խորհուրդներ:

Պատմական յուշարձաններու պահպանման հայկական ընկերութեան փոխ նախագահը՝ Ի. Էլլարեան, յիշեալ օրէնքի նախագիծի քննարկման առթիւ յօդուած մը ստորագրած է «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Յուլիս 10ի թիւին մէջ, «Առանձին հոգատարութիւն կուլտուրայի յուշարձաններին» խորագրով: Իր յօդուածին մէջ Ի. Էլլարեան հարցը կը քննէ զբօսաշրջիկութեան եւ յուշարձանները օտարներուն լաւագոյնս ծանօթացնելու անկիւններէն: Ան գիտել կուտայ որ հայ ժողովուրդի տնտեսական ու մշակութային մեծ նուաճումներուն ծանօթանալու նպատակով զանազան երկիրներէ ամէն տարի Հայաստան կ'այցելեն նհազարաւոր զբօսաշրջիկներ, որոնք կը ծանօթանան տեսարժան վայրերուն՝ Էրեբունի, Կարմիր-Բլուր, Դուին, Էջմիածին, Զուարթնոց, Գառնի, Գեղարդ, Ծաղկաձոր, Սեւան, Հաղպատ, Սանահին, Տաթեւ, Հաղարծին եւ կը հիանան հայ ժողովուրդի կերտած թանկագին կոթողներուն վրայ:

Ի. Էլլարեան խօսելով յուշարձաններու անվնաս պահպանման մասին կ'ըսէ. « Խորապէս գիտակցելով յուշարձանների կարեւորութիւնը եւ դրանց պահպանութեան անհրաժեշտութիւնը, աշխատաւորների դեպուտատների մի շարք շրջանային սովետներ (Ղափան, Հոկտեմբերեան, Աշտարակ, Թալին) յաճախ իրենց սեսիաներում եւ գործկոմների նիստերում քննարկում են յուշարձանների պահպանութեան վիճակը եւ կոնկրետ միջոցներ ձեռնարկում օրէնքի կենսագործման ուղղութեամբ »:

Այդ դրական երեւոյթի կողքին յօդուածագիրը ցաւով կը մատնանշէ նաեւ դառն իրողութիւն մը: Դիտել տալէ ետք թէ ամէն տեղ նոյն սրտցաւ վերաբերումը ցոյց չի տրուիր յուշարձաններու պահպանութեան նկատմամբ, Ի. Էլլարեան կ'ըսէ. «Առանձին տեղերում (Եղեգնաձոր, Նայիրի, Թումանեան, Սիսիան), անուշադրութեան հետեւանքով չարամիտ մարդիկ գանձագողութեան նպատակով քանդում եւ աւերում են յուշարձանները, փշացնում խաչքարերը, գողանում սրբատաշ քարերը»: Անդրադառնալով յուշարձաններու շուրջ իրենց պըտոյտները ընող մարդոց վերաբերումին՝ յօդուածագիրը կը գրէ. «Յուշարձաններից շատերի շրջապատը շաբաթ եւ կիրակի օրերին ապականւում են առանձին մարդկանց կողմից, որոնք զբաղուելով կերուխումով,, հեռանալուց յետոյ այնտեղ թողնում են սննդի մնացորդներ կամ էլ յուշարձանների պատերի, սիւների եւ կամարների վրայ խզաներկով եւ երկաթէ բրիչներով գրում իրենց անարժան անունները »:

Այս ախտաբանական երեւոյթը գոյութիւն ունի նաեւ Հայաստանէն դուրս գտնուող հայկական յուշարձաններու հանդէպ: Ամէն տարի Ատրպատականի Թեմական Խորհուրդը, Յուլիս ամսուան մէջ, ուխտագնացութիւն կը կազմակերպէ դէպի Ս. Թադէոս Առաքեալի եւ Ս. Ստեփանոս Նախավկայի վանքերը, որոնք հայկական ճարտարապետութեան հոյակերտ յուշարձաններ են: Ուխտագնացութիւնը կը տեւէ երեք օր: Կը մասնակցին՝ զանազան վայրերէ եկած, բազմահազար ուխտաւորներ: Կը զենուին ոչխարներ, կը պարպուին վոտքայի, գինիի եւ այլազան խմիչքներու շիշերը. կը բացուին պահածոյ ուտելիքներու տուփերը, եւայլն, եւայլն: Երեք օր ետք, երբ ուխտաւորներ կը վերադառնան իրենց տուները, աչք պէտք է տեսնելու եւ սիրտ պէտք է դիմանալու համար պարզուող տեսարանին: Վանքերուն շրջապատը՝ աղբակոյտի վերածուած, պատերուն վրայ անուններ եւ արձանագրութիւններ, գրուած կամ փորագրուած եւ.. գարշահոտ:

Այս ակամայ շեղումէն ետք վերադառնանք մեր նիւթին: Ի. Էլլարեան յիշեալ երեւոյթները մատնանշելէ ետք իր յօդուածը կը վերջացնէ՝ յուշարձանները անաղարտ պահելու առընչութեամբ առաջարկով մը: «Ցանկալի է,— կը գրէ յօդուածագիրը,— որ հայրենագիտական թեմայով 10 - 15 ժամեայ դասընթացքներ անցկացուեն դպրոցներում՝ աշակերտների մէջ յարգալից վերաբերմունք դաստիարակելու դէպի յուշարձանները: Համապետական այս կարեւոր գործին պէտք է օգնեն մամուլը, ռատիոն, հեռուստատեսութիւնը եւ հրատարակչութիւնները: Ցածր է յուշարձաններին վերաբերող գրականութեան միւս նիւթերի տպագրութեան որակը»:

Հին եւ նոր յուշարձանները հայ ժողովուրդի իմացական հարստութիւնն են, պէտք է պահել զանոնք խնամքով, օգտագործել եւ փայլելուչ վիճակով յանձնել գալիք սերունդներուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՄԵԾ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Եօթներորդ անգամ ըլլալով Հունգարիոյ Դեբրեցէ քաղաքին մէջ տեղի ունեցաւ երգչախումբերու միջազգային փառատօնը, որ կը կրէ Պելա Պարթոքի անունը: Այս տարի փառատօնին ներկայացան 15 երկիրներու 48 երգչախումբեր:

Փառատօնին նպատակն է ոչ միայն ցոյց տալ երգչախումբերու այժմու մակարդակը այլ եւ այլ երկիրներու մէջ, այլեւ հանրութեան ծանօթացնել տարբեր երկիրներու եւ ժողովուրդներու այժմու երգարուեստը: Այս պատճառով ալ բոլոր խումբերուն յայտագիրներուն հիմնական բաժինը կազմուած էր Ի. դարու երաժշտութեամբ: Այս տարուան նորութիւնն ալ այն էր, որ երգչախումբերը ներկայացուցին բանահիւսական նըկարագիր ունեցող ստեղծագործութիւններ:

Փառատօնին Խորհրդ. Միութեան կողմէ մասնակցեցաւ Երեւանի Երիտասարդական երգչախումբը՝ Սեդրակ Տէր-Ղազարեանի ղեկավարութեամբ:

Հայկական երգչախումբը Մ. Նահանգներու «Զ. Կոդա» երգչախումբին հետ առաջին տեղը գրաւեց: Երգչախումբը մեծ յաջողութիւն արձանագրեց յատկապէս Կոմիտասի, ինչպէս նաեւ հունգար երգահաններ Զ. Կոդայի եւ Լ. Բարդաշի ստեղծագործութիւններուն մէջ:

ԴՈՂՈՒԹԻ ԴՈՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ շրջակայքի Հէյպէլի Կղզիի Այա Նիկոլա եկեղեցւոյ մէջ՝ Օգոստոս 19ին, հայածէս պատարագ մատուցած է Աստուր վրդ. Ջիլօղեան եւ օրուան առթիւ քարոզած: Պատարագէն ետք, եկեղեցւոյ կից պարտէզին մէջ տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը ի ներկայութեան Ցոյն հոգեւոր դասուն, եկեղեցւոյ մատակարար մարմնի եւ Սամաթիոյ «Սահակեան» Դպրաց Դաս երգչախումբի անդամներուն: Կղզիաբնակ հայ համայնքին անունով խօսք առած է Վարուժան Սրկ. Տիրիէլեան եւ շնորհակալութիւն յայտնած Պատրիարք Հօր՝ իր բարեհաճ արտօնութեան համար եւ եկեղեցւոյ մատակարարութեան՝ իր տուած հաւանութեան համար, որով կարելի եղած է Կղզիի Ցոյն եկեղեցւոյ մէջ հայածէս պատարագ մատուցանել:

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (173)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՍՏՈՒԱԾ ՍԷՐ Է

Առը վրայ, Լէօնոր մեծ քայլերով իր սենեակը մտաւ, դժուարաւ իր անկողինը ուղղուեցաւ ու ճամբան գորգին վրայ իյնալով սա վերջին մտածումը ունեցաւ.

— Ձներ՛ց...: Այլեւս զիս չի սիրեր...: Դժբա՛խտ եմ, դժբա՛խտ...:

. . . .

Ռօլան պարտէզին ծառերուն ետին պահուրտած Լէօնորի մեկնելուն ներկայ գըտնուեցաւ:

Այն վայրկեանին երբ Լէօնոր իր առջեւէն պիտի անցնէր, բնազդական շարժումով մը անոր առջեւ նետուիլ ուզեց, բայց ինքզինքը զսպեց:

Ի՞նչ պէտք կար սակայն... ի՞նչ պէտք կար...: Չէ՞ որ ծերունի Ֆիլիփ ըսած էր թէ Լէօնոր ամուսնացած էր...:

Լէօնոր իրեն համար մեռած էր, մեռա՜ծ... եւ քիչ մը առաջուան տեսածը պարզ տեսիլք մըն էր, տեսիլք մը որ ահա այժմ կը ցնդէր:

Ժամ մը հոն եղած տեղը այդպէս մնաց...: Ցետոյ Ալթիէրին միտքը ինկաւ: Ցնցուելով հեռացաւ: Երբ պարտէզին դրան առջեւ հասաւ, շուք մը ցցուեցաւ դէմը, շուք մը որ սպառնական ձայնով մը կ'ըսէր.

— Ցտեսութիւն, Պարոն Քանտիանօ, մօտ օրէն կը տեսնուինք:

Ռօլան այդ անծանօթը բռնելու ուզէ շարժում չըրաւ: Անծանօթը մութին խառնուելով աներեւոյթ եղաւ:

Այդ վայրկեանէն իր եւ Լէօնորի միջեւ անջատման անդունդը աւելի խորունկցած էր... աչքին ուրիշ բան չէր կրնար երեւնալ...:

Գիշերը, մութին մէջ ըստ բախտի հոս ու հոն դեգերեցաւ մինչեւ առտու: Երբ լոյսը ծագեցաւ, ծովեզերեայ փոքրիկ խրճիթը դարձաւ:

Սքալապրինօ հոն իրեն կը սպասէր:

Ռօլան իր նախկին ցուրտ ու անտարբեր վիճակը ստացաւ:

Սքալապրինօ չկրցաւ բան մը դուշակել:

— Տէր իմ, մեր մարդիկը այս գիշեր Օլիվօլօ կղզին պիտի գան, այնպէս հրամայած էիք, խօսք առաւ Սքալապրինօ:

— Ո՛չ, Թող չգան, ըսաւ Ռօլան: Այդ տունը ապահով տեղ մը կարծեցի, բայց քննութենէ մը վերջ համոզուեցաւ որ ապահով չէ եղեր: Սեւ-Քարայրը պիտի խմբուինք:

— Ուրեմն որոշուած գործը յետաձգուեցա՞ւ, հարցուց Սքալապրինօ զարմացմամբ:

— Այո՛, քանի մը օր վերջը: Հիմա գնա մեր մարդոց ըսէ որ ութը օրէն Սեւ-Քարայր պիտի գամ, քեզի ալ ութը օր արձակուրդ կուտամ:

Սքալապրինօ իր տիրոջը հետ բնաւ չէր վիճաբաներ, Ռօլան ինչ հրաբայէր, Սքալապրինօ հլու հնազանդ գերիի մը պէս զայն կը գործադրէր:

— Տէր իմ, Թոյլ կուտա՞ք որ ութը օրուան արձակուրդս Մէսթր անցընեմ, հարցուց աւազակապետը դողդըղալով:

— Այո՛, բարեկամս: Նախ Սեւ-Քարայրը պիտի երթաս եւ իմ հրամաններս պիտի հաղորդես մեր ընկերներուն, ապա ուզած տեղդ կրնաս երթալ: Աղջիկդ այդքան կարօտցա՞ր...:

— Աղջի՛կս...ո՛հ, Տէր իմ, ամէն անգամ ինքզինքիս կը հարցնեմ թէ ինչո՞ւ այդ գեղեցիկ արարածը իմ աղջիկս է...:

— Մեր առագաստանաւով ճամբայ պիտի ելլես, Բիավէի կիրճերը պիտի երթաս, քեզի յանձնելիք նամակներս մեր ապայակոյտի պետերուն պիտի յանձնես եւ յետոյ Մէսթր պիտի երթաս, շարունակեց Ռօլան:

Եւ սեղանին առջեւ անցնելով հինգ նամակ գրեց, որոնք Սքալապրինոյի յանձնեց:

— Երկու օրէն իրենց հասցէին կը հասցնեմ այս նամակները..., մրմնջեց Սքալապրինօ:

— Եւ յետոյ, աղջիկդ տեսնելու կ'երթաս, վերջացուց Ռօլան մելամաղձոտ ժպիտով մը:

Երկու ժամ յետոյ Սքալապրինօ ճամբայ կ'ելլէր:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Իր բարեկամները կը խնդրեն ծանուցանել

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՈՎՍԱՆՆԱ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

մահը:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Երեքշաբթի, Սեպտ. 7, ժամը 14-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն:

Որ եւ է մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 12 Սեպտեմբեր, Տօն է Վերացման Սուրբ Խաչի, Խաչվերաց է:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկըրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն Ս. պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, (Կաթողիկոսական պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի):

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին, պատարագ՝ ժամը 10ին:

Երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի ժամերգութիւն, եւ խաչվերացի մեծահանդէս ԹԱՓՕՐ - ԱՆԴԱՍՏԱՆ՝ ռէհանով:

×

Երկուշաբթի, Սեպտ. 13, յիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին Ս. պատարագ կը մատուցուի, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ վասն ՀԱՄՕՐԷՆ ՆՆՋԵՑԵԼՈՑ:

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի 90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով

ԵՒ

JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը:

ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Արփինէ Սէֆէրեան եւ զաւակները 100ական ֆրանք կը նուիրեն Պանեօ Քաչանի Կապոյտ Խաչին, Կարմիր Խաչին, «Յառաջ»ին: 200 ֆրանք Լիբանանի աղէտեալներուն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀՐԱՄ ՍԷՖԷՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 9) ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հըրաւիրէ Լիոնի եւ Ս. Մօրիսի իր ընկերները, այս Չորեքշաբթի, 8 Սեպտ., երեկոյեան ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ալֆորվիլ.— Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները՝ Հինգշաբթի 9 Սեպտեմբեր ժամը 20.30ին քաղաքապետութեան հանդիսասրահը 22, Ռիւ Վոլթեր:

Օրակարգ. Տան Հանդիսաւոր Բացման պատրաստութիւններ եւ այլ հարցեր:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 10էն 22:
Փակ է Կիրակի եւ տօնական օրերը:

PRIX EXCEPTIONNEL

OCTOBRE — NOVEMBRE

2400 F.

Au départ de Marseille 14 jours

VOYAGES en ARMENIE

Comprenant

Transport aérien — Pension complète — Hôtel 1ère classe — Visites et excursions — Service accompagnateur, guide.

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN	**Madeleine BENNEYAN**
VOYAGES WASTEELS	HAVAS - VOYAGES
87, La Canebière	12, bd. Général De-Gaulle
13001 - MARSEILLE	26000 - VALENCE
tél. (91) 50. 89. 12	tél. (75) 43. 06. 06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

Prix calculés à la date du 31 Oct. 1975, susceptibles de modifications en cas d'augmentation du cours des changes ou du transport

Գեղարուեստական փառատօն

կազմակերպուած

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ

THEATRE DES CHAMPS-ELYSES
PARIS

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԷՊԻ

ՆՈՐ ԿԵՍԱՐԻԱ ՄԵՐ ՆՈՐ ԲՈՅՆԸ

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութիւնը առաջին անգամ ըլլալով կազմակերպած է

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

հայրենակիցներուն եւ փափաքող բարեկամներուն համար Հոկտ. 8էն 23

բարեկամական գին՝ 2450 ֆր.

ղրկել՝ անցագիր եւ չորս նկար առ հաշիւ՝ 500 ֆրանք

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ, ԱՌԻԹԸ ԵԶԱԿԻ Է

Ուխտագնացութիւն՝ Նոր Կեսարիա, հրաւիրուած ենք հանդիսաւոր բացման Թալաս Պողոտայի: Այցելութիւն Սուրբ Էջմիածին: Այցելութիւն՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը

Արձանագրութեան համար ամէնէն ուշը դիմել մինչեւ Սեպտեմբեր 15՝

Յակոբ Վէզիրեանի՝
84, rue A. Guyot, 92270 BoisColombes
Tél. 242-14-81

Գէորգ Սաատէթեանի
18 rue de Picardie, Paris 75003
Tél. : 887-99-06

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ԱՇՈՒՆԻՆ

TRANSTOURS organise

1976 ՀՈԿՏ. 8էն 23 — ՄՈՍԿՈՒԱԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2450 ֆրանք

Երթուդարձ օդանաւով: «Արմենիա»յի կամ «Անի»ի մէջ, առաջին կարգի սպասարկութեամբ:

Կը գործադրուի հայրենի տեսարժան վայրերու այցելութեան լրիւ յայտագիրը

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 rue du 4Septembre — 75002 PARIS — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin — SAINT-JULIEN — Tél. 93-04-90 et 08-31-55
ՎԱԼԱՆՍ՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ դիմել Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking: 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն գիշերային ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերաթոն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
8
MERCREDI
8 SEPTEMBTE
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

52րդ ՏԱՐԻ—ԹԻՒ 13.678 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52 ANNÉE — N° 13.678

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ՅԱՂԹԵՑ

Կիրակի օր, Կիպրոսի ընտրութիւնները փայլուն յաղթանակ մը ապահովեցին Մակարիոս Արք.ի, որու համախմբումը տարաւ աթոռներու մեծամասնութիւնը, արդարեւ «Հաւաքական ճակատ»ը որ նպաստաւոր է Մակարիոսի արտաքին քաղաքականութեան 35ի վրայ 34 աթոռ շահեցաւ, ինչ որ կ'ամրապնդէ Կիպրոսի նախագահին վարկը արտաքին ճակատի վրայ եւ կը հաստատէ իր ժողովրդականութիւնը, ներքին ճակատի վրայ: Մեծ պարտեալն է «Ժողովրդավար համախմբումի» պարագլուխը Քլերիտէս, որ ընտրուած անգամ չէ, ոչ ալ իր ոեւէ մէկ կուսակիցը, մինչ նախորդ ժողովին մէջ, իր կուսակցութիւնը 17 աթոռ ունէր: Կը թուի թէ երկու պատճառներ կան այս արդիւնքը բացատրող: Մէկն այն է որ Քլերիտէս դէմ է Մակարիոսի արտաքին քաղաքականութեան եւ իրեն համեւող չունեցաւ, յետոյ «գործակցած է» գնդապետներու վարչակարգին հետ եւ իր ընտրացանկին վրայ կային ԷՕՔԱ-Բ-ի երկու անդամներ, իբրեւ թեկնածու: Մրցման աջ – կեդրոն եւ նախկին արտաքին նախարար Սփիրոս Կիփրիանոսի ցանկն է որ մեծ յաղթականն է 35ի վրայ 21 աթոռով: Հաւաքական ճակատին» միւս երկու կուսակցութիւնները համայնավար կուսակցութիւնը կը պահէ իր 9 աթոռները (կը յառաջդիմէ Լառնաքայի մէջ ձայներու 43 առ հարիւրով եւ Լիմասոլ, 47ով) մինչ ընկերվարականները կը կրկնապատկեն իրենց թիւը, 4 երեսփոխանով :

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՉԵՆ ՄԵՂՄԱՆԱՐ

Քրիստոնեայ թէ մահմետական պարագլուխները կը հերքեն ամերիկեան «Թայմ» շաբաթաթերթին լուրը, ըստ որուն քրիստոնեայ աջը համաձայնած է Իսրայէլի հետ մաքրագործելու համար պաղեստինեան դիմադրութիւնը: «Ասիկա այնքան յիմար բան մըն է որ հերքել իսկ չարժեր» ըսած է քրիստոնեայ չափաւոր բանբեր մը: Իսկ Շամունի կցորդը կ'ըսէ, անդրադառնալով այն կէտին, որ Իսրայէլի պատերազմական նախարարը Պէյրութ գացած եկած է, «լուրջ բան չէ, պարզապէս ճիշդ չէ: Ի՞նչպէս կըրնայինք Փերէսը ներս առնել Լիբանան եւ դուրս հանել առանց որ ոեւէ մէկը նկատէ»: Նոյն ձեւով Իսրայէլացիք կը հերքեն եւ վարչապետին ու նախարարին բանբերը «ծիծաղելի» կ'որակէ ըսուածը եւ կը չէզէ պատմութիւնը ամբողջովին, մէկ ծայրէն միւսը երեւակայութեան գործ է »:

Պէյրութի մէջ կռիւները կը շարունակուին եւ կրկին 65 հոգի մեռած է եւ կրկին ալ վիրաւորուած: Վերջին երեք օրերու ընթացքին արաբական լիկայի

խաղաղապահ ուժերը յարձակման են – թարկուած են եւ այս առթիւ զեկոյց մը հրապարակած են, ուր կ'ամբաստանեն քրիստոնեայ աջերը, որ քանդած են երկու կառքեր, որոնք խաղաղապահ ուժերուն կը պատկանէին :

Փ. Ճեմայէլ Դամասկոս գացած է եւ միշտ կը խօսուի ծրագրի մը մասին, որ տեսակ մը համադաշնակցութիւն ըլլայ Սուրիոյ, Յորդանանի եւ Լիբանանի միջեւ :

Քանի մը տողով

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻԿ 25 հալածիչ գերզգաղտնի օդանաւը անակնկալ էջք մը կատարած է ճափոնական Հաքոտաթ օդակայանը եւ օդաչուն ալ քաղաքական ապաստան ուզած է Միացեալ Նահանգներէն: Ատլանտեան Ուխտը շատ հետաքրքրուած է այս օդանաւով, որ աշխարհի ամէնէն արագն է նաեւ եւ որու թեքնիք մասը բոլորովին անծանօթ է Արեւմտեաններուն : Մոսկուա ետ ուզած է օդանաւը եւ հաւանական կը նկատուի որ Թոքիօ ետ տայ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նոր նախարարապետը կարգով կ'ընդունի սենդիքաներու վարիչները: Սկիզբէն իսկ Սէ Ժէ Թէն դէմ է եղած կարգադրութեանց եւ Սէկի ըսած է թէ «վախ կայ որ չորութիւնը հաստատուի նաեւ ընկերային յարաբերութեանց մէջ » : Չորութեան վերաբերող տուրքը, զոր պիտի վճարեն գրեթէ բոլորը ոեւէ ժողովրդականութիւն չունի:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Խորէն Ա. Հայրապետին նախաձեռնութեամբ եւ հրաւէրով, համազգային բընոյթով ժողով մը տեղի ունեցաւ Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի դահլիճին մէջ, ուր հաւաքուած էին Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ, Հայ Կաթողիկէ եւ Հայ Աւետարանական համայնքներու կրօնական եւ աշխարհական, ինչպէս նաեւ հայ երեք կուսակցութեանց ներկայացուցիչներն ու հայ երեսփոխաններ :

Խորէն Ա.ի կողմէ ներկայացուած օրակարգի երկու հարցերը – լիբանահայ գաղութի վերականգնումը եւ Լիբանանի վերակառուցման աշխատանքին հայ ժողովուրդին բերելիք մասնակցութիւնը — լուրջ քննութեան ենթարկուեցան ժողովականներու կողմէ, որոնք առաջին առիթով չեշտեցին միասնականութեան անքանչելի երեւոյթը, ցանկութիւն յայտնելով զայն աւելի ամրապնդել եւ սեփականութիւնը դարձնել հայ ժողովրդային զանգուածներուն :

Առ այդ, որոշուեցաւ իբրեւ անմիջական միջոց կոչ մը ուղղել բոլոր կողմերուն վերջ դնելու եղբայրասպան կռիւներու եւ քանդումներու, եւ լծուելու լիբանանեան հայրենիքի վերաշինութեան :

Կոչը պիտի ղրկուի նաեւ սփիւռքի Հայութեան, որպէսզի ան եւս մասնակցի, իր կարելի բոլոր միջոցներով, Լիբանանի վերաշինութեան եւ լիբանահայ գաղութի վերականգնման :

ԱԶԴԱԿ, 27 Օգոստոս

1915ԻՆ ՄԷԿՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՀԱՅ ՋԱՐԴՈՒԵՑԱՒ ԵՒ ՄԻԱԿ ՕՐԻՆԱԿԸ ՉԷ ԿԸՍԷ ՄԱՔՍԻՄՈՍ Ե.

Մաքսիմոս Ե. Հաքիմ, Անտիոքի, Աղեքսանդրիոյ, Երուսաղէմի եւ համայն Արեւելքի յոյն – կաթողիկէ պատրիարքը, Փարիզ եղած օրերուն մասնաւոր շընորհակալութիւն յայտնած է Ֆրանսայի լիբանանցի գաղթականներուն հանդէպ անոր բռնած դիրքին համար եւ ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնները.—

« Ոչ մէկ երկիր այնքան ըրաւ որքան Ֆրանսան Լիբանանցիներուն համար, որոնք օրը 500 գաղթականի հաշուով կ'անցնին հոսկէ : Ֆրանսան արդէն յիսուն հազար ընդունած է: Թող լաւ գիտակցին եղանք որ մեր թեւերը բացինք Պաղեստինեան դատը: Այդ հարցը պէտք է արագ եւ արդար լուծում մը գտնէ: Միակը եղանք որ մեր թեւերը մացինք Պաղեստինցիներուն: Բայց, չէինք կրնար ընդունիլ մեր երկրին անհետացումը տեսնել, մեր պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, զէնք առինք: Քաղաքացիական պատերազմի, եղբայրասպան պատերազմի մասին խօսուեցաւ : Որեւէ պատերազմ եղբայրասպան է, բայց հոս, ոչ քաղաքացիական պատերազմ է, ոչ կրօնական պատերազմ, ինչպէս փորձ եղաւ, դժբախտաբար յաջողութեամբ, հաւատալ տալ: Լիբանանցիք, քրիստոնեայ թէ մահմէտական կը կռուին պաղեստինեան ուժերու դէմ, որոնց զօրավիգ կը կենայ «միջազգային զօրագունդ» մը որուն մէջ բռնեցինք Փաքիստանցիներ, Իրաքցիներ, եւ մանաւանդ Քուպացիներ, որոնցմէ ոմանք ուղղակի Անկոլայէն կուգային: Առանց սուրիական միջամտութեան, այդ զօրագունդը աւելի քան 50 հազար լիբանանցի կը ջարդէր: Չեմ հաւատար սուրիական հոգատարութեան մը, որու մասին կը խօսուի: Սուրիա իր սահմանին վրայ պատերազմող երկիր մը չուզեր: Այդքան: Ոչ ալ համայնավար երկիր մը կ'ուզէ, ինչ որ կ'ըլլար եթէ ընդունէինք բաժանումը: Բոլորովին դէմ եմ բաժանման: Ատիկա Լիբանանի մահը կ'ըլլար եւ մահմետական եւ տիւրզի կրօնապետերը բոլորովին դէմ են»:

Պատրիարքը համաձայն է որ քրիստոնեաները կարգ մը վէճումներ ըրեն եւ կը չեշտէ. «մեր պարտականութիւնն է ապրիլ մահմետական մեր եղբայրներուն հետ, զորս կը սիրենք եւ Պաղեստինցի մեր եղբայրներուն հետ, ցորչափ անոնք չեն փորձեր պետութեան մէջ պետութիւն մը ստեղծել :

Մաքսիմոս Ե. կ'անդրադառնայ նաեւ այն բանավէճերուն, որոնք կը վերաբերին «Սուրբ պատերազմին » քրիստոնեաներու տարած խաչակրութեան եւ կրկնելով հանդերձ թէ բռնութիւնը դատապարտելի է ինքն իր մէջ, կը յիշեցնէ.— « Առաջին անգամն է որ քրիստոնեաները զէնք կ'առնեն եւ կ'որոշեն իրենք զիրենք պաշտպանել : 1915ին, մէկուկէս միլիոն հայ քրիստոնեայ ջարդուեցաւ եւ միակ օրինակը չէ »:

Ու կրկին անդրադառնալով պաղեստինեան դատին, կ'ըսէ «Շատ խիստ մի ըլլաք Պաղեստինցիներու նկատմամբ : Ինչ որ պէտք է դատապարտել Լիբանանի մէջ, նախ եւ ամէն բանէ առաջ միջազգային համայնավարութեան քանդիչ գործունէութիւնն է: Կը մաղթեմ որ այս սոսկալի պատերազմը վերջ գտնէ Սեպտ. 23էն առաջ, որ նախագահ Սարգիսի պաշտօնի անցնելու թուականն է եւ կը մնամ միւս հինգ հոգեւոր պետերուն (մարոնի, օրթոտոքս, մահմետական – սիւննի, շիի եւ տիւրզի) իր տրամադրութեան տակ դնելով ինքզինքս վերակառուցելու համար երկիրը :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Երեւան (Հեռատիպ, Օգոստ. 31)

ԺԳ. ԴԱՐԷՆ ՆԱՄԱԿ ՄԸ

Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի, Մոսկուայի պետական համալսարանի եւ Նովգորոդի պատմաճարտարապետական թանգարանի գիտական խումբը յայտնաբերած է կեչիի կեղեւի վրայ գրուած նամակ մը, որ մեծագոյնն է 25 տարուան պեղումներու ընթացքին յայտնաբերուածներէն : Նամակը, որ գտնուած է Տրոյիցկի պեղումներու տանը, ԺԳ. դարու առաջին կէսին գրուած է Նովգորոդցի Աննայի կողմէ՝ ուղղուած իր եղբօր, խնդրելով՝ դատարանին մէջ պաշտպանել մայրը, որ անարդար կերպով վիրաւորուած է ոմն Կոնստանտինի կողմէ :

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԻՈՆԵՐԱԿԱՆ ԱՄԱՌԸ

Հրաժեշտի խարոյկներէ ետք վար առնուած են նաեւ ամառնային պիոներական ճամբարներու դրօշակները : Այս տարի պիոներական 90 ճամբարներուն մէջ իրենց ամառնային արձակուրդը անցուցած են 80 հազար դպրոցականներ: Ճամբարներու մէջ կազմակերպուած են զանազան զբաղումներ.— Խումբեր գեղարուեստական գործունէութիւն, պըտոյտներ, երեկոներ, մարզական եւ այլ հանդիպումներ: Հայաստանի պիոներական ճամբարներու հիւր եղած են Խորհ. Միութեան տարբեր երկիրներէ եկած աշակերտներ: Կիրովականի «Հայկական Արտեկ » ճամբարին մէջ իրենց արձակուրդը անցուցած են Միացեալ Նահանգներէ, Ֆրանսայէ, Պերժիայէ, Հոլանտայէ, Սուրիայէ, Եգիպտոսէ եւ այլ երկիրներէ ժամանած յիսուն հայ աշակերտներ :

×

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ ՄՈՒՇՏԱԿՆԵՐԸ

Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած համամիութենական տօնավաճառին ուշադրութեան արժանացած է Կիրովականի մորթի – մուշտակի գործատան արտադրութիւնը: Տոմսկի, Իրկուտսկի, Կրասնոյարսկի, Վլադիվոստոկի, Խաբարովսկի, Չիտայի եւ այլ քաղաքներու առեւտրական կազմակերպութիւնները Կիրովականի յիշեալ ձեռնարկներուն հետ կնքած են շուրջ չորս միլիոն ռուբլիի պայմանագիր մը: Այս տարի Կիրովականի մուշտակագործները 9 միլիոն ռուբլիի ապրանք պիտի արտադրեն :

×

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՆՈՐ ԴԱՍԱԳԻՐՔ ՄԸ

Հայաստանի բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան նախարարութեան նախաձեռնութեամբ հրապարակ հանուած է շարահիւսութեան նոր դասագիրք մը, զոր կազմած են փրոֆէսօրներ Սերգէյ Աբրահամեան, Վարագ Առաքելեան եւ Վլադիմիր Քոսեան: «Հայոց լեզու, 2րդ մաս, շարահիւսութիւն» դասագիրքը մայրենի լեզուի յաջողած դասագիրքերէն մէկն է եւ խիստ օգտակար՝ ոչ միայն ուսանողութեան եւ ուսուցիչներու, այլեւ հայերէնի շարահիւսութեան հարցերով զբաղող գիտական աշխատողներու համար :

ԱՅՍ ԱՆՈՒՆԸ ՄԻՏՔ ՊԱՀԵՑԷ՛Ք

Հաւանօրէն լսած խսկ չըլլաք թէ Փարիզի մէջ հինգ տարիէ ի վեր մշակութային սերմնացանութեան լծուած է «Հայ Արուեստի Զարգացման Միութիւն» մը, որ կը գործէ ՔԱԹՐԱ անունին տակ :

Հայ կեանքի վերաբերող պարբերական լուրերու կարգին, սեղմօրէն արձագանգած ենք նաեւ այս միութեան ձեռնարկներուն : Սակայն, զարմանալի չենք գըտներ որ հեռաւոր գաղութներու մէջ հերկ ու ցանք կոչուած նման կորիզներու մասին հանրութիւնը հազիւ տարտամ գաղափար մը ունեցած ըլլայ : — Լուրը «արմատ» չ'արձակեր՝ երբ հատուկոտոր տեղեկատուութիւններուն չ'ընկերանար ականատեսի կամ ունկնդիրի անմիջական ու կենդանի տպաւորութիւնը :

Եթէ այսօր հարկ կը տեսնենք խըմբագրական նշմարներու յատուկ սիւնակի մը մէջ անդրադառնալու «Քաթրա»յի մշակութային դերակատարութեան եւ անոր հնգամեայ փորձառութենէն թելադրուող կարգ մը մտահոգութիւններու՝ պատճառն այն է որ համազգային որոշ երեւոյթներ կը մատնանշուին միութեան 1976ի գործունէութեան ու մօտաւոր յառաջիկային հետ կապ ունեցող վկայութիւններու մէջ, եւ, եթէ արուեստն ու մշակոյթը դեր մը ունին ազգային գոյատեւումի մեր դատին համար, հանրութիւնը պէտք է ուշադրութեամբ հակի անոնց վրայ, առնուազն իր ցաւերն ու վէրքերը ճանչնալու համար :

Միութիւնը պաշտօնապէս գործի ձեռնարկած է 1972ին, տարուան մը ծրագրային աշխատանքներէ ետք : Հիմնադիր անդամներու կարգին են հայ եւ օտար արուեստի աշխարհին մէջ յայտնի դէմքեր ,— Գառզու, Ռաֆֆի Պետրոսեան, Աշատ Մալաքեան (Անրի Վերնէօյ), Ռուբէն Մելիք, Տարիա Կամսարական, Գրիգոր Համբարձումեան : Մինչեւ այսօր (վերջինը 18 Յունիսին) յիսունեւվեց մշակութային ձեռնարկներ իրագործած է (յիսունը Փարիզի մէջ, միւսները՝ Միլանօ, Մարսէյլ եւ Թեհրան) : Զորս հարիւր քսաներկու հաւատաւորներ կ'անդամակցին, ու տարեկան պիւտճէն կը հաւասարակշռուի 20–30 հայ մեկենասներու նպաստով եւ անդամներու տարեկան վճարումներով : Ամէն տարեվերջ՝ կը կարօտի յիսուն հազար տոլարի, — գումար մը, զոր ապահովելու դժուարութեան առջեւ կը գտնուին ներկայիս ...

Տարասփիւռ Հայութեան դրական – իմացական կեանքին թռիչք տալու համար՝ քիչ մը ամէն տեղ մշակութային ճիգերու հետամուտ բջիջներ կան, մեզ հաւաքական ճգնաժամէ փրկելու սահմանուած կորիզներ, որոնք, դժնդակ պայմաններու մէջ, կը փորձեն անբովանդակ հաճոյախումբէ զերծ պահել իրենց շրջապատը :

«Քաթրա»ն կը զատորոշուի անոնց մէջ՝ ոչ միայն արուեստի բծախնդրութեամբ, այլեւ միջազգային կշիռ ունեցող նախաձեռնութիւններով :

Առաւելապէս երգա – նուագային մարզի վրայ կեդրոնացնելով իրենց ուշադրութիւնը, Հայ Արուեստի Զարգացման Միութեան վարիչները, արուեստագէտներն ու արուեստի հաւատաւորները կը հետաքրքրուին՝ ոչ միայն ցեղին սրտով, այլեւ մտքով», եւ կը փարին մշակոյթին՝ «պայքարելու համար Սփիւռքի մէջ տիրող անըմբռնելի եւ անընդունելի, բայց դժբախտաբար նոյնքան անլոյծ եւ անխախտելի միջակութեան դէմ» :

«Յառաջ»ի կարգ մը թիւերուն մէջ, Միութեան վարչական տնօրէն եւ յայտնի արուեստասէր Պ. Գրիգոր Համբարձումեանի կողմէ ստորագրուած համապարփակ վերլուծումէ մը կը պարզուի՝ որ Սալ Կավոյի եւ Միւզէ Կիմէի սրահները — որոնք Փարիզի գեղարուեստասէր ընտրանիի ժամադրավայրն են — առհասարակ բեմ դարձած են հայ թէ օտար անուանի արուեստագէտներու երեւումին, ինչպէս նաեւ հաւաքարար՝ հայ թէ օտար բազմութիւններու, որոնք Հայութեան ստեղծագործական թէ կատարողական տաղանդին հանդէպ հիացում յայտնած են միշտ :

Քանի մը անուն կը յիշատակենք Քաթրայի վարչական տնօրէնութեան կողմէ փափկանկատօրէն խմբագրութեանս ղըրկուած յայտագրային եւ զեկուցական հրատարակութիւններու էջերէն, ընդհանուր գաղափար մը տուած ըլլալու համար մենակատարական թէ խմբական բնոյթով երգա – նուագային ձեռնարկներու մշակութեան, արուեստի տարողութեան ու մասնակից դէմքերու ինքնութեան մասին ,— Առնօ Բաբաջանեան, Ռաֆֆի Պետրոսեան, Իրենա Կոստանեան, Այտա Պասմաճեան, Մետէա Աբրահամեան, Յարութիւն Պետէլեան, Մանուկ Բարիքեան, Անի Աճէմեան, Լեւոն Չիլինկիրեան, Սեդա Դանիէլ, Սոնա Ղազարեան, Այտա Մուրատեան, Հրաչ Մանուկեան, Մարք Պերկովից, Ժան – Ֆըրանսուա Պլոնտօ, Միշէլ Կասթօ, Ժեռար Մասոն, Շառլ Ռընօ, Ժան – Ժագ Քանթարով ու տակաւին բազմաթիւ ուրիշներ՝ հայրենիքէն թէ սփիւռքէն, օտարներու պարագային՝ առաւելաբար Ֆրանսայէն :

Դաշնակահար, ջութակահար թէ ջութակահար, տաւիղահար թէ երգչուհի, մէջբերուած այս անունները , ու տակաւին չյիշատակուած ուրիշներ՝ եւրոպական եւ երբեմն միջազգային ճանաչումի հասած արժէքներ են, որոնք օտար դասական ու նոր հանճարներու գործերուն առընթեր, անհամեմատօրէն աւելի չէշտուած ձեւով մեծատաղանդ հայ երգահան – երաժշտագէտներու ստեղծագործութիւնները կը ներկայացնեն գեղարուեստասէր ընտրանիին ,— տարբեր խօսքով՝ եւ hայապահպանումի եւ hայաճանաչումի մեր նպատակներուն կը ծառայեն արժանաւորապէս :

«Քաթ րա»ն ճշմարտօրէն ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ծառայութեան մը ճամբուն վրայ է :

Եւ սակայն ...

«Սակայն »ին մասին կը խօսինք վաղը :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԲԱՐՍԵՂ ԿԵՍԱՐԱՑԻ ԵՒ ԻՐ "ՎԵՑՕՐԵԱՅ"Ն

Բիւզանդիոյ անուանի մատենագէտ Բարսեղ Կեսարացի դրական հարուստ վաստակ մը ձգած է (չորս ստուար հատոր), որմէ հայերէն տպագրուած են «Վեցօրեայ»ն, «Պատարագամատոյց»ը եւ քանի մը ճառեր ու կանոններ, որոնք ժամանակին դաստիարակչական մեծ դեր կատարած են :

Բարսեղ Կեսարացիի գլուխ գործոցը կը կազմէ «Վեցօրեայ»ն, որ գրուած է Աստուածաշունչի «Ծնունդք» հատուածի ազդեցութեամբ, իսկ իբրեւ սկզբնաղբիւր օգտագործուած են փիլիսոփայական ու տեղարուեստական բազմաթիւ գործեր՝ Հոմերոսէն մինչեւ Արիստոտէլ :

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է Կիմ Մուրադեանի «Բարսեղ Կեսարացին եւ նրա «Վեցօրեան» հայ մատենագիտութեան մէջ» խորագիրը կրող աշխատութիւնը , որուն մէջ հեղինակը հրապարակ հանելով Մատենադարանին մէջ գտնուող «Վեցօրեայ»ի ձեռագրերը՝ ճշդած է ուսեալ աշխատութեան հայերէն թարգմանութեան եւ առաջին հրատարակութեան վերաբերող կարեւոր հարցերը : Ան վկայութեան կոչելով բազմաթիւ հայագէտներու տեսակէտները եւ մանրամասն քննութիւն կատարելով կը նշէ թէ «Վեցօրեայ»ն եւ ընդհանրապէս Կեսարացիի գործերուն կարեւոր մէկ մասը հայերէնի թարգմանուած է յունարէն բնագիրէն , գրաբարի դասական շրջանին : «Վեցօրեայ»ի առաջին հայերէն հրատարակութիւնը (1830) թերի է եւ սխալներով լեցուն, որովհետեւ, ինչպէս Մուրադեան կը նկատէ, թարգմանութեան համար իբրեւ հիմք օգտագործուած է մէկ կամ երկու ձեռագիր : Ան «Վեցօրեայ»ի յունարէն բնագրի եւ հայերէն ու վրացերէն հնագոյն ձեռագրերու հիման վրայ կատարած է տասնեակ բառերու արժէքաւոր սրբագրութիւններ :

Բանասէր Կիմ Մուրադեանի աշխատութիւնը կարեւոր նպաստ մը կը բերէ Հայ - Բիւզանդական յարաբերութիւններու պատմութեան ուսումնասիրութեան ասպարէզն ներս :

Ժ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ 24ՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

Խորհրդային մեծ Հանրագիտարանի նոր լոյս տեսած 24րդ հատորը Ստալինի յատկացուցած է չորս սիւնակ՝ մանրաչափ նկարով մը(*) : Նախորդ՝ 1957ի հրատարակութեան մէջ, Ստալինի կենսագրութիւնը ներկայացուած էր տասը սիւնակով եւ ամբողջ էջ մը գրաւող մեծադիր նկարով : Կը հետեւի,, ուրեմն, թէ Խորհ. Միութեան պատմութեան մէջ նախկին մենատէրին վերապահուած գործունէութեան տարողութիւնը՝ անցեալի մեծ ու աննախընթաց աստիճանէն, այժմ, բաւականաչափ նուազած է, պաշտօնական գետնի վրայ :

Ծանօթ իրողութիւն է, որ դէպքերն ու 'էմքերը, յատկապէս մօտաւոր անցեալի պատկանող, Խորհ. Միութեան մէջ կամայական մեկնաբանութեանց կ'ենթարկուին : Ոչ միայն կը շարադրուին ըստ կամս, այլեւ կ'ենթարկուին օրուան իշխանաւորներու սահմանած ուղեգիծին : Ասոր ապացոյցը անգամ մը եւս կը տեսնուի Խորհրդային Մեծ Հանրագիտարանին մէջ : Այսպէս, 24րդ հատորին մէջ ոչ մէկ յիշատակութիւն կայ Սոլժենիցինի մասին, կարծես այդ անունով հանրածանօթ տաղանդաւոր դէմք մը գոյութիւն չունի, ինչ փոյթ թէ ամբողջ աշխարհ, մէջն ըլլալով Խորհ. Միութիւնը աւելի քան ծանօթ է Նոպելեան մրցանակաւորին անուան, գրական ու պատմագիտական աշխատութիւններուն : Ի վերջոյ, չմոռնանք, որ Իվան Դենիսովիչի մէկ օրը հրատարակուած է խորհրդային Նովի Միր հանդէսին մէջ, Խրուշչեւի օրով :

Այս դատապարտելի «լռութիւնը» աչքի առաջ ունենալով Սպասկի, ճատրակի աշխարհի նախկին ախոյեանը, կրնայ ինքզինք բախտաւոր նկատել, քանի 17 տողով տեղ գրաւած է վերոյիշեալ հատորին մէջ : Սակայն հոս եւս կամայական մեկնաբանութիւնը իր դերը խաղացած է. արդարեւ, ոչ մէկ յիշատակութիւն կայ այն մասին, թէ Պոպի Ֆիշէր պարտութեան մատնելով Սպասկին՝ ձեռք ձգած է աշխարհի ախոյենութեան տիտղոսը :

Հանրագիտարանի հեղինակները խտացած պատկերացումով դրուատած են Ստալինի բերած նպաստը Համայնավարութեան եւ նախկին մենատէրին դերը՝ իբրեւ պատերազմի առաջնորդ : Միւս կողմէ քննադատած են Ստալինի ծայրայեղութիւնները հողերու համայնացման ծրագրին գործադրութեան մէջ, ինչպէս նաեւ այն իրողութիւնը, թէ չէ նախատեսած 1941ի գերման յարձակումը Խորհրդային Միութեան վրայ : Քննադատական ձեւով մատնանշած են նաեւ, թէ Ստալին

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԳԱՑՈՂ ՀԱՐՍՆՑՈՒՆ

Բ

Կիրակի օր մը Սահակ աղայի փոքր սարտասփելի խոստուկ ինկաւ եւ ստիպուեցաւ մէկ երկու բաժակ ուսկի քաշել եւ վեր բարձրանալ երկարելու իր անկողնին վրայ.

— Ուզածիդ պէս ծախէ, փոխէ յետոյ խանութը լաւ մը գոցէ եւ բանալին վեր բեր, ըսաւ եւ գնաց պառկելու :

Ժամը 12 էր երբ ես խանութը գոցեցի եւ բանալին տարի Սահակ աղային, փորին ցաւը անցած էր, անկողնին մէջ նստած կը ծխէր :

— Ի՞նչպէս ես.

— Աղէկ եմ.

Աչքս դպաւ յանկարծ իր սեղանի անշքութիւնը արեգնող երիտասարդ աղջիկի մը լուսանկարին :

— Ո՞վ է այդ աղջիկը, հարցուցի մեծ հետաքրքրութեամբ եւ տեսակ մը զարմանքով որ այսպիսի լուսանկար մը կարող էր Սահակ աղա ունենալ :

— Հօրքուրիս աղջիկն է, պատասխանեց Սահակ աղան, բայց նշմարելի եւ տարօրինակ ուրախութեամբ, նոր եմ ստացեր տակաւին, երէկ ստացայ :

Սուտ է, մտածեցի, անիկա սիրելիներ չունէր, արենակիցներով չէր հետաքրքրուեր :

— Շիտակն ըսէ, ո՞վ է աղջիկը, ստիպեցի ես :

— Կ'ըսեմ, վաղը կ'ըսեմ :

Ես աւելի չծանրացայ, մի գուցէ յետ առնէր խօսքը եւ ես այդ գաղտնիքին ալ չթափանցելու դժբախտութիւնն ունենայի :

Համալսարանի ամառնային դասընթացքը վերջացաւ եւ ես ապդին անդին ինկայ գործ մը գտնելու եւ ամառը անցընելու :

Օր մը Սահակ աղայի խանութին մէջ նստած գործի մասին կը մտածէի եւ կը խօսէի :

— Ես գործ մը ունիմ, բայց տասնեւհինգ օր կը տեւէ, լաւ ալ կը վճարեմ, գիտեմ դուն ալ լաւ կրնաս ընել, երկչոտութեամբ խօսք նետեց Սահակ աղան :

— Երկու օրուան գործ ալ ըլլայ կ'ընեմ, յարեցի ես :

Սահակ աղա մօտեցաւ քովս եւ սկսաւ շատ ցած ձայնով, թէեւ խանութին մէջ ոչ ոք չկար :

— Ես կարեւոր գործով Նիւ Եորք պիտի երթամ, հետս կուգա՞ս, հարցուց ինծի :

Ես տակաւին չէի պատասխաներ, երբ աւելցուց .— կրկին շաբաթական կուտամ, բոլոր ծախսերդ իմ վրան :

– Պատրաստ եմ, պատասխանեցի, սպա խանութը՞դ ինչ պիտի ընես :

– Պիտի գոցեմ, ըսաւ ու ուրախութենէն նետեց ձեռքը չօքօլային տուփերուն եւ մէկ քանի հատ դրաւ գրպանս :

— Բայց ի՞նչ գործի համար, ես ի՞նչ պիտի ընեմ, հարցուցի :

— Ես քեզի կ'ըսեմ, անհամբեր մի ըլլար կ'ըսեմ, կ'ըսեմ :

Հանեց ինծի հարիւր տոլար տուաւ, որ պէտքի նոր զգեստ առնեմ, սենեակիս մէկ ամսուան վարձքը կանխիկ տամ, կօշիկներս ու գուլպաներս գլխարկս եւ ամէն ինչ վերէն վար փոխեմ :

Ամբողջ ամառուան մէջ հարիւր տոլար ես հազիւ կ'ակնկալէի :

Վախնալով որ իմ շաբաթականիս կը հաշուէ փոքրիկ հարց մը բարձրացուցի.

— Բայց ես այդքան դրամ չեմ կրնար վատնել իմ վրայ գլխուս համար, Սահակ աղա :

— Քեզի ի՞նչ, իմ հաշուիս չէ՞, խարճէ, այդ գումարը քեզի բաւէն :

Երկրորդ օրը մենք ճամբայ ելանք դէպի Նիւ – Եորք, բայց ես տակաւին անտեղեակ էի առաքելութեան նպատակին :

Գ.

Ճանապարհին գնացքին մէջ ես տեղեկացայ Սահակ աղային վերջին սասսուոներուն :

Երբ ան «Լա Սալլ» կայարանը հասաւ, ուր մենք պիտի հանդիպէինք իրարու շատ տարօրինակօրէն փոխուած թուեցաւ ինծի :

Շատ ուշադրութեամբ դիտեցի, բայց չկրցի հասկնալ :

Իմ աչքիս ի՞նչն էր տարօրինակը :

Գնացքի մէջ ես նշմարեցի, որ Սահակ աղան իր մազերը սեւ սեւ ներկեր էր :

Միայն անկեղծութիւնը այլեւս զինք կրնար փրկել եւ բացատրել ինծի մեր Նիւ Եորք երթալու նպատակը :

Պոլսէն կը հասնէր աղջիկ մը, Սահակ աղայի հարսնցուն, մենք պիտի երթայինք դիմաւորելու եւ բերելու Շիքակօ :

Զիս իր հետ կը տանէր, որովհետեւ՝ հակառակ երեսուն տարի Ամերիկա ապրած ըլլալուն անգլերէնի մէջ կը կաղար եւ մէկը պէտք էր որ գործերը տեսնէր, ապա խօսէր խնդիրներու վերաբերմամբ, որոնց մասին Սահակ աղայի կողմէ խօսիլը անպատշաճ էր :

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար. – 2)

ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է Հայկ Խաչատրեանի «Հայկական օրացոյցների եւ օրացոյցների մատենագիտութիւն» աշխատութիւնը, որուն մէջ հեղինակը կը ներկայացնէ պատմութիւնը աշխարհի օրացոյցներու, որոնց շարքին նաեւ՝ հայկականը :

Երկրագունդի վրայ ժամանակին ընթացքը կախում ունի Արեւէն եւ լուսինէն. անոնց փուլերէն ստեղծուած է երեք տեսակ օրացոյցի համակարգ՝ լուսնային, լուսնա – արեգական եւ արեգակնային :

Լուսնի տարին արեւադարձային տարիէն կարճ է մօտ 11 օրով :

Վերջին երկու հազար տարուան մէջ համաշխարհային ճանաչում գտած են Յուլեան եւ անոր յաջորդող Գրիգորեան օրացոյցները :

Հռոմուլոսեանը աշխարհի երկարակեաց տարեգլուխ – օրացոյցներէն է, որ գոյատեւած է 708 տարի : Սակայն օրացոյցը սխալներ ունէր, չէր համապատասխաներ արեգակնային կամ լուսնա – արեգակնային հաշիւներուն : Զանոնք կարգաւորելու նպատակով Յուլիոս Կեսար Հռոմ կը հրաւիրէ անուանի տոմարագէտներ եւ աստղագէտներ : Բարեփոխուած այդ օրացոյցը Յուլիոս Կեսարի անունով կը կոչուի Յուլեան եւ գործածութեան մէջ կը մտնէ Ն. Ք. 45 Յունուար 1էն :

Յուլեան օրացոյցը տեւեց մօտ 16 դար, զայն փոխարինեց Գրիգորեանը : Հարցը այն էր որ Յուլեան օրացոյցը արեւադարձային տարիէն 11 վայրկեան եւ 14 երկվայրկեանով պակաս էր : 128 տարուան մէջ այդ տարբերութիւնը կը կազմէր մէկ օր :

Մինչեւ 1582 տարբերութիւնը դարձած էր տասը օր : Հռոմի Գրիգորիս ԺԳ. Պապի հրամանագրով 1582 Հոկտեմբեր 4էն ետք Յուլեան տոմարը կը ճշդուի՝ 10 օր առաջ դնելով : 1582 Հոկտեմբեր 5ի փոխարէն կը սկսի 1582 Հոկտեմբեր 15 հաշուել : Այդ ժամանակէն Յուլեան տոմարը իր անունը փոխելով Գրիգորիս Պապի անունով կը կոչուի Գրիգորեան :

Հայկական լեռնաշխարհի մէջ տոմարական հաշիւներ կատարուած են անյիշելի ժամանակներէն : 1946ին Թումանեանի շրջանի Սանահին գիւղին մէջ, Պեղումներու ընթացքին յայտնաբերուած է, երեք հազար տարուան հնութիւն ունեցող գօտի մը, որ ծառայած է նաեւ իբրեւ օրացոյց :

Հայկական ամիսներու անունները դիցաբանական ծագում ունին : Կարգ մը հայ տոմարագէտներ կ'ըսեն թէ Հայերու տոմարին ամիսները կոչուած են Հայկ Նահապետի 12 տղաներու եւ աղջիկներուն անուններով : Անոնց մէջ ուշագրաւ են Նաւասարդն ու Արեգը : Նաւասարդ կը նշանակէ Նոր Տարի (Նաւ – Նոր, սարդ – տարի) : Արեգը նաեւ հայկական բոլոր ամիսներու առաջին օրուան անունն է :

1513ին Վենետիկի մէջ լոյս տեսաւ «Պարզատումար »ը : Ասիկա հայերէն առաջին տպագիր օրացոյցն էր : Վերջին 460 տարիներուն լոյս տեսած են հազար տեսակէ աւելի հայերէն օրացոյց եւ տարեցոյց :

Մինչեւ վերջերս «Պարզատումար»ը կը սեպուէր նաեւ հայերէն առաջին տպագիր գիրքը : Սակայն այժմ «Ուրբաթագիրք»ն է (1512) որ կը հանդիսանայ հայերէն առաջին տպագիր գիրքը :

1757ին Վենետիկի մէջ սկսաւ լոյս տեսնել Մխիթարեան միաբանութեան օրացոյցը, որ աշխարհի ամէնէն երկարակեաց տպագիր օրացոյցն է, ամէնէն երկարակեաց պարբերական հրատարակութիւնը, որ ոչ մէկ տարի ընդհատուած է :

Խորհրդային Հայաստանի առաջին պատի օրացոյցները պատկերազարդած է Մարտիրոս Սարեան :

Ներկայիս ամէնէն շատ տարածուած հայկական օրացոյցը 1922էն ի վեր Երեւանի մէջ լոյս տեսնող պատի օրացոյցն է : 1972ին այդ օրացոյցը չորս հարիւր հազար տպաքանակով լոյս տեսած է :

…ալերած է անհատի պաշտամունքը :

Հանրագիտարանին մէջ Ստալին բնութագրուած է իբրեւ «ղեկավար դէմքերէն մէկը համայնավար կուսակցութեան» եւ իբրեւ « ակնառու տեսաբան ու քարոզիչ Մարքս – Լենինեան գաղափարախօսութեան » : «Ստալինի գործունէութեան դրական երեւոյթներուն տրնթեր, յատկանշուած է Հանրագիտարանին մէջ, նշուած է յիշատակուելին նաեւ անոր տեսաբանական ու քաղաքական բնոյթի սխալները : Անոր նկարագրին կարգ մը գիծերը բացասական դարձան » : Ստալին հեռացած է հաւաքական ղեկավարութեան սկզբունքէն եւ «քայլ առ քայլ, Ստալինի անձին պաշտամունքը հաստատուած է, որու հետեւանքով լուրջ ոտնակոխումներ արձանագրուած են խորհրդային օրինականութեան մէջ ու լուրջ վնասներ հասցուած՝ կուսակցութեան գործունէութեան եւ Համայնավարութեան կառուցման դատին» :

Հանրագիտարանին մէջ ոչ մէկ յիշատակութիւն կայ 1936–1938ի լայնածաւալ ձերբակալումներու մասին : Խօսք չկայ նաեւ խորհրդային – գերման ոչ-յարձակման դաշնագրին մասին. աւելցնենք, որ այս վերջին կէտը մատնանշուած էր Խորհրդային Մեծ Հանրագիտարանի 1957ի հրատարակութեան մէջ :

Թ. Ա. Թ.

(*) Բաղդատութեան համար յիշենք, որ Բրեժնեւի յատկացուած է 3 սիւնակ : Լենին միշտ կը մնայ առաջին դիրքի վրայ՝ 16 սիւնակներով :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ ՕՌԱՆԺԸՐԻԻՆ ՄԷՋ

Երեսնեակ մը նկարներ, որոնց մէջ արուեստագէտին վրձինը կարթած է ծովուն անթուելի դիւթախաղերը :

Մութաֆեան չի նկարեր ծովէն անբաժան նիւթեր, ինչպէս՝ աւազներու վրայ արեւի լոգանք առնողներ, նաւակայքերու քարափներ : Իր տեսողութեան անհատականութիւնը կ'ողողէ կտաւներուն ընդարձակ հորիզոնները լոյսերու շառայլով : «Մրափող առագաստանաւեր»ու խմբակին վրայ կը տարածէ իր վերջալոյսներուն հմայքը հեզիկային մթնոլորտով :

« Ծովը, ծովը միշտ վերսկսելի» : Այս շատ ծանօթ բանաստեղծութիւնը ներկայ է միշտ ցուցադրուած բոլոր նկարներուն վրայ : Մութաֆեան կ'օգտագործէ իր հարուստ երանգապնակին բազմազան կարելիութիւնները, հասնելու համար անհաւատալի վիրթիւօզիթէի մը նրբերանգներու ն :

Երբեմն խաղաղ ծով մըն է, տաք եւ լուսաւոր գոյներով ողողուն : Երբեմն (ինչ որ յաճախադէպ է) երկինքի խորքին վըրայ բոցավառող ծով մըն է, որ կը նկարէ երբեք հաւասարած կիրքով (ֆրէնէզի) :

Մութաֆեանի անզուսպ փուկը չի վարանիր չափուելու յանդգնութեան վտանգին հետ, որովհետեւ ունի արեւն իսկ հրդեհելու եւ զայն կտաւին վրայ տարածելու խոյանքը, ի խնդիր մեծ լուսատարածութիւններու փայլին (էֆէ) :

Այս նուրբ արուեստագէտին դիւթախաղերուն մեծութիւնը շատ ետ ձգած է տպաւորպաշտներու ակնախտիլ կտաւները :

Մութաֆեան կը նկարէ «մայրամտող արեւ » ներու երանգային խաղերուն ինքնեկութիւնը շատ ինքնավստահ վրձնումով, ու կը խրէ զանոնք «վերջ չունեցող երազներ»ու մէջ :

Ամբողջովին ծովուն նուիրուած այս ցուցահանդէսը, լաւագոյններէն մէկը մինչեւհիմա իր տուածներուն, կը զգացնէ մեզի, թէ Մութաֆեան զետեղած է ինքզինքը հմայիչ երազի մը մէջ, որուն մոգականութիւնը կը ներշնչէ իրեն կախարդող գոյներու հնչականութիւնը, ու կը տարածէ զանոնք կտաւներու վրայ, սահմանելու համար ծովուն հանգստացընող խաղաղութիւնը, եւ ընդարձակ երկինքներու դիւթանքը, հրաշալի պարտէզներու նման պսպղուն, լոյսերու ողողին մէջ :

Այս արուեստը, ամէն բանէ առաջ մթնոլորտի ու երազի արուեստ է, հաղուադէպ՝ որովհետեւ դժուարին, կը զետեղէ Մութաֆեանը նկարիչներու առաջին շարքի վրայ :

Ս. Տ'ԱՐԹԷԶ
(«Լա Ռըվիւ» Օգոստոս)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՃԵԼԻ ՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ԺԱՄԱՆՑ

Հայաստանի բնութիւնը, պատմական յուշարձանները մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն, որով բազմաթիւ ճամբորդներ, հետազօտողներ մեր երկիրը կը ժամանեն : Զանոնք կ'ընդունի նաեւ Հայաստանի «Սպուտնիկ » միջազգային երիտասարդական զբօսաշրջիկութեան գրասենեակը :

Այս տարի արտասահմանէն մօտ 1500 երիտասարդներ եւ Խորհ. Միութենէն 7000 զբօսաշրջիկներ արդէն շրջագայած են Հայաստանի մէջ :

Մեծ թիւով երիտասարդներ ալ Հայաստանէն Խորհ. Միութիւն ու այլ երկիրներ մեկնած են : Ասոնցմէ 1500ը այցելած են Լեհաստան, Արեւելեան Գերմանիա, Չեխոսլովաքիա, Հունգարիա, Ֆրանսա, Պելժիա, Ֆինլանտա :

Թէ մեկնողներուն, թէ եկողներուն հանգիստն ու ժամանցը հաճելի ձեւով կը կազմակերպէ «Սպուտնիկ» գրասենեակը :

×

ԱՐՇԱՒԱԽՈՒՄԲԸ ԻՋԱՒ ԼԵՌՆԵՐԷՆ

Հանրապետութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի կենդանաբանութեան հիմնարկութեան արշաւախումբը Երեւան վերադարձաւ հարուստ աւարով : Ազիզբեկովի եւ Եղեգնաձորի շրջաններուն մէջ մասնագէտները երկու ամիս շարունակ հայկական վայրի խոյեր որսացին, նպատակ ունենալով ստեղծել այդ հազուագիւտ կենդանիներէն կազմուած ցեղախումբ մը : Ասոնք պիտի տարուին Խոսրովի անտառը հաստատուած յատուկ բուծարանը, որ 250 հեկտար տարածութիւն ունի եւ Խորհ. Միութեան մէջ միակն է :

Արշաւախումբին ղեկավարը՝ Է. Մարգարեան պարզելով իրենց աշխատանքն ու հետապնդած նպատակը, յայտարարեց.

— Այսօրուան ընտանի ոչխարներուն նախնիքները, որոնք հնագոյն ժամանակներէ սկսեալ կ'ապրէին հայկական լեռնաշխարհը եւ հին անցեալին շատ տարածուած էին, կը բնակին լեռնային դժուարամատչելի գօտիները, ծովու մակերեսէն մօտ երկուքուկէս հազար մեթր բարձրութեան վրայ : Յաջողեցանք ձեռք ձգել երեք վայրի խոյեր :

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (174)

ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՄԷՍԹՐԻ ՏՆԱԿԸ

Այն անծանօթը որ սպառնական մնաս բառով մը նետած էր Ռօլանի երեսին, Օլիվօյօ պարտէզէն դուրս ելլելէ յետոյ ուղղակի ծովեզերք իջած էր :

Հոն, ցած դրան մը մօտենալով, սկսաւ դուռը զարնել :

Ներսէն ու դուրսէն քանի մը բառ փոխանակուեցան, որուն ետեւէն դուռը վերջապէս բացուեցաւ :

Անծանօթը վատահամբաւ սրճարան մը մտաւ, այնպիսի սրճարան մը ուր կը յաճախէին ստորին դասակարգի անպատիւ կիներ եւ որոշ բնակարան չունեցող նաւավարներ :

Ծերունի նաւավար մը անկիւնը սեղանի մը առջեւ նստած մրափելու վրայ էր . անծանօթը անոր մօտենալով ձեռքովը ուսին թեթեւ հարուած մը տուաւ :

— Դո՞ւն ես Սանտրիկօ, մըլտաց ծերունին գլուխը վեր վերցնելով :

— Այո՛, ժամը եկած է, պատասխանեց դաւաճանը :

— Ո՞ւր մնացիր, մարդ Աստուծոյ : Երեք գիշեր է հոս անքուն քեզի կը սպասեմ :

— Եկո՛ւր, ըսաւ Սանտրիկօ :

Երկու մարդիկը դուրս ելան :

— Հիմա ի՞նչ պիտի ընենք, հարցուց ծերունի նաւավարը :

— Զիս ճահիճներէն պիտի անցընես եւ շատ շուտ :

— Նաւը պատրաստ է… նաւավարներն ալ նաւուն մէջ երեք օր է մեզի կը սպասեն… : Բայց ինչո՞ւ ասանկ տակն ու վրայ եղեր ես… ետեւէդ մա՞րդ ինկած է… :

— Ո՛չ, այդ կողմէն վախ չունիմ… : Պիտի հարստանանք, պիտի հարստանանք, կողոպուտը առնելու կ'երթամ… : Դուն ալ քու բաժինդ պիտի ունենաս… :

— Կլորի՞կ բան է… :

— Թէ՛ կլոր, թէ՛ խղոտ… :

Այս խօսակցութենէն տասը վայրկեան յետոյ Սանտրիկօ նաւ մտած էր եւ նաւակը երկու թիավարներու կողմէ մղուելով արագօրէն կը հեռանար ցամաքէն :

Երբ արեւը ծագեցաւ, Սանտրիկօ ցամաք ցատկելէ յետոյ խօսքը ծերունի նաւավարին ուղղելով ըսաւ.

— Հոս ինծի սպասէ :

Եւ Մէսթրի ճամբան բռնեց :

Երբ Ծուանայի բնակած տունին մօտեցաւ, պզտիկ քննութիւն մը բանալով քանի մը ժամուան մէջ իմացաւ թէ նոյն մարդիկը կը բնակէին հոն, այսինքն Ծուանա, Քանտիանօն եւ Էմբէրիայի աղջիկը՝ Պիանքան :

Այսպէս, ապահովելէ վերջ որ տնեցիները միակ էին Սանտրիկօ վատահամբար պանդոկ մը հաստատուեցաւ, ուր մեծ ախորժակով ճաշեց : Յետոյ պանդոկապետէն կառք մը ուզեց :

— Իմ սայլակս կայ, ձորի մը ունիմ որ ձիէ մը աւելի ուժով է, պատասխանեց պանդոկապետը :

— Ինծի կը վարձէ՞ք, ըսաւ Սանտրիկօ :

— Այո՛, բայց կառապան չունիմ :

— Ես կառապանութիւն գիտեմ, ինքս կրնամ վարել :

— Գործերնիդ լմնցնելէ յետոյ դուք հո՞ս պիտի դառնաք կառքը ինծի դարձնելու համար :

— Ո՛չ, վստահելի մէկու մը պիտի յանձնեմ որ ձեզի բերէ : Կրկին գին պիտի վճարեմ ձեզի :

Պանդոկապետը ժխտական ձեւով մը գլուխը թօթուեց :

— Եթէ այս պայմանով վարձել չէք ուզեր ծախեցէք : Ես գնորդ եմ, առաջարկեց Սանտրիկօ :

Սակարկութիւնը յարմարեցաւ : Գիշերը վրայ հասաւ : Սանտրիկօ ինքն իր ձեռքով ջորին սայլակին լծեց եւ պանդոկապետին աչքերուն առջեւ կառք մտնելով դէպի Թրէվիզ ճամբայ ելաւ :

Հինգ հարիւր քայլի չափ յառաջանալէ յետոյ, կառքը ետ դարձուց, ետ վերադարձաւ եւ եկաւ կանգ առաւ այն տան առջեւ ուր Ծուանա կը բնակէր ծերունի Դուքսին եւ Էմբէրիայի աղջկան հետ :

Ժողովուրդի զաւկին՝ Ծուանայի վրայ ակնարկ մը նետելու ժամը եկած է :

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Սէն - Ժերոմի Հայաստան խումբը ցաւակցութիւն կը յայտնէ.— Այրի Տիկին Սիրարփի Սի - մոնեանի, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Սիմոնեանի եւ Զաւկին Տէր եւ Տիկին Յակոբիկ Սիմոնեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Սերոբ Քէհէեանի եւ զա- ւակներուն, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մաւ- եանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Խորէն Ուլուսեանի եւ զաւակներուն, Պ. Պաղտասար Տիրատուրեանի եւ զաւակ - ներուն եւ համայն ընտանեկան պարա - գաներուն, իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, աներին, ազգականին, խնա - միին ողբացեալ՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 12 Սեպտեմբեր, Տօն է Վե - րացման Սուրբ Խաչի, Խաչվերաց է:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկըր- տիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն Ս. պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, (Կա - թողիկոսական պատուիրակ Հայոց Եւ - րոպայի):

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին, պատարագ՝ ժամը 10ին:

Երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի ժամերգութիւն, եւ խաչվերացի մեծա - հանդէս ԹԱՓՕՐ - ԱՆԴԱՍՏԱՆ՝ ռէհա - նով :

×

Երկուշաբթի, Սեպտ. 13, յիշատակ է Մեռելոց :

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին Ս. պատարագ կը մատուցուի, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի ՀՈԳԵՀԱՆ - ԳԻՍՏ վասն ՀԱՄՕՐԷՆ ՆՆՋԵՑԵԼՈՑ :

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի Սեպտեմբեր 12ին, Վերացման Խաչի տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսա- ւոր պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Անդաստան:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30ին, Պատարագ ժամը 10ին, Անդաստան ժա- մը 11.30ին:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԷՊԻ

ՆՈՐ ԿԵՍԱՐԻԱ ՄԵՐ ՆՈՐ ԲՈՅՆԸ

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութիւնը առաջին անգամ ըլլալով կազմակերպած է

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հայրենակիցներուն եւ փափաքող բարե- կամներուն համար Հոկտ. 8էն 23

բարեկամական գին՝ 2450 ֆր.

ղրկել՝ անցագիր եւ չորս նկար
առ հաշիւ՝ 500 ֆրանք

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ, ԱՌԻԹԸ ԵԶԱԿԻ Է

Ուխտագնացութիւն՝ Նոր Կեսարիա, հրաւիրուած ենք հանդիսաւոր բացման Թալաս Պողոտայի: Այցելութիւն Սուրբ Էջմիածին: Այցելութիւն՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը

Արձանագրութեան համար ամէնէն ուշը դիմել մինչեւ Սեպտեմբեր 15՝

Յակոբ Վէզիրեանի՝
84, rue A. Guyot, 92270 BoisColombes
Tél. 242-14-81

Գէորգ Սաատէթեանի
18 rue de Picardie, Paris 75003
Tél. : 887-99-06

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի տիկին Հայկանոյշ Թէրզեան իր ամուսնոյն մահուան 4րդ տարելիցին առ- թիւ, հարիւր ֆրանք կը նուիրէ ի նը - պաստ Լիբանահայութեան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ հարիւր ֆր. Յառաջին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ալֆորվիլ.— Հայ Մշակոյթի Տան Վար- չութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները՝ Հինգշաբթի 9 Սեպտեմբեր ժամը 20.30ին քաղաքապետութեան հան- դիսասրահը 22, Ռիւ Վոլթէր:

Օրակարգ. Տան Հանդիսաւոր Բացման պատրաստութիւններ եւ այլ հարցեր:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Կին մը կամ օրիորդ մը կը փնտռուի ընտանիքի մը մէջ քոնֆէքսիոնի համար, լաւ վճարում, կարելի է նաեւ մայր ու աղջիկ մը կամ երկու քոյրեր: Երթեւե - կութեան դժուարութեան համար, բնա - կութիւն եւ ճաշ ալ կարելի է կարգադրել:

Մանրամասնութեանց համար, գրել՝

APARATYAN V.
10, allée Louis-Blériot
93390 Clichy-sous-Bois

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Լիբանահայ երիտասարդ մը հաշուապահի աշխատանք կը փնտռէ, գիտէ ֆրանսե - րէն, անգլերէն (եւ հայերէն):

Դիմել Յակոբ Քիւրտօղլեան,
40, rue de la Colonie
75013 Paris
կամ հեռաձայնել 606 93 51 :

Գեղարուեստական
փառատօն

Կազմակերպուած
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԿՈՂՄԷ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ
THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
PARIS

ԼԻՈՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ քոյրերը մանկապարտէզ կը բանան Սէն Սիր... լերան կողքին, բուրաստանի մը մէջ:

Երթեւեկը սեփական քառով մը ապա - հովուած է, քաջալերեցէք այս ձեռ - նարկը: Հեռաձայնել՝

47 – 28 – 65

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

RESTAURANT

Le Samovar

cuisine et spécialités russes

- Ambiance Musicale -

14 rue Sauval 75001 Paris
métro Louvre
fermé le dimanche

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 9) ժա- մը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կո - միտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հը- րաւիրէ Լիոնի եւ Ս. Մօրիսի իր ընկեր - ները, այս Չորեքշաբթի, 8 Սեպտ., երե- կոյեան ժամը 8.30ին, սովորական հա - ւաքատեղին:

Ընկերներու ներկայութիւնը պարտա - ւորիչ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Hôtel du Parc

Տնօրէնութիւն
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Հրաշալի բնութեան մէջ, Մարսէյլէն 100 քիլոմեթր

SAINT-ETIENNE - LES - ORGUES
(ALPES DE HAUTE-PROVENCE)
Alt. 700 mètres
Tél. : 13 ou 79
« LE RELAIS DES GOURMETS »

Հանգստաւէտ սենեակներ — Ամէն յարմարութիւն
Parc-calme
Տրամադրելի նաեւ հարսնիքի, հաւաքոյթի, սէմինէրի եւն.
Հարաւի արեւը, Ալպեաններու շուքը, հանելի մթնոլորտի մը մէջ
ՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որ- բերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն գիշերային ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերաթոն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդի- սաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկ- տեմբեր 16:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 10էն 22 :
Փակ է Կիրակի եւ տօնական օրերը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահագդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատա- րակելի եւ սովորական ծաւալով ազ- դերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի
90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ
եօթը հոգինոց իր խումբով
ԵՒ
JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը:
ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային:

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e
Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ կարսի տէօնէր
Երեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր - մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
9
JEUDI
9 SEPTEMBRE
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1.20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

52րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 13.679
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52 ANNÉE — N° 13.679

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՔՈՐՍԻՔԱՅԻ ՅՈՅՅԵՐԸ

— o —

Երեքշաբթի օր մթնոլորտը յանկարծ կրկին լարուեցաւ Քորսիքայի մէջ եւ ի վերջոյ կէս գիշերին մօտ, Այաչիոյի օդակայանը՝ Քամփօ Տէլ Օռօ, ցուցարարները կրակի տուին Էռ – Ֆրանսի Պօյինկ 707 մը :

Կղզիին «ինքնավարներն» են որ գործի անցան: Այս անդամուան կատաղութեան պատճառն էր Ֆինէսքի, որ մեծ պարագլուխ մը չէ թէեւ (մէկ տարի յետաձգուած բանտարկութեան դատապարտուած էր, Ալեռիայի միջադէպերուն համար) բայց վերջերս բաւական գրգռութեանց առիթ տուած էր: Օգոստոս 30ին Ֆինէսքի իր բեռնակառքերով արգելք հանդիսացած էր Նափոլէոն զբօսանաւին ճամբայ ելլելուն, կ՚ուզէր անպայման իր ապրանքներն ալ բեռցնել, ոմանք նոյնիսկ ըսած էին որ հրացան պարպած է ապահովութեան ուժերուն վրայ: Բայց հաւանաբար վկաները «լաւ տեսած չէին» քանի յաջորդ օրուան դատավարութեան ուրիշ վկաներ վստահեցուցած էին, որ հրացանը օդին մէջ պարպած է եւ Ֆինէսքի վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր (յետաձգումով), որու 15 օրը սակայն առանց յետաձգումի: Երեքշաբթի օր, ուրեմն իր ազատագրումը կը պահանջէին իր համախոհները եւ մանաւանդ ապրանք փոխադրողներու Սթռատա Քորսա սենտիքան, որուն նախագահն է: Ուրեմն քորսիքական «հակազպում» կոմիտէն ցոյց մը կազմակերպած էր: Այս շարժումին մաս կը կազմեն ոչ միայն ինքնավարապաշտ խմբակները այլեւ ՓԷ[illegible] Իւի անդամներ: Ժամը 16ին շուրջ հարիւր հոգի կայարանը հաւաքուած էին քորսիքական դրօշակներով եւ ցուցատախտակներով, ուր գրուած էր՝ Լիպերթա:

Սթռատա Քորսայի շուրջ երեսուն բեռնատար կառքեր խմբուած էին եւ պիտի ուղղուէին դէպի քաղաքին կեդրոնը երբ միջամտեցան ոստիկանական եւ ապահովութեան հանրապետական գունդերուն (ՍԷ ԷՐ ԷՍ): Ուրեմն ետ դարձ ըրին եւ մտան Քամփօ Տէլ Օռօյի օդակայանը, պաշարելով երկու օդանաւ :

Վիճաբանութիւններ, սպառնալիքներ եւ զանազան ապարդիւն բանակցութիւնները պիտի տեւէին մինչեւ ժամը 23 երբ ցուցարարները գործածելով իրենց սպառնալիքը կրակի կուտային Էռ Ֆրանսի Պօյինկը: Նախապէս հինգ զինեալ ցուցարարներ ստիպած էին անձնակազմը, որ օդանաւը տանի վազքուղիին ծայրը եւ հոն միայն ձեռնառումբերով կրակի կուտային օդանաւը : 6

Ներքին նախարարը որոշած է վճռական ըլլալ եւ արդէն ութսուն հոգի ձերբակալուած են Գեղեցկութեան կղզիին մէջ, բայց հրդեհումին հեղինակները դեռ չէին բռնուած Չորեքշաբթի առտու :

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

— × —

Ուաշինկթընէն կը հաղորդեն որ գաղտնի տեղեկագիր մը յանձնուած է Ծերակոյտի արտաքին յարաբերութեանց կոմիտէին, որ կը յանձնարարէ յետաձգել որոշումը ինչ կը վերաբերի Թուրքիոյ մէկ միլիառ տոլարի զինուորական օժանդակութեան : Տեղեկագիրը կը պարզէ ազդեցիկ դեմոկրատներու տեսակէտը, որոնց համար ամերիկեան քաղաքականութիւնը Թուրքիոյ զինուորական օժանդակութեան վերաբերեալ, որ կ՚երկարի չորս տարուան վրայ, պէտք է կամաց ընթանայ: Առնուազն որեւէ որոշումը յետաձգուի մինչեւ այն ատեն, երբ ամերիկեան Քոնկրեսը (խորհրդարան) պատրաստ ըլլայ նաեւ վերջնական որոշում տալու Յունաստանի ըլլալիք 700 միլիոն տոլարի զինուորական օժանդակութեան մասին : Տեղեկագիրը նկատի չառներ կառավարութեան այն պատճառաբանութիւնները, ըստ որոնց խզում մը Թուրքիոյ ամերիկեան կայաններու համաձայնագրին կրնայ վտանգել յետագայ որեւէ կարգադրութիւն Կիպրոսի շուրջ, Թուրքերու եւ Յոյներու միջեւ : Տեղեկագրին հեղինակը՝ Ուիլլըմ Ռիչըրտսըն մերժած է որեւէ բան ըսել, պատրուակելով որ իր ուսումնասիրութիւնը «ներքին աշխատանքի փաստաթուղթ» մըն է, արտաքին յարաբերութեանց կոմիտէին պատկանող : Կառավարութիւնը վերջերս շատ ճնշում բանեցուցած է Ծերակոյտի եւ Ներկայացուցիչներու ժողովի անդամներուն վրայ, որ որոշում տան Թուրքիոյ օժանդակութեան մասին, հակառակ պարագային Թուրքերը կրնան մշտական կերպով փակել ելեկտրոնիկ այն երեք տեղեկատուութեան կայանները, որ կան Թրքական հողին վրայ, իբրեւ Ատլանտեան անդամի մասնակցութիւն : Տեղեկագրին մէջ կ՚ընդունուի որ Թուրքերը կրնան կարծրացնել իրենց դիրքը կայաններու հարցերուն համար, բայց կը կասկածին թէ Թուրքիա որեւէ այլ «ելք» ունենայ, եթէ օժանդակութեան հարցը յետաձգուի մինչեւ գալ տարի :

Տեղեկագիրը ընդհանուր ձեւով կը պարզէ Խորհրդարանի դեմոկրատ անդամներուն կարծիքը : Ասոնք միշտ քննադատած են Թուրքիոյ անզիջող դիրքը Կիպրոսի հարցին մէջ :

×

Բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են հակամարտ ուսանողներու միջեւ Իզմիրի Եգէական համալսարանի Քամփիւսին մէջ եւ 16 հոգի վիրաւորուած է որոնց երեքը՝ ծանրօրէն, ըստ մամուլի Անատոլու գործակալութեան: Ոստիկանութիւնը 13 հոգի ձերբակալած է: Անգարայի ճարտարապետական ակադեմիայի շէնքին առջեւ տեղի ունեցած բախումներու ատեն ուսանող մը մեռած է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Երեւան (հեռատիպ, Սեպտ. 2)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԸ

1976 – 77 ուսումնական տարին սկսած է Հայաստանի մէջ Սեպտեմբեր 1ին: 1349 դպրոցներու մէջ այս տարի կ՚ուսանին 611 հազար աշակերտներ, որոնցմէ 58 հազար մանուկներ առաջին անգամ է որ ոտք կը դնեն դպրոցէն ներս: 35 հազար պատանիներ ու աղջիկներ միջնակարգ կրթութիւն կը ստանան բանուոր երիտասարդութեան դպրոցներուն մէջ, գիշերօթիկ եւ յատուկ ուսումնական հաստատութիւններու աշակերտներու թիւը կը հասնի 11 հազարի: Մանկավարժական խումբերը ամբողջացած են 2200 նոր մասնագէտներով, որոնցմէ 1800ը բարձրագոյն կրթութիւն ունի : 42 հազար ուսուցիչներ լծուած են հասնող սերունդի ուսման ու դաստիարակութեան գործին : Միայն այս ուսումնական տարին 7.5 միլիոն ռուբլի տրամադրուած է դպրոցներու նիւթական հիմքի ամրապնդման համար :

×

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի «Սովետական Գրող» նորակազմ հրատարակչութիւնը 1977ին պիտի հրատարակէ սփիւռքի հայ կարգ մը գրողներու գործերը: Այսպէս, լոյս պիտի տեսնեն Ուիլեըմ Սարոյեանի տասնեակ մը պատմուածքները՝ Գրիգոր Քէշիշեանի թարգմանութեամբ, Զահրատի բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն, Յակոբ Օշականի պատմուածքները, վէպերը, թատերախաղերը, յօդուածները՝ «Գրական ժառանգութիւններ» խորագով, Թորոս Թորանեանի ճամբորդական ակնարկներն ու գրական դիմանկարները՝ «Ուր են տանում ճամբաները» խորագրով:

×

ՀԱՐԱՒՍԼԱՒ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստան այցելած են հարաւ – սլաւ գիւղատնտեսագէտներ: Հիւրերը այցելելով խաղողագործութեան, գինեգործութեան եւ պտղաբուծութեան գիտական հետազօտական հիմնարկութիւնը, ծանօթացած են խաղողի եւ պտուղներու մշակոյթի մեթոտներուն: Մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած են տեւական սառեցման մեթոտով պտուղի եւ բանջարեղէնի վերամշակման ուղղութեամբ հայ գիտնականներու կատարած հետազօտութիւններուն :

×

Ս. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայաստանի ժողովրդական ստեղծագործութեան տան մէջ կազմակերպուած է ինքնուս նկարիչ Սպարտակ Հայրապետեանի գործերուն ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են երեսուն աշխատանքներ՝ բնանկարներ, դիմանկարներ եւ նատիւրմորթներ :

×

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԹԵԹԵՒ ԱԹԼԷԹՆԵՐՈՒ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան թեթեւ աթլեթիկայի խմբական ախոյենութեան մրցումները տեղի ունեցած են Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտը | Մրցումներուն մասնակցած են աւելի քան վեց հարիւր մարզիկներ: Երեք հազար մեթր արգելավազքի ախոյեան հանդիսացած է 24 տարեկան Երեւանցի մարզիկ Արտաշէս Միկոյեան, որ տարածութիւնը կտրած է 8 վայրկեան 52,4 երկվայրկեանէն: Լենինականցի Յովհաննէս Ստեփանեան ցատքի մէջ երրորդ հանդիսացած է՝ 7,52 մեթր ցատքելով :

Քանի մը տողով

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ կռիւները կը շարունակուին ըստ աջ թէ ձախ զինուորական զեկոյցներուն :

ԳԱՀԻՐԷԻ ժողովրդական թաղամասերէն՝ Սայետա – Զէյնապի եւ Էլ – Ահպարի մէջ, բուռն բախումներ տեղի ունեցած են առջի օր ոստիկաններու եւ քաղաքացիներու միջեւ: Ամբոխը ջարդուփշուր ըրած է փողոցի լամբարները եւ նոյնիսկ երկու ոստիկատուն յարձակման ենթարկուած են : Կը թըւի թէ ոստիկանութեան կատարած ընթացիք քննութիւն մըն է որ այլ բնոյթ առած է եւ իսկական կռիւի վերածուած, 8000 հոգի ձերբակալուած է: Գործողութիւնը կը վերաբերէր ձերբակալելու ընկէք մաքսանենգներ, ինչպէս նաեւ թըմբեցուցիչի եւ պոռնկագրութեան :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Ներքին նախարարութեան մէկ պաշտօնեան գաղտնի տեղեկագիր մը պատրաստած է, ըստ որուն 1978ին Գալիլիոյ բնակչութեան մեծամասնութիւնը արաբ պիտի ըլլայ : 1975ին միայն արեւմտեան Գալիլիոյ բնակչութեան 67 առ հարիւրը արաբ էր մինչ ընդհ. բընակչութեան միայն 14 առ հարիւրը արաբ է: Այս կացութեան առաջքն առնելու համար, տեղեկագիրը կ՚առաջարկէ ջընջել ընտանեկան նպաստները բազմանդամ ընտանիքներուն, քաջալերել արաբ ուսանողները որ արտասահմանեան համալսարան երթան եւ հոն մնան եւ սահմանափակել արաբ գործաւորութիւնը իսրայելեան ճարտարարուեստի մէջ :

ՎՐԻՊԱԿ.— «Յառաջ»ի Սեպտեմբեր 8ի թիւին, (Ա. էջ) Մաքսիմոս Ե.ի յայտարարութեան մէջ, տողերը իրարու խառնուած ըլլալով, անհասկնալի դարձած է Բ. պարբերութեան. մէկ մասը որ 5րդ տողէն պէտք է ըլլայ.— « Թող լաւ գիտցուի որ նուիրական կը նկատենք Պաղեստինեան դատը: Այդ խարցը պէտք է արագ եւ արդար լուծում մը գտնէ: Միակը եղանք որ մեր թեւերը բացինք Պաղեստինցիներուն ... եւն.» :

«ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ»ԻՆ ԲԱԺԻՆԸ...

Մեր նախորդ խմբագրականով կը յանձնարարարէինք «միտք պահել» անունը Փարիզի «Հայ Արուեստի Զարգացման Միութեան» (Քաթրա),— բառին անխաթար առումով ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ծառայութեան կոչուած արուեստագէտ – արուեստասէրներու համախմբումին, որ թէեւ հինգ տարիներու վաստակ ունի արդէն, սակայն մատնուած է նիւթական անձկութիւններու :

Միութեան անխոնջ վարիչը՝ Պ. Գրիգոր Համբարձումեան, որ արուեստի ազնիւ կիրքին կը միացնէ մշակութային շարժումը ժողովրդականացնելու տենդը, Փարիզի մեր պաշտօնակից «Յառաջ»ի մէջ անդրադառնալով պիւտճէական լուրջ դժուարութիւններու՝ կը գրէ.

— «Ակներեւօրէն յայտնի կ'ըլլայ որ զուտ մշակութային եւ արուեստի ճամբով փորձուած շարժումը ինքզինք պարտադրելու աստիճան հզօր պահանջներ ստեղծելու ատակ չէ տակաւին՝ այժմեան Հայկական Սփիւռքի պայմաններով, մինչեւ իսկ եթէ համոզուած ըլլանք բոլորս ալ թէ այդ ալ ճամբայ մըն է ազգապահպանման :

...«Քաթրա հասած է այլեւս հանգրուանի մը, ուր՝ ունենալով հանդերձ գոհունակութիւնը իր տարած սկզբնական աշխատանքին՝ պարտի հարց տալ ինքն իրեն թէ շարժումը որո՞ւ եւ ինչո՞ւ համար շարունակելու հարկին տակ կը գտնուի :

«Եթէ սահմանեալ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին կարենայ գտնել միջոցները իր անբաւարարութիւնները լրացնելու եւ պէտք եղած որակն ու տարողութիւնը չպարտադրուին՝ ժամանակի եւ նիւթական զոհողութիւնները արդարանալի չեն մնար» :

Աւելցնենք անմիջապէս որ Պ. Համբարձումեանի երկարաշունչ յօդուածաշարքէն քանի մը տողեր միայն մէջ բերինք : Երեք մասերէ բաղկացած իր տեղեկատուութեանց, լուսաբանութիւններուն եւ պարզաբանումներուն մէջ՝ ան կը յիշատակէ թէ՛ դրականը թէ՛ բացասականը, թէ հրճուանքը թէ տխրութիւնը, եւ — ընդգծենք էականը — յուսախաբական չեշտ չունի. տրամադիր չէ ընկրկելու: Ընդհակառակն, կը հաւատայ որ կարելի է դարմանել նիւթական անձկութիւնները, եթէ մասնակից արուեստագէտներուն ու արուեստի հաւատաւոր անդամներուն չափ զոհաբերել գիտնան նաեւ հայապահպանումով մտահոգ հայ մարդիկ ...

Աւելի՛ն :

Պ. Համբարձումեան կը պարզէ հանրութեան որ «Հայ Արուեստի Զարգացման Միութիւնը» պիտի չամփոփուի լոկ երգանուագային որակաւոր նախաձեռնութիւններու մարզին մէջ, երաժշտական արուեստի շրջագծին մէջ :— «Հընչած է ժամը մօտենալու արուեստի բոլոր միւս գետիններուն, եթէ կարենանք կանգուն պահել շարժումը» :

Հրատարակած են արդէն Ռուբէն Մելիքէն ֆրանսերէն բանաստեղծութիւններ եւ կը ծրագրեն հրատարակել երկու նոր «տետրակ»ներ՝ մին ժամանակակից Իրանահայ բանաստեղծներու յատկանշական էջերով, միւսը՝ ողբ. Բիւզանդ Թոփալեանի նուիրուած :

Պիտի չուզենք մեր յոռետեսութիւնը խառնել Պ. Համբարձումեանի ազնիւ խանդավառութեան ու չափաւոր մտահոգութեան, եւ պիտի մաղթենք որ շարժումը չկասի :

Սակայն, եթէ հարցին խմբագրական սիւնակէ մը ներս մուտքը հարկ է արդարացնել՝ պիտի ուզենք ընդհանրականօրէն ազգային վէրքը նշդրակել ու ըսել, թէ մշակութային անխառն շարժումներու եւ բարձրորակ իրագործումներու հանդէպ հետաքրքրութիւնը — մանաւանդ ՁԵՌՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ — օրէ օր կը դառնայ աննշան փոքրամասնութեան մը միայն յատուկ արժանիք :

«Քաթրա»յի նման կորիզներ ոչ միայն հայապահպանումի, այլեւ հայաճանաչումի ազդու, յարգելի, լուրջ ու հաւաստի միջոցներ են: Բաւական է թերեւս յայտնել որ ֆրանսական արուեստի շրջանակներուն մէջ ցարդ իրագործուած աշխատանքը իր պատուաբեր անդրադարձները ունեցած է :

Սակայն մեր դժբախտութիւնը հոն է որ, փոխանակ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒ՝ մենք մեր քարոզչութիւնը կը փորձենք վստահիլ ... ոսկեգմբէթ տաճարներու, առ ու պատառ ձեռնարկներու, անորակ եւ ձախորդ ցուցադրութիւններու :

— «Եթէ պէտք եղած որակն ու տարողութիւնը չպարտադրուին, կ'ըսէ Պ. Համբարձումեան, ժամանակի եւ նիւթական զոհողութիւնները արդարանալի չեն մնար» :

Հանրութիւնը կ'ըմբռնէ՞ այս տողին ետեւ պարտկուած արդար ախտանշումը :

Մենք երա՛մ - երամ կը խուժենք դէպի հասարակ նուագածութեան սրահները, աժէմ – չաժէմը կը հարստացնենք իր «Նունէ – Նունէ»ներուն եւ կաթրատային երաժշտութեան «յաղթակա՜ն ելոյթներուն» համար, բայց երբ բարձրորակ արուեստը կը խօսի՝ կը նախընտրենք կծկուիլ տան բազմոցներուն վրայ եւ գոհանալ հեռատեսիլային թեթեւ ժամանցներով. տարբեր խնդիր՝ որ բոլորս ալ «հայապահպանում» կը ծամենք եւ «հայաճանաչում» կը հոլովենք շարունակ :

Ծախու «արուեստ»ին եւ անգին արուեստին այս զուգահեռը կ'ընենք ո՛չ թէ դատապարտելու համար առաջինը, այլ միայն ընդգծելու համար թէ երկրորդն է փրկարարը :

Եւ եթէ որոշ դասակարգ մը առաջինով կրնայ ... փրկուիլ Թրքական երգի կապանքներէն, երկրորդով միայն կը յաւերժանայ Հայութիւնը :

Ո՞վ պիտի կարենայ համոզել հայ ունեւորը, թէ Աստուծոյ տան չափ էական է Արուեստի տաճարը, եւ եթէ կ'ուզէ անմահանալ, բաւական չէ երկնքի թագաւորութիւնը: Կարեւորը՝ Ազգը երկրի վրայ կարենալ ապրեցնելու հարցն է, որ խունկով եւ աղօթքով չիրագործուիր :

— Անհրաժեշտ է ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇՈՒՆՉԸ :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Հայաստանի լուսաւորութեան նախարարութիւնը Ապրիլ 30ին հաստատած էր Հայոց Պատմութեան դասաւանդութեան նոր ծրագիրը՝ գործադրելի ներկայ ուսումնական տարեշրջանէ սկսեալ: Այս նոր ծրագիրը կը վերաբերի նախակրթարաններու 7 եւ 8րդ ու միջնակարգ վարժարաններու 9 – 10րդ դասարաններուն (*) :

Դասաւանդութեան համար նախատեսուած ժամանակամիջոցն է՝ եօթնէն տասներորդ դասարաններուն համար, ընդամէնը 77 – 78 ժամ, բաժնուած հետեւեալ ձեւով.— 7րդ եւ 9րդ դասարաններ՝ տարին 22ական ժամ, 8րդ եւ 10րդ դասարաններ՝ տարին 17ական ժամ :

Առ ի ծանօթութիւն հետաքրքրական է գիտնալ դասաւանդութեան նիւթերը դասարանի կարգով: Եօթներորդ դասարանի աշակերտներուն համար սահմանուած է հայ ժողովուրդի պատմութեան այն երկար ժամանակաշրջանը, որ կ'երկարի հնադարեան համայնական ու ստրկատիրական կարգերէն մինչեւ ռուսական բանակներու մուտքը Արեւելեան Հայաստան: Յաջորդ՝ ութերորդ դասարանի աշակերտներուն համար սահմանուած է Արեւելեան Հայաստանի Ռուսաստանի կցումէն մինչեւ ԺԹ. դարու վերջերը երկարող պատմութիւնը : 9րդ դասարանին մէջ պատմութեան ժամանակաշրջանը կը սկսի Հայաստան Ի. դարու սկիզբները նիւթով ու կը վերջանայ Խորհ. Հայաստան ընկերվարութեան յետագայ զարգացման ժամանակաշրջանի պատկերացումով: Վերջինը՝ տասներորդը, դասաւանդութեան նիւթ ունի ընկերվարական հասարակութեան ամբողջացումը եւ մինչեւ մեր օրերը հասնող տարիները:

Անհրաժեշտ է ճշդել, թէ ներկայ՝ 1976 1977 ուսումնական տարեշրջանը կարգ մը լուրջ դժուարութիւններ վերապահած է թէ՛ ուսուցիչներուն, թէ՛ աշակերտներուն, այս մարզէն ներս: Արդարեւ, մինչեւ անցեալ ուսումնական շրջանը, որ վերջ գտած էր Յունիսին, գործադրութեան դրուած էր Հայոց Պատմութեան դասաւանդութեան նախկին ծրագիրը, որով 1976 - 1977ը, փոխանցման ժամանակաշրջան մը կը նկատուի: Հետեւաբար, դասարանէ – դասարան անխուսափելի պիտի դառնան պատմութեան կարգ մը երեսներու կրկնութիւնը եւ կամ անծանօթ էջերու ուսուցումը: Ընդհանուր ձեւով բոլոր դասարաններն ալ ծանրաբեռնուած պիտի ըլլան: Այս իրողութիւնները նկատի առնելով է, որ լուսաւորութեան նախարարութիւնը յատուկ կարգադրութիւններ ըրած է բացառաբար ներկայ տարեշրջանին համար(**) :

Նոր ծրագրով սահմանուած կարգ մը նիւթեր արդէն պատկերացուած են մամուլով: Ընդհանուր գաղափար մը կազմելու համար կը ներկայացնենք 7.8րդ դասարաններու դասընթացքներուն առաջին երեք նիւթերը մանրամասն :

Հնադարեան – համայնական եւ ստրկատիրական կարգերը Հայաստանի մէջ. Ա. նիւթ՝ Հայաստան հեռաւոր անցեալին (դասաւանդութեան յատկացուած է մէկ ժամ) :

Հնադարեան – համայնական կարգերը Հայաստանի մէջ: Հայկական լեռնաշխարհը: Հնադարեան մարդուն բնակավայրերը: Հայկական լեռնաշխարհի ցեղերն ու ցեղախումբերը: Անոնց ընկերային - տնտեսական կարգուսարքը: Հնադարեան – համայնական կարգերու քայքայումը եւ դասակարգային գոյավիճակի հաստատումը :

×

Բ. նիւթ՝ Ստրկատիրական կարգերը Հայաստանի մէջ (3 ժամ) :

Բիայնիլի (Ուրարտու) : Բիայնիլի - Ուրարտու ստրկատիրական պետութեան կազմութիւնը: Ընկերային – տնտեսական յարաբերութիւնները: Պետական կառոյցը: Էրեբունիի (Երեւան) հիմնադրութիւնը : Բիայնիլիցիներու դերը հայ ժողովուրդին կազմաւորման հոլովոյթին մէջ :

Հայ ժողովուրդի կազմաւորումը :

Բիայնիլիցիներու եւ տեղացի այլ ցեղերու ձուլումը հայկական ցեղերու հետ: Հայկական պետական կառոյցներու ծագումը: Հայաստանի տնտեսական զարգացումը :

Հայկական միացեալ պետութեան կազմութիւնը եւ զօրացումը .

Մեծ Հայքի սահմաններու ընդարձակումը: Երկրին տնտեսութիւնը: Արտաշատի կառուցումը: Հայաստանի ներքին եւ միջազգային գոյավիճակը Ք. Ա. առաջին դարու սկիզբը: Տիգրանակերտի կառուցումը: Տնտեսութեան զարգացումը: Ընկերային – տնտեսական կարգու –

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԳԱՑՈՂ ՀԱՐՍՆՑՈՒՆ

Բոլորը հասկնալէ յետոյ՝ ես անցայ գործնական քայլի :

Անկեղծօրէն որոշեցի օգնել իմ բարեկամիս :

— Դուն աղջիկը տեսած ես հարցուցի :

— Ոչ, չեմ տեսած, պատասխանեց Սահակ աղան :

— Ապա ի՞նչպէս պիտի ճանչնանք զիրար, շարունակեցի ես :

Պատասխանի փոխարէն գրպանէն նամակ մը հանեց եւ երկարելով ինծ ըսաւ.

— Կարդա, ամէն բան կը հասկնաս :

Կը գրէր հարսնցուի մայրը, որ իր աղջիկը կանաչ թաշկինակ կ'ունենայ իր ձեռքին Նիւ Եորք նաւահանգիստը :

Մարսէյլէն ինչ նաւով որ ճամբորդէն, անկէց հեռագիր կուտան :

— Աղջիկս մինակ չմնալու համար հարազատ եղբայրն ալ հետը ղրկեցի, կ'աւելցնէր մայրը, ի հարկէ անոր ճամբու ծախքերուն ալ դուն կը նայիս :

— Այսպէս զիրար կը գտնենք եզրակացուցի ես :

— Մտիկ ըրէ, քեզ մէկ քանի խրատներ տամ, տահա դուն չօճուխ ես, լըրջօրէն սկսաւ Սահակ աղան, որուն ես սկսայ պարոն Սահակ կանչել այլեւս, նայէ որ ինծ քիչ մը մեծ մարդ ցոյց տաս, հարուստ առաքինի եւ երիտասարդ, յետոյ նայէ որ բոլոր ծախքերը տեղը առնեն, յարդ եւ պատիւը պակաս չըլլայ, մինչեւ գործը գլուխ բերենք, մէյ մըն ալ նայէ որ ուրիշ հայու չծանօթացնենք, ով գիտէ, ինչ կ'ըլլայ ինչ չըլլար, չուն մարդը շատ է, վերջացուց անիկա :

Ես շատ քիչ բան հասկցայ այդ խըրատներէն, բայց «շատ լաւ, Պ. Սահակ», ըսի պատրաստակամութեամբ :

Պ. Սահակ դրամը ինծ մօտ թողուցած էր եւ ես ուզածիս պէս պիտի վատնէի, թէեւ խիստ քոնթրոլ կ'ընէր վրաս անոնց գալէն առաջ ոչինչ չծախսել :

— Տես ես լաւ էլլիսէս չի հաղայ, անոնք թող գան յետոյ :

Նիւ Եորք հասնելուս մենք եղանք 3րդ էվընիւ-ի վրայ վարնոց օթէլ մը:

— Անոնք որ գան կը փոխադրուինք լաւ տեղ մը, փսփսաց ինծ Պ. Սահակ :

Հինգշաբթի օր կը հասնէր այն նաւը, որուն վրայ պիտի ըլլար Պ. Սահակի Օր. Մաքրուհին :

Հինգշաբթի առաւօտ մենք փոխադրուեցանք Փրենս Ճորճ օթէլը, վարձեցինք երկու սենեակ, մէկը մեզ համար, իսկ երկրորդը Օր. Մաքրուհի եւ իր եղբօր :

×

Առաջին անգամ, Պ. Սահակ ինծ առաջ քշեց դիմաւորելու համար :

— Գնա, առաջ դուն տեսնուիր եւ յետոյ բեր ծանօթացուր ինծի :

Ես մտայ նաւ եւ կը փնտռէի կանաչ թաշկինակը, երբ լսեցի հայերէն խօսքեր, ետիս դարձայ՝ կանաչ թաշկինակն ալ տեսայ եւ.

— Բարեւ ձեզ, պատասխանեց երիտասարդ պարոնը եւ ծանօթացուց ինծ իր քոյրը իբրեւ իմ հարսնացուն :

— Պ. Քէշիշեանը ես չեմ, վրայ բերի անճապարանքով, քիչ յետոյ ես ձեզ կը ծանօթացնեմ ձեր փեսացուին հետ, հրաշալի մարդ է, առաքինի, հարուստ եւ երիտասարդ. աւելցուցի դասս լաւ սորվողի մը պէս :

Այն ատեն հասկցայ, որ Սահակի սեղանի վրայի պատկերը այս հարսնացուն էր :

Ես առաջնորդեցի զանոնք դէպի Սահակ աղան :

Ահա ձեր փեսացուն, օրիորդ ըսի, ցուցնելով իմ բարեկամը :

Օր. Մաքրուհին հազիւ ձեռք տուաւ :

Եղբայրը նոյնպէս դժկամակելով բարեւեց :

Սահակ աղան ուրախ էր :

Հարսնացուն եկած էր իր համար եւ իրենն էր, ահա անոր եզրակացութիւնը :

Մինչեւ կէսօր հազիւ մենք վերջացուցինք Ամերիկեան գաղթականական օրէնքի տրամադրութիւնները եւ դուրս ելանք դէպի Փրենս Ճորճ պանդոկը :

Փրենս Ճորճը Նիւ Եորքի ամէնէն չքեղ պանդոկներէն մէկը կարելի է հաշուել :

Սահակ աղան կեանքին մէջ այդ տեսակ վայր ոտք կոխած չէր եւ բացէն «յամլայիշ» կ'ըլլար :

Զգուշացուցի իրեն, որ քիչ մը համարձակ շարժի եւ չցուցնէ իր չտեսութիւնը :

Սահակ աղան ինծ յանձնած էր խօսիլ հարսանիքի, տեղի, կերպի եւ ժամանակի բոլոր խնդիրներու վերաբերմամբ :

Իրիկունը մենք նստանք օրիորդին սենեակը եւ խօսեցանք հասարակ հարցերու շուրջը, ճամբու տպաւորութիւններու, Իսթանպուլի, Ամերիկայի վրայօք, քիչ մը օդէն խօսեցանք, քիչ մը ճաշակի եւ քիչ մըն ալ ամուսնութեան խնդիրներու մասին :

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար. – 3)

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐՍԱՆԻՔՆԵՐՈՒ ՀՄԱՅՔԸ

Ռումէնները միշտ մասնաւոր շահա – գրգռութիւն մը ցուցաբերած են կեանքի մեծ պահերուն համար, երախայի մը ծնունդը, օրինակ, ոչ միայն մեծ ուրա– խութեան մը աղբիւր է, այլ նաեւ առիթ՝ փայլուն արարողութեան մը: Նոյնն է պարագան ամուսնութեան, գիւղական ա– ւանդական հարսանիքի ուրախալիր հան– դիսութեամբ: Անշուշտ, ընկերային նոր իրականութիւնները արարողական զգալի փոփոխութիւններ առաջ բերած են, այնպէս որ, այսօր, քիչ գիւղերու մէջ եւ հազուադէպօրէն քաղաքներու մէջ, տեղի կ'ունենան դեռ հարսանիքներ, ըստ նախնիքներու սովորութիւններուն: Ի՞նչ-պէս կարելի է քանի մը տողով գաղա – փար մը տալ Ռումանիոյ մէջ տեղի ու – նեցող աւանդական հարսանիքներու գե – ղեցկութեան մասին: Մասնագէտները այն կարծիքը ունին, թէ իր փօլքլօրիք բնոյթով, ամուսնութիւնը կը հանդիսա– նայ ժողովրդական մեծագոյն ուրախու– թիւնը:

Աւանդաբար, հարսանիքը առ նուազն երեք օր կը տեւէ, ամէն օր խրախճանք տար– բեր ըլլալով: Բնականաբար, ներկայաց– ման հերոսները — որովհետեւ ներկայա– ցում մըն է — երկու երիտասարդներն են, որոնք ամուսնութեամբ կը միանան իրա– րու, մտնելով իրենց կեանքի նոր հան – գրուանի մը մէջ: Նորապսակ ամոլն է, ուրեմն, որ ընդհանուրին ուշադրութեան առարկան կ'ըլլայ:

Անոնց կողքին, հրաւիրեալները — ա– մէն մէկը իրեն որոշ դերն ունենալով – կը կազմեն ուրախ շքախումբ մը: Առա – ջին գիծին վրայ, նոր ամուսնացողներու ծնողքներն են, յետոյ կնքահայր ու կնքամայր, խնամիները, պատուոյ երի– տասարդներն ու օրիորդները, գիւղին ե– րախաներն ու տարէցները: Իւրաքան – չիւր մասնակցող հագուած է համաձայն իր ունեցած դերին: Հանդէսին ընդար – ձակութիւնը եւ մասնայատկութիւնը կա– խում ունի, անշուշտ, տեղւոյն իւրայա– տուկ սովորութիւններէն, համապատաս– խան՝ շրջանի փոլքլորի բնութագիծին: Հանդէսը տեղի կ'ունենայ երգերով, պա– րերով, զուարճութեամբ: Հանդէս մը, ո– րուն նմանը ամէն օր կարելի չէ տեսնել:

Հարսանեկան արարողութիւններուն դակեան – հռոմէական ծագումը յստակ– օրէն կը տեսնուի, ընդելուզելով դակ - եան հոգեկանութեան ծիսական խորհըր– դանշանները հռոմէական խստութեան պահերու ժամանակագրութեամբ: Որոշ ճեղացնորութիւն մը կը միահիւսուի ո – րոշ կարգապահութեան մը, նպաստելով բացառապէս նկարչագեղ ներկայացումի մը ինքնատպութեան:

Այն տարրը, որ կը բնութագծէ ռու – մանական հարսանիքներու մասնայատ – կութիւնը, «ճառն» է, տեսակ մը խօսք, արտասանուած հանդիսութեան առթիւ: Հարսանիքներու բանաստեղծութիւնը, «ճառերը», տարբեր ըստ շրջաններու, ցոյց կուտան, իրենց գեղագիտական ու վաւերագրական արժէքով, ռումէն հո - գեկան մշակոյթի հարստութիւնը: Հար– սանեկան փօլքլորը ազգագրական երե– ւոյթներէն մէկն է, շարք մը երգերով, ո– տանաւորները, զորս երիտասարդները կ'արտասանեն պարելու առեն:

Ռումանիոյ մէջ, հարսանիքները իրենց հանդիսութիւններու իւրայատկութեամբ կը տարբերին շրջանէ շրջան: Օրինակ, Մարամուրէշի մէջ, որ հարուստ է իր հարուստ փօլքլորով, հարսանիքները իրենց բացառիկ հմայքն ունին, զոր կ'արժէ տեսնել:

Հարսանիքի վերջաւորութեան, կը սկսի «հարսին պարը»: Հարսը կը պարէ նախ ուրիշ երիտասարդներու հետ ու յե– տոյ իր ամուսնոյն հետ: Պարը վերջանա– լէն ետք, հարսը ըստ սովորութեան կ'անյայտանայ, որպէսզի հարսնեւորնե – րը փնտռեն զինք այսպէս ներկայացման մէջ ներկայացում մը տալով: Կէս գի – շերէն յետոյ հարսը վար կ'առնէ գլխուն պսակը, անոր տեղ վզկան մը դնելով: անոր ծամերը գլխուն շուրջ կը դարձնեն «պսակ»ի ձեւով, խորհրդանշանը ա – մուսնութեան: Ի վերջոյ, հարսը «կու– լայ», նուագածուները կը շարունակեն նուագել, ուրախութեան ճիչերը կը շատ– նան, նուէրները տալու պահը հասած է:

Յետոյ զուարճութիւնները կը շարունակ– ուին երեք օր, ըստ աւանդութեան:

Զուարճալի մթնոլորտով, որուն մէջ տեղի կ'ունենան Ռումէններու հարսա – նիքները, յաւերժացնելով նախնիքներու աւանդութիւնը, սովորութիւններու եւ ծէսերու յաջորդականութիւնը կը հան – դիսանայ ժողովրդական տօնախմբու - թիւն մը, լի զուարճութեամբ եւ բանաս– տեղծութեան պահերով: Մէկ խօսքով, գրաւիչ ներկայացումներ են՝ հրապուրիչ ինքնատպութեամբ:

Գ. ՎԱՐԴԵԱՆ

տարքը եւ պետական կառոյցը: Հայկա – կան պետութեան դերը Փոքր Ասիոյ մէջ: Հայ - հռոմէական պատերազմները: Հա– յաստանի քաղաքական վիճակը Ա. դա – րուն: Հայ ժողովուրդին պայքարը հռո– մէացի եւ պարսիկ նուաճողներու դէմ: Հռանդեայի համաձայնագիրը: Հայկա – կան պետականութեան վերականգնումը: Վաղարշապատի կառուցումը:

Գ. նիւթ.— Հայկական մշակոյթը (1 ժամ):

Ժողովրդական բանահիւսութիւնը: Կրօնքը: Ջեռարուեստները: Թատրոնը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Նախակրթարանի շրջանը ութ տա– րի է՝ 1էն 8 Առաջին 'ասարանը յաճախող– ներու տարիքն է 7ը: Միջնակարգի շըր– ջանը երկու տարի է՝ 9 եւ 10րդ դասա - րաններ:

(**) Ծրագիրը, մասնաւորապէս փո – խանցման տարեշրջանի դասաւանդու – թեանց մանրամասնութիւնները ներկա – յացուած են լուսաւորութեան նախարա– րութեան «ծրագրամեթոդական» բաժնի վարիչ Ա. Մանուկեան եւ դպրոցներու գլխաւոր վարչութեան տեսուչ Լ. Դա – լթեան «Սով. Դպրոց» շաբաթաթերթին մէջ, Օգոստոս 19:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

« ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ »

Ուրկէ եկած ենք, ուր հասած ենք եւ դէպի ուր կ'երթանք: Պատմահայր Խո – րենացիի պատմագիտական այս ճշմա – րիտ սկզբունքին հիման վրայ շարադ – րուած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգա– գրութեան հիմնարկութեան վերջերս լոյս ընծայած «Ակնարկներ հին Հայաստանի արուեստի պատմութեան» աշխատու – թիւնը որուն հեղինակն է Ակադ. Բաբ– կէն Առաքելեան: Ակադեմականին ար – ժէքաւոր աշխատութիւնը, մեր ժողո - վուրդին հնագոյն մշակոյթին եւ արուես– տին պատմութիւնը ընդգրկող առաջին ամփոփ ուսումնասիրութիւնը ըլլալէ զատ, կը հիմնաւորէ նաեւ Խորհ. Միու – թեան ամբողջ տարածքին ամէնէն հին քաղաքակրթութեան օրրանը հանդիսա – ցած Հայաստանի մշակոյթին ապրակա – նական կապը ուրարտականին հետ:

Վերջին 10 – 15 տարիներու հնագի – տական պեղումները ազգագրական բը – նոյթի բաւարար նիւթ հայթայթած են եւ, ակադեմականը, անոնց հիման վը – րայ շարադրած է հայ ժողովուրդին հը– նագոյն քաղաքակրթութեան պատմու – թիւնը, ցոյց տուած է այդ քաղաքակըր– թութեան տեղն ու դերը դրացի երկիր – ներու մշակոյթներուն մէջ:

1949ին Գառնիի, 1962ին Արմաւիրի, 1970ին Արտաշատի, ինչպէս նաեւ Օշա – կանի, Սեւանայ լիճի աւազանին մէջ, Երեւանի շրջակայքը յայտնաբերուած ար– ուեստի յուշարձանները յստակ գաղա – փար կուտան նոր քարէ դարէն (Ք. Ա. 6րդ դար) մինչեւ Միջնադար երկարող ժամանակաշրջանի զանազան դարերու պատկերը հանրային կեանքի, արտադրու– թեան, արուեստներու զարգացման, ըս– տեղծագործութեան եւ այլ մարզերէ ներս: Մօտ հազար տարուան պատմու – թիւն մը կ'ընդգրկէ այս հատորը:

Յայտնաբերուած նմոյշները՝ այր մար– դոց գլուխներ քանդակուած տուֆի վը – րայ, կնոջ արձաններ եւ անոնց առանձին մասերը ցոյց կուտան վարպետներուն արձանագրած նուաճումները, անոնց ար– ուեստին նրբութիւնը քանդակագործու – թեան բնագաւառէն ներս: Նմոյշները գտնուած են Էրեբունիի, Թեյշէբայինի, Լուսակերտի, Նոր Արէշի մէջ եւ այլուր:

Հատորին մէջ առանձին բաժին մը յատկացուած է մետաղամշակութեան եւ ասոր հիման վրայ ծագած ձուլելու եւ դրուագելու արուեստներուն: Ք. Ա. 9րդ դարու կէսէն արդէն պատմական Հայաս– տանի մէջ զարգացման բարձր աստիճանի վրայ գտնուած է երկաթագործութիւնը: Յայտնաբերուած ձուլարանները ցոյց կուտան մեր նախնիքներուն ձեռք ձգած հսկայ յաջողութիւնները թէ արտադրու– թեան, թէ մշակումի մարզերուն մէջ:

Հեղինակը առանձնապէս քննած է դը – րամին ձեւաւորման ու դրուագման ար – ուեստը: Ասիկա թերեւս այն ճիւղն է, որ կրնայ վերջնական ու ամբողջական գա – ղափար մը տալ տուեալ ժողովուրդին քաղաքակրթութեան էութեան մասին: Գիրքին մէջ տեղ գտած են 137 լուսանը– կարներ, որոնցմէ 27ը՝ գունատիպ:

Ուսումնասիրութեան համար հարուստ նիւթ կը պարունակեն կրօնական բնոյթի ծիսակարութիւններուն ծառայած անօթ– ները, որոնց նկարագրութիւնը կատա – րած ու պատմութիւնը ներկայացուցած է հեղինակը առանձին գլուխով մը: Մանրակրկիտ ներկայացուցած է Լոնտո– նի բրիտանական թանգարանը գտնուող արծաթակերտ անօթը՝ գտնուած Երզըն– կա, ինչպէս նաեւ Լուվրի թանգարանը գտնուող երկու արծաթեայ անօթները: Բարձրարուեստ ձեւաւորումով, հարուստ բովանդակութեամբ աչքի կը զարնեն նա– եւ Էրեբունիի մէջ գտնուած եւ այժմ համանուն թանգարանը զետեղուած երեք արծաթեայ անօթները:

Ընթերցողը արժէքաւոր շատ տեղեկու– թիւններ կրնայ գտնել նաեւ հին հայկա– կան խեցեգործութեան, կոթողային նը – կարչութեան, ապակեգործութեան, ինչ– պէս նաեւ խճանկարի արուեստին մա – սին:

Այս հատորը լոյս տեսած է ռուսերէն եւ անգլերէն: Շուտով լոյս կը տեսնէ նաեւ հայերէն:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի վերամուտը տեղի կ'ունենայ Սեպտ. 20– ին, Երկուշաբթի առաւօտ:

1976 – 77 տարեշրջանին տեսչութիւնը յանձնուած է Հայր Սերովբէ Վ. Ադըլ – եանի, որ անցեալին ձեռնհասութեամբ վարած է արդէն այդ պաշտօնը, նախ– քան Միաբանութեան աթոռակալ ընտ – րութիւնը, իսկ ուսումնապետի պաշտօ – նը կը վարէ Հայր Ռափայէլ Վրդ. Ան - տոնեան:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (175)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՄԻՍԹՐԻ ՏՆԱԿԸ

Ծուանա համեստ աղջիկ մըն էր, հա– մեստ էր անոր համար որ իր հոգիին մէջ պահուըտող գեղեցիկ գանձերը չէր ճան– չցած դեռ, համեստ էր, որովհետեւ ժո– ղովուրդի զաւակ էր:

Այն ատենները, այսօրուան պէս, ժո– ղովուրդը միշտ խոնարհութեան ու խա– ւարի մէջ կը պահէին, աւելի ճիշդը, խո– նարհ ըլլալու կը վարժեցնէին: Ծուանան այնպէս համոզած էին թէ իր միակ հա – րստութիւնը իր խոնարհ ըլլալն էր, դա– սախօսած էին իրեն թէ հարստութիւնը եւ պարծենկոտութիւնը աշխարհի մեծամեծ– ներուն վերապահուած առաքինութիւն – ներն են:

Ռօլան այդ խեղճ ու աղքատ աղջկան առջեւ ծնրադրելով անոր գիտակցու – թիւնը արթնցուցած էր, բարոյական գե– ղեցկութեան գիտակցութիւնը, եւ անոր հասկըցուցած էր թէ ինքն ալ մեծամեծ– ներու, դուքսերու հաւասար էր իր բարո– յական գեղեցկութիւններով: Եւ անար փտահած էր իր հայրը:

Ծուանա, համբուէ եւ դիրքէ զուրկ այդ պոռնիկը, որ դեղ գնելու համար իր պա– տիւը ծախած էր, չէր գիտեր թէ աչա– զուրկ ծերունիին վրայ հակելով քաւած կ'ըլլար արդէն իր գործած մեղքը եւ որ– բացած:

Ան զուրգուրալ սկսած էր ծերունի Դուքսին վրայ: Այժմ յիմարը երբ անոր ձայնը լսէր, ուրախութեամբ կը ժպտէր եւ երբեմն իմացականութեան մարմրած կայծեր կը փայլփլէին իր աչքերուն մէջ:

Ծուանա, անշուշտ բնազդաբար, երբեմն Ռօլանի եւ Վենետիկի վրայ կը խօսէր անոր եւ կամաց կամաց, խելակորոյս ծե– րունիին յիշատակները արթննալ կը սըկ– սէին:

Գալով Պիանքայի, Ծուանա սկսած էր զայն քրոջ մը պէս սիրել:

. . . .

Այն գիշերը երբ Սանտրիկօ տունէն քիչ մը հեռու կանգ առաւ, Ծուանա եւ Պիան– քա իրենց տնական առօրեայ գործերը լմնցուցած էին:

Երկուքը մէկ, սեղանը վերցուած, պնակները լուացած եւ աննշան բաներու վրայ ուրախ զուարթ շատախօսելով սե– նեակները աւլած էին:

Ծերունի Դուքսը, ժպիտը դէմքին վրայ, անոնց շաղակրատելը մտիկ ըրած էր:

Յետոյ, Ծուանա, աչազուրկը իր ննջա– սենեակը առաջնորդած էր, հոն բարի գի– շեր մաղթած եւ հօր մը պէս անոր ձեռքը համբուրելէ յետոյ Պիանքայի քով դար– ձած էր:

Դռները եւ պատուհաններուն փեղկերը ամրօրէն փակուած, երկու կիները սեղա– նի մը առջեւ նստելով, կանթեղի մը լոյս– ին տակ իրենց կարկտուքին սկսած էին այժմ:

Ծուանա աչքին պոչովը Պիանքայի կար– կտուքին վրայ կը հսկէր եւ երբեմն ցոյց կուտար անոր սխալները:

Պիանքա ձեռագործ բանել եւ նաւակ ա– ծել գիտէր, բայց կար կարել չէր գիտեր: Վենետիկի ունեւոր կիները կար չէին կա– րեր:

Արդար ըլլալու համար պէտք է խոստո– վանիլ որ Պիանքա այդ համեստ աշխա– տանքով շատ աւելի կը շահագրգռուէր քան թէ մօրը ցոյց տուած գեղարուեստա– կան գործերով:

Պիանքա իր մօրը հակապատկերն էր: Էմբէրիա խիստ ու կնճռոտ նկարագիր մը ունէր, իսկ Պիանքա՝ պարզ ու խոնարհ նկարագիր մը:

Վերջապէս Պիանքայի ննջելու ժամն ալ եկաւ:

Ծուանա առանձին մնաց:

Երբ առանձին մնաց, սկսաւ մտածել ու տխրիլ:

Ո՞վ գիտէ, թերեւս իր երիտասարդու– թեան վրայ կը մտածէր, երիտասարդու թիւնը, որ պիտի անցնէր առանց սիրոյ, պիտի կորսուէ՞ր առանց հոգեկան գոհու– նակութեան...:

Առանց սիրո՞յ...: Ինչո՞ւ սակայն...:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սիրարփի Սիմոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Սիմոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սիմոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սերոբ Քեհեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մավեան եւ զաւակները, Տիկին Ագնիւ Մավեան, Տէր եւ Տիկին Ղազար Սիմոնեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սիմոնեան եւ զաւակները (Քանատա), Տէր եւ Տիկին Արզար Սիմոնեան եւ զաւակները (Պաստիտոն), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փափազեան (Լիոն), Պաղտասար Տիրատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խորէն Ուլուսեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, քեռայրին, հօրեղբօրորդիի, մօրաքրոջ որդիի, սանին, խնամիի եւ ազգականի՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

մահը՝ որ պատահեցաւ Օգոստոս 29ին, իր բնակարանին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցիէն, ուրկէ ողբացեալին մարմինը փոխադրուեցաւ Սէն Ժեռոմի գերեզմանատունը, ուր եւ ամփոփուեցաւ ընտանեկան դամբարանը։

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 12 Սեպտեմբեր, Տօն է Վերացման Սուրբ Խաչի, Խաչվերաց է։

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն Ս. պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, (Կաթողիկոսական պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի)։

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին, պատարագ՝ ժամը 10ին։

Երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի ժամերգութիւն, եւ խաչվերացի մեծահանդէս ԹԱՓՕՐ – ԱՆԴԱՍՏԱՆ՝ ռէհանով։

×

Երկուշաբթի, Սեպտ. 13, յիշատակ է Մեռելոց։

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին Ս. պատարագ կը մատուցուի, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ վասն ՀԱՄՕՐԷՆ ՆՆՋԵՑԵԼՈՑ։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի Սեպտեմբեր 12ին, Վերացման Խաչի տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Անդաստան։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30ին, Պատարագ ժամը 10ին, Անդաստան ժամը 11.30ին։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան ղեկավարութիւնը կը խնդրէ Սելանիկի (Յունաստան) ամառնային բանակումին մասնակցողներէն որ նկարներ ունին այն բոլոր թերթերուն համար, որոնք կը վերաբերէին բանակումի կազմակերպումին եւ ընթացքին։

Այդ պատճառով տնօրէն կոմիտէն կ'ապահովէ հատուցումը այն օրերուն համար որոնք եկողները հոն չանցուցին հակառակ անոր որ լրիւ կատարած էին վճարումը։ Կապ հաստատելու համար, դիմել Պ. Հայկ Թուֆանեանի. — 657 – 29 – 07, հատուցումի պայմանաժամը որոշուած է Սեպտեմբեր 30։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 9) ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին։
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ալֆորվիլ.– Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները՝ Հինգշաբթի 9 Սեպտեմբեր ժամը 20.30ին քաղաքապետութեան հանդիսասրահը 22, Ռիւ Վոլթէր։

Օրակարգ. Տան Հանդիսաւոր Բացման պատրաստութիւններ եւ այլ հարցեր։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Կիրակի 12 Սեպտ. ժամը 11ին
Խաչվերաց եւ Տօն Ս. Խաչ Մայր եկեղեցւոյ

Հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆԻԿՈՂՈՍ Ծ. Վ. ՔԷՀԵԱՑԵԱՆ
Առաքելական Գործակալ Ֆրանսայի Հայ Կաթ. Համայնքին

×

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Ջերմապէս կը խնդրուի Ֆրանսա ժամանող Հայ Կաթողիկէներէն որ փութան արձանագրուիլ ժողովրդապետութեան մօտ հեռաձայնելով 278–31–93 թիւին (ժամը 8–12)։ կամ գրելով վերի հասցէին։

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի 90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով
ԵՒ
JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը։
ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կին մը կամ օրիորդ մը կը փնտռուի ընտանիքի մը մէջ քոնֆէքսիոնի համար, լաւ վճարում, կարելի է նաեւ մայր ու աղջիկ մը կամ երկու քոյրեր։ Երթեւեկութեան դժուարութեան համար, բնակութիւն եւ ճաշ ալ կարելի է կարգադրել։ Մանրամասնութեանց համար, գրել՝

APARATYAN V.
10, allée Louis-Blériot
93390 Clichy-sous-Bois

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Լիբանանահայ երիտասարդ մը հաշուապահի աշխատանք կը փնտռէ, գիտէ ֆրանսերէն, անգլերէն (եւ հայերէն)։

Դիմել Յակոբ Քիւրտօղլեան,
40, rue de la Colonie
75013 Paris
կամ հեռաձայնել 606 93 51։

ՕՐ. ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ
եւ
Պ. ՅՈՎՍԷՓ ՊԱՐԱՋԵԱՆ
Ամուսնացած

ԱԹԷՆՔ 28 Օգոստ. 1976 ՓԱՐԻԶ

Այս ուրախ առթիւ, Տէր եւ Տիկին Վ. Պէրպէրեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի։

ԿԻԹԱՌԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Հայ երիտասարդ մը կիթառի մասնաւոր դասընթացքներ կուտայ (նոթատետրով), մատչելի պայմաններ, մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել՝

Պ. ԱԳԸԼԵԱՆԻ

622–06–58, ժամը 11էն 13 եւ 19էն 21։

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ 14 ՕՐ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — ՆՈՅԵՄԲԵՐ

2400 ՖՐ.

ԳԻՆԻՆ ՄԷՋ ԵՆ.— Օդանաւային փոխադրութիւնը — ամբողջական փանսիոն — Ա. կարգի պանդոկ — Այցելութիւններ եւ շրջապտոյտ — Ընկերացող սպասարկութիւն — Առաջնորդ

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN	**Madeleine BENNEYAN**
VOYAGES WASTEELS	HAVAS - VOYAGES
87, La Canebière	12, bd. Général De-Gaulle
13001 - MARSEILLE	26000 - VALENCE
tél. (91) 50. 89. 12	tél. (75) 43. 06. 06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

Prix calculés à la date du 31 Oct. 1975, susceptibles de modifications en cas d'augmentation du cours des changes ou du transport

Գեղարուեստական փառատօն

կազմակերպուած
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԿՈՂՄԷ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
PARIS

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 10էն 22։
Փակ է Կիրակի եւ տօնական օրերը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր
Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն գիշերային ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերաթոն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդիսաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկտեմբեր 16։

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking: 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
10
VENDREDI
10 SEPTEMBRE
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1.20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

52րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 13.680

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.680

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

Լիբանանի աննախընթաց աղէտը ստուերին մէջ ձգեց ուրիշ ողբերգութիւն մը, որուն առաջին արարուածը սկսած 1974 Յուլիս 20ին Կիպրոսի բռնագրաւումով Թուրքերուն կողմէ, տակաւին կը շարունակուի եւ չի գիտցուիր թէ ե՞րբ եւ ի՞նչպէս պիտի վերջանայ :

Սեպտեմբեր 5ին կղզիին յունական բաժնին մէջ տեղի ունեցան խորհրդարանական ընտրութիւններ՝ ջախջախիչ յաղթանակ մը ապահովելով Մակարիոս Արքեպիսկոպոսին, որ վերջնապէս կ'ամրապնդէ իր դիրքը ներքին եւ արտաքին երկնակ ճակատներուն վրայ :

Այս յաղթանակը կարեւոր է Հանրապետութեան նախագահին համար, որուն դէմ յոյն ընդդիմադիրներու եւ ազգային պահակներու կողմէ սարքուած ...հեռհեմ ու վտանգաւոր դաւադրութիւն է, որ մղած էր Թուրքերը վերջապէս իրականացնելու ա՛յնքան տարիներ է ի վեր իրենց սնուցած երազը :

Մակարիոս Արք. 1960էն ի վեր Թունդ պաշտպանն է Կիպրոսի անկախութեան եւ ազգային ամբողջականութեան : Հակառակ է «էնոսիս»ին, կղզիին Յունաստանի կցումին : Թունդ հակառակ է կղզին երկուքի բաժնելու Թրքական ձեռնարկներուն : Ամուր կանգնած է իր ազգակիցներու արդար իրաւունքները ամէն գնով պաշտպանելու տեսակէտին վրայ, ընդդիմանալով Թուրքերու յաւակնոտ պահանջներուն : Վճռած է պայքարիլ առանց ընկրկելու, մինչեւ յաղթանակ, հոգ չէ թէ երկար տեւեն կռիւները :

Սեպտեմբեր 5ի ընտրութիւնները ցոյց տուին, որ իր վճռակամ քաղաքականութեան կողմնակիցները յոյն բնակչութեան երեք քառորդը կը կազմեն : Իսկ նորընտիր 35 երեսփոխաններէն 34ը կը պատկանին իրեն կողմնակից կուսակցութեանց, որոնք միացեալ ճակատ կազմեր էին : 21 աթոռ շահած է դեմոկրատ ճակատը, որուն նախագահն է նախկին արտաքին նախարար Սփիրոս Կիպրիանու, ան, որ տարիներ առաջ ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ Թուրք պատուիրակին ներկայութեան «ցեղասպան» կոչած էր Թուրքերը՝ իբրեւ փաստ յիշելով մէկուկէս միլիոն Հայերու բնաջնջումը : Համայնավարները շահած են 9 աթոռ (անփոփոխ), Ընկերվարականները՝ չորս : 35րդ աթոռը շահած է անկուսակցական մը, որ համակիր է Մակարիոս Արք.ի :

Կլաֆքոս Քլէրիտէսի աջակողմեան դեմոկրատներու համախմբումը թէեւ ձայներու 25.6 առ հարիւրը ստացած է, սակայն ո՛չ մէկ աթոռ ունի նոր խորհրդարանին մէջ, իբրեւ հետեւանք ընտրական «մեծամասնական» օրէնքին : Քլէրիտէս, որ երկար ատեն աջ բազուկն էր եղած Մակարիոս Արք.ի եւ միջհամայնքային բանակցութեանց մէջ Յոյներու ներկայացուցիչն էր, վերջերս շնորհազուրկ էր եղած, իբրեւ հետեւանք Թուրք պատուիրակ Րաուֆ Տէնքթաշին կատարած իր զիջումներուն, Վիէննայի մէջ :

Յաղթանակէն ետք Մակարիոս Արք. ...ուղղած է կուսակցութեանց, վերջ ...լ իրենց պայքարներուն, որ կիրքերը ...ի հրահրեն, բաժանում առաջ կը բերեն ...ողովուրդին մէջ եւ Կիպրոսի իրակա– ...թեան եւ կառավարութեան ուղղու– ...թեան մասին վատ տպաւորութիւն կը ...ստեղծեն արտասահմանի մէջ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՌՈՒՍԵՐԸ ՄԻՋԻՆ ՃԱՄԲԱՅ ՄԸ ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԵՆ

— × —

«Պրաւտա»յի մէկ յօդուածով է, դէտ ստորագրուած, որ Մոսկուա նոր դիրք կը ճշդէ Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմին նկատմամբ : Խորհ. Միութեան կուսակցական պաշտօնաթերթը այս անգամ կը դատապարտէ նոյնիսկ կարգ մը ձախապաշտ տարրեր, որոնք պաղեստինեան թէ հայրենասիրական շարժումներու մէջ, արդէլք կը հանդիսանան որեւէ լուծումի : «Պրաւտա»յի Դէտը, ընդհանրապէս Կեդր. Կոմիտէի ձայնն է, այսինքն կամ պատասխանատու մէկ անդամը կամ ընդհ. ստորագրութիւն մը, որ կը ցոլացնէ վերին իշխանութեան տեսակէտը : Այս գրութեան նորութիւնն այն է որ բացէ բաց դատապարտուած չկայ սուրիական միջամտութեան, որ սակայն վնասած է պաղեստինեան շարժումին եւ Լիբանանցի հայրենասէրներուն, ինչ որ ալ եղած ըլլան այդ միջամտութեան դրդապատճառները : Կուսակցական պաշտօնաթերթը կը գրէ .— «Միակ ճամբան խաղաղ կեանք մը վերահաստատելու համար քաղաքական լուծումն է իմաստուն կարգադրութեան մը հիման վրայ : Բոլոր կողմերը : ի շահ խաղաղութեան, պէտք է ջնջեն իրենց տարակարծութիւնները բանակցութեամբ» : Մասնագէտները շատ կարեւոր կը գտնեն «Պրաւտա»ի այս յօդուածը : Յատկանշական է որ Մոսկուա կ'ուզէ իր տեսակէտը պարզել նախքան Իլիաս Սարգիսի պաշտօնի գլուխ անցնիլը (Սեպտեմբեր 23) : Թերթը կ'ըսէ նաեւ թէ բոլոր ճիգերը պէտք է թափուին Լիբանանցիներու կողմէ, առանց արտաքին ճնշումի, որպէսզի պահպանուին հողային ամբողջականութիւնը եւ Ազգ. Անկախութիւնը :

Այս յօդուածը կը զուգադիպի նաեւ կռիւներու սաստկացման Լիբանանի մէջ : Կեդրոնական լեռներու եւ հիւսիսային Լիբանանի մէջ տեղի ունեցած կռիւները այս վերջին վեց օրերու ընթացքին հինգ հարիւր մեռեալ պատճառած են, Պէյրութի մէջ ալ բախումները պակաս չեն, գլխաւորաբար հոն, ուր արաբական Լիկայի խաղաղապահ ուժերը կը հսկեն :

× Շամուն, իր կարգին, Դամասկոս գնաց – եկաւ, արդէն Դամասկոսի ճամբան «Ջուրի ճամբայ» դարձած է քրիստոնեայ պարագլուխներուն համար : Օրէ օր կ'ամրապնդուին կապերը Սուրիոյ եւ քրիստոնեայ Լիբանանի միջեւ :

× Ամերիկեան աղբիւրներու համաձայն, Դամասկոսի նախապայմաններէն մէկը, խաղաղութեան վերահաստատման համար Լիբանանի մէջ, Արաֆաթի քաշուիլն է Պաղեստինեան Ազատագրական կազմակերպութեան նախագահութենէն : Ասոր կ'ուզէ որ անոր տեղը դրուի երեք հոգինոց ղեկավարութիւն մը : Այս երրորդութիւնը պէտք է կազմուած ըլլայ ․— Խալէտ աՀսանէ (նաեւ Հիմնադիր Ֆաթհի եւ աջ), Զոհէյր Մոհսանէ, Սայքայի ղեկավար (պաղեստինեան շարժում որ սուրիական հովանաւորութիւն կը վայելէ) եւ իբրեւ երրորդ անդամ՝ Խալէտ Ֆահում, որ պաղեստինեան Ազգ. Խորհուրդին (օրէնսդիր մարմին) նախագահն է : Կ'ըսուի նաեւ թէ այս ծրագրին համաձայն է Սաուտի – Արաբիա :

× Խաղաղութեան Ազգ. Խորհուրդի գլխաւոր արտակարգ նիստ գումարած է Փարիզ եւ ներկայ պատուիրակութիւններ քաղաքական բանաձեւ մը քուէարկած են (Սուրիա չէ մասնակցած քուէարկութեան) պահանջելով սուրիական զօրքերու քաշուիլը :

Անկախութեան հռչակումէն (1960) ի վեր առաջին անգամն է, որ խորհրդարանական ընտրութեանց չմասնակցեցաւ Թուրք համայնքը, որ 1975 Փետրուարին Թուրք դաշնակցային պետութիւն մը ըստեղծեց : Իսկ 1976 Մայիսին Թրքական բանակի գրաւած գօտիին մէջ ընտրութիւններ կատարելով, Ազգային ժողով մը եւ շրջանային կառավարութիւն մը կազմեց, Տէնքթաշն ալ Հանրապետութեան նախագահ հռչակեց ... : Այս բոլորը տեղի ունեցան Անդարայի օրհնութեամբ :

Բռնագրաւումէն ի վեր կղզին երկուքի բաժնուած է «Ատտիլաս» կոչուած գիծով մը, ուր կը հսկեն ՄԱԿի կապոյտ գդակաւորները : Տակաւին կը շարունակուի բնակիչներու բռնի տեղափոխութիւնը, որ սկսած էր 1974ի Յուլիսին : Թուրքերը դէպի հարաւ կը քշեն հիւսիսային շրջանի Յոյները, բռնագրաւելով անոնց բնակարանները : Իսկ հարաւի յունական գօտիին մէջ ապրող Թուրքերն ալ կը բռնադատեն, որ փոխադրուին հիւսիս եւ տեղաւորուին Յոյներու «լքած» տուներուն մէջ :

1975 Օգոստոսին, Վիէննայի բանակցութեանց ատեն, Թրքական գօտիին մէջ տակաւին 12.000 Յոյներ կ'ապրէին, իսկ հարաւի յունական գօտիին մէջ՝ շուրջ 10.000 Թուրքեր : Ըստ համաձայնութեան, այս վերջինները պիտի փոխադրուէին հիւսիս, ուր համադրուած պիտի ըլլար կղզիի Թուրք համայնքին ամբողջութիւնը : Իսկ Յոյները պիտի արտօնուէին մնալու իրենց տեղերը եւ աշխատելու ազատօրէն : Թուրքերը չյարգեցին համաձայնութիւնը, ինչպէս իրենց սովորութիւնն է, եւ շարունակեցին դէպի հարաւ քշել հիւսիսի Յոյները, որոնց թիւը ներկայիս իջած է 6.500ի : Ասոնք կը յամառին կառչած մնալ իրենց հայրենի բոյներուն : Թուրքերը անտանելի կը դարձնեն անոնց կեանքը ու դեռ օրական քառասուն հոգի տեղահան ընելով կը քշեն դէպի հարաւի յունական գօտին : Լը Մոնտի մասնաւոր թղթակիցը Ժան Կէյրաս, որ տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարած է, կը գրէ թէ մէկ տարիէն մէկ հատիկ Յոյն պիտի չմնայ Կիպրոսի հիւսիսը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Քանի մը տողով

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՊԱՌ կը շարունակէ ընդունիլ սէնտիքաներու պատասխանատուները, բայց ոչ մէկը գոհ է դուրս ելած ատենը :

ՆԱՓՈԼԻ է, որ անցեալ Կիրակի տեղի ունեցաւ Ունիթա (Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան օրգան) տօնը եւ սակայն առիթ տուաւ աւելի բացայայտ դարձնելու Փրակայի հետ Պերլինկուէրի կուսակցութեան խոր հակամարտութիւնը : Արդարեւ, Չեխոսլովաքիա չի մասնակցիր այս « Ազգ. տօնին » եւ անցեալ շաբթու ալ Ունիթա պատասխանած էր Ռուտէ Պրաւոյի (չեխ համայնավար պաշտօնաթերթը) որ կ'ամբաստանէր իտալական կուսակցութիւնը «որ Փրակայի ներքին գործերուն կը խառնուի եւ կողմնակից է Տուպչէքի» : Ունիթա կ'ըսէ թէ ինք միշտ դէմ է «առաջնորդ պետութեան» (կ'ակնարկէ Խորհ. Միութեան) :

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԱՕ ՄԵՌԱՒ

Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10ին : Ֆրանս – Փրէսի յատուկ հեռագիր մը Հոնք – Քոնկէն կը հաղորդէր Կարմիր Չինաստանի ղեկավար՝ Մաօ – Ցէ–Թունկի մահը, որ պատահած է Սեպտ. 9ին. 82 տարեկան էր :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Երեւան (հեռատիպ, Սեպտ. 2)

ՄԵՐՃԸՐԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ ԱՅՑԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի հրաւէրով Հայաստան այցելած է ամերիկահայ գրող եւ պատմաբան Մերճըրի Յովսէփեան : 1915–16 թուականներուն, իր հայրը՝ քեսապցի երիտասարդ բժիշկ՝ Մովսէս Յովսէփեան, Ամերիկայէն մեկնած է Հայաստան իր գիտութիւնն ու երիտասարդական եռանդը ի սպաս դնելու գաղթական հայրենակիցներուն, աշխատելով սովի եւ համաճարակի պայմաններու մէջ եւ աւարտելով իր առաքելութիւնը վերադարձած է Ամերիկա : «20ական թուականներուն մեր տունը,— կը պատմէ Մերճըրի Յովսէփեան .— Գաղթականներու կայան դարձած էր քեսապցի հօրս եւ իզմիրցի մօրս մօտիկ ու հեռաւոր ազգականներու, բարեկամներու, ծանօթներու եւ նոյնիսկ անծանօթներու համար» : Այդ մանկութեան յուշերն են որ յետագային նիւթ դարձան Մերճըրի Յովսէփեանի «Սիրատատ տուն» առաջին գիրքին համար, որ լոյս տեսաւ 1957ին, Նիւ Եորք, եւ այնուհետեւ ունեցաւ իրարու յաջորդող երեք հրատարակութիւն (1958ին լոյս տեսաւ չորրորդ՝ հսկայ հրատարակութիւնը) : Մերճըրի Յովսէփեան ծնած է 1923ին՝ Նիւ Եորք : Միջնակարգ ուսումը ստանալէ ետք ընդունուած է Քոլոմպիայի համալսարանի բանասիրական բաժինը : Մերճըրի Յովսէփեան 1971ին լոյս ընծայած է նոր գիրք մը՝ «Զմիւռնիոյ դէպքը», Նիւ Եորքի մէջ, որմէ ետք վերհրատարակած է զայն Լոնտոն՝ 1972ին, իսկ Աթէնքի մէջ գիրքը ունեցած է երեք հրատարակութիւն, արժանանալով բարձր գնահատանքի 300 էջնոց գիրքի մասին « Տը Նիւ – Եորք Թայմզ Պուք Ռէվիու» թերթը գրած է. «Տիկին Յովսէփեան կը ներկայացնէ ժամանակակից պատմութեան գրեթէ մոռցուած ողբերգութեան մը մանրամասն փաստագրութիւնը : Միայն հիմա, յիսուն տարի ետք, գրողը, անտիպ նիւթերու հիման վրայ, կ'օգնէ վերցնելու քօղը հրդեհուած Իզմիրի մոխիրներուն վրայէն : Կը պարզուի որ կեանքի իրականութիւնը հմուտ արուեստագէտի ձեռքին մէջ կրնայ իսկապէս աւելի համոզիչ ըլլալ, քան գրական հմտութիւնը» : Լոնտոնի «Օպզերվըր»ը գրած է– «Ասիկա մեծ կշիռ ու հեղինակութիւն ունեցող ցնցող փաստաթուղթ մըն է» :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱԼԷՊԻ - ՕԹԷԼ ՊԱՐՈՆԻ -

ՃԷՄԱԼ ՓԱՇԱՅԻ Ի ՊԱՏԻՒ ԼԻՄԱՆ ՖՕՆ ԶԱՆՏԵՐՍԻ ՍԱՐՔԱԾ ՄԵԾ ՃԱՇԸ

Հալէպահայ կեանքէն ներս, աւելի քան երեք քառորդ դար, շնորհակալ եւ ազդօգուտ դեր կատարած է այս պանդոկը, որուն պատմութիւնը միաձուլուած է անոր հիմնադիրներուն՝ Օննիկ եւ Արմէն Մազլումեաններու կեանքին ու գործունէութեան հետ: Դժբախտաբար, անոնք չատոնց մահացած են, եւ մեզի կը պակսին անոնց յուշերը, որոնք պիտի կազմէին հիմնական կառոյցը այս պանդոկի պատմութեան: Մեր յուշագրութիւնները կը պարտինք ողբ. Արմէն Մազլումեանի որդւոյն՝ Գրիգոր Մազլումեանին:

×

Օննիկ եւ Արմէն Մազլումեանները 14 եւ 12 տարեկան էին, երբ անոնց հայրը՝ Գրիգոր Մազլումեան, Անջրդիի մէջ, իր ունեցած փառաւոր տունն ու ընդարձակ պարտէզները, լուծարքի ենթարկելով, 1885 թուին կուգայ հաստատուելու Հալէպ: Ան մտադրած ըլլալով պանդոկ մը հիմնել, կը վարձէ Պապ էլ Նասէր թաղամասին մէջ, «Մէճիտիէ»ի ոստիկանատան ճիշդ մօտը գտնուող խանը, որ կը պարունակէր ութ սենեակ, եւ զայն ներկայանալի վիճակի մը բերելէ ետք, կ'անուանէ Պանդոկ - ճաշարան Արարատ:

Հեռաւոր վայրերէ ժամանող վաճառականներու կողմէ շատ գնահատուած «Արարատ» պանդոկը կ'ունենայ փայլուն գործի շրջան մը:

Հայր Գրիգոր Մազլումեանը, իր երկու մանչերը՝ Օննիկն ու Արմէնը, կ'ուղարկէ Շիլէնիի Ֆրանչիսկաններու վարժարանը, ուր կը ստանան տոկուն կրթութիւն մը, տիրանալով նաեւ ֆրանսերէն լեզուին:

Երէցը՝ Օննիկ Մազլումեան, կեանքի ասպարէզ նետուելով, 1901 – 1902ի շրջանին, Հալէպի Ազիզիէ թաղամասին մէջ, 10–12 սենեակնոց շէնք մը պանդոկի կը վերածէ, զայն կոչելով «Ազիզիէ Փալաս Օթէլ»:

Կրտսերը՝ Արմէն Մազլումեան, տարի մը ժամագործի խանութ բանալէ վերջ, կ'որոշէ ինքն ալ պանդոկ մը հիմնել եւ դարձեալ Ազիզիէ թաղամասին մէջ, գեղեցիկ շէնք մը վարձելով, զայն կը կոչէ «Ալեփփօ Փալաս Օթէլ»:

Այդ շրջանին, Հալէպը գտնուելով Պաղտատ – Պարսկաստան – Հնդկաստան քառուղիին վրայ, Աղեքսանդրէթէն նաւով հասնող ճամբորդները Հալէպ կ'իջեւանէին, ապա շարունակելու համար իրենց ճամբան: Հասկնալի է որ երկու պանդոկներն ալ շատ բարգաւաճ վիճակի մէջ էին: Այդ շրջանին, պանդոկի գինը, երեք ճաշերը ներառեալ, երեք քառորդ հնչուն ոսկի էր:

1907 – 1908ին, Գերման շոգեկառքի ընկերութեան անձնակազմը, ինչպէս նաեւ Գերման հնագէտներու խումբ մը կը հասնին Հալէպ, մշտնջենապէս գրաւելով երկու պանդոկները, ուր՝ չամփաներան (?) սնտուկով կ'ապրէին, իւրաքանչիւր շիշին վճարելով մէկ հնչուն ոսկի:

«Ալեփփօ Փալաս Օթէլ» իջեւանող նշանաւոր օտարականներու կարգին կը յիշատակուի անունը Գերմանիոյ Տը Սաքս իշխանին, ինչպէս նաեւ Իրանի Շահին: Վերջինս, ըստ շրջանի նորաձեւութեան, երկար եւ կոճակաւոր ՊՕթեր կը հագուէր: Յիշեալ կօշիկներու գործածութիւնը մեծ տառապանք կ'ենթադրէր, եւ մասնաւոր երկաթ գործիքով մը կարելի կ'ըլլար զանոնք կօճկել եւ քակել, մեծ ցաւ պատճառելով գործածողին: Պանդոկի սպասուհիներէն մին, որ կը սպասարկէր Շահին, այնքան նրբութեամբ կը հագուեցնէր անոր ՊՕթերը, որ վերջինս կը խոստանայ յիշեալ սպասուհին իր անձնական ծառայութեան համար Պարսկաստան տանիլ, եւ արդարեւ կը պահէ իր խոստումը:

Գործերու յաջող ընթացքէն քաջալերուած Մազլումեան եղբայրները 1909 թուին, կ'որոշեն ձեռնարկել արդիական պանդոկի մը շինութեան: Անոնք կը գնեն հողամաս մը, Պոսթան Քլէպ կոչուած ընդարձակ պարտէզի կեդրոնէն: Տեղացիք արդահատանքի ծիծաղով կը դիմաւորեն անոնց այս որոշումը, որովհետեւ Քլէպ պարտէզի շրջակայքը կը ներկայացնէր Հալէպի ամէնէն անապահով շրջաններէ մէկը, եւ արեւմուտէն ետք, ոչ ոք կը համարձակէր դեգերիլ այնտեղ:

Պանդոկի յատակագծի պատրաստութիւնը կը վստահուի վկայեալ ճարտարապետ Գասպար Նաֆիլեանին: Վերջինս, նկատի առնելով որ այս երկրին մէջ կատարուող կառուցում մը պէտք է ներշնչուած ըլլայ արաբական ոճէն, պանդոկին կուտայ ներկայի ՄՈՐԵՍՔ ձեւը:

Եգիպտոսէն յատկապէս կը բերուին պեթոնագործներ, ատաղձագործներ, եւ գործաւորներ, նաեւ յատակներու սալիկներ: Սուրիոյ պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով պեթոնը կը գործածուի «Օթէլ Պարոն»ի շինարարութեան մէջ:

1911ին կ'աւարտի պանդոկին երկյարկանի շինութիւնը, 31 ննջասենեակներով եւ երկու բաղնիքով:

Ներկայ Օթէլ Ամպասատէօրի դիմացի շարքին, նմանապէս պարտէզներով եզերուած շէնք մը կար որ կ'երկարէր Լուֆթհանսա ընկերութեան արդի գրասենեակէն դէպի արեւմուտք մինչեւ Քուէյք գետի ափը: Մազլումեանները այդ շէնքը եւս կը վարձեն եւ դարձեալ կը կահաւորեն որպէս պանդոկ կոչելով զայն, «Օթէլ Տիւ Փարք»:

ՆԱՀԱՊԵՏ ՆԱՐԿԻԶԵԱՆ

(Շար.)

Ս. ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ ՅՕԴՈՒԱԾԻՆ ԱՌԹԻՒ

«Յառաջ» Օգոստոս 27ի թիւով ամփոփ գիծերու մէջ ներկայացուցած էր Ս. Կապուտիկեանի «Մահ եւ յիշատակ» խորագրուած յօդուածը, լոյս տեսած «Սով. Հայաստան» օրաթերթի Օգոստոս 7ի թիւին մէջ: Բանաստեղծուհին դատապարտած էր այն յոռի բարքերը, որոնք լայն տարածում գտած են Հայաստանի մէջ՝ գերեզմանատուներէ ներս թէ դուրս:

Ս. Կապուտիկեանի յօդուածը առիթ տուած է, որ շատեր խմբագրութեան ուղղուած նամակներով, իրենց կարգին, քննադատեն երեւոյթը: «Սով. Հայաստան» հրատարակած է այդ նամակներէն մէկ քանին: Աւելին՝ Օգոստոսի վերջերը թերթին խմբագրութիւնը այսպէս կոչուած «Կլոր սեղան»ի մը շուրջը հրաւիրած է Երեւանի գլխաւոր ճարտարապետը՝ Ջիմ Թորոսեան, Գիտութիւններու Ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութեան հին հնագիտութեան բաժնի վարիչը՝ Փրոֆ. Յարութիւն Մարտիրոսեան եւ դպրոցի մը տնօրէնը, որպէսզի իրենց կարծիքը յայտնեն:

Ջ. Թորոսեան դիտել տուած է, թէ քննութեան առնուող հարցը տարիներէ ի վեր մտահոգութիւն կը պատճառէ պատկան մարմիններուն: Տարիներ առաջ փորձած են գործնական քայլ մը առնել՝ մշակելով եւ Երեւանի գործադիր կոմիտէին վաւերացումին ենթարկել տալով տապանաքարերու նախագիծեր: Նկատի առնելով հարցին փափուկ պարագան, այս գործին լծած են բարձրարուեստ մասնագէտներ: Մշակած են տապանաքարերու նախագիծերու բազմաթիւ տարբերակներ, որոնք պիտի շինուէին տուֆով, երկաթաքարով եւ որձաքարով: Մշակած են նոյնիսկ տառատեսակներ: Բոլորն ալ հաւանութեան արժանացած ու վաւերացուած են եւ ... այդ ձեւով ալ վերջ դրած է ամբողջ պատմութիւնը:

Երեւանի գլխաւոր ճարտարապետին համար հարցը լուծելու մէկ միջոց կայ միայն, այն է գերեզմանաքարերու պատրաստութիւնը իրականացնել միայն պետական կազմակերպութիւններու միջոցաւ, արտօնելով շինել նախագծուած տապանաքարեր:

Ջ. Թորոսեան այս առթիւ զարմանք յայտնած է, որ ինք իբրեւ գլխաւոր ճարտարապետ յաճախ դժուարութիւններու հանդիպած է, երբ ուզած է ձեռք ձգել քիչ թէ շատ անսովոր մեծութեամբ կամ հազուագիւտ նկատուած քարեր. «դրա համար վատնում եմ չափազանց շատ ժամանակ եւ միշտ չէ, որ հասնում եմ ցանկալի արդիւնքի: Բայց ահա մեր գերեզմանատները վեր են ածուել հազուագիւտ քարերի մի իսկական թանգարանի: Որտեղից ասես չեն բերում այդ հսկայածաւալ քարաժայռերը, ինչ ոճի ու ձեւադրի ասես, որ չես հանդիպի այստեղ: Միթէ՞, իրօք, անհանդուրժելի չէ, որ մենք քար ենք ներմուծում, քարի այդ խայտաբղէտ անտառներում կորցնելով սեփական քարի դէմքն ու դիմագիծը, կորցնելով քարի մշակման սեփական աւանդները»:

Յարութիւն Մարտիրոսեանի բնորոշումով հայկական ճարտարապետութիւնը, շինարարական արուեստը իրենց ինքնատպութիւնը, եզակի արտայայտչականութիւնը հաստատած են ձեւերու պարզութեամբ, մաքրութեամբ: Ասոր լաւագոյն վկաները չե՞ն, հարց տուած է փրոֆէսէօրը, մեր պատմական յուշարձանները՝ տաճարներ, բերդեր, կամուրջներ, շիրիմներ:

Քարի մշակման արուեստը, աւելցուցած է ան, հազարամեակներու պատմութիւն ունի եւ դարէ դար բիւրեղացած, ազնուացած է. փոխանցած են այն ձեւերը, որոնք ներդաշնակ են մեր բնաշխարհին, մեր քարատեսակներուն: Տապանաքարերու համար մեր ժողովուրդը գլխաւորաբար օգտագործած է իր բազմագոյն տուֆերը՝ անոնցմով ստեղծելով աքանչելի խաչքարեր եւ շիրիմներ: Իբրեւ կանոն, տապանաքարին միակ զարդը եղած է հայկ. գիրը՝ «Աստ հանգչի...» այնպիսի արձաններ ինչպիսիք տեսնում ենք այսօր մեր գերեզմաններում, չեն կանգնեցուել անգամ արքաների, իշխանների, զօրավարների յիշատակին: Համեստութեան մեծագոյն դասն են տալիս Մաշտոցի, Մխ. Սպարապետի, մեր միւս մեծերի շիրիմները... Այսօրուայ թողտուութեան մթնոլորտում, երբ անհատական ճաշակն ու անճաշակութիւնն են տիրապետում, մեր գերեզմանատները յիշեցնում են ցանկապատած անամերձեր, իւրաքանչիւրը գրաւել է այնքան հողակտոր, որքան կարողացել է եւ այդ տարածութիւնը զբաղեցնել սեղանով ու աթոռներով, կենցաղային այլ մանրա–

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԳԱՑՈՂ ՀԱՐՍՆՑՈՒՆ

Սահակ աղա միշտ լուռ էր. մերթ ընդ մերթ, երբ խօսքը անխուսափելի կերպով կը պատկանէր իրեն, կը պատասխանէր շատ կարճ եւ անսխալ.

Ճիշդ էք, օրիորդ, ես այդպէս կը մտածեմ:

Ճիշդ էք, պարոն, իմ կարծիքս ալ ճիշդ այդպէս է:

Բայց ես նեղը չէի ձգեր, խօսքի կը խառնուէի միշտ եւ կը գոցէի Սահակ աղայի բացերը:

Սահակ աղա յայտարարեց որ հարսանիքի մասին կարող էին ինձ հետ խօսիլ եւ վերջացնել:

Արդէն ուշ էր, ես դարձայ Սահակ աղային...:

— Պր. Սահակ, երթանք մեր սենեակը, ճամբէ եկած են, յոգնած են մեր հիւրերը:

— Երթանք, պատասխանեց Սահակ աղան, անուշ քուն կը մաղթեմ ձեզ, աւելցուց ապա:

— Շնորհակալ ենք, պատասխանեցին քոյր եւ եղբայր:

— Ներողութիւն, պարոն Վահան, դարձաւ ինձ Օր. Մաքրուհին, դուք մէկ քանի վայրկեան կը զոհէ՞ք մեզ, ձեզի հետ խօսք ունինք քիչ մը:

— Ի հարկէ, օրիորդ, պատասխանեցի պատրաստակամ եւ աչքով նշան ըրի Սահակին հեռանալ:

Սահակ աղան հեռացաւ, մենք մնացինք մինակ:

Անհրաժեշտ է որ այստեղ երկու խօսք ըսեմ իմ բնաւորութեանս վրայ, որպէսզի իմ պատմութիւնը շինծու չթուի:

Ես ունիմ այնպիսի բնաւորութիւն, որ մէկ քանի վայրկեանէն կրնամ մտերմանալ ամէնէն հեռու օտարի մը հետ, այնպէս որ մինչեւ այդ ատեն կարծես, ես եւ Նորեկները տասը տարուան ծանօթներ էինք:

Օր. Մաքրուհին սենեակին դուռը գոցեց ետեւէն եւ մօտենալով ինձ ձեռքերը դըրաւ ուսերուս վրայ եւ սկսաւ...

— Պր. Վահան, ես քեզ եղբօրմէս չեմ կրնար բաժնել, ատոր համար կը խնդրեմ քեզմէ օգնել մեզ, ես այդ չեմ առներ, յայտարարեց մէկէն ի մէկ:

— Ձես առներ, մի առներ, ի՞նչու կը նեղուիս ատոր համար պատասխանեցի անմիջապէս:

— Աղէկ կ'ըսես, բայց մենք մարդ չունինք այստեղ, այս մարդը կրնայ շատ մը գէշութիւններ ընել:

— Ես մարդ չե՞մ օրիորդ:

— Ախ, դուն ինչ լաւ տղայ ես:

Ես քեզի բաց խօսիմ, Գեղամը իմ հարազատ եղբայրս չէ, մեր տունը որ դեգեր եկած է, բայց մեր տան զաւկին նման մեծցուցեր է մայրս, մենք զիրար կը սիրենք, մենք կ'ուզենք իրարու հետ ամուսնանալ:

— Աւելի լաւ, բայց այդ պարագային ինչո՞ւ եկաք Ամերիկա:

— Ախ, Պր. Վահան, այնտեղ չէր ըլլար, մենք ալ հաշիւ ըրինք, որ աւելի լաւ է այստեղ գանք եւ հոս վերջացնենք խնդիրը:

Այս խօսակցութեան ընթացքին Գեղամ ծռած եւ ամչցած վար կը նայէր:

Ես բաւական ատեն շփոթած վիճակի մէջ էիր: Ինչ ընելս չէի գիտեր:

— Մեզ օգնէ, Պր. Վահան, մեզ օգնէ, կ'աղաչէր օրիորդը:

Երկար մտածելէ յետոյ ես մտքիս մէջ կազմեցի իմ ծրագիրս եւ ըսի.

— Օրիորդ, վաղը իրիկուն ձեզ երկուքդ ճամբայ կը դնեմ դէպի Պոսթոն, իմ քրոջ տունը եւ այնտեղ ինքզինքնիդ կը գտաք ազատ:

— Բայց այդ մարդը պիտի չգիտնա՞յ:

— Չի գիտնար, ուրկի՞ց պիտի գիտնայ:

Առաւօտուն մենք անոր ներկայութեան կը խօսինք հարսանիքի մասին եւ կ'որոշենք ըլլալ յառաջիկայ Կիրակի, իսկ իրիկունը իմ ընկերս կուգայ, ձեզ կը տանի կայարան եւ դուք կը մեկնիք ապահով, քրոջս հեռագիր կուտամ, որ ձեզ դիմաւորէ:

Ինձ յանձնեցին իրենց հետ բերած կարգ մը սնտուկներու ստացագիրները, ես խոստացայ զանոնք հանել մաքսատունէն եւ ուղղակի ղրկել Պոսթոն:

— Բարի գիշեր.

— Բարի գիշեր, եւ ես դուրս ելայ ու գացի Սահակ աղային քով:

Սահակ աղան տակաւին չէր քնացած:

— Ի՞նչ կ'ըսէ սիրուն օրիորդս, հարցուց Սահակ աղան:

— Հարսանիքի մասին խօսեցանք, յետոյ ինձ յանձնեցին իրենց սնտուկներուն թուղթերը, ուղիղ Շիքակօ քշենք որ երթայ, չէ՞:

— Այդ մասին երկու կարծիք չըլլար, իրենց ճամբու ծախքը դուրս կուգայ այդ սնտուկներէն, եզրակացուց բարեկամս:

Եթէ ան ներկայ ալ ըլլար սնտուկները ուղարկելու գործին չէր կրնար հասկնալ թէ սնտուկները Շիքակօ՞ կ'երթային թէ Պոսթոն:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար. – 4)

…ժամուլթիւններով, որ անպատշաճ են …նքեցեալներու հանգստավայրին » :
Փրոֆ. Յարութիւն Մարտիրոսեանի …համոզումով պէտք է կենդանացնել քարի …վրայ փորագրուող տառին սովորութիւ – …նը, որովհետեւ, ինչպէս իրաւամբ դիտել …տուած է ան՝ «Հայկական գիրը միշտ ալ …համարուել է մեր քարի լուսաղոյն զարդը եւ այդ գիրն պէտք է վերադարձնենք իր …նախկին յարգն ու հեղինակութիւնը» :

ԲԱՂՀԱՆ

ԿԱՐԾԻՔ ՄԸՆ ԱԼ ՍՓԻՒՌՔԷՆ

— Օ —

…ՄԲ.— Սիլվա Կապուտիկեանի արծար- …ծած հարցին մասին , նամակ մըն ալ ըս- …տացանք Զուիցերիոյ մեր վաղեմի աշ – …խատակից՝ ճարտարապետ Սարգիս Ճէ – …վահիրճեանէ : Ստորեւ կուտանք զըլ- …խաւոր մասերը :—

« Յառաջ »ի 27 Օգոստոս 1976ի թիւին …էջ կարդացի , բանաստեղծուհի Տիկին …Սիլվա Կապուտիկեանի՝ «Մահ եւ Յիշա- …տակ » գրութեան մէկ ամփոփումը : Այդ …գրութիւնը կը խօսի «դատապարտելի» …պերքերու մասին, որոնք «լայն» տարա- …ծում գտած են Հայաստանի մէջ : Եւ նէ՝ …ընդդէմ անոնց ի տես :

Միայն Հայոց մէջ չէ որ մեռեալի մը …յիշատակին վերջ անոր ազգականները եւ …բարեկամները կը հաւաքուին սեղանի մը …շուրջ՝ միատեղ ճաշելու : Ուրիշ ժողո – …վուրդներ, մերինէն շատ աւելի քաղաքա- …կիրթ՝ նման ճաշերու սովորութիւնը ու- …նին, օրինակ՝ Զուիցերիացիք եւ ոչ ոք …ան կը տեսնէ « դատապարտելի բար – …քեր» :

Այս ճաշերը առիթ մը կը ներկայացնեն …ննջեցեալին ամբողջ ընտանիքը ի մի հա – …ւաքելու : Ներկայիս՝ կենցաղի պայման – …ները յաճախ կը ցրուեն ընտանիքին ան – …դամները երկրի մը չորս անկիւնները : …Անոնց ի մի հաւաքուելու ցանցառ առիթ- …ներն են՝ հարսնիքները, կնունքները եւ …թաղումները, որոնք վերյիշումներու եւ …ընտանեկան կապերու վերամիացման …առաջնաւ կ'ըլլան յաճախ :Մնաց որ «հոգե- …հաց »ի սովորութիւնը կուգայ դարերու …խորերէն եւ վերապրումն է սովորու – …թեան մը որ տակաւին՝ սա քսաներորդ …դարուն՝ կը մնայ ի զօրու կեդրոնական …Ափրիկէի ցեղերէն ոմանց մօտ : Ասոնք՝ ի- …րենց մեռելները չեն թաղեր, այլ կը հա- …ւաքուին անոր շուրջ եւ մեռած ազգակա- …նը «կուտեն» : Անոր «առաքինութիւննե – …րը », արիութիւն, քաջութիւն, իւրացը- …նելու եւ անոնց հաղորդուելու համար :

« Առէք կերէք այս է մարմին իմ որ վասն ձեր եւ բազմաց բաշխի …»

Այն ինչ կը վերաբերի գերեզմանատու- ներու մէջ յիշատակարաններու կառու – ցումին, կը խորհիմ թէ ի՞նչ պիտի ըլլար Տիկին Սիլվա Կապուտիկեանի այլայլու- մը եւ զայրոյթը եթէ այցելած ըլլար Ճէ- նովայի եւ կամ Միլանոյի աշխարհահռ- չակ Մօնումանթալ գերեզմնատուները :

Այս գերեզմանատուներուն մէջ յուշար- ձաններու եւ յիշատակարաններու չքե – ղութիւնը եւ գեղարուեստական պերճան- քը եւ կարգաւորումը անշուշտ իրենց ե- տին, շատ հեռու , կը ձգեն Երեւանի գե- րեզմանատան յուշարձանները եւ կոթող- ները :

Ճէնովայի եւ Միլանոյի գերեզմանա - տուներու յուշարձանները իրենց գեղեց – կութեամբ, վայրին տխուր եւ թախ – ծալից տեսքը վերածած են բացօթեայ թանգարանի մը ուր ցուցադրուած ճար – տարապետական եւ քանդակագործական գլուխ գործոցները կարծէք ասպարէզ կը կարդան մահուան : Հոն՝ մեռելներու դաշտը վերածած են գեղարուեստի եւ գե- ղեցիկին արտայայտութեան վայրի մը , լուելեան՝ կեանքը փառաբանելով :

Մի՞թէ՝ Անիի նշանաւոր «Հովիւի եկե- ղեցին» որ հայ գեղարուեստին պարծան- քըն է, ընտանեկան գերեզմանական մա – տուռ մը չէ՞ , շինուած՝ Անիի պարիսպ – ներէն դուրս՝ գերեզմանոցի մը մէջ , հարուստ հովիւի մը համար (Աւանդիկ՝ կը գրէ թէ այդ դարուն Անեցի հովիւ – ները մետաքս կը հագնէին) :

Հապա՝ մեզի աւելի մօտ, Մէտիչիներ- րու դամբարանը Փիրէնցէի սրտին նըս – տած, ուր Միքէլ Անճէլօն իր հանճարին չափը կը ցուցադրէ :

Քրիստոնէութիւնը՝ մահուան մղձա – ւանջովը համակուած եւ դժոխքի պատ - կերովը սարսափած, ինքն իրեն տխուր է կեանքի արտայայտութեան առաջ, գոնէ մեռելներու դաշտը ըլլայ կեանքը արժե- ցընող գեղարուեստի վայր մը, ինչպէս եղան արեւմտեան մայր – եկեղեցիները :

Սիրելիի մը կորուստին ցաւը ոմանք ողբուկծով կ'արտայայտեն,ոմանք սու- գի սեւ հագուստներով ցաւը կը տանին իսկ ուրիշներ՝ գեղեցիկին՝ կեանքին՝ պոռթ- կումովը կ'արտայայտեն եւ կ'ուզեն յա - ւերժացնել, առանց հաշիւի, բնաղդա – բար :

Ասպարէզիս՝ աւելի քան կէս դարու ընթացքին, առիթը ունեցայ, Լօզանի մէջ , ամբողջ գերեզմանատուն մը քան – դելու, տեղը մեծ դպրոց մը շինելու հա- մար : Այս գերեզմանատան մէջ կար հայ մեծ գերդաստանի մը՝ Բագրատունինե – րու սերունդէն՝ ընտանեկան մեծ դամ – բարանը, ակից հարիւր տարի առաջ շինուած , կոթական ոճով շինութիւն մը, ընտանեկան զինանշանով : Լօզանի քա – ղաքապետութիւնը ինչ մանրակրկիտ խը- նամքով զայն՝ քար առ քար քակեց եւ նորէն վերաշինեց՝ նոյն քարերով, ու – րիշ գերեզմանատան մը մէջ, առանց մը- տածելու թէ՝ այս ըրածը «սնապարծու – թիւն » մը եւ կամ «դատապարտելի» բան մը ըլլար :

Իրաւ է թէ նման շինութիւններ մե - ծածախք են, բանաստեղծուհին միլիոն – ներ կը հաշուէ , բայց վերջ ի վերջոյ՝ ծախսուած դրամը միթէ աշխատաւորին, գործաւորին, քանդակագործին գրպանը չի մտնե՞ր : Եւ աւելի նախընտրելի չէ՞ այս ձեւով հարստութեան բաժանումը աշխատաւորին քան աղքատին նուաստա- ցուցիչ մատաղի միս բաժնելը, ինչպէս կը գրէ Տիկին Կապուտիկեան :

Ս. ՃԷՎԱՀԻՐՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿ. ԱՐՈՒԵՍՏԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ

Մոսկուայի մէջ, Սեպտեմբեր 1էն մինչեւ 18ը Երեւանի Սպենդիարեան Թատրոնի խումբը ներկայացումներ կու – տայ : Նոյն խումբը 1969ին Մոսկուայի մէջ ներկայացուցած էր « Ալմաստ », « Անուշ » եւ «Սայաթ – Նովա» օփե – ները : Այս տարի Սպենդիարեան օփերա- յի խումբը Մոսկուայի մէջ կը ներկայա- ցընէ հայ դասական եւ ժամանակակից երաժիշտներու գործերը : Արմէն Տիգ - րանեանի « Անուշ » , Ալ. Յարութիւնեանի «Սայաթ – Նովա» օփերաները, Արամ Խաչատրեանի « Գայեանէ » եւ Կոնստան- դին Օրբելեանի «Անմահութիւն » բեմա- պարերը, ինչպէս նաեւ վերջերս յաջողու- թեամբ բեմադրուած Էդգար Յովհաննիս- եանի «Սասունցի Դաւիթ» օփերա – բե – մապարը : Կը ներկայացուին նաեւ Չայ – կովսկիի «Հոլանտա» եւ Բելլինիի «Նոր – մա » օփերաները :

×

ԻՒՐԱՅԱՏՈՒԿ ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՄԸ

Խորհ. Հայաստանը բարձր զարգացած արդիւնաբերութեան երկիր է, որուն հա- րիւրաւոր գործատուներու , արտադրա – կան տարբեր ձեռնարկութիւններուն մէջ օրէ օր աւելի մեծ ծաւալ ու տարածում կ'ունենայ գործողութիւնները մեքենա – յացնելու եւ ինքնաշխատ դարձնելու ծը – րագիրը : Ասիկա անշուշտ կը պահանջէ որակեալ , հմուտ, մասնագիտական պատշաճ գիտելիքներ եւ բաւարար փոր- ձառութիւն ունեցող աշխատաւորներու պատրաստութիւն : Այս հարցին է որ անդրադարձած է Սուրէն Միքայէլեան՝ «Պրավդա» ի Օգոստոս 24ի թիւին մէջ իր ստորագրած յօդուածով : Համաձայն յօդուածագրին, ընթացիկ ուսումնական տարեշրջանին, Հայաստանի մասնագի – տական ուսումնական հաստատութիւններ պիտի յաճախեն 27 հազար տղաք ու աղ- ջիկներ, որոնց 70 տոկոսը, բանուորական որակաւորումէ զատ, միաժամանակ կը ստանայ ընդհանուր միջնակարգ կրթու- թիւն : Մինչեւ 1980 նախատեսուած է աւելի քան մէկուկէս անգամ աւելցնել ուսումնական այս հաստատութիւններու մէջ ուսանողներուն թիւը : Իւրայատուկ թանգարան մը կայ Երեւանի մէջ, ուր ներկայացուած աւելի քան 800 ցուցա – նմոյշները ցոյց կուտան մասնագիտական ուսումնարաններու ուսանողութեան ձեռ- քերով պատրաստուած գործերը, զորս մեծ հետաքրքրութեամբ կը դիտեն այ – ցելուները :

×

ՏՈԼՍՏՈՅԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնի Բրիտանական Թանգարանի սրահներէն մէկուն մէջ բացուած է ցու – ցահանդէս մը, նուիրուած՝ Լեւ Տոլստոյի կեանքին եւ գործին : Ցուցահանդէսը կազմակերպած է Մոսկուայի Տոլստոյ պետական թանգարանը, որ Լոնտոն ղըր- կած է մօտ երեք հարիւր ցուցանմոյշներ՝ գրողին ձեռագրերը, կենդանութեան օրով անուանի նկարիչներու եւ քանդակա - կագործներու կողմէ կերտուած անոր դիմանկարները, անձնական իրերը, գըր- ուածքներուն լուսագոյն նկարազարդում- ները եւայլն : Լոնտոնի Բրիտանական Թանգարանը ցուցահանդէսին տրամա- դրած է Տոլստոյի գործերուն առաջին հրատարակութիւնները, Խորհ. Միու – թեան մէջ լոյս տեսած ամէնէն ամբող – ջական՝ 90 հատորնոց հաւաքածոն, Տո – լըստոյի վէպերու հետաքրքրական եւ հազուագիւտ հրատարակութիւնները՝ ռուս եւ արտասահմանեան նկարիչներու նկարազարդումներով : Թանգարան այ – ցելողներ կը լսեն նաեւ Տոլստոյի ձայնը , որ ժամանակին ձայնագրուած է Էդիսոնի ձայնագրի վրայ : Ցուցահանդէսի հիմնա- կան բաժիններէն մէկը նուիրուած է « Տոլստոյ Անգլիոյ մէջ» նիւթին : Հոս ցուցադրուած նիւթերը կը ներկայացնեն 1861ին Տոլստոյի Անգլիա կատարած ու – ղեւորութիւնը :

×

ՆՈՐԱՁԵՒ ԿՕՇԻԿՆԵՐ

Մասիս անունը կրող կօշիկի գործա – տան ցուցասրահին մէջ ներկայացուած են գալ տարուան նորաձեւութիւնները : Գործատան գեղարուեստական խորհուր – դը կնոջ եւ տղամարդու կօշիկի 50 նմոյշ պատրաստած է. ասոնց արտադրութիւ – նը պիտի սկսի տարեվերջին : Կօշիկի նոր նմոյշներէն շատերը պիտի պատրաստը- ւին կիսառեսինէ ներբանով : Նոյն նը - մոյշները պիտի ցուցադրուին Պուէնոս – Այրէսի միջազգային տօնավաճառին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (176)

ՀՐԱՇԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

Մ Է Ս Թ Ր Ի Տ Ն Ա Կ Ը

Որովհետեւ Ճուանա իր մարմինը ար – …տակարգ պայմաններու մէջ զոհաբերած …ըլլալով այնպէս կը կարծէր թէ սիրտն …ալ զոհած էր մարմնին հետ…որովհետեւ …իրեն անանկ կը թուէր թէ մահամերձ …Պիլլիա Դքսուհին դեղ գնելու համար ան- …հետացր եղած օրէն ասդին այլեւս իրեն …պատկանած էր սրտին սիրածը սիրելը , …ձեւ խօսքով պոռնկութիւն ըրած էր, եւ …սիրելու իրաւունք չունէր… :

Այն միջոցին երբ Ճուանա կը պատրաս- տուէր իր ննջասենեակը քաշուիլ, դուռը զարնուեցաւ :

Ճուանա ցնցուելով ականջները սրեց : Ռօլան հրահանգ տուած էր իրեն ոչ ոքի դուռ բանալ եւ միշտ առանձնութեան մէջ ապրիլ :

Ճուանա լոյսը մարեց եւ անշարժացաւ :

Անգամ մըն ալ զարնուեցաւ դուռը, ո- րուն յաջորդեց ցած ձայն մը որ կ'ըսէր.

— Ճուանա :

Երբ Ճուանա այս ձայնը եւ իր անունը լսեց , սարսռաց :

— Ան է, հոս եկեր է, փսփսաց յու- զուած :

— Ճուանա, գիտեմ որ հոս ես, շարու- նակեց ձայնը : Ետեւէս զիս կը հետապնդ- դեն, դուռը բաց… ապա թէ ոչ պիտի բռնուիմ :

— Ճուանա լոյսը կրկին վառեց : Դէմքը դեփ դեղին եղած էր այս անգամ. ձեռ- քերը դողալ սկսած էին : Անձկութեամբ այն դրան կողմը նայեցաւ ուրկէ ծերունի Ֆանտիանօ եւ Պիանքան դուրս ելած էին : Գնաց այդ դուռը կղպեց եւ բանալին սեղմ իրանին մէջ նետեց :

— Ճուանա, Աստուծոյ սիրոյն, գոնէ քանի մը վայրկեանի համար պահէ զիս, մրմնջեց ձայնը պաղատական շեշտով մը : Վտանգի մէջ եմ, քանի մը վայրկեանէն կրնան զիս բռնել :

Ճուանա դրան կողմը քալեց եւ դողդա- լով հարցուց–

— Դո՞ւն ես, Սանտրիկօ :

— Այո՛, այո՛, ե՛ս եմ : Ձայնս չճան- չցա՞ր : Ո՛հ, կորսուած եմ, Ճուանա… այս կողմը կուգան :

Ճուանա դուռը բացաւ… :

— Խեր անիծածս, անանկ կարծեցի որ զիս դուրսը ձգելով այս ցուրտին, որթա- տունիկ ճիւղի պէս պիտի չորցնէիր դրանդ առջեւը, մըլտաց Սանտրիկօ հեգնական եղանակով մը :

Եւ ներս մտաւ :

— Ըսել է սո՞ւտ խօսեցար, ետեւէդ հետապնդող չկա՞յ :

— Ի՞նչպէս թէ չկայ… :

— Դո՛ւրս ելիր, դո՛ւրս ելիր, սուտ ես… :

— Հիմա պիտի երթամ, հոգ մի՛ ըներ :

— Ուրեմն ի՞նչ կ'ուզես :

— Ի՞նչ պիտի ուզեմ, քեզ տեսնելու ե- կայ, մրմընջեց Սանտրիկօ : Առաջ ինէ չէ- իրվախնար, հիմա ինչո՞ւ ասանկ կը վա- խնաս… :

Ճուանա չունչ առաւ :

Սանտրիկօ անոր մօտեցաւ եւ խանդա- ղատական սիրավառ շեշտով մը փսփսաց.

— Քեզի սիրահարած ըլլալս մոռցա՞ր, իմ պաշտելի Ճուանաս : Բայց ո՛չ, չես կրնար մոռնալ զիս, գիտեմ որ զիս դեռ կը սիրես… : Բայց կը զարմանամ, սի- րահարդ այսպէ՞ս կ'ընդունիս :

Ճուանա կամաց կամաց իր պաղարիւ- նութիւնը գտաւ : Աւազակին վերջին բա- ռերէն մանկամարդ կնոջ այտերը կար – մրեցան :

— Այո՛, Սանտրիկօ, ես քեզ առաջ կը սիրէի, մրմընջեց ան համեստօրէն : Երբ աղջիկ էի, միշտ քեզ երազիս մէջ կը տեսնէի եւ քու կինդ ըլլալ կ'ուզէի… հա- ւատք ունէի որ դուն միայն զիս երջանիկ պիտի կրնայիր ընել… :

— Տեսա՞ր, տեսա՞ր որ չեմ սխալիր… :

— Բայց այդ երազը երազ պիտի մնայ, Սանտրիկօ, կակազեց մանկամարդ կինը դեփ դեղին կտրելով : Դէպք մը պատա- հեցաւ, այնպիսի դէպք մը որ մեզ իրար- մէ յաւիտեանս բաժնեց .

— Հասկցայ, հասկցայ, կ'երեւի թէ ու- րիշ մէկը սիրեցիր :

— Իմ սիրտս այն սիրտերէն է որոնք երկու տէր չեն կրնար ունենալ, Սան – տրիկօ, թոթովեց Ճուանա գլուխը թօթ – վելով : Քենէ ուրիշ ոք կը սիրեմ եւ պատ- րաստ եմ հիմա ալ առաջուան պէս մեռ- նիլ քեզի համար :

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Նուրեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Ատուրեան եւ զաւակը (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Ժաք Իքիթեան եւ զաւակը (Թուառ) եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն՝
իրենց եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝
ԵԴՈՒԱՐԴ ԿԷՕՎՃԵԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 7ին, 63 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 10, ժամը 14·15ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ – Լաշէզի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Սիրարփի Գ. Թովմասեան իր ամուսնոյն՝
ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ
մահուան Գ. տարելիցին առթիւ, Կիրակի 12 Սեպտեմբեր, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Թովմասեան եւ Վեհխեան գերդաստաններու համայն ննջեցեալներու յիշատակին :

Հոգեհանգստեան պաշտօնը կը կատարուի Լիոնի Կիյօթիէռի նոր գերեզմանատան մէջ, հանգուցեալի շիրիմին վրայ, կէս օրէ ետք ժամը 3ին, ձեռամբ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի եւ մասնակցութեամբ Կոմիտաս երգչախումբի անդամներուն :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընկերուհիները իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհիներ Այրի Տիկին Պերճուհի Մամուրեանի, Այրի Տիկին Վարժապետեանի եւ Տէր եւ Տիկին Ատր. Մինասեանի եւ իրենց զաւակներուն, իրենց մօր եւ մեծ մօր Այրի Տիկին Եւ. Գուլագսըզեանի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի հարիւր ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի :

Նոյն տխուր առթիւ վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է 500 ֆր. Պ. Սեդրակ Սանճեանէ (Վիլֆրանշ) :

×

Վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Զարդար Տէր – Ահարոնեանէ 200 ֆր. իր ամուսնոյն Յարութիւն Տէր Ահարոնեանի հոգեհանգստեան առթիւ :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան
Դասախօս՝ Կ. ՄԷՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 1ին Ուրբաթ, ժամը 19էն 21 :

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, Հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան :

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ իրիկունները 7–9 Լիսէ Քոնտորսէ :

COURS DE LANGUE ARMENIENNE
AU LYCEE CONDORCET

Les cours débutent le 1er Octobre, sous la direction du Prof. G. MEHIAN.

Pour les inscriptions s'adresser au lycée les vendredis de 19 à 21 heures.

Գեղարուեստական փառատօն
կազմակերպուած
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԿՈՂՄԷ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
PARIS

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Եամ'ց, փոխան ծաղկեպսակի իր անդամներէն՝ Տարօն Պօղոսեանի հօր՝ Ղազար Պօղոսեանի մահուան առթիւ 1000 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 12 Սեպտեմբեր, Տօն է Վերացման Սուրբ Խաչի, Խաչվերաց է:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն Ս. պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, (Կաթողիկոսական պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի):

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին, պատարագ՝ ժամը 10ին:

Երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի ժամերգութիւն, եւ խաչվերացի մեծահանդէս ԹԱՓՕՐ – ԱՆԴԱՍՏԱՆ՝ ռէհանով :

×

Երկուշաբթի, Սեպտ. 13, յիշատակ է Մեռելոց :

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին Ս. պատարագ կը մատուցուի, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ վասն ՀԱՄՕՐԷՆ ՆՆՋԵՑԵԼՈՑ :

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի, պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաչահանգիստ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կին մը կամ օրիորդ մը կը փնտռուի ընտանիքի մը մէջ քոնֆէքսիոնի համար, լաւ վճարում, կարելի է նաեւ մայր ու աղջիկ մը կամ երկու քոյրեր: Երթեւեկութեան դժուարութեան համար, բնակութիւն եւ ճաշ ալ կարելի է կարգադրել: Մանրամասնութեանց համար, գրել՝

APARATYAN V.
10, allée Louis-Blériot
93390 Clichy-sous-Bois

Բարձրագոյն Մեծաւորաց հրահանգով եւ պատկան իշխանութեանց հաւանութեամբ՝ Հռոմի Լեւոնեան հայ վարժարանի կողմէ հիմնուած Լիոնի

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Սեպտեմբեր ամսոյն իր դռները պիտի բանայ այն հայ պատանիներուն որոնք կ'ուզեն օր մը օգտակար հանդիսանալ հայ ազգին եւ հայ եկեղեցւոյ:

Նարեկեան հիմնարկութեան նպատակն է՝ Ֆրանսայի դպրոցական յայտագրին առընթեր՝ ջամբել աշակերտներուն քրիստոնէական եւ հայեցի կրթութիւն մը:

— Մանկապարտէզ մը, յանձնուած Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու հոգածութեան, Մոնդեսորի արդիական մեթոտին համաձայն:
— Նախակրթարան եւ միջնակարգ (մինչեւ երրորդ դասարան):
— Նախընծայարանի բաժին:

Ֆրանսական յայտագրի դասերուն համար, նախակրթարանի եւ միջնակարգի աշակերտները պիտի յաճախեն Լիոնի լաւագոյն դպրոցը. իսկ հայ լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան դասերը պիտի աւանդուին Նարեկեան վարժարանի յարկին տակ:

Արձանագրութեանց եւ լուսաբանութեանց համար դիմել Նարեկեան վարժարանի տեսուչ՝ Գէորգ Վրդ. Զապպարեան

Père Georges Zabbarian
Collège St. Grégoire de Narek
38 route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or
Lyon — Tél. : 47-28-65

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
13, Rue du Perche — Paris (3e)

Կիրակի 12 Սեպտ. ժամը 11ին
Խաչվերաց եւ Տօն Ս. Խաչ Մայր եկեղեցւոյ

Հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆԻԿՈՂՈՍ Ծ. Վ. ՔԷՀՅԵԱՅԵԱՆ
Առաքելական Գործակալ Ֆրանսայի Հայ Կաթ. համայնքին

×

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Ջերմապէս կը խնդրուի Ֆրանսա ժամանող Հայ կաթոլիկներէն որ փութան արձանագրուիլ ժողովրդապետութեան մօտ հեռաձայնելով 278–31–93 թիւին (ժամը 8–12) : կամ գրելով վերի հասցէին :

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի Սեպտեմբեր 12ին, Վերացման Խաչի տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Անդաստան :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30ին, Պատարագ ժամը 10ին, Անդաստան ժամը 11·30ին:

RESTAURANT
Le Samovar
cuisine et spécialités russes
- Ambiance Musicale -
14 rue Sauval 75001 Paris
métro Louvre
fermé le dimanche

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան ղեկավարութիւնը կը խնդրէ Սելանիկի (Յունաստան) ամառնային բանակումին մասնակցողներէն որ ներողամիտ գտնուին այն բոլոր թերիներուն համար, որոնք կը վերաբերէին բանակումի կազմակերպումին եւ ընթացքին :

Այդ պատճառով տնօրէն կոմիտէն կ'ապահովէ հատուցումը այն օրերուն համար զորս եկողները հոն չանցուցին հակառակ անոր որ լրիւ կատարած էին վճարումը: Կապ հաստատելու համար, դիմել Պ. Հայկ Թուֆանեանի .— 657 – 29 – 07, հատուցումի պայմանաժամը որոշուած է Սեպտեմբեր 30:

BICENTENAIRE DES ETATS-UNIS
du 11 au 16 novembre
NEW YORK - WASHINGTON
2250 F
comprenant l'avion, l'hôtel et petits-déjeuners et les excursions commémoratives.
Renseignements et inscriptions :
mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 10էն 22 :
Փակ է Կիրակի եւ տօնական օրերը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի ձեռնարկը Նոյեմբեր 13ին:

×

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն գիշերային ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերաթոն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդիսաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկտեմբեր 16:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Կեդրոնականի
90ամեակին առթիւ
Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—
Լիբանանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով
ԵՒ
JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)
ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը:
ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
11-12
SAMEDI-DIMANCHE
11-12 SEPTEMBRE
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

52րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 13.681 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52 ANNÉE — N° 13.681

ՄԱՕ - ՑԷ - ԹՈՒՆԿ

ՎԵՐՋԻՆ ՄԵԾԵՐՈՒՆ ՆԱԽԱՎԵՐՋԻՆԸ ԱԼ ՄԵՌԱՒ

Շրջանի մը մէջ ուր դէպքերը աւելի ...ծ են քան դէմքերը, Մաօ – Ցէ – Թունկի մահը մեծ պարապ մը կը բանայ համաշխարհային քաղաքական բեմին վըրայ : Արդարեւ, միայն ութսունամեայ Տիթօն կը մնայ «հիներէն», Բ. Աշխարհամարտի ղեկավարներէն :

Մաօ Ցէ Թունկի մահը անակնկալ մը չէր, բայց ատիկա չի բաւեր որ ցնցում մը չըլլայ, մանաւանդ 900 միլիոն Չինացիի համար, որ յանկարծ որբացաւ: Ամիսներէ ի վեր ծանօթ էր որ Մաօ հիւանդ է եւ որքան ալ հաստ ըլլայ չինական Մեծ Պատը, քաղաքական շրջանակները կը սպասէին իր մահուան :

Մեծ Դէմք մը, անկասկած, որ տիրապետեց ոչ միայն իր երկրին այլեւ աշխարհի պատմութեան վերջին քառասնամեայ շրջանին վրայ : Գլուխ բռնեց մեծերուն, նախ Չանք Քայ Չէքի, ապա Միացեալ Նահանգներուն եւ վերջապէս՝ Խորհ. Միութեան : Իբրեւ հարազատ յեղափոխական, միայն բարիք չըրաւ անշուշտ, քանի որեւէ յեղափոխութիւն կը պարտադրէ անողոք վերաբերում հակառակորդին դէմ ու չկայ յեղափոխական, որու ձեռքերը արիւնոտ չըլլան : Բայց եւ այնպէս մեծ դէմք մը, ոչ միայն քաղաքական այլեւ մտաւորական եւ որքան ալ երբեմն նախնական կամ Լա Փալիսեան ըլլան իր «մաքերը», կարելի չէ անտեսել որ աշխարհի Պեսթ – Սելլերն է Մաօի կարմիր աւետարանը, որ մէկ միլիառ օրինակ ունի ցայսօր եւ դեռ.. :

Գիւղացիի զաւակ, ծնած է 1893 Դեկտ. 26ին Հունան գաւառի Շաշան գիւղը : 14 տարեկանին ընտանիքը զինքը կ'ամուսնացնէ, բայց ինք երբեք օրինաւոր չի համարեր այդ ամուսնութիւնը : Նախնական ուսումէն ետք, կը յաճախէ ուսուցիչներու էգոլ նորմալը : Զուզէր գիւղացի մնալ, ինչպէս կը փափաքէր իր հայրը: Գիրքերը կը նախընտրէ արօրէն, յաճախ ...լէ դասերը Թաղապետական գրադարանին մէջ լափելու համար Տարուինի, Ռուսոյի, Սփէնսէրի, Սթուարթ Միլի աշխատութիւնները : Ուսանող իր ընկերներուն հետ կը հիմնէ յառաջապահ խումբ մը եւ կը սնանի մեծ գաղափարներով.— Ազատականութիւն, ընկերվարութիւն, ազգայնականութիւն : Դեռ իրեն ...յայտնուած կարլ Մարքս եւ այդ շըրջանին ակնարկելով, կ'ըսէ յետագային՝ «այն ատեն գաղափարապաշտ էի» :

Իր կեանքի երկրորդ կարեւոր շրջանն է իր «հանդիպումը» մարքսիզմի հետ : 1918ին Փեքին նոր գաղափարներու օրրանն է : Հոն կ'արձագանգեն եւրոպական յեղաշրջումները՝ ռուսական յեղափոխութիւն, Վերսայլի հաշտութիւն : Աշակերտներու հետ կը ծրագրէ Փարիզ երթալ իբրեւ ուսանող, բայց Շանկայէն ետ կը դառնայ, նախընտրելով երկիրը մնալ եւ ամբողջ կեանքը արդէն, գրեթէ երբեք չհեռանայ Չինաստանէն : Փեքինի մէջ կը դառնայ կցորդը գրադարանապետի մը, որ ուրիշ մէկը չէ եթէ ոչ Լի Թա Չաօ, հիմնադիրներէն մէկը չին համայնավար կուսակցութեան :

Կուսակցութիւնը կը ծնի 1921ին : Տարի մըն է արդէն Մաօ մարքսիստ է եւ երբեմն Մաօ կը կազմէ այն 12 մարդոց , որոնք պաշտօնաբար կը հիմնեն չին համայնավար կուսակցութիւնը: Այն ատեն դեռ սկզբնական շրջանն է ու անորոշութիւն կը տիրէ : Մոսկուա խորհրդատուներ կը ղրկէ եւ անոնց օրհնութեամբ գործակցութեան քաղաքականութիւն մը կը տարուի Քուոմինթանկի հետ (երկրին եւ ժողովուրդին կուսակցութիւնը), որու պարագլուխը պիտի ըլլայ փառամոլ զօրավար մը՝ Չանք Քայ Չէք :

Այսպէս միաժամանակ ճամբայ կ'ելլեն երկու դէմքեր, որոնք պիտի տիրապետեն իրենց երկրին, հոգ չէ տարբեր մայթերու վրայ քալեն: 1921 Հոկտեմբերին, Մաօ կուսակցութեան քարտուղար էր Հունանի գաւառին համար: Կը ղեկավարէ Անույանի հանքագործներու գործադուլը եւ կը դառնայ սէնտիքայի նախագահ: Համայնավարներ կը մտնեն սակայն Քուոմինթանկի մէջ եւ Մաօ փոխանդամ կ'ընտրուի կազմակերպութեան կեդրոնական կոմիտէին : 1927ին սակայն կը խզէ Քուոմինթանկին հետ, երբ Մարտի նիստէն ետք, Չանք Քայ Չէք, Ապրիլին, կը սկսի ջարդել տալ համայնավարները: Օգոստոսին Նանչանկի ապստամբութիւնն է եւ կարմիր բանակի ծընունդը: Մաօ կը ձերբակալուի, կը փախի, բայց Նոյեմբերին կ'արտաքսուի համայնավար կուսակցութեան քաղաքական բիւրոյէն «զինուորական պատեհապաշտութեան » համար :

1930 – 31ին Չանք Քայ Չէք կը ձեռնարկէ շարունակական երեք «պաշարման եւ մաքրագործումի արշաւանքներու» համայնավարներուն դէմ : 1931 Նոյեմբերին Ժիուչինի մէջ կը հռչակուի « սովէտներու հանրապետութիւնը » , որու նախագահ կը նշանակուի Մաօ: 1932 – 1933ին պաշարման չորրորդ եւ հինգերորդ արշաւանքները կը սկսին: 5րդը ամէնէն վտանգաւորն է կարմիր բանակին համար: 1934ին կը սկսի «Երկար Երթը» դէպի հիւսիս : Մաօ համայնավար կուսակցութեան քաղաքական բիւրոյին նախագահ կը դառնայ, պաշտօն մը զոր պիտի պահէ ցմահ : Իր ղեկավարած առաջին բանակը կը հասնի երկրին հիւսիս – արեւմուտքը: 1937ին Քուոմինթանկը եւ համայնավար կուսակցութիւնը կը համաձայնին Ճափոնի դէմ հասարակաց պայքարի մը սկզբունքին վրայ: Չին – ճափոնական պատերազմը կը սկսի Յուլիսին: 1941ին Քուոմինթանկը կը վերսկսի իր յարձակումները համայնավար զօրքերուն դէմ: Երկար բանակցեր , բանակցութիւններէ ետք, քաղաքացիական պատերազմը կը սկսի 1946 Յուլիսին: 1949ին Փեքին գրաւուած է ազատագրական բանակին կողմէ, որ Մայիսին կ'անցնի Եանկցէն: Ազգայնական բանակները կը նահանջեն եւ Հոկտեմբեր մէկին Մաօ կը հռչակէ ժողովրդական Հանրապետութեան հիմնադրութիւնը : Դեկտեմբերին Մոսկուա կ'երթայ եւ զինակցութեան եւ բարեկամութեան դաշինք մը կը ստորագրէ 1950 Փետրուարին : 1951ին Մաօ կը ձեռնարկէ բարեփոխումներու մտաւորական շրջանակներու մէջ, պայքար կը բանայ պետական պաշտօնէութեան ապականած տարրերուն դէմ եւն. : 1954ին Հանրապետութեան Նախագահ կ'ընտրուի եւ 1955ին կը հրահանգէ որ արագանայ գիւղերու մէջ համայնացումը: 1956ին չին մամուլը կը սկսի հասկցնել թէ չին ղեկավարները համաձայն չեն Մոսկուայի հակաստալինեան պայքարին: 1960ին խզումն է, թէեւ ոչ պաշտօնական երկուքին միջեւ եւ այլեւս Չինաստան բացէ ի բաց կը քննադատէ խորհրդային վերաքննականութիւնը : Այդ թուականէն ետք, օրէ օր Չինաստան յարաբերութիւն կը յաջողի ստեղծել արեւմտեան երկիրներու հետ: 1972ին Մաօ Նիքսընը կ՚ընդունի, յետոյ Ճափոնի վարչապետը, 1973ին Նախագահ Փոմփիտուն: Միացեալ Նահանգները դաւաճանած են իրենց հին բարեկամին ու զինակիցին՝ Չանք Քայ Չէքի, վերցնելով իրենց վեթօն եւ ՄԱԿի մէջ առնել տալով Համայնավար Չինաստանը :

×

Ամուսնացած էր չորս անգամ, թէեւ առաջինը նկատի իսկ չէ առած այսինքն հարսնիքէն ետք մերժած է կատարել ամուսնական իր պարտականութիւնը եւ փախած է բարեկամի մը մօտ: Ուրեմն բուն առաջին ամուսնութիւնը պէտք է նկատի առնել 1920ին կատարածը , համալսարանի դասախօսին աղջկան հետ, որու սիրահարած էր երկու տարի առաջ: Քանի մը տարի ետք կը բաժնուէր, մինչ կինը կը գնդակահարուէր 1930ին, ազգայնականներու կողմէ : 1928ին կը կենակցէր երիտասարդ աղջկան մը հետ , որմէ հինգ զաւակ ունեցած է, բայց ինը տարի ետք , կը թողուր ան ալ երիտասարդ դերասանուհիի մը սիրոյն ինչ որ դայթակղութիւն կը պատճառէր ղեկավար դասուն մօտ, քանի լքուած կինն էր որ իր կողքին էր «Երկար Երթ»ին ատեն, բայց Մաօ ինչո՞ւ տարբերէր ուրիշ ոեւէ այր մարդէ: Դերասանուհին, որ այսօր այրին է Մաօյի, քաղաքական դեր ալ խաղացած է մանաւանդ «Մշակութային յեղափոխութեան »ատեն երբ կը պատգամէր թէ «Արուեստը իբրեւ նպատակ ունի ծառայել բանուորին , գիւղացիին եւ զինուորին » :

×

Նաեւ Գրագէտ, Մաօ ունի «հատընտիր» մը, յետոյ հեղինակն է «զինուորական գրութիւններու», եւ անշուշտ «մաքերու», որ ծանօթ է իբրեւ «Կարմիր գիրքը»:

Նման Ռուզվէլթի, Սթալինի եւ Քենըտիի, Մաօ կը մեռնի պաշտօնին վրայ , մինչ վերջին միւս մեծերը՝ Չըրչիլ, Ատընաուր, Տը Կօլ մեռած են քաղաքական ասպարէզէ քաշուելէ յետոյ :

Լենինէն ի վեր, ոչ ոք այսքան ուժգին կերպով ցնցած է պատմութիւնը: Ըստը Մալրօն է իր «հակայուշերուն» մէջ:

Չինաստան այսօր իր «աստուածը» կը թաղէ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ՝ ՈՉ ՄԷԿ ՕՏԱՐ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

— o —

Սեպտեմբեր 18ին պիտի կատարուի Մաօյի ազգային մեծաշուք յուղարկաւորութիւնը, որու ոչ մէկ օտար պատուիրակութիւն հրաւիրուած է: Չինացիք առանձին կ'ուզեն ողբալ իրենց «անմահին» մահը :

Աշխարհ կ'ողբայ ու ածական կը սպառէ փառաբանելու համար Մաօն, ու ետ չի մնար նաեւ արեւմուտքը, դէթ պահ մը անտեսելով, թէ այդ նոյն արեւմուտքը որքան կը ձաղկէ «մաօյականութիւնը» եւ ի՛նչ արհամարանք ունի ոեւէ մաօյիստի նկատմամբ: Բայց հարկ չկայ զարմանալու, մահերու ատեն մանաւանդ, կեղծաւորութիւնը բնաւ չի կրնար զարմացընել: Ու պէտք է ընդունիլ որ միակ անկեղծը եւ հետեւողականը կը մնայ Ֆորմոզ (Ազգ. Չինաստան) որ քաջութիւնն ունի չծածկելու իր հրճուանքը :

Նախագահ Ժիսքարի համար «փարոս մը մարեցաւ», ու լրագրողները մրցումի ելած են որակելու համար այս բացառիկ դէմքը.— Պատմական հսկայ, երանաշընորհ Պոնափարթ, Պրոմեթէոս , կայսր , Երկար Երթի այս Մովսէսը եւն. եւն.: Մոսկուա չափը կը պահէ եւ 23 բառերով է Իզվեստիայի մէջ որ կը հաղորդուի Մաօյի մահը եւ պատշաճ հեռագրով մըն է որ Մոսկուա ցաւակցութիւն կը յայտնէ չին համայնավար կուսակցութեան :

Ընդհանուր ձեւով բոլոր «չինագէտները» հրապարակ ելած են գուշակութիւններ ընելու համար, շատ շուտ մոռնալով թէ դեռ քանի մը ամիս առաջ էր որ սխալեցան Շու էն Լայի մահուան ատեն եւ թէ մարգարէէն աւելի բան մը պէտք է ըլլալ թափանցելու համար չինական գաղտնիքները: Կը թուի սակայն թէ ծեր մարդը, որ ամիսներէ ի վեր կը տառապէր Փարքինսոնի անողոք հիւանդութենէն, պատրաստած էր իր յաջորդութիւնը եւ ինչպէս կ'ըսէր տը Կօլ, իր իսկ մահուան ակնարկելով «պարապը չէ այլ՝ շատ լեցունն է, որ աւելի մտահոգիչ է»:

Բայց պարապը պարապ է, դարու մը մէջ ուր ղեկավարներու մեծամասնութիւնը միջակէն անդին չեն անցնիր, Մաօ դէմք մըն էր, անհատականութիւն մը , բայց մեռնիլը չի բաւեր, որպէսզի չյիշուի թէ միլիոնաւորներ մեռած են իր վարչակարգին օրով եւ թէ ազատութիւն ըսուած բանն ալ շատ տարածուած չէ իր հայրենիքին մէջ: Այսուհանդերձ նոր Չինաստան մը շինած է, եւ իր ժողովուրդին ալ խտէալ մը տուած է, ինչ որ դիւրին ալ չէ 20րդ դարու օրէ օր ապականած մթնոլորտին մէջ:

Քանի մը տողով

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ կռիւները կը շարունակուին եւ քոլերան ալ մէջտեղ ելած է Տրիպոլիս, կ ըսուի թէ 5 հոգի ալ մեռած է: Պէյրութի մէջ կռիւները սաստիկ են միշտ եւ վերջին 24 ժամուան ընթացքին, 96 մեռեալ կար :

ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆ, Զուիցերիայէ մեկնած է ընտանիքով եւ առջի օր ալ Քանատայէն, ուր էր, Միացեալ Նահանգներ մըտած է, ուր մշտական բնակութեան արտօնութիւն ստացած է: Կ՞ըսուի թէ Սոլժենիցին սպառնական նամակներ ստացած էր Ցիւրիխ, ուր կ'ըսուէր թէ վերջ պէտք է տայ հակախորհրդային իր ելոյթներուն եթէ չուզէր որ իր կինը եւ չորս մանչերը հետեւանքները քաշեն :

ԼԱ ՀԷՅԻ միջազգային ատեանը Շաբաթ օր իր վճիռը պիտի տայ յոյն – թրքական բանավէճին մասին Եգէականի շուրջ: Բողոք ներկայացուցած էր Յունաստան :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱԼԷՊԻ - ՕԹԷԼ ԲԱՐՈՆԻ -

ՃԷՄԱԼ ՓԱՇԱՅԻ Ի ՊԱՏԻՒ ԼԻՄԱՆ ՖՕՆ ԶԱՆՏԵՐՍԻ ՍԱՐՔԱԾ ՄԵԾ ՃԱՇԸ

Բ

Արմէն Մազլումեանի ընտանիքը կը բնակէր այս վերջինին մէջ, իսկ Օննիկ Մազլումեանի ընտանիքը՝ «Օթէլ Բարոն»ի մէջ: Հալէպի առաջին եւ միակ հեռաձայնային գիծը կ'երկարէր «Օթէլ Բարոն»էն մինչեւ «Օթէլ Տիւ Փարք»:

Մինչեւ Առաջին Աշխարհամարտը, պանդոկը կ'ունենայ բեղուն գործունէութիւն մը: Քաղաքի բարձր դասուն կողմէ սարքուած պարահանդէսները տեղի կ'ունենային «Օթէլ Բարոն»ի մէջ, եւ Թըրքական զինուորական նուագախումբին կատարմամբ: Իսկ ճաշարանի սպասարկութեան համար, Գերմանիայէն յատկապէս Մէթր Տօթէլ մը կը բերուէր: Պանդոկը կը դառնայ բարձրաստիճան եւ նշանաւոր հիւրերու կեդրոնատեղին:

Անգամ մը, Թուրք փաշաներ կ'իջեւանին այնտեղ եւ մեկնումի պահուն երբ հաշուեցոյցը կը ներկայացուի, փաշաներէն մէկը նշմարելով օրական մէկ ֆրանսական ոսկիի սակագինը, պանդոկապետը կանչել կուտայ:

— Դուն գիտես թէ մենք ով ենք, կը հարցնէ անճապարանօք ներկայացող Արմէն Մազլումեանին:

—Այո, գիտեմ որ դուք բարձրաստիճան փաշաներ էք:

— Այն ատեն, այս ինչ խեղճ սակագին է, ասիկա փաշայի մը վայել հաշուեցոյց չէ: Եւ փաշան քսակ մը հանելով կը նետէ սեղանին վրայ: Քսակին մէջ հարիւր օսմանեան հնչուն ոսկի կար:

Առաջին Աշխարհամարտին, օտարահըպատակ հիւրերը տակաւ կը հեռանան, եւ պանդոկը կը դառնայ Թուրք բարձրաստիճան անձնաւորութեանց եւ սպաներու կեդրոնատեղին:

Այստեղ կը սկսի ազգասիրական գործունէութիւնը Մազլումեան եղբայրներուն, որոնք սերտ յարաբերութիւններ կը մշակեն օրուան իշխանաւորներուն հետ: Արմէն Մազլումեան բազմաթիւ առիթներով արտայայտուած է իր որդւոյն՝ Գրիգորին, ըսելով. «Տղաս, ես ոչ կը ծխէի, ոչ կը խմէի եւ ոչ ալ կը խաղայի, սակայն այդ երեքն ալ ըրի, կառավարիչին եւ ոստիկանապետին բարեկամութիւնը շահելու համար:

Ահա այդ բարեկամութեան շնորհիւ էր որ Մազլումեանները կրցած են փրկել աքսորէ, Հալէպ ապաստանող բազմաթիւ Հայեր:

Գերմանացի Զօրավար Լիման Ֆոն Զանտէրս, որ Օսմանեան բանակը կազմակերպելու պաշտօն ունէր, մեծ հացկերոյթ մը կուտայ, «Օթէլ Բարոն»ի մէջ, ի պատիւ Ճէմալ փաշայի, որ առաջին անգամ ըլլալով Պոլսէն Հալէպ կուգար, սահմանելու համար Արեւելեան եւ Պաղեստինեան ճակատի հրամանատարութիւնը: Բարեբախտաբար Ճէմալ փաշա եւս կ'իջեւանի «Օթէլ Բարոն»:

Ճաշէն վերջ, կանչել կուտայ Արմէն Մազլումեանը եւ կ'ըսէ.

— Այս գինչերուան կերակուրներուդ շատ հաւնեցայ. վաղը իմ կարգիս կ'ուզեմ ճաշ մը տալ ի պատիւ Գերմանացի փաշային, կ'ուզեմ որ նոյն կերակուրները պատրաստես:

— Ոչ, չեմ կրնար, կը յարէ Մազլումեան աներկիւղ: Ճէմալ փաշայի դէմքը կը մթագնի.

— Ինծի կ'ըսես որ չես կնա...

— Ես մեր փաշային, աւելի լաւը կ'ուզեմ հրամցնել:

Ճէմալի դէմքը կը պայծառանայ: Ճաշը կ'անցի բացառիկ յաջողութեամբ: Այդ թուականէն վերջ, Ճէմալ փաշա բարեկամութեան սերտ կապերով կը կապուի Արմէն Մազլումեանի հետ, եւ երբ հարկադրուած ըլլար շոգեկառքով ճամբորդելու, իր ճանապարհի ճաշերը միայն «Օթէլ Բարոն»ին կը վստահէր:

Ճէմալ Փաշայի գլխաւոր թիկնապահը՝ Նիւսրէթ Պէյ, այնքան մտերիմ էր Մազլումեան ընտանիքին հետ, որ ինքզինքը տան անդամը կը նկատէր: Արմէն Մազլումեանի որդւոյն, փոքրիկն Գրիգոր կարգ մը նկարները որոնք առնուած են Նիւսրէթ Պէյի կողմէ, կ'ապացուցանեն այդ մտերմութիւնը:

Այդ շրջանին, պանդոկը գրեթէ Օսմ. զինուորական կեդրոնատեղի վերածուած էր, եւ երկու մուտքերուն առջեւ, պահակ զինուորներ, գիշեր ցերեկ կը հսկէին:

Շիւքրիւ Պէյ քանդել ուզած է «Օթէլ Բարոն»ը: Նիւսրէթ պէյ տեղեկութիւն կուտայ այս որոշումին շուրջ, Ճէմալ փաշային, որ Երուսաղէմ կը գտնուէր: Ճէմալ հեռագրով կը հրամայէ Մազլումեանները իր մօտ ուղարկել, փոխան Մուսուլի: Մազլումեանները առանց տատամսելու, կ'ենթարկուին մեկնելու դէպի Երուսաղէմ: Հասնելով Զահլէ, կը դիմեն տեղւոյն քայմաքամ Նուէֆ Պրէտիի որ Արմէն Մազլումեանի անձնական բարեկամը եղած է: Պրէյտի կը թելադրէ Զահլէ մնալու հրամանագիր ապահովել Լիբանանի կառավարիչ Ալի Մունիֆ Պէյէն: Վերջինը, այդ ուղղութեամբ կը հեռագրէ Ճէմալ Փաշային, որ անմիջապէս կուտայ Զահլէ մնալու արտօնութիւնը, պայմանաւ որ Ալի Մունիֆ Պէյ անձնապէս պատասխանատու ըլլայ Մազլումեաններու ապահովութեան: Մազլումեաններ 1918ի սկիզբը կը վերադառնան Հալէպ:

Մազլումեան եղբայրներու մայրը՝ Թրվանտա Խանըմ, եղած է իր կարգին յանդուգն եւ պատկառազդու կին մը: Օր մը հայ ընտանիքի մը խնդրանքով, «Օթէլ Տիւ Փարք»էն կուգայ «Օթէլ Բարոն» ուր Ճէմալ Փաշա խորհրդակցական ժողովի մէջ էր: Ձեռքով մէկզի հրելէ ետք իր մուտքին արգելք հանդիսանալ փորձող պահակ զինուորը, Ջղային քայլերով կը դիմէ Ճէմալ Փաշայի գտնուած սրահը: Արմէն Մազլումեան «Ուր կ'երթաս, մայրիկ» ըսելով կը ջանայ արգիլել, սակայն Ճէմալ Փաշա հեռուէն նշմարելով կը գոչէ. «պրաք, Արմէն, պրաք»:

ՆԱՀԱՊԵՏ ՆԱՐԿԻԶԵԱՆ

(Շար. – 2)

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Օ

Սեպտեմբեր 14ին, մանկապարտէզները, նախակրթարաններն ու երկրորդական բոլոր հաստատութիւնները կը վերարանան իրենց դռները:

Քանի մը հարիւր հազար մանուկներ, պատանիներ, ոմանք առաջին անգամ ըլլալով, պիտի վերագտնեն կամ գտնեն ծանօթ ու անծանօթ վայրեր եւ իրեր, շատ անգամ տժգոյն դասեղաններ, փոքրացուած նստարաններ, մաքուր բայց յաճախ գծուած գրատախտակներ, գործածուած կամ նոր գիրքեր, նրբանցքներու մէջ խժռաղէմ հսկիչներ, իսկ ամպիոնները ետեւ երբեմն ժպտաղէմ, երբեմն հակակրելի բայց միշտ վեհապետիկ անձեր, որոնք պիտի կազմեն նոր տարեշրջանի մը համար իրենց ուսումնական աշխարհը:

Տարեշրջան մը որ ահա պիտի բացուի նոր առաջադրանքներու, որոշումներու եւ յոյսերու գումարով մը որոնք ամիսներու ընթացքին պիտի վերածուին գոհունակութիւններու կամ յուսախաբութիւններու:

Սակայն, դեռ հեռու է գնահատումներու, վճիռներու ժամանակը:

Ի՞նչպէս կը ներկայանայ դպրոցական այս վերամուտը:

Աշակերտութեան ընդունելութիւնը, համեմատաբար անցեալ եւ նախանցեալ տարիներուն, պէտք է կատարուի գոհացուցիչ կերպով: Նոր դասարաններու ստեղծումը եւ համապատասխան պաշտօնէութիւններու կարգումը, կարեւոր քանակութեամբ, պէտք է գոցեն անհրաժեշտ եւ հրամայական կարիքները: Բացառութիւն մը սակայն, մարզանքի դասընթացքներուն համար: Երկրորդական հաստատութիւններուն մէջ իւրաքանչիւր դասարանի համար նախատեսուած շաբաթական հինգ պահերու փոխարէն, լաւագոյն պայմաններու մէջ, այս տարի եւս կարելի պիտի ըլլայ ապահովել միայն երկու, առաւելագոյնը երեք պահ: Այս մարզին մէջ, ստոյգ է որ համապատասխան սենտիքաները պիտի չարունակեն ներկայացնել աւելի վճռական կերպով իրենց արդար պահանջքները:

Նիւթական դետնի վրայ, 1976ի վերամուտի սակը կը կրէ 12 առ հարիւրի յաւելում մը անցեալ տարուան բաղդատմամբ: Ընտանիքներու սենտիքայական Դաշնակցութիւնը որ, ինչպէս ամէն տարի, մօտէն կ'ուսումնասիրէ այս հարցը, միջին հաշուով, այս վերամուտին համար ըրած է հետեւեալ գնահատումները՝ վեցերորդ դասարանի աշակերտի մը համար մուտքի պիւտճէն կը հասնի 612 ֆրանքի, չորրորդ դասարանի աշակերտի մը 733 ֆրանք, իսկ երկրորդ դասարանի համար 798 ֆրանք: Նոյնքան ծախքեր՝ որոնք անշուշտ կը բազմապատկուին եթէ նոյն ընտանիքի մը մէջ գտնուին մէկէ աւելի դպրոցական տարիքի պատանիներ: Այս գումարներուն մէջ կը մտնեն գիրքերու, գրենական բազմազան պիտոյքներու, եւ կարգ մը անհրաժեշտ զգեստներու (յատուկ գոգնոց, մարզանքի համազգեստ...) ծախքերը: Անշուշտ բազմանդամ համեստ ընտանիքներու վըրայ ծանր կը կշռէ այս պիւտճէն: Երկրորդական հաստատութիւններուն մէջ (պետական), գոնէ գիրքերը, պէտք է բոլորովին ձրի ըլլան: Հաւանաբար քանի մը տարիէն հասնինք այս դրական արդիւնքին, քանի արդէն վեցերորդէն մինչեւ երրորդ դասարան որոշ գիրքեր կը տրուին ձրի՝ մատակարարութեան կողմէ: Բայց դեռ հոն չենք:

1976ի վերամուտի ամէնէն կարեւոր հարցերէն մէկը, կրթական նախարար Ռ. Հապիի ձեռնարկած բարենորոգումներու հարցն է, նախարարապետի փոփոխումը կրնայ անդրադարձներ ունենալ այս ուղղութեամբ: Թէեւ կրթական նախարարութիւնը դարձեալ Ռ. Հապիի յանձնելը արտաքին նշան մըն է որոշ երաշխաւորութեան մը, շարունակութեան մը, սակայն անկասկած առանց հիմնովին խնդրոյ առարկայ դարձնելու ծրագիրը, անկարելի չէ որ նախարարապետը առաջարկէ որոշ փոփոխութիւններ առնուազն քիչ մը հանդարտեցնելու եւ վստահութիւն ներշնչելու ընդդիմադիր ճակատին: Չմոռնանք որ նախարարապետը՝ Ռեմոն Պառ, ունեցած է համալսարանական բեղուն ասպարէզ մը եւ 1974ին՝ օրուան կրթական նախարար Ժոզէֆ Ֆոնթանէի խնդրանքով, պատրաստած էր յատուկ տեղեկագիր մը երկրորդական ուսուցումէն բարձրագոյն ուսուցման անցքի

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԳԱՑՈՂ ՀԱՐՍՆՑՈՒՆ

Օ

Առաւօտ նախաճաշին խօսեցանք հարսանիքի մասին, որոշեցինք Կիրակի օրը եւ շատ չքեղ, նոյնիսկ հեռագիր տուինք Պոսթոն Սարաճեան եպիսկոպոսին գալ եւ պսակել:

— Ոչինչ մի խնայեր, Վահանիկս, կ'ըսէր ինծ Սահակը գաղտնի ձեռքերը իրարու շփելով:

Անհաւատալի բան էր, որ Սահակի նըման կծի անասուն մը կարենար այդքան ծախքի դիմանալ:

Բայց անիկա մեծ յոյս ունէր սնտուկներու վրայ, ապա աղջկան մատանիները:

Առաջարկեցի օթօ-մօպիլով պտոյտի երթալ հրապըն ափին:

– Ինչպէս կ'ուզէք, ըսաւ Սահակ աղան:

Եւ գացինք, պտտեցանք ամբողջ երեք ժամ, եւ յետոյ վերադարձանք պանդոկ:

Ես արդէն ցորեկին թէլէֆոնով խօսած էի Նիւ Եորքի իմ մէկ ծանօթիս հետ՝ գալ իրիկունը ժամը 8ին եւ տանիլ բարեկամները կայարան, դէպի Պոսթոն ուղեւորելու համար:

Իրիկունը ես առաջարկեցի Սահակ աղային դուրս երթալ եւ սրահի համար կարգադրութիւններ ընել:

— Հիւրերն ալ կը հագստանան, աւելցուցի:

Մենք գացինք դուրս, բոլոր կարգադրութիւնները ըրինք Կիրակի օրուան համար:

Դժուար էր վերադարձը:

Ես գիտէի, որ անոնք այնտեղ պիտի չըլլային:

Ժամը տասն էր երբ մենք վերադարձանք:

— Պ. Սահակ, սկսայ ես սանդուխէն վեր բարձրացած ատեննիս, եթէ հիւրերը քնացած չեն, կը մտնենք եւ քիչ մը կը խօսինք:

— Հէլպէթ, հէլպէթ, պատասխանեց Սահակը:

Մենք դուռը բախեցինք, ոչ մէկ պատասխան:

Սրահին խափշիկը եկաւ եւ յայտնեց, որ անոնք մեկնեցան կայարան:

Ես ապշեցայ, Սահակ աղային գոյնը նետեց:

— Ո՞ւր գացին, ո՞ւր գացին, հարցուց Սահակ աղա կոտրած անգլիերէնով մը:

— Թու սթէյշըն սըր, պատասխանեց խափշիկը, Սահակ աղա քիչ մնաց գետին իյնար ես բռնեցի:

— Հարցուր թէ ո՞վ տարաւ, կ'երեւայ քի մեզ խաբեցին, որ ոչ ոք չեն ճանչնար:

Խափշիկը պատասխանեց, որ երկար հասակով երիտասարդ ճէնթըլմէն մը եկած եւ տարած էր:

Յաջորդ առաւօտը ես կանուխ դուրս ելայ սնտուկներու կարգադրութեան համար:

— Ուղիղ Շիկակօ, պոռաց ետեւէս:

— Այո այո, ուղիղ Շիքակօ, պատասխանեցի:

Ես ուղարկել տուի սնտուկները այդպէս խոստացած էի օրիորդին եւ իր եղբօր:

Սահակ աղա կէսօրին որոշեց անմիջապէս մեկնիլ Շիքակօ:

Անասունի նման կուլար եւ կ'ըսէր.

– Այդքան ծախս, այդքան ժամանակ աղջիկը փախցուցինք, վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ, էչ եմ, կը պոռար եւ բռունցքով կը զարնէր գլխուն:

Մեկնելէ առաջ ինծ վճարեց տասնեւհինգ օրուան խոստացած չարաթականները ծախսերս եւ շնորհակալութիւն յայտնելով մեկնեցաւ Շիքակօ:

Միասին չգացինք, որովհետեւ ես ըսի, որ թերեւս Նիւ Եորքի մէջ կարենամ յարմար գործ մը ճարել:

Սնտուկները Շիքակօ չհասան: Իմ յետ վերադարձիս Սահակ աղա դատարանի դիմեց՝ կարծելով թէ սնտուկները ես կերայ:

Միայն դատարանին մէջ էր, որ ես ստիպուած եղայ պատմել եղելութիւնը եւ ցուցնել սնտուկներու ստացագիրները, որոնք ապահով հասած էին Պոսթոն:

Դատարանէն յետոյ ես ալ չպատահեցայ Սահակ աղային դէմ դիմաց, միայն օր մը հանրակառքով անցած ատենս՝ պատուհանէն տեսայ իմ «երիտասարդ» բարեկամս, որ աւելի ծերացեր էր, կքեր եւ դեղներ էր:

×

Հինգ տարի յետոյ ես գացի Պոսթոն Գեղամի եւ Մաքրուհիի տունը եւ տեսայ սիրուն մանուկը, որ բուսած էր Սահակ աղան խաբելէն յետոյ:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Վերջ)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Գիտութեան, ճարտարարուեստի աննախընթաց յառաջընթացը, քաղաքներու մեծ չափերու հասնող տարածումը, սունկի նման բուսնող բարձրայարկ ու խիտ – խիտ շարուած շէնքերը, ինքնաշարժը, օդանաւը, եւ այլ գործնական ու յարմարուէտ պայմանները ժամանակակից մարդկութեան համար նոր հարցեր ըստեղծած են գրեթէ ամէնուր: Այդ հարցերէն մէկը վերջերս յօդուածագիրի մը նիւթը դարձած է «Գրական թերթի» մէջ: Հրանտ Բագրատեան, յօդուածագիրը, իր «Յանուն աճող սերնդի» խորագրուած գրութեան մէջ նախ խօսքը տուած է Հայաստանի առողջապահութեան նախարարութեան բժշկական վերահսկողութեան եւ բուժիչ մարմնամարզութեան գլխաւոր մասնագէտին: Այս վերջինը՝ Գ. Մինասեան հարցը պարզած է հետեւեալ ձեւով. «Հանրայայտ է ֆիզիոլոգիական, կենսաբանական, բժշկական ու սոցիալական տեսակէտներից մարդու շարժողական ակտիւութեան կարեւոր նշանակութիւնը: Վերջին երեսուն – քառասուն տարիներին մարդու գործունէութեան բոլոր բնագաւառներում գիտա – տեխնիկական յառաջընթացը խիստ նուազեցրել է այդ ակտիվութիւնը: Արտադրութեան մէջ մարդկանց մկանային աշխատանքի բաժինը 100 տարի առաջուայ 94 տոկոսից հասել է մէկ տոկոսի: Մինչդեռ մեծացել է զգայարանների ծանրաբեռնուածութիւնը, որի հետեւանքով մարդը այսօր աւելի յաճախ է ենթարկւում նեարդային լարում յառաջացնող ազդեցութիւնների: Իսկ դա այն պատճառներից մէկն է, որոնք յանգեցնում են հիւանդութիւններին դիմադրելու կարողութեան թուլացմանը, խախտում նեարդային, սրտանօթային, նիւթափոխանակութեան սիստեմների ֆունկցիաները»:

Պարզ է, գրած է Հ. Բագրատեան, որ բոլոր ծնողքներն ալ կը փափաքին իրենց զաւակներուն ջամբել կատարեալ դաստիարակութիւն, ուսում եւ զանոնք չզրկել որեւէ բանէ: Ասիկա բնական ու լաւ երեւոյթ է, այսուհանդերձ, այս բոլորին մէջ հիմնականը՝ առողջապահութիւնը յաճախ մոռացութեան կը տրուի: «Այնինչ, երեխայի աճի եւ զարգացման առաջին պայմանը որքան կարելի է շատ շարժուելն է, վազվզելը, խաղալը, ցատկելը: Առաջին պայմանը: Երեւանի երեխաների մեծ մասը համարեայ զրկուած է այդ հնարաւորութիւնից: Նրանք զրկուած են վազելու, խաղալու ուրախութիւնից: Նրանց ձեռքից խլել են այն, ինչը իրաւացիօրէն պատկանում է իրանց՝ բակը»:

Հայաստանի շատ մը քաղաքները, այնուհետեւ դիտել տուած է յօդուածագիրը, լեռնային գօտիներու մէջ հաստատուած ըլլալով, զրկուած են ընդարձակ տարածութիւններէ: Միւս կողմէ ճարտարապետներն ու շինարարները ալ աւելի կը վատթարացնեն վիճակը, քանի «կ'իւրացնեն» ազատ մնացած բոլոր տարածութիւնները, նոյնիսկ բակերը: Պակասը կը լրացնեն բնակիչները, որոնք բակերու մէջ կը շինեն կառատուներ, կը մշակեն բանջարեղէն եւ «իրենց հողատիրական իրաւունքը ամրացնում են ժանգոտած մետաղացանցերից, հին մահճակալներից ու փշալարերից պատրաստուած ամէն տեսակ ցանկապատերով»:

Համաձայն յօդուածագիրին, ութէն տասը տարեկան երախաներուն մէջ քիչ չեն չափէն աւելի գէր ու ինչպէս ինք ըսած է՝ «ճարպակալութեամբ տառապող երեխաները, յատկապէս աղջիկները: Դիմենք վիճակագրութեանը. մեր երեխաների 8-9 տոկոսը տառապում է գիրութեամբ (բերում ենք երեք տարին առաջուան տուեալները): Թէեւ տարօրինակ, բայց իրողութիւն է, որ Երեւանի մէջ կարգ ու կանոնով բակեր չկան, նոյնիսկ դպրոցներու մեծ մասին մէջ: Քաղաքի կեդրոնի 12 դպրոցներէն միայն մէկը քիչ թէ շատ կանոնաւոր բակ մը ունի: Մարզանքի համար ստեղծուած սրահներն ալ ոչ իրենց չափով, ոչ կահաւորումով չեն համապատասխաներ օրուան պահանջներուն:

Յօդուածագիրը յատուկ անդրադարձած է աղջիկներու ֆիզիքական դաստիարակութեան հարցին: Այս մասին ահա թէ ինչ գրած է.— Համամիութենական մրցումներուն մեր աղջիկները տարեցտարի, որքան էլ դա տխուր երեւոյթ է, կարողանում են գրաւել միայն վերջին տեղերից մէկը, եթէ ոչ ամենավերջին տեղը: Ինչ չէ՞ որ մրցումների են ուղարկւում ուժեղագոյնները, ամենաճարպիկները, ամէնից ամրակազմները: Դպրոցական ֆիզկուլտուրայի դասերին շատ յաճախ կարելի է տեսնել, թէ ինչպէս նոյնիսկ բարձր դասարանների շատ աղջիկներ չեն կարողանում յաղթահարել կէս մետրանոց բարձրութիւնը: Նրանք դանդաղաշարժ են, չեն կարողանում ինչպէս հարկն է վազել, չունեն անհրաժեշտ ճկունութիւնը: Բացի դրանից, որ ֆիզկուլտուրայով եւ սպորտով պարապելը մեր աղջիկների մէջ առանձնապէս մասսայականութիւն չի վայելում, դա պէտք է բացատրել նաեւ նրանով, որ մեր աղջիկները արդէն փոքր հասակից համարեա թէ զրկուած են ամէն օր ազատ վազելու, խաղալու հնարաւորութիւնից»:

Անհրաժեշտ է դիտել տալ, թէ Հայաստանի մէջ կարեւոր աշխատանք կը կատարուի երախաներու, պատանիներու եւ երիտասարդներու առողջութեան համար: Ստեղծուած են այսպէս կոչուած պիոներական ճամբարներ, կան առողջարաններ, մանկական պարտէզներ, յատուկ դպրոցներ տկարակազմ աշակերտներու համար եւայլն: Արծարծուած հարցը այն է սակայն, որ փոքրերը իրենց առօրեայ կեանքին մէջ հասակ նետեն բնականոն պայմաններու տակ եւ զերծ մնան այս կամ այն հիւանդութիւններէ, տկարութիւններէ: «Երազում ենք այն ժամանակի մասին, երբ ֆիզիքական կուլտուրան եւ սպորտը մեր երեխաների համար կը դառնան հիմնական առարկայ ոչ միայն դպրոցում, այլեւ կեանքում»:

ՔԱՂՀԱՆ

…ալ: Այսօր, երկու տարի ետք, Ռեմոն Բառ նախարարապետ է: Իր դասատուի, դասախարակի փորձառութեամբ եւ կատարած յատուկ առաքելութիւններու լոյսին տակ, ունի անշուշտ իր անձնական տեսակէտը: Յառաջիկայ ամիսները մեզ կը լուսաբանեն անպայման:

Մինչ այդ, կրկնենք՝ առանց մանրամասնելու, որ Ռ. Հապի 1975 Յուլիսին …րկել տուաւ Խորհրդարանին՝ օրէնք մը, որ պիտի բարենորոգէ Ֆրանսայի կրթական եղանակը, եւ ըստ որոշուած ժամանակացոյցին պէտք է գործադրութեան դրուի 1977ի վերամուտին, …նէ աստիճանաբար եւ սկսելով վեցերորդ դասարանէն:

Եթէ դպրոցական բուն վերամուտը տեղի կ'ունենայ Երեքշաբթի Սեպտեմբեր 14ին, նախամուտը, այսինքն ուսուցիչներու վերամուտը կը կատարուի Սեպտեմբեր 13ին: Այս դրութիւնը, ինչպէս այլ առիթով ըսած ենք, հաստատուած է 1968ին, հետեւանք՝ ուսանողական ծանր խռովութեանց: Այս նախամուտը կը ծառայէ տեսականօրէն պատրաստելու …ւագոյն պայմաններու մէջ աշակերտութեան ընդունելութիւնը, այսինքն՝ դասաւանդութիւններու ժամանակացոյցի եւ այլ մանկավարժական եւ կազմակերպական հարցերու քննութիւնը, իրականին մէջ՝ ձեւական է: Կը ծառայէ պարզապէս հաստատութեան տեսչութեան եւ պաշտօնէութեան միջեւ առաջին շփումի մը:

Գալով համալսարաններուն, դռները կը վերաբացուին Հոկտեմբերի կէսէն սկսեալ, համաձայն մասնագիտութիւններու: Իսկ ինչ կը վերաբերի համալսարանական ուսումներու երկրորդ շրջանի բարեփոխման ծրագրին զոր պատրաստած է համալսարաններու ենթանախարարը՝ Տիկին Ալիս Սօնիէ – Սէյթէ, կը բախի նոյն անորոշութեան, մանաւանդ որ այս վերջին պարագային, ընդդիմութեան ճակատը չափազանց բուռն է: Կը բաւէ յիշել անցեալ տարեշրջանի ամիսներով երկարող դասերու գործադուլը եւ տարեվերջի քննութիւններու կազմակերպութեան դժուարութիւնները, ինչպէս նաեւ որոշ համալսարանի մէջ յետաձգումները: Այս մասին կը խօսինք ատենին:

Ուստի, առայժմ բարի ճանապարհ բոլորին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱՅԻ

ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԸ

ԺԸ. դարու հայ մեծ բանաստեղծը՝ Սայաթ – Նովա ստեղծագործած է մինչեւ խոր ծերութիւն: Տաղանդաւոր, յախուռն յոյզերով եւ խոհերով լի արուեստագէտը չէ լռած նոյնիսկ կուսակրօնի սքեմ դնելէ ետք: Այս եզրակացութեան եկած է երեւանցի երիտասարդ բանասէր Հենրիկ Բախչինեան՝ վերծանելէ ետք աշուղին երեք ծածկագիր տաղերը:

Ծանօթ է, որ Սայաթ - Նովայի ձեռագիր երգարանը (Դաւթար) աւարտած է 1759ին: Այս թուականն է, որ բանասէրները նկատի առած են իբրեւ վերջակէտ ստեղծագործական ժամանակաշրջանի: Սակայն, ինչպէս վկայած են աշուղին զաւակին՝ Օհանի կազմած հաւաքածոյին շարք մը տաղերը, Սայաթ – Նովա ստեղծագործած է նաեւ յետագայ տարիները: Հ. Բախչինեան յաջողած է կարդալ աշուղին «Մըտա էշխի քուրէն», «Այ Ասուած սիրիս» եւ «Արըըբիմըն կարդացել իմ դասեդաս» խաղերու ծածկագիրերը: Այս բանաստեղծութիւնները ոչ միայն գրուած են նոյն թուականին, այլեւ իրենց բնոյթով բաւական մօտ են իրարու: Առաջին երկուքը դարաիեջա են, այսինքն՝ աշուղական խաղին այն տեսակը, որուն յանգաւոր բառերը գրուած են առանձին տառերու այբբենական անուններով: Քիչ մը տարբեր է երրորդը, որ թեջնիս է, այն է՝ նոյնանուն բառերով վերջացող ոտանաւոր բառախաղ:

Հետաքրքրականն այն է, որ առաջին երկու խաղերուն ուշադրութիւն չեն դարձուցած Սայաթ – Նովայի կեանքով եւ ստեղծագործութիւններով զբաղող մասնագէտները, իսկ երրորդը՝ «Այըը – բիմըմ կարթացիլ իմ դասեդաս»ը, թէեւ փորձած են վերծանել, սակայն ոմանք սխալ ճամբով կատարած, իսկ ուրիշներ ալ մասամբ յաջողած են:

Բանասիրական պրպտումներէ ետք Հ. Բախչինեան յաջողած է ցոյց տալ, որ երեք խաղերն ալ գրուած են 1792ին, այսինքն՝ Սայաթ – Նովայի եղերական մահէն երեք տարի առաջ: Արդ, եթէ ընդունինք, որ ասոնք գրուած, յօրինուած են այդ թուականին, կը նշանակէ, ուրեմն, թէ Սայաթ – Նովայի ստեղծագործական կեանքը ԺԸ. դարու 40ական թուականներէն մինչեւ նոյն դարու 90ական թուականները երկարած է:

Հենրիկ Բախչինեան, որ շատ լաւ գիտէ Թիֆլիսի Հայերու բարբառը, ինչպէս նաեւ վրացերէնը, մտադրած է կազմել Սայաթ – Նովայի ստեղծագործութիւններուն համապարփակ բնագիրը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (177)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՄԷՍԹՐԻ ՏՆԱԿԸ

Ճակատը խոնարհեցուց. երկու կաթիլ արցունք նշմարուեցան աչքերուն մէջ որոնք սիրոյ եւ տառապանքի անդունդը գլորեցան:

— Սանտրի'կօ, այլեւս քեզի արժանի չեմ, փախաց ան: Գնա՛, գնա՛ եւ ալ իմ վրաս մի՛ մտածեր:

— Աս ի՞նչ տեսակ անճոռնի խօսք է, գոչեց աւազակը հեգնութեամբ: Իրաւ, ես քու այլանդակ գաղափարներու տէր ըլլալդ գիտէի, վայրենի աղջիկ մ'ըլլալդ գիտէի, բայց գիտէի նաեւ թէ կեանքիդ մէջ ինէ ուրիշ ոչ ոք սիրած էիր...: Մինչեւ վերջը համբոյր մը տալն անգամ մերժեցիր ինծի, եւ հիմա ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ...: Ես հոս քու հետդ կարգուելու եկած եմ ... դուն իմ կինս պիտի ըլլաս:

— Անկարելի՜ է, անկարելի՜ է..., մրմընջեց Ծուանա ձեռքերը ոլորելով: Լռէ՛, լռէ՛, սիրտս կը խորտակես...: Գնա՛..., գնա՛...:

Սանտրիկօ հանդարտօրէն նայելով ըսաւ.

— Է՛հ, քանի որ սիրային խօսքեր չես ուզեր հասկնալ, ուրիշ բանի վրայ խօսինք: Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ դիպուածով քեզ հոս կը գտնեմ չեմ գիտեր: Դուն Վենետիկ էիր, ո՞ր հովը քեզ հոս նետեց: Աղքատ էիր, ի՞նչպէս եղաւ որ սանկ կոկիկ տուն մը կը բնակիս հիմա, հասկնանք...:

Ծուանա պատասխան չտուաւ:

— Հը՜, հասկցա՜յ, ատոր համար է որ կ'ըսես թէ ինծի արժանի չես, չարունակեց չարագործը: Կ'երեւի թէ այս տունը սիրահարիդ տունն է: Էհ, ըսէ՛ նայիմ, ճիշդ չէ՞:

Ծուանա յուսահատական շեշտով մը պատասխանեց.

— Այո՛, ճիշդ է: Սիրող մ'ունիմ, անոր տունն եմ: Հիմա ան հոս չէ, բայց ուր որ է կուգայ եւ եթէ քեզ հոս տեսնելու ըլլայ, երկուքս ալ կորսուած ենք:

Այս վերջին բառերուն վրայ Սանտրիկօ յանկարծ ոտքի ելաւ: Դէմքը սպառնական արտայայտութիւն մը առաւ:

— Սո՛ւտ ես, Ծուանա, գոռաց ան: Դուն սիրահար չունիս: Դուն հոս նախկին դուքսին եւ պոռնիկ Էմբէրիայի աղջկան հետ կ'ապրիս:

Ծուանա սարսափելի բացագանչութիւն մը խեղդելով, զէնք մը գտնելու եւ իր սիրած անձը սպաննելու համար աչքը չորս կողմը պտըտցուց– Սանտրիկօ տեսաւ զայս եւ անոր միտքը կռահելով, ուսերը ցնցելով ըսաւ.

— Զիս մտիկ ըրէ: Երկու մարդիկ թշնամանած են զիս, այդ երկու մարդոց եւ իմ միջեւ մահուան կռիւ բացուած է: Դուն զանոնք կը ճանչնաս, անոնց անունը տալու պէտք չկայ: Հիմա ես քու հսկողութեանդ տակ գտնուող Պիանքային պէտք ունիմ: Անոր ոեւէ գէշութիւն պիտի չհասցնեմ, այլ պարզապէս զայն իր մօրը պիտի տանիմ: Այս բարիքը իմ ծրագիրներս իրագործելու համար պէտք է որ անպայման ընեմ: Ըսէ՛ նայիմ, դուն այս գործին մէջ ի՞մ հետս ես թէ թշնամիներուս հետ: Եթէ իմ հետս ըլլաս, կ'առաջարկեմ որ հետս գաս. քահանայ մը պիտի գտնենք եւ պիտի պսակուինք. դուն իմ կինս պիտի ըլլաս: Քիչ մը առաջ ըսիր որ դուն ինծի արժանի չէիր. այդ մասին քենէ ոեւէ բացատրութիւն պիտի չուզեմ. ես սա գիտեմ միայն թէ դուն զիս կը սիրես, ես ալ՝ քեզ: Եկո՛ւր, կարգուինք եւ յետոյ հետս Վենետիկ կ'երթանք: Հոն քեզ բարձրաստիճան մարդոց պիտի ներկայացնեմ որոնց պիտի պատմես գիտցածդ ու տեսածդ...: Համաձայնեցա՞նք:

Ծուանա պատասխան չտուաւ:

— Խօսէ՛, ի՞նչ կ'ըսես:

— Սա պիտի ըսեմ թէ, քանի ես ողջ եմ, Պիանքան հոսկէ դուրս պիտի չելլէ:

Այս բառերը Ծուանա ակռաները սեղմելով արտասանեց, անզուսպ կորովով մը:

— Ըսել է ինծի դէ՞մ ես:

— Այո՛:

— Հապա քիչ մ'առաջ ըսիր թէ զիս կը սիրէի՞ր:

— Այո՛, կը սիրեմ:

— Ուրեմն մեղքը քու ճիտդ, մռնչեց Սանտրիկօ:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Ռոպէր – Յակոբ Իզմիրլեան, Պ. Հրանդ Մարգարեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, Սեպտ. 19, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց մօր եւ քրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն իր բոլոր ընկերներու անունով, խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Այրի Տիկին Աշխէն Պօղոսեանին, ընկերներ Ժագ Պօղոսեանի, Հայկ Պօղոսեանի, Տարօն Պօղոսեանին եւ ընտանիքներուն, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Գ. Եաւերեանի եւ ընկեր Յարութիւն Տէրոյեանին՝ ողբ.

ՂԱԶԱՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան տխուր առիթով:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Մատոյեան եւ Քէշիշեան ընտանիքին, իրենց մօր եւ խնամիին, Տիկին Նազենի Փափազեանի կսկծալի մահուան առթիւ: Մասնաճիւղս այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հարիւր ֆրանք նուիրած է Իսի Լէ Մուլինոյի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԼԻՈՆ – ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ԴՊՐՈՑ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հայկազեան միօրեայ վարժարանի հայերէն լեզուի դասընթացքները կը վերսկսին Չորեքշաբթի 15 Սեպտ., առաւօտեան ժամը 9ին: Հին եւ նոր աշակերտնեrու ծնողքները պարտին վերոյիշեալ թըւականին իրենց զաւակները դպրոց բերել եւ արձանագրել տալ:

×

ՎԱԼԱՆՍ ԴԱՒԻԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑ

Վալանսի Դաւիթեան դպրոցի 1976 – 1977ի տարեշրջանի արձանագրութեան համար դիմել դպրոցը, 15 Սեպտ. առաւօտեան: Հասցէ 6 Ալէ ժօլան, Ջալանս:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հայ Բարեգ. Ընդհ. Միութեան եւ Մայր եկեղեցւոյ հովանաւորած ամէնօրեայ դըպրոցի դասաւանդութիւնները կը սկսին Երեքշաբթի 14 Սեպտ. ժամը 17էն 19ը, չափահաս ուսանողներուն համար, Բարեգործականի նորաշէն սրահին մէջ՝

33 Քուռ Փիէռ Փիւժէ, Մարսէյլ 7րդ

Դասաւանդութեամբ երիտասարդ ուսուցիչ՝ Պ. Գրիգոր ՔԷՇԻՇԵԱՆի: Կը խնդրուի ծնողքներէն, որ իրենց զաւակները բերեն եւ արձանագրեն դիմելով վերոյիշեալ հասցէին, ամէն օր ժամը 14·30էն 17ը: Չորեքշաբթի ամբողջ օրը ժամը 10էն 17ը կը յատկացուի 5էն 14 տարեկան ուսանողներուն համար:

Կոչ կ'ըլլայ այն ծնողքներուն, որոնք դիւրութիւն չունին եւ ժամանակի կարօտ են որ դիմեն դպրոցի խնամակալ մարմնին, որոնք յանձն կ'առնեն երախաները ժամանակին բերել դպրոց եւ վերադարձնել իրենց տուները:

ԿԻԹԱՌԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Հայ երիտասարդ մը կիթառի մասնաւոր դասընթացքներ կուտայ (նոթատետրով), մատչելի պայմաններ, մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել՝

Պ. ԱԳԸԼԵԱՆԻ

622–06–58, ժամը 11էն 13 եւ 19էն21:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Մարգրիտ Թէրզեան իր ամուսնոյն մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ, հարիւր ֆրանք կը նուիրէ ի նըպաստ Լիբանանահայութեան: (Ստանալ «Յառաջ»էն եւ հարիւր Փր. Յառաջին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պոլէնէն Առաքելեան ընտանիքները 250 ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի Օդափ. կայանին ողբացեալ Ովսաննա Յակոբեանի մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կին մը կամ օրիորդ մը կը փնտռուի ընտանիքի մը մէջ քոնֆէքսիոնի համար, լաւ վճարում, կարելի է նաեւ մայր ու աղջիկ մը կամ երկու քոյրեր: Երթեւեկութեան դժուարութեան համար, բնակութիւն եւ ճաշ ալ կարելի է կարգադրել:

Մանրամասնութեանց համար, գրել՝

APARATYAN V.
10, allée Louis-Blériot
93390 Clichy-sous-Bois

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Կիրակի 12 Սեպտ. ժամը 11ին

Խաչվերաց եւ Տօն Ս. Խաչ Մայր եկեղեցւոյ

Հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆԻԿՈՂՈՍ Ծ. Վ. ՔԷՀԵԱՅԵԱՆ

Առաքելական Գործակալ Ֆրանսայի Հայ Կաթ. համայնքին

×

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Ջերմապէս կը խնդրուի Ֆրանսա ժամանող Հայ Կաթողիկէներէն որ փութան արձանագրուիլ ժողովրդապետութեան մօտ հեռաձայնելով 278-31-93 թիւին (ժամը 8–12): կամ գրելով վերի հասցէին:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 10էն 22:

Փակ է կիրակի եւ տօնական օրերը:

ՓԱՐԻԶ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 12 Սեպտեմբեր, Տօն է վերացման Սուրբ Խաչի, Խաչվերաց է:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն Ս. պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, (Կաթողիկոսական պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի):

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին, պատարագ՝ ժամը 10ին:

Երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի ժամերգութիւն, եւ խաչվերացի մեծահանդէս ԹԱՓՕՐ – ԱՆԴԱՍՏԱՆ՝ ռէհանով:

×

Երկուշաբթի, Սեպտ. 13, յիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին Ս. պատարագ կը մատուցուի, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ վասն ՀԱՄՕՐԷՆ ՆՆՋԵՑԵԼՈՑ:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի, պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաչահանգիստ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան ղեկավարութիւնը կը խնդրէ Սելանիկի (Յունաստան) ամառնային բանակումին մասնակցողներէն որ ներողամիտ գտնուին այն բոլոր թերիներուն համար, որոնք կը վերաբերէին բանակումի կազմակերպումին եւ ընթացքին:

Այդ պատճառով տնօրէն կոմիտէն կ'ապահովէ հատուցումը այն օրերուն համար զորս եկողները հոն չանցուցին հակառակ անոր որ լրիւ կատարած էին վճարումը: Կապ հաստատելու համար, դիմել Պ. Հայկ Թուֆանեանի.— 657 – 29 – 07, հատուցումի պայմանաժամը որոշուած է Սեպտեմբեր 30:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 1ին Ուրբաթ, ժամը 19էն 21:

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ իրիկունները 7–9 Լիսէ Քոնտորսէ:

COURS DE LANGUE ARMENIENNE AU LYCEE CONDORCET

Les cours débutent le 1er Octobre, sous la direction du Prof. G. MEHIAN.

Pour les inscriptions s'adresser au lycée les vendredis de 19 à 21 heures.

ARMÉNIE 1976

Départs chaque mois :

du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Réduction Spéciale :

Aux personnes agées de 60 ans et plus, et aux familles de 4 personnes au moins, s'incrivant ensemble.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66

Licence Voyages : A. 721.

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի 90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով

ԵՒ

JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը:

ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի ձեռնարկը Նոյեմբեր 13ին:

×

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն գիշերային ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերաթոն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդիսաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկտեմբեր 16:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
14
MARDI
14 SEPTEMBRE
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

...Տարի — Թիւ 13·682
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52 ANNÉE — N° 13.682

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ԱԼ ԽՐՈՒԱԹՆԵՐԸ...

ՆԻՒ – ԵՈՐՔԷՆ ՇԻՔԱԿՕ ՃԱՄԲԱՆ ՓԱՐԻԶԷՆ Կ'ԱՆՑՆԻ

...ղանաւային գիծերը օրէ օր արկա – ...ինդրութեան օճախներ կը դառնան եւ ...է ճամբորդ երբ օդանաւ կը մտնէ ...ա չի գիտեր թէ ո՞ւր կ'երթայ : ...ուլս Ուրբաթ գիշեր այն 72 ճամ – ...ները, որոնք Նիւ Եորքէն ճամբայ ...ելին կը կարծէին քիչ ետք Շիքակօ ...ել, մինչ 48 ժամուան մէջ, հասկցան ...երբեմն մէկ տեղէն միւսը երթալու ...ր ամէնէն կարճ ճամբան անպայման ...գիծը չէ : Այսպէս օդանաւը նախ ...յ Մոնրէալ, ապա Կանտէր (Թեռ – ...), յետոյ Քեֆլավիք (Իսլանտա) եւ ...պէս, որեւէ հաշուէ բոլորովին ...' Ռուասի ան Ֆրանս : Ի՞նչ էր պա – ...ճառը : Այս անգամ հինգ խրուաթ ա – ...կիչներ էին, որոնք ձեռնառումբի եւ ...թուցիկի (յետագային կը յայտնուէր ...եղծ էին, այսինքն երախայի խաղա – ...) սպառնալիքի տակ կը պահէին ...Տըրլը – Եու - էյի Պօյինկ 707ի ճամ – ...րներն եւ անձնակազմը : Ի՞նչ կ'ու – ...: կը պահանջէին որ ամերիկեան հինգ ...թերթեր — Ուաշինկթըն Փօսթ, ...- Եորք Թայմզ, Լոս – Անճըլըս Թայ- ..., Ինթըրնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն եւ ...կօ Թրիպիւն հրատարակեն յայտա – ...թիւն մը զոր կ'ընէ «Խրուաթիոյ Ա – ...զատութեան Ազգ. Ուժերու կազմա – ...կերպութիւնը» : Այդ յայտարարութիւնը ...ուէր ՍԷնթրէլ Սթէյշըն կայարա – ...պահոցը ռումբի մը հետ : Էֆ–Պի–Այը ...ի կ'անցնէր, քանի այս ռումբին ...ն էր ամէնէն զօրաւոր կէտը ահա – ...կներուն : Արդարեւ ոստիկան մըն ալ ...ի մեռնէր երբ կը փորձէր ռումբը չէ – ...զոքել : Այս ռումբն էր արդէն, գըլ – ...ր պատճառը որ պատահածը «լուր- ...ուէր» եւ Էֆ – Պի – Այը, հրա – ...տայ թերթերուն որ հրատարակեն ...ուած երկու փաստաթուղթերը, մէ– ... 1600 բառերէ կազմուած. կոչ մը ...կացի ժողովուրդին եւ միւսը «Խըր– ...ժողովուրդին անկախութեան յայ – ...րութիւնը», 2500 բառերէ բաղկա – ...: Մինչ այդ հրատարակութիւնը, օ – ...ը կ'անցնէր շատ ցածէն Լոնտոնի ...թռուցիկներ նետելով Խորհրդա – ...չըլանը եւ քիչ ետք Շան գ'Էլիզէի ...ն ալ հազարաւոր թռուցիկներ ցա – ...: Ահաբեկիչները պահանջած են ...որ Թեռ - Նէօվ իջած 33 ճամբորդ– ...անձնուած թռուցիկներն ալ թըր– ...ով ցանուին Շիքակոյի եւ Նիւ – ...փրայ : Գալով օդանաւին հասած ...ր ու կ'ուզէ էջք կատարել, առա- ...փորձումէ մը ետք, Ֆրանսական իշ – ...թիւնները կը ստիպուին տեղի տալ ...ուն կը յայտնէ թէ վառելա – ...ունի այլեւս : Հրահանգ կը տրուի ..., որ օդանաւը իջնէ Ռուասի Շառլ ...ի Բ. վազքուղիին վրայ եւ օդակա– ...է կը փակուի : Սկիզբէն Ֆրանսացիք ...կան են եւ կը մերժեն բանակցիլ : ...է յանձնուին կամ պիտի սպաննուին ...ուէ ճամբորդի բան մը պատահի : ...կան իբրեւ միջոց, նոյնիսկ ...ին անիւները կը վնասուին, որ – ...չկարենայ մեկնիլ : Կիրակի առա- ...ուեան մօտ ահաբեկիչներէն մին, միակ կինը, կ'իջնէ եւ կ'ուզէ հեռաձայնել, նախ Ֆորտին, ապա Ֆերինկէրին : Ուա – շինկթըն Փարիզի իր դեսպանը կը նշա – նակէ իբրեւ բանագնաց, այս վերջինը Ռուասի կը հասնի Ուաշինկթըն Փօսթի մէկ նկարօրինակով, փաստելու համար որ իրենց պահանջած բնագիրը լոյս տե – սած է : Յետոյ ահաբեկիչները կը յանձ– նուին եւ նոյն իրիկունը Ֆրանսական զին– ուորական օդանաւով կը փոխադրուին Ա– մերիկա, ուր պիտի դատուին :

Բայց եւ այնպէս, մարդիկը հասած են իրենց նպատակին մէկ մասին, պահան – ջուած թերթերէն զատ ալ, Երկուշաբթի առտու Ֆրանսական մամուլն ալ կը պատմէր Խրուաթներու պատմութիւնը, որու համար սակայն Ֆիկառօ քիչ մը հեգնանքով կ'ըսէր.— 57 տարուան հը– նութիւն ունեցող պատմութիւն մը ․․:

×

Ծանօթ է որ 1919, Մարտ 1ին,, երբ 3 ամիս է արդէն ծնած էր Սերպերու, Խըր- ուաթներու եւ Սլովէններու միապետու – թիւնը, քաղաքական մանիֆեստ մը կը պահանջէր խրուաթ անկախ պետութեան մը ստեղծումը : Ստորագրողներէն մէկն էր 30 տարեկ., փաստաբան մը՝ Անթէ Փա- վելիչ : 1928ին է միայն, որ անջատողա – կան այս շարժումը պիտի հիմնէր «Ուս- թաշի» (ապստամբ) շարժումը : Անկէ ետք, ասոնք պիտի փորձէին ահաբեկչա- կան արարքներով Եուկոսլավիոյ դէմ եւ բարեկամ պետութիւններ փնտռելով ու – շադրութիւն հրաւիրել իրենց դատին վը- րայ : Ասոնց առաջին զգայացունց ա – րարքը պիտի ըլլար Եուկոսլավիոյ Ա – լեքսանտր Թագաւորին սպանութիւնը, Մարսէյլ, 1934 Հոկտեմբեր 9ին : Շար – ժումին կ'օժանդակէին Պուլկարիա, Ի– տալիա, Հունգարիա, Գերմանիա : Երկ – րորդ աշխարհամարտին, 1941 Ապրիլ 6– ին, չորս երկիրները որոնք զօրավիգ էին Ուսթաշիներուն, պատերազմի կ'անցնէին Եուկոսլավիոյ դէմ եւ Ապրիլ 10ին Խըր– ուաթ անկախ պետութիւն մը կը հռչակ– ուէր : Բայց Հիթլէրի կորսնցուցած պա– տերազմը, կորուստն է նաեւ Անթէ Փա– վելիչի : Կը հաստատուի Սպանիա ուր եւ կը մեռնի : Անկէ տասը տարի ետք է որ ծնունդ կ'առնէ Նոր – Ուսթաշի շարժում մը : Ասոնք ահաբեկչական արարքներ կ'ը– նեն ներսը եւ դուրսը :

× Եուկոսլավիա խիստ բողոք մը ներ– կայացուց Ամերիկայի եւ շնորհաւորեց Ֆրանսան :

Քանի մը տող

ՁԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ Ազգ. սուգը օկսաւ Շաբաթ օր (կը տեւէ 9 օր) եւ հազարա– ւոր Ձինացիներ կը տողանցեն Մաոյի մարմնին առջեւ :

ԻՒՄԱՆԻԹԷԻ տարեկան տօնը միշտ նոյն յաջողութեամբ տեղի ունեցաւ Շա – բաթ եւ Կիրակի Քուռնէօվ, հակառակ անձրեւին : Ժորժ Մառշէ մերժեց ծու – ղակն իյնալ ու պատասխանել Միթերանի նախորդ օրուան յայտարարութեան (Ըն– կերվարական կուսակցութիւնը ձախի ա – ռաջինը պէտք է ըլլայ) եւ ըսաւ «բանա – վէճ կ'ուզէք, պիտի չըլլայ» :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Կառ եւ Առտէշ նահանգ – ներուն մէջ շատ ծանր փոթորիկներ եւ տեղատարափ անձրեւները աղէտներ պատճառեցին : Մէկ մեռեալ կայ եւ բազ – մաթիւ շրջաններ ողողուած են :

ԼԸՖԵՎՐ եպիսկոպոսը Կիրակի օր ըն– դունուեցաւ Պապին կողմէ, այս վերջ – նոյն ամարանոցը՝ Քասթելկանտոլֆօ : Ֆրանսացի եպիսկոպոսը նախապէս մե - ղայագիր մը ստորագրած էր, բայց հը– րապարակային գըջում չէ յայտնած (Քասթելկանտոլֆօն Քանոսա չէ) : Տե – սակցութեան մասին, ոչ մէկ մանրամաս– նութիւն կը տրուի, բայց ընդհանրապէս լաւ տպաւորութիւն թողուցած է :

ԹԻԹՕ, 84 տարեկան եւ վերջին «մե – ծ»երէն Բ. աշխարհամարտի, մէկ ամիս հանգիստի դատապարտուած ըլլալով, ժխտեց տ'Էսթէնի Եուկոսլաւիա ճամ - բորդութիւնը յետաձգուեցաւ ցնոր տնօ – րինութիւն : Թէեւ կ'ըսուի թէ Թիթօ սրտի տագնապ ունեցած է, բայց եւ այն– պէս կարգ մը շրջանակներու մէջ, առող– ջական վիճակը պատրուակ կը նկատուի :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ երկինքին մէջ, երկու օդանաւեր բախում ունեցան : 176 մեռեալ կայ : Մէկ օդանաւը կը պատկանէր Պրի– թիշ Էռլայնզի եւ Լոնտոնէն Զոլիս կ'եր – թար, իսկ միւսը Եուկոսլաւ Ջառթըր մըն էր : Կը թուի թէ օդանաւերէն մէկը իրեն վերապահուած բարձրութեան վրայ չէր եւ թռչելով տասը հազար մեթրի նոյն բարձրութեան վրայ, երկու օդանա– ւերը իրարու բախած են 900 քիլոմեթր արագութեան վրայ : Ճամբորդներու մեծ մասը Արեւմտեան Գերմանացի զբօսա – շըրջիկներ էին :

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ երեսփոխանական ընտ – րութիւններ պիտի կատարուին 1977 Յունիսէն առաջ :

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

11ՐԴ ՑԱՆԿ

Փարիզի եկեղեցին	37·585
Գուրգէն Ներսէսեան (Զպուքճեանէն)	1·010
Պետիկեան եւ Հայկ (1000ական)	2·000
Շահպազեան	800
Քոթ տ'Ազիւռ(Տարօն վրդ·էն	720
Սէմէրճեան եւ Պարոյր Թուրեան (500ական)	1·000
Գ. Այանեան – Թոնկուրեան, –Կիւլէզեան Լեւոնեան (200ական)	600
Տիկին Մարտիրոսեան, Ղազէլեան Սիւթճեան, Կապենց, Կ. Սա – հակեան, Կ. Սէմէրճեան, Տիկին Նուարդ (100ական)	700
Թուղլաճեան եւ Տիկին Քա – Տեկեան (50ական)	100
Տանիէլ Ռոթ	25
Գումար	44·540
Նախորդ գումար	910·779
Ընդհ. գումար	955·319

ԱՐԱՐԱՏ ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՍՊԱՐՏԱԿԷՆ 3-2

Ախոյենութեան հանդիպումներու կար - գին, Արարատ, Շաբաթ օր պարտուեցաւ Մոսկուայի Սպարտակէն 2ի դէմ 3կէտով :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (Արմէնփրէս, Սեպտ. 8)

ՆԻԿԻՏԱ ՍԻՄՈՆԵԱՆ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆԻ ՄԱՐԶԻՉ (*)

50ամեայ Նիկիտա Սիմոնեան, որ ցարդ Խորհ. Միութեան մարզական կոմիտէի ֆութպոլի վարչութեան պետի տեղա – կալի պաշտօնը կը վարէր, նշանակուած է Խորհ. Միութեան հաւաքականի գըլ - խաւոր մարզիչ :

Ն Սիմոնեան ծանօթ է ֆութպոլի սի– րահարներուն : Մոսկուայի «Սպարտակ» ակումբի կազմին մէջ, չորս անգամ եղած է խորհրդային ախոյեան, երկու անգամ բաժակակիր, եւ յաղթական Մելպուրնի Ողիմպիական 16րդ խաղերուն : Ապա, նը– շանակուած է Խորհ. Միութեան հաւա – քականի աւագ մարզիչ : Իր ղեկավարու– թեամբ է որ Մոսկուայի Սպարտակը 1962ին եւ1969ին ախոյենութիւն շահած է եւ 1971ին ալ՝ բաժակը : Սիմոնեանի մարզական կարողութիւնը աւելի ցայ – տուն դարձած է երբ ստանձնած է « Ա– րարատ»ի աւագ մարզիչի պաշտօնը եւ 1973ին «Արարատ»ը առաջնորդած է կրկնակ յաղթանակի.— Ախոյենութիւն եւ բաժակ :

Սիմոնեանի մարզական ճամբան բաց – ուած է երբ դեռ դպրոցական էր, Աբ – խազիայի մայրաքաղաք Սուխումի մէջ : 1945ին դեռ պատանի, կը խաղար տեղ– ւոյն Տինամօի մէջ եւ շուտով գրաւած է մասնագէտներու ուշադրութիւնը : Ու երբ կը մրցէր Մոսկուայի Կռիլիա Սովետովի հետ, որ կը պատրաստուէր ախոյենու – թիւնլ ձեռք ձգել, աչքի զարկած է եւ հրաւիրուած Կռիլեա Սովետով, ապա ան– ցած Մոսկուայի Սպարտակը : Այս խում– բին կապուած է Սիմոնեանի շուրջ 25 տարուան մարզական գործունէութիւնը : 1950ին 34 կոլ ապահոված է իր խումբին եւ ցարդ այդ արդիւնքը կը մնայ անգե- րազանցելի : Ախոյենութեանց շարքին ալ ան 144 կոլ նշանակած է եւ իրմէ առաջ կուգայ Ալեքսանդր Պոնոմարեովը (152) : Իր մասին, խորհրդային ծանօթ լրագրող եւ ֆութպոլի «տեսաբան» Մարտին Մեր- ժանով, կ'ըսէ.— «Նայելով իրեն, ես ին– ծի հարց կուտայի : Որո՞ւ կը նմանի, որ– մէ սորված է, որու կը հետեւի : Շուտով, ես այլեւս այդ հարցումը չտուի : Պարզ դարձաւ որ Ն. Սիմոնեան ֆութպոլիստ մըն է, որ ստեղծած է խաղի իր ոճը, իր թեքնիքը եւ իր ռազմավարութիւնը» :

Վերջին անգամ խաղացած է Պոկոթա (Քոլոմպիա) եւ արժանացած մեծ գնա– հատանքի : Տեղական մամուլը զինքը նը– կատած է «եւրոպական յայտնութիւն» :

(*) Լուրը տուած էինք Սեպտ. 7ի թի- ւով :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱԼԷՊԻ

- ՕԹԷԼ ՊԱՐՈՆԻ -

ՃԷՄԱԼ ՓԱՇԱՅԻ Ի ՊԱՏԻՒ ԼԻՄԱՆ ՖՕՆ ԶԱՆՏԵՐՍԻ ՍԱՐՔԱԾ ՄԵԾ ՃԱՇԸ

Գ.

Ոտքի ելլելով իր աթոռը կը ներկայացնէ Թրվանտա խանըմին, որ իր հարցը պարզելէ ետք, փաշային, հարկ եղած արտօնագրով կը վերադառնայ:

Հայոց տարագիր Սահակ Կաթողիկոս Խապայեան որ Հալէպ հաստատուած էր իր Աթոռը, ընկերակցութեամբ Յովհաննէս, Յարութիւն եւ Մկրտիչ քահանայ հայրերուն, կուգայ պանդոկ եւ կը ներկայանայ Ճէմալ փաշային, որ ոտքի ելլելով իր աթոռը կուտայ, անոր, Վեհափառը որ սկզբունք ըրած էր միայն հայերէն խօսիլ, թարգմանի մը ուղղելով խօսքը, կ'ըսէ.

— Հարցուցէք փաշային, թէ իմ ժողովուրդիս ապագան ի՞նչ պիտի ըլլայ:

— Ըսէք Վեհափառին, որ իր ապահովութիւնը՝ իր պարտականութիւնն է, կը պատասխանէ փաշան:

— Ըսէք Փաշային, որ իմ ապահովութիւնս ժողովուրդիս ապահովութիւնն է, կը կրկնէ Վեհը:

— Յայտնեցէք Վեհափառին որ կրօնական պետ մը քաղաքականութեամբ պէտք չէ զբաղի, կ'ըլլայ պատասխանը Ճէմալ փաշային:

Պանդոկին պատմական հայ այցելուներու շարքին կը գտնենք նաեւ Գրիգոր Զոհրապն ու Վարդգէսը, իրենց աքսորի ճամբուն վրայ: Զիրենք ազատելու համար Արմէն Մազլումեանի կողմէ եղած կրկնակի առաջարկներուն, Զոհրապ կը պատասխանէ. «Ոչ, ամօթ է, մի քանի օրեր առաջ Թալէաթի հետ ճաշեցինք, եւ ինծի հաւաստեց թէ՝ աւելա ձեւական բան մըն է միայն, եւ Մուսուլ հասնելէ վերջ պիտի վերադառնանք Պոլիս: Միայն ձեզմէ խնդրանք մը ունիմ: Մեզի քիչ մը նիւթական ապահովեցէք:

Արմէն Մազլումեան դրամարկղը բանալով կը հրաւիրէ զիրենք որ վերցնեն որչափ որ կամենան: Յայտնի է որ Ուրֆայի ճամբուն վրայ, երկուքն ալ կը սպաննուին:

Յետ - պատերազմեան շրջանի պանդոկի նշանաւոր այցելուներէն եղած է նաեւ երգիծաբան Երուանդ Օտեան, որ ամիսներով հիւրը եղած է, «Պարոն»ին:

1918ի սկիզբը Մազլումեանները կը վերադառնան Հալէպ եւ կը տիրանան իրենց պանդոկին:

Քաղաքին մէջ լուսարդել հաստատուած էր եւ շրջագայութիւն արգիլուած: Այդ գիշեր պիտի ամբողջանար Օսմ. բանակի եւ պետական անձնաւորութեանց նահանջն ու փախուստը: Մազլումեան Արմէն նպատակադրած էր ընտանեօք ապաստանիլ դեղագործ Ռուբէն Խանճեանի տունը, վախնալով անգլիացի գնդապետ Լորանսի արձակազէններուն կողմէ կատարուելիք հաւանական յարձակումէ մը:

Արդարեւ, ըստ նախատեսութեան, երկրորդ օրը կը յարձակին պանդոկին վրայ ու կը սկսի կողոպուտը:

Մի քանի օր անց, Անգլիացիք մուտք կը գործեն Հալէպ եւ կը գրաւեն պանդոկը՝ բանակի բարձրաստիճան անձնաւորութեանց համար:

Զօրավար Ալենպի ձի հեծած կը հասնի պանդոկին առջեւ, ուր՝ տեղւոյն Հնդիկ բանակայիններու կողմէ կ'արժանանայ զինուորական պատիւներու: Պանդոկին առջեւ, արաբ պատգամաւորութիւն մը, գլխաւորութեամբ Հաճի Մուրատ Ճապրիէ, զօրավարին կը ներկայացնեն աղ ու հաց, ինչպէս նաեւ քաղաքի խորհրդանշական բանալին:

Յետագային, անգլիական իշխանութիւնները, նոյն Հաճի Մուրատն ու քաղաքական այլ անձնաւորութիւններ երեք օր կը բանտարկեն պանդոկի ճաշարանին մէջ, որպէս պատասխանատու քաղաքին մէջ ծագած խռովութեանց:

Վեց ամիս վերջ, 1919 Մայիսին, Հալէպ կը հասնին Ֆէյսալ Թագաւորն ու Նուրի Սայիտ փաշան, իրենց շքախումբով եւ կ'իջեւանին «Օթէլ Պարոն»:

Րէժիի Թուրք տնօրէն Ատիլ պէյ, խուսափելու համար Արաբներու հետապնդումէն, կ'ապաստանի պանդոկին յետսակողմը գտնուող Մազլումեաններու տունը: Նուրի Սայիտ տեղեկանալով այս եղելութեան, կանչել կուտայ Արմէն Մազլումեանը:

ՆԱՀԱՊԵՏ ՆԱՐԿԻԶԵԱՆ

(Շար. - 3)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՎԱՂՈՒԱՆ ՆՈՐ «ՄԵԾ»Ը՝ ԻՐԱՆ

— Օ —

«Մտահոգուած ենք մեր ինքնապաշտպանութեամբ, եւ, այդ ուղղութեամբ, մենք ենք մեր կարծիքներուն միակ տէրը»: Անցեալ շաբթու Իրանի Շահը, Հանրի Քիսընկըրը ընդունելով, հետեւեալ չոր պատասխանը կուտար Միացեալ Նահանգներու Ծերակոյտին, որ մտահոգիչ տեղեկագիր մը հրապարակած էր Թեհրանի ծախուած ամերիկեան զէնքերուն մասին:

Անցեալ շաբթու Ուաշինկթըն – Փոսթ երկար հատուածներ կը հրատարակէր վերոյիշեալ տեղեկագրէն: Հեղինակները՝ Ռոպըրթ Մանթէլ եւ Ճէօֆրի Քեմփ՝ կը փորձեն նման աննախընթաց զէնքի վաճառքի մը վտանգները մատնանշել:

Ամերիկեան ամէնէն կատարելագործուած ռազմամթերքը կը գնէ Թեհրան: Կարելի է նշել, այլ զէնքերու կարգին, էֆ – 14 օդանաւը կամ հաղորդակցութեան ու հսկողութեան ցանցը՝ Հնդկաց Ովկիանոսի ամբողջ իր շրջագծին մէջ: Դեռ աւելին, ինչպէս սփռիւէնս ռազմանաւի պարագային, Իրանի ծախուած օրինակը շատ աւելի կատարելագործուած է՝ քան Ամերիկայի վերապահուած փոփոխակը:

Իրան, որ տէր չէ ոչ մասնագէտ անձնակազմին եւ ոչ ճարտարարուեստին ու գիտութեան՝ անհրաժեշտ այս հսկայ ուժին կործանութեան թէ պահպանման, ամբողջութեամբ կապուած է ամերիկեան գործօն ներկայութեան: Ներկայիս Իրանի մէջ կան 27 հազար Ամերիկացիներ: Անկասկած որ 1981ին այդ թիւը պիտի հասնի յիսուն հազարի: Եւ արդէն իսկ, ամերիկեան օդուժի կարգ մը բաժանմունքներուն մէջ, սկսած են գանգատիլ «ուղեղներու փախուստէն»: Մասնագէտ անձնակազմը սկսած է պակսիլ:

1972էն ի վեր, երբ Նիքսըն որոշեց բազմատեսակ գերարդիական զէնքեր ծախել Շահին, Իրան տարեկան տասը միլիառ ֆրանքի զէնք կը գնէ Ամերիկայէն: Պարսիկները յաճախ կ'անգիտանան թէ որքանով կը կապուին Ամերիկայի՝ զէնքերու դրութեամբ, զինավարժութեամբ, ռազմագիտութեամբ թէ զէնքի պահպանումով:

Հակառակ 1975ի Սեպտեմբերին ամերիկեան ներկայացուցչի մը նշանակման՝ որու պաշտօնն է հսկումն ու համակարգումը Իրանի մէջ ամերիկեան զինուորական ծրագիրներուն, տեղեկագրին հեղինակներուն համաձայն տակաւին ամէն ինչ այնքան ալ պարզ չէր ներկայանար: Իրանի եւ Ամերիկայի յարաբերութիւններու ապագան, իրենց կարծիքով, կըրնայ մեծապէս վտանգուիլ: Իրանի մէջ քաղաքական մեծ փոփոխութիւն մը կըրնայ վտանգել ամերիկացի մասնագէտներու կեանքը, մինչ մեծ թիւով Ամերիկացիներու ներկայութիւնը ինքնին կրնայ հակաամերիկեան զգացումներու տեղի տալ:

Դեռ աւելին, Միացեալ Նահանգները զինուորական իրենց ներկայութեան գիծով այնքան առաջ գացած են Իրանի մէջ՝ որ ալ չեն կրնար լքել կամ կրճատել զինուորական իրենց ծրագիրները եւ ոչ ալ նոր ուղղութիւն մը տալ անոնց՝ առանց խոր տագնապ մը ստեղծելու ամերիկեան եւ իրանեան փոխյարաբերութիւններուն մէջ: Տակաւին, եթէ եօքը, Իրան անկարող դուրս գայ տեղին օգտագործելու ամերիկեան կազմածը, կրնայ պատասխանատու նկատել Միացեալ Նահանգները: Արդիւնքը հոս եւս նոյնքան ծախսաւեր պիտի ըլլայ: Հուսկ, Իրանի ամերիկեան անձնակազմին մէջ տարածուած կարծիքի մը համաձայն, մեկնելով կազմածներու չափազանց կատարելութենէն, այս երկիրը չի կրնար, յառաջիկայ 5 – 10 տարիներու ընթացքին, պատերազմի բռնուիլ:

Նաւթի արտադրութիւնը, անոր փոխադրութիւնը Պարսից Ծոցի էական, բայց խոցելի ճամբով, Խորհրդային Միութեան հետ իր երկու հազար քիլոմեթր սահմանակցութիւնը, Իրաքի իր դրացիին պղտոր քաղաքականութիւնը գլխաւոր պատճառներն են, որոնք, ըստ Շահին ու Քիսընկըրի, լիովին կ'արդարացնեն պարսկական զօրաւորագոյն բանակի մը կազմութիւնը:

Յայտնի է որ Իրան Խորհ. Միութիւնը կը նկատէ զինու ուժով իր ամէնէն վըտանգաւոր թշնամին: Շահը չէ մոռցած թէ Բ. Աշխարհամարտի աւարտին Խորհ. Միութիւն փորձեց անդամահատել Պարսկաստանը: Ցամաքային յարձակումէ մը աւելի, հիւսիսէն, Իրան կը թուի վախնալ Հնդկաց Ովկիանոսէն եկած խորհրդ. նաւային վտանգէ մը եւ իր դրացի երկիրներէն ոմանց վրայ Մոսկուայի ազդեցութենէն:

Միացեալ Նահանգներ, ըստ Նիքսընի, պէտք է խուսափէին արտաքին որոշ ձեւի միջամտութիւններէ՝ որոնք կրնային նոր Վիէթնամներու տանիլ: Բարեկամ պետութիւններ պէտք է լաւագոյնս զինուէին՝ կարենալ լաւագոյնս եւ առանձինն ապահովելու համար իրենց իսկ պաշտպանութիւնը: Նիքսընի վարդապետութեան արդիւնքն է որ կը տեսնենք այսօր Հարաւային Քորէայի թէ Թայվանի, Սէուտական Արաբիոյ թէ Թեհրանի մէջ:

Բայց ահա յանկարծ, Իրանի պարագային, Ծերակոյտը կը նկատէ թէ Նիքսընի վարդապետութիւնը կրնայ տանիլ այլ ձեւի յանձնառութեան մը:

Ամերիկացի դիւանագէտ մը զինուորական այս ձեւի աջակցութենէն ծնած կապին առաւելութիւնները միայն կը նկատէ: « Իրանը մեր կողքին պահելու լա-

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՕՐՀՆԵԱԼ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԸ

Քառորդ դար մը առաջ Կ. Պոլսոյ հայերէն թերթերը ազգային լուրերու բաժնին մէջ հրատարակեցին հետեւեալը.

« Հանգուցեալ Կարապետ էֆէնտի Գարակէօզեան 40.000 ոսկի կտակած էր Կ. Պոլսոյ Գարակէօզեան առեւտրական վարժարանի մը հաստատութեան համար: Հանգուցեալին ընտանիքին եւ Ազգային Պատրիարքարանին մէջեւ սոյն կտակին վերաբերեալ պաշտօնական գործողութիւնները կատարուած վերջացած ըլլալով, Ազգային Ժողովը իր երէկուան նիստին մէջ, որուն անձամբ կը նախագահէր Ամեն. Սրբազան պատրիարք հայրը, յոտնկայս օրհնեց վաղամեռիկ բարերարին յիշատակը, ու երախտագիտութեան քուէ տուաւ համայն Գարակէօզեան ազգասէր տոհմին:— Օրհնեա՛լ գերդաստան»:

×

Քառորդ դար մը վերջ, 1896ին, Կ. Պոլսոյ հայերէն թերթերը ազգային լուրերու բաժնին մէջ հրատարակեցին հետեւեալը.

« Պաշտօնապէս Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր յանձնուած ըլլալով հանգուցեալ Տիգրան էֆէնտի Գարակէօզեանի կտակը որով իր հարստութեան մէկ երրորդը ազգին կը թողու Կ. Պոլիս Գարակէօզեան առեւտրական վարժարանի մը հաստատութեանը համար, Ազգային Վարչութեան խառն Ժողովը երէկուան նիստին մէջ, որուն անձամբ կը նախագահէր Ամեն. Սրբազան Պատրիարք Հայրը, յոտնկայս օրհնեց վաղամեռիկ բարերարին յիշատակը, ու երախտագիտութեան քուէ տուաւ համայն Գարակէօզեան ազգասէր ընտանիքին:— Օրհնեա՛լ գերդաստան »:

×

Քառորդ դար մը վերջ, 1921ին, Կ. Պոլսոյ հայերէն թերթերը Ազգային լուրերու բաժնին մէջ հրատարակեցին հետեւեալը.

« Պաշտօնապէս Ամեն. Սրբազան Պատրիարք Հօր յանձնուած ըլլալով հանգուցեալ Գրիգոր էֆէնտի աԳրակէօզեանի կտակն որով իր հարստութեան մէկ երրորդն ազգին կը թողու Կ. Պոլիս Գարակէօզեան առեւտրական վարժարանի մը հաստատութեանը համար, Ազգային Ժողովը իր երէկուան նիստին մէջ, որուն անձամբ կը նախագահէր Ամեն. Սրբազան Պատրիարք հայրը, յոտնկայս օրհնեց ծերունազարդ բարերարին յիշատակը, ու երախտութեան քուէ տուաւ համայն Գարակէօզեան ազգասէր տոհմին:— Օրհնեա՛լ գերդաստան »:

×

Հայաստանի մայրաքաղաք Հնչակապատի 2001ի թերթերուն մէջ կը կարդանք հետեւեալը.

« Հայկական Հանրապետութիւնը իր առաջին տարեդարձը կը տօնէ հոյակապ նուիրատուութեամբ մը:

« Ամիս մը առաջ վախճանեցաւ ծերունի վաճառական Պ. Կարապետ Գարակէօզեան, թոռան թոռնորդին հարիւր քսանըհինգ տարի առաջ Զարիկրատ* մեռած Կարապետ Գարակէօզեան վաճառականին:— Հանգուցեալը իր հարստութեան մէկ երրորդը — մէկ միլիոն ոսկի սկուտ. հայկական — կտակած է Հնչակապատի մէջ առեւտրական վարժարանի մը հաստատութեանը:

Սբրոյն Մատթէի Իգմիրլեանի Մայր եկեղեցիին մէջ երէկ հանդիսաւոր պաշտօն եւ պատարագ մատուցուեցաւ հանգուցեալին հոգւոյն: Պատարագիչ սրբազան հայրը բազմածեալ շեշտերով օրհնեց յիշատակը բարերարին եւ համայն Գարակէօզեան ազգասէր տոհմին:— Օրհնեա՛լ գերդաստան »:

×

— Անկողմնակալութիւնը կը պարտաւորէ մեզի արտատպել նաեւ ազատական կուսակցութեան գլխաւոր բերանը եղող «Ազատ Հայրենիք»ի հետեւեալ հատուածը.

«Կղերական թերթերը ծանուցին Հայոց եկեղեցիներուն մէջ «Օրհնեալ գերդաստան» հին զաւեշտախաղի մը չենք գիտեր քանիերորդ ներկայացումը: Այդ խաղը երբ մեր անցեալ ստրկութեան օրերու արձագանգը կը բերէ մեզի, իր յարատեւ կրկնութեամբը կը հաստատէ նաեւ թէ ժողովուրդ մը կրնայ աւելի դիւրաւ ազատիլ քաղաքական գերութենէն քան բարոյական ստրկութենէ»:

ԳՐ. ԶՕՀՐԱՊ

(Շար. - 1)

* Նախկին Կ. Պոլիս.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Ամէն տարի Հայաստանի մէջ, ուսումնական վերամուտին, նախապատրաստական աշխատանքներ կը տարուին դպրոցական դասագիրքերը կազմ ու պատրաստ վիճակի մէջ դնելու համար ։ Այդ տեսակէտէն կարեւոր է անշուշտ դասագիրքերու, ուսումնական ձեռնարկներու ժամանակին հրատարակումը ։

1976 – 1977 ուսումնական տարեշրջանի առթիւ, դասագիրքերը տպագրող « Լոյս » հրատարակչութեան տնօրէնը՝ Գ. Բալասանեան ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնները. «Նոր ուսումնական տարուան առաջին օրը դպրոցականները ապահովուած կ'ըլլան բոլոր դասագիրքերով ։ Ընթացիկ տարուան մէջ ծրագրով նախատեսուած եւ լոյս ընծայուած է 94 տեսակ դասագիրք՝ աւելի քան չորս միլիոն տպաքանակով ։

Պատասխանելով այն հարցումին թէ ինչ սկզբունքի հիման վրայ կը հրատարակուին դասագիրքերը եւ թէ արդեօ՞ք ամբողջովին կը բաւարարեն աշակերտութիւնը, Գ. Բալասանեան դիտել տուած է որ դասագիրքերը կը հրատարակուին ըստ աշակերտութեան քանակի ։ Առաջին անգամ լոյս տեսնող գիրքերը կը տպագրուին լրիւ քանակով ։ Ամէն տարի հարիւր տոկոսով կը տպագրուի նաեւ «Այբբենարան»ը ։ Մնացած դասագիրքերը կը վերհրատարակուին համակազմի 60–70 տոկոսի չափով ։ Այդ իսկ պատճառով պակասը պէտք է լրացուի դասագիրքերը ետ դնելու ճամբով ։

Այնուհետեւ հրատարակչութեան տնօրէնը անդրադարձած է շատ կարեւոր եւ ցաւոտ հարցի մը ։ Տակաւին 1966ին Խորհրդային Միութեան Համայնավար Կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէն եւ Նախարարաց Խորհուրդը «Միջնակարգ հանրակրթական դպրոցի աշխատանքի յետագայ բարելաւման միջոցառումների մասին» տուած որոշումին մէջ նշած են, որ աշակերտներու եւ ուսուցիչներու համար անհրաժեշտ է ստեղծել բարձր որակով եւ մնայուն դպրոցական դասագիրքեր, ուսումնական եւ մեթոտական ձեռնարկներ ։ Վերջին տարիներուն զգալի աշխատանք կը տարուի դասագիրքերու եւ ծրագիրներու բովանդակութեան վերամշակման ուղղութեամբ ։ Եւ հակառակ անոր որ ծրագիրներու փոփոխութեան պատճառով դասագիրքերը կը վերհրատարակուին, մեծ թիւով դասագիրքեր (մօտ մէկ երրորդը) արդէն մնայուն նկարագիր առած են ։

Գ. Բալասանեան դիտել տուած է որ դասագիրքերու մնայուն բնոյթ ունենալու հարցին մէջ մեծ է յատկապէս լուսաւորութեան նախարարութեան դերը, իսկ հրատարակչութեան մէջ պէտք է խստապահանջ մօտեցում ունենալ այն մարդոց նկատմամբ, որոնք յանձն կ'առնեն թարգմանել, խմբագրել դպրոցական դասագիրքերը ։ Ասիկա չափազանց լուրջ խնդիր է եւ կը պահանջէ ջերմ ու հոգածու վերաբերում ։ Մնայուն բնոյթ ունեցող դասագիրքեր ունենալու պարագային միայն կարելի է դասագիրքերու գրադարանային ֆոնտ ստեղծել, ինչ որ սակայն, ցաւօք պէտք է յայտնել, որ շատ դանդաղ կ'ընթանայ Հայաստանի մէջ», կ'ըսէ «Լոյս» հրատարակչութեան տնօրէնը ։

Գ– Բալասանեան գոհունակութեամբ յիշած է որ դասագիրքերու մնայուն ֆոնտ ստեղծելու նպատակով այս տարի Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդը պատկառելի գումար մը յատկացուցած է եւ Լուսաւորութեան Նախարարութիւնը Լոյս հրատարակչութեան հետ որոշած են յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին 4 տարուան ժամանակաշրջանի մը համար հիմնաւորել նախակրթարանի դասարաններու բոլոր մնայուն դասագիրքերը՝ բացի «Այբբենարան»է ։ Նախատեսուած է յետագայ տարիներուն նոյնը ընել նաեւ բարձր դասարաններու դասագիրքերուն համար ։ Այս ծրագիրը իրականացնելով – կարելիութիւն կ'ընձեռուի տնտեսելու մեծ քանակութեամբ թուղթ եւ նիւթական միջոցներ, ինչպէս նաեւ օգտակար ըլլալու աւելի շատ մեթոտական եւ լրացուցիչ այլ գրականութիւն հրատարակելու գործին ։

« Լոյս » հրատարակչութեան տնօրէնը անդրադառնալով դասագիրքերու տպագրութեան որակին ըսած է որ միջոցներ ձեռք առնուած են դասագիրքերու ձեւաւորումը եւ բազմագրութեան որակը բարելաւելու ուղղութեամբ ։ Հայաստանի Հրատարակչական Պետական Կոմիտէի որոշումով հիմնաւորուող դասագիրքերը պէտք է տպագրուին որակաւոր թուղթի վրայ եւ բազմագրութեան անթերի կատարմամբ ։

Ինչպէս ծանօթ է, «Լոյս » հրատարակչական տունը դասագիրքեր կը հրատարակէ, եւ կը ղրկէ Վրաստանի, Ազրբէջանի եւ սփիւռքի հայկական վարժարանները ։ Հրատարակչութիւնը ուսուցիչներուն օգնելու, ինչպէս նաեւ դասերը արդիւնաւէտ դարձնելու նպատակով, այս տարի լոյս ընծայած է 30 – 40 տեսակ մեթոտական գիրքեր, ուղեցոյցներ՝ հանրահաշիւի, երկրաչափութեան, գերմաներէնի, անգլերէնի, ռուսերէնի, եւայլն, եւայլն ։

×

ԳԻՐՔ ԱՆՈՒԱՆԻ ԳՐԱԳԷՏԻՆ ՄԱՍԻՆ

« Իմ հին օրերի, իմ նոր օրերի կանաչ բարեկամ, հայրենի անտառների խորհրդաւոր ծմակներով, լեռնային անմատչելի կածաններով, իմ չնչաւոր եւ «անչունչ » թռնիկների, Սեւանայ բալիկներիս ու Ցովազաձորի խենթուկներիս հետ եկել եմ այստեղ ու կանգնել քո առաջ՝ յոգնած գինուորի նման մի պահ շունչ առնելու ։ Ընդունիր, ինչ թողել եմ կածանների վրայ, անտառի ուկէ խաշամների մէջ, բնութեան զարմանալի գրքի կանաչ թերթերում ։ Ինչ տուել եմ, քոնն է ։ Ընդունիր հաւատով, բարեկամ, եւ մի նեղանա քո ընկեր Վախթանգ Անանեանից» ։ Իր ընթերցողին ուղղուած անուանի գրագէտին, մարդու եւ բնաշխարհի երգիչին այս խօսքերով կը բացուի Լուդվիգ Կարապետեանի «Վախթանգ Անանեանի կանաչ աշխարհը» գիրքը ։

Մենագրութեան հեղինակը տաք խօսքերով կը բնութագրէ գրագէտին ստեղծագործական ուղին, մեզ կ'առաջնորդէ գրագէտին «Կանաչ աշխարհը», որ հայրենի բնութեան եւ անոր մարդոց գեղեցիկ երանգներով հիւսուած է ։ Մեր աչքին առջեւ կը բացուին Վախթանգ Անանեանի որսորդական հետաքրքիր պատմուածքներուն, բնագիտական գրոյցներուն, «Սեւանի ափին» եւ «Ցովազաձորի գերիները » գիտական – արկածային վիպակներուն, «Հայաստանի կենդանական աշխարհը» հինգ հատորնոց գիտա – գեղարուեստական աշխատութեան « Կանաչ փեղկերը », կը բացայայտուին պատմուածքներու սիրելի դարձած գրագէտին ստեղծագործական առանձնայատկութիւնները, սեռի եւ նիւթի նորութիւնները ։

Լ. Կարապետեան հետաքրքրական միտքեր կ'արտայայտէ գրագէտին ինքնատիպ ոճին, լեզուին մասին ։

×

ՀԱՅ ՀՐՇԷՋՆԵՐՈՒ ԱՆՁՆԱԶՈՀՈՒԹԻՒՆԸ

Օգոստոս 5ի ուշ գիշերին, Երեւանի ժամով 23,27ին, հեռախօսը հնչեց Հայաստանի Ներքին նախարարութեան հրշէջի վարչութեան կեդրոնատեղին ։ Նախարարութեան հաղորդեցին, թէ երեք կառքեր պէտք է անմիջապէս մեկնին Պարսկաստանի սահմանագլուխը՝ Ջուլֆա, որպէսզի օգնեն պարսիկ հրշէջներուն՝ մարելու հսկայ հրդեհը ։ Պարսկաստանի փոխադրական մեծ կեդրոնը եղող Ջուլֆայի մէջ այդ օրերուն աւելի քան հիւդ հարիւր հազար թոն բեռ կուտակուած էր ։ Կրակը բռնկած էր պահեստանոցներուն մէջ, ուր զետեղուած էին քիմիական դիւրավառ նիւթեր ։ Երբ Երեւանէն օգնութեան հասած հրշէջները մօտեցան դէպքին վայրը, անոնց աչքին առջեւ ահաւոր տեսարան մը պարզուեցաւ ։ Հարիւրաւոր հեկտար տարածութեան վրայ կրակը կը սահէր արագօրէն ։ Կ'այրէին ոչ միայն արկղներով լեցուն զանազան բեռները, այլեւ բնակելի տուները, վարչական շէնքերը ։

Հայաստանէ ժամանած հայ հրշէջները անսպառ ջանք թափեցին, նուիրումով աշխատեցան եւ յաջողեցան մարել հրդեհը ։

×

ՆՈՐ ՍԱԼԵՐ

Մոսկուայի Մելոզեան հրապարակ հանեց երկու սալերէ բաղկացած շքեղ ալպոմ մը՝ կողքին վրայ Աւ. Իսահակեանի մեծադիր դիմանկարով ։ Անոնց վրայ ձայնագրուած են բանաստեղծին ստեղծագործութիւններով յօրինուած 24 երգեր, որոնք կը նկատուին լաւագոյնները ։ Աւ. Իսահակեանի բառերով աւելի քան 150 երգեր գրուած են թէ Հայաստանի, թէ՛ Սփիւռքի մէջ ։

…ագոյն միջոցը ինքնին զայն օժտելն է փիրարդիկան, որով՝ մեզմէ իրապէ՛ս կախուած բանակով մը ։ Ասով իսկ, Ծեբակոյտին զեկոյցով յայտնուած վտանգը կը դառնայ իրապէս չնչին ։

Մինչ Քիսընկըր գոհ է աշխարհի այդ մասին մէջ Իրանի հաւասարակշռող դերէն, հաւանաբար թեթեւօրէն կ'ակնարկէ Շահի մեծ ծրագիրներուն ։ Շահը 1973ի Հոկտեմբերին կը յայտնէր Օրիանա Ֆալաչի իտալացի լրագրողին .— « Միացեալ Նահանգներու նախագահին հետ կրնամ համակարծիք ըլլալ այն ատեն միայն՝ երբ իր վերաբերումը, ինծի հանդէպ, ըլլայ երբեւ իրաւ բարեկամի մը ։ Բարեկամ մը որ, քանի մը տարի եաք, համաշխարհային ուժ մը պիտի ներկայացնէ ։

Նմանապէս Միացեալ Նահանգներ չեն կրնար անգիտանալ թէ իրանեան բանակը աշխարհի լաւագոյններէն մէկուն վերածելով, կը մտահոգեն բնականաբար Սէուտական Արաբիան՝ քրիստի իրենց քաղաքականութեան հիմնաքարը ։ Շահը երբեք չէ ծածկած Ծոցի ամիրայութիւններուն վրայ պարսիկ ազդեցութիւնը տարածելու իր միտքը ։ Պարսից Ծոցի երկու մեծ ղրացիներուն միջեւ կրնայ, օր մը, լարուածութիւնը դառնալ պայթուցիկ ։

Ուաշինթըն մէկ ամիս ունի իր վերջնական խօսքը ըսելու վեց միլիառ տոլարի շուրջ զինուորական կազմածի Իրանի ապսպրանքին համար ։ Ճաշացուցակին կարեւոր պնակը՝ 160 էֆ.16 օդանաւեր՝ « Դարու վաճառք»ին յաղթականները ։

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (178)

ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՄԷՍԹՐԻ ՏՆԱԿԸ

Եւ մանկամարդ կնոջ վրայ խոյանալով զայն գետին տապալեց ։ Անոնց միջեւ կռիւը երկար չէր կրնար տեւել ։ Ակնթարթի մը մէջ Ծուանա ձեռքերը ոտքերը կապուած անշարժութեան դատապարտուած էր ։ Սանտրիկօ դաշոյնը վեր վերցուց ։ Բայց գթութեան նշոյլ մը նշմարուեցաւ իր աչքերուն մէջ եւ իր ձեռքերը վար ինկան ։

— Բնաւ տեղը չկա՛յ մարդասպանութեան. փափսաց չարագործը ակռաներուն տակէն ։ Աւելի լաւ կ'ըլլայ որ եղելութիւնը տեսածի պէս անոնց պատմէ ։ Թող այդ սրիկաները հասկնան թէ ինչ տեսակ մարդու հետ է իրենց գործը ։

Ծուանա պառկեցուցած միջոցին ձեռքը անոր կուրծքին զարնուած ըլլալով բանալին մատներուն դպած էր ։ Սանտրիկօ բանալին անոր կուրծքէն դուրս քաշեց եւ դուռը բանալով Պիանքայի սենեակին կողմը ուղղուեցաւ ։

Ճամբան պահ մը վարանեցաւ ։

— Արդեօք ծերունին սպաննե՞մ, հարցուց ինքզինքին ։ Ի՞նչ պէտք է, աչքերը կոյր են, ինքն ալ խենթեցած է, թող երթայ կոյր մեռնի ։

Ապա, ձեռքը կանթեղ մը, վճռական քայլերով սենեակէ մը ներս մտաւ, որուն ետեւէն ուրիշ սենեակ մը մտաւ, ուր քիչ մը յառաջանալէ յետոյ մահճակալի մ'առջեւ կանգ առաւ ։

Ծերունի Քանտիանօն էր մահճակալին մէջ քնացողը ։

— Դաշոյնս աղտոտելը չարժեր, մըլտաց Սանտրիկօ ծերուկին վրայ աչք մը պտըտցնելէ յետոյ ։

Բայց ծերունին աղմուկէն արթնցաւ եւ սկսաւ իր փորուած աչքերը չորս կողմը դարձնել ։

Սանտրիկօ նախապաշարեալ երկիւղով մը սարսռաց ։

Իրեն անանկ երեւցաւ որ ծերունիին նայուածքին մէջ սպառնալիք մը խտացած էր ։

Ետ քաշուեցաւ եւ դուրս ելլելով առանց աղմուկի դուռը գոցեց ։

Դուրսը երբ առաւձին մնաց, հեգնական եղանակով մը ուսերը ցնցելով մըլտաց.

— Ինչո՞ւ սա ծերունի յիմարէն վախցայ, ե՛ս ալ յիմար եմ եղեր ։ Օ՜ֆ, գործի սկսինք ։

Հակառակ կողմը դառնալով ուրիշ դրան մ'առջեւ կանգ առաւ ։

Զգուշութեամբ դուռը բացաւ եւ գլուխը դրան բացուածքէն ներս խոթելով ժպտեցաւ ։

— Հոս է, փափսած ։

Իրաւ ալ, Պիանքան հանդարտ մը կը քնանար ։ Իր կեռասի պէս կարմիր շրթունքներուն վրայ թեթեւ ժպիտ մը կը թռչկոտէր ։ Իր գեղեցիկ ճերմակ բազուկը մահճակալէն վար կախուած էր ։ Շընչառութեան կանոնաւոր շարժումով մը իր կուսական կուրծքը կ'ելեւէջէր ։ Չարագործը խուլ բացագանչութիւն մը չըրկրցաւ զսպել ։

— Ցիսո՛ւս Քրիստոս, այս որքա՜ն գեղեցիկ աղջիկ է եղեր, մտածեց ան ։

Աչքերուն մէջ յանկարծ նշոյլ մը փայլիլ սկսաւ եւ թերեւս միտքէն չարաշուք մտածումներ անցան ։ Բայց ինքզինքը զսպեց մտածելով անշուշտ որ ինք հոն եկած էր գործ մը տեսնելու եւ ոչ թէ իր կիրքերուն անձնատուր ըլլալու համար, Սակայն եւ այնպէս, այդ անասնական բնաւորութեան տէր մարդուն մէջ կիրքերը եռալ սկսած էին ։

Պիանքա չարթնցաւ ։

Սանտրիկօ ձեռքի կանթեղը սեղանի մը վրայ դրաւ, դէմքին քաղցր արտայայտութիւն մը տուաւ եւ մատին ծայրովը մանկամարդ աղջկան մերկ ուսին դպաւ ։

Այդ գաղջ, գոտաւէտ ու ողորկ մորթին դպչելով յանկարծ գինովութիւն մը մտաւ իրմէն ներս ։

Ինքզինքը կորսնցուցած, վար ծռեցաւ ։ Իր վայրագ պրկումները Պիանքայի նրբակերտ շրթունքներուն վրայ հանդչեցան ։

Մանկամարդ աղջիկը արթնցաւ, ահաբեկած, աչքերը բացաւ, եւ դարշանքով ետ քաշուելով, ունեցած ձայնովը սկսաւ պոռալ.

— Ծուանա՛, Ծուանա՛ ... ։

Խուլ մռնչիւն մը պատասխանեց իրեն ։

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Փանոսեան, Պ. Ժաք Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Մեղու Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տավլաշեան, իրենց զաւակները ու թոռները ցաւով կը ծանուցանեն՝

ՍՈՒՐԷՆ ՆԱԽԱՎԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ, Սեպտ. 11ին, Անտիյլի մտաւորականներու տունը, 86 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Չորեքշաբթի, Սեպտ. 15, ժամը 14–ին, Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ թաղումն ալ տեղւոյն գերեզմանատունը :

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ընկ. Սարգիս Ընտրիկեան հարիւր ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Ընկ. Մկրտիչ Մալաճիճեանի մահուան ի յիշատակ (մեռած Ամերիկա) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Զարուհի Քէշիշեան խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Այրի Տիկին Աշխէն Պօղոսեանին, զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն՝

ՂԱԶԱՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ եւ կը նուիրէ 200 ֆր. Մարսէյլի Մշակոյթի Տան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է դպրոցին համար Այրի Տիկին Մարի Փափազեանի (ծնեալ Տապաղեան) մահուան առթիւ Տապաղեան ընտանիքէն 100 ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պառաւեան 50 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի, Տարօն Տուրուբերանի Հայր. միութենէ 100 ֆրանք :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Ամերիկաբնակ հայրենակից Պ. Լեւոն Փիրումեանէ 100 տոլար «Վասպուրական սրահ»ի ֆոնտին :

Գեղարուեստական փառատօն

կազմակերպուած

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
PARIS

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Սեպտ. 18ին, Շաբաթ ժամը 18ին, Անծանօթ Զինուորին Բոցը արծարծելու հրաւիրուած է Հայաստանի Սուրբ ընկերակցութիւնը :

Հաւաքուիլ ժամը 17·30ին, Շան զ'Էլիզէի եւ Պալզաք փողոցի անկիւնը : Կիները չեն կրնար մաս կազմել թափորին, պէտք է ուղղակի էթուալ երթան :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Ջերմապէս կը խնդրուի Ֆրանսա ժամանող Հայ կաթողիկէներէն որ փութան արձանագրուիլ ժողովրդապետութեան մօտ հեռաձայնելով 278–31–93 թիւին (ժամը 8–12) : կամ գրելով վերի հասցէին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կին մը կամ օրիորդ մը կը փնտռուի ընտանիքի մը մէջ քոնֆէքսիոնի համար, լաւ վճարում, կարելի է նաեւ մայր ու աղջիկ մը կամ երկու քոյրեր: Երթեւեկութեան դժուարութեան համար, բնակութիւն եւ ճաշ ալ կարելի է կարգադրել:

Մանրամասնութեանց համար, գրել՝

APARATYAN V.
10, allée Louis-Blériot
93390 Clichy-sous-Bois

BICENTENAIRE DES ETATS-UNIS

du 11 au 16 novembre

NEW YORK - WASHINGTON

2250 F

comprenant l'avion, l'hôtel et petits-déjeuners et les excursions commémoratives.

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 1ին Ուրբաթ, ժամը 19էն 21:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան :

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ իրիկունները 7–9 Լիսէ Քոնտորսէ:

COURS DE LANGUE ARMENIENNE AU LYCEE CONDORCET

Les cours débutent le 1er Octobre, sous la direction du Prof. G. MEHIAN.

Pour les inscriptions s'adresser au lycée les vendredis de 19 à 21 heures.

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 10էն 22 :

Փակ է Կիրակի եւ տօնական օրերը:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԼԻՈՆ – ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ԴՊՐՈՑ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հայկազեան միօրեայ վարժարանի հայերէն լեզուի դասընթացքները կը վերսկսին Չորեքշաբթի 15 Սեպտ., առաւօտեան ժամը 9ին: Հին եւ նոր աշակերտներու ծնողքները պարտին վերոյիշեալ թուականին իրենց զաւակները դպրոց բերել եւ արձանագրել տալ :

×

ՎԱՂԱՆՍ ԴԱՒԻԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑ

Վալանսի Դաւիթեան դպրոցի 1976 – 1977ի տարեշրջանի արձանագրութեան համար դիմել դպրոցը, 15 Սեպտ. առաւօտեան: Հասցէ 6 Ալէ Ժօլան, Ցալանս:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հայ Բարեգ. Ընդհ. Միութեան եւ Մայր եկեղեցւոյ հովանաւորած ամէնօրեայ դպրոցի դասաւանդութիւնները կը սկսին Երեքշաբթի 14 Սեպտ. ժամը 17էն 19ը, չափահաս ուսանողներուն համար, Բաբեգործականի նորաշէն սրահին մէջ՝

33 Քուռ Փիէռ Փիւժէ, Մարսէյլ 7րդ

Դասաւանդութեամբ երիտասարդ ուսուցիչ՝ Պ. Գրիգոր ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ: Կը խնդրուի ծնողքներէն, որ իրենց զաւակները բերեն եւ արձանագրեն դիմելով վերոյիշեալ հասցէին, ամէն օր ժամը 14·30էն 17ը: Չորեքշաբթի ամբողջ օրը ժամը 10էն 17ը կը յատկացուի 5էն 14 տարեկան ուսանողներուն համար :

Կոչ կ'ըլլայ այն ծնողքներուն, որոնք դիւրութիւն չունին եւ ժամանակի կարօտ են որ դիմեն դպրոցի խնամակալ մարմնին, որոնք յանձն կ'առնեն երախաները ժամանակին բերել դպրոց եւ վերադարձնել իրենց տուները :

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e

Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր
Երեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր – մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի–քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու–պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԷՊԻ

ՆՈՐ ԿԵՍԱՐԻԱ ՄԵՐ ՆՈՐ ԲՈՅՆԸ

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութիւնը առաջին անգամ ըլլալով կազմակերպած է

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

հայրենակիցներուն եւ փափաքող բարեկամներուն համար Հոկտ. 8էն 23

բարեկամական գին՝ 2450 ֆր.

ղրկել՝ անցագիր եւ չորս նկար
առ հաշիւ՝ 500 ֆրանք

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ, ԱՌԻԹԸ ԵԶԱԿԻ Է

Ուխտագնացութիւն՝ Նոր Կեսարիա, հրաւիրուած ենք հանդիսաւոր բացման Թալաս Պողոտայի: Այցելութիւն Սուրբ Էջմիածին: Այցելութիւն՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը

Արձանագրութեան համար ամէնէն ուշը դիմել մինչեւ Սեպտեմբեր 15՝

Յակոբ Վէզիրեանի՝
84, rue A. Guyot, 92270 BoisColombes
Tél. 242-14-81
Գէորգ Սաատէթեանի
18 rue de Picardie, Paris 75003
Tél. : 887-99-06

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
15
MERCREDI
15 SEPTEMBRE
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման Տար.	200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.683

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52 ANNÉE — N° 13.683

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

— O —

Բ.

Քաղաքակիրթ աշխարհը լուռ ու անտարբեր ականատեսը (չըսելու համար մեղսակիցը) կը դառնայ իր շուրջ պատահած ամէն կարգի անարդարութեանց ու եղեռնագործութեանց :

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը (ՄԱԿ), որ կոչուած էր արգիլելու ազգամիջեան կռիւներն ու ապահովելու իրեն անդամ երկիրներու անկախութիւնն ու հողային ամբողջութիւնը, մատը մատին չշարժեց, երբ 1974 Յուլիս 20ին թրքական բանակը բռնագրաւեց Կիպրոսը, սպառնալով անոր հողային ամբողջութեան եւ անկախութեան :

Նոյն ՄԱԿը թոյլ կուտայ, որ իր աչքերուն առջեւ քարուքանդ ըլլայ աննման Լիբանանի սքանչելի մայրաքաղաքը եւ եղբայրասպան անիմաստ կռիւները անհամար զոհեր խլեն մէկուկէս տարիէ ի վեր : Աշխարհի ճակատագիրը վարելու կոչուած երկու մեծերը — Խ. Միութիւնն ու Մ. Նահանգները — որոնք կրնային ձեռքի մէկ շարժումով վերջ տալ այդ աննախընթաց ու կործանարար աղէտին, եսասիրական անըմբռնելի քաղաքականութեան մը ետեւ ապաստանած, Պիղատոսի նման իրենց ձեռքերը կը լուան, առանց խղճահարութեան :

Թուրքերը կողոպուտի, ալան – թալանի նոր որս մը գտան Կիպրոսի մէջ : Բռնագրաւման բանակը ամիսներով Յոյներու «լքուած» տուները կողոպտելէ, թանկարժէք ամէն առարկայ փոխադրանաւերու վրայ բարձած Թուրքիա փախցնելէ ետք, սկսաւ Անատոլուի թշուառ ու անօթի գիւղացիները տեղաւորել հիւսիսի շըրջանի Յոյներուն պարապ տուներուն եւ ագարակներուն մէջ :

Ի՞նչ թիւ կը կազմեն եկուորները :

Նիկոսիոյ օտար դեսպանները քսան հազար կը հաշուեն Անատոլուէն բերուած Թուրքերուն թիւը, մինչ Կիպրոսի յունական իշխանութիւններուն համաձայն, թիւը կը հասնի յիսուն հազարի : Մինչ Տէնքթաշ սուտ – խենթ կը ձեւանայ միայն տասը հազար հաշուելով «Մայր – Հայրենիք»էն Կիպրոս հաստատուած Թուրքերու թիւը : Եւ երբ թէ անոնք ալ «եղանակի յատուկ բանուորներ եւ մասնագէտներ» են, որ եկեր են օգնելու կըղզիի իրենց եղբայրներուն :

Ըստ Ժան Կէյրուսի, հաշուելով Անգլիայէն, Աւստրալիայէն եւ այլ վայրերէ իրենց տուները վերադարձած քանի մը հազար կիպրացի Թուրքերը, գրաւման բանակի երեսուն հազար զինուորներն ու անոնց ընտանեկան պարագաները — որոնք լիակատար իրաւունքներով քաղաքացի կը նկատուին — ներկայիս կղզիին հիւսիսը բնակող Թուրքերու ընդհանուր թիւը կը հասնի շուրջ 180.000ի :

Թուրքերը քարուքանդ կ'ընեն եւ կը սրբապղծեն ամէն ինչ որ յունական մշակոյթը կը յիշեցնէ իրենց գրաւած շըրջանին մէջ : Անգլիական «Թէյմս» հեռատեսիլի մասնագէտներ 1976 Ապրիլին այցելած են հիւսիսի շրջանի 26 յունական գիւղեր եւ դիտած, որ չորս եկեղեցիներ միայն չէին սրբապղծուած :

Տարեկիզքէն ի վեր «ապահեղլէնեց – ման» գործողութիւնները հիւսիսի մէջ տեղի կ'ունենան բանակի խիստ հսկողութեան տակ : Ֆամակուստայի յունական «Վարոշա» նոր քաղաքը, որ մինչ այդ անեղծ էր մնացած, վերջերս գրաւման բանակի զինուորականներուն կողմէ պաշտօնապէս կողոպտուած է : Բոլոր գոյքերը զինուորական փոխադրակառքերով տարուած են :

Կղզիին յունական դիմագիծը անհետացնելու ճիգերուն հետ միաժամանակ առաջ կը տարուի թրքացման քաղաքականութիւնը : Տէնքթաշ իր յաւակնութիւնները առաջ կը տանի « Կիպրոսի Թուրք պետութիւն » մը հռչակելու ատեն, հարաւէնէն բոլորովին անկախ : Այս ծրագիրը ցարդ Անգարայի հաւանութեան չէ արժանացած ա՛յն մտավախութեամբ, որ Յունաստան ալ կրնայ իրեն կցել յունական գօտին ։

Անգարայի կառավարութիւնն է, որ կը հոգայ Կիպրոսի զինուորական ծախքերէն զատ նաեւ տնտեսականը՝ աւելի քան երկու տարիէ ի վեր : Այնպէս կղզին չի կրնար իր ուժով ապրիլ : Տէնքթաշ ստիպուած է հպատակիլ Անգարայի հրահանգներուն : Թուրք դեսպանը տիրաբար կ'իշխէ թրքական գօտին մէջ, իբրեւ «փոխարքայ», լայն իրաւասութիւններով : Որոշ իրաւունքներ ունին նաեւ գրաւման բանակի սպայակոյտն ու Տէնքթաշի նոր կառավարութիւնը : Անխուսափելի են ներքին թիւրիմացութիւններ, իբրեւ հետեւանք այս կացութեան :

Ըստ Տէնքթաշի, «Կիպրոսի Թուրք պետութիւն»ը կը գրաւէ կղզիին 35.8 առ հարիւր մասը, մինչ պատմականօրէն Թուրքերուն « օրինաւոր իրաւունքն» է 32.5 առ հարիւր : Որով Թուրքերը Մակարիոս Արք.ի կառավարութեան կրնան վերադարձնել իրենց գրաւած հողերուն 4 առ հարիւրը միայն : Յոյները 40 առ հարիւր կը հաշուեն Թուրքերու գրաւած հողերու տարածութիւնը : Տէնքթաշ ներկայ տարուան Մարտէն ի վեր աւելի անհաշտ դիրք կը բռնէ : Թուրքերը կը կարծեն թէ ժամանակն ու միջազգային քաղաքական կացութիւնը ի նպաստ իրենց կը գործեն :

Միւս կողմէ սակայն թրքական կիպրոսը ինքնաբաւ չէ : Տարեկան ելեմտացոյցին կէսէն աւելին Անգարան կը հոգայ : Յոյներէն կողոպտուած աւարներն ալ արդէն կլլած եւ մարսած են : Այդ գըլուխէն նոր եկամուտներ չկան : Գրաւման բանակին ծախքերն ալ ծանր կը ճնշեն թրքական կառավարութեան գանձին վրայ : Կիպրոսի բռնագրաւումը շահաւոր ձեռնարկ մը չեղաւ ի վերջոյ : Անգարայի վարիչներուն նպատակն էր առաւելապէս կեր հայթայթել ամբոխին եւ հրահրել անոր ռազմական, մոլեռանդական բնազդները, արիւն թափելու, դիւրին յաղթանակներ շահելու ընդոծին զգացումները :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

— O —

ՊԱՐՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ԵԼՈՅԹԸ

Նոր նախարարապետը քանի մը վայրկեան միայն խօսեցաւ առջի իրիկուն, այն տեսակցութեան ընթացքին զոր կուտար ֆրանսական հեռատեսիլին եւ որու ընթացքին կ'ակնկալուէր որ գաղափար մը տայ իր ծրագիրներուն եւ ձեռք առնելիք միջոցներուն մասին, պայքարելու համար դրամահոսութեան դէմ :

Պարզուեցաւ թէ Պառ ալ կը պատկանի այն դպրոցին ուր կարելի է խօսիլ եւ բան մը չըսել : Կը թուէր թէ իր գլխաւոր մըտահոգութիւնն է վստահութիւն եւ ապահովութիւն ներշնչել : Հանդարտ մարդ է ու իր «պապա» երեւոյթովը կ'ուզէ առաւելաբար այն տպաւորութիւնը թողուլ որ իրար անցնելիք բան չկայ, այս ճիշդ է Ֆրանսա դժուարութիւններ ունի, բայց ի վերջոյ կրակ չկայ, խուճապի հարկ չկայ : Ծշդեց թէ այլեւս խնդրոյ առարկայ չեն կրնար ըլլալ պայմանագրական քաղաքականութիւնը եւ Ռուայէ օրէնքը : Այս շաբաթ պիտի պատրաստուի 1977ի պիւտճէն եւ 1976ի եկմտական բարեփոխող օրէնքը, այլ խօսքով ըլլալիք յաւելումը, չորութեան «աղէտեալներուն» համար : Այս նոր տուրքը բաւական դժգոհութիւն կը պատճառէ եւ բաւական ալ տրամաբանական է : Կը կարծուի որ պիտի ենթարկուին այս նոր տուրքին, բոլոր անոնք, որոնք 5000 ֆրանքէն աւելի եկամուտի տուրք կը վճարեն : Եթէ չանտեսենք նաեւ թէ «աղէտեալ» հողագործներէն ետք, չորութենէն վնասուածներու ուրիշ դասակարգ մըն ալ մէջտեղ ելաւ առջի օր, կարելի է մտահոգուիլ որոշուելիք տուրքին սակին վրայ : Արդարեւ հովանոց շինողները կը դժգոհին եւ իրենք ալ «օգնութիւն» կը կանչեն : Հարցը հոն է սակայն թէ ինչպէս ամէն մարզի մէջ հոս ալ, որեւէ բան միայն վնաս չի բերեր եւ անձրեւի չգոյութիւնն ալ օգտակար եղաւ այլ ճիւղերու, ջուր, գարեջուր եւ զովացուցիչ ծախողներուն, անտուագն :

Պառ « երանելի լաւատեսութիւն » մը չուզեր պարզել, բայց կը նկատէ որ Ֆրանսա հանդարտ երկիր մըն է եւ իր լուրջ հարցերը պէտք է լուծէ ոչ թէ յանպատրաստից զգայացունց միջոցներով այլ յարատեւ եւ ամբողջական գործունէութեամբ մը, որ կարենայ տեւական արդիւնքներ բերել ինչ կը վերաբերի գիներու յաւելման :

×

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ ԵՏՔ՝ ԳԱՀԻՐԷ

Սուրիա վերջնագիր տուած է պաղեստինեան կազմակերպութեան, ըստ լիբանանեան Աս Սաֆիր թերթին, շեշտելով թէ եթէ Սեպտ. 23էն առաջ լիբանանեան տագնապը չլուծուի, Սուրիա զինուորական լուծումի պիտի դիմէ : Ըստ հաւաստի աղբիւրներուն այս վերջնագիրը տըրուած է երկար տեսակցութեան մը ընթացքին զոր ունեցած են Սուրիոյ երեսփոխան Ջօր. Ժամիլ եւ պաղեստինեան թիւ 2ը՝ Ապու Այատ եւ որ արդիւնք չէ տուած հաշտութեան մը գետնին վրայ :

« Երթալ – գալերը» կը շարունակուին, քանի մեծ ճիգ կը թափուի որ լուծում մը գտնուի մինչեւ Սեպտ. 23, երբ Իլիաս Սարգիս պէտք է անցնի Ֆրէնճիէի տեղը : Այսպէս Դամասկոս գացին Ռաշիտ Քարամէ եւ Սայէպ Սալամ մինչ Ճէմայէլ Գահիրէ գացած է :

Կռիւները սակայն կը շարունակուին եւ գլխաւորաբար Տրիպոլիսի շուրջ ռմբակոծութիւնները եւ բախումները (սուրիական եւ պաղեստինեան ուժերու միջեւ իսկ) մեծաքանակ զոհեր կը խլեն : Օրը միջին հաշուով 140 հոգի կը մեռնի :

ՍՈՒՐԷՆ ՆԱՒԱՎԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Սեպտ. 11ին, յանկարծամահ եղաւ Ընկ. Սուրէն Նաւավարեան, Անթիյի մըտաւորականներու տան մէջ : Ողբացեալը ծնած էր 1890ին Պրուսայի շրջանի Կիւրլէ գիւղը : Աւարտելէ ետք գիւղին նախակրթարանը, ուսումը շարունակած է միշտ Պուրսայի շրջանը, Կէմլէյիկի մէջ, ուր հետեւած է նաեւ շերեմաբուծութեան : 1909ին անցած է Պոլիս եւ 1910ին աւարտած է Սկիւտարի Կարապետեան վարժարանը : 1914ին վկայուած էր Պոլսոյ իրաւաբանական վարժարանէն : Ա. Աշխարհամարտին պահեստի սպայ եղած է Օսմանեան բանակին մէջ. իսկ զինադադարին արձանագրուած Հայկ. Լեգէոնը : 1920ին Փարիզ գալով, հետեւած է իրաւաբանութեան տոքթորայի դասընթացքներուն : Յետոյ ապրուստը ճարելու համար, զանազան գործերով զբաղած է, բայց անողոք հիւանդութիւն մը՝ զինքը անկողին պիտի գամէր շուրջ 40 երկար տարիներ, որոնց ընթացքին անցած է հիւանդանոցէ հիւանդանոց, Սանայէ Սանա, մինչեւ Անթիյի Մտաւորականներու տունը :

Թարգմանական բաւական աշխատանքներ կատարած է : Աւելի երկար կը խօսինք իր մասին քանի մը օրէն :

Քանի մը տողով

ԼԱ ՀԷՅԻ միջազգային Ատեանը մերժեց Յունաստանի բողոքը Թուրքիոյ դէմ Եգէականի մասին եւ թելադրեց որ կողմերը ուղղակի բանակցին :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ամերիկեան դեսպանատունը չորս քիլօ փասաթուղթ յանձնած է Արտաքին նախարարութեան Լըքհիտի կաշառակերութեան թրքական ճիւղին վերաբերող : 1300 էջերէ կը բաղկանայ թղթածրարը, ուր անուններ չեն տրուիր առանձնապէս, բայց անկարելի չէ որ անոնք չճշդուին, քննութեան ատեն : Թուրքիոյ Արդարութեան նախարարութիւնը, որու ձեռքն է այս թըղթածրարը, խնդիր մըն ալ ունի Իտալիոյ հետ, որմէ կը փորձէ հասկնալ թէ նման կաշառակերութիւն մըն ալ Այերաթալիայի հետ եղա՞ծ է երբ Թուրքիա 50 հալածիչ օդանաւ գնած է :

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ Հայրենասիրական միութիւնը և քիւրտ դեմոկրատ կուսակցութիւնը, երկուքն ալ ձախ, կը ջանան վերսկսիլ կռիւլան, որ ընդհատուած էր 1975 Մարտ 6ի քիւրտ – իրաքեան համաձայնութեան ատեն : Քիւրտիստանի հայրենասիրական միութիւնը կ'ըսէ թէ Իրաք բնակչութեանց տեղահանութեան ձեռնարկած է արաբականացնելու համար Քիւտիստանը :

ՏՕՎԻԼԻ քազինոյին մէջ, առջի գիշեր չորս գողեր յաջողեցան 2ուկէս միլիոն (250 միլիոն հին) ֆրանք կողոպտել եւ անհետանալ :

ԼՈՆՏՈՆԻ «Տէյլի էքսփրէս» օրաթերթի համաձայն, Ռոտեզիոյ կառավարութիւնը իրլանտացի բողոքականներ կը հաւաքէ ափրիկեան արձակազէններու դէմ կըռուելու համար : Ըստ թերթին, Հարաւ - Ափրիկէի գաղտնի սպասարկութեանց անդամներն են որ Լոնտոնի մէջ կը ժողվեն « թեկնածուները » :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱԼԷՊԻ

- ՕԹԷԼ ՊԱՐՈՆԻ -

(Դ. եւ վերջին մաս)

— Դուն Հայ ես, կը հարցնէ :

— Այո, փաշա, Հայ եմ :

— Ամօթ չէ քեզի, որ Թուրք մը կը պահես տանդ մէջ :

— Դուն եթէ խիղճ ունենաս, այդ հարցումը չես ուղղեր ինծի կը պատասխանէ Արմէն Մազլումեան :

Կը հետեւի բուռն վիճաբանութիւն մը: Սակայն տրուած բացատրութիւններէն վերջ, Նուրի Սայիտ կը դառնայ հիացողն ու լաւ բարեկամը Մազլումեան ընտանիքին, որոնց տունը կ'այցելէր յաճախ, իր գուրգուրանքին առարկայ դարձնելով Արմէն որդին՝ փոքրիկն Գրիգորը :

Ֆէյսալ Թագաւորը ամիսներով կը մնայ պանդոկին մէջ, թիւ 26 սենեակը, « այժմ թիւ 215»: Այդ օրերուն, բազմաթիւ տողանցքներ կը կատարուին «Պարոն » պողոտային վրայ, մինչ Թագաւորը պատշգամէն կը բարեւէր տողանցող ուժերը :

Ապա կուգայ Ֆրանսական հոգատարութեան շրջանը եւ երկիրը կը մտնէ բնականոն կեանքի մը հունէն ներս, եւ պանդոկը կը վերստանայ հիւրանոցի մը հաբաղատ դիմագիծը: Արմէն Մազլումեան կը ձեռնարկէ պանդոկի արդիականացման :

1920 – 21ի շրջանին, «Օթէլ Պարոն»ը եւ Ալթունեան հիւանդանոցը, միակ շէնքերն էին որ ելեկտրականութիւն ունէին:

1924ին Արմէն Մազլումեան կ'ապահովէ Ֆրիժիտէռ վաճառանիշով առաջին սառնարանը, հրաշքի պէս բան մըն էր այդ շրջանին :

1925ին, առաջին ռատիօ ընդունիչ գործիքը Անտրէ Հարտի մակնիշով, կը վիճակուի դարձեալ այս պանդոկին: Հակառակ 15 մեթրանոց անթէններու գոյութեան, անկարելի կ'ըլլար սուլոցներու ժխորին մէջ, յստակ հաղորդում մը ունկնդրել: Մինչեւ այսօր, այս գործիքը ցուցադրուած է պանդոկի հիւրասրահին մէջ :

Պանդոկի պողոտան որ «Պանդոկ » կոչումը կը ստանար, կը դառնայ արդիական եւ եւրոպական դրոշմով փողոց մը : Ունենք կ'առնեն թէյարաններ, ճաշարաններ, պարասրահներ, գիշերային սրճարաններ եւ զբօսավայրեր: Նոյնպէս պողոտան կը հանդիսանայ պաշտօնական հանդիսավայրը զինուորական տողանցքներու : Պանդոկին պատշգամը կը յատկացուէր պաշտօնական անձնաւորութեանց ընտանիքներուն, իսկ մայթին վրայ զետեղուած աթոռները՝ բարձրաստիճան զինուորական, կրօնական եւ պետական անձնաւորութիւններու :

Հալէպի Հայոց Առաջնորդ՝ Արտաւազդ Արք. , իր հաւատարիմ Քավասին՝ Առաքելի ընկերակցութեամբ կուգայ այդ տողանցքներէն մէկուն ներկայ ըլլալու եւ ցաւով կը նշմարէ որ առաջին կարգի լաւագոյն աթոռները յատկացուած են այլ յարանուանութեանց կրօնապետերուն, մինչ իրեն յատկացուած է Բ. շարքէն տեղ մը, ու դառնալով իր Քավասին, « Առաքել, ետ դարձիր» կը հրահանգէ : Ապա յանդիմանական շեշտով մը խօսքը կ'ուղղէ Բրոքոֆոլի պետ Կապրիէլ Պալիթին, «Մի մոռնաք որ ես Հալէպահայութեան Առաջնորդ եմ»: Կապրիէլ Պալիթ հազար ներողութիւն կը խնդրէ, եղածը թիւրիմացութեան մը վերագրելով եւ առաջին կարգի լաւագոյն տեղը կը յատկացնէ Հայոց Առաջնորդին :

Նոյնպէս տողանցքներուն ներկայ կ'ըլլայ Մուսոլինիի Ֆաշիստ Իտալիոյ հիւպատոսը, որ սովորութիւն ունէր տողանցող ուժերը, ինչպէս նաեւ այլ պետութեանց հիւպատոսները բարեւելու Ֆաշական ձեւով, աջ ձեռքը դէպի առաջ պարզած եւ կրունկները չխկացնելով: Անգլիացի հիւպատոսը կ'ատէր Ֆաշիստները, հաշտ աչքով չէր դիտեր իտալացի հիւպատոսին այս սովորութեան: Արդ, տողանցքի մը առթիւ, երբ վերջինս կը մօտենայ իրեն եւ նոյն արարողութեամբ կ'ուզէ բարեւել, անգլիացի հիւպատոսը օդին մէջէն կը խլէ Իտալացիին ձեռքը եւ աւելի քան հինգ վայրկեան, այնքան ուժգին կը թօթվէ որ հիւպատոսին ձեռքը թուլցած վար կը կախուի :

Ապա դառնալով Գրիգոր Մազլումեանին, որ զուարճացած կը դիտէր, «ինչպէս էր, հանեցար» կ'ըսէ : Իսկ պատշգամները խռնուած ժողովուրդը ծաղրական պոռչտուքներով կը դիմաւորեն նըւաստացած իտալացի դիւանագէտը :

Յայտնի է որ երկրորդ Համաշխարհային պատերազմի առաջին տարիներուն, Անգլիացիք ամէն գնով սիրաշահիլ կ'ուզէին Թուրքերը, առնուազն այս վերջիններուն չէզոքութիւնը ապահովելու համար: Այդ իսկ մտահոգութեամբ, Թուրք Զօրավար Կիւնտուզ Հալէպ հրաւիրուած էր, ապա մասնաւոր առաքելութեամբ մը Եգիպտոս ղրկուելու համար: Թրքական պատուիրակութեան ժամանումը յայտարարուած ըլլալով, (Պարոն) պողոտան եւ շրջակայ տուներու պատշգամները, լեցուած էին հետաքրքիր բազմութեամբ մը, մինչ անգլիացի զինուորական շոկատ մը կը պահէր պանդոկին մուտքը: Յանկարծ ոսկեճամուկ պաշտօնազգեստով կը յայտնուի Թրքական հիւպատոսարանի քավասը որուն գլխարկին վրայի կարմիր ժապաւէնին չփոթած զայն բարձրաստիճան սպայ կարծելով զինուորական շոկատը բարձրագոյն կոչերով եւ զէնքերը չխկացնելով բարեւի կը կենայ, մինչ քավասը խամաճիկի նման ձեռքերն ու ոտքերը շարժելով կը յառաջանայ, հանդիսատես ժողովուրդի ծաղրական խնդուքներուն տակ : Խեղճ զինուորները աւելի ուշ կ'իմանան իրենց խաղքութիւնը: 1942ին, կը շինուի պանդոկին երրորդ յարկը, տասնըեօթը արդիական սենեակներով եւ բաղնիքով :

×

Սուրիական անկախութեան առաջին տարիները կ'ըլլան բարօր շրջան մը պանդոկին համար միայն յաջորդական պետական հարուածները կը ստեղծեն որոշ տնտեսական տեղատուութիւն մը :

Ատիպ Զիշէքլիի օրով, կը ստիպեն որ պանդոկին անունը արաբացնելով դառնայ Սէյէտ, մինչ պողոտան կը շարունակուի կոչուիլ (Պարոն) պողոտայ :

Զիշէքլիի մեկնումով պանդոկը եւս կը վերստանայ Պարոն անունը :

Պանդոկը երկու առիթներով լիւ գըրաւուած է տեղական իշխանութեանց կողմէ: Առաջին անգամ Նախագահ Հաֆէզ Ասատին եւ իր հետեւորդներուն համար իսկ երկրորդը 975ին, Արաբական Միացեալ Էմիրութեանց նախագահ Շէյխ Զէյէտ Իպն Սուլթանի եւ իր հետեւորդներուն համար: Պանդոկի երկարամեայ գոյութեան ընթացքին, բազմաթիւ նշանաւոր անձնաւորութիւններ իջեւանած են այնտեղ: Ահաւասիկ սեղմ գիծերու մէջ հայկական այն հիւրանոցին անցեալ պատմութիւնը մինչեւ մեր օրերը սուրիական հիւրընկալ հողի վրայ ուր անոր հիմնադիրները Օննիկ եւ Արմէն Մազլումեան, շուրջ եօթանասունհինգ տարիներ կրցած են պահել հայկական դիմագիծը այս հիմնարկին :

ՆԱՀԱՊԵՏ ՆԱՐԿԻԶԵԱՆ

Հալէպ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

— O —

Ա.

Ամիսներ առաջ յօդուած մը գրեցինք «Սափրիչութեան եւ Սափրիչներու մասին » : Քանի որ անցեալին արհեստակից եղած են սափրիչները եւ բժիշկները, պատշաճ էր որ գրութիւն մը պատրաստէինք նաեւ բժշկութեան եւ բժիշկներու մասին :

Բայց եւ այնպէս, հակառակ այս նիւթին հանրօգուտ հանգամանքին, հաւանաբար յետաձգէինք մեր մտադրութիւնը՝ եթէ վերջերս մամուլին մէջ կարդացած չըլլայինք հետաքրքրական լուր մը:

Պաշտօնական հաղորդագրութիւնով մը՝ հանրութեան կը տեղեկացուէր թէ բարձրաստիճան հայ հոգեւորական մը«...հիւանդանոց դարմանուելու ատեն, բազմազան դարմանումներու ատեն, բազմազան դեղերու հետեւանքով սկսաւ թութքի ցաւէ տառապիլ տակաւին հիւանդանոցէն չելած : ... Եւ մնաց բժշկական ամէնօրեայ դարմանումի տակ: Ցաւերը երբեմն համեմատաբար մեղմացան, երբեմն ալ սաստկացան ու ի վերջոյ, մասնագէտ բժիշկի որոշումով, Հինգշաբթի, 8 Յուլիսին, .. փոխադրուեցաւ հիւանդանոց եւ յաջորդ օր՝ Ուրբաթ ժամը 12ին ենթարկուեցաւ վիրաբուժական գործողութեան որ տեւեց կէս ժամ»(*):

Թութքը մեր գիտցած մայասըլն է : Շատեր կը տառապին այս անախորժ ցաւէն որուն բուժման համար՝ ընդհանրացած զանազան դեղեր կան: Երկիրը՝ սովորական դարմանը աւշակն էր : Հիմա, բնականաբար, նոր դեղեր գտնուած են թութքի ցաւաբեր ախտանշանները ամոքելու համար :

Պատմութեան մէջ՝ աշխարհահռչակ դէմքեր տառապած են թութքէ ... Յուլիոս Կեսար, Մարտին Լութեր, Նափոլէոն (կան պատմաբաններ որոնք Վաթերլոյի պարտութիւնը կը վերագրեն հանճարեղ զօրավարին մայասըլին), եւ բազմաթիւ ուրիշներ :

Երբ կարգը եկաւ ակնառու հայ կղերականի մը, հարկադրուեցանք այլեւս առանց յապաղումի հակիրճ ուսումնասիրութիւն մը գրել բժշկութեան վերաբերեալ, եւ նպատակայարմար խորհրդա-

---

(*) ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»ի.— Անթիլիասի կաթողիկոսարանի դիւանին այս հաղորդագրութիւնը լոյս չէ տեսած «Յառաջ»ի մէջ :

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՕՐՀՆԵԱԼ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԸ

«Թուրքերը հին ատեն իրենց քիմքին համար խաղ մը ունէին եղեր — մեր ծերերը աղօտ իմն կը յիշեն — «Գարակէօզ» կոչուած, կեղտոտ բարքերու կատարելագործեալ տիպարը· մենք Հայերս ալ ունեցած ենք մեր Սարակէօզի խաղը, տարբերութեամբ մը սակայն· Իսլամները երբեք չեն մտաբերած իրենց մզկիթներուն մէջ ներկայացնել այդ զաւեշտը Մահմէտի հովանիին տակ, մոլլաներուն աղօթքովը·իսկ Հայերը իրենց սրբութեան նուիրուած տաճարին մէջ, իրենց Քրիստոսի աչքին առջեւը, եպիսկոպոսական օրհնութիւններով կը ներկայացնեն ստութեան, կեղծաւորութեան, խարդախութեան հրաշալի գլուխ գործոց «Գարակէօզ» զաւեշտը :

« Այս կեղտոտ զաւեշտին նիւթը ամփոփենք երկու բառով: Ասկէ հարիւր քսանըհինգ տարի առաջ Զարիկրատ մեռած մի ոմն Կարապետ Գարակէօզեան գումար մը կը կտակէ առեւտրական վարժարանի մը շինութեանը· շատ հայ հասարակութիւնը անմիջապէս մաղթանքներով ազգային բարերար կը հռչակէ Կարապետ Գարակէօզեանը եւ ընտանիքը, չմոռնելով գոնէ ազգային առածը՝ «կեր ու ապա գոհացիր»: Տարիներ կ'անցնին առանց սակայն վարժարանին նշոյլը նշմարուելու· բայց ձրիաբար անմահ բարերար եւ իրենց ընտանիքի ալ «օրհնեալ գերդաստան» կոչել տալու համը ամէն Գարակէօզեանի բերանը մնացած ըլլալով, ամէն Գարակէօզեան իր սնտուկին մէջ պատրաստ կտակ մը ունի որ իր մեռած օրը երեւան կուգայ· մեռնողը ապահով է թէ իր կտակը պիտի չգործադրուի, ու ինքն ալ «անմահ բարերար»ի տիտղոսը պիտի վայելէ: Խաղը կը շարունակուի հարիւր քսանըհինգ տարիէ ի վեր եւ պիտի շարունակուի, վասն զի Գարակէօզեան ճետն ալ կը շարունակուի: Եւ ահա այսպէս այդ Գարակէօզեանները առանց լումայ մը ծախսելու, ձրիաբար «օրհնեալ գերդաստան», «անմահ բարերար»ի տիտղոսները ժառանգական ըրած են իրենց համար, առանց ազգին ժառանգութիւն մը ձգելու: Բայց կ'անդրադառնանք թէ պիտի կարծուի որ սխալ մը ըրած ըլլալու ենք «ձրիաբար» բացատրութիւնը գործածելով:

— «Հապա թո՞ւղթը, մելա՞նը, գրի՞չը, կտակները գրելու համար, ատոնք ստակով չե՞ն», պիտի հարցուի:

« Փութանք ուեւէ սխալ հասկացողութիւն չտկել: Կայ աւանդութիւն մը, որ հաստատուեցաւ նաեւ նորոգ մեռնող Կարապետ Գարակէօզեանի գործովն ալ, թէ ամէն կտակարար Գարակէօզեան իրենց Թաղին եկեղեցին երթալով թերթ մը թուղթ, գրիչ եւ մելան կ'ուզեն եղեր կտակը անոնցմով պատրաստելու՝ — Ազգին բարիք պիտի ընենք, ծախքը գոնէ ազգը հոգալու է, ըսելով: Ու միանգամայն եկեղեցիին աթոռներուն վրայ նստած կը գրեն կտակնին, իրենց տան աթոռները նուազ մաշեցնելու հոգածութեամբ: Պատճառ մը չունինք տարակուսելու այս տեղեկութեան ստուգութեանը:

« Հանրային կրթութեան պաշտօնատունը որ կտակին օրինաւոր տէրն է, եթէ յաջողի անկախ Հայաստանի մէջ գործադրել տալ այս վերջին կտակը, ա՛լ անկէ ետքը իրենց նշանակութիւնը պէտք է կորսնցնեն սերունդէ սերունդ ժողովրդին բերանը պտըտած առածներ որոնք երբ գործողութեան մը անհնարութիւնը կը պատկերացնեն, օրինակի համար կ'ըսեն՝ «Երբ ձուկը ծառը ելլէ»: Գարակէօզեան կտակը եթէ գործադրուի, ձուկին ծառը ելլելը՝ թռչունին ծառը թառելուն պէս բնական գործողութիւն մը պիտի համարուի անկէ ետքը » :

×

Ահեղ օրը· տիեզերք տակն ու վրայ· վերջին դատաստանը կը կատարուի Յովսափաթու Ձորին մէջ, ուր Հայր Աստուած գահը բազմած, աջ կողմը Որդին, ձախը Հոգին, կը դատէ մարդկեղէն արարածները «ի սկզբանէ աշխարհն գկատարած»: Առաջին քարտուղար Ռափայէլ կը կարդայ կենաց-գրքութեան Մայր Տոմարը որուն առաջին գլուխը Հայոց ազգինն է, Հայերը ըլլալով ուղղակի շառաւիղ Նախաստեղծ մարդուն· Ադամէն-Նոյ, Նոյէն-Հայկ, անկէ ալ շիփ շիտակ մենք: Կանչուած անունը Յարութիւն կ'առնէ, կը ներկայանայ ատեան, կը պատասխանէ եղած հարցումներուն, կը լսէ վճիռը: Երբ կը սկսի մեր այս տեղեկագրութիւնը, Փափայէլ հասած է Գ. ին եւ կը կարդայ·

— Գարակէօզեան Կա...,

ԳՐ. ԶՕՀՐԱՊ

(Շար. – 2)

…ութիւններով անդրադառնալ բժիշկնե- …ու կատարած դերին ։

Նախ՝ ըսենք որ անհիմն կը գտնենք …ողովրդական առակը որ կ՚ըսէ, «Աստ- …ւած զիս պահէ՝ փաստաբանէ եւ բժիշ- կէն»։ Անիկա պարզապէս միջնադարեան …մնացորդ նախապաշարում մըն է ։

Ընդհակառակն, անաչառ մերձեցու- …մով՝ պարտ ենք ընդունիլ թէ բժշկու- …թեան եւ բժիշկներու բերած նպաստը …մարդկութեան՝ ամէն գնահատանքէ— եւ …երախտագիտութենէ — վեր է ։

Բժիշկ կամ կղերական ըլլալու համար՝ …կոչում պէտք է ։ Մեր երիտասարդու- …թեան՝ եթէ խելք ունեցած ըլլայինք — …կամ եթէ մէկը մեզի խրատ տուած ըլլար …— բժիշկ, կամ քահանայ եղած կ՚ըլլա- …յինք, եւ Ալեքսանդրապոլցիին ըսածին …պէս… դրամին մայրը կը լացնէինք ։

Ամենամեծ համարումը ունինք բժշկա- …կան ազատ ասպարէզին հանդէպ (ազատ՝ …բայց ոչ ձրի) ։ Նոյն իսկ մեր երկու ազ- …գականներուն յանձնարարեցինք որ բժիշկի …հետ ամուսնանան ։ Քանի մը տարի ա- …ռաջ, երբ տակաւին օրիորդ էին, զիրենք …ծանօթացուցինք մեր մօր մեր հայրական պատ- …կերը հաղորդելու համար իրենց ։ Թելա- …դրեցինք որ, երբ կեանքի ընկեր ընտրեն, …բժիշկի հետ ամուսնանան ։ Եւ, եթէ հնա- …րաւոր է, նախընտրաբար մորթի մասնա- …գէտ ճարեն ։ Անդրանիկ աղջիկս, տրա- …մաբանական հետաքրքրութիւնով՝ հար- …ցուց — « Ինչո՞ւ մորթի մասնագէտ» ։ …Բացատրեցի ըսելով թէ, ինչպէս ամէն …բժիշկ, մորթի մասնագէտը լաւ դրամ կը …շահի, եւ առաւելութիւն մըն ալ ունի որ …իր հիւանդները ոչ կը բուժէ և ոչ կը մեռ- …նին, եւ հիւանդները շարունակ կը տա- …նին կը բերէ ։ Բացի այս կարեւոր նկա- …տումէն, մորթի մասնագէտին ժամերը …յարմար են … առաւօտեան տասնէն մին- …չեւ կէսօրէ ետք ժամը չորս ։

×

…Բժշկութիւնը, մարդկութեան պատ- …մութեան մէջ, երկու ամենահին ար- …հեստներէն մէկն է ։ Միւսը ամէն մարդ …գիտէ ինչ է ։

…Բուրգերուն մէջ գտնուած որմանկար- …ները կը փաստեն թէ հին Ե- …գիպտացիները ուղեղի գործողութիւն …ընէին ։ Հնդկաստանի մէջ՝ կարգ մը ո- …րմիններ կը պատմուէին ոճրագործին քի- …թը կտրելով ։ Եւ դարեր առաջ՝ Հնդիկ …վիրաբոյժները նոր քիթ կրնային շինել ։

…Երկար է ցանկը ականաւոր բժիշկներու …Հիպոկրատէս, Գաղենոս, Աւիչէն (Ա- …պու Սինա), Մայմոնիտէս եւ բազմաթիւ …ուրիշներ ։ Իսկ Հայերս ունինք Մխիթար …Հերացին եւ Ամիրտովլաթը ։

…Դժբախտաբար, շրջան մը եղաւ երբ …բժշկութիւնը կորսնցուց իր փայլուն նը- …ուաճումները, եւ բժիշկի ձեռք ինկող հի- …ւանդը կրնար ակնկալել միայն լուծողա- …կան կամ տզրուկ ։

…17րդ դարու սկիզբները՝ իր ցաւերուն …դարման փնտռողը կը դիմէր բժիշկի, վի- …րաբոյժի կամ սափրիչի ։ Ցաճախ՝ վիրա- …բոյժը եւ սափրիչը մրցակից էին, կամ ալ նոյն անձը երկու պաշտօնները կը կատա- րէր ։ Բժիշկները սեւ եռեւի դռնէն կը մտնէին ։ Մինչեւ այսօր Անգլիոյ մէջ վի- րաբոյժներուն պարոն կ՚ըսեն եւ ոչ բը- ժիշկ ։ Անիկա հաւանաբար պէտք է վե- րագրել Անգլիացիներու աւանդապաշ- տութեան ։

Ի հարկէ՝ սափրիչութիւնը յառաջդի- մութիւն ըրած է ։ Սակայն բժշկութիւ- նը անհամեմատօրէն աւելի հսկայաքայլ յառաջ գացած է ։

Ի վերջոյ, իրարմէ բաժնուեցան այս երկու ասպարէզները, եւ այսօր՝ սափրի- չութիւնը եւ բժշկութիւնը կանգնած են ինքնուրոյն պատուանդանի վրայ ։

×

Ներկայ դարուս, ամէնքս քիչ թէ շատ կարիք ունինք բժիշկի ։ Առ հասարակ, բժիշկները հանրութեան կը ծառայեն նը- ւիրումով, ճարտարութիւնով … եւ վճարումով ։

Նախ՝ առնենք իրենց նուիրումը ։ Մեր ճանչցած բոլոր բժիշկները իրենց ազատ կամքով ընտրած են այդ գործը որուն նուիրած են իրենց կեանքը … եւ եր- բեմն նուիրած են նաեւ իրենց հիւանդ- ներուն կեանքը ։

Այս վերջին բացասական հանգամանքը բնականաբար չանդրադառնար ընդհանու- րին վրայ, այլ միայն անոնց վրայ որոնք չեն հասած բժշկական բարձր մակարդա- կի ։ Ամէն մարզի մէջ, անտարակոյս, ան- կարողներ կան ։ Սակայն՝ մինչ ուրիշ ար- հեստաւորներու սխալները բացայայտ կերպով կը տեսնուին, բժիշկներու սխալ- ները կը թաղուին ։ Առակի կարգ անցած է այլեւս սա բացատրութիւնը, «գործո- ղութիւնը յաջող անցաւ, բայց դժբախ- տաբար հիւանդը մեռաւ »։

Անցնինք ճարտարութեան ։ Նախ՝ լաւ բժիշկ ըլլալու համար պայման է որ ձե- ռագիրդ անընթեռնլի ըլլայ ։ Կան բժիշկ- ներ որոնց ձեռագիրը, մանաւանդ երբ դեղագիր գրեն, կը նմանի գաղտնագրու- թեան կամ բեւեռագրութեան ։ Ասոր հետ մէկտեղ, պէտք չէ որ յստակօրէն բա- ցատրեն իրենց հրահանգները ։ Երբեմն կը պատահի որ օծանելիք կը պատուիրեն դեղագործին, եւ միեւնոյն ժամանակ՝ հիւանդին կը հրահանգեն որ օրական ան- կէ տասնըհինգ կաթիլ խմէ ։

Թէեւ այսպիսի սխալներ երբեմն կը պատահին, բայց եւ այնպէս՝ բժիշկներու մեծ մասը միշտ մխիթարական խօսք մը ունին իրենց հիւանդները քաջալերելու համար ։ Կը յիշենք Տիթրոյթի մեր բա- րեկամ բժիշկին խրախուսիչ խօսքը մա- համերձ հիւանդի մը որ ժանտատենդէ կը տառապէր ։— «Ուրիշ ի՛նչ հիւանդութիւն որ ունիս՝ այս հիւանդութիւնը ամէնէն կը մաքրէ » ։

Նոյն բժիշկն էր որ թոքատապէ տառ- ջող հիւանդի մը կը վստահեցնէ թէ ու- նեցածը պարզապէս թեթեւ պաղառու- թիւն է ։ Եւ մեկնած առենը, ուրիշ սեն- եակի մը մէջ՝ հիւանդին մտահոգուած ընտանիքին կ՚ըսէ ։— «Եթէ այս գիշեր անցընէ, մեծ բան է » ։

Հայաստանէն եկած ծանօթ մը կը պատմէ թէ իր ազգականներէն մէկը քանի մը տարի առաջ յանկարծամահ կ՚ըլլայ Երեւանի մէջ ։ Բժիշկ կը կանչեն, բայց ուշ է ։ Նորոգ հանգուցեալին սնարին նըս- տած՝ բժիշկը հարցուփորձ կ՚ընէ այրիին ստուգելու համար մահուան պատճառը ։ Վշտահար կինը կը բացատրէ թէ յան- կարծ պաղ քրտինք մը եկաւ իր ամուսի- նին վրայ եւ մեռաւ ։ Բժիշկը կ՚ըսէ ։— «էդ վերջին անգամ քրտնիլը շատ լաւ էր նրա համար» ։

Զենք ըսեր թէ պէտք է հակառակիլ բը- ժիշկներուն, բայց ոչ ալ ստիպուած ենք իրենց ամէն ըսածը հալած իւղի պէս կլլել ։ Չեմ կրնար մոռնալ Զէյթունցի բա- րեկամիս գիտակից դէրքը երբ զինք հի- ւանդանոց կը փոխադրեն սրտի տագնա- պով ։ Զինք ընդունող մասնագէտ բը- ժիշկներուն Զէյթունցին հաստատակա- մութեամբ կը յայտարարէ ։— «Եթէ դուք զիս չմեռցնէք, ես չե՛մ մեռնիր» ։

Կը յիշեմ նոյնանման պարագայ մը ։ Տասներկու տարու էի երբ մեծ մայրս (մօրս մայրը) սրտի սաստիկ տագնապ մը ունեցաւ ։ Հայրս մասնագէտ բժիշկներ կանչեց ։ Անոնց իւրաքանչիւր այցելինը տասը տոլար էր (այն օրերուն՝ լաւ գու- մար էր) ։ Բժիշկները իրենց ձեռքը լուա- ցին, յայտնելով որ յոյս չկար, եւ հի- ւանդը խաբելու համար՝ գունաւոր ջուր կուտային ։ Քահանան վերջին օծում տը- ւաւ ։

Այն տարին Ամերիկայի մէջ — մանա- ւանդ Տիթրոյթի մէջ — տնտեսական տագ- նապ կար ։ Մօրեղբայրս ամիսներով ան- գործ էր ։ Հայրս աչքաբացութիւն ընե- լով, բարեկամի մը միջոցով, առանց քըն- նութեան՝ իր զոքանչին վրայ երկու հա- զար տոլարի կեանքի ապահովագրութիւն մը հանել կուտայ … ամսական բարձր վճարումով ։ Ո՞վ կրնար զինք մեղադրել ։ Բժիշկները հազիւ քանի մը շաբաթ տը- ւած էին ։ Խորհեցաւ թէ թաղման ծախքը կ՚ելլէ, եւ մօրեղբօրս ալ պզտիկ գումար մը կը մնայ ։

Սակայն, հակառակ ընդհանուր կարծի- քին, մեծ մայրս աղէկցաւ, եւ անկէ ետք՝ երեք բժիշկ եւ երկու քահանայ թաղեց, ու խոր եւ առողջ ծերութիւն մը վայելելէ ետք՝ արժանացաւ յաւիտենական հան- գստեան ։

Բայց մինչ այդ, տասը տարի հայրս վը- ճարեց մեծ մօրս ապահովագրութեան ամսավճարները եւ քսանըհինգ տարի ես վճարեցի ։ Երկու հազար տոլար չկոր- սնցնելու համար՝ թերեւս չորս հազար տոլար մեր գրպանէն տուինք ։

Այսպիսի թիւրիմացութիւններ կը պա- տահին ։ Պէտք չէ բժիշկները մեղադրել ։ Իրենց ձեռքէն եկածը կ՚ընեն ։ Եւ երբեմն, ջանալով երկարաձգել մարդուս կեանքը, բժիշկները կը փճացնեն մարդուս կեան- քին մնացած օրերը ։

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԻՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆՈՒԱՆԻ ԾԱՆՐԱԲԵՐՋԸ

Նորայր Նուրիկեանի չքանչաններու հաւաքածոն երիտասարդ մարզիկին փա- ռաւոր ուղին կը հաստատէ ։ Անիկա ըս- կըսած է 1969ին, Վարշաւա, երբ երրորդ տեղը ապահովելով պրոնզէ չքանշան ձեռք ձգած է ։ Այնուհետեւ փայլուն ելոյթներ արձանագրած է Վերոնայի, Մադրիտի, Հաւանայի, Լիմայի մէջ ։ Մասնագէտնե- րուն ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Պուլկարահայ մարզիկին վրայ ։ Մոնրէալի ողիմպիական խաղերուն Նո- րայր Նուրիկեան 28 տարեկան էր ։ 17ամ- եայ երիտասարդ էր, երբ իր ծննդավայ- րին՝ Սլիվէնի մէջ, մարզիկը սկսած է պատքէթ - պոլ խաղալ ։ Այդ օրերուն ու- շադրութեանը արժանացած է պուլկար մարզիչ Աբաջիեւի, որ կը ղեկավարէր Պուլկարիոյ ազգային խումբը ծանրա- բերձութեան մէջ ։ Ծայր տուած են քըր- տնաջան աշխատանքները ։ Պուլկարիա բը- նակող հայ մարզիկին առաջին յաջողու- թիւնը արձանագրուած է 1972ին, Միւ- նիխ, 20րդ ողիմպիական խաղերու ժա- մանակ ։ Հոն էր, որ իր դասին մէջ, (մինչեւ վաթսուն քիլօ ծանրութիւն), ողիմպիական նոր մրցանիշ մը սահմա- նած է ։

Այնուհետեւ հայ մարզիկը յաջողու- թեամբ մասնակցած է միջազգային շարք մը մրցումներու ։ Այսպէս, այս տարի Պերլինի մէջ Եւրոպայի ախոյենական մրցումներուն ոսկէ չքանշան ապահոված է ։ Ամէնէն կարեւորը, սակայն, Մոն- րէալինն էր, քանի որ հոն հաւաքուած է- ին աշխարհի բոլոր ծայրայասերէ ժամա- նած երկրագունդի ամէնէն զօրաւոր մարզիկները ։ Պատկերասփիւռի միջոցով միլիոնաւոր մարդիկ ականատես եղան Սէն Միշէլ մարզասրահի մրցումներուն ։ Նորայր վեր բարձրացուց 262,5 քիլօ ծանրութիւն․ անիկա թէ ողիմպիական, թէ համաշխարհային նոր մրցանիշ մըն էր ։ Պուլկարիոյ մարզական պատմու- թեան մէջ միայն երեք հոգի յաջողած են երկու ողիմպիականներու մէջ հաստատել իրենց բացառիկ յաջողութիւնները ։ Ա- սոնցմէ մէկը Նուրիկեանն է ։

Ուրիշ փափաքնե՞ր ունիք, հարցուցին իրեն ։ Այո, պատասխանեց, կ՚ուզեմ Հա- յաստան այցելել ։

Կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»ը
Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (179)

ՀՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՄԷՍԹՐԻ ՏՆԱԿԸ

Սանտրիկօ իր պաղարիւնութիւնը վեր- …ստացաւ ։

— Անակնկալութիւն էր ըրածս, մտածեց …ան քիչ մնաց ձեռքս ինկած բախտը ձեռ- …քէ պիտի հանէի ։

…Պիանքան այլեւս չկրցաւ ոեւէ շարժում …ընել, վախէն ձայնը կոկորդին մէջ մարած …էր ։ Կը դողար եւ բնազդաբար աչքերը …կը գոցէր ։ Նողկանքը աւելի զօրաւոր ե- ղած էր քան թէ սոսկումը, մեքենական շարժումով մը դէմքը վերմակին մօտեց- նելով շրթունքները սրբեց ։

— Օրիորդ, վստահ եղէք որ ձեզի ոեւէ գէշութիւն ընելու նպատակ չունիմ, խօսք առաւ Սանտրիկօ ։ Առանց վախնալու զիս մտիկըրէք, խնդրեմ, եւ ըսածներս մի մոռնաք որովհետեւ բնաւ ժամանակ չու- նինք ։ Պարապ տեղը ճուանա մի՛ կանչէք, ան հոս չէ ։ Զիս մտիկ կ՚ընէք, այնպէս չէ՞ ։

Պիանքան գլուխովը հաստատական նը- շան մ՚ըրաւ ։

— Ես ձեր մօր կողմէ եկած եմ, շա- րունակեց Սանտրիկօ ։ Տիկին Էմբէրիան ղրկած է զիս եւ ըսածիս ճշդըլլալը հաստատելու համար հիմա պիտի պատ- մեմ ձեզի այն ինչ որ եկած է ձեր գլխուն ։ Ձեզ ձեր մօր տունէն առեւանգած են, ձեր մայրը յուսահատութեան մէջ էր եւ ինծի դիմեց որ ձեզ գտնեմ, Հիմա հաւատա- ցի՞ք որ ձեր մօր կողմէ եկած եմ ։

— Շարունակեցէ՛ք, Պարոն ։

— Ձեր մայրը իմ ձեռքերուս ոտքերուս ինկնալով աղաչեց որ ձեզ գտնեմ ։ Ընդու- նեցայ իր խնդրանքը եւ ճամբայ ելլելով վերջապէս ձեզ այս տունին մէջ գտնելու բախտը ունեցայ ։ Այս տունը ձեզ առե- ւանգողին տունն է ուր բռնի կերպով ձեզ վար դրած են ։ Ես հիմա քովի սենեակը մտնելով տասը վայրկեան հոն պիտի սպասեմ, այդ միջոցին դուք պիտի հա- գուիք եւ յետոյ հետս պիտի գաք ։

— Ի՞նչ, ձեր հե՞տը պիտի գամ, գոչեց մանկամարդ աղջիկը այս խօսքին վրայ ինքզինքին գալով ։

— Այո՛, Օրիորդ ։

Երբե՛ք, երբե՛ք, գոչեց Պիանքան ։ Ին- չէ՞ն վստահ ըլլամ թէ ձեր ըսածները ճիշդ են, ինչո՞վ կ՚ապացուցանէք թէ ի- րապէս մօրս կողմէն եկած էք ։

— Կամայ թէ ակամայ իմ հետս պիտի գաք, Օրիորդ, ըսաւ Սանտրիկօ ։ Մայր- երնիդ ինծի իրաւունք տուած է ձեզ բռնի կերպով իր քով առաջնորդելու այն պա- րագային որ չուզէք ինծի հետեւիլ ։ Բայց չեմ կարծեր որ այլասերած զաւակ մը ըլլաք եւ չուզէք յուսահատութեան մէջ եղող մայրերնիդ սփոփել ։

—Ո՛հ, Աստուած իմ, ի՛նչ ընեմ, ի՞նչ կրնամ ընել, կմկմաց մանկամարդ աղջի- կը գետնահարուած ։

— Արդ, վստահ եմ որ տասը վայր- կեանէն դուք ձեր կամքովը հետս պիտի գաք, շարունակեց աւազակը անդրդուե- լիօրէն ։ Երդում կ՚ընեմ, Օրիորդ, երդում կ՚ընեմ որ վաղը Տիկին Էմբէրիայի պա- լատը պիտի ըլլաք, ձեր մօր ապահով հովանիին ներքեւ ։ Ես տասը վայրկեանէն հոս պիտի ըլլամ եւ ի՛նչ որ ալ ըլլայ ձեր որոշումը, ձեզ անպայման պիտի տանիմ ։ Հագուած ըլլաք թէ ոչ, ձեզ պիտի բռնեմ, ոտքերնիդ ձեռքերնիդ պիտի կապեմ եւ եթէ հետս գալ մերժէք, բռնի պիտի տա- նիմ ։

Այս խօսքերը ըսած միջոցին, Սանտրի- կօ սենեակին մէջ արագ ակնարկ մը պը- տըտցնելով նշմարեց որ իր մտած դռնէն ուրիշ ոեւէ փախուստի ճամբայ չկար ։

Ասոր վրայ, խոնարհութիւն մ՚ընելով, առանց ոեւէ յաւելուածական սեթեւեթի դուրս ելաւ ։

Պիանքան, սարսափահար, արագօրէն հա- գուեցաւ ։ Ան այնպէս համոզուած էր որ այդ անծանօթին ըսածները իրաւ էին․ անոր բոլոր խօսքերը առեւանգման պա- րագաներուն համապատասխան կուգային ։ Տարակոյս չկար որ մայրը իրաւ յուսա- հատութեան մատնուած էր զինքը կո- րսնցնելէն ի վեր, տարակոյս չկար որ զինքը իրաւ փնտռել կուտար ։

Ընդդիմութիւնը անհնարին երեւցաւ ի- րեն ։

Պիանքա քաջ աղջիկ մըն էր, եթէ այդ անծանօթին սուտ խօսած ըլլալը երեւան ելլէր, ան ինքզինքը պիտի պաշտպանէր ։

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար․)

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ագիւառ, Այրի Տիկին Փիլոսեան եւ զաւակները (Երեւան) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ քրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՆԻԱ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
(Ծնեալ Իսքալատեան)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 13ին, 79 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Սեպտ. 16, ժամը 14ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Պանթէօ – Քոմիւնալ գերեզմանատան ընտանեկան դամ – բարանը :

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Ջերմապէս կը խնդրուի Ֆրանսա ժամանող Հայ Կաթո – ղիկէներէն որ փութան արձանագրուիլ ժողովրդապետութեան մօտ հեռաձայնելով 278-31-93 թիւին (ժամը 8–12) : կամ գրելով վերի հասցէին :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԼԻՈՆ – ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ԴՊՐՈՑ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հայկազեան միօրեայ վարժարանի Հայերէն լեզուի դասընթացքները կը վերսկսին Չորեքշաբթի 15 Սեպտ., առաւօտեան ժամը 9ին : Հին եւ նոր աշակերտնե – րու ծնողքները պարտին վերոյիշեալ թըւականին իրենց զաւակները դպրոց բերել եւ արձանագրել տալ :

×

ՎԱԼԱՆՍ ԴԱՒԻԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑ

Վալանսի Դաւիթեան դպրոցի 1976 – 1977ի տարեշրջանի արձանագրութեան համար դիմել դպրոցը, 15 Սեպտ. առաւօտեան : Հասցէ 6 Ալէ ժօլան, Վալանս :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հայ Բարեգ. Ընդհ. Միութեան եւ Մայր եկեղեցւոյ հովանաւորած ամէնօրեայ դպրոցի դասաւանդութիւնները կը սկսին Երեքշաբթի 14 Սեպտ. ժամը 17էն 19ը, չափահաս ուսանողներուն համար, Բարեգործականի նորաշէն սրահին մէջ՝ 33 Քուռ Փիէռ Փիւժէ, Մարսէյլ 7րդ.

Դասաւանդութեամբ երիտասարդ ու – սուցիչ՝ Պ. Գրիգոր ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ : կը խնդրուի ծնողքներէն, որ իրենց զաւակները բերեն եւ արձանագրեն դիմելով վերոյիշեալ հասցէին, ամէն օր ժամը 14·30էն 17ը : Չորեքշաբթի ամբողջ օրը ժամը 10էն 17ը կը յատկացուի 5էն 14 տարեկան ուսանողներուն համար :

Կոչ կ'ընեյ այն ծնողքներուն, որոնք դիւրութիւն չունին եւ ժամանակի կարօտ են որ դիմեն դպրոցի խնամակալ մարմնին, որոնք յանձն կ'առնեն երախաները ժամանակին բերել դպրոց եւ վերադարձնել իրենց տուները :

RESTAURANT

Le Samovar

cuisine et spécialités russes

- Ambiance Musicale -

14 rue Sauval 75001 Paris
tél. 261 77 79
métro Louvre

fermé le dimanche

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Մ. Մարտիրոսեան (Տէսինէն) հարիւր ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ» թերթի բարգաւաճման համար, իր թոռան Յովիկ Մարտիրոսեանին մկրտութեան առթիւ :

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Սահակ Կէնճեան իրենց եղբօր աղջկան Օր. Հայկանոյշ Կէնճեանի անգլերէնի փրոֆէսորան յաջողութեամբ աւարտելուն առթիւ հարիւր ֆր. կը նըւիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՑԱՆԿ ԹԻՒ 6

Օր. Գեղանուշ Աղապեկեան, Տիկին Լուիզ Լըռուա, Պ. Յովսէփ Սէֆէրեան 500ական ֆրանք, Պ. Նազարէթ Փերու – թեան 200, Ոմն (Պարսկաստան), Պ. Պետրոս Գէնտէրեան (Պորտօ) 500ական, Օր. Ժանէթ Խաչիկեան (Վալանս) 200, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Կուրպէթեան 100, Տէր եւ Տիկին Շահինեան (Ֆոնթընէ լը Վի – քոնթ) 200 ֆրանք :

(Ընդհ. գումար 18·330 ֆրանք) :

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Սեպտ. 18ին, Շաբաթ ժամը 18ին, Անծանօթ Զինուորին Բոցը արծարծելու հրաւիրուած է Հայաստանի Սուրբ ընկե – րակցութիւնը :

Հաւաքուիլ ժամը 17·30ին, Շան զ'էլիզէի եւ Պալզաք փողոցի անկիւնը : Կի – ները չեն կրնար մաս կազմել թափօրին, պէտք է ուղղակի էթուալ երթան :

ԿԻԹԱՌԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Հայ երիտասարդ մը կիթառի մասնա – ւոր դասընթացքներ կուտայ (նոթատետրով), մատչելի պայմաններ, մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել՝

Պ. ԱԳԸԼԵԱՆԻ
622-06-58, ժամը 11էն 13 եւ 19էն 21 :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հարիւր ֆր. Պ. Ասատուրէ՝ Շահան Շահնուրի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Եղուարդ Կէօվճեանի մահուան առթիւ, Տիկին Աստղիկ Ճանիկեան քսան ֆր. կը նուիրէ Լիբանահայութեան ի նպաստ :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՕՐ. ՄԱՐԻԱՄ ՏՕՆԻԿԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ՅԱԿՈԲ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Ամուսնացած

Կնքահայրութեամբ Պ. Համբարձում Պօղոսեանի :

Փարիզ, 1976 Սեպտ. 11

Իր թոռան ամուսնութեան ուրախ առթիւ, Պ. Սեդրակ Պօղոսեան 30 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES en ARMENIE

OCTOBRE — NOVEMBRE

Au départ de Marseille 14 jours

2500 F.

NOEL EN ARMENIE

DU 24 DECEMBRE AU 6 JANVIER

2750 F.

Comprenant

Transport aérien — Pension complète — Hôtel 1ère classe — Visites et excursions — Service accompagnateur, guide.

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN	**Madeleine BENNEYAN**
VOYAGES WASTEELS	HAVAS - VOYAGES
87, La Canebière	12, bd. Général De-Gaulle
13001 - MARSEILLE	26000 - VALENCE
tél. (91) 50. 89. 12	tél. (75) 43. 06. 06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

Prix calculés à la date du 31 Oct. 1975, susceptibles de modifications en cas d'augmentation du cours des changes ou du transport

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 10էն 22 :

Փակ է Կիրակի եւ տօնական օրերը :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 1ին Ուրբաթ, ժամը 19էն 21 :

Պաշտօնի Հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, Հայերէն եւ Ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, Հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան :

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ իրիկունները 7–9 Լիսէ Քոնտորսէ :

COURS DE LANGUE ARMENIENNE AU LYCEE CONDORCET

Les cours débutent le 1er Octobre, sous la direction du Prof. G. MEHIAN.

Pour les inscriptions s'adresser au lycée les vendredis de 19 à 21 heures.

Hôtel du Parc

Տնօրէնութիւն
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Հրաշալի բնութեան մէջ, Մարսէյլէն 100 քիլոմեթր

SAINT-ETIENNE - LES - ORGUES
(ALPES DE HAUTE-PROVENCE)
Alt. 700 mètres
Tél. : 13 ou 79
« LE RELAIS DES GOURMETS »

Հանգստաւէտ սենեակներ — Ամէն յարմարութիւն
Parc-calme
Տրամադրելի նաեւ հարսնիքի, հաւաքոյթի, սէմինէրի եւն.
Հարաւի արեւը, Ալպեաններու շուքը, հանելի մթնոլորտի մը մէջ
ՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի ձեռնարկը Նոյեմբեր 13ին :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդիսաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկտեմբեր 16 :

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ :

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն պէչերային ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերաթօն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահագդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ : Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
16
JEUDI
16 SEPTEMBRE
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

NUMERO 1,20 F.

...ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·684 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52ᵉ ANNÉE — Nº 13.684

...ՐՈՒԱՆ ԽՈՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

Գ.

Մինչ Թուրքերը հիւսիսային շրջա... մէջ Յոյներու բնակարաններուն եւ ...արակներուն տիրանալով, առանց մեծ ...խատանքի եւ յոգնութեան ապրելու ...ին կը մտածեն, անդին կղզիին Յոյ... ...ը շինարարական տենդոտ գործու... ...թեան լծուած՝ նոր բոյներ շինելու, ...տնտեսութիւններ ստեղծելու հետա... ...ն են, առանց վհատելու ամէն կարգի ...ւարութեանց առջեւ :

Երկու հարիւր հազար բունագուրկ Յոյ... ...վրաններու տակ իսկ ստեղծագործ ...խատանք կը կատարեն :

...նքը կը վերածաղկի իրենց շրջանին ...: Լիբանանի դժոխքէն փախչողներ ա... ...ան կը գտնեն Կիպրոսի մէջ, որ ...ած է նաեւ գլխաւոր հանգրուանը ...ի հեռաւոր հորիզոններ գաղթողնե... ...համար :

...Մոնտի Թղթակիցը կը գրէ, որ Նի... ...իոյ, Լառնաքայի եւ Լիմասոլի պան... ...ները, որոնք ինը ամիս առաջ դրեթէ ...պ էին ներկայիս լեցուն են : Շը... ...ւ Լիբանանի մեծ մասամբ ունեւոր ...ստականներուն, Թրքական բռնա... ...ին եւ Կիւրենիայի ու Ֆամա... ...այի գրօսաշրջիկութեան գլխաւոր ...ներու կորուստէն ետք տագնապի ...ած պանդոկները բարգաւա... ...ան մը կ'ապրին : «Ատտիղասի ...ին հարաւը ապրող երեք Կիպրացի... ...էն մէկը հիւսիսէն եկած գաղթական ...է :

...ական վարիչները կը ջանան ող... ...ութեան չվերածել գաղթականներու ...ան՝ Պաղեստինցիներուն պէս : ...ցներ ձեռք կ'առնեն գգուշանալու ...ր «մնայուն գաղթականներ»ու դա... ...րդ մը ստեղծելէ : Շնորհիւ նոր ...արկներու, գործազուրկներու թիւը, ...ուն հազար էր 1975ի վերջերը, ...ի ակիզբները իջած է 34·500ի : Կտաւէ ...րատեսիլ գիւղերը, որոնք 22·000 ...ղթականներ կը պատսպարէին, անհե... ...լու վրայ են հետզհետէ : Տակաւին ...ներու տակ կ'ապրին 14·000 հիւ... ...ներ : Մինչեւ տարեվերջ անոնք ալ ...ոյն պայմաններ պիտի ունենան :

...ւ սակայն գաղթականները դեռ տա... ...ով ծանր բեռ մը պիտի ըլլան երկ... ...ն տնտեսութեան համար : 200·000 գաղ... ...ականներէն 140·000ը տակաւին նպաստ ...ստանան պետութենէն եւ շուրջ 20·000 ...ի կ'ապրին փակուած գործարաններու, ...ակարններու եւ կիսաւարտ շէնքերու ...ջ, յաճախ վրանագիւղերու պայմաննե... ...էն աւելի վատ պայմաններու տակ :

Թրքական գրաւման բանակը տուն... ...ղած է հիւսիսային շրջանին մէջ եւ ...ո օրէն քաշուելու տրամադրութիւն ...չ ունի : Անգարա ականջ չի կախեր ...Ակի Ընդհանուր ժողովին, Ապահովու... ...թեան Խորհուրդին եւ միջազգային զա... ...ան հաւաքոյթներու կողմէ միաձայ... ...թեամբ քուէարկուած բանաձեւերուն, ...րոնք կը պահանջեն գրաւման բանակին ...միջական հեռացումը կղզիէն : Վերջին ...գամ նման բանաձեւ մը ընդունեցաւ ...չ - ուղեկից 85 երկիրներու Քոլոմպոյի ...(Սէյլան) համաժողովին մէջ, որուն ան... ...ամբ ներկայ էր Մակարիոս Արքեպիս... ...կոպոս : Շեշտը դրուեցաւ Կիպրոսի ան... ...կախութեան եւ հողային ամբողջականու... ...թեան պահպանման վրայ :

Ո՛չ մէկ պետութիւն կը վաւերացնէ կղզիին բռնագրաւումը : Թուրքերը մի - նակ են : Սակայն կռթնած իրենց բանա- կին վրայ, կը յամառին անհաշտ դիրք բռնել եւ հետեւողական կերպով Անատո- լուէն բերուած գաղթականներ կը տեղա- ւորեն հիւսիսային շրջանին մէջ : Կ'ուզեն աւելցնել Թուրք համայնքին թիւը՝ հաշ - ուեյարդարի ժամուն առաւելագոյն շա - հեր ապահովելու յետին մտքով : Կա - տարուած իրողութեանց առջեւ դնել Յոյ- ները : Երկուքի բաժնել կղզին :

Մակարիոս Արք. պայքարի մարդ է : Տրամադիր չէ տեղի տալու Թրքական «չանթաժ»ներու առջեւ : Կռթնած իր ազգակիցներուն վրայ, որոնք Սեպտեմ - բեր 5ի ընտրութեանց մէջ անգամ մը եւս ջախջախիչ մեծամասնութեամբ վստա - հութիւն յայտնեցին իրեն, անվհատ պի- տի շարունակէ պաշտպանել կղզիի Յոյ - ներուն արդար դատը : Մինչեւ յաղթա- նակ :

Մինչ այդ կը ջանայ հաստատ հիմերու վրայ դնել երկրին տնտեսութիւնը, գըլ- խաւոր ազդակը գաղթականներու վիճա - կին բարւոքման : Տնտեսապէս զօրաւոր պետութիւնն է միայն, որ կրնայ յաջող կերպով տանիլ քաղաքական երկարատեւ պայքար մը : Արքեպիսկոպոսը շատ լաւ գիտակից է իսկապէս, որ յաղթանակը երկար պայքարի կը կարօտի : Դասալիք պիտի չըլլայ երբե՛ք :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

(Արմէնփրէս, Սեպտ. 13)

«ԱՐԱՐԱՏ» - «ՍՊԱՐՏԱԿ» ԽԱՂԸ(*)

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի 39րդ ախոյենութեան մրցումներու կարգին, «Արարատ» Երեւանի մէջ հանդիպում ունեցաւ Մոսկուայի «Սպարտակ» ակումբին հետ : Հազիւ խաղը սկսած, Ղազարեան արագ վազքով մը դէմ առ դէմ գըտնուած է «Սպարտակ»ի բերդապահին հետ, սակայն վերջինը յաջողած է ետ մղել գնդակը : Այնուհետեւ գնդակը հասած է Երեւանցիներու բերդին առջեւ, ուր ստեղծուած խառն վիճակի մը մէջ, կեդրոնական պաշտպան Սարգսեան փորձած է գնդակը յանձնել Աբրահամեանի, սակայն բերդապահը անակնկալի եկած է Սարգսեանի խաղէն եւ գնդակը տեղաւորուած «Արարատ»ի բերդէն ներս : Խաղի 39րդ վայրկեանին Յովհաննիսեան սուր հարուածով մը կոլ նշանակելով հաւասարեցուցած է արդիւնքը : Խաղի երկրորդ կէսին Պիլիպկօ (67րդ վայրկեանին) եւ Բուլգակով (76րդ վայրկեանին) մէկական կոլ նշանակած են, իսկ 86րդ վայրկեանին Նազար Պետրոսեան կոլ մը նշանակելով խաղին արդիւնքը դարձած 2–3 ի շահ «Սպարտակ»ի :

(*) Այս խաղին արդիւնքը տուած է - ինք «Յառաջ»ի Սեպտ. 14ի թիւով :

×

ԱՐԱՐԱՏԻ ՅԱՋՈՐԴ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ֆութպոլի Խորհրդային Ախոյենու - թեան 39րդ շրջանին, «Արարատ»ի յա - ջորդ մրցումներն են .—

Սեպտ. 19.— Դինամօ Մինսկ – Արա - րատ, Սեպտ. 25 Դինամօ – Կիեւ – Արա- րատ, Հոկտ. 3 Արարատ – Շախտեօր, Հոկտ. 7 Դնեպր – Արարատ, Հոկտ. 11, Լոկոմոտիւ Մոսկուա – Արարատ, Հոկտ. 16 Արարատ – Չերնոմորից Օտեսա, Հոկ- տեմբեր 24 Զէնիթ – Արարատ, Հոկտ. 30 Արարատ – ԲԿՍԱ, Նոյ. 9 Դինամօ Մոսկուա – Արարատ, Նոյ. 13 Արարատ- Տորպետօ Մոսկուա :

Խաղերը տեղի կ'ունենան առաջին յիշ- ուած ակումբներու դաշտին վրայ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆՈՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ

— o —

ՍՈՒՐԻԱՑԻՔ ԵՒ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՔ ԿՐՆԱՆ ՀԱՇՏՈՒԻԼ

Հաշտութեան յոյսեր կային Զորեք - շաբթի օր, գլխաւորաբար Սուրիացինե - րու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ քանի որ հանդիպումի մը համաձայնութիւնը գո - յացած էր արդէն : Արդարեւ, Շթորայի մէջ է որ տեսակցութիւն մը տեղի պիտի ունենար Լիբանանի վաղուան նախագահ՝ Սարգիսի, Սուրիոյ նախագահին (կամ նախարարապետին) եւ Արաֆաթի (կամ Ապու Այատի) միջեւ : Բոլորն ալ համա- միտ կը գտնուին ելք մը գտնելու հա - մար, մանաւանդ որ Սեպտ. 23ի ճակա- տագրական օրը շատ հեռու չէ այլեւս :

Ուրիշ հանդիպում մը նաեւ խորհրդա- նշական բնոյթ ունի քանի Ապու Այատ Հազմիէ պիտի երթար Զորեքշաբթի օր, տեսնուելու համար Սարգիսի հետ եւ Հազմիէն քրիստոնեայ գօտիի մէջ է, ու- րեմն առաջին անգամ ըլլալով Պաղեստին- ցի մը պիտի անցնէր սահմանագիծը :

×

ՈՉ ԾԱՂԻԿ, ՈՉ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿ ՄԻԱՅՆ՝ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐԸ

Յոյս չկայ որ Մաոյի մահով բարելաւ- ուին համայնավար երկու մեծերուն յա- րաբերութիւնները, քանի Չինաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդր. կո - միտէն մերժեց խորհրդային կուսակցու - թեան ծաղկեպսակը եւ նոյնիսկ ցաւակ- ցական հեռագիրը : Փեքին կը մերժէ նա- եւ ցաւակցութիւնները համայնավար այն կուսակցութեանց որոնց հետ կապ չի պահեր : Ուղղակի կապ կը պահէ միայն Ռումանիոյ, Լաոսի, Ալպանիոյ եւ Վի- էթնամի հետ : Չինաստան մերժած է նաեւ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ համայնա - վար կուսակցութեանց ցաւակցութիւն - ները, քանի այդ կուսակցութիւնները «վերաքննական» կը նկատէ : Եւ ըսել թէ ժորժ Մարշէ այնքան իրար անցաւ, Իւ- մանիթէ բացառիկ թիւ հրատարակեց, Իւմանիթէի տոնին մէկ վայրկեան յոտըն- կայս լռութիւն պահուեցաւ, բայց այս բոլորը օգուտ չըրաւ համոզելու համար Չինացիք որ Ֆրանսական կուսակցութիւ- նը անկախ է Մոսկուայի նկատմամբ : Մնաց որ Մարշէի նպատակը այնքան Չի- նացիք համոզել չէր, տրուած ըլլալով որ միամտութեան համբաւ չեն վայլեր այլ Ֆրանսացի ժողովուրդը, ի նախատեսու- թիւն մերձաւոր ընտրութիւններու :

Ֆիկարօի մէջ, Փիէմ յաջող ծաղրանը- կար մը ունէր Չինաստանի այս մերժում- ներուն առթիւ : Չինացին կը մերժէր Ռուսին ծաղկեպսակը, ըսելով՝ «միայն ընտանեկան պարագաները» :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վերջին շաբաթներու ընթացքին մեր բաժանորդներու բողոքները բազմացած են ինչ կը վերաբերի «Յառաջ»ի անկանոն յանձնումներուն (յաճախ 3 – 4 թիւը միասին) : Քանի որ մեր կարգին բողոքած ենք Փարիզի թղթատարական տնօրէնու - թեան, որ կը խոստանայ հսկել եւ բարելաւել, առանց արդիւնքի : Ուրիշ նաեւ բաժանորդներ, որոնք *համոզուած են* որ անկանոնութիւնները մեզմէ կուգան : Ուրեմն ճշդենք որ *Յառաջ* ամէն օր նոյն ժամուն (13 - 13·30) տպարանէն կ'առ - նուի փրանսական ընկերութեան մը կող- մէ (*Մէսաժըրի*) որ կը կատարէ թերթիս առաքումը : Այդ ընկերութիւնը, իր կար- գին ժամը 17·30ի շուրջ բոլոր *Յառաջ*նե- րը կը յանձնէ *Փարի – Պրինի* թղթատա- րի կեդրոնը, ուրկէ բոլոր *Յառաջ*ները ղրկուած են արդէն մինչեւ ժամը 19 :

Եւ որովհետեւ կան շրջաններ, որոնք կանոնաւոր կը ստանան թերթը (գլխա - ւորաբար հիւսիսի եւ արեւմուտքի ար - ուարձանները) կը պարզուի որ անկանո- նութիւնները կուգան *ստացող* թղթատա- րի գրասենեակներէն : Ուրեմն մեր բաժա- նորդներէն կը խնդրենք որ գրաւոր բո - ղոքներ տեղացնեն իրենց շրջանի փոս - թին :

Վերջին շրջանին, միայն մէկ օր (Սեպ- տեմբեր 2ի թիւ) թերթը ուշ մնացած է խմբագրութեան պատճառաւ, ինչպէս գրուած էր արդէն նոյն թիւին մէջ :

ՅԱՌԱՋ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅՈՒՀԻ

ԱՐԿԱԾԵԱԼ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԻՆ ՄԷՋ

Լոնտոն – Պոլիս անգլիական օդանաւին զոհերու մէջ էին նաեւ երկու Հայուհի - ներ՝ Տիկին Ն. Չիլինկիրօղլու եւ աղջիկը՝ Ալիս, 13 տարեկան : Այս վերջինը երկու ամիս է Լոնտոն էր անգլերէնի դասըն - թացքներու հետեւելու համար եւ վեր - ջերս մայրն ալ գացած էր որ իրեն ընկե- րանայ վերադարձի ճամբուն վրայ :

Ծանօթ է որ անգլիական օդանաւը Զագրէպի վերեւ բախում ունեցաւ անց - եալ շաբթու Եուկոսլաւ Չարթըր օդանա- ւի մը հետ : Ժ. Օ.

ՃՇԴՈՒՄ

Ինչպէս մեր ընթերցողները ինքնաբե - բաբար պէտք է ճշդած ըլլան, «Օրհնեալ գերդաստան»ի («Յառաջ» Բ. էջ) ստո - րագրութիւնը պէտք է ըլլայ՝ Ա. Արփի - արեան եւ ոչ անշուշտ՝ Զօհրապ :

- ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐ -

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՄՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ (Ա.)

Գրականութիւն – գրագէտ բառերու իմաստին եւ տարողութեան շուրջ դիւրագզացութիւն մը կայ՝ մասնաւորաբար արժեւորումի բծախնդրութենէ մորակուած դժուարահաճներու մօտ:

Ըստ էութեան արդար ու հասկնալի այս ժուժկալութիւնը, սակայն, հիւանդագին համեմատութիւնստացած է ոմանց դատումի եւ գնահատութեան չափանիշներուն մէջ: Հասած է անհանդուրժողութեան սահմանին:

— «Որակ չեմ գտներ, հետեւաբար կը մերժեմ գրագէտի իրաւունքը՝ որ տըրուած է իրեն. տափակ, անջիղ – անհոգի, հասարակ ծամծմուք է ինչ որ կը մատուցուի, հետեւաբար գրականութիւն չէ»: Այս եւ, սոր մօտ հիմնաւորումներ են որ մեկնակէտ կը դառնան ժըխտումի:

Կ'ըմբռնենք այս բացարձակապաշտութեան — չըսելու համար խստապահանջութեան — տարրկայական եւ հոգեբանական պատճառները:

Կայ, նախ, դիւրահաւանութեան եւ աժան համարումի ախտագին յակումներուն հակազդելու տրամադրութիւնը: — Այնքան անպատասխանատու դարձանք արժեւորումի մեր չափանիշներուն մէջ եւ այնքա՜ն առատաձեռն՝ վաւերականութեան շնորհաբաշխութիւններով, որ ջնջուեցան սահմանները արժանաւորութեան եւ անարժանութեան միջեւ: Ճանաչումը, դատումը եւ դրական ըմբռնումը փոխարինուեցան չահախնդրականօրէն զգացական համակրութիւններով:

Այս ճապաղումը չէր կրնար անդրադարձ չունենալ՝ որովհետեւ տակաւին ամլացած չէ հայ միտքը: Եւ, ուրեմն, դիւրահաւանութեան հակազդուեցաւ դըժուարահաճութիւնը:

Երկրորդ՝ գրական կոչումի հասան նորեր եւ նորագոյններ, որոնք «գրականութեան հետ կը քալեն», — հոգիով ունին, երակ բացած են գրականութեան ընդհանրական հոսումին, բառը փրկած են տարկացումի լուծէն եւ խոչընդոտումի արհաւիրքէն, կը միտին քանդել գաւառապաշտիկ (բէժինեալիստ) մղումներով մեզ կղզիացնող ամէն թումբ, եւ ծաւալի մարդն ու մարդկութիւնը ցնցելու կոչուած իմացական պայքարի մը ճակատներուն վրայ: Աւելին, — ճանաչումը ունին իրենց առաքելութեան: Կը թեւեն: Կը խորտակեն առհաւական ամօթխածութիւնը, — «հայկական բարդոյթը», եւ կը փորձեն հաղորդուիլ: Ձեն գոհանար որոճալով: Կը ստեղծեն:

Սփիւռքեան (նաե՛ւ հայրենական) գրական հոլովոյթին մէջ աննշմար մնացած չէ 1960ական տարիներուն ձեւ ստացող ու մեր օրերուն արդէն իսկ շրջափոխութեան մը թափը առնող թարմացումի շարժումը, — կ'ուզենք ըսել՝ զգացական եւ իմացական ընկալչութիւններու մեր օրեայ պահանջներուն հետ հաշտ խորքի ու ձեւի կերպաւորումը, որ արձակին թէ քերթուածին մէջ կը ջնջէ արուեստականութեան ամէն պարտադրանք եւ ստեղծագործութեան մը վաւերականութիւնը («իրաւ»ութիւնը) կուտայ անոնց:

Պիտի անդրադառնանք 1960ական եւ 1970ական թուականներու սփիւռքեան հունձքին ուրիշութիւնը հիմնաւորող յատկանշական կարդ մը գիծերու, երբ աւելի ուշ փորձենք սեւեռել որոշ անուններու եւ գործերու, — թուով շատ քի՛չ որակով յուսադրիչ: Նկատել սանք, առայժմ, որ 1920 – 1960 քառասնամեակի զգայնութիւններէն, ապրումի բարեխառնութենէն, կեանք ու մարդ եզրերու ճակատումով ըմբռնելի մտավիճակներէն եւ ստեղծագործական արուեստի ընկալեալ ձեւերէն չեչտակի շեղումով մը, մերօրեայ գրողներէ ոմանք իրենց ինքնութիւնը գտնելու որոնումին մէջ շատ աւելի հարազատ կրցան մնալ արիւնին, տրոփին, իմացական ու զգացական մակընթացութիւններուն՝ քան իրենց նախորդներէն շատեր:

Ճեշտօրէն ցայտուն եղաւ այս շրջափոխութիւնը խորհրդահայ վերադիրով յայտնի հայրենական գրական իրագործումներու մէջ:

Քերթողութեան իմացումին տոկացող շատ քիչ բան ունէր այդ գրականութիւնը՝ մինչեւ 1960ական տարիները, — անո՛նք ալ, տակաւին, անհաւասար մակարդակներու վրայ: (Տարբե՛ր խնդիր՝ որ մեր մէջ շատ է եղած թիւը հայրենիքէն լուսած ամէնէն տարրական, միածալ, չըսելու համար միօրինակ տաղերուն վրայ իսկ հիացողներու):

Այս երեւոյթին ալ պատճառները կան անշուշտ: Բայց հիմա ապառիթ է, հաւանօրէն, խօսիլ այդ մասին: Մենք ուրիշներուն խառնուելէ եւ կեանքի յոր-ձանապտոյտներուն յանձնուելէ յիսուն տարի ետք ալ կը յամառինք հեղասահ վըտակներու, կապոյտ երկինքներու, հովուական սրինգներու, շիկնոտ սէրերու եւ քօղարկուած կիրքերու եղրայրանալ, — բանտարկուիլ զգալու, մտածելու եւ մենք մեզ ըլլալու սովրուած, ստացական, դըրեթէ բռնակալ կերպերու մէջ:

Ձենք ուզեր տարածուիլ աւելի, առայժմ մնալու համար հիմնական այն հաստատումին վրայ՝ թէ ոմանց արժեւորումի բծախնդրութիւնը հետեւանք է շատերու դիւրահաւանութեան:

Այսուհանդերձ՝

Քիչերու կողմէ ի յայտ բերուած ժըխտումի տենդն ու բացարձակապաշտութիւնը տակաւին վիճարկելի է մեզի համար:

Կ'ըմբռնենք որ՝ դժուարահաճութիւնը սանձ մըն է՝ հակակշռի տակ պահելու համար արժեւորումի հետզհետէ ծանծաղցող, ձրի, անխղճօրէն առատաձեռն փորձերը, սակայն բացարձակ ուրացման եւ անտեսումի ծայրայեղութիւնը չենք կրնար ընդունիլ իբրեւ ընդհանուր «վարքագիծ» մը՝ մերժելու համար գրագէտի եւ գրականութեան կոչումը դէմքերու կամ գործերու համար, որոնք չեն պատասխաներ գրագէտի եւ գրականութեան ընդհանրական – միջազգային պահանջներուն, կամ կը մնան տարրականութեան եւ միջակութեան աստիճանաչափի մը վրայ, յարաբերաբար այն արժէքներուն՝ զորս ճանչցած ենք:

Հայ գրականութեան արժեւորումը ինչպէս հայ գրագէտին եւ հայ գրական ըստեղծագործութիւններու իբրեւ այսպիսին ճանաչումը՝ կը հպատակին չափանիշներու, որոնք ենթակայական մեր կարելիութիւններէն, սփիւռքեան կամ հայրենական ենթահողէն, կեանքի սեփական մեր պայմաններէն, ազգային մեր հոգեխառնութենէն ու տակաւին ընդհանրական հայ իրականութեան ներքին եւ յարաբերական ազդակներէն կ'առնեն որակը, նկարագրի, սեռի ու արժէքի իրենց հիմը:

Ի վերջոյ որակը չէ որ ինքնութիւն կուտայ գրականութեան, եւ գոյութեան իրաւունք՝ գրագէտին, այլ գրականութիւնը՝ ինք, անկախաբար իրագործուած վաստակի յարաբերական տարողութենէն, բաղդատաբար մեծ կամ բացարձակ հռչակուած գործերու:

Արժեչափ հռչակել Դուրեան մը, Մեծարենց մը, Վարուժան մը, Թէքէեան մը, Շահնուր մը, Սարաֆեան մը, Թոփալեան մը եւ անոնց որակը փնտռել ժամանակակից կամ յետնորդ ուրիշներու մօտ՝ քերթողի ու գրագէտի իրաւունքէն զուրկ չի դարձներ Սիպիլ մը, Եղիշէ Արք. Դուրեան մը, Արշակ Ջօպանեան մը, Ռուբէն Զարդարեան մը, Ահարոն մը, Գեղամ Բարսեղեան մը ...

Ասոնք, բոլորն ալ, անուններ են և գործեր՝ որոնց որակէն զատ նաեւ ժամանակը տարբեր կ'ընէ զիրենք ուրիշներէ: Միջնադարէն մինչեւ մեր օրերը, Հայութեան մտքի ու հոգիի պատկերը կամ գոյն իբրեւ հաւաքականութիւն թէ անհատ կեանքին զուգադրող ընկերային ազդակները հիմնովին անջատ «կլիմայական» պայմաններ ստեղծած են իր քերթողներուն, պատմիչներուն, գրողներուն, մտքի ու գրչի մարդոց համար: Ասիկա ինչպէս տակաւին այլ գործօններ անտեսել, գրող եւ գրականութիւն իրենց միջավայրէն եւ ժամանակէն անկախաբար արժեւորել ետք նաե՛ւ վճռական հետեւութիւններու յանգիլ անոնց գրագէտի իրաւունքին մասին՝ նոյնքան կասկածելի կը դարձնէ « դժուարահաճ»ութեան անունով խօսողները:

Մեր օրերուն քոմփլիքըրայզ դատախազութեան պապակ մը նշմարելի է՝ մասնաւորաբար ակադեմական սեղաններէ վճիռ արձակող քանի մը նորերու մօտ, որոնք շատ բան մթերած են գիրքերէն ու իրենց հմտութիւնը իրաւունք կը դաւանին նոյնիսկ ուրացումներու: — Երկինքէն՝ ամպերու բարձունքէն դատելու առանձնաշնորհը Աստուծոյ միայն տըրուած է, հետեւաբար լաւ է, որ հող իջնեն անոնք ու իրենց գիտութեան եւ պատրաստութեան վարկը չպայմանաւորեն « հարթել »ու կանխակալ ուխտով մը: Անհատական նախասիրութիւնը տարբե՛ր բան է, գրագէտ ըլլալու կամ գրականութիւն ընելու արարքը՝ ուրիշ:

Ձենք պաշտպաներ գրչակները գրող նկատելու եւ ամէն գիր գրականութիւն հռչակելու անպատասխանատուութիւն մը: Մենք դատախազ ըլլալու պէտք չունինք՝ որպէսզի անտաղանդները մոռցուին եւ անարժանները հայ գրականութեան ծիրէն դուրս իյնան: Բայց երբ մէկը կամ միւսը ասպարէզ կ'իջնէ հայ գրականութեան մէջ... հայի՛ւ հինգ վեց անուն միայն քերթողի կամ գրագէտի կոչումով պսակելու համար, առնուազն աժան յանդգնութիւն կը գտնենք իր ժըխտումին մէջ, — ուշադրութիւն գրաւելու շատ հասարակ, թեթեւաբարոյ եղանակ մը:

Մեր ներածութեան այս առաջին կէտը կը միտի յստակ դարձնել որ Սփիւռքեան գրականութեան ընդհանուր պատկերին ինչպէս անուններու եւ գործերու սեւեռող պարբերական մեր նշմարները գրական բացարձակապաշտութեան մը ախտէն չեն մեկնիր, այլ՝ գրական պատմութեան ըմբռնումէն:

Նկատի ունենալով «Յառաջ»ի պայմանները, միշտ պիտի փորձենք «սեղմըւիլ», ու ջանալ որ միութիւն մը կազմելու կոչուած ակնարկներու այս շարքը («Դեգերումներ» խորագրին տակ) իր մէջն մի անջատ նշմարով ինքն իր մէջ ամբողջութիւն մը ըլլայ, առանձին գոյութիւն մը նկատուելու իրաւունքը գտնէ:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՕՐՀՆԵԱԼ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԸ

Սակայն անդրադառնալով որ այդ մականունը քանի մը հազար էջ գրուած է, եւ ամէնուն դիմացը իբր կենսագրական ծանօթութիւն «բարեբար ազգին» արձանագրուած, Նաւագոյն կը համարէ բոլորը մէկէն կանչել ըմնցնել. անանկ ալ ամէնքը մէկտեղ արքայութիւն պիտի երթան ասանկ ալ. ուստի կը գոչէ.

— Գարակէօզեա՛ն ընտանիք:

Անշարժութիւն մեռելաստան աշխարհին մէջ. Ռափայէլ ապշած կը կրկնէ.

— Գարակէօզեա՛ն ընտանիք:

Անշարժութիւն: Ռափայէլ կը բարկանայ արձանագրիչ հրեշտակներուն. սխալ մը ըրած ըլլալու են:

Այս միջոցին Գաբրիէլ կը վերադառնար կործանուած աշխարհէն, փողը թեւին տակ, ձեռքն ալ թուղթ մը զոր խըռովելով կը կարդար: Կործանումէն յետոյ մէյմը պտոյտի ելած էր. Նախնի Եդեմէն, ուր դեռ օր մը առաջ Հայոց վերջին մայրաքաղաքը կար, փշրուած տպարանի մը աւերակներուն վրայ տեսաւ թռչող թուղթի կտոր մը. տխեղերքի վերջին օրուան վերջին հայերէն օրաթերթին վերջնի լուրերը: Գաբրիէլ զայն վերցուց առաւ. «Աղէկ կը յիշեմ, ըսաւ ինքնիրեն, որ մարդուն ստեղծուելէն յետոյ աս անցած տեղս իսկ իմացայ աշխարհիս առաջին լուրը, օձին խաբեբայութիւնը. տեսնենք վերջին լուրը ինչ եղած է»: Ահա ինչ կը կարդայ.

« Պաշտօնապէս Ամեն. Ս Պատրիարք հօր յանձնուած ըլլալով Կարապետ Օրհնեալգերդաստանեանին կտակը, որով հանգուցեալը իր հարստութեան մէկ երրորդ մասը ազգին կը թողու առեւտրական վարժարանի մը հաստատութեան համար...»: Աւելորդ է շարունակութիւնը արտատպել. ուզողը կրնայ զայն գըտնել տասնիններորդ դարու վերջին քառորդէն աշխարհիս մինչեւ վերջի օրուան հայերէն թերթերուն մէջ: Առաջ կը բերենք միայն հետեւեալ ծանօթագրութիւնը.

« Յիշեալ Կարապետ եւ իր բոլոր ազգականները թէեւ Օրհնեալգերդաստանեան կը կոչուին, սակայն վերջերս հնագիտական խուզարկութիւններ հաստատեցին թէ ժամանակաւ այս ընտանիքին մականունը Գարակէօզեան եղած է. բայց յայտնի չէ թէ դարերու հոլովումին մէջ մականունի փոփոխութիւնը ի՛նչպէս տեղի ունեցեր է »:

Երբ Գաբրիէլ պաշտօնակիցներուն քով հասաւ, Ռափայէլ հարցուց.

— Եղբայր Գաբօ, սըւոնց հոգին դուն առած ես, յայտնի է, ամէնքն ալ բարեբար են. բայց արձանագրութեան մէջ սըխալ մը եղած ըլլալու. է երկու անգամ կանչեցի, ելլող չեղաւ:

— Սխալում չկայ, պատասխանեց Գաբրիէլ, Օրհնեալգերդաստանեան ձայնէ և ամէնքն ալ կ'ելլեն. ինչ ըլլալը վերջը կ'ըսեմ:

— Օրհնեալգերդաստանեան ընտանի՛ք, գոչեց Ռաֆայէլ:

Եւ ահա քանի մը միլիոն Գարակէօզեան գլուխ, թեւ, մարմնի ամէն մասեր վեր կանգնելով իրարու մօտ եկան եւ յօրինեցին իսկական իրանները. ամէնուն ալ սակայն երկու ձեռքերնուն հնգական մատները ամուր մը գոցուած:

— Ասոնք ամէնքն ալ Արքայութիւն, անանկ չէ՞, հարցուց Որդին ուրախութեամբ:

— Հրամմեր էք, տէր, պատասխանեց Գաբրիէլ, ամէնքն ալ ազգերնուն բարեբարները օրհնեալ գերդաստան:

Ու ահա յանկարծ շարժում չորս կողմէն. Թապլտուքներ գերեզմաններու մէջ. բողոքի խեղդուկ ձայներ:

— Ի՞նչ է աս, ըսաւ Հայրը, բան մը ծածո՞ւկ կը պահուի ինէ. վրդովեցանե՛ր, ելէք եկէք, տեսնեմ ի՞նչ է:

Եւ կմախքները վեր բարձրացան. յուսահատ դէմքեր: Գթառատ շեշտով մը Որդին հարցուց.

— Դուք անիրաւութեան զոհեր եղած ըլլալու էք. ինչո՞ւ սակայն այսքան անհամբեր: Ըսէք, ի՞նչ կ'ուզէք:

— Օ՜հ, Տէր արդարադատ, գոչեցին ձայներ, քննութի՛ւն, քննութի՛ւն:

Պոստալով յօնքերը Հայրը կանչեց Գաբրիէլը

— Գաբրիէլ, ի՞նչ է աս բողոքը. դո՞ւն առիր Գարակէօզեաններու հոգին. դո՞ւն «բարեբար» արձանագրել տուիր այդ անունները:

ԳՐ. ԶՕՀՐԱՊ

(Շար. – 3)

ՅՐԳԻԾԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գանք հիմա վճարումին: Ոեւէ բժիշկ ոեւէ սորվելիք բան չունի ոեւէ առեւտրականէ: Իւրացուցած են վաճառականներուն բոլոր գիտելիքները:

Սովորաբար՝ առմարակալական երկու առանձին տետրակներ կը պահեն... մէկը պետական տրքահաւաքին համար, եւ միւսը իրենց համար: Երբեմն ալ երրորդ տետր մը կը պահեն իրենց կնոջ ցոյց տալու նպատակով:

Երբ առաջին անգամ նոր բժիշկի եր-թաս, հարցարան մը լեցնել կուտայ ուր պէտք է յայտնես ունեցած ապահովագրութիւնդ: Նախ՝ կ'ուզեն ապահովիլ գիտնալ թէ պիտի վճարես, երկրորդ՝ աւելի մեծ հաշիւ կը ղրկեն բաւ ապահովագրութեան կազմակերպութիւնդ:

Որքան որ ալ ծախսալից ըլլայ բժշկական դարմանումը, բայց եւ այնպէս՝ հարկադրուած ենք համակերպիլ տիրող դրութեան, որովհետեւ բժիշկները վերջապէս որոշ օգտակարութիւն մը ունին: Կը լրացնեն բնութեան գործը:

Գիտակից բժիշկները, իրենք իսկ կ'ընդունին թէ մեր ցաւերուն ութսուն առ հարիւրը արդէն ինքնաբերաբար կը բուժուին եթէ խնդիրը թողունք բնութեան: Տասն առ հարիւրը քիչ մը արագ կը բուժուի բժիշկին աջակցութիւնով: Իսկ մնացեալ տասն առ հարիւրին՝ որուն նըպաստ կը բերէ բժշկութիւնը: Բայց ո՞ւր կը դնենք հիւանդներու այն զանգուածը որ չուսափոյթ անդի աշխարհ կ'երթայ բժիշկներու միջնորդութեամբ:

×

Ոմանք կը վախնան վիրաբուժական գործողութենէ, եւ կը նախընտրեն մեռնիլ քան թէ գործողութիւն ըլլալ: Բժիշկներու տեսակէտով՝ մէկը միւսէն աւելի լաւ չէ:

Ես գործողութենէ վախցողներէն չեմ: Անձնական փորձառութիւնով՝ վայելած եմ բժիշկներու բարեացակամ հոգատարութիւնը: Ութ անգամ ենթարկուած եմ վիրաբուժական ծանր գործողութեան (եմ հաշուեր զանազան հիւանդութիւններ... ղեղնախտ, թանչախտ, մաղձարկահատում, հատում կուրաղիքի, ցրուած ոսկորներ եւայլն): Եթէ ցարդ ապրած եմ արժանացած Ս. Պետրոսի տեսութեան, յանցանքը բժիշկներուն չէ:

Վերջին երեք տարուան մէջ՝ չորս անգամ ողնայարէս գործողութիւն եղայ: Ամէն վիրաբոյժ իմ նախորդ վիրաբոյժս մեղադրեց:

Իվերջոյ՝ ամէնքը գիս յանցաւոր գտան: Եւ չարիքը դարմանելու համար՝ զանազան առաջարկներ ըրին:

Առաջինը՝ ասեղնահարում թելադրեց, եւ ասոր համար խորհուրդ տուաւ որ Չինաստան երթամ: Իսկ եթէ այդ ճամբորդութիւնը հնարաւոր չէր՝ առաջարկեց որ Միացեալ Նահանգներու մէջ ասեղնահարում ըլլամ, եւ նախընտրաբար Չինացի կամ Քորէացի ըլլայ ասեղ զարնողը: Ասեղներ փորձեցի եւ երաստանս ասեղի բարձիկի պէս ծակծկեցին: Անօգուտ:

Երկրորդ վիրահատը ջանաց գիս համոզել որ ցաւիս համակերպիմ: Իրեն համար դիւրին էր այս խելքը տալ ինծի քանի որ ինք չէր ցաւը քաշողը: Մէջքիս Լ–5 ողնոսկրին քով՝ չորս գործողութիւններու հետեւանքով ալիացած մասը կը ճընշէր ձախ ճռաջիղի արմատին վրայ:

Երեք – չորս ուժեղ թմրեցուցիչներ իրար խառնելով՝ դեղերու քոքթէյլ մը կը շինէի եւ մէկ կուլով վար կը ղրկէի ցաւը կասեցնելու համար: Անօգուտ: Այն ատեն էր որ գաղափար մը կազմեցի 15րդ դարու սպանական հաւատաքննութեան չարչարանքներուն մասին:

Երրորդ բժիշկը թելադրեց որ ռիզոթոմի ընեն վրաս: Այսինքն ձախ սրունքիս ջիղը մեռցնեն: Այս ձեւով՝ ցաւը պիտի մեռցնէին... եւ սրունքս միասին:

Ուրիշ վիրաբոյժ մը կարծիք յայտնեց թէ հիւանդութիւնս մտային է, եւ, գիս ճամբելով, թելադրեց որ հոգեբոյժ մը տեսնեմ: Պատասխանեցի որ ողնայարի գործողութիւն եղած էի եւ ոչ ուղեղի:

Վերջին բժիշկը, ճռաջիղիս բորբոքումը իջեցնելու համար, պիւթազոլիտինի դեղահաբ մը տուաւ ձեռքս եւ գիս ճամբեց (քառասուն տոլար զանձելէ ետք): Յետոյ տեղեկացայ որ այս դեղը նաեւ ձիերուն կուտան որպէսզի արագ վազեն:

Մէկ խօսքով, վիճակս վիճակ չէր: Ընկերներս ինծի բարեւ կուտային եւ կը հարցնէին թէ ինչպէս եմ: «Ինչպէ՞ս պիտի ըլլայ» կ'ըսէի: «Բժիշկներու ձեռքն ինկած եմ: Ալ հաշիւ ըրէ՛ք»:

Երանի՜ կարենայի լաւ սրճեփի մը ճարել, եւ կամ Պոլսոյ հռչակաւոր Մարքո փաշայի պէս ճարտարահմուտ բժիշկի մը ձեռքը իյնայի:

Ո՞ւր են հին բժիշկները: Ինչո՞ւ կորսուած է ախտաճանաչութեան արուեստը: Ի՞նչպէս չհիանալ Սամաթիայի մէկ համեստ հայ բժիշկին կարողութեան վրայ: Առաջին աշխարհամարտի նախօրեակին՝ հարուստ վաճառական մը կ'երթայ Վիէննա եւ Փարիզ դարմանումի համար: Բոլոր յայտնի բժշկապետներուն դեղերը ապարդիւն կը մնան: Հիւանդը յուսաբեկ կը վերադառնայ Պոլիս եւ, ճարահատ, կը դիմէ մեր Սամաթիացի բժիշկին: Բժիշկը կէս քիլօ լաքերտա կը յանձնարարէ, եւ յաջորդ օր՝ հիւանդը ինքզինքը կը գտնէ: Աղի պակասութենէ կը տառապի եղեր:

Այստեղ պէտք է յիշատակել նաեւ տոքթոր Արամ որ երկար տարիներ ծառայեց Թուրքիոյ հայ գաղութին: Տոքթոր Արամ, որ վեներական հիւանդութիւններու մասնագէտ էր, շատ կը սիրէր թուրքերէն խաղալ: Երեկոյ մը, թուրքի սեղանի շուրջ նստած՝ իր խաղընկերներէն մէկը իրեն ուժեղ պլըֆ մը կը զետեղէ յիսուն թուման: Տոքթոր Արամ զայրացած կը բացագանչէ,— «Կեադա՛, հե՞ր ես էդենց ԲԼԸՖ քաշըմ: Ախր ես խօ քա՛նի վաբակուած հիւանդ պիտի բուժեմ յիսուն ԹՈՒՄԱՆ փող շահելու համար»:

1949ին տոքթոր Արամ, յառաջացած տարիքի մէջ, Ամերիկա եկաւ: Բժշկական քննութիւնը չկրցաւ անցնիլ, եւ ընկերոջ մը հետ՝ առեւտուրով զբաղեցաւ: Պարսկաստանէն բարեկամ մը կ'այցելէ տոքթոր Արամի սենեակը Նիւ Եորք՝ 27րդ փողոցի վրայ, եւ կը հարցնէ իրեն,

— « Տոքթոր, ինչո՞վ էք զբաղւում հիմա» :

— « Առեւտուր եմ անըմ, էլի » :

— « Ի՞նչ առեւտուր »:

— « էքսփոր – էնփոռ եմ անում» :

— Ի՞նչպէս թէ էքսփոր – էնփոր :

— « Մինչեւ կէսօր էքսփոր եմ անըմ, եւ կէսօրից յետոյ՝ էնփոռ»:

Հանգուցեալ տոքթոր Արամ չկրցաւ բժշկութիւն ընել այս երկրին մէջ: Այստեղ բժշկութիւնը ամբողջովին բաժնըւած է զանազան մասնագիտութիւններու:

Նպատակայարմար է յիշել հիւանդի մը շփոթութիւնը երբ կը դիմէ իր թաղի մէկ բժշկին, ընդհանուր քննութեան համար:

— « Կը ցաւիմ», կ'ըսէ բժիշկը, «ես աչքի մասնագէտ եմ »:

— « Լաւ, այն ատեն՝ աչքերս քննէ» :

— « Ո՞ր աչքէդ կը գանգատիս» :

— « Ձախ աչքէս» :

— « Կը ցաւիմ » կ'ըսէ բժիշկը, « ես աջ աչքի մասնագէտ եմ »:

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Օ

ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆ ՄԸ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսայի Պաշտօնաթերթի Օգոստոս 5ի թիւը կը հաղորդէր թէ 1976 Յուլիս 20ին հիմնուած է «Հայկ. Սփիւռքի հետազօտութեան կեդրոն մը» որուն նպատակն է ուսումնասիրել Հայկ. Սփիւռքի առօրեայ կեանքը եւ կազմել վաւերաթուղթերու հիմնարկութիւն մը: Կեդրոնատեղին է.— 47 Ռիւ տը Քլէրի, Փարիզ 2րդ: Այս առթիւ, պատասխանատուները.— Ժ. Ք. Քէպապճեան եւ Ժ. Փերիկօ, մեզի ղրկած են հետեւեալ հաղորդագրութիւնը.—

« Շնորհիւ Մարդկային Գիտութեանց եւ բիտասարդ մասնագէտներու խումբի մը նախաձեռնութեան, Փարիզի մէջ հիմնըւած է Հայկ– Սփիւռքի հետազօտութեան կեդրոն մը: Որպէսզի այս ոչ – շահաբեր հիմնարկը կարենայ համապատասխան ըլլալ Սփիւռք ապրող ծագումով հայ բնակչութեան փափաքներուն, մաղթելի է որ անիկա կարենայ լայնօրէն մասնակցիլ անոր գործունէութեան: Ներկայիս, այս կեդրոնին նպատակները կըրնան ըլլալ հետեւեալները — Սփիւռքի թանգարանագիտութիւն, փնտռտուք եւ հրատարակութիւններ: Արդարեւ, անհըրաժեշտ կը թուի հաւաքել սփիւռքի կեանքի վկայութիւններ զանազան սերունդներու մօտ, հաստատել փաստագրական հիմնարկութիւն մը գրութիւններու, յուշերու, ձայնագրութիւններու եւ զանազան ֆիլմերու ձեւին տակ: Փաստագրական այս հիմնարկը իբրեւ նպատակ պիտի ունենայ ձեռք ձգել սփիւռքի ընկերային – մշակութային ժառանգութիւնը պատմական իր յեղաշրջումներուն եւ փոփոխութիւններուն մէջ: Բայց որպէսզի լրիւ օգտակար ըլլայ, այս հաւաքածոյութիւնը ոչ միայն բոլոր Հայերուն տրամադրութեան տակ պէտք է դրուի, այլեւ վերլուծուի որպէսզի անոր բովանդակութիւնը վերարտադրուի հրատարակելի յօդուածներու ձեւով մամուլի մէջ, ընդհանրապէս: Այս կեդրոնը ուրեմն իբրեւ կոչում պիտի ունենայ նաեւ գոհացում տալ այն դիմումներուն զորս կրնան ընել տեղական հայկական հիմնադրութիւններն կամ հաւաքականութիւնները: Վերջապէս այս կեդրոնը կրնայ ընդունիլ ուսանողներ եւ օգնել անոնց որոնք աշխատանքներ կամ ուսումնասիրութիւններ կը պատրաստեն Սփիւռքի վրայ: Ներկայիս, ընկերաբանական ուսումնասիրութիւն մը կը կատարուի Ալֆորվիլի բնակչութեան մէջ «Արմենիթէ» թեմային վրայ: Այս աշխատանքով կամ կեդրոնով հետաքրքրուող անձերը կրնան գըրել.—

C. R. D. A.
47, rue de Cléry
75002 Paris

ՊՈՒՏ'Մ ԺՊԻՏ

Բժիշկ մը կը հեռաձայնէ իր յաճախորդուհիներէն մէկուն ամուսնոյն.— Գիտէ՛ք, երէկ ձեր կինը տեսայ, բնաւ լաւ չէ.

— Օհ, ես շատոնց գիտեմ, տոքթոր, բայց այնքան դրամ ունի որ...

ՍՏԱՑԱՆՔ

Որդի Մարդոց, գրեց Անել, տպարան Սրբոց Յակոբեանց, Երուսաղէմ, 1975:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (180)

ՀՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՄԷՍԹՐԻ ՏՆԱԿԸ

Գօտիի մը մէջէն փոքրիկ դաշոյն մը առնելով կուրծքին վրայ պահեց, եւ երբ Սանտրիկօ տասը վայրկեան յետոյ աանց ներս մտնելը իմաց տալու սեմին վրայ երեւցաւ, Պիանքան հագուած գտաւ:

— Պատրա՞ստ էք, հարցուց չարագործը:

Պիանքա յուսահատական վերջին աղաչանք մը եւս արձակեց:

— Ծուանա՛, Ծուանա՛...:

— Կը կրկնեմ, Ծուանան հոս չէ, ըսաւ չարագործը: Ձերկարենք, Պատրա՞ստ էք: Այո՛, կամ ո՛չ: Հակառակ պարագային կը ցաւիմ որ բռնի ուժի պիտի դիմեմ:

— Պատրաստ եմ, պատասխանեց մանկամարդ աղջիկը:

— Փա՛ռք Աստուծոյ: Ի՞նչ պէտք կայ, պարկեշտ աղջիկ, ի՞նչ պէտք կայ մօրդ քով երթալու համար այսքան ընդդիմութիւն ցոյց տալու:

— Քալեցէ՛ք, ես ետեւնուդ կուգամ:

Սանտրիկօ մանկամարդ աղջկան թեւէն բռնելով տունէն դուրս ելաւ, պարտէզէն անցաւ, եւ քանի մը վայրկեան յետոյ երկուքը մէկէն հասան այն սայլին քովը որուն ջորին փողոցին ծառերէն մէկուն կապուած էր:

— Վեր ելէք, Օրիորդ, ըսաւ Սանտրիկօ:

Պիանքա, կխանուաղ, կառք մտաւ: Սանտրիկօ մէկ ոստումով անոր քով ցատկեց, ջորին մտրակեց եւ կառքը ճամբայ ելաւ:

Սայլակն ու ջորին, Սանտրիկոյի ծախող պանդոկապետը սուտ չէր խօսած, ջորին ձիու մը պէս քառասմբակ կ'արշաւէր:

Երկու ժամ անընդհատ ճամբորդելով Սանտրիկօ ծովեզերք հասաւ: Ձինքը հոն բերող նաւավարը հոն էր:

— Համբերութիւնս քիչ մնաց պիտի հատնէր, ըսաւ նաւավարը: Պէտի ձգէի երթայի: Ներս մտէք:

Սանտրիկօ առանց բերանը բանալու կառքէն վար ցատկեց: Պիանքայի կողմը դառնալով նշմարեց որ աննուաղած էր:

— Աւելի աղէկ, դժուարութիւն պիտի չքաշեմ, մրլտաց ակռաներուն տակէն:

Եւ զայն գրկելով նաւակ փոխադրեց:

— Օհօ՛, հիմա հասկցայ ուշանալուդ պատճառը, կմկմաց նաւավարը Սանտրիկոյի գիրկին մէջ մանկամարդ աղջիկ մը նշմարելով:

— Լռէ՛, աւանակ, մռնչեց Սանտրիկօ:

Եւ Պիանքան տափանաւին վրանին տակ տեղաւորելով, վերարկու մը նետեց վրան:

— Այս սայլակն ու ջորին ի՞նչ պիտի ընենք, հարցուց նաւավարը:

— Քեզի թող ըլլայ, ըսաւ Սանտրիկօ: Ես ինծի ծառայողները ահա այսպէս կը վարձատրեմ:

— Օհօ՛, կամաց կամաց Վսեմաշուք Սանտրիկօ ըսել պիտի սկսինք քեզի, մրլտաց նաւավարը:

— Շատ խօսք չուզեր, ճամբայ ելլենք, գոչեց Սանտրիկօ անհամբերութիւն ցոյց տալով:

Նաւավարը իր օգնականը կանչելով սապատուէրը տուաւ.

— Այս սայլն ու ջորին առնելով Մէսթր պիտի տանիս, հոն մեր բարեկամին պիտի յանձնես եւ Վենետիկ դալով գիս պիտի գտնես: Բարեկամին ով ըլլալը գիտես, չէ՞...: Ըսէ իրեն որ վասն ի վերուստ եղած ապրանք մըն է, թող լաւ պահէ...:

Այն միջոցին երբ նաւակը վատահամբաւ կապելայի մը առջեւ կանգ կ'առնէր, Պիանքա սթափեցաւ:

Մանկամարդ աղջիկը միշտ այն հաւատքը ունենալով որ մօրը պիտի երթար, Սանտրիկոյի հետեւեցաւ, բայց միշտ վախի մէջ էր:

Տունէ մը ներս մտան, սանդուխէ մը վեր ելան, Պիանքան սենեակէ մը ներս հրեցին, դուռը վրայէն գոցեցին ու կղպեցին:

Մանկամարդ աղջիկը այլեւս այս անգամ սարսափահար, ինքզինքը աթոռի մը վրայ նետելով սկսաւ հեծկլտալ:

Դեռ ցերեկ էր:

Սանտրիկօ առանց բնաւ ժամանակ կորսնցնելու, աճապարանօք էմբէրիայի պալատը գնաց:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Տիկին Ֆէրքատեան, Տէր եւ Տիկին Տը Քոմերա, Տէր եւ Տիկին Շմալ, Տէր եւ Տիկին Ճիտէճեան, Պ. Րաֆֆի Ճիտէ–ճեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց աղ–ջկան եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՕԼԿԱ ՃԻՏԷՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 7ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Սեպտ. 16, ժամը 14.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փըթի–Քլամարի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան եւ զա–ւակը, Տէր եւ Տիկին Ազիատ, Այրի Տի–կին Փիլոսեան եւ զաւակները (Երեւան) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ քրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՆԻԱ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ինճալատեան)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 13ին, 79 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Սեպտ. 16, ժամը 14ին, Ալ–ֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Պանթէօ – Քոմիւ–նալ գերեզմանատան ընտանեկան դամ–բարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Սեպտ. 18ին, Շաբաթ ժամը 18ին, Ան–ծանօթ Զինուորին Բոցը արծարծելու հը–րաւիրուած է Հայաստանի Սուրբ ընկե–րակցութիւնը:

Հաւաքուիլ ժամը 17.30ին, Շան զ'Էլի–զէի եւ Պալզաք փողոցի անկիւնը: Կի–ները չեն կրնար մաս կազմել Թափօրին, պէտք է ուղղակի էթուալ երթան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Խորէն Փափազեան եւ զա–ւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան–գստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Սեպտեմբեր 19, Փարիզի Ս. Յովհ. Մը–կրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԽՈՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին եւ իրենց տաղ–րոջ ու հօրեղբօր՝

ԱՒԵՏԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա–տակը յարգողներուն:

Այս տխուր առթիւ Տիկին Խորէն Փա–փազեան կը նուիրէ 200 ֆրանք Փարիզի Հայ Մշակոյթի տան նորոգութեան, 100 Ֆրանք Կապ. Խաչի Պանթէօյի մասնաճիւ–ղին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ին:

×

Ժան Քլօտ Քէպապճեան, Տէր եւ Տիկ. փրոֆ. Մ. Տէր Կարապետեան եւ զա–ւակները, Տէր եւ Տիկին Խ. Քէպապճեան եւ զաւակները, համայն ազգականներու փափաքին համաձայն, Կիրակի, 19 Սեպ–տեմբեր Փարիզի մայր եկեղեցին, հոգե–հանգիստի պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ, զաւկին, հարսին քրոջ եւ ազգակա–նին ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ մահ–ուան առաջին տարեդարձի առ–թիւ: Յիշատակը յարգողներէն կը խնդ–րուի ներկայ գտնուիլ:

Հանգուցեալին խնկելի յիշատակին հա–մար Տէր եւ Տիկին Խ. Քէպապճեան 1000 ֆր. կը նուիրեն Լիբանանի աղէտեալ ազ–գակիցներու օգնութեան յանձնախում–բին: Ստանալ «Յառաջ»էն:)

×

Պ. Ռոպէր – Յակոբ Իզմիրլեան, Պ. Հրանդ Մարգարեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Սեպտ. 19, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց մօր եւ քրոջ՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս տխուր առթիւ, Պ. Հրանդ Մար–գարեան 130 ֆր. կը նուիրէ Յառաջին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սիրարփի Սիմոնեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալու–թիւնները կը յայտնեն Սէն Ժեռմի Թաղ. Խորհուրդին, Կապոյտ Խաչին, Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, նաեւ անոնց որոնք ան–ձամբ, ծաղկեպսակով, նամակով եւ հե–ռագրով մասնակցեցան իրենց սուգին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Ազաւնի Քէրփիչեան (ծնեալ Աբրահամեան – Պէրպէրեան) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Երուանդ Աբրահամեան (Պէրպէրեան), ծնած Քոստանցա (Ռու–մանիա), շուրջ 70 – 72 տարեկան: 1946–47 Փարիզէն նամակ գրած է Պուքրէշ իր քոյրը փնտռելու համար: Լուր ունեցող–ներէն գրել՝

MANOUCHE (Nora)
26, rue Norvins
75018 Paris
606 79 03

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 27ին, Թորդ Ե.ի սրահնե–րուն մէջ:

ԿՈՉ ԱԶԳԱՅԻՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ՏՆՕՐԷՆՆԵՐՈՒՆ

Աղքատախնամի գրասենեակը բազմա–թիւ դիմումներ ունի զանազան երկիրնե–րէ Ֆրանսա գաղթող հայրենակիցներու կողմէ: Վարչութիւնս կոչ կ'ընէ առեւ–տրական հաստատութեանց տնօրէններուն որ նկատի ունենան վերոյիշեալներու պարագան եւ դիմեն Աղքատախնամի գը–րասենեակը, 77, Ռիւ Լաֆայէթ Փարիզ 9 Հեռ. 878 – 02 – 99

Որեւէ ճիւղի պատկանող գործաւորներ եւ պաշտօնեաներ հայթայթելու համար:

BICENTENAIRE DES ETATS-UNIS

du 11 au 16 novembre

NEW YORK - WASHINGTON

2250 F

comprenant l'avion, l'hôtel et petits-déjeuners et les excursions commémoratives.

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze -- 75009 PARIS   Tél. : 073-30-64, 073-32-64

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատա–րակելի եւ սովորական ծաւալով ազ–դերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի ձեռ–նարկը Նոյեմբեր 13ին:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որ–բերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդի–սաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկ–տեմբեր 16:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի ԱԼԵՔ-ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿ. ԿԵԴՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

118 ՔՈՒՐՍԷԼ ՓՈՂՈՑ, 17ՐԴ ԹԱՂ

Հայերէն լեզուի, գծագրութեան, Պարի, երաժշտութեան եւ լուսանկարչութեան

Ընտելացման ժամեր՝ 6էն 10ը եւ 11էն 14 տարեկան մանուկներու եւ պատա–նիներու համար:

Ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14էն 19ը Հոկտեմբեր 6էն սկսեալ

MERCREDIS EDUCATIFS ET RECREATIFS

organisés par

l'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

de 14 h. à 19 h., à partir du 6 Octobre 1976
pour les enfants de 6 à 10 et 11 à 14 ans
Arménien, dessin, danse, musique, photo...

Inscription : 118, rue de Courcelles Paris 17e
tél. 924 86 71 et 227 12 26

Le Comité des Dames

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ԱՇՈՒՆԻՆ

TRANSTOURS organise

1976 ՀՈԿՏ. 8էն 23 — ՄՈՍԿՈՒԱ-ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2450 ֆրանք

Երթուղարձ օդանաւով: «Արմենիա»յի կամ «Անի»ի մէջ, առաջին կարգի սպա–սարկութեամբ:

Կը գործադրուի հայրենի տեսարժան վայրերու այցելութեան լրիւ յայտագիրը

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 rue du 4Septembre — 75002 PARIS — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin — SAINT-JULIEN — Tél. 93-04-90 et 08-31-55

ՎԱԼԱՆՍ՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ դիմել Ե. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES en ARMENIE

OCTOBRE — NOVEMBRE

Au départ de Marseille 14 jours

2500 F.

NOEL EN ARMENIE

DU 24 DECEMBRE AU 6 JANVIER

2750 F.

Comprenant

Transport aérien — Pension complète — Hôtel 1ere classe — Visites et excursions — Service accompagnateur, guide.

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN	**Madeleine BENNEYAN**
VOYAGES WASTEELS	HAVAS - VOYAGES
87, La Canebière	12, bd. Général De-Gaulle
13001 - MARSEILLE	26000 - VALENCE
tél. (91) 50. 89. 12	tél. (75) 43. 06. 06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

Prix calculés à la date du 31 Oct. 1975, susceptibles de modifications en cas d'augmentation du cours des changes ou du transport

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
17

VENDREDI
17 SEPTEMBRE
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

ՅԻՍ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·685 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52 ANNÉE — N° 13.685

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

(Արմէնփրէս, Սեպտ. 3էն 13)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Լայպցիկի աշնանային միջազգային տօնավաճառին, խորհրդային ցուցանմոյշներու շարքին, պիտի ներկայացուին նաեւ Հայաստանի արդիւնաբերութեան ապրանքները: Պիտի ցուցադրուին «Հայկենցաղքիմ» հիմնարկութեան քիմիական նիւթերը, «Սեւան» անունի ժամացոյցները, հայկական քոնեակները եւն.: Բռնոյի մէջ (Չեխոսլովաքիա) բացուելիք մեքենաշինական տօնավաճառին պիտի ներկայացուին Երեւանի, Լենինականի, Կիրովականի մէջ արտադրուող ելեկտրական եւ մեքենաշինական այլ սարքաւորումներ:

×

ՆՈՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Աւանի մէջ կառուցուած է երկու յարկանի 7 շէնքեր, որոնք պիտի ծառայեն իբրեւ դպրոց՝ 1700 աշակերտներու համար: Դպրոցը ունի տարրալուծարաններ, մարզական սրահ, շարժանկարի սրահ, 500 տեղնոց ճաշասրահ, պիւֆէ: Դասարանները կահաւորուած են արդիական սարքաւորումներով: Խօսելով Հայաստանի ընթացիկ ուսումնական տարեշրջանի մասին, լուսաւորութեան նախարար Ս. Հախումեան յայտարարած է. «Հայաստանում սկսեցին գործել 40 նոր դպրոցներ՝ 21 հազար տեղով: Դրանք կը լինեն ժամանակակից ուսումնական կենտրոններ, որոնք երախաներին հնարաւորութիւն կը տան միջնակարգ կրթութիւն ստանալ հանգստի եւ ընդհանուր զարգացման հիանալի պայմաններում»:

×

ԵԱՎՈՐՈՎԻ «ՀԱՅԵՐ» ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ՃԱՓՈՆԵՐԷՆ

Պուլկար բանաստեղծ Պէյօ Կրաչոլով Եաւորովի երկերուն մէջ բացառիկ տեղ ունի «Հայեր» բանաստեղծութիւնը, որ բանաստեղծի հետեւանքով իրենց հայրենիքէն հեռացած եւ Պուլկարիա հաստատուած հայ գաղթականներուն նուիրուած ստեղծագործութիւն մըն է՝ պուլկարական քնարերգութեան գլուխ գործոցներէն մին: Եաւորով յիշեալ բանաստեղծութիւնը գրած է 1899ին: «Հայեր»ը առաջին անգամ լոյս տեսած է 1900ին. այնուհետեւ ունեցած է բազմաթիւ հրատարակութիւններ: 1909ին Ստեփան Հինդլեանի թարգմանութեամբ քերթուածը լոյս տեսած է Պոլսոյ «Շիրակ» գրական-քաղաքական հանդէսին մէջ: Հայերէն նոր թարգմանութեամբ մը (Թարգմանիչ՝ Յովհ. Տէր-Վէհեան) հրատարակուած է Թէոդիկի «Ամէնուն Տարեցոյց»ին մէջ 1926ին: Յետագային բանաստեղծութիւնը ունեցած է հայերէն շարք մը նոր թարգմանութիւններ՝ Հր. Հրահանի, Մ. Խաքիճեանի, Գ. Միքայէլեանի, Հ. Սահեանի, Ս. Կուրտիկեանի, եւ Միրիջանեանի կողմէ: Եաւորովի «Հայեր» բանաստեղծութիւնը թարգմանուած է աւելի քան երկու տասնեակ լեզուներու՝ ռուսերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, հունգարերէն, լեհերէն, չեխերէն եւայլն: Վերջերս Թոքիօ լոյս տեսած Եաւորովի երկերու ճափոներէն հաւաքածոյին մէջ զետեղուած է նաեւ «Հայեր» բանաստեղծութիւնը, զոր ճապոներէն թարգմանած է Իոկա Իոնտա:

×

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱԽԻՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ

Երաժիշտ Գրիգոր Հախինեան աւարտած է երգչախումբի համար իր նոր ճանթաթը, զոր գրած է Վահագն Դաւթեանի «Գինու երգը» շարքի բանաստեղծութիւններու հիման վրայ: Նոր գործին առաջին ունկնդիրները եղած են Էդգար Յովհաննիսեան, Ադամ Խուդոյեան, մոսկուացի երաժիշտ Անդրէյ Զոլոտով, որոնք շատ գնահատած են Հախինեանի նոր գործը: Խօսելով երաժշտական իր աշխատանքին մասին Գ. Հախինեան ըսած է. «Դաւթեանի բանաստեղծութիւնները կարդալիս ես անմիջապէս յղացայ դրանք երաժշտականացնելու միտքը, ընտրեցի շարքի չորս ծաւածոյ գործերը, որոնցում այգեպանը իր խօսքն է ուղղում արեգակին, հողին, ջրին ու մարդուն: Քանտատը կատարելու է առանց նուագակցութեան, սակայն երգչախմբի միջոցով ճգտել եմ հասնել օրկեստրային գոյների, նուագախմբային հնչեղութեան: Ստեղծագործութիւնը գրելիս մտածում էի, որ այն ծնւում է Հայաստանի պետական ակադեմիական երգչախմբի համար»:

×

ՎԵՐԾԱՆՈՒԱԾ ՆՈՐ ՍԵՊԱԳԻՐԸ

Դ. դարուն կառուցուած Թանահատի վանքը կը գտնուի Որոտանի աջ ափը, Սիսիանի շրջանի Արեւիս գիւղին մօտերը: Անցեալ ամառ սկսած էր այդ պատմական յուշարձանի վերանորոգութեան աշխատանքը: Սիւնասրահի արեւմտեան պատը վերականգնելու ատեն անակնկալ կերպով գտնուած է ուրարտական սեպագիր մը, արձանագրուած՝ մեծ քարի երկու երեսներուն վրայ: Քարեշէն կոթողի մէկ կողմը փորագրուած է մեծ խաչ մը, որ անընթեռնլի դարձուցած է Ուրարտուի պատմութեան այդ նոր քարէ արձանագրութեան զգալի մասը: Դժուար է վերծանել անցեալի այդ բեկորը: Ուրարտագէտ Փրոֆ. Նիկոլա Յարութիւնեան ամխներ տրամադրած է սեպագրի ուսումնասիրութեան: Համաձայն փրոֆէսէօրի, քարեղէն կոթողի երկու երեսներուն վրայ արձանագրուած է շուրջ 75 տողնոց պարբերութիւն մը: Արձանագրութիւնը, որ կը պատկանի Արգիշտի Բ. արքայի, կը խօսի Ծուլուկի (այժմ Սիսիանի շրջանի տարածութիւնը) նուաճումին մասին: Արձանագրուած է նաեւ Իրդուա քաղաքին մօտ (Ծուլուկի արքայական քաղաքը) տեղի ունեցած Արգիշտի Բ.ի յաղթական ճակատամարտի մասին: Արձանագրութիւնը կը վերջանայ անէծքի քարացած բանաձեւով՝ սեպագիրը ոչնչացնողներու կամ եղծողներու հասցէին: Սեպագիրը կ'ընդլայնէ մեր գիտութիւնը Ն. Ք. Ը. դարու վերջի կամ Զ. դարու սկզբի Ուրարտուի պատմութեան մասին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ ԳԱՀԻՐԷ

— O —

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԻՐԱՐՈՒ ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԵՆ

— O —

ՖՐԷՆՃԻԷ ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ Կ'ԸՆԷ

Սարգիսի պաշտօնի անցնելէ քանի մը օր առաջ, Ֆրէնճիէ դեռ կ'ուզէ զգացնել իր ներկայութիւնը եւ կը ձեռնարկէ կառավարական բարեփոխման ...: Արդարեւ, առջի օր, վարչապետ Քարամէի ձեռքէն առած է Պաշտպանութեան նախարարութիւնը եւ զայն յանձնած է Շամունի, որ արդէն ունէր Արտաքին եւ Ներքին նախարարութիւնները եւ ելմտական նախարարութեան գլուխն ալ բերած է ժորժ Սքաֆ, քրիստոնեայ թերթի մը հրատարակիչը: Անիկա, պարզ է, կրակին վրայ իւղ լեցնել է, նոյնիսկ քրիստոնեայ Պէշիր Ճեմայէլի կարծիքով, մինչ Քարամէ ապօրինի եւ անարժէք կը նկատէ Ֆրէնճիէի կատարած բարեփոխումը եւ կ'աւելցնէ նոյնիսկ թէ այդ առթիւ հրատարակուած հրովարտակը «կոնակէն զարնուած հարուած մըն է», մանաւանդ երբ Դամասկոսի եւ Գահիրէի մէջ, խօսակցութիւններ կան միջին ճամբայ մը գտնելու համար: Ընդհանուր ձեւով կը թուի թէ Սատաթ կոչուած է Ասատի տեղը անցնելու լիբանանեան տագնապին մէջ դեր խաղալու տեսակէտէն եւ ասիկա, շատ հաւանաբար, Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան օրհնութեամբ եւ թելադրութեամբ: Նման կարգադրութիւն մը կրնայ ծառայել նաեւ Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ մերձեցման:

Սեւ կէտ մը կը մնայ սակայն քանի Շթօրայի նախատեսուած հանդիպումը Պաղեստինցիներու, Սուրիոյ եւ քրիստոնեայ Լիբանանցիներու ղեկավարներուն միջեւ տեղի չունեցաւ եւ կը թուի թէ ձգձգողը քրիստոնեայ կողմն է: Ֆալանժիստ պարագլուխ՝ Բագրատունի ըսած է թէ լուր չունի նման ժողովէ մը եւ ինք ալ Դամասկոս գացած է: Բագրատունի քրիստոնեայ Լիբանանցիներու եւ Դամասկոսի զինակցութեան «ճարտարապետ»ը կը նկատուի:

Իրաց այս կացութեան մէջ, կռիւները որոշ չափով մեղմացած են թէեւ դեռ բուռն կռիւներ կան Շիա, Այն էլ-Ռումանէ:

Քանի մը տողով

ՎԱՏԻԿԱՆ ճշդեց թէ Լըֆեվր եպիսկոպոսը մեղայագիր չէր գրած Պապին ներկայանալէ առաջ: Գալով ֆրանսացի աւանդապաշտ կրօնաւորին, մամուլի ասուլիս մը տուաւ Էքոնի (Զուիցերիա) իր զբրեվանքին մէջ եւ յայտնեց թէ Պօլս Զ.ի հետ իր տեսակցութիւնը պարզ խօսակցութիւն մըն էր եւ ոչ թէ հաշտութիւն: Ցոյց ունի սակայն թէ Պապին տուած իր լուսաբանութիւնները եւ կատարած ճշդումները կը ծառայեն եւ Հռոմ աւելի ճկուն որոշումներ կուտայ հանդէպ այն կաթողիկէներուն որ «հին գլուխ» կ'ուզեն մնալ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախարարապետը ճաշի հրաւիրած էր Սէն Շամոնի քաղաքապետ, նախկին վարչապետ եւ մանաւանդ նախկին ելմտական (բազմիցս) նախարար՝ Անթուան Փինէ: Ֆրանսայի ժողովուրդին անվերապահ վստահութիւնը վայելող այս ելմտագէտը, որ միայն նախնական ուսման վկայական մը ունի, այսօր 85 տարեկան է, բայց ոչինչ կորսնցուցած է իր իմացական կարողութեններէն ու տրամաբանութենէն: Բաւեց որ Մաթինեոն ճաշէ, որպէսզի նոյն ժամուն Փարիզի սակարանին մէջ ֆրանսական արժեթուղթերը բարձրանան:

ՖՐԻՈՒԼ Իտալիոյ անիծուած գիւղը դարձած է Մայիսէն ի վեր երբ առաջին երկրաշարժէ մը հազար հոգի մեռան եւ հազարաւորներ ալ վրաններու տակ կ'ապրին անկէ ի վեր սպասելով որ տուները վերաշինուին: Բայց վերջին օրերս, գրեթէ ամէն օր, ցնցումներ կան կրկին եւ Չորեքշաբթի օր ութ մեռեալ կար եւ շուրջ վաթսուն վիրաւոր: Ժողովուրդը արդար խուճապի մատնուած է եւ կը փախի: Այս անգամ ալ փլած է ինչ որ մնացած էր կամ վերաշինուած: Ցնցումը զգալի եղած է նաեւ Վենետիկ, ուր չէնքերը շարժած են: Պոլցանոյի մէջ, քանի մը վայրկեանէն հարիւր հազար հոգի փողոց իջած է գիշերանոցով, մինչ Ուտինէի մէջ ձեղունը փլած է քնացող ծերակուտականի մը վրայ, որ հրաշքով ազատած է:

ՓԱՐԻԶԻ ամերիկեան հիւանդանոցը իր մահկանացուն կնքած է Եուկոսլավիոյ արքայական նախկին խնամակալը՝ իշխան Փօլ, 83 տարեկան:

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ»ի հարցումին պատասխանելով, համայնավար կուսակցութեան քաղաքական բիւրոյի մէկ անդամը «ցաւ» յայտնած է որ Չինաստան մերժած ըլլայ իրենց ցաւակցութիւնները:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գործազրկութիւնը աւելցած է Օգոստոսին եւ Սեպտեմբերին թիւը մէկ միլիոնի կը հասնի:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ բացը որ երեք միլիառ է 1976ի համար, տասը միլիառի պիտի հասնի 1977ին: Ճար կը փնտռուի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ պատանեկան յանցապարտութիւնը 145 առ հարիւր աւելցած է 1964էն ի վեր եւ 22 առ հարիւր չափահասներու մօտ:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ Փոփ երաժշտութիւնը ամբաստանութեան տակ առնուած է եւ չորս երիտասարդ արուեստագէտներ պիտի դատուին «Խուլիկանութեան» յանցանքով: Միւս կողմէ կառավարութեան մէջ պաշտօնազրկումներ եղած են, որոնց կարգին երկու փոխ-վարչապետ եւ հողագործութեան նախարարը, իբրեւ անընդունակ իրենց գործը տանելու: Բերքը շատ գէշ է այս տարի:

ԼՈՆՏՈՆ – ՊՈԼԻՍ ՕԴԱՆԱՒԻՆ ՄԷՋ

ՈՒՐԻՇ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐ ԱԼ

Մեր երէկուան թիւով հաղորդած էինք թէ երկու Հայուհիներ, մայր ու աղջիկ կը գտնուէին Լոնտոն – Պոլիս անգլիական արկածեալ օդանաւին մէջ: Կը պարզուի, դժբախտաբար, որ ուրիշ հայ զոհեր ալ կային.— Վարուժան Պոյաճօղլու եւ Օ. Եօզէր, 22 տարեկան (Թոռը Արմենուհի Եօզէրի):

ԱԶԳԱՅԻՆ-ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻ ՏԱՐԵԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Ստեփան Կուրտիկեանի այս գրախօսականը կ'արտատպենք «Սովետական գրականութիւն» ամսաթերթի Օգոստոսի թիւէն, փոքր յապաւումներով·

Հայաստանի գիտութիւնների ակադեմիայի պատմութեան ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ լոյս է տեսել ակադեմիկոս Ծատուր Աղայեանի «Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարի պատմութիւնից» ստուարածաւալ մենագրութիւնը: Տպագրուած եւ անտիպ վաւերագրերի, դիւանագիտական փաստաթղթերի համակողմանի օգտագործումով հեղինակը մեկնաբանում է անցեալ դարի 70ական թուականներից մինչեւ Հայաստանի ազատագրումը հայ ժողովրդի քաջարի զաւակների կէսդարեայ պայքարը Թուրք ռազմա – աւատատիրական արիւնոտ բռնակալութեան դէմ՝ ֆիզիքական գոյութիւնը պահպանելու տարրական իրաւունք նուաճելու համար :

Գիտական շրջանառութեան մէջ դնելով պատմական հարուստ նիւթ, իրադարձութիւնների մասնակիցների վկայութիւններ, աշխատութեան հեղինակը լայն համայնապատկերով բացայայտում է արեւմտահայութեան սոցիալ – քաղաքական ծանր վիճակը, կեանքի եւ ինչքի անապահովութիւնը, լիակատար իրաւազրկութիւնը եւ գիւղացիութեան անհաւասար պայքարը օսմանեան բռնակալ ռեժիմի արիւնարբու գործակատար համիտեանների դէմ :

Նախ եւ առաջ պէտք է նշել, որ գործը դժուարացնում էր կարեւոր մի հանգամանք. մեր պատմաբաններից ոմանք, աւելի ճիշդ՝ քաղաքական որոշ գործիչներ, գիտականօրէն խորամուխ չլինելով ժամանակաշրջանի արեւմտահայ իրականութեան ու դրանից բխող ազգային–ազատագրական շարժման առանձնայատկութիւնների ողջ էութեան մէջ, պատմական կոնկրետ երեւոյթները պատճառաբանուած մեկնաբանելու փոխարէն, դոգմատիկ մօտեցնում էին ունենում: Նրանք հաշուի չէին առնում օսմանեան մոլեգնող բռնակալութեան իւրայատկութիւնները, երբ երկիրը գտնւում էր «ֆէոդալիզմի ամենաստոր ու բարբարոսական աստիճանում», եւ ազատագրական շարժումները համարում էին եւրոպական դիւանագիտութեան ու հայ ազգային կուսակցութիւնների կողմից արհեստականօրէն հրահրուած, ըստ էութեան, վնասակար շարժումներ ու դրանք հակադրելով սոցիալ – դասակարգային պայքարին, սխալ էին համարում ազգային – ազատագրական պայքարը, գիւղացիական հայդուկային շարժումները: Նրանք գտնում էին, որ միայն դասակարգային պայքարի միջոցով հնարաւոր է հասնել ազգային ազատագրութեան, անկախ պետականութեան նուաճման: Այսպէս, անտեսւում էր Մարքսի այն էական դրոյթը, թէ «քանի դեռ կենսունակ ժողովուրդը կաշկանդուած է օտարերկրեայ զաւթիչի կողմից, նա ըստ անհրաժեշտութեան իր բոլոր ուժերը, իր բոլոր ձգտումները, իր ամբողջ եռանդն ուղղում է արտաքին թշնամու դէմ եւ, այսպիսով, քանի դեռ նրա ներքին կեանքը մնում է շլատուած, նա ի վիճակի չէ պայքարելու սոցիալական ազատագրման համար» :

Հարկաւոր էր գիտականօրէն բացասել ու մեկնաբանել որոշ դոգմատիկների հակամարքսիստական տեսակէտները եւ ապացուցել որ ազգային – ազատագրական այդ շարժումները ոչ թէ հակադրւում, այլ խթանում էին սոցիալ – դասակարգային պայքարը, միաժամանակ ճակատ ստեղծում նրա հետ՝ մարդկային կեցութեան տարրական իրաւունքների նուաճման համար, որ այդ շարժումները մեր դարաշրջանում դառնում էին դեմոկրատական, հակաիմպերիալիստական՝ զարգացման հեռապատկերում ունենալով բուրժուական հասարակարգի տապալումն ու սոցիալիստական կարգերի հաստատումը :

Այստեղ պէտք է նշել որ տնտեսական ու քաղաքական յարատեւ ճգնաժամի պայմաններում իր բռնակալական գոյութիւնը պահպանող Թուրքիայի ռազմա – աւատատիրական կարգերում Արեւմտեան Հայաստանում բացառիկ չափերի էին հասել ազգային ճնշումը, կամայականութիւնները, հարկային «օրինական» ու աւազակային կողոպուտները, արիւնոտ դատաստանները, խաղաղ աշխատանքով զբաղուած Հայութեան զանգուածային ջարդերը: Մղձաւանջային նման իրականութեան մէջ լիովին հասկանալի էին դառնում ժողովրդային յուզումները, ընդվզումները: Ուստի, շատ բնական էր ազգային – ազատագրական շարժումների ծնունդը ոչ միայն Արեւմտեան Հայաստանում, այլեւ Թուրք զաւթիչների բռնագրաւած բոլոր երկրամասերում :

Եւ ահա ծնունդ առաւ «Հայկական Հարցը »: Բայց դժբախտ էր հայ ժողովուրդը, որովհետեւ «Հայկական Հարցը» աշխարհի հզօրների համար իրականում հանդիսացաւ ոչ թէ օսմանեան արիւնոտ լծից հայ ժողովրդի ազատագրման հարց, այլ իմպերիալիստական խարդաւանքների, դիւանագիտական կեղտոտ շահատակութիւնների ասպարէզ : Մեծ պետութիւնները, սպեկուլատիվ շրջանառութեան մէջ դնելով «Հայկական Հարցը », ձգտում էին հողային եւ կոնցեսիոն զիջումներ կորզել Թուրքիայից (օրինակ, Անգլիան ստացաւ Կիպրոսը, Ֆրանսիան՝ կոնցեսիաներ :

Այսպէս, իմպերիալիստական շուկայում աճուրդի հանուեց Հայութեան ահաւոր ողբերգութիւնը :

Մեծ տէրութիւնների՝ Անգլիայի, Ֆրանսիայի, Աւստրիայի, Գերմանիայի եւ Ռուսաստանի գաղութատիրական շահերի ընդհարումը տեղի էր ունենում ի վնաս հայ ազգային – ազատագրական շարժման : Սակայն տիրող ծանր պայմանների օրինաչափ արտայայտութիւնը եղող այդ շարժումը ոչ միայն կանգ չէր առնում, չէր խեղդւում բռնակալութեան հեղած արեան ծովի մէջ, այլեւ աւելի ու աւելի էր, բորբոքւում՝ ծնունդ տալով հայ ազգային ազատատենչ կուսակցութիւնների : Դա պէտք է նշանաւորէր հայ ժողովրդի ազատագրական շարժման մի նոր փուլը: Ազգային այդ կուսակցութիւնները գիւղացիական տարերային ընդվզումները պէտք է դնէին կազմակերպուած հունի մէջ, խթանէին ազգային զարթօնքը, լուսաւորչական աշխատանք տանէին իրաւազուրկ, չքաւորութեան ու խաւարի դատապարտուած ժողովրդի մէջ, նրան զինէին ինքնապաշտպանութեան համար :

Որպէս կարեւոր նշանակութիւն ունեցող երեւոյթ, պէտք է յիշատակել, որ ոչ միայն Րաֆֆու ազատատենչ պայթիւնով լիցքաւորուած վէպերը, Ջէյթունի հերոսամարտերը, այլեւ պալքանեան ժողովուրդների մղած ազգային – ազատագրական պայքարը ուղենշող ազդեցութիւն էին գործում հայ յեղափոխական շարժումների վրայ :

Յատկապէս նշանակալից էր Թուրքական դարաւոր լծից ազատագրուելու համար բուլղար յեղափոխականների ծաւալած մարտերի ազդեցութիւնը Արեւմտեան Հայաստանում : Այդ ազդեցութիւնը ակնյայտօրէն ուժեղացաւ, երբ օսմանեան բռնակալները Պուլկարիայում յեղափոխական շարժումները ճնշելու համար Արեւմտեան Հայաստան էին աքսորում պուլկար յեղափոխականներին : 1867ին առաջին խումբը շղթայակապ հասաւ Տիգրանակերտ :

Այս թուականներին գազազած փաշաները շուրջ քառասուն հազար պուլկար յեղափոխականների են աքսորել հայկական նահանգները, յատկապէս Տիգրանակերտի նահանգը, որոնց եղբայրական օգնութիւն են ցոյց տուել Թուրքական նոյն լծի տակ տառապող Հայերը եւ քաղաքական – գաղափարական սերտ կապեր հաստատել նրանց հետ :

Կարծում ենք, մենագրութիւնը կը շահէր յեղափոխական փորձի, փոխազդեցութիւնների ու փոխօգնութեան հարցերը համակողմանի քննարկման նիւթ դարձնելուց :

Այս առիթով մենք ուզում ենք կանգ առնել մի հանգամանքի վրայ: Պուլկարական ազգային – ազատագրական շարժման մէջ թոյլ են տրուել սխալներ, եղել են տարբեր հոսանքներ: Յեղափոխական կոմիտէի հիմնադիր, մեծ հայդուկապետ Վասիլ Լեւսկու գործելակերպին հակադրուել է մի ուրիշ ականաւոր յեղափոխական՝ Քարավելովը, որոշ տարակարծութիւններ է ունեցել 1876ի ապստամբութեան ղեկավարներից մէկը՝ Գէորգի Բենկովսկին : Բայց ազատագրական շարժման մէջ նրանց կատարած դերը պուլկար պատմաբանները բոլորովին չեն թերագնահատել, երբեք չեն անտեսել :

Ինչպէս յայտնի է, օսմանեան բռնակալները պուլկարական յեղափոխութիւնը խեղդեցին արեան մէջ, աւերակների վերածեցին բնակավայրերը : Սակայն թոյլ տրուած սխալների համար ոչ ոք չփնովեց ապստամբական շարժման ղեկավարներին, ոչ ոք չասաց թէ «չպէտք էր զէնք վերցնել» : Որովհետեւ թոյլ տրուած քաղաքական – տակտիկական սխալները Պուլկարների համար սուրբ նպատակի ճանապարհին իրենց կեանքը զոհաբերող մարդկանց սխալներ էին: Մինչդեռ մեզանում, փոխանակ բացայայտելու ժամանակաշրջանի բարդութիւնները, կողմնորոշման ու գործելակերպի դժուարութիւնները, քաղաքական անկայուն վիճակը, մեծ տէրութիւնների հակասութիւնների բարդ հանգոյցը, փոխանակ մեկնաբանելու կեանքի թոհուբոհում գործող անձնազոհ հայդուկների համար ստեղծուած ծանր պայմանները, նրանց թերութիւններն ու թուլութիւնները ոմանք համարում էին դաւաճանութիւն: Այդ ծանր, չպատճառաբանուած պիտակի փոխարէն ամէն մի պատմական երեւոյթ, ամէն մի իրադարձութիւն, անշուշտ, հարկաւոր էր մեկնաբանել իր առաջացման առարկայական ու ենթակայական կողմերի հանրագումարով, հարկաւոր էր լրջօրէն բացայայտել ու գիտականօրէն մեկնաբանել ազգային - քաղաքական նորածին կազմակերպութիւնների տակտիկական սխալները, գաղափարական դիրքորոշման հակասականութիւնն ու անկայունութիւնը, ազգային կուսակցութիւնների միջեւ ազգային-ազատագրական պայքարում համագործակցութեան բացակայութիւնը եւ երբեմն էլ որոշ ղեկավարների միջեւ գոյութիւն ունեցող մանրախնդիր յարաբերութիւնները, որոնց հետեւանքով եւ կազմակերպչօրէն, եւ քաղաքականօրէն տուժում էր ազատագրական շարժումը :

Պատմական ժամանակաշրջանի բարդութիւնները վերլուծելիս եւ հայդուկային շարժումն ու շարժման ղեկավար քաղաքական կուսակցութիւնների գործունէութիւնը գնահատելիս մենք պէտք է

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՕՐՀՆԵԱԼ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԸ

— Տէր, պատասխանեց Գաբրիէլ, ամէն անգամ որ կը շրջէի հայ ժողովրդին մէջ հոգի ժողվելու պաշտօնովս, միշտ ականջիս կը զարնէր «Գարակէօզեան, բարերար, օրհնեալ գերդաստան» բացատրութիւնները իրարու ձուլուած: Տաճարներուդ մէջ այդ անունները կը փառաբանուէին, պատրիարքական կոնդակներով· արդար մարդիկ կարծելով հոգինին ե՛ս առի:

×

— Հասկցայ, ըսաւ Հայրը, քենէ առաջ պատասխանատուութիւնը Պատրիարքներուն վրայ կը ծանրանայ· առանց անոնց հաւանութեանը ո՛չ եկեղեցիներս կը պղծուին խաբերայութեամբ, ո՛չ ժողովուրդը ստութիւններու զոհ կ'երթայ: Որո՞նք էին Պատրիարքները:

Ռափայէլ, տետրակներէն ստուգելով,

— Առաջին կտակարար Կարապետ Գարակէօզեան, ժամանակին Պատրիարքն ալ Ներսէս Վարժապետեան:

— Ներսէսը մեծատուններուն քիչ մը շատ երես կուտար, ըսաւ Հայրը· ասոնց ալ աչք գոցած ըլլալու է: Բայց ուրիշ աղէկ բաներ ալ ըրած է, անոնք դէմը կ'առնեն: Կանչելու պէտք չկայ, Ետեւէն եկո՞ղը:

— Յաջորդ կտակարարը Տիգրան, Պատրիարք Մատթէոս:

— Կանչէ՛:

— Մատթէո՛ս Պատրիարք Իզմիրլեան:

Հանդարտ հանդարտ գլուխը գերեզմանէն հանելով Իզմիրլեան կը յառաջանայ ծանրաքայլ· հրեշտակները պատկառանք կը զգան· Հայրն ալ ինքզինքը կը ժողուէ: Պատրիարքը յարգանքով կը բարեւէ Հայրը, Որդին, Հոգին, եւ կը կայնի:

— Մատթէոս, կը հարցնէ Հայրը, Գարակէօզեանները քու պատրիարքութեանդ օրովն ալ խաբերայ կտակ մը ըրած են: Ի՞նչպէս օրհնեցիր զանոնք, եւ ազգին բարերարները հռչակեցիր:

—Խառն ժողովին որոշումն ա՛յս էր, կը պատասխանէ Իզմիրլեան խստօրէն:

— Որդիիս փոխանորդը դո՞ւն էիր թէ Խառն ժողովը:

—Ե՛ս Սահմանադրութիւնը միայն կը ճանչնամ:

Հրեշտակները տեսնելով այս դիմադարձութիւնը կը փսփսան· «Գնա՛ց, գնա՛ց, դժոխք գնա՛ց»:

— Խղճիդ համար ինծի պատասխանատու ես:

— Ո՛չ· ես Սահմանադրութեան վրայ երդում ըրած եմ· պատրիարքական պաշտօնիս համար միայն Ազգային Ժողովին պատասխանատու եմ, իսկ հաւատքի խնդիրներուն մէջ ալ Հոգւոյն Սրբոյ· իրաւասութեան սահմանները ճշտած եմ:

— Ինծի նայէ, եղբայր· ըսաւ Հոգին Սուրբ գիս մէջ մի խառներ· քու պատրիարքական ընտրութեանդ ես չեմ խառնուած· ես աղաւնի եմ, անուշ դէմքերը կը սիրեմ, քեզի պէս խստադէմ մարդը ինծի դուր չի գար: Ո՛չ առաքեալներուն, ո՛չ կաթողիկոսներուն, ո՛չ պապերուն մէջ նմանդ տեսայ:

Որդին Հօրը ծռելով կ'ըսէ·

—Հա՛յր, եթէ կը հաճիս կարճ կապէ այս մարդուն հետ· փորձանք բան է· Համիտը չկրցաւ հետը գլուխ ելլել, մե՞նք պիտի ելլենք:

—Ես սանկ մարդը կը սիրեմ, ըսաւ Հայր Աստուած, ժպտելով: Ասանկ համարձակ մարդիկը շիտակ կ'ըլլան· եթէ բոլոր կրօնաւորները ասոր նմանէին, աշխարհը. այսպէս շուտ չէր վերջացներ· դժոխքի ալ պէտք չէր մնար:

— Ի՞նչ, կը հարցնէ Հոգին գունաթափ, միտքդ ասիկա արքայութի՞ւն ղրկել է:

— Հապա ի՞նչ պիտի ընէք:

—Գթութիւն, Հայր, ան տեղի խեղճերուն· երանութիւններուն քթերնուն բերներնուն պիտի գայ· սուրբեր կան, սրբուհիներ կան, քիչ մը անմեղ սիրաբանութիւններ պիտի ընեն, աս թող պիտի չտայ:

— Ան ատեն, դժո՞խք ղրկեմ, կը հարցնէ Հայրը կատակի շեշտով:

— Ատ ալ չ'ըլլար, վրայ կը բերէ Որդին· ան տեղի թշուառները իրենց պատուհասը արդէն չափազանցօրէն ունին· աս ալ վրանին մի՛ ղրկեր:

— Կ'երեւի թէ, ըսաւ Հայրը մելամաղձօրէն· շիտակ մարդուն եթէ անդին աշխարհքը տեղ չի կար, ասդին ալ տեղ պիտի չգտնուի: Ինչ եւ է, ընելիքս գիտեմ· Սերոբէ եւ Քերոբէ՛, առէք Իզմիրլեան ծառաս եւ շիտակ արքայութիւն տարէք, առանձնոց մը դրէք, Իսկիտարի երկինքին մօտ, կարօտը առնէ· իրեն ալ ընկեր տուէք Արծրունի Գրիգորը, ան ալ Մատթէոս Պատրիարքի աշխարհականն էր· թող իրարու հետ նստին ելլեն:

Ա. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(Շար. – 4)

...ունենանք Ստեփան Շահումեանի ... մատծելակերպն ու գնահատա– ... թէ՝ «Դուք (իմա Դաշնակցա – ...ներ եւ Հնչակեաններ) ունէք բարի ...ութիւններ, բայց ձեր գործերը, ձեր ...ը կործանարար են հայ ժողո– ...ի համար»: Ապա՝ «Ի հարկէ, Դաշ– ...ութիւնը մեղաւոր չէ, որ հայ ժո – ...րդի պատմական վիճակը այդքան ա – ...րոյն է, ոչ մի պարտիա չի կարող ...ը դրախտ դարձնել: Բայց պար – ...ները ստեղծւում են հենց նրա հա – ...ր, որ ըստ կարելոյն լաւացնեն ժո – ...րդի դրութիւնը, որ խելացի կերպով ...ն մասսաներին ու տանեն նը– ...ց ազատութեան ճանապարհով» (Եր– ...ր, հ. 2, էջ 407 – 408, ընդգծումը հե– ...ինն է: 1916, Դեկտեմբեր):

...կս է պատմական ճշմարտութիւնը եւ ... տեսանկիւնից է, որ քննարկման ա – ...կայ պէտք է դառնայ հայ – ազգա – ... - ազատագրական շարժման մէջ հա– ...ական – քաղաքական հոսանքների ...ւսակցութիւնների դերը:

...ս էական հարցին անդրադառնալով ... առաջարկում, ակադեմիկոս Ծ. ...եանը, մարքսիստական պատմագի – ...թեան յստակ ու կայուն սկզբունքնե– ... ելնելով, գրում է. «Գրականութեան ... յաճախ կարելի է նկատել հայ ազա– ...ական շարժման պատմական այս ... այն երեւոյթը, առանձին գործիչ – ... յետին թուով դատապարտելու մի– ...: Պէտք է նշել, որ պատմական գի– ...թեան հիմնական խնդիրը երեւոյթնե– ... պատճառաբանուած մեկնաբանումն ... պատմական զարգացման պրոցեսի օ– ...ինաչափութիւնների բացայայտումը, ...նից բխող եզրակացութիւններ անելն ... պատմութեան դասերի հաշուառումը: ... է հիմնական խնդիրը, որով մենք ...ղնորդուել ենք ներկայ ուսումնասի– ...թիւնը շարադրելիս: Յետին թուով ...դատապարտելը, ինչ խօսք, թոյլ դիմա – ...ութեան ուղի է, պատմական երե – ...թները պատճառաբանուած բացատրե– ... խուսափելու փորձ»:

...նտ լաւ է ասուած: Սակայն, ցաւօք, ...ղելի հեղինակը երբեմն վրիպում է իր ... նչած պատմագիտական սկզբունքից՝ ...րողանալով լիովին ձերբազատուել ... ազգային կուսակցութիւնների եւ ...ռանձին գործիչների գործունէութեան ...ին տրուած ղոգմատիկ, վերացական, ...պատճառաբանուած բնորոշումներից: ...ր կարծիքով, գիտականութիւնից զուրկ ... Դաշնակցութիւն կուսակցութեան գո – ...ման օրից՝ 90ական թուականներից ...նչեւ մեր օրերը նրա գործունէութիւնը ...իագիծ ներկայացնելը, միագիծ գնա – ...ելը, ազգային – ազատագրական ...րժման նրա բոլոր ղեկավարներին մի ...անդարտ, անփոփոխ բնութագիր տա– ... հրաժարուելով երեւոյթներին ու ...րդկանց գործունէութեանը պատմա – ...ն մօտեցում ցոյց տալու մարքս – լե– ...նեան միակ ճիշդ մեթոդից:

Նման չպատճառաբանուած բնորոշումներ են տրւում նաեւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան գործունէութեանն ու առանձին գործիչներին՝ կրկին անտեսելով պատմական մօտեցումը:

ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

(Շար. – 1)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՕՐԸ

ՄԱԿի օրացոյցին մէջ Սեպտեմբեր 8ը «Գրագիտութեան համաշխարհային օր» հռչակուած է: Ասիկա ամէն տարի առիթ կը ստեղծէ յիշեցնելու մարդոց, թէ պէտք է պայքարիլ մարդկութեան գլխաւոր պատուհասներէն մէկը նկատուող անգրագիտութեան դէմ: Տասը տարի առաջ էր, որ այդ օրը հաստատուեցաւ եւ, ներկայիս, գրել – կարդալ չգիտցող չափահասներու թիւը աշխարհի մէջ ութ հարիւր միլիոնէ աւելի է:

1965ին, Թեհրան ժամանած այլազան ու բազմազան երկիրներու կրթական նախարարները անգրագիտութիւնը ի սպառ վերցնելու կոչ ուղղեցին բոլորին՝ թէ ճարտարարուեստականացած, թէ՛ թերաճ երկիրներուն: Այդ օրերուն, ՄԱԿի նախաձեռնութեամբ գումարուած ժողովին մասնակիցները այն պատրանքն ունեցան, թէ կարելի էր անգրագիտութիւնը անհետացնել աշխարհի երեսէն «մէկ սերունդի մը ընթացքին», անշուշտ, եթէ անհրաժեշտ միջոցներն ի գործ դրուէին: Չէ՞ որ Քուպայի օրինակը իրենց աչքին առջեւ էր. 1961ին, մէկ տարուան մէջ, անգրագէտներու տոկոսը 23էն 4ի իջած էր կղզիին մէջ:

Այսօր, նման պատրանքներով օրօրուողներ չկան, քանի չոր իրականութիւնը մէջտեղն է: Արդարեւ, անցնող տարիները ցոյց տուին, թէ բնակչութեան յարաճուն աճին եւ գրագիտութեան տարածման ճիգին միջեւ գոյութիւն ունեցող մրցավազքին մէջ առաջինն է, որ յաղթանակը կ'ապահովէ: Այսպէս, 1960–1970ի տասնամեակին, եթէ անգրագէտ չափահասներու տոկոսը 44էն 34ի իջած է, միւս կողմէն ասոնց թիւը աւելցած է 60 միլիոն: Քսանեւհինգ թերաճ երկիրներու մէջ, ուր անձ՛ գլուխ տարեկան եկամուտը հարիւր տոլարէն նուազ է, բնակչութեան ութսուն տոկոսը ոչ գրել եւ ոչ ալ կարդալ գիտէ: Եւ, ըստ նախատեսութեան, 1985ին, դպրոցի տարիք ունեցող երախաներուն հազիւ 30 տոկոսը (նոյնիսկ անկէ պակաս) հնարաւորութիւն պիտի ունենայ դպրոց յաճախելու:

Այլ կէտի մը մէջ ալ յուսախաբութիւններ արձանագրուած են:

1965ին, Իւնեսքոյի հովանաւորութեամբ եւ ՄԱԿի զարգացման ծրագրի Մարմնին գործակցութեամբ «փորձի համաշխարհային ծրագիր» մը հրապարակ դրուեցաւ: Այս ծրագիրը, որ գործադրութեան փուլի մէջ մտաւ օրինակ ծառայելու սահմանուած 12 երկիրներուն մէջ, մեծ մասամբ ափրիկեան, ցոյց պիտի տար այսպէս կոչուած «գործնական գրագիտութեան» ծրագիրին դրական երեսը: Ասոր հիմնական առաջադրութիւնն էր՝ գրել – կարդալու ուսուցումը համակարգել գիւղատնտեսութեան կամ ճարտարարուեստի մասնագիտական պատրաստութեան հետ: Այս ճամբով գրագիտութիւնը պիտի նպաստէր տնտեսութեան զարգացման:

Արդ, արդիւնքները համեստ են: Ճիշդ է, որ աշխարհի մէջ հազարաւորներ մասնակցեցան եւ մեծ թիւով դասախարակներ ու վարչական աշխատանք վարողներ պատրաստուեցան, ինչպէս նաեւ պատկառելի քանակութեամբ դասագիրքեր ու դպրոցական պիտոյքներ տրամադրուեցան խնդրոյ առարկայ երկիրներուն, սակայն, կրթական մակարդակը՝ արդիւնքի տեսակէտով, յարաբերաբար թոյլ եղաւ: Մանաւանդ ակնկալուած նպատակը չբերաւ տնտեսութեան զարգացման:

Իւնեսքոյի տեղեկագիրը ոչ միայն այս չոր իրականութեան հաստատումը կը կատարէ, այլեւ կը մատնանշէ կարգ մը պատճառները՝ բազմաթիւ դասախարակներու անընդունակութիւն, օտար մասնագէտներու բերած նպաստին սահմանափակ տարողութիւն, անկանոնութիւններ կազմակերպչական դետնի վրայ եւայլն: Նոյնիսկ աշխատանքի ուղեգիծի մը շուրջ համաձայնութիւն չեն կրցած գոյացնել Իւնեսքօն եւ ՄԱԿի Զարգացման ծրագրի Մարմինը:

Վերջին տասը տարիներու փորձը ցոյց տուաւ, թէ անգրագիտութեան դէմ տարուած պայքարին մէջ նախեւառաջ մեծ դեր կը խաղայ տուեալ երկրին «քաղաքական կամքը»– Արդարեւ, իշխանութիւններն են, որ կրնան զօրակոչի ենթարկել իրենց տրամադրութեան տակ գտնուող բոլոր ուժերը եւ անոնք են առաւելաբար, որ կրնան յամառ կերպով գործադրութեան դնել սահմանուած ծրագիրները ու այս ձեւով հետապնդել առաջադրուած նպատակին իրագործումը: Ասիկա չի նշանակեր սակայն, թէ զարգացած երկիրները պէտք է ձեռնածալ նստին այն պատրուակով, որ անգրագիտութիւնը թերաճ երկիրներու հարցն է:

Դժբախտաբար, միջազգային օժանդակութիւնը այսպէս անուանուած երրորդ աշխարհին՝ վաթսունական թուականներէն ի վեր սատիճանական անկում կ'արձանագրէ:

Հիւսիս – Հարաւ խօսակցութիւններուն մէջ պէտք չէ մոռացութեան տրուի այս հարցը եւ, ցաւալի է նկատել, որ գրագիտութեան համաշխարհային օրը՝ Սեպտեմբեր 8ը, քիչ արձագանգ գտաւ ճարտարարուեստականացած երկիրներու մէջ: Մինչդեռ այս վերջինները, ինչպէս ցոյց տուին Մ. Նահանգներ ու Անգլիա կատարուած ուսումնասիրութիւնները (*), բոլորովին ազատած չեն մարդկութեան այս մեծ պատուհասէն եւ, հետեւաբար պէտք է լրջօրէն հետաքրքրուին հարցով:

Թ. Ա. Թ.

(*) Օրինակ Պոլլոքի տեղեկագիրը ցոյց տուաւ, թէ մէկ միլիոն անգրագէտ կայ Անգլիա: Անշուշտ պէտք է նկատի ունենալ, թէ զարգացած երկիրներու մէջ անհամեմատ աւելի բարձր չափանիշեր նկատի կ'առնուին նշդելու համար անգրագիտութեան տարողութիւնը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ Օգոստոս 31ին մեռած է հանրային եւ կուսակցական գործիչ ընկեր Աւետիս Պուլուղեան: Ողբացեալը երկար տարիներ աշխատակցած է Ալիքին, որուն մէջ լոյս տեսած են իր յօդուածները, որոնք կ'արտայայտէին իր մտածումները ազգային եւ հանրային զանազան հարցերու մասին: Սեպտ. 3ին կատարուած է ընկեր Ա. Պուլուղեանի յուղարկաւորութիւնը, բազմաթիւ ընկերներու, բարեկամներու եւ համակիրներու ներկայութեամբ: Եկեղեցական արարողութենէ ետք, եկեղեցւոյ դաւիթին մէջ՝ յանուն Հ. Յ. Դ. մարմիններու եւ ընկերներու դամբանական խօսած է ընկ. Սամսոն Փուլադեան, իսկ ազգային մարմիններու կողմէ՝ ընկեր Նորայր Էլսայեան: Այնուհետեւ ողբացեալ ընկերոջ մարմինը փոխադրուած է Թեհրանի ազգային գերեզմանատունը, ուր յանուն Հ. Յ. Դ. Իրանի շրջաններու մարմիններու եւ ընկերներու դամբանական խօսած է ընկեր Ղազար Ղազարեան, որմէ ետք ողբացեալին մարմինը ամփոփուած է իր ընտանեկան դամբարանը:

ՊՈՒՏՄ ԺՊԻՏ

Վէպի մը մէջ, Ալէքսանտր Տիւմա գրած էր սա տողը —

'«Սարսափելի ցաւը որ կը պատճառէ պարապութիւնը»:

— Ալեքսանտր, իսկապէս, քանի կ'երթայ այնքան գէշ կը գրէք: Ի՞նչ կը նշանակէ: Պարապութիւնը կրնա՞յ ցաւ պատճառել:

— Երբեք գլխու ցաւ չէք ունեցած, կը պատասխանէ Տիւմա:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (181)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՄԻՍԹՐԻ ՏՆԱԿԸ

Պերճազինճին սենեկապանին հետ բաւական մը բանակցելէ յետոյ, վերջապէս ...ներս ընդունուեցաւ:

— Տիկին, վերջերս ձեր աղջիկը առեւանգուած էր, այնպէս չէ՞: Խօսք առաւ Սանտրիկօ Խմբէրիայի ներկայութեան ելլելուն պէս:

Խմբէրիա սարսռաց:

— Ինչէ՞ն գիտէք, հարցուց ան:

— Գիտնալս բաւական չէ՞, Տիկին ըսաւ Սանտրիկօ ժպտելով: Սա ալ գիտեմ թէ ձեր աղջիկը՝ Պիանքան առեւանգողը ձեռքէն եկած չարիքը պիտի ընէ ձեզի:

Պերճազինճին աչքերը կրկնակի փայլ մը տացան:

— Եւ եթէ այդ մարդը ձեռքս իյնալու ըլլայ, պիտի սպաննեմ զինքը, մրմնջեց Խմբէրիա ակռաներուն տակէն:

— այն պարագային միայն երբ իմ ձեռքէս ողջ ազատի, աւելցուց Սանտրիկօ մթին ժպիտով մը: Բայց այս խնդրին վրայ ետքը կը խօսինք, Տիկին, Ու այժմ ես եկած եմ ձեզի ըսելու թէ եթէ ուզէք, կրնամ ձեր աղջիկը ձեզի վերադարձնել:

— Դո՞ւք, բացագանչեց Խմբէրիա:

— Այո՛, Տիկին:

— Ո՞ւր է, ո՞ւր է, խօսեցէ՛ք:

— Եթէ իրարու հետ համաձայնինք, սիրով պիտի ըսեմ անոր ուր ըլլալը, Տիկին:

— Ի՞նչ խնդրի մասին, ի՞նչ համաձայնութիւն, ըսէ՛ք, խնդրեմ: Ի՛նչ որ ուզէք պատրաստ եմ ընելու...: Բայց ըսէ՛ք, ի– րա՞ւ աղջիկս տեսաք, իրա՞ւ տեսաք Պիանքաս...: Ո՛հ, Պարոն, եթէ կուրծքերնուդ տակ սիրտ մը կը կրէք, ըսէ՛ք, վտանգի մէ՞ջ է, շատ տառապեցա՞ւ...:

— Հոգ մի՛ ընէք, Տիկին, աղջիկնիդ ոչ տառապած է եւ ո՛չ ալ վտանգի մէջ, պատասխանեց աւազակը ինքն ալ յուզուած: Եւ եթէ ուզելու ըլլաք, ժամէ մը ձեր քովը պիտի ըլլայ:

— Ժամէ՞ մը, ժամէ՞ մը... ո՛հ... իրա՞ւ...:

— Պայմանաւ սակայն որ իրար հասկնանք, Տիկին:

— Բայց չէ՞ք տեսներ որ անհամբերութենէս պիտի մեռնիմ, Պարոն, գոչեց Խմբէրիա դողդղալով: Պատմեցէ՛ք, ըսէ՛ք, ի՞նչպէս գտաք աղջիկս, ի՞նչպէս...:

— Շատ պարզ պատմութիւն մըն է, Տիկին: Ծանօթներէս կին մը տեսնելու համար Վենետիկի մօտերը տուն մը գացած էի, դիպուածաւ ձեր աղջիկը հոն գտայ: Այն կինը որ ժամանակին իմ բարեկամուհիս եղած էր, պաշտօն ունէր ձեր աղջկան վրայ հսկելու. ահա այդ միջոցաւ իր անունին եւ առեւանգման մանրամասնութիւններուն տեղեկացայ: Յարմար առենին սպասեցի եւ երէկ տունէն ներս մտնելով առաջարկեցի ձեր աղջկան որ եթէ կ'ուզէ ձեր քով գալ, հետս գայ, հաւանեցաւ: Ես ալ զինքը ապահով տեղ մը տարի...:

— Հիմա Վենետի՞կ, հարցուց Խմբէրիա հեւալով:

— Ուր ըլլալը առայժմ չեմ կրնար ըսել, բայց Վենետիկէն շատ հեռու չէ:

—Ուրեմն զիս իր քովը առաջնորդեցէք:

— Բայց, Տիկին... պայմաններս...:

— Շո՛ւտ, շո՛ւտ, ըսէ՛ք, քանի՞ հազար ղուրուշ կ'ուզէք:

— Ուզածս դրամ չէ... Տիկին..:

—Հապա...:

— Երեսս լաւ նայեցէք, Տիկին, ըսաւ Սանտրիկօ ոտքի ելլելով: Մինչեւ այսօր ես աւազակի ազնիւ արուեստը ըրած եմ: Անունս Սանտրիկօ է: Վենետիկի մէջ ամէն ոք ինէ կը վախնայ: Եթէ ուզեմ, կրնամ աւազակախումբ մը կազմելով երկիրը ահ ու սարսափի, մատնել, բայց հիմա ուրիշ նպատակներ հետապնդելու վրայ եմ... մեծ ծառայութիւններ մատուցի հանրապետութեան եւ մօտ ատենէն զինուորական ընդհանուր հրամանատարութեան բանակներուն մէջ սպայի պաշտօնով պիտի վարձատրուիմ: Եթէ առիթը ներկայանալով պատերազմ մը ծագի, հաւանական է որ ես ալ ընդհանուր հրամանատար մը ըլլամ: Ես քաջ եմ, քաջ եւ զօրաւոր, պատերազմելու արուեստը լաւ գիտեմ, աւազակները միշտ կռիւի մէջ եղող պատերազմիկներ են, Տիկին: Մէկ խօսքով, ապագային ես կրնամ աչքառու ասպետ մ'ըլլալ, մեծ քաջագործութիւններու տակ փառասէր ասպետ մը, Տիկին: Վենետիկի մէջ կամ այլուր Պիանքային ինէ աւելի յարմար ամուսին մը կրնա՞ք գտնել...:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Սոնա Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Կամօրի եւ Տէր եւ Տիկին Արա Պարթեւեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց մօր եւ քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Խորէն Փափազեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Սեպտեմբեր 19, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԽՈՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին եւ իրենց տղրոջ ու հօրեղբօր՝

ԱՒԵՏԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

×

Պ. Ռոպէր — Յակոբ Իզմիրլեան, Պ. Հրանդ Մարգարեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Սեպտ. 19, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց մօր եւ քրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն ;

ԿՈՉ ԱԶԳԱՅԻՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ՏՆՕՐԷՆՆԵՐՈՒՆ

Աղքատախնամի գրասենեակը բազմաթիւ դիմումներ ունի զանազան երկիրներէ Ֆրանսա գաղթող հայրենակիցներու կողմէ: Վարչութիւնս կոչ կ'ընէ առեւտրական հաստատութեանց տնօրէններուն որ նկատի ունենան վերոյիշեալներու պարագան եւ դիմեն Աղքատախնամի գրասենեակը, 77, Ռիւ Լաֆայէթ Փարիզ 9 Հեռ. 878 – 02 – 99

Որեւէ ճիւղի պատկանող գործաւորներ եւ պաշտօնեաներ հայթայթելու համար:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի ձեռնարկը Նոյեմբեր 13ին:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդիսաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկտեմբեր 16:

×

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ:

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն գիշերային ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերաթոն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սիմոն Աւտոյեան սրտի դառն կսկիծով կ'ողբայ իր վաղեմի ուսուցիչ, հօրաքրոջ զաւկին՝

ԱՒԵՏԻՍ ՊՈՒԼՈՒՋԵԱՆԻ

մահը (Թեհրան) եւ այս տխուր առթիւ Միսաք եւ Սիմոն Աւտոյեան եղբայրներ, փոխան ծաղկեպսակի հարիւր Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. միութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Անուշ Պուլուզեանի զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն(Թեհրան) , Տէր եւ Տիկին Նշան Միհրանեանի եւ զաւակներուն, Պ.Խաչիկ Միհրանեանի (Թեհրան), Տէր եւ Տիկին Սիմոն Աւտոյեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Միսակ Աւտոյեանի, իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, ազգականին, վաստակաւոր ուսուցիչ - դաստիարակ՝ Պ. Աւետիս Պուլուզեանի մահուան առթիւ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՌՏԱՆ .— Համախարբերդցիական միութեան անդամական ժողովը, Սեպտ. 21ին, Երեքշաբթի կէսօրէ ետք, ժամը 3-ին Պիվեր, Պ. Ունանեանի տունը: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Օրակարգ՝ պատգամաւորներու զեկուցում, նամակներու ընթերցում եւ զանազան :

"ՅԱՌԱՋ" կը նուիրեն

Փիէր Ազատեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Տոքթ. Աւետիքեանի (Աւրստրիա) :

ՆՈՒԷՐ

Օր. Մարիամ Տօնիկեանի ամուսնութեան ուրախ առթիւ Պ. Գէորգ Միրոյեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճեան :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հայ մայրիկէ մը 50 ֆրանք իր թոռներուն արձակուրդէն ապահով վերադարձին ուրախ առթիւ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գերմանիայէն Պ. Յովհ. Գասպարեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր զաւակները Համբար եւ Կարապետ, ծնած 1920 – 21, 1923 1924 Սեբաստիա, քրոջ անունը՝ Պայծառ, հօր անունը՝ Պետրոս, մօր՝ Մարթա: Տեղեկացնել.—

Mr. K. BALIAN
95, rue Edouard-Vaillant
Bt. A
91200 Athis-Mons
FRANCE

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 27ին, ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 10էն 22 :

Փակ է Կիրակի եւ տօնական օրերը:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ
Կապոյտ խաչի Շրջ. Վարչութեան

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 1ին Ուրբաթ , ժամը 19էն 21:

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան :

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ իրիկունները 7–9 Լիսէ Քոնտորսէ:

COURS DE LANGUE ARMENIENNE
AU LYCEE CONDORCET

Les cours débutent le 1er Octobre, sous la direction du Prof. G. MEHIAN.

Pour les inscriptions s'adresser au lycée les vendredis de 19 à 21 heures.

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի
ԱԼԵՔ-ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿ. ԿԵԴՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

118 ՔՈՒՐՍԷԼ ՓՈՂՈՑ, 17ՐԴ ԹԱՂ

Հայերէն լեզուի, գծագրութեան, Պարի, երաժշտութեան եւ լուսանկարչութեան

Ընտելացման ժամեր՝ 6էն 10ը եւ 11էն 14 տարեկան մանուկներու եւ պատանիներու համար:

Ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14էն 19ը Հոկտեմբեր 6էն սկսեալ

MERCREDIS EDUCATIFS ET RECREATIFS

organisés par

l'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

de 14 h. à 19 h., à partir du 6 Octobre 1976
pour les enfants de 6 à 10 et 11 à 14 ans
Arménien, dessin, danse, musique, photo...

Inscription : 118, rue de Courcelles Paris 17e
tél. 924 86 71 et 227 12 26

Le Comité des Dames

Գեղարուեստական փառատօն
կազմակերպուած
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԿՈՂՄԷ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ
THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
PARIS

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Odyssée d'un enfant arménien

par KHOREN MARGOSSIAN
Ed. La Pensée Universelle
Prix 26 F. 50
En vente dans toutes les librairies, ainsi qu'à la Librairie Samuelian
51, Rue Mr. le Prince, Paris 6e
et Palouyan, 9 Rue de Trévise, 75009 Paris

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի 90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով

ԵՒ

JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը:

ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային:

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

SUPER THOMLAC
PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES
POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS
DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS
Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU
Parking: 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
18-19
SAMEDI-DIMANCHE
18-19 SEPTEMBRE
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·686 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52 ANNÉE — N° 13.686

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱՐԱՏԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՐԱՐԱ

Յաղթապանծ ճակատամարտի 58րդ տարեդարձին առթիւ

Բախտաւոր տարի մը եղաւ 1918ը Հայոց ազատագրական շարժումներու տարեգրութեանց մէջ:

Մայիսի վերջին տասնօրեակին Արարատեան դաշտին մէջ մղուած օրհասական կռիւներուն նպատակն էր ցեղասպան ազգի բանակները հեռացնել հայրենիքի սահմաններէն եւ ապահովել Հայաստանի անկախ հանրապետութեան հռչակումը:

Չորս ամիս ետք, 1918 Սեպտեմբերի վերջին տասնօրեակին, Պաղեստինի ճակատին վրայ շղթայազերծուած ընդհանուր յարձակողականին մէջ, Արեւելեան Լեգէոնի հայկական զօրագունդերուն յաղթապանծ գրոհը Արարայի ամրակուռ բարձունքին վրայ՝ նպատակ ունէր նուաճել Կիլիկեան եւ Հայկական Ազգային Օճախ մը հիմնել պատմական այն հողերուն վրայ, ուր ամբողջ երեք դար (1080էն 1375) յաջորդաբար եւ հպարտօրէն ծածանած էին Ռուբինեանց, Հեթումեանց ու Լուսինեաններու հայ ազգային դրօշները:

Արարատի կռիւները իրենց պսակումն ունեցան Մայիս 28ին Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումով: Այսօր Սարդարապատի փառաշուք կոթողը բուն [illegible]կ էր պատմական հողին վրայ՝ կը խորհրդանշէ այդ փառապանծ թուականը, հայրենիքի նոր սերունդը հաղորդակից դարձնելով հայ ազգի յաւէտ յիշատակելի յաղթական մեծ ճակատամարտներուն՝ Արարատի շուքին տակ, յանուն ազատութեան:

Մինչ Արեւելեան Հայաստանի սրտին վրայ Հայութիւնը սրտառուչ համերաշխութեամբ կենաց եւ մահու պայքար կը մղէր, անդին ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայութեան բեկորները հայրենասիրական բուռն եռանդով «Ներկա՛յ» կը պատասխանէին այն կոչին, որով կը հրաւիրուէին զինուորագրուիլ Արեւելեան Լեգէոնին, ֆրանսական դրօշին տակ:

Լեգէոնին նպատակն էր կռուիլ Թուրքերուն դէմ, ազատագրել Կիլիկեան եւ զայն դարձնել Հայկական Ինքնավար շրջան մը: Ո՞ր հայ երիտասարդը չէր խանդավառուէր նման շողշողուն հեռանկարով մը:

Կոչին առաջին առթիւ զանգուածօրէն պատասխանեցին հերոսական Մուսա Լեռան զաւակները, որոնք քառասնօրեայ յաղթական կռիւներէն ետք հրաշքով ազատած՝ կ'ապրէին Փորթ Սայիտ, վրաններու տակ: Հիւսիսային Ամերիկայէն քանի մը հազարի հասնող հայրենասէր երիտասարդներ փութացին Կիպրոս, ուր հաստատուած էր Լեգէոնի բանակատեղին: Պայծառ օդով կղզիի բարձունքներէն կարելի էր նշմարել Կիլիկիոյ լեռները, որոնց ուղղելով իրենց աչքերը, հայ լեգէոնականները օրն ի բուն կը թրնդացնէին ծանօթ երգը, — «Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա...»:

Երկար սպասումներէ ետք, վերջապէ՛ս հնչեց դէպի Կիլիկիա արշաւելու գերագոյն ժամը: Լեգէոնը մաս կը կազմէր Մարէշալ Ալէնպիի «Եգիպտական արշաւաբանակին» եւ դիրք բռնած էր Պաղեստինի ռազմաճակատին ձախ կողմը՝ Մէճտէլ Եապայէն դէպի Շարոնի դաշտը, 13 մղոն ճակատ մը՝ Արարայէն մինչեւ Րաֆաթ:

1918 1 Սեպտեմբեր 19ին, առտուան ժամը 4·30ին կը սկսի ընդհանուր յարձակողականը՝ մահասփիւռ թնդանօթներու ահաւոր որոտումով, զոր կը լսէինք Նապլուսի զինուորական հիւանդանոցի պարտէզին մէջ տնկուած մեր վրանէն:

Թուրքերը գերմանական եւ աւստրիական արագահարուածեան թնդանօթներով եւ անհարկու գնդացիրներով ամրացուցած էին Արարայի բարձունքը, որուն վրայ առաջին յարձակումը փորձող ֆրանսացի զինուորներ չկարենալով դիմադրել. ետ քաշուեր էին մեծ կորուստներով: Հայ լեգէոնականներ փութացին գրաւել Ֆրանսացիներու լքած դիրքերը եւ հերոսական խոյանքով յարձակեցան ռազմագիտական այդ կարեւոր կէտին վրայ եւ երկու տասնեակ զոհերու գնով յաջողեցան տիրանալ անոր:

Ճամբայ բացին ԱՆԶԱՔ (Աւստրալիա - Նոր Զելանտայի զօրաբանակ) կոչուած հեծելազօրաց գունդերուն, որոնք կայծակի արագութեամբ յառաջացան դէպի հիւսիս եւ դարձան դէպի արեւելք, թիկունքն անցնելով թշնամի ուժերուն եւ կտրելով անոնց նահանջի գիծը:

Սեպտեմբեր 21ին գրաւուեցաւ Նապլուսը, ուր կը գտնուէր 7րդ բանակի հրամանատար Մուսթաֆա Քէմալի բանակատեղին: Անգլիական ընդհանուր յարձակողականի առաջին օրէն իսկ Մուսթաֆա Քէմալ իր սպայակոյտով փախուստ տուաւ Նապլուսէն՝ գերի չիյնալու համար Անգլիացիներուն ձեռքը եւ չունչը Հալէպ առաւ: 8րդ բանակի հրամանատար Ճէվատ փաշա Թուլքերէմէն հասնելով կազմակերպեց իր եւ 7րդ բանակի զինուորներու նահանջը:

Արարայի յաղթանակէն ետք հայ լեգէոնականները շարունակեցին իրենց յառաջխաղացումը դէպի հիւսիս, մինչեւ Կիլիկիա: Մարէշալ Ալէնպի Ազգ. Պատուիրակութեան նախագահ Պօղոս Նուպարի ուղղուած հեռագրով մը գովեց իր հրամանին տակ կռուող հայ լեգէոնականներու քաջութիւնը: Արարան փրկեց Հայութեան պատիւը եւ բացաւ Կիլիկիոյ ճամբան:

Սակայն նիւթական զգուած չահեր, միջդաշնակցային մրցակցութիւններ Թուրքը սիրաշահելու համար՝ հիասթափ ըրին Հայերը: Ցաղթական դաշնակիցներ ուրացան մեր դատը: Կիլիկիոյ գրաւումը առնուազն 30·000 Հայերու կոտորածին պատճառ դարձաւ Մարաշի, Հաճընի, Ուրֆայի եւ այլ վայրերու մէջ: Ի վերջոյ դաշնակիցներու անփառունակ նահանջը գաղթական դարձուց հարիւր հազարաւոր Հայեր Կիլիկիայէն դէպի Սուրիա ու Լիբանան:

Արարայի 58րդ տարեդարձին առթիւ ուզեցինք թարմացնել կարգ մը դառն յիշատակներ:

Փա՛ռք Արարայի հերոսներուն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԻՆ՞Չ Է ՖՐԷՆՃԻԷԻ ՆՊԱՏԱԿԸ

— O —

Բազմազան մեկնութիւններ կ'ըլլան Ֆրէնճիէ վերջին «ելոյթին» առթիւ եւ Լիբանանեան թնճուկին մէջ, կարելի չէ անշուտ հասկնալ թէ ո՞րն է ճիշդը: Արդարեւ, Ֆրէնճիէ, որ քանի մը օրէն կը դադրի նախագահ ըլլալէ, օգտուելով Քարամէի եւ Ճէմայէլի բացակայութենէն (երկուքն ալ՝ Գահիրէ) կառավարութեան ամբողջ ղեկը կը կեդրոնացնէր Շամունի ձեռքը, անոր Ներքին եւ Արտաքին նախարարութիւններուն վրայ բարդելով նաեւ Պաշտպանութեան նախարարութիւնը եւ նաեւ Շամունին յանձնելով նախարարապետին բացակայութեան, անոր պաշտօնը վարելու պատասխանատուութիւնը: Պարզ է որ սխալ ձեւով մը ասպարէզ կարդալ կը նշանակէր, մարդու մը կողմէ որ քանի մը օրէն ուրիշ ոչինչ է եթէ ոչ նախկին նախագահը Լիբանանի եւ այն ալ Լիբանանի ամէնէն սեւ պատմութեան: Բայց հարցը հոն է թէ Ֆրէնճիէ որո՞ւ ասպարէզ կը կարդայ: Ոմանք կը խորհին թէ կռնակը Սուրիան կայ (նորէն) եւ Դամասկոս այս խաղով կ'ուզէ ձախողեցնել եգիպտական միջամտութիւն մը Լիբանանեան տագնապին մէջ: Կան որ նոյնիսկ կը խորհին թէ Ֆրէնճիէ կրնայ Հինգշաբթի ալ իր աթոռը Սարգիսի չտալ, մինչ ուրիշներու համար եղածը (այսինքն նախագահին ըրածը) կը նուիրագործէ երկրին մասնահատումը:

Այս կարգադրութեան դէմ է Քաթայէպը (Ճէմայէլի Ֆալանժները) եւ կարգ մը աջ աղբիւրներու համաձայն, Ֆրէնճիէի անձնական քաղաքազօրքը «Մարատա զօրագունդ» հրացանաձգութեան ձեռնարկած է Քաթայէպի զինեալ ուժերուն դէմ Շեքքայի մէջ (Պէյրութի հիւսիսը, 63 քիլոմեթր): Քրիստոնեայ շրջանէն հասնող ճամբորդներ հաստատած են այս կէտը, բայց չէ հաստատուած թէ այդ բախումներու ընթացքին չորս հոգի մեռած ըլլայ:

Միւս կողմէ արդէն Քաթայէպը որոշած էր բանակցիլ Պաղեստինցիներուն հետ եւ Ռըբբաթ կ'ըսուէր թէ Շթորայի հանդիպումը որ պիտի համախմբէր քրիստոնեաները, Սուրիացիք եւ Պաղեստինցիք կրնայ տեղի ունենալ:

Այս ամբողջին կողքին նաեւ բազմաթիւ այլ կ'ըսուիներ կան բայց մանաւանդ երբ հարցը Լիբանանի կը վերաբերի լաւագոյն է սպասել ու տեսնել:

Մինչ այդ կեանքը բնականոն դարձած է եւ դպրոցական վերամուտն ալ կատարուած: Հայկ. վարժարաններու վերամուտը կատարուած է եւ Պէյրութէն Սեպտեմբեր 8 թուակիր նամակ մը կ'ըսէ թէ Ն. Փալանճեան ճեմարանը եւ Խանամիրեանը երկու մասի բաժնուած են եւ դըպրոց բացած Պէյրութի թէ՛ արեւմտեան մասը, թէ արեւելեան, որպէսզի չվտանգուի աշակերտութեան երթեւեկութիւնը, մէկ գօտիէն միւսը:

ԻՆ՞Չ Կ'ԸԼԼԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

— O —

Օրէ օր աւելի կը կազմալուծուի Ֆըրանսայի մամուլը եւ որեւէ բարելաւման յոյս ալ չերեւիր: Նիւթական ծանր բեռը որ կայ թերթերուն վրայ պատճառ դարձաւ որ անոնց բայերը չատնան ու մեծահարուստներ տէր դառնան թերթերու եւ ԹՐԸՍԹներ ստեղծեն: Այսպէս է որ Հերսան որ տասնեակ պարբերականներէ զատ, տէրն էր նաեւ գաւառական քանի մը կարեւոր օրաթերթերու, գնեց նաեւ Ֆիկառօն, ապա Ֆրանս - Սուառը: Այս վերջինին հարցը սակայն դիւրին չլուծուեցաւ, լրագրողները դատարան դիմեցին եւ թերթը միայն մէկ ամսուան համար լոյս կը տեսնէ առայժմ:

Անկէ զատ Տանիէլ Ֆիլիփաքի գնեց «Փարիզ - Մաչ»ը եւ յանձն առնելէ ետք որ ոչ ոք պաշտօնանկ պիտի ընէ, այսօր 43 հոգի կ'ուզէ գործէ հանել:

Այս ամբողջէն զատ չէ լուծուած Փարիզիէն Լիպերէի հարցը եւ Հինգշաբթի օր, թերթին տէրը որ Ֆրանսական մամուլի գրասենեակը կը գտնուէր, իբրեւ նախագահ շաբաթական Մամուլի սենտիքային, վախէն ոստիկան կանչեց երբ տեսաւ իր շուրջ հարիւր բանուոր, (իր նախկին գործաւորները, որոնք չեն ընդունած ճամբուիլ եւ 16 ամիս է կը գրաւեն թերթին տպարանը, Ռիւ տ՚Անկէն): Բախումներ եղան եւ շուրջ վեց բանուոր վիրաւորուած հիւանդանոց փոխադրուած են մինչ Ամօրի պատուհանէ մը կը փախէր:

Դեռ կայ գողութեան պարագան, որ անցեալ օր ձախող վախճան մը ունեցաւ Գրքի բանուորներու ՍԷ ԺԷ ԹԷ Սենտիքան: Արդարեւ գողերը խոստովանեցան թէ չէին եկած գողնալու Իւմանիթէի տօնին հասոյթը, ինչպէս ըսած էին այլ՝ թղթածրարները:

Այս ամբողջը անգամ մը եւս կը հաստատէ այն անախորժ եւ մտահոգիչ մթնոլորտը որ կը տիրէ մամուլի աշխարհին մէջ եւ ուրկէ ամէնէն շատ կը վնասէ ինք՝ մամուլը, որ շատոնց արդէն, բացի մէկ - երկու բացառութենէ, դադրած է տեսակէտի մամուլ ըլլալէ:

Ամէնէն Լաւ Տունը

Հօն, ուր ճամբէրն ազատ կը խաղան
Ուր ջուրն աղմուկով միշտ կը փրփրի,
Այնտեղ անհանգիստ տղայ մը կ'ապրէր
Սիրող ու բարի մօրը հետ մէկտեղ:
Գորշ խրճիթին մէջ,
Հին խրճիթին մէջ,
Գետի եզերքին,
Ծառերու տակին:

Օր մըն ալ եկաւ անհանգիստ տղան,
Կեցաւ իր բարի. սիրող մօրը դէմ.
«Մայրի՛կ, ես հոսկէ պէտք է հեռանամ.
Միակ ձանձրալի տեղը որ գիտեմ
Այս գորշ խրճիթն է,
Այս հին խրճիթն է,
Գետի եզերքին,
Ծառերու տակին:

«Թո՛ղ երթամ, շրջիմ աշխարհէ աշխարհ,
Ճամբորդեմ լաւ - լաւ տուներ տեսնելու,
Ամէնէն լաւը ընտրեմ մեզ համար,
Գամ, տանիմ քեզ ալ, ու փախչինք հեռու
Այս գորշ խրճիթէն,
Այս հին խրճիթէն,
Գետի եզերքին,
Ծառերու տակին»:

Ու գնաց տղան շատ թափառեցաւ,
Մեծ ու հոյակապ շատ տուներ տեսաւ,
Բայց միշտ, ամէն տեղ, բան մը պակաս
էր...
Ու հառաչելով ետ եկաւ, կեցաւ
Գորշ խրճիթին դէմ,
Հին խրճիթին դէմ,
Գետի եզերքին,
Ծառերու տակին:

«Գտա՞ր, զաւակս», մայրիկը հարցուց,
Ուրախ նայելով իր տղուն վրայ:
«Ման եկայ, մայրի՛կ, աշխարհէ աշխարհ,
Ամէնէն սիրուն, լաւ տունը որ կայ,
Այս գորշ խրճիթն է,
Այս հին խրճիթն է,
Գետի եզերքին,
Ծառերու տակին:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ - ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻ ՏԱՐԵԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

« Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարի պատմութիւնից » ուսումնասիրութեան մէջ, դոկտոր-պրոֆեսոր Մկրտիչ Խրիմեանի... «Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարի պատմութիւնից» ստուարածաւալ ուսումնասիրութեան մէջ, դժբախտաբար, անտեսուած է Արմենական կազմակերպութեան քաղաքական ու կրթական - լուսաւորչական նշանակալի գործունէութիւնը յատկապէս Հայահոծ Վանում ու գաւառում: Ուստի, մենք քիչ մանրամասն կանգ կ'առնենք նրա հիմնադրման ու գործունէութեան վրայ:

Արեւմտահայ ազատագրական շարժման պատմութիւնից յայտնի է, որ քաղաքական - հասարակական գործիչ, մանկավարժ Մկրտիչ Փորթուգալեանի եւ Մկրտիչ Խրիմեանի՝ Վանում կատարած լուսաւորչական - քաղաքական աշխատանքի շնորհիւ հետզհետէ առաջ եկաւ գաղափարական համախոհների երիտասարդ մի սերունդ, որ ազգային ազատութեան ձգտումներ ունէր եւ ժողովրդի ծանր վիճակի մասին խոր մտահոգութիւններ: Թուրք կառավարողները նըկատեցին այդ երիտասարդ սերնդի մէջ խմորուող ազատասիրական շարժումը եւ դրա զարգացումը կասեցնելու համար 1885ին Վանից հեռացրին Փորթուգալեանին ու Խրիմեանին, փակեցին Վարագայ վանքի տպարանը եւ Կեդրոնական վարժարանը, որի ընթացաւարտները նուիրւում էին իրենց հարազատ ժողովրդի ազատագրական պայքարին: Մկրտիչ Փորթուգալեանը Պոլսից մեկնեց Մարսէյլ եւ 1885ին սկսեց հրատարակել հայ յեղափոխական շարժման առաջին թերթը՝ «Արմենիա»ն:

Վանում Փորթուգալեանի դաստիարակած սերունդը անյաղօրէն կարդում էր « Արմենիա »ն եւ նրա գաղափարները կազմակերպչական հունի մէջ դնելով՝ հայրենի հողի վրայ ստեղծում հայ անդրանիկ յեղափոխական կազմակերպութիւնը՝ Արմենական կուսակցութիւնը, որի կորիզը արդէն գոյութիւն ունէր «Արմենիա» թերթի շուրջը՝ « Հայոց հայրենասիրական միութիւն» անունով:

Այսպէս, ազգային - ազատագրական շարժման գլխաւոր օջախներից մէկը եղաւ Վանն իր շրջակայքով, ուր ապրում էր մօտ 150 հազար հայ բնակչութիւն: Սուլթանական բարբարոս լծի դէմ պոռթկացող տարերային ընդվզումներից էլ ժողովրդի բուն ծոցից ծնուեց Արմենական կուսակցութիւնը: Մինչդեռ Ս. Դ. Հընչակեան եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնները կազմաւորուեցին հայրենիքից հեռու՝ Ժընեւում եւ Թիֆլիսում:

Արեւմտեան Հայաստանի ժողովրդի ծանր վիճակին ականատես արմենականների միակ նպատակն էր ինքնապաշտպանութիւն կազմակերպել ու համխեան ճիրաններում բզիկ - բզիկ յօշոտուող հարազատ ժողովրդի ֆիզիքական գոյութիւնը փրկել, նրան ազատել օսմանեան ռազմա - աւատատիրական արիւնոտ լըծից:

90ական թուականներից էլ առաջ արմենականները առաջինը կազմակերպեցին զինուած խմբեր, որոնք աւազակային յարձակումներից անձնուիրաբար պաշտպանում էին հայ գիւղացու կեանքն ու ինչքը:

Ելնելով Արեւմտեան Հայաստանում տիրող ռէալ իրականութիւնից, արմենականները գործում էին զգոյշ՝ առանց ցուցամոլութեան, առանց աղմուկի, գաղափարապէս ու զէնքով զինում էին ժողովրդին:

90ական թուականների երիտասարդութեան մեծամասնութիւնը մտաւ արմենական կազմակերպութեան մէջ: Ու Վանից է, որ կրթական - լուսաւորչական - ազատագրական շարժումը ծաւալուեց, հասաւ մինչեւ Շատախ, Հայոց ձոր, Մուշ ու Պիթլիս:

Արմենականների ղեկավար, կազմակերպութեան քարտուղար Մկրտիչ Աւետիսեանը (Թերլէմէզեան) Վանից կազմակերպչական կապ էր պահպանում Թաւրիզի, Թիֆլիզի, Պաքուի արմենականների հետ:

Յեղափոխական դաստիարակութիւն ստացող երիտասարդները Վանից աննկատ գնում էին Վարագայ վանք, իջնում էին աչքից հեռու գտնուող լեռնաձոր, զինավարժութիւններ կատարում ու երգում հայրենասիրական ռազմաշունչ երգեր:

Ժողովրդին զինելը ազատագրական շարժման առաջնահերթ խնդիրն էր: Արմենականները Պարսկաստանի վրայով զէնք էին փոխադրում Երկիր: Այդ վըտանգաւոր գործը կազմակերպում էին Փորթուգալեանի աշակերտներ Կարապետը (Արմենակ Եկարեան), Տրդատը (Մանուկ Վարդանեան), Մանուկեանը եւ ուրիշներ: Գաղափարական - կազմակերպչական աշխատանքներ էին կատարում Միքայէլ Նաթանեանը, Փանոս Թերլեմեզեանը (ապագայ ականաւոր նկարիչը), Ղեւոնդ Խանջեանը (Աղասի Խանջեանի հայրը):

Չնայած Վասպուրականի շրջանում յետագայում գործում էին նաեւ Հնչակեանները ու Դաշնակցականները, բայց քաղաքում ամենաշատ զէնք ունեցողները արմենականներ էին: Նրանց շարքերում զգալի տոկոս էին կազմում յեղափոխականօրէն տրամադրուած ուսուցիչները:

Ինչպէս յայտնի է, 1896ին Արեւմտեան Հայաստանում տեղի ունեցան մեծ ջարդեր, բայց Վանը փրկուեց մասսայական ջարդերից՝ առաջին հերթին արմենականների կազմակերպած ինքնապաշտպանութեան շնորհիւ: Քաղաքի Հայութեան ինքնապաշտպանութիւնը ղեկավարեց արմենական կազմակերպութեան հիմնադիր, մանկավարժ Մկրտիչ Աւետիսեանը, որ, ի վերջոյ, վեց հարիւր արմենականներով զոհուեց Բարթողիմէոսի վանքի բարձունքներում՝ թշնամու խոշոր զօրամասերի հետ ընդհարուելիս:

Արմենականները ինքնապաշտպանական կռիւներ մղեցին նաեւ Շատախի գաւառի կեդրոն Թաղում ու գաւառի շատ այլ բնակավայրերում՝ անպէտն ժողովրդին ազատելով ջարդարարների եաթաղանից, Արմենական խիզախ ու փորձուած ռազմիկ Արմենակ Եկարեանը տարիներ անց՝ 1915ին, Վանի ինքնապաշտպանութեան հերոսամարտների զինուորական ղեկավարը դարձաւ եւ հռչակուեց իր հմուտ ռազմավարութեամբ:

Սակայն, ի վերջոյ, արմենականների ընդյատակեայ գործունէութիւնը անյայտ չմնաց օսմանեան արիւնոտ բռնակալներին: Ու Վանի նահանգապետ Պահրի փաշան, նաեւ կուսակալ Համիտ փաշան հրէշային դատաստան տեսան արմենականների հետ, հարիւրաւորների բանտարկեցին, աքսորեցին ու կախաղան բարձրացրին:

Բայց արեւմնականները չդադարեցրին իրենց գործունէութիւնը: Յետագայ տարիներին նրանք լրացում մտցրին կուսակցութեան ծրագրի մէջ. « Ընկերային, սոցիալիստական յեղափոխութիւնը մեր իրականութեան հետ կապ ունեցող հեռաւոր գաղափարն է, որին պէտք է ձըգտենք ապագային, երբ որ քաղաքական կարգերի ու տնտեսական պայմանների շնորհիւ առաջ կուգայ մեր մէջ նոր մասարակութիւն՝ նման եւրոպական հասարակութեան, այսինքն՝ երբ սկսի աշխատանքի եւ կապիտալի պայքարը մեր մէջ: Սոցիալ - Դեմոկրատիայի վարդապետութիւնը իբրեւ անտեսագիտական - հասարակական գիտութիւն անհրաժեշտ է մեր ինտելիգենցիային եւ ոգեւորիչ ներքին ուժը հայ գործիչին, որ ամէնից աւելի պէտք է տոգորուի եւ առաջնորդուի եղբայրութեան, արդարութեան եւ հաւասարութեան բարձր իտէալներից: Իսկ մինչ այդ՝ մեր իրականութեան կարի հրամայական պահանջի առջեւ հայ ժողովուրդը պարտաւորուած է իր բոլոր միջոցներով փարիլ ինքնապաշտպանութեան գաղափարին, իր մարդկային իրաւանց դատին, ձեռք բերելու համար տանելի մի վիճակ եւ ձեռք կարկառելու օսմանեան ժողովուրդներու ապագայ յեղափոխութեան:

Ինքնապաշտպանութեան գաղափարը գործնականացնելու համար անհրաժեշտ է ոչ միայն Հայի ձեռքը զէնք դնել, այլեւ կրթել անոր սարկացած բնաւորութիւնը, զարգացնել անոր մէջ մարդկային արժանապատուութեան զգացումը »:

Իհարկէ, արմենականները սոցիալ - դեմոկրատներ չէին. որպէս մանր բուրժուական հայրենասէրներ՝ հեռու էին գիտական սոցիալիզմի գաղափարախօսութիւնից, սակայն, հասկանալի է, տուեալ ժամանակաշրջանում յեղափոխական ու առաջադիմական էր նրանց ազգայնական շարժումը:

Այսպէս արմենականները ազգային - ազատագրական հայդուկային շարժման սկզբնական շրջանում նշանակալի աշխատանք կատարեցին, զինեցին Վասպուրականի ժողովրդին եւ հանդիսացան ազատագրական պայքարի առաջին գործիչներն ու գաղափարախօսները:

×

Մենագրութեան նախաբանում չնայած հեղինակը մարքսիստական պատմագիտութեան դիրքերից ելնելով՝ միանգամայն իրաւացի է նշում, թէ միշտ անհրաժեշտ է պատմական իրադարձութիւնների, ամէն մի կոնկրետ երեւոյթի առաջացման տարրկայական եւ ենթակայական պայմանները պատճառաբանուած մեկնաբանութիւնների ենթարկել, այսուամենայնիւ, նա մեր պատմագրութեան մէջ մինչեւ այժմ կուտակուած չպատճառաբանուած դրոյթների ու եզրայանգումների ճնշման տակ այս կամ այն չափով տուրք է տալիս հին գնահատականներին, զգուշանում է պատմական ժամանակաշրջանի կոնկրետ պայմաններից ելնելով՝ գնահատել ազգային կուսակցութիւնների գործունէութիւնը: Այդ « վտանգաւոր » դիլեմայից խուսափելու համար պատմաբանը, որպէս կանոն, անտեսում է ժամանակի իրադարձութիւններին քաղաքական կուսակցութիւնների ղեկավար մասնակցութիւնը, հանդէս է բերում ազգային - ազատագրական - հայդուկային շարժումից կուսակցութիւններին սահմանազատելու միտում: Այսպիսով, 90ական թուականների այդ շարժումները թողնւում են տարերայնութեանը, որով էլ կուսակցութիւնների կոնկրետ գործունէութեանը տրուելիք քաղաքական գնահատականը վերանում է: Բայց չէ՞ որ բոլորին յայտնի է այդ ազգային - ազատագրական շարժումների ամէնից ականաւոր դէմքերի՝ մեծ հայդուկների որ կուսակցութեան պատկանելը եւ ում կողմից ղեկավարուելը: Հասկանալի է, որ Աղբիւր Սերոբի, Անդրանիկի, Գէորգ Չաւուշի, Սպրոյի, Մուրատի, Արմենակ Եկարեանի եւ ուրիշ շատերի գործունէութիւնը ղեկավարուել

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՕՐՀՆԵԱԼ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԸ

— Ու իրարու ալ գլուխ պատեն, բսաւ Հոգին ժպտուն, ամուսնալուծութեան վրայ վիճելով:

Սերովբէն առջեւէն, Քերովբէն ետեւէն Իզմիրլեան կը մեկնի, գլուխը խոնարհեցնելով Հօր եւ Որդիին առջեւ, եւ չտեսնելու զարնելով Հոգին որ կը ծիծաղի.

— Վա՛յ, քինախնդիր, կ'ըսէ:

Այս միջոցին նորէն Ռափայէլ չուարումի մէջ էր: Հայոց Եկեղեցական Պատմութեան մէջ արձանագրուած էր. «Յաջորդ Իզմիրլեանի՝ Տեղապահ Բարթողիմէոս Արքեպիսկոպոս»: Եւ սակայն Կենաց Դըպրութեան Հայոց գլուխը այդպիսի անուն չունէր. Բ.ը կարդացուած տեղն Բարթողիմէոս կանչուած չէր. արդեօք աչքէ՞ն վրիպած էր: Նորէն անգամ մը նայեցաւ. չէ, չի կար:

— Ա՛խ, սա Հայոց ձեռքէն քաշածս, կը հառաչէր խեղճ Ռափայէլ: Համբոյր անոնց..., ինչ է նէ, քիչ մնաց մեղքը պիտի մտնէի:— Ու Գաբրիէլին երթալով,

— Գաբօ, Բարթողիմէոսին անունը ի՞նչպէս արձանագրել տուեր ես:

— Բարթողիմէոսը ո՞վ է:

— Արքեպիսկոպոս, պատրիարքական տեղապահ:

— Ռափիկ, հոգիս, քեզի հազար անգամ չե՞մ ըսած որ եպիսկոպոսներուն հոգին առնելու ես չեմ երթար: Որդիին մարմնանալէն ի վեր հազիւ տասը եպիսկոպոսի հոգի առած եմ, անոնց ալ կէսը սխալմամբ: Միքայէլին հարցուր:

— Միքէ, աղբարս, Իզմիրլեանին յաջորդող Բարթողիմէոսին անունը ի՞նչ արձանագրել տուեր ես:

Միքայէլ ցուցամատը շրթներուն տանելով,

— Ռափի՛կ, ատ գործը շատ մի՛ խառներ, մեծաւորը չիմանայ, սխալմամբ Մահմէտականներուն տետրակը արձանագրել տուի:

— Ի՞նչ գիտնամ. բան մըն էր եղաւ: Հոկը մի՞...

— Ի՞նչ գիտնամ. բան էր եղաւ: Հոգին բերած ատենս ճամբան շարունակ «եա՛ մէլէքիմ» ըսելով բաներ մը կը պատմէր. ես ալ չփոթեցայ, մոլլա գիտցայ. ան օրն ալ շիտակը չափազանց յոգնած էի, առտուընէ մինչեւ իրիկուն Համիտին հոգին քաշկռտեր էի. հազիւ կըրցած էի հանել. երկուքը մէկտեղ կը բերէի, սատանաները վազեցին եկան յափշտակեցին. ես ալ երկուքը մէկ տետրակ անցուցի:

— Հիմա՞:

— Աս իրարանցումին ո՞վ բարակը պիտի փնտռէ. «Զամիչ Օղլու» արձանագրել տուած եմ: «Օղլուն» կ'ըսես «եան», Մահմէտականն ալ կ'ըլլայ հայ քրիստոնեայ:

— Վա՛յ չարաճճի:

Երբ Իզմիրլեան կը մեկնի, Ռափայէլ կը կանչէ Բարթողիմէոսը որ հեւալով կը յառաջանայ, եւ կուգայ ամբողջ իրանովը երեսի վրայ կը փռուի Հօր ոտքերուն տակ ու երկու ձեռքերը միայն վեր բարձրացուցած կ'աղաղակէ.

— Շէվքէթլու, գուտրէթլու, մէրհամէթլու փատիշահըմ:

Միքայէլ կը վազէ կու գայ, կը բռնէ վեր կը հանէ Բարթողիմէոսը:

— Մա՛րդ, Համիտին առջեւ չես, Աստուծու առջեւն ես. անոր համեմատ խօսէ:

— Եա Րապպիմ Թէալամ...

Հայր Աստուած ցասկոտ արհամարհանքով,

— Դուն հայերէն չե՞ս գիտեր:

— Գիտեմ, գիտեմ:

— Ըսէ նայիմ ի՞նչ ըրիր Գարակէօզեան կտակին համար:

— Եա փատ... ա՞յ,... Եա՛րապ, վագթը գէմանտա վար բտը եօգ բտը...

Որդին խնդալով.

— Հայր, աս ցնդածը աղէկ կը ճանչնամ. օրը իրիկուն պիտի ընէ առակ պատմելով. մէջէն ալ պիտի չելլէ. բան մըն ալ պիտի չհասկնանք. նորէն գերեզմանը դարձուր: Իր կարգին թող գայ:

Բարթողիմէոս ետ կը ղրկուի գերեզման:

— Հո՞ս ալ մի կէս ճամբուն կը մնամ, կը հառաչէ:

Ռափայէլ կը կանչէ.

— Մաղաքիա կաթողիկոս Օրմ...

Ու դեռ բառը չամբողջացուցած Օրմանեան Հռիփսիմեանց վանքէն կլորիկ, պունտլիկ կու գայ կը դառնի Հօր առջեւ, եւ ձեռքը երկնցնելով,

— Պոնժուռ, սէնեօռ:

— Աս ի՞նչ է, աս ալ Ֆրանսացի՞ է, կ'ըսէ Հայրը խստութեամբ. Ռափայէլ, աս ի՞նչ սխալ է, Հայ չէ՞ աս:

Օրմանեան անհամբեր,

— Սի, սի, հայ եմ. արմէնօ, եւ կաթողիկոս:

Ա. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(Շար. - 5)

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ 50»

Ոչ մէկ գրախօսական կրնայ առնել այն [...]ալիչ շեշտը, որ գրասէրի մը խօսքը [...]անէ, երբ ան ուզէ արտայայտել իր [...]տածումը «Յառաջ»ի յիսնամեակին առ[...] լոյս տեսած հատորը կարդալով: [...]տածումը կանգ կ'առնէ, պարզապէս: [...]ներու խորերէն բարձրացող եւ իր [...]թեանը մէջ տարածուող յուզումն է [...]որ կը դառնայ դերիշխան:

« Յառաջ » ազգային – քաղաքական օ[...]աթերթ մըն է գերազանցաբար: Անիկա [...]խօթ իրողութիւն մըն է: Սակայն ա[...]էն գրասէր անոր մէջ կը գտնէ օճախ [...]լ, որ գլխաւոր ժամադրավայրը դարձաւ [...]ղթահայ գրական մեր մեծագոյն դէմ[...]քերուն: Եզակի կաղըրի մը, ուր փայլուն [...]դէմքերը կը տեսնուէին այն երիտասարդ [...]ղոց, որոնք կերտեցին գաղթահայ մեր [...] գրականութիւնը, ի մասնաւորի՝ ար[...]ակը: Այսքանը պիտի բաւէր, որ անոր [...]իմնադիրը, անկախ ունեցած ազգային – [...]անրային իր անձնուէր գործունէութե[...]էն եւ անկախ հրապարակագրական իր [...]ատկառելի վաստակէն, արժանանայ [...]եր գնահատանքին՝ եթէ ոչ ակնածան[...]քին: Ան ուժը ունեցաւ իր թերթին շուրջ բոլորելու խառնուածքով, մտածելակերպով, ուղղութիւններով տարբեր երիտասարդներ, որոնցմէ կը սպասուէր միայն տաղանդ, Հայութեան կողքին: Մեր աչքերուն առջեւ կը տողանցեն անունները այն անհանդարտ տղոց, որոնց արիւնը կ'եռար նոր խօսք մը ըսելու, նոր բան մը բերելու կիրքովը, ազգային, հանրային թէ գրական ասպարէզներուն մէջ :– Վազգէն Շուշանեան, Նշան Պէշիկթաշլեան, Շահան Շահնուր, Փայլակ Միքայէլեան, Սեդա, Շ. Նարդունի, Ն. Սարաֆեան :

Այդ սերունդը լրիւ մեկնած է այսօր : Կորուստը ֆիզիքական է, քանի ան այսօր թերթի մը դեղնած էջերէն կը կենդանանայ աւելի քան խռովիչ կերպարանքով, իր կանաչագարդ սաղարթներովը յաղթական: Փարիզի հայ մեր սերունդն է ան: Ան՝ որ մեր միտքը բացաւ նոր հորիզոններու առջեւ, սորվեցուց ըլլալ յանդուգն, ըլլալ խոր, ըլլալ բեղնաւոր :

Գիտէք թէ այսօր « Յառաջ »ի ճակատագիրը իր ձեռքին մէջ առած խմբագրապետուհին կը խրտչի հրապարակային գնահատանքէ: Բայց իր հօրը մահէն ետք, ահա չուրջ քսան տարիներէ ի վեր, ան վճռակամ կը շարունակէ գործ մը, որ իր շրջանին չճանչցաւ անկում: «Յառաջ»ի հիմնադրին մահէն ետք լաւագոյն գնահատանքն է որ ըրած կ'ըլլանք, այս ձեւով, Արփիկ Միսաքեանին: «Յառաջ» կը շարունակէ հանապազօրեայ իր հայկականութիւնը բաժնել եւրոպահայ իր ընթերցողներուն, անհատականութեամբ մը՝ որ յարգելի է, ինչ հոսանքի ալ պատկանի հայ ընթերցողը :

« Մոլորեցանք » : Պիտի գրախօսէինք գիրք մը : Ըսենք ուրեմն թէ «Յառաջ»ի հիմնադրութեան յիսնամեակին առթիւ թերթի խմբագրութիւնը լոյս ընծայած է հատոր մը (Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 12) որ վեր կը մնայ տարեդարձներու առթիւ լոյս ընծայուած հրատարակութիւններէն: Կողքը յատկապէս գծուած է Գառզուի կողմէ: Գեղեցիկ ջրաներկուած գծագրութիւն մը որ իր երկփեղկ պատկերացումներով կը խորհրդանշէ հայրենիքը եւ Փարիզը, որոնք աշխարհագրական տեղեր ըլլալէ բացի, մեր միտքը եւ սիրտը սնուցանող զոյգ աղբիւրներ են : Գիրքը ունի որակ մը, որ գեղարուեստական մասնաւոր հրատարակութիւններու վերապահուած է: Խնամեալ տպագրութեան կը միանայ անվարան ճաշակ մը : Պատկերազարդ է եւ կազմուած՝ 416 էջերէ :

Դիրադարանի զարդ մը չէ միայն այս գիրքը, այլ ժամանակ առ ժամանակ ետ թղթատուելիք հրատարակութիւն մը, հաղորդուելու համար շրջանի մը — մինչեւ մեր օրերը — գրական հանրային մեր ապրումներով :

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Ուաքըրբաուն

[...] քաղաքական կազմակերպութիւններու [...]ողմից: Ուրիշ հարց է, թէ ինչպէս է [...]ղեկավարուել, ինչպիսի սխալներ են թոյլ [...]տրուել, ինչու է Անդրանիկը, ասենք, [...]իստ դժգոհել Դաշնակցութիւն կուսակ[...]ցութեան ղեկավարութիւնից եւ, ի վեր[...]ոյ, հրաժարուել այդ կուսակցութիւնից : [...]հարկաւոր էր բացել բոլոր փակագծերը [...] պատմագիտական մեկնաբանում տալ [...]0 - 90ական թուականների ազգային – [...]ազատագրական շարժման չլուծուած բո[...]լոր հարցերին : Մեր կարծիքով, հարկա[...]ւոր էր պարբերացնել ազգային կուսակ[...]ցութիւնների գործունէութիւնը եւ այն [...]ենթարկել լենինեան պատմագիտական [...]մեկնաբանութեան, ինչպէս ռուսական ի[...]րականութեան մէջ այդ արուեց Նարոդ[...]նիկների նկատմամբ, որոնց գիտական [...]սոցիալիզմից հեռու լինելն ու տակտիկա[...]կան սխալները քննադատելով հանդերձ՝ [...]Լենինը միաժամանակ նշում էր նրանց ա[...]ռաջադիմական դերը ցարիզմի դէմ պայ[...]քարում՝ մինչեւ ռուսական մարքսիստա[...]կան խմբակների կազմաւորուելը :

ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

(Շար. – 2)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ

Պուէնոս – Այրէսի մէջ՝ Հոկտ. 30ին, կը բացուի Խորհրդային Միութեան ազգային ցուցահանդէսը, որ պիտի գրաւէ վեց հազար քառակուսի մեթր տարածութիւն մը: Ցուցահանդէսին կը մասնակցի նաեւ Հայաստան՝ գրաւելով հազար քառակուսի մեթր :

Հայաստան, յիշեալ ցուցահանդէսին, կը ներկայացնէ արդիւնաբերութեան զարգացումը արտայայտող բազմազան ցուցանմոյշներ, որոնք կ'արտադրուին Երեւանի, Լենինականի, Կիրովականի, Հոկտեմբերեանի, Զարենցաւանի ձեռնարկութիւններուն մէջ :

Վիքթոր Հիւկօ գրած է. «Աշխարհի մէջ փոքր ժողովուրդներ չկան.. ժողովուրդի մը մեծութիւնը անոր հասակով չէ որ կը չափուի»: Փա՞ստ: Հակառակ անոր որ Հայաստան Խորհրդային Միութեան համայնքի 0,13 տոկոսը կը կազմէ եւ անոր բնակչութեան մէկ տոկոսը, Խորհ. Միութեան առաջին տեղը կը գրաւէ գերճըշգրիտ հաստոցներու, երկրորդ տեղը՝ ժենեռաթէօրներու, երրորդը՝ բազադրիչ նիւթերու արտադրութեամբ :

Ցուցահանդէսի արդիւնաբերութեան տաղաւարին մէջ պիտի ներկայացուին նաեւ բիւրեղապակեայ իրեր, շինանիւթի նմոյշներ, «Էրեբունի» եւ «Ուրարտու» կահոյք, գորգեր, ձեռագործներ, հագուստներ, ինչպէս նաեւ հարիւր տեսակ քիմիական ռէաքթիֆներ: Պիտի ցուցադրուին նաեւ Հայաստանի մէջ գիտութեան, մշակոյթի եւ արուեստի զարգացումը պատկերացնող բազմաթիւ ցուցանմոյշներ, շարժանկարներ, եւայլն, եւն.:

×

ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶԻ ՆՈՐ ԲՆԱԿԻՉԸ

Կիեւէն Երեւանի կենդանաբանական պարտէզը բերուեցաւ վագրակատու մը՝ սերվալ: Այս գեղեցիկ կենդանին, որ կատուներու ընտանիքին կը պատկանի, կը սնանի փոքր կրծողներու ու եղնիկի մի-սով: Որսի կ'ելլէ գիշերները ու կը վարէ մեկուսացած կեանք :

Կենդանաբանական պարտէզը նորութիւններ ալ արձանագրեց: Վերջերս երկու ձագ ունեցաւ ափրիկեան առիւծը, իսկ կովկասեան գայլերու թիւը եօթը յաւելում արձանագրեց: Նոր բերուելիք կենդանիներու շարքին պիտի ըլլան սեւ ու բաշոտ ընձառիւծներ, կատուառիւծներ եւ յովազ :

×

ՇԱՐԱԺԱԿ ՍԱՐՔԸ

Կիրովականի «Աւտոմատիկա» գիտահետազօտական հիմնարկութիւնը պատրաստած է շարաժակ (փերֆօրաթէօր) սարք մը, որու շնորհիւ երկու –երեք վայրկեանի մէջ կարելի կ'ըլլայ որեւէ նիւթի վերաբերեալ տասնեակ մը հրատարակութիւններ գտնել շատ ճոխ գրադարաններու մէջ: Կը բաւէ միայն որ սարքին վրայ արձանագրուին սահմանուած թիւերն ու գիրերը, որպէսզի մեքենան իր պարտականութիւնը կատարէ: Առաջին օրինակը արդէն ղրկուած է Մոսկուա :

×

ԳԻՐՔ ՄԱՐԶԻԿԻ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի ծանօթ լրագրողներէն Վանիկ Սանթրեան Սարգիս Հովիվեանի նուիրուած փոքրածաւալ գիրք մը հրապարակ հանեց՝ «Ցարձակման կենտրոնում» խորագիրով :

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի պատմութեան մէջ բացառիկ անուն մը եղած է Սարգիս Հովիվեան, յատկապէս յանդուգն յարձակումներու եւ կտրուկ հարուածներու մէջ: Խորհրդային մարզիչ մը գրած է, թէ «Հովիվեան հայկական յարձակողական ոտնագնդակի ամէնէն տաղանդաւոր ներկայացուցիչն էր: Լաւ մարզիկ էր, աչքի կը զարնէր խելացի ու գլխապտոյտ պատճառող գործողութիւններով, չափազանց ճկուն էր եւ ... հարուածելու բացառիկ ուժ ունէր»:

×

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ՈՒՂԱՐԿՈՒԱԾ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ

Արժանթին ղրկուեցաւ մէկ շարժական ելեկտրակայան մը, որ պատրաստուած էր Երեւանի ելեկտրամեքենաշինական գործատան մէջ: Ելեկտրակայանը իբրեւ ցուցանմոյշ տեղ պիտի գտնէ Պուէնոս – Այրէսի միջազգային տօնավաճառին մէջ: միայն վերջին երկու տարիներուն գործատունը իր արտադրութիւններով մասնակցած է քանի աւելի տօնավաճառներու եւ ցուցահանդէսներու: Ընթացիկ տարուան անցնող ամիսներուն Մոնկոլիա, Հունգարիա, Վիէթնամ, Քուպա եւ Պուլկարիա ղրկուած են հազարէ աւելի շոգեկաթսաներ, մեծ թիւով ելեկտրակայաններ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (182)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՄԷՍԹՐԻ ՏՆԱԿԸ

— Դո՞ւք, դո՞ւք, դուք Պիանքայի ամուսի՞նը ըլլա՛ք, բացագանչեց էմբէրիա վայրագ արհամարհանքով մը:

— Ես ձեր աղջիկը կը սիրեմ, շարունակեց Սանտրիկօ առանց ուեւէ վիրաւորանք զգալու: Եւ վստահ եմ որ անոր ներշնչած սէրը ժամանակին հետ մարող հասարակ կիրքերէն չէ: Ատոր ապացոյցը պիտի տամ ձեզի, ապացոյց մը որ գիս անգամ զարմացուց: Պիանքան իմ ձեռքս ինկած էր եթէ ուզէի կրնայի իմ քմահաճոյքս կատարել, որովհետեւ ոչ ոք պիտի ընդդիմանար բայց···:

.. Բա՞յց··· փսփսաց պերճաղիճը դողալով:

— Դեռ կոյս է, Տիկին: Եւ գժոխքին վրայ կ'երդնում որ առաջին անգամն է որ մանկամարդ աղջիկ մը Սանտրիկոյի բազուկներէն կոյս մնացած դուրս կ'ելլէ:

Սանտրիկօ այս բառերը արտասանած միջոցին ճշմարիտ սիրահարածի մը պէս աչքերը խոշոր խոշոր բացաւ: Սիրոյ կայծ մը նշմարուեցաւ անոր բոցավառ աչքերուն մէջ: Ձայնը խորթ հնչիւն մը ստացաւ եւ կեցուածքը սպառնական դարձաւ:

— Մտածեցէք, Տիկին, ամբողջացուց ան: Ես ձեզի հաշտութիւն եւ դաշնակցութիւն կ'առաջարկեմ: Դաշնակցութիւն ըսի, որովհետեւ գիտեմ թէ սարսափելի թշնամի մը ունիք որուն դէմ պարտաւորուած էք պայքարիլ···:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, կմկմաց պերճաղիճը:

— Ռօլան Քանտիանոյի մասին խօսիլ կ'ուզեմ:

— Երկու օր չանցած ան ձերբակալուած պիտի ըլլայ··· ի՞նչ պէտք կայ···:

— Ո՛վ, Տիկին, Ռօլա՞նը: Կ'երեւի թէ դուք այդ մարդը դեռ չէք ճանչնար, Տիկին: Ես դեռ քիչ մը առաջ տեսայ զինքը, բայց կրնամ հաւաստել ձեզի թէ՝ եթէ պէտք ըլլայ, այդ մարդը ամբողջ բանակի մը խել կրնայ դէմ դնել··· եւ··· մինակը, Տիկին: Երկու հարիւր զինուած ոստիկաններ ղրկած էին զինքը բռնելու համար, տունի մը մէջ առանձին էր եւ պաշարուած··· բայց հիմա ազատ է···: Այդ երկու հարիւրը եթէ երկու հազար ալ եղած ըլլար, վստահ եմ որ Ռօլանի պիտի չկրնար մօտենալ···: Կը կրկնեմ, Տիկին, կը կրկնեմ որ ինծի պէտք պիտի ունենաք: Մինչեւ վաղը ձեզի ժամանակ կուտամ, մտածեցէք ···: Վաղը, Տիկին, կա՛մ ձեր դաշնակիցն ու փեսան պիտի ըլլամ եւ կամ ձեր ոխերիմ թշնամին··· ընտրեցէ՛ք որը որ կ'ուզէք···:

Էմբէրիա աղաղակ մ'արձակելով սաւաղակը վար դնել ուզեց, բայց Սանտրիկօ արագօրէն հեռանալով աներեւոյթ եղած էր արդէն:

Պերճաղիճը, Պիանքայի առեւանգուած օրէն շատ աւելի յուսահատութեան մատնուած, ինքզինքը աթոռի մը վրայ նետեց:

— Աղջի՛կս, աղջիկս աւազակ Սանտրիկոյի կի՛նը, փսփսաց ան յուսահատական շեշտով մը: Այսպէս, ահա՛ թէ ո՛ւր պիտի հասնի եղեր իմ մայրական սէրս: Ո՛հ, Պիանքան որ առաքինութեան ծաղիկն է, Պիանքան որ միամտութեան ու անմեղութեան բողբոջ մըն է, միշտ պիտի մնայ պոռնիկի մը աղջիկը: Եւ պոռնիկի մը աղջիկը որո՞ւ հետ կրնայ ամուսնանալ··· միայն աւազակի մը հետ: Ահա՛ ինծի պէս պոռնիկի մը տրուած ամէնէն մեծ հարուածը: Պատժուեցա՛յ, պատժուեցայ··· և շատ անողոքօրէն···:

Այս խօսքերը ըսած միջոցին ջղագրգիռ քրքիջ մը արձակեց:

— Օր մը հարուստ վաճառականի մը զաւակը Պիանքան կնութեան ուզեց, շարունակեց ան ընթացք տալով իր մենախօսութեան: Այդ վայելուչ ու պատուաւոր երիտասարդը սիրահարած էր աղջկանս, խելացի եւ բարի երիտասարդ մըն էր, ամուսնութիւնը որոշուեցաւ եւ նշանախօսութիւնը տեղի պիտի ունենար, բայց տղան իմացաւ իմ ով ըլլալս եւ արհեստս երեսիս զարնելով առաւ քալեց: Այդ օրէն սկսեալ աղջիկս տեսնող բոլոր պատուաւոր երիտասարդները ամբարտաւան հեռաքըրքրութեամբ մը վրաս ծիծաղելով երեսս նայիլ սկսան, եւ այս պարագան սիրտս բզիկ ըրաւ: Պիանքան պոռնիկի մը աղջիկն էր··· ինքն ալ պոռնիկ ըլլալէ ուրիշ բան չէր կրնար ըլլալ··: Աղջի՞կս··· պոռնի՛կ··: Երբե՛ք, երբե՛ք: Ջկա՞յ մէկը որ աղջկանս վրայ մեղքնայ, չկա՞յ մէկը որ իմ վրայ կարեկցի ···:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Կարապետ Պալիկեան (Մանթո–նէն), Տէր եւ Տիկին Սերժ Պալիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Սեպտ. 26, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԱՇԽԷՆ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ

մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Պալիկեան գերդաստանի ննջեցելոց, եւ իրենց աներհօր ու զոքանչին, մեծ հօր եւ մեծ մօր՝

ԼԵՒՈՆ ԵՒ ԵՒԳԻՆԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Տիկին Աշխէն Պօղոսեանի, Պօղոսեան ընտանիքներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Ղազար Պօղոսեանի մահուան առթիւ: Ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Ֆրանկիւլեանի իրենց հօրաքրոջ մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի ընդհ– ժողովը՝ Սեպտ. 26, Կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը ճիշդ 3.30ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները՝ ներկայ ըլլալու այս կարեւոր ժողովին:

×

ԿԱՌՏԱՆ.— Համախարբերդցիական միութեան անդամական ժողովը, Սեպտ. 21ին, Երեքշաբթի կէսօրէ ետք, ժամը 3–ին Պիվեր, Պ. Ունանեանի տունը: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Օրակարգ՝ պատգամաւորներու զեկուցում, Նամակներու ընթերցում եւ զանազան:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Սէն Մորիսի դպրոցի արձանագրութիւններն ու դասընթացքը կը վերսկսին Շաբաթ, Սեպտ. 18ին, դպրոցի սրահը:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 1ին Ուրբաթ, ժամը 19էն 21:

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ իրիկունները 7–9 Լիսէ Քոնտորսէ:

COURS DE LANGUE ARMENIENNE
AU LYCEE CONDORCET

Les cours débutent le 1er Octobre, sous la direction du Prof. G. MEHIAN.

Pour les inscriptions s'adresser au lycée les vendredis de 19 à 21 heures.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շաւարշ Հազարապետեան 50 ֆրանք կը նուիրէ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Ագնէս Ինճէեան հարիւր ֆրանք կը նուիրէ Լիբանահայութեան ի նպաստ, իր ողբացեալ քրոջ Նեվրիկ Զորպաճեանի յիշատակին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐ

Օգոստ. 15ի դաշտահանդէսին ընթացքին Էքս – Լէ - Պէն հաւաքուած Հայերը 600 ֆրանք ժողված են ի նպաստ Լիբանահայութեան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը՝ Սեպտեմբեր 12ի իր թէյասեղանին առիթով շնորհակալութեամբ ստացած է, իր մասնաճիւղի հիմնադիրներէն Օր. Հ. Միսաքեանէ յիսուն ֆրանք:

ԿՈՉ ԱԶԳԱՅԻՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ՏՆՕՐԷՆՆԵՐՈՒՆ

Աշխատախնամի գրասենեակը բազմաթիւ դիմումներ ունի զանազան երկիրներէ Ֆրանսա գաղթող հայրենակիցներու կողմէ: Վարչութիւնս կոչ կ'ընէ առեւտրական հաստատութեանց տնօրէններուն որ նկատի ունենան վերոյիշեալներու պարագան եւ դիմեն Աշխատախնամի գրասենեակը, 77, Ռիւ Լաֆայէթ Փարիզ 9

Հեռ. 878 – 02 – 99

Որեւէ ճիւղի պատկանող գործաւորներ եւ պաշտօնեաներ հայթայթելու համար:

ԿԻԹԱՌԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Հայ երիտասարդ մը կիթառի մասնաւոր դասընթացքներ կուտայ (նոթատետրով), մատչելի պայմաններ, մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել՝

Պ. ԱԳԸԼԵԱՆԻ

622–06–58, ժամը 11էն 13 եւ 19էն 21:

RESTAURANT

Le Samovar

cuisine et spécialités russes

- Ambiance Musicale -

14 rue Sauval 75001 Paris
tél. 261 77 79
métro Louvre

fermé le dimanche

ԱՍՏՂԻԿ եւ ԱՐԱՔՍԻ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց եղբօր՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԻ

ծնունդը, Փարիզ, 1976, Սեպտ. 14

Այս ուրախ առթիւ Տէր եւ Տիկին Տքթ. Սերժ Սիմոնեան 500 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ–ԳԻՆԵՁՕՆ

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. միութեան վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ բոլոր անդամներն եւ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ նուիրատուներն ու Հայաստան մեկնողները, ընդհ. ժողով - գինեձօնի մը, 23 Սեպտ., Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9, «Պարոյր Սեւակ» գրադարանի սրահը: ՕՐԱԿԱՐԳ.— Ա. Մեկնումի վերջին կարգադրութիւնները, Բ.— Նուէրներու հարցը, Գ.— Մեկնողներու եւ նուիրատուներուն ի պատիւ գինեձօն:

Savez-vous que vous trouverez à :

AIR FRANCE

AGENCE DES INVALIDES

2, Rue Esnault-Pelterie — 75007 Paris — Métro : Invalides
Téléphone : 550 - 32 - 30 — poste 46 - 55

le meilleur accueil auprès de :

ANAHID BOYADJIAN

pour vos voyages d'affaires
et de tourisme - individuels ou groupes

Ձեր ճամբորդութիւններուն համար, գործի, զբօսաշրջիկութեան, անհատական թէ հաւաքական,

մի՛ վարանիք

դիմեցէք վերոյիշեալ հասցէին, ուր

ԱՆԱՀԻՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

լաւագոյն ընդունելութիւն կը վերապահէ ձեզի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի 90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով

ԵՒ

JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը:

ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ARMÉNIE 1976

Départs chaque mois :

du 23 Octobre au 6 Novembre

du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Réduction Spéciale :

Aux personnes agées de 60 ans et plus, et aux familles de 4 personnes au moins, s'incrivant ensemble.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Licence Voyages : A. 721.

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի
ԱԼԵՔ-ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿ. ԿԵԴՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

118 ՔՈՒՐՍԷԼ ՓՈՂՈՑ, 17ՐԴ ԹԱՂ

Հայերէն լեզուի, գծագրութեան, Պարի, երաժշտութեան եւ լուսանկարչութեան

Ընտելացման ժամեր՝ 6էն 10ը եւ 11էն 14 տարեկան մանուկներու եւ պատանիներու համար:

Ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14էն 19ը Հոկտեմբեր 6էն սկսեալ

MERCREDIS EDUCATIFS ET RECREATIFS

organisés par

l'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

de 14 h. à 19 h., à partir du 6 Octobre 1976
pour les enfants de 6 à 10 et 11 à 14 ans

Arménien, dessin, danse, musique, photo...

Inscription : 118, rue de Courcelles Paris 17e
tél. 924 86 71 et 227 12 26

Le Comité des Dames

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
21
MARDI
21 SEPTEMBRE
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

ԾԶՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.687
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52 ANNÉE — N° 13.687

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՇՈՒԷՏ

44 ՏԱՐԻ ԻՇԽԵԼԷ ԵՏՔ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՐՏՈՒԻՆ

Ընկերվարական կուսակցութեան տիպարը համարուած Շուէտի վարչակարգը 44 տարի ետք պիտի փոխէ իր դիմագիծը եւ պատմայ աւելի աջ – քաղքենի: Այսպէս ընտրեցին վեց միլիոն ընտրողներ, լայտնելով նաեւ աշխարհին որ իրենք գոհ են «շուէտական տեսակի ընկերվարութենէն», որ նախանձը շարժած է աշխարհին:

Արդարեւ Երկուշաբթի առտու, թէեւ վերջնական արդիւնքները դեռ ծանօթ չէին, բայց եւ այնպէս պարզ էր արդէն որ վարչապետ Փալմէի կուսակցութիւնը ընկերային – դեմոկրատները կորսնցուցած են իրենց մեծամասնութիւնը: 181 աթոռի տէր էր ընդդիմադիր համախմբումը, մինչ ընկերվարականները միայն 169 աթոռ ունէին եւ քանի մը արդիւնք միայն կը պակսէր, ինչ որ ոչինչ պիտի փոխել այլեւս:

Ցաղթական համախմբումին մաս կը կազմեն պահպանողականները, ազատականները եւ կեդրոնը, մէկ խօսքով ինչ որ կը կոչուի՝ քաղքենիութիւն:

Ինչ բանի կարելի է վերագրել այս տիպար ընկերվարական վարչաձեւի պարտութիւնը: Նախ կ'ըսուի թէ մաշած է, բայց կը կարծուի որ գլխաւոր պատճառը եղած է հիւլէական կեդրոններու հաստատումը վերջին շրջանին:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ

ՍՈՒԳԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ԲԱՅՑ ԴԻԱԿԸ Ի՞ՆՉ ԵՂԱՒ

Երբ 800 միլիոն հոգի երեք վայրկեան լռէ, կասկած չկայ որ տպաւորութիւնը շատ աւելի խոր կ'ըլլայ քան որեւէ ժամանակ: Այսպէս եղաւ Չինաստանի մէջ, Շաբաթ օր երբ կը սկսէր Մաօյի յուղարկաւորութիւնը: Մէկ միլիոն Չինացի հաւաքուած է «Երկնային – Խաղաղութիւն» հրապարակը եւ աւելի քան երկու միլիոն ալ շուրջի փողոցները, «Յաւիտենական խաղաղութեան» պողոտային երկայնքը, մինչեւ հրապարակը: Տեղական ժամով ճիշդ 3ին է որ կը սկսի արարողութիւնը եւ վարչապետը՝ Հուա Քուօ Ֆէնկ կը սկսի կարդալ դամբանականը: Մաօն կը նկատէ ժամանակակից մեծագոյն մարքսիստը, կը յայտնէ թէ չին համայնավար կուսակցութիւնը երեսուն միլիոն անդամ ունի եւ կը շեշտէ պայքարի անհրաժեշտութիւնը քաղքենիութեան դէմ, կուսակցական շարքերէն ներս: Ու նաեւ պայքարը դուրսը՝ արդիական վերաքննականութեան դէմ, որուն ծոցը կը գտնուի խորհրդային խմբակը: Նախարարապետը կը խոստանայ հազար տարի պահել Մաօյի յիշատակը, քալել մարքսիզմի ճամբէն եւ հետեւիլ Մաօյի օրինակին: Կէս ժամ կը տեւէ այս ճառը, որուն վերջաւորութեան հաւաքուած Չինացիները երեք անգամ կը ծնրադրեն Մաօյի հսկայ նկարին առջեւ: Ցիշենք որ ոչ մէկ օտարի արտօնուած էր ներկայ ըլլալ յուղարկաւորութեան:

Չինական նոր հանելուկ մըն է թէ ի՞նչ եղած է կամ պիտի ըլլայ Մաօյի մարմինը: Արդարեւ ոչ մէկ բան կ'ըսուի այդ մասին եւ ըստ սովորութեան Արեւմուտքի «չինագէտները գուշակութեանց կը դիմեն: Այսպէս կը կարծուի որ հրկիզուի, ինչ որ ձեւ մըն է Չինաստանի մէջ պայքարելու համար հին աւանդութեանց դէմ, բայց այդ հին աւանդութեանց կարեւորութիւն տուող ալ շատ կայ եւ ոմանք դերեզմանապաշտ են եւ ուրեմն թաղումն ալ կրնայ նկատի առնուիլ եւ այդ պարագային Մաօ կրնայ հանգչիլ Փեքինի յեղափոխականներու գերեզմանատունը կամ իր ծննդավայրը: Կրնայ նաեւ Լենինի եւ Հօ – Շի – Մինհի նման դամբարանի մը մէջ դրուիլ: Ցետագայ օրերը հաւանաբար յայտնեն իրողութիւնը, որ կրնայ այս ենթադրութիւններէն բոլորովին ուրիշ բան մը ըլլալ:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՖՐԷՆՃԻԷ «ՄՆԱՔ ԲԱՐՈՎ» Կ'ԸՍԷ, ԲԱՅՑ ՇԹՕՐԱՅԻ ՄԷՋ ՈՉԻՆՉ ԵՂԱՒ

Շթօրայի խօսակցութիւնները ոչ մէկ դրական արդիւնք տուին եւ որոշուեցաւ կրկին հանդիպիլ Ուրբաթ, այսինքն նոր նախագահին, Սարգիսի, պաշտօնի գլուխ անցնելուն յաջորդ օրը:

Այս հանդիպումին գլխաւոր նպատակներն էին նախ յարգել տալ Ցուլիս 29ի համաձայնագիրը, Դամասկոսի եւ Պաղեստինցիներու միջեւ, ապա ձեռք ձգել 55րդ հրադադար մը պատերազմիկներու միջեւ, որ նպաստէր նաեւ «կլոր սեղանի» մը կազմակերպութեան, նոր կառավարութիւն մը կազմելու համար, որ ըլլայ Ազգ. միասնականութեան դահլիճ մը: Ձեղաւ:

Մինչ այդ Ֆրէնճիէ հրաժեշտի ճառ մը արտասանեց, բաւական խիստ: Պաղեստինցիներուն վրայ ձգեց Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմին պատասխանատուութիւնը, յետոյ կարգով ամբաստանեց Արաբական Լիկան, նաեւ համայնավար պետութիւնները, որոնք ջանացին մարքսիստ վարչակարգ հաստատել Լիբանանի մէջ: Ֆրէնճիէ չեշտեց թէ իշխանութիւնը կը թողու «մաքուր ձեռքերով եւ մաքուր խիղճով»:

Հոս – հոն կռիւները կը շարունակուին, բայց կատաղի բնոյթ չունին:

Իսրայէլեան աղբիւրներու համաձայն Իսրայէլ զէնք կու տայ քրիստոնեայ Լիբանանցիներուն Լիբանանի հարաւը:

ՌՈՏԵԶԻԱ

ՍՄԻԹ ՏԵՂԻ ԿՈՒՏԱՅ

Սմիթ սոփրպեռւեցաւ տեղի տալ Կիրակի օր, Քիսենկէրի ճնշումներուն եւ ընդունիլ, թէեւ ոչ անմիջականին համար, որ սեւ իշխանութիւն մը ի վերջոյ հաստատուի իր երկիրը: Տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Փրեթորիայի ամերիկեան դեսպանատան մէջ: Եան Սմիթ համակերպեցաւ ուրեմն ինչ որ անգլեւ–ամերիկեան ծրագիր կը նկատուի: Ըստ այս ծրագրին պէտք է մէջտեղ հանել սահմանադրական ժողով մը, որու միջոցաւ սեւ մեծամասնութիւնը իշխանութիւնը ձեռք առնէ երկու տարիէն:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ ՅԱՂԹԵՑ

ԴԻՆԱՄՕ – ՄԻՆՍԿԻ 2–1

Կիրակի օր, Խորհրդային Ախոյենութեան 39րդ շրջանի մրցումներու կարգին, Արարատ յաղթեց Մինսկի Դինամօն 1ի դէմ 2 կէտով: Մրցումը տեղի ունեցաւ հակառակորդին դաշտին վրայ:

Քանի մը տող

ԹՈՒՐՔԻՈՅ լեռներուն վրայ, Պոլսէն մեկնելէ քիչ ետք ճզմուած է Թրքական օդանաւային գիծերու Պօյինկ 727 մը, Կիրակի գիշեր: 154 ճամբորդներէն ոչ մէկ վերապրող կայ: Գլխաւորաբար իտալացի, գերման, հոլանտացի զբօսաշրջիկներ էին:

ԱՆԳԱՐԱ որոշեց իր զօրքերուն մէկ մասը քաշել Կիպրոսէն: 1974ի գրաւումէն ի վեր, Թուրքերը քառասուն հազար զինուոր կը պահէին կղզիին մէջ: Առջի օր երկու հազար զինուոր Թուրքիա վերադարձած են եւ յետագայ օրերուն ալ երեք հազար ուրիշներ պիտի երթան: Ըստ երեւոյթին Թուրքերը բարեկամեցողութիւն կ'ուզեն ցոյց տալ այն ատեն երբ Վալտհայմ կը փորձէ վերսկսիլ տալ Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ միջ – համայնական բանակցութիւնները: Արեւելեան Թրակիայէն սակայն գէշ լուրեր հասած են քանի կը պարզուի որ Թուրքիա սոլ – սոլ հրթիռներ հաստատած է Էվրոսի եզերքին, հոն ուր է երկու երկիրներու բնական սահմանագլուխը եւ այդ հրթիռները ուղղակի կը սպառնան յոյն ճարտարարուեստական քաղաքներուն:

ԼԻՄԱՍՈԼԻ (Կիպրոս) մէջ մեռած էԱնթիմոս եպիսկոպոսը, 71 տարեկանին, որ Կիպրոսի արեւելեան օրթոտոքս եկեղեցւոյ երկրորդ գլխաւոր դէմքն է: Կ'ըսուի թէ մեռած է Ագիոս Էլեֆթերիոս եկեղեցւոյ մէջ, բայց միաբանութեան անդամներ կ'ըսեն թէ յանկարծամահ եղած է պատարագած ատեն Կիրակի առտու: Եկեղեցին երկար ատեն էօքա Բ.ի կեդրոնատեղիներէն մին նկատուած է:

ԼԵՆԻՆԳՐԱՏԻ մէջ հակախորհրդային նշանախօսքերով ներկուած են պատերը, ինչ որ առաջին անգամ կը պատահի Խորհրդային Միութեան մէջ: Բնակիչները զարմանքով կարդացած են «Համայնավար կուսակցութիւնը ժողովուրդին թշնամին է», «Խորհ. Միութիւնը ժողովուրդին բանտն է» եւն. եւն.:

ԾԱՂԿԱՁՈՐԻ (Հայաստան) մէջ է որ 1974 Օգոստոսին աւատրիացի ճարտարագէտը, Սի – Ի – Ա. Ի գործակալ չփման մէջ մտած է Բելենկոյի հետ: Այդ թըւականին, Ծաղկաձորի մէջ գումարուած էր Սիմպոզիոմ մը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, արտերկրային Թռիչքներու շուրջ: Այս տեղեկութիւնները կու տայ գերմանական Տի Շթերն շաբաթաթերթը, քաղելով հաւաստի աղբիւրներէ, ապա, Բելենկօ առիթը փնտռած է Միկ 25ով փախուստ տալ եւ Սեպտ. 6ին ամերիկեան գաղտնի գործակալներ կը սպասէին արդէն իրեն Ճափոնի օդակայանը:

ԱՆԳԼԻՈՅ Թագուհին չարտօնեց որ Թօրսըն անուն բեմադիր մը, բրիտանական հողին վրայ դարձնէ ֆիլմ մը, որ կը կոչուի «Ցիսուսի սեռային կեանքը»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Հեռատիպ (Սեպտ. 8/13

ԱՐՓԻ – ՍԵՒԱՆ ՋՐԱՏԱՐԸ՝ 46.758 Մ.

Արփի - Սեւան ջրատարի բանուորները Օգոստոս ամսուն պէտք եղած աշխատանքը չեն կատարած, յատկապէս կրաձոյլով պատելու մարզին մէջ: Հորատում կատարուած է միայն Եղէգնաձորի բաժնի թիւ 6 եւ 8 փապուղիներու մէջ: Ջըրատարի Մարտունիի շրջանի թիւ ութ փապուղիի խումբը, որ հորատման զուգընթաց կատարած է մետաղի շինութիւններ, Օգոստոսին յառաջացած է 18 մեթր: Հորատման մեծ աշխատանք ունեցող թիւ 9 փապուղիին մէջ տակաւին պայմաններ չեն ստեղծուած յառաջ երթալու համար: Թիւ 3, 5 եւ 9 փապուղիներու մէջ ջրատարի պատերու ամրացման եւ յատակը կրաձոյլով պատելու ուղղութեամբ աշխատանքներ տարուած են: Այսպէսով, Սեպտեմբեր մէկին Արփի – Սեւան ջրատարի երկարութիւնը հասած է 46.758 մեթրի:

×

ԱՐԾՐՈՒՆ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի ժողովրդական ստեղծագործութեան տան մէջ բացուած է Արծրուն Պէրպէրեանի առաջին անհատական ցուցահանդէսը: Արուեստագէտը ծնած ըլլալով Վան, ուր եւ անցուցած է իր մանկութիւնը, հաղորդակից եղած է ոսկերչական նուրբ արուեստի գաղտնիքներուն՝ ընտանեկան յարկէն իսկ: Ցուցահանդէսին ներկայացուած են անցեալի հայ վարպետներու ոճով Արծրուն Պէրպէրեանի պատրաստած արծաթեայ եւ պղնձեայ իրայատուկ առարկաները: Վերջին տարիներուն Ա. Պէրպէրեան իր գործերը ցուցադրած է Մոսկուայի, Լենինգրադի ցուցահանդէսներուն, ինչպէս նաեւ արտասահմանի մէջ:

×

ԵՈՒՐԻ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՆՈՐ ՕՓԵՐԱՆ

Երաժիշտ Եուրի Գէորգեան շուտով կ'աւարտէ իր նոր օփերան (Վահագն Դաւթեանի բնագրի մը վրայ), որ նուիրուած է Արեւելեան Հայաստանի Ռուսիոյ կցումին 150ամեակին: Երեք գործողութեամբ օփերային բնագիրը (լիպրէթօ) գրուած է Խաչատուր Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի» վէպի հիման վրայ: Երաժշտական նիւթին մէջ հեղինակը աշխատած է օգտագործել շատ մը խմբերգներ, պարեր: Ներկայացուած է ժողովրդական աւանդական «Վարդավառ»ը: Օփերան կ'աւարտի Երեւանի բերդին գրաւումով, որուն, ռուսական զօրքին հետ, մասնակցած են նաեւ հայ զինուորները: Օփերայի որոշ հատուածները ունկնդրած են երաժշտագէտներ Գրիգոր Հախինեան, Ալեքսանդր Աճէմեան, Ցովակ Պէքարեան, խմբավար Արամ Քաթանեան, որոնք նըշած են երաժշտութեան թարմութիւնն ու ինքնատպութիւնը: Եուրի Գէորգեան գըրած է նաեւ «Խարոյկ» օփերան, երաժշտական երեք կատակերգութիւններ, համանուագ մը՝ նուիրուած Եղիշէ Չարենցի, քանթաթներ, եւն այլն:

ԱԶԳԱՅԻՆ-ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻ ՏԱՐԵԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գ.

Հայ ազատագրական շարժման մեծագոյն ողբերգութիւնն այն էր, որ Արեւմտեան Հայաստանի Հայութիւնը աշխարհագրական եւ էթնիկական չափազանց աննպաստ պայմաններում էր գտնւում՝ յունական դիւցաբանութեան բազմագլխանի հրէշների արանքում:

Այդպէս չէր վիճակը, ասենք, երբ ազգային ազատագրման համար օսմանեան բռնակալների դէմ ապստամբած Յունաստանում, Ռումինիայում կամ Սերպիայում, ուր ճնշող մեծամասնութիւն էին կազմում ապստամբները եւ չունէին այն վտանգաւոր շրջապատը, ինչ ունէին արեւմտահայերը:

Խաւարամիտ, կրօնական մոլեռանդութեամբ թունաւորուած Թուրք եւ քուրդ բնակչութեամբ շրջապատուած Հայութիւնը հարկադրուած էր սուլթանի ողորմածութեանը դիմել՝ իր կեանքն ու ինչքը հրոսակներից պաշտպանելու, պարբերաբար կրկնուող հայկական ջարդերին վերջ տալու համար: Հասկանալի է, այդ դիմումները ոչ մի դրական արդիւնք չէին տալիս: Ընդհակառակն: Արիւնռուշտ սուլթան Աբդուլ Համիտը Քրտերից կազմակերպում էր յատուկ Համիտէ զօրամասեր եւ նրանց մէջ հրահրում ազգային կրօնամոլ ատելութիւն, որպէսզի Թալանեն ու կոտորեն խաղաղ աշխատանքով զբաղուած հայ գիւղացիութեանը: Օսմանեան քայքայուող կայսրութեան Հայութեանը բնաջնջելու պետական քաղաքականութեան ընդհանուր արդիւնքն այն եղաւ, որ 1894 – 1896 թըւականներին նահատակուեցին 300 հազար Հայեր:

Աշխատութեան հեղինակը ճիշդ է նկատում, որ հայկական կոտորածները եւ ընդհանրապէս քրիստոնեաների դէմ Թուրքիայում մոլեգնած վայրագութիւնները ոչ միայն օսմանեան ջարդարարների աւանդական քաղաքականութեան հետեւանքն էին, այլ նաեւ՝ ԺԹ. դարավերջին Բարձր. Դրան՝ «հիւանդ մարդու» ներքին ճգնաժամի եւ անկման արտայայտութիւնը: Այդ տարիներին Թուրքիան ընդհանուր ճգնաժամ էր ապրում, գալարւում ներքին եւ արտաքին հակասութիւնների լաբիրինթոսում: Ազգային-ազատագրական ոգորումները Պալքաններում, արաբական երկրներում եւ Արեւմտեան Հայաստանում մեծ տագնապներ էին պատճառում առանց այն էլ տնտեսապէս եւ քաղաքականապէս թուլացած օսմանեան կայսրութեանը:

Արեւմտահայերը, նրանց քաղաքական ու կրօնական ղեկավարները, յուսահատ համիդեան հայաջինջ բռնակալութիւնից, շարունակուող խժդժութիւններից ու կեղեքումներից, այս անգամ էլ դիմում էին եւրոպական ամենազօր տէրութիւնների քրիստոնէական – մարդասիրական խղճին եւ օգնութիւն հայցում: Տակաւին հաւատում էին քրիստոնեայ աշխարհի մեծերի մարդասիրութեանը, հաւատում էին խոստացուած բարենորոգումների անցկացմանը Արեւմտեան Հայաստանում, մանաւանդ՝ պալքանեան ժողովուրդների Թուրքական լծից ազատագրումից յետոյ:

Փաստն այն է, որ երբ այս կամ այն հզօր տէրութեան շահերը համընկնում էին հայ ազատագրական շարժմանը, նրանք պաշտպանում էին այդ շարժումը, ճնշում գործ դնում սուլթան Աբդուլ Համիտի վրայ, իսկ երբ ժամանակը տարբեր շահեր էր առաջ քաշում եւ իմպերիալիստական պետութիւնների միջեւ սրւում էին հակամարտութիւնները Թալանի շուրջը, այս անգամ էլ Անգլիան կամ Ֆըրանսիան, Աւստրօ – Հունգարիան կամ Գերմանիան պաշտպանում էին «հիւանդ մարդուն»՝ բոլորովին մոռացութեան տալով իրենց մարդասիրական խոստումները:

Հայկական հարցում քիչ թէ շատ հետեւողական պաշտպան էր ցարական Ռուսաստանը, որի դէպի հարաւ տարածուելու քաղաքականութիւնը առարկայականօրէն համընկնում էր Թուրք բռնակալութեան դէմ արեւմտահայութեան ծաւալած քաղաքական պայքարին:

Ցարական Ռուսաստանի ծաւալապաշտական քաղաքականութեան դէմ պայքարող Անգլիան պաշտպանում էր Թուրքիայի ամբողջականութիւնը՝ սթաթու – քուօն: Բայց երբ Մերձաւոր Արեւելքում Անգլիայի շահերը այլ բան էին պահանջում, նա արդէն յարմար էր գտնում գիջումներ անել Ռուսաստանին եւ պաշտպան կանգնել «Արեւելեան Հարցի» մասը կազմող «Հայկական Հարց»ին, Արեւմտեան Հայաստանում բարենորոգումներ անցկացնելու պահանջին, մինչեւ ընդհանրապէս թէ՛ Անգլիան ու Ֆրանսիան, թէ՛ Գերմանիան ու Աւստրիան խանգարում էին ցարական Ռուսաստանի Թուրքիայի հանդէպ վարած քաղաքականութեանը, վերջին հաշուով ի վնաս «Հայկական Հարց»ի:

Այսպէս, քաղաքական պայքարի փորձ չունեցող ազգայնական կուսակցութիւնների ու հոսանքների համար խիստ դըժուար էր ճիշդ կողմնորոշուել, իմանալ, թէ տուեալ հանգրուանում որ տէրութեան շահն էր համընկնում Հայութեան ազատագրական պայքարի շահերին, որ տէրութեանը՝ ոչ: Եւ երբ, ինչպիսի հաշուենկատ, ճկուն քաղաքական գործունէութիւն պէտք էր ունենալ՝ իմպերիալիստական պետութիւնների տնտեսական շահատակութիւններին ու դիւանագիտական խարդաւանքներին զոհ չգնալու համար:

×

Մենագրութիւնում լայն տեղ է յատկացուած 20րդ դարասկզբի մեծագոյն ոճրագործութեանը՝ Համաշխարհային առաջին պատերազմի տարիներին իթթիհատականների կազմակերպած հայկական ջարդերին, որով նրանք նպատակ էին դըրել ի սպառ բնաջնջել հայ ժողովրդին, դրանով իսկ վերջ տալ «Հայկական Հարցի»ն ու կենսագործել պանթուրքիզմի իրենց հին ցնորամտութիւնները:

Երիտթուրքի ցեղասպանութեան ամբողջ ծրագիրը եւ այդ ոճրային ծրագրի կենսագործումը բացայայտելու համար աշխատութեան հեղինակը գիտական շրջանառութեան մէջ է դրած ինչպէս հենց իրենց՝ իթթիհատականների ջարդարարական փաստաթղթերը, մեծ դահճապետ Թալէաթի գրաւոր կարգադրութիւնները, հեռագրերը, Թուրք պատմաբաններից ոմանց վկայութիւնները, այնպէս էլ օտարերկրեայ դիւանագէտների նամակներն ու վկայութիւնները:

Իթթիհատական դահիճներն իրենց բարբարոսութիւնները արդարացնելու համար դիմում էին պատմական կեղծիքի, իբր առաջին համաշխարհային պատերազմի սկզբին Հայերն ապստամբել են, ուստի, Թուրքերը հարկադրուած են եղել իրենց թիկունքն ամրացնելու համար վերացնել ապստամբութեան օճախները: Մինչդեռ իթթիհատական պարագլուխների իսկ ձեռքով գրուած պաշտօնական փաստաթղթերը անառարկելիօրէն վկայում են, որ Հայութեան ցեղասպանութեան զարհուրելի ծրագիրը մեծ խնամքով պատրաստուած է եղել նախօրօք՝ նախքան Վանի ինքնապաշտպանութիւնը եւ հայկական յուզումներն ու գոյամարտերը: Այս կապակցութեամբ աշխատութեան հեղինակը մէջբերումներ է կատարել հենց իրենցից՝ Թուրք պատմաբաններից: Այսպէս, օրինակ, Մեվլան Զատէ Ռիֆաթը զարհուրելի վկայութիւններ է բերել իթթիհատականների գաղտնի մի խորհրդակցութիւնից, ուր որոշւում էր արեւմտահայութեան բնաջնջման հարցը, ժողովին նախագահող Թալէաթը առաջին ձայնը տուել է ցեղասպանութեան ոճրագործ քաղաքականութեան հեղինակներից մէկին՝ Տոքթ. Նազըմին, որն իր ճառը սկսել է բացայայտ լրբութեամբ, «Պէտք է գործել արագ եւ վճռական: Հայերը վտանգաւոր են ... Եթէ բաւարարուենք միայն մասնակի կոտորածով, ինչպէս տեղի է ունեցել 1909ին Ատանայում («մասնակի կոտորածում» 30 հազար հայ սպաննեցին Ատանայում.— Ս. Կ.) եւ ուրիշ շրջաններում, ապա այդ, օգուտի փոխարէն, վնաս կը բերի, քանի որ ուխք կ'անենք արթնացնել նաեւ այլ տարրերի՝ Արաբներին ու Քրտերին, որոնց նոյնպէս պատրաստւում ենք ազատել ճանապարհից, վտանգը կը մեծանայ եռակի չափով եւ կը դժուարանայ մեր մտադրութեան իրագործումը: Ես ձեզ մի քանի անգամ ասել եմ եւ այժմ էլ կրկնում եմ, եթէ մաքրումը համընդհանուր եւ վերջնական չլինի, ապա օգուտի փոխարէն վնասն անխուսափելի է: Հայ ժողովուրդը պէտք է հիմքից ոչնչացնել՝ այնպէս, որ ոչ մի Հայ մեր հողի վրայ չմնայ եւ անունն իսկ մոռացուի: Այժմ պատերազմ է, այսպիսի յարմար ժամանակ այլեւս չի լինելու: Մեծ տէրութիւնների միջամտութիւնը եւ համաշխարհային մամուլի աղմկալից բողոքները աննկատ կը մնան, իսկ եթէ յայտնի դառնան, ապա նրանք կը կանգնեն արդէն կատարուած փաստի առաջ եւ դրանով էլ արդէն հարցը կը սպառուի: Այս անգամ մեր գործունէութիւնը պէտք է ստանայ Հայերի համընդհանուր բնաջնջման բնոյթ, անհրաժեշտ է բնաջնջել բոլորին, մինչեւ վերջինը»:

Արիւնռուշտ ոճրագործը, որ միաժամանակ բժշկի մասնագիտութիւն ունէր, մարդկային խիղճը մի կողմ դրած, պահանջում է ոչնչացնել մի ամբողջ ժողովրդի՝ ծերունիների, կանանց, ու երեխաների, որպէսզի «վերածնուի Թուրքիզմը»: » Ես ցանկանում եմ, որ այս հողի վրայ միայն ու միայն Թուրք ապրի ու տիրապետի մեն – մենակ: Թող անյայտանան բոլոր ոչ Թուրքական տարրերը՝ ինչ ազգի ու կրօնի էլ որ նրանք պատկանեն: Մեր երկիրը պէտք է մաքրել ոչ Թուրքական տարրերից: Կրօնն ինձ համար նշանակութիւն եւ իմաստ չունի: Իմ կրօնը Թուրանն է»:

Ահա ցեղամոլի մերկապարանոց լրբութիւնը: Սա է ճշմարտութիւնը:

Պատմաբանը օտարերկրեայ դիւանագէտների պաշտօնական գրութիւններն ու վկայութիւնները օգտագործելու հետ միաժամանակ աշխատութիւնում լայն տեղ է յատկացնում զարհուրանուն Տէլ Էլ Զօրի ճանապարհներին, նրա կիզիչ անապատներում սովից ու ծարաւից հայ ժողովրդի զանգուածային բնաջնջման նկարագրութեանը:

Առաջին համաշխարհային պատերազմի ժամանակաշրջանի դիւանագիտական փաստաթղթերը վկայում են, որ յատկապէս ռուս քաղաքական գործիչները Հայոց մեծ եղեռնի հենց սկզբից եռանդուն զբաղուել են իթթիհատականների հայաջինջ ծրագիրը կասեցնելու հարցերով: Ցարական Ռուսաստանի արտաքին գործերի նախարար Սազոնով 1915 Ապրիլ 25-ին Փարիզի եւ Լոնտոնի դեսպաններին յանձնարարել է հայ ժողովրդի բնաջընջումը կանխելու համար անգլիական եւ ֆրանսիական կառավարութիւններին դիմել՝ համատեղ յայտարարութեամբ հանդէս գալու համար: Ըստ Սազոնովի, «Հայերի կոտորածի համար անձնական պատասխանատուութիւնը դրուած պիտի լինի Թուրքական նախարարների խորհրդի բոլոր անդամների, ինչպէս նաեւ այն բոլոր քաղաքացիական ու զինուորական պաշտօնատար անձանց վրայ, որոնք առընչութիւն ունեն այդ իրադարձութիւններին»:

«Հայաստանը միջազգային դիւանագիտութեան եւ սովետական արտաքին քաղաքականութեան փաստաթղթերում» ժողովածուն այդ ուղղութեամբ բովանդակում է հարուստ նիւթ՝ Անտանտի պետութիւնների դեսպանների ու արտաքին գործերի նախարարների միջեւ տեղի ունեցած թղթակցութիւններ, որոնք, անտարակոյս, նախ եւ առաջ հետապնդում էին պատերազմող պետութիւնների շահերը, եւ համատեղ ոչ մի յայտարարութիւն չէր կարող ետ պահել արիւնոտ թաթը, չէր կարող կասեցնել ցեղասպանութիւնը, քանի որ ոճրագործների կողմից դա ծրագրուած էր վերջնապէս, հրէշային մանրամասնութիւններով: Դեսպան Մորկէնթաուն գրել է, որ Թուրք պատասխանատու պաշտօնեաներից մէկը իրեն անկեղծօրէն խոստովանել է, թէ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՕՐՀՆԵԱԼ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԸ

— Օրմանեա՛ն:

— Սինէօռէ:

— Հայրենէ՛ն խօսէ նախ:

— Պէ՛նէ, պէնօ՛նէ. ա՛խ, լա՛ւ, լա՛ւ:

— Ի՞նչ ըրիր Գարակէօզեան կտակին համար:

— Հա՛, հա՛, հա՛, ձեռքերը շփելով շըփշփելով, քաղաքագիտութեամբ վարուեցայ:

— Քաղաքագիտութիւնը ի՞նչ է եկեղեցիին մէջ:

— Հա՛, հա՛, հա՛, Բէռ Տիօ, եկեղեցական փիլոնը քաղաքական վերարկու է: Ազգին հաւատացուցի որ կտակը պիտի գործադրուի, սուլթանին հաւատացուցի որ պիտի չգործադրուի, եւ կաթողիկոս եղայ: Ասոնք իմ գիտնալու գործերս են. ֆօռքօ տի պաֆֆօ, հա՛, հա՛, հա՛:

— Ես հիմա դժոխքին մէջ կը սորվեցնեմ թէ քաղաքականութիւնը ի՞նչ է:

— Չէ՛, Հայր, չէ՛, կը միջամտէ Որդին, հոն ալ սատանայապետին տեղը կ'անցնի, բոլոր սատանաները կը ժողվէ, մեղաւորները կը միացնէ, մեզի խաղ մը կը խաղայ:

— Հայր, կ'աղաչեմ ինծի տուր Օրմանեանը, ըսաւ Հոգին. ինծի կը յարմարի խնդումերես է: Արքայութիւն կը տանիմ, անտեղիններուն ուրախ զուարթ ընկեր մը կ'ըլլայ, Ազարեանն ալ Իզմիրլեանին հետ հաշտեցնելու կ'ելլէ, ժամանակ է կ'անցնի:

— Քեզի ըլլայ, ուր կը տանիս տար:

— Կրա՛ցիէ թա՛նթէ, փատրէ. կրա՛ցիէ թա՛նթէ: Ա՛խ, շնորհակալութիւն, Հայր, շնորհակալութիւն:

Հոգին կու գայ թեւէն կը մտնէ եւ կը տանի: Օրմանեան ճամբան ինքնիրենը.

— Աս ալ շահեցանք. ասկէ՞ ետքը: Մէյմը սա Հոգին բոլորովին ինծի կապեմ, անոր միջոցաւ Երրորդութիւնը չորրորդութեան վերածել կու տամ, օր մըն ալ մեծամասնութիւն կը շահիմ եւ կ'անցնիմ Հօր տեղը: Ան աշխարհքն ալ համբերելով գործը գիտցող խելացիինն է, աս աշխարհս ալ:

×

Հայր Աստուած ա՛լ հարկ չի տեսներ միւս Պատրիարքները կանչել. ամէնքն ալ աս պիտի ըսեն ան պիտի ըսեն մէջէն պիտի ելլեն: Ինք սակայն գործին աղէկ մը տեղեկացած էր, ու վճիռը կու տայ.

— Դուք, տարաբախտներ, ինչ որ քաշեցիք աշխարհի մէջ կը բաւէ ձեզի. դուք պատասխանատու չէք ձեր մեղքերուն համար. դուք զոհերն էք ընչաքաղց մեծատուններուն, կը ներեմ ձեզի ամէն ինչ. գացէք արքայութիւն եւ հանգստացէք:

Կարապե՛տ եւ Բիւզա՛նդ Գարակէօզեան, զատուեցէք միւսներէն, քիչ մը աւելի մեղմ պիտի վարուիմ ձեզի հետ: Իսկ դուք մնացած բոլոր Գարակէօզեաններ, գրկեցէք աղքատը եւ բարերար հռչակուեցաք, խաբեցիք ժողովուրդը եւ օրհնեալ գերդաստան կոչուեցաք, կորէ՛ք դժոխք, անիծեա՛լ գերդաստան:

Ա. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(5 եւ վերջ)

ԱՊՕՐԻՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓՌՈՒՄՆԵՐԸ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Անհաւատալի պիտի թուի շատ–շատերու, եթէ ըսուի, թէ Խորհ. Միութեան մէջ լայն տարածում գտած են ապօրինի ձայնասփռումները: Դեռ վերջերս երկրին ծայրագոյն հիւսիսի ձայնասփիւռի կայանը կոչ ուղղեց օրինապահ քաղաքացիներու, որպէսզի առանց վարանելու, ցորեկուան կամ գիշերուան որեւէ ժամուն» ոստիկանութեան յայտնեն գաղտնի կայաններու վայրերն ու հեղինակները: Այս կոչը անոր համար, որ շրջանին մէջ տարեկիցրին երեսուն գաղտնի ձայնասփռումներ երեւան հանուած էին:

Խորհրդային մամուլի համաձայն եր- կու տարի առաջ ամէն ամիս նման բնոյթի 125 ձայնասփռումներ երեւան կը հանուէին միայն Դոնեցկի մէջ (բնակչութեան թիւն է՝ 934.000): Մոսկուայի շրջագիծին մէջ ատեն եղած է, որ «ձայնասփռման հարիւրաւոր խուլիկաններ» ձերբակալուած են: Կազանի մէջ, 1970ին, ինչ ժամուն քննութիւն մը երեւան հանած է 115 ապօրէն ձայնասփռումներ: ...սուհանդերձ, հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն, գաղտնի ձայնասփռումները կը շարունակուին:

Խորհ. Միութեան Գերագոյն Ատեանը ...ակէ տասը տարի առաջ՝ 1966ին, ճըշդած էր, թէ ապօրինի ձայնասփռումներու հեղինակները կրնան նկատուիլ նաեւ քաղաքական յանցաւորներ: Այդ թուականէն առաջ այդպիսիները կ'ամբաստանուէին միայն իբրեւ «չարամիտ խուլիկան»: Գերագոյն Ատեանի որոշումով գաղտնի ձայնասփռում կատարող մը կըրնար դատուիլ նաեւ պատժական օրինագիծի 70րդ յօդուածի հիման վրայ: Այդ տխրահռչակ յօդուածը՝ «Հակախորհրդային գործունէութիւն եւ քարոզչութիւն» բանաձեւին տակ հնարաւորութիւն կուտայ իշխանութիւններուն սանձելու քաղաքացիներուն տարրական իրաւունքներն ու ազատութիւնները (խօսքի, խղճի եւայլն):

1966էն ի վեր խորհրդային մամուլի մէջ շատ յաճախ խօսք կ'ըլլայ գաղտնի ձայնասփռումներու մասին: Կիրգիզիայի կուսակցական կեդրոնական օրկանին մէջ ոստիկանապետ մը յայտարարած է, թէ «հակախորհրդային քարոզչութիւն մը ի յայտ կը բերենք ամէն անգամ, որ գաղտնի ձայնասփռումի խուլիկան մը երեւան կը հանենք»: Համաձայն ոստիկանապետին՝ ձայնասփռումներու նիւթ կը դառնան «կրօնական շաղակրատանքներն ու հակախորհրդային մանրավէպերը»:

Այս կայաններու տարողութիւնը շատ փոքր ըլլալով արտասահմանի մէջ չեն լսուիր: Խորհրդային մամուլի ներկայացուցած տեղեկութիւններէն դատելով ձայնասփռումի սարքերը ընդհանրապէս տուներու մէջ կը պատրաստուին եւ առհասարակ երիտասարդներու կողմէ: Ասոնք կը ձայնասփռեն պաշտօնական կայաններու կողմէ քաջու նկատուած օտար եղանակներ ու երգեր: Երիտասարդները սեւ շուկայի մէջ ձեռք կը ձգեն ձայներիզի վրայ արձանագրուած երգեր Պիթըլզներէ, Ռոլինկ Սթոնսէ եւ ուրիշներէ: Յաճախ ալ ուղղակի կ'արձանագրեն օտար կայաններու երաժշտական ձայնասփռումները՝ զանոնք յետագային սփռելու համար: Ձայնասփռումները կը համեմեն մեկնաբանութիւններով, սրամտութիւններով եւ մանրավէպերով: Կը պատահի նաեւ, որ ասոնք աւելի լուրջ բնոյթ ունենան: Այսպէս, օրինակ, լիթուանացի երիտասարդ մը ձերբակալուելով երեք տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, որովհետեւ արեւմտեան կայաններու հաղորդած լուրերը ձայներիզի վրայ արձանագրելով, զանոնք կը սփռէր Վիլնիւսի մէջ: Ուկրանիոյ գաղտնի կայաններէն մէկը ազգայնական եւ հակառուս երգեր կը ձայնասփռէր:

Երեւան հանուած գաղտնի կայաններու տէրերը ընդհանուր առմամբ տուգանքի կ'ենթարկուին եւ իրենց սարքերն ալ կը գրաւուին: Բանտն ու աշխատանքի ճամբարները վերապահուած են քաղաքական բնոյթի յանցաւորներուն: Այս վերջինները կարճ ձայնասփռում մը կատարելէ ետք, անմիջապէս կը տեղափոխուին այլ վայր մը. շարունակ տեղ փոխելով իրենց օձիքը դիւրութեամբ ձեռք չեն տար:

Թ. Ա. Թ.

Հայոց բնաջնջումը Թուրքիայի տարած– ւած անվերադարձօրէն վճռուած հարց է, թէ նոյնիսկ «տանջանքների ձեւերն իրենց մանրամասնութիւններով քննարկուել են «Միութիւն եւ առաջադիմութիւն» կոմիտէի շտաբկայանում, գիշերային մի նիստում: Տանջանք պատճառելու ամէն մի նոր մեթոտ գնահատւում էր որպէս գանձելի գիւտ, եւ պաշտօնեաները անդադար գլուխ էին ջարդում, որպէսզի գտնեն տանջանքի ինչ որ նոր ձեւեր: ...նա պատմել է ինչ, որ նրանք ծանօթացել են նոյնիսկ սպանական հաւատաքննութեան հաշուետուութիւններին եւ տանջանքներ գործադրած պատմական ուրիշ քննարկութիւնների գործողութիւններին եւ ընդօրինակել այն բոլորը, ինչ որ գտել են այնտեղ»:

Ակադեմիկոս Ծ. Աղայեանը, վաւերագրական հարուստ նիւթ հրապարակելով, ...անգում է այն ճիշդ եզրակացութեան, որ իթթիհատականները սուլթան Աբդուլ Համիտի հրէշային աւանդոյթին հաւատարիմ մնալով՝ վճռել էին լիովին բընաջնջել հայերին ու դրանով իսկ վերջնականապէս ազատուել «Հայկական Հարցից»:

ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

(Շար. – 3)

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՀԱԼԸՃԸՕՂԼՈՒԻ ԲԱՐԵԶԱՐԴԵԱԼ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Ինչպէս ծանօթ է, Հալըճըօղլուի (Խասգիւղ) Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ ապասեփականացումէն ետք, Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ կրօնական բոլոր արարողութիւնները կը կատարուին Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կիրակի, Սեպտ. 5ին, նոյն եկեղեցւոյ մէջ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Հալըճըօղլուի Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ սատարողներու հոգիներուն համար:

Արարողութիւններէն ետք, որոնց նախագահած է Շնորհք Պատրիարք, խումբով այց մը տրուած է Հալըճըօղլուի բարեզարդեալ գերեզմանատունը, ուր բացման արարողութեան ընթացքին Պատրիարքը իր բացման խօսքին մէջ շեշտած է. «քաղաքակիրթ կը կոչուին այն ազգերը որոնք կը յարգեն իրենց ննջեցեալներուն յիշատակը, ահաւասիկ մենք՝ Հայերս, այսպէս եղած ենք կեանքի մէջ»: Գերեզմանատան ընդհանուր դամբարանին առջեւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է, որմէ ետք ներկաները մեծապէս գնահատուած են գերեզմանատան յանձնախումբի կատարած աշխատանքները:

×

Յիշենք որ, Խասգիւղի գերեզմանատունը երկար տարիներ առաջ, պատով շրջապատուած չըլլալով, գիշերաբոյսերու խուժման ենթարկուած էր եւ քիչ մնացած էր որ Գերեզմանատունը բնակելի բազմամարդ թաղամասի մը վերածուէր: Ժամանակի Թաղային Խորհուրդի միջամտութեան շնորհիւ կարելի եղած էր փրկել գերեզմանատունը գիշերաբոյսերու գրաւումէն եւ փլցնել անոնցմէ աւելի քան տասնեակ մը, աչք առնելով ամէն վտանգ ու յարձակում: Անմիջապէս կազմուած էր Գերեզմանատան Որմափակման յանձնախումբ մը, որ կարճ ատենուան մէջ կրցած էր ապահովել անհրաժեշտ նիւթականը եւ որմափակել գերեզմանատունը, որ այլեւս զերծ կը մնար ոտնձգութենէ:

Այսքանով չէր վերջանար սակայն գործը, այս պատմական թաղի նոյնքան պատմական գերեզմանատունը տարիներով լքուած եւ խնամքէ զուրկ ըլլալով, կատարեալ աւերակոյտի մը տեսքը ունէր:

Այսպէս, նորակազմ յանձնախումբը, աւարտելէ ետք որմափակումը, կը սկսէր ներքին բարեզարդման աշխատանքներու, որոշ չափով կը նորոգուէին ու իրենց նախկին վիճակին կը բերուէին քանդուած ու տապալած դամբարան – յիշատակարանները:

Անսպասելի որոշում մը սակայն, տակնուվրայ կ'ընէր ամէն ինչ: Այսպէս, Միջքաղաքային Ճամբաներու Վարչութիւնը Ոսկեղջիւրի Կամուրջի ու յարակից ճամբաներու շինութեան համար կ'ապասեփականացնէր Հալըճըօղլուի այս գերեզմանատունը: Կատարուած բողոքները անհետեւանք կը մնային: Նոյն ճակատագրին կ'ենթարկուէին նաեւ նոյն թաղի Ս. Ստեփանոս եկեղեցին, Ներսէսեան գիշերօթիկ վարժարանը ու նաեւ Գալֆայեան Որբանոցը: Այսպէս, մէկ հարուածով կարծես կը ջնջուէին, արդէն իսկ հայ բնակչութենէ գրեթէ պարպուած Հալըճըօղլուի հայ համայնական հաստատութիւնները:

Մինչ այդ Պոլսոյ Քաղաքապետութիւնը եւ Գերեզմանատուներու տնօրէնութիւնը կը թելադրէր Թաղային Խորհուրդին, յարմարագոյն վայր մը գտնել, հոն փոխադրելու համար գերեզմանատան ոսկերոտիքն ու դամբարանները: Երկար ամիսներ կը կատարուէին անհրաժեշտ փնտռտուքները ձեռնարկելու համար փոխադրական աշխատանքներու: Մինչ այդ միջքաղաքային ճամբաներու վարչութիւնը կը բարեփոխէր իր ծրագիրը, որով գերեզմանատան ամբողջական ապասեփականացումը անհրաժեշտ չէր նըկատուեր: Սակայն, մինչ այդ Գերեզմանատան յանձնախումբը բաւական անգործ մնալով ձեռնթափ եղած էր ու գըրեթէ կազմալուծուած: Ճամբաներու Վարչութիւնը սկսած էր արդէն իր աշխատանքները:

Ապա, համայնքին կ'իյնար դըժուարին ու համբերատար աշխատանք մը, տրուած ըլլալով որ Ճամբաներու վարչութիւնը հակառակ իր «բծախնդիր» աշխատանքին, դուշէ ակամայ, անգամ մըն ալ քար ու քանդ ըրած էր գերեզմանատունը: Գերեզմանատան յանձնախումբի անխոնջ ջանքերուն եւ զաւակի նիւթական օժանդակութեան շնորհիւ, դժուարութիւնները հարթուեցան եւ այսօր Հալըճըօղլուի գերեզմանատունը բարեզարդուած տեսք մը ստացած է:

Կարդացէք

«ՅԱՌԱՋ»ը

Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (183)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՄԷՍԹՐԻ ՏՆԱԿԸ

Այս բառերը լսած միջոցին յանկարծ սարսռաց...:

— Միայն ա՛ն, միայն ան մեղքցաւ մեր վրայ..., միայն Ռօլա՛նը...: Միայն ան անլիչ շարութեան ու ներողամտութեան նայուածքով նայեցաւ զաւկիս... միայն ան յարգեց ու ճանչցաւ աղջկանս անմեղութիւնը...: Բայց ես ալ այդ մարդը կ'ատեմ, այդ մարդը իմ թշնամին է...: կ'ատեմ, զինքը, որովհետեւ զաւակս առեւանգեց, կ'ատեմ զինքը, որովհետեւ զիս զաւկէս յաւիտենապէս բաժնել կ'ուզէ...:

Պահ մը եւս լռեց եւ ապա խուլ ձայնով մը շարունակեց.

— Արդեօք միայն ատոր համա՞ր է որ կ'ատեմ զինքը...: Ես այդ մարդը կը սիրէի առենին...: Զիս արհամարհեց, ոտնակոխ ըրաւ զիս: Բնաւ չեմ մոռնար այն գիշերը երբ իմ սերս խոստովանեցայ իրեն եւ երբ ձեռքը վեր վերցուց զիս ետ հրելու համար...: Կեանքիս մէջ բնաւ պիտի չմոռնամ այդ վայրկեանը, այդ վայրկեանին զգացած ամօթս մինչեւ մահս պիտի զգամ...: Այո՛, այո՛, ապականած մայր, անմաքո՛ւր մայր, դուն ասոր համա՛ր է որ կ'ատես քու աղջիկդ ազատելու կարողութիւնն ունեցող միակ մարդը...: Դժբա՛խտ արարած, տարաբա՛խտ կին, զայն կ'ատես անո՛ր համար որ դեռ կը սիրես զինքը, այո՛, դուն դեռ կը պաշտես զայն, դուն դեռ զայն չես մոռցած եւ պիտի չկրնաս մոռնալ: Դուն անոր համար չէ՞ր որ Վենետիկ եկար, անոր համար չէ՞ր որ այս դժոխքէն փախչելէ յետոյ դարձեալ հոն վերադարձար: Եւ այժմ որ այդ մեծ սէրը մեռցուցած ըլլալ կը կարծէիր քու մէջդ, ահա շղթայազերծ կ'արթննայ ան ու իր բոցերով կը լափէ քեզ...: Քու ատելութիւնդ սէ՛ր է, սէ՛ր:

Փղձկած, սկսաւ հեծկլտալ: Ապա, դըժուարաւ, քաշկռտուելով, իր անդամալուծուած մարմինը տարաւ, այն փոքր սենեակը ուր Ռօլանի մեծադիր պատկերը կախուած էր պատին վրայ եւ ուր առաջնորդած էր մօտաւորապէս եօթը տարի առաջ ժան Տավիլա Կոմսը:

Ոսկեզօծ շրջանակով մեծադիր պատկերը միշտ իր տեղն էր:

Պերճազիճը սարսռաց: Տավիլայի սպանութեան սոսկալի տեսարանը իր երեւակայութեան առջեւ պատկերացաւ: Այն օրուան պէս, այս անգամ ալ ծունկի ինկաւ պատկերին առջեւ եւ բազուկները զմայլելի իւղաներկին կողմը տարածած, սկսաւ հեծկլտալ...:

Խմբէրիա այս վայրկեանին մոռցած էր իր աղջիկը, Սանտրիկօն եւ Պէմպօն, բայց մոռցած էր նաեւ իր ատելութիւնը...:

Սէրը յաղթական էր իր մէջ:

ՀԱՅՐԸ

Երկու օրուան մէջ Սքալապրինօ Ռօլանի սպայակոյտին պետերը տեսնելով նամակները անոնց յանձնած էր եւ բերանացի հրահանգներ հաղորդած անոնց:

Աւազակախումբերը քառասուն մղոն տարածութեան վրայ հոս ու հոն լեռներու եւ կիրճերու մէջ ցրուած էին ըստ Ռօլանի հրահանգին:

Սքալապրինօ երբ իրեն յանձնուած պաշտօնը լրացուց, իր յոգնած ձին փոխելով ուրիշ ձի մը առաւ եւ նոյն օրն իսկ Մէսթր ուղղուեցաւ, ուր հասաւ գիշերուան ժամը տասնին:

Ձին պանդոկը ձգելով տան կողմը ուղղուեցաւ:

Տունը մութ էր եւ ներսէս ձայն չէր գար:

— Վայրկեան մը հոս կենալու եմ որ պաղարիւնութիւնս գտնեմ, մտածեց ան իւրովի: Մէկէն ի մէկ ներս մտնել չըլլար, ետքը ինքզինքս կը մատնեմ: Պէտք չէ որ հայրը ըլլալս իմացնեմ իրեն, հիմակուհիմա վարպետը արգիլած է ատիկա: Այս՛, բայց կրնամ գոնէ զինքը տեսնել եւ իր հետը խօսիլ...: Վեց օր, վեց օր իրեն հետ պիտի մնամ... ի՜նչ երջանկութիւն: Մտահոգութիւն մը սկսաւ տանջել զինքը: Այդ ժամուն փոստահարար Պիանքա պառկած եւ քնացած էր: Ի՞նչ պատրուակ, ի՞նչ առարկութիւն կրնար գտնել զայն անմիջապէս արթնցնել տալու համար: Երկար ատեն մտածեց այս հարցին վրայ բայց ոեւէ լուծում չկրցաւ գտնել:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Օր. Արշալոյս Արթինեան, Արթինեան ընտանիքը (Ամերիկա), Անժէլ եւ Վարդգէս Մաթէոսեան (Արժանթին), Ստեփան Պօղոսեան ընտանիք (Երեւան), եւ բոլոր ազգականներն ու բարեկամները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, ազգականին եւ բարեկամին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

(Թոսոսթոցի)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 17ին, 56 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Սեպտ. 21, ժամը 14.30–ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Որեւէ մահագդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՍԷՆԼՈՒ – ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, 26 Սեպտեմբեր, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնին առիթով ա–ւանդական մատաղօրհնութիւն : Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին, Մատաղօրհնէք 11.30–ին : Կը պատարագէ եւ քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՆՈՒԷՐ

Գրիգոր Մանուկեանի եւ Գրիգորին Պէրպէրեանի ամուսնութեան ուրախ առ–թիւ, Մարսէյլ Սէնթ Անթուան, Ասողիկ Ճանիկեան կը նուիրէ տասը ֆր. «Յառաջ»ի, տասը ֆր. «Աշխարհ»ի :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Տէր եւ Տիկին Լորիս Բարանեան 100 ֆրանք կը նուիրեն Լիբանահայութեան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 30 ֆրանք «Յառաջ»ին :

×

Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը «Վասպուրական սրահ»ի բարեզարդման համար, Մշակոյթի Տան կը նուիրէ 1000 ֆրանք, «Յառաջ»ի բարգաւաճման 300 ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԾՇԴՈՒՄ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը կը ճշդէ.— «Վասպուրական սրահ»ի հանգանակութեան ցանկերուն մէջ կարդալ՝ Մարսէյլ.— Պ. Վարդան Պանտիկեան եւ Պ. Դաւիթ Պանտիկեան 3000ական, Լիոնի, Տէսինի եւ Վիէնի, Ա. ցանկին մէջ կարդալ՝ Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Մուրատեան, Տէր եւ Տիկ. Խաչիկ Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկ. Լուի – Գիշար Բարսեղեան, Տիկին Քնարիկ Մուրատեան եւ զաւակները 200ական :

×

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները, զանազան առիթներով :

Տէր Սահակեան եղբայրներ 200 ֆր., Տէր եւ Տիկին Բարունակ Պառաւեան, Պ. Ադամ Ղուկասեան, Տիկին Արշալոյս Ալէքսանեան 100ական ֆրանք, Այրի Տիկ. Ազգանուշ Տէիրմէնճեան, Տէր եւ Տիկին Յարութ Յովհաննէսեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեան (Մարսէյլ) իրենց զաւեր ամուսնութեան առթիւ 50 ֆր., Մալճեան եղբայրներու Յուղարկաւորութեան առթիւ (նոյն օրը) Այրի Տիկին Ա. Արշալոյս Մալճեան եւ զաւակները 400 ֆր., Այրի Տիկին Գ. Նուարդ Մալճեան եւ զաւակները 300 ֆրանք :

×

Մալճեան եղբայրներ.— Յուղարկաւորութեան առթիւ Անդրէասեան ընտանիք 200 ֆրանք Այրի Տիկին Մարիամ Սիւզմէճեանի մահուան առթիւ Տիկին Գոհար Տէմիրճեան, Տիկին Մարիձա Պուռնազեան 100ական, Այրի Տիկին Ովսաննա Յակոբեանի մահուան առթիւ.— Այրի Տիկին Թագուհի Օհանեան 100 ֆր., Պ. Տիգրան Զէքեան 50, Այրի Տիկին Մարին Փափազեանի (ծնեալ Տապաղեան) մահուան առթիւ, Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութիւն, Լիոն, Տէսին, Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեան, Տէր եւ Տիկ. Գեղամ Համբարձումեան (Գավայեօն) Տէր եւ Տիկին Վահէ Գայթանճեան (Մարսէյլ) 100ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Գապաքճեան 20 ֆրանք :

ՕՐ. ԱՆԻ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ
ԵՒ
ՊՐ. ԺԱՔ ԼԱՖԻԹ

Ամուսնացած

Փարիզ, 11 Սեպտեմբեր, 1976

Ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ

×

Այս ուրախ առթիւ, Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Նալպանտեան կը նուիրեն, 100 ֆր. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, 100 ֆր. Փարիզի Ազքատախնամին, եւ 100 ֆր.: «Յառաջ»ի :

(Ստանալ «Յառաջ»էն :

ՕՐ. ԼԻԶԱ ԵԱՅԼԱՅԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԵՐԱՄԵԱՆ

Ամուսնացած

Սեպտ. 18, 1976, Փարիզ

Կնքահայրութեամբ Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Ոսկերիչեանի :

Հ. Յ. Դ.

ԱՐՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը, այս Ուրբաթ, Սեպտ. 24, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին :

Offre d'association

Pour lancer nouvel article breveté sans concurrence, de première nécessité et de grande diffusion, très facile à entreprendre — recherche d'urgence associés parfaitement au courant imp. exp. et disposant de 3 à 400.000 F

M. Boyadjian tél. 631-79-86

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապ. Խաչի Պօմոնի միօրեայ դպրոցի վերամուտը կը կատարուի Հոկտ. 6ին :

Արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը կատարուին ամէն կէսօրէ ետք ժամը 16–էն 18, Սեպտեմբերի ընթացքին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Ծնողքներէն կը խնդրուի անյապաղ արձանագրել իրենց զաւակները :

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES en ARMENIE

OCTOBRE — NOVEMBRE

Au départ de Marseille 14 jours

2500 F.

NOEL EN ARMENIE

DU 24 DECEMBRE AU 6 JANVIER

2750 F.

Comprenant

Transport aérien — Pension complète — Hôtel 1ère classe — Visites et excursions — Service accompagnateur, guide.

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN	**Madeleine BENNEYAN**
VOYAGES WASTEELS	HAVAS-VOYAGES
87, La Canebière	12, bd. Général De-Gaulle
13001 - MARSEILLE	26000 - VALENCE
tél. (91) 50.89.12	tél. (75) 43.06.06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

Prix calculés à la date du 31 Oct. 1975, susceptibles de modifications en cas d'augmentation du cours des changes ou du transport

SAMEDI 25 SEPTEMBRE
DE 21 H. A L'AUBE

CASINO de CHARBONNIERES
(Salle du Grand-Cercle)

Grande Nuitée Arménienne

organisée par le NOR-SEROUND *(section Décines)*

animée par les Orchestres

ANDRE AUZIAS *(Radio Monté-Carlo)* SAYAT-NOVA

Réservation des tables : tél. 72-25-91 ou 54-40-86 (M. Edouard Mardirossian) heures bureau

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի ընդհ– ժողովը՝ Սեպտ. 26, Կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը ճիշդ 3.30ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները՝ ներ–կայ ըլլալու այս կարեւոր ժողովին :

×

ԿԱՌՏԱՆ.— Համախարբերդցիական միութեան անդամական ժողովը, Սեպտ. 21ին, Երեքշաբթի կէսօրէ ետք, ժամը 3–ին Պիվեր, Պ. Ուճանեանի տունը: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Օրակարգ՝ պատգամաւորներու զեկուցում, նամակներու ընթերցում եւ զա–նազան :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ - ԳԻՆԵՃՕՆ

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. միութեան վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ բոլոր անդամներն եւ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ նուիրատուներն ու Հայաստան մեկնողները, ընդհ. ժողով - գինեձօնի մը, 23 Սեպտ., Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9, «Պարոյր Սեւակ» գրադարանի սրահը : ՕՐԱԿԱՐԳ.— Ա. Մեկնումի վերջին կարգադրութիւնները, Բ. — Նուէրներու հարցը, Գ.— Մեկնողներու եւ նուիրատուներուն ի պատիւ գինեձօն :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 10էն 22 :

Փակ է Կիրակի եւ տօնական օրերը :

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e

Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ *Կարսի տէօնէր*
Երեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր – մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ *պատուէրին* վրայ լահմաճուն ու չի–քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ *Սու–պէօրէկ*

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ :

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԿՈՉ ԱԶԳԱՅԻՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ՏՆՕՐԷՆՆԵՐՈՒՆ

Աղքատախնամի դրասենեակը բազմաթիւ դիմումներ ունի զանազան երկիրներէ Ֆրանսա գաղթող հայրենակիցներու կողմէ: Վարչութիւնս կոչ կ'ընէ առեւտրական հաստատութեանց տնօրէններուն որ նկատի ունենան վերոյիշեալներու պարագան եւ դիմեն Աղքատախնամի գրասենեակը, 77, Ռիւ Լաֆայէթ Փարիզ 9

Հեռ. 878 – 02 – 99

Որեւէ ճիւղի պատկանող գործաւորներ եւ պաշտօնեաներ հայթայթելու համար:

Գեղարուեստական փառատօն

Կազմակերպուած
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԿՈՂՄԷ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
PARIS

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 22
MERCREDI 22 SEPTEMBRE 1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.
ԾԲՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.688 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52 ANNÉE — Nº 13.688

ՎԵՐՋ ՏՈՒԷՔ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՅՍ ԱՄՕԹԻՆ

— o —

Պիտի չուզէինք ժամանակ վատնել ու միտք մաշեցնել՝ ամէն գնով Կիպրոս մեկնող Հայերու պարագան ուշադրութեան առարկայ դարձնելով :

Մանաւանդ պիտի չուզէինք աւազոտ կացութեան մէջ գտնուիլ, որովհետեւ այնքա՜ն աշխատանք ունինք հոս, Լիբանանի մէջ :

Այսուհանդերձ, կը ստիպուինք ակամայ կանգ առնել այս երեւոյթին առջեւ : Կիպրոսի մէջ պարզուող կացութիւնը այնպիսին է, որ հայ մարդը այլեւս չի կրնար լուռ մնալ նման ամօթալի խուճապի մը դէմ յանդիման : Բառին ամէնէն թըշուառական առումով հայ գաղթականութիւն մը ստեղծուած է Կիպրոսի մէջ, ուստի՝ ժամանակն է որ վերջ դրուի ազգային այս ամօթին :

Անհրաժեշտ տեղեկութիւնները հաւաքած ենք, հաստատելու համար որ հարիւրաւոր Հայեր այսօր խղճալի կացութեան մը մատնուած են մերձակայ կղզիին մէջ : Լիբանանէն հեռանալու խուճապի մը զոհ դառնալով, անոնք քանի մը ոսկիի խնայողութեամբ հասած են Կիպրոս, շուտով Եւրոպա, Ամերիկա կամ հեռաւոր այլ ափեր «ապաստանելու» փութկոտութեամբ : Բայց որովհետեւ խուճապէն ետք պարզուած է չոր իրականութիւնը, եւ որովհետեւ անհարթելի դժուարութիւններ կան Եւրոպա, Ամերիկա կամ այլուր մուտքի արտօնութիւն ստանալու համար՝ խուճապահար այդ հայերուն այսօր բաժին հանուած է աւելի ահաւորը, գաղթականի թշուառութիւնը :

Կիպրոսէն անցորդներ կրնան վկայել թէ ինչպիսի պատկերներ կը պարզուին կղզիի հայկական հաստատութեանց մէջ, ուր խճողուած են նորօրեայ մեր « գաղթականները » : Ընդարձակ սրահներու մէջ գետին փռուած ծածկոցներ, որոնք անկողինի դեր կը կատարեն : Ընտանիքներ, երիտասարդ զոյգեր, կիներ, ամուրի մարդիկ եւ երիտասարդներ ստիպուած են քով քովի պառկիլ նոյն սրահին մէջ, կրելով այդ մէկուն հետեւող բնական անպատեհութիւնները : Դեռ չենք խօսիր իրենց խնայողութիւնը սպառած եւ յուսահատական վիճակի դատապարտուած « գաղթականներուն » մասին, որոնք ամէն ձեւի դժուարութեանց կը մատնուին ու կը մատնեն գաղութի պատասխանատուները :

Ճիշդ է, մարդիկ ազատ են եւ իրենց կը մնայ որոշել թէ հանդուրժելի կը գտնե՞ն գաղթականի նման վիճակ մը : Բայց նոյնքան ճիշդ է որ «գաղթականութեան » այս երեւոյթը, իր ստացած ծաւալով, եւ անոր ծնունդ տուող խուճապն ու այդ խուճապը հրահրող տարրերը ուղղակիօրէն կը պղտորեն մեր ազգային իրականութիւնը : Հետեւաբար՝ չենք կրնար լուռ ձեւանալ ազգային նման ամօթի մը հանդէպ :

Ազգային ամօթ մըն է Կիպրոսի մէջ պարզուած այս երեւոյթը, որովհետեւ խորքին մէջ ատիկա կը խորհրդանշէ դըրժումը այն արժէքներուն, որոնց համադրումով կը բնորոշուի ազգային ամբողջութիւն մը : Անտէր ու թշուառ ամբոխ չէ հայ ժողովուրդը, եւ երբ անհատներ հակառակին փաստը տուող «գաղթականութիւն » մը կը պարզեն, համայն աշխարհի Հայութեան պարտականութիւնն է անխնայ պայքար բանալ նման պարտուողականութեան մը հանդէպ :

Այս իմաստով յանցանքի պատասխանատուութեան մեծ բաժին մը կը ծանրանայ Կիպրոսի հայկական ռատիոժամի կազմակերպիչ մարմնի ուսերուն : Հաւանաբար մարդկային ծառայութիւն մը մատուցանելու դիտաւորութեամբ նախաձեռնուած « Հարազատները կը հաղորդեն » յայտագիրը փաստօրէն վերածուած է խուճապ հրահրող դատապարտելի բեմի մը, ուրկէ հայ մարդիկ՝ առանց ամօթի դոյզն զգացումի, Լիբանանի Հայութիւնը բարոյապէս ընկճելու իրենց արշաւը օր – ցերեկով կը կատարեն ...

Մարդիկ ինչպէ՞ս չեն անդրադառնար որ կը ջլատեն Լիբանանի հայ զանգուածներուն ազգային դիմադրականութիւնը, երբ երկիրը լքող ու հեռացող դասալիքներուն կը տրամադրեն այս ազդու բեմը : Ինչպէ՞ս կրնան հանդիստ խղճով շարունակել ազգադաւ նման գործունէութիւն մը, երբ նոյն ինքն Կիպրոսի Թրքական բաժնի ղեկավար Ռաուֆ Տենքթաշ անարգական ձեւով մը կը յոխորտայ. «Հայերուն ողնայարը կոտրեցաւ լիբանանեան տագնապով » :

Ոչ : Այլեւս կը բաւէ : Թոյլ պիտի չըտանք որ դասալիք, եսակեդրոն ու պարտուողական հայ մարդիկ մեր կռնակէն հարուածեն մեր զանգուածներուն դիմադրականութիւնը : Անոնք որ պիտի հեռանան՝ թող իրենց ամօթին մէջ լուռ մեկնին, խուճապ չստեղծեն եւ մտքեր չպղըտորեն : Մնացողներուս առջեւ դրուող խնդիրները այնպիսին են, որ չենք կրնար թոյլատրել մեր հաւաքական կամքը կըրծող նման հոգեմաշ երեւոյթներ :

Հայ ժողովուրդը շատոնց փակած է անտէր ու թշուառ գաղթականութեան էջը : Կիպրոսի պարագան պարզապէս հետեւանքն է դասալիք մարդոց ստեղծած խուճապին, որուն դէմ պէտք է անխնայ պայքարիլ :

Բնաւ պէտք չէ մոռնալ որ Տենքթաշները հեռուն կեցած կը հրճուին ի տես մեր ընկրկումներուն :

Խմբագրական՝ «ԱԶԴԱԿ»ի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆՈՐԷՆ ՅՈՒՍԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

— o —

Մինչ որոշ յոյսեր կը ծագէին կարգադրութեան մը համար, մինչեւ Հինգշաբթի, Երկուշաբթի օր նոր բախումներ եւ խօսակցութեանց ձախողութիւնները ցոյց տուին, որ այլեւս անկարելի է որեւէ բան նախատեսել Լիբանանի համար եւ մանաւանդ լաւատեսութիւն ցոյց տալ, նոյնիսկ խոհեմութեամբ :

Այսպէս Երկուշաբթի գիշեր կը պարզուէր թէ օրուան մէջ 110 հոգի մեռած է կրկին եւ թէ կռիւները ծագած են նաեւ քրիստոնեաներու միջեւ : Լեռնային շըրջանն ալ կատաղի բախումներ տեղի ունեցած են եւ անկարելի չի նկատուիր սուրիական նոր միջամտութիւն մը : Արդէն Պէյրութ – Դամասկոս կառուղիին վրայ տեղաւորուած սուրիական հրասայլերն ջանք կը թափեն որ լեռնային շրջանէն քշեն Պաղեստինցիք եւ մահմետական Լիբանանցիները : Յարձակումը սկսած է Շթօրայի ձախողած հանդիպումէն (Իլիաս Սարգիս, Եասըր Արաֆաթ, Նաճի Ժամիլ) երկու ժամ յետոյ : Արաֆաթ մերժած էր Սուրիացիին եւ Սարգիսի առաջարկը՝ քաշուիլ Սոֆարի Հիւսիսի իրենց դիրքերէն եւ փոխարէն կ'ուզէր որ Սուրիացիք քաշուին Սոֆարէն :

Պէյրութի մէջ ալ Պաղեստինցիք եւ ձախ – մահմետականները յարձակած են քրիստոնեայ զօրքերուն վրայ, հարաւային արուարձաններու կողմը : Քաթայէպի համաձայն երեք հարիւր մեռեալ եւ վիրաւոր եղած է այս յարձակման ատեն :

Կռիւներ ալ կան քրիստոնեաներու միջեւ իսկ, գլխաւորաբար Քաթայէպի անդամներուն եւ քրիստոնեայ զինուորներուն, որոնք մաս կը կազմեն լիբանանեան օրինաւոր բանակին :

× Մոնտի մէջ, Սուրիոյ նախկին նախարարապետ՝ Սալահ Էտտին Պիթար երկարօրէն վերլուծած է լիբանանեան տագնապը եւ այս առթիւ դատապարտած սուրիական միջամտութիւնը :

×

Ամէն պարագայի մէջ, Սարգիսի իշխանութեան գալէն 24 ժամ առաջ իսկ, ոչինչ պարզուած է Լիբանանի մէջ :

ԿԻՊՐՈՍ

Կիպրոսի Ներկայացուցչական Ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ Սփիրոս Կիփրիանու միաձայնութեամբ : 44 տարեկան, նախկին Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ պիտի աշխատի օգնել Մակարիոսի իր ծանր պարտականութեան մէջ : « Մեր պարտականութիւնն է, կ'ըսէ Կիփրիանու, համոզել աշխարհը որ անձնատուր պիտի չըլլանք եւ պիտի չընդունինք բռնի ուժով կատարուած իրողութիւնները » :

Նոյն ոգին, նոյնիսկ աւելի վճռական ցոյց կուտայ նախագահ Մակարիոս, տեսակցութեան մը ընթացքին զոր տուած է « Քոթիտիէն տը Փարի» : Այս առթիւ թերթը խմբագրական իր ծանօթութեան մէջ կը յիշէ որ երկու տարի է Թուրքիա գրաւած է կղզիին աւելի քան քառասուն առ հարիւրը եւ ոչ մէկ զիջում ըրած է, Յոյն – Կիպրացի գաղթականները չեն կրնար իրենց տուները վերադառնալ եւ կիպրական կառավարութիւնը չէ կրցած ձեռք ձգել գրաւման գօտի մը, որ աւելի համապատասխան ըլլայ կղզիին Թուրք բնակչութեան, որ 17 առ հարիւր է :

Մակարիոս Արք. չի ծածկեր որ դժգոհ է երկու մեծերէն, մանաւանդ Միացեալ Նահանգներէն, որոնք մեծ պատասխանատուութիւն ունին Կիպրոսի ներկայ կացութեան մէջ : « Քիսինկէրի վերջին յայտարարութիւնները, որոնց արձագանգեց մամուլը եւ ըստ որոնց Միացեալ Նահանգները իրաւունք ունեցած են արգելք չհանդիսանալու Կիպրոսի նուաճումին Թրքական բանակին կողմէ, շատ հարցեր մէջտեղ կը դնեն եւ տխուր մտածումներու կ'առաջնորդեն» : Նախագահը գոհ է դեմոկրատ թեկնածուին, Քարթըրի յայտարարութիւններէ, գալով Խորհ. Միութեան, Մակարիոս անոր դերը չի – նարար գտնելով հանդերձ, չանդիտանար թէ Մոսկուա ալ շահեր ունի Թուրքիոյ մէջ եւ այդ պատճառով չի խաղար այն վճռական դերը, զոր կրնար : Արքեպիսկոպոսը գոհ է Ֆրանսայէն, որ դէմ է կատարուած իրողութեան, մինչ այլ երկիրներ (Անգլիա, Հոլանտա եւ Գերմանիա) աւելի «ճկուն» են Թուրքիոյ նկատմամբ :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

(ԵՐԵՒԱՆ.— Արմէնփրէս Սեպտ. 10/16)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՅԱՂԹԵՑ ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ 9–2

Երեւանի «Հրազդան » մարզադաշտին վրայ հետաքրքրական մրցում մը տեղի ունեցած է Զուիցերիոյ եւ Հայաստանի ոտնագնդակի վեթերաններու խումբերուն միջեւ : Հայաստանի խումբին մաս կազմած են՝ « Արարատ »ի մարզիչ Եդուարդ Մարգարով, 54 տարեկան Հայկ Կարմիրեան որ անցեալին լաւ պաշտպան էր, հին խաղացողներէն Յարութիւն Քէհէեան, Սարգիս Հովիւեան, Լեւոն Իշտոյեան, Ալեքսանդր Կովալենկօ եւ ուրիշներ : Խաղի առաջին իսկ վայրկեանին Լեւոն Իշտոյեան նշանակած է կոլ մը, ապա Կովալենկօ եւ 11րդ վայրկեանին՝ Սարգիս Հովիւեան, երեսուն մեթրէն հարուածով մը նշանակած են կոլերը : Երեւանցիներ այնուհետեւ վեց կոլ եւս նշանակած են, իսկ Զուիցերիացիներ՝ երկու : Այսպէսով, բարեկամական մըրցումը վերջ գտած է 2–9, ի շահ Երեւանցիներու :

Քանի մը տողով

ԹՐՔԱԿԱՆ Պօյինկ 727ը, որ ճզմուած էր Կիրակի գիշեր, Պոլսէն Անթալիա կ'երթար (ճամբայ ելած էր Միլանոյէն) : Զոհերու մէջ կային 78 Իտալացի, 12 Հոլանտացի, աւելի քան քսան Արեւմտեան Գերմանացի եւ 22 Թուրք, որոնց կարգին Ազգ. ժողովի փոխ – նախագահ, անկախ երեսփոխան Քեմալ Զիա Էօզթիւրք :

«ՏԻԳԱՐ ՄԱՀԸ շուէտական տիպար»ին կը խորագրէ Քոթիտիէն տը Փարի, որ ինչպէս բովանդակ մամուլը բացատրութիւնը կը փնտռէ ընկերվարականներու պարտութեան : Միթերան յուսախաբ չէ եւ կը գտնէ որ ժողովրդավարութեան հիմն իսկ է փոփոխակը :

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ բացը 1977ի համար որ 10 միլիառ կը նկատուէր, ամէն օր քիչ մը աւելի կը բարձրանայ եւ Երեքշաբթի հասած էր 16 միլիառի : Հաւանաբար դէմ դնելու միջոցներէն մէկն ըլլայ կարգ մը դեղերու հատուցման ջնջումը :

ՃԱՏՐԱԿԻ խորհրդային 32 վարպետներ՝ գլխաւորութեամբ աշխարհի ախոյեան Անատոլի Կարպովի, հրապարակաւ դատապարտած են իրենց նախկին ընկերը՝ Վիկտոր Կորչնոյը, որ անցեալ Յուլիսին նախընտրած էր չվերադառնալ Խորհ. Միութիւն եւ Արեւմուտք մնալ : Հրապարակուած բաց նամակին մէջ դատապարտողները իրենց «արհամարհանքն ու ցասումը » յայտնած են Վ. Կորչնոյի «վատ արարքին» համար, քանի ան «դաւաճանած է հայրենիքին» : Բաց նամակը ստորագրողներուն մէջ են աշխարհի նախկին ախոյեաններ Վլատիմիր Սմիսլով, Միխայիլ Տալ եւ Տիգրան Պետրոսեան : Ցանկին մէջ չկան երկու նախկին ախոյեաններու անուններ՝ Միխայիլ Բոտվինիկ եւ Բորիս Սպասկի : Խորհրդային Ճատրակի Դաշնակցութեան անդամ են 38 Կրոսմայսթըրներ : Անոնցմէ 32ը ստորագրած են բաց նամակը : Աւելցնենք որ Սպասկի մէկ տարուան համար Ֆրանսա եկած է, ընտանեկան պատճառներով (կինը Ֆրանսացի է) , բայց արտօնութիւնը տրուած է այն պայմանաւ որ բնաւ ճատրակ չխաղայ ․․․

ԱԶԳԱՅԻՆ - ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻ ՏԱՐԵԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

« Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարի պատմութիւնից » աշխատութեան ամբողջ շարադրանքում լայն տեղ է յատկացուած ազատագրական պայքարի ազգային հերոս, մեծ հայդուկ Անդրանիկին, որը դարձել էր լեգենդ մի անձ, լինելով ու մեր ժողովրդի համար դարձել էր ազգային – ազատագրական պայքարի նուիրական խորհրդանիշը :

90ական Թուականների ազգային – ազատագրական - հայդուկային շարժման մէջ, ի հարկէ, իրենց անձնազոհ, հերոսական գործունէութեամբ աչքի են ընկել չատ ֆիտայիներ (Աղբիւր Սերոբ, Գիթլիսցի Մուչեղ, Արաբօ, Գէորգ Զաւուչ, Մուրատ եւայլն), սակայն Անդրանիկն իր անձի մէջ առասպելականօրէն մարմնաւորեց ազատագրական պայքարի հերոսականութիւնը, հայ ժողովրդի ծանրածանր գոյամարտի փիլիսոփայութիւնը, որով դարձաւ առասպելական հերոս, որ պէտք է կենսագործէր Հայութեան դարաւոր երազանքները, ազատ ու խաղաղ կեանք նուաճէր աչխատաւոր ժողովրդի համար ... Ու ժողովուրդը առասպելներ հիւսեց իր ազգային հերոսի չուրջ, նրա անխոցելիութիւնն ու անպարտելիութիւնը փառաբանող երգեր յօրինեց, երգեր, որ երգուեցին երկրագնդի բոլոր այն մասերում, որտեղ հայկական մի օճախ գոյութիւն ունէր, որտեղ բաբախում էր Հայութեան ազատագրումն ու վերածնունդը երազող հայրենակարօտ մի սիրտ :

90ական Թուականներից Անդրանիկը կարեւոր դեր է կատարել ազատագրական – հայդուկային կռիւների մէջ, աչքի է ընկել իր խիզախութեամբ ու ռազմավարական բնածին մեծ ընդունակութեամբ, փարթիզանական կռիւներ վարելու մեծ հմտութեամբ եւ Սասունում, Աղբիւր Սերոբի զոհուելուց յետոյ, դարձել է հայդուկային չարժման ղեկավար:

Անդրանիկի գործունէութիւնը վիճելի չատ հարցեր է առաջացրել մեր պատմագրութեան մէջ, վէճեր ազգային – ազատագրական չարժման էութեան, ազգային կուսակցութիւնների ղեկավար դերի, նրանց գաղափարախօսութեան ու նըրպատակների չուրջ, տարբեր բնորոշումներ են տրուել Արմենականների, Հնչակեանների, Դաշնակցականների, Ռամկավարների գործունէութեանը, նրանց սոցիալական – դասակարգային պատկանելութեանը, եղել են հակասական գնահատականներ հայդուկային չարժման էութեան ու քաղաքական նպատակայարմարութեան վերաբերեալ: Այդ չարժման գաղափարաբանութիւնը մարքսիստական դիրքերից գնահատելիս երբեմն անտեսուել են ժամանակաշրջանի իրականութիւնը, դրանից բխող պահանջները, պատմական մօտեցումը, այն, որ ազգային – ազատագրական պայքարում առաջադիմական երեւոյթ էր հասարակութեան տարբեր դասերի միաւորումը ընդհանուր Թշնամու դէմ կռուելու համար : Միչտ չէ որ ճիչդ է ըմբռնուել այդ դարաչրջանը յատկանչող քաղքենիութեան առաջադիմականութիւնը եւ երբեմն խիստ քննադատութեան է ենթարկուել ազատագրական - հայդուկային չարժման մէջ ի յայտ եկող նացիոնալիզմը: Անտեսուել էր լենինեան այն դրոյթը, Թէ «ճնչուած ազգի իւրաքանչիւրպուրժուական նացիոնալիզմի մէջ կայ համադեմոկրատական բովանդակութիւն ընդդէմ ճնչման, եւ այդ բովանդակութիւնն է, որ մենք անպայման պաչտպանում ենք »:

Այս հարցերը չարադրուել, ըստ ամենայնի վերլուծուել են մենագրութեան էջերում :

Նման մեծածաւալ աչխատութեան մէջ կան վիճարկելի հարցեր, Թերիներ, ուսումնասիրութեան պատմագիտական մակարդակը խախտող մանրամասնութիւններ, անհաւասար ոճ, ինչպէս արդէն նըչել ենք՝ հայդուկային չարժումից ազգայնական կուսակցութիւնների գործունէութիւնը սահմանազատելու միտում, կամաւորական չարժման ոչ պարզ ու որոչակի գնահատում : Հարցեր, որ առաջիկայում եւս մեր պատմագիտութեան առարկայական քննարկման նիւԹ պէտք է դառնան ու իրենց գիտական որոչակի լուծումը ստանան՝ յաղԹահարելով դոգմատիկ հին պատնէչները :

Մենագրութեան հեղինակը ճիչդ է նըկատում, որ գիտական պատմագրութեան հիմնական պահանջներից մէկն էլ հասարակական երեւոյԹները կոնկրետութեան մէջ քննարկելն է: Ճիչդ է նկատում պատմաբանը, Թէ ոմանք Անդրանիկին նացիոնալիզմի մէջ մեղադրելիս հաչուի չեն առնում եւ չեն տարբերում ճնչուած ազգի նացիոնալիզմը ճնչող ազգի նացիոնալիզմից: Դոգմատիկները մոռանում էին, որ « երբ Անդրանիկը հանդէս է եկել պատմական ասպարէզում, Արեւմտեան Հայաստանի հայ բնակչութիւնը Թուրքական եաԹաղանից աչք չէր բացում, հնձուոր Հային դաչտում էին սպանում, խանուԹպանին՝ խանութում, արհեստաւորին՝ դազգահի մօտ, առեւանգում էին հայ կանանց ու աղջիկներին, անպատուում, ...

ԱԼկում : Արեւմտեան Հայաստանը արցունքի, վչտի, տառապանքի, յուսահատութեան, անհեռանկարայնութեան երկիր էր դարձել: Ի՞նչ է, Անդրանիկը պէտք է վի՞զ դնէր եաԹաղանի տակ, անտեսէ՞ր սեփական ժողովրդի չահերը» ,— հարց է տալիս մենագրութեան հեղինակը :

Անդրանիկը մեծ հայրենասէր էր ու մարդասէր : Դժուար էր որոչել, Թէ որտե՞ղ էր սկսում նրա զօրավարական պաչտօնը եւ որտե՞ղ նրա հոգատար, հայրական վերաբերմունքը մահից փրկուած հայ գաղԹականների ու որբերի նկատմամբ : Նրա Ջանքերի չնորհիւ էին ստեղծուել Սիսիանի հայ որբանոցները : Արտասահմանում էլ նա հանգանակութիւններ կատարեց՝ գաղԹականների ու որբերի կեանքը փրկելու համար :

Մենագրութեան չատ էջերում պատմաբանը չարադրում է Անդրանիկի կեանքի հերոսական դրուագները ոչ միայն Արեւմտեան Հայաստանում՝ Սասունում, Տարօնում, այլ Պուլկարիայում, ուր տարիներ չարունակ սերտ կապեր է ունեցել յեղափոխական չարժման գործիչների հետ, նրանց օգնել է, գինավարժական պարապմունքներ անցկացրել: Ցատկապէս մօտիկ է եղել պուլկար յեղափոխական գործիչ Բորիս Սարաֆովի հետ, մասնակցել 1912ի Պալքանեան պատերազմին, իր կամաւորական վաչտով կռուել է իԹԹիհատական ոճրագործների դէմ եւ պուլկարական բանակի չարքերում ցուցաբերած քաջագործութիւնների համար արժանացել մարտական չքանչանների:

Կեանքի վերՋին տարիները Անդրանիկն անցկացրեց հեռաւոր Ամերիկայում, բայց իրեն միչտ մօտ զգաց հայրենիքին, հայրենասէրի մեծ սրտով հետեւեց հարազատ ժողովրդի տնտեսական ու մչակութային վերելքին, մինչեւ վերՋին չունչը ջերմ զգացումներ տածեց Սովետական Հայաստանի նկատմամբ :

ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

ՆԱԵՒ ԴԱՍԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐ...

—o—

ԽՄԲ.— Բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Ա. Եղիազարեան «Սովետական Հայաստան» օրաթերթին մէջ, Օգոստոս 21, «Նաեւ դասական լեզուներ» խորագիրին տակ ընդգծելէ ետք օտար հին դասական գրականութեան ուսումնասիրութեան կարեւորութիւնը, անհրաժեշտ գտած է, որ Հայաստանի մէջ դասական լեզուներու մասնագէտներ պատրաստուին: Յօդուածը կը ներկայացնենք արեւմըտահայերէնի, վարը տալով նաեւ մեր խորհրդածութիւնները այս առթիւ.—

×

Բանասիրական ուսման այժմու վիճակը Հայաստանի մէջ նոր հարցեր հրապարակ կը դնէ. ատոնցմէ ամէնէն կարեւորը, մեր կարծիքով, հին յունարէնի, լատիներէնի եւ այդ լեզուներով ստեղծուած գրականութեան ուսումնասիրութիւնն է:

Երեւանի պետական համալսարանի բանասիրական բաժիններուն, մանկավարժական հիմնարկութիւններուն մէջ կը տրուին հնաւուրց գրականութեան դասընթացքներ, որոշ խումբեր կ'ուսումնասիրեն դասական լեզուներ (հին յունարէնն ու լատիներէնը): Բայց փորձը ցոյց կուտայ, որ այս աշխատանքները խիստ անբաւարար են :

Առնենք, օրինակ, դասական գրականութեան հարցը : Ըստ երեւոյթին, աւելորդ է խօսիլ այն մասին, Թէ ինչ մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ որեւէ ազգային գրականութեան համար Հին Յունաստանի եւ Հին Հռոմի հարուստ գրականութեան երկերուն Թարգմանութիւնը : Աւելորդ չէ յիչել, Թէ ժԹ. դարուն, հիմնականին մէջ գրաբար, Թարգմանուած են պատկառելի քանակութիւն ներկայացնող դասական աշխատութիւններ: Գրաբարի պատճառով այդ Թարգմանութիւնները այսօրուան ընթերցողներու լայն շրջանակին պիտանի չեն: Ժամանակակից հայերէնով ընթերցողը կըրնայ կարդալ միայն քանի մը երկեր, Հոմերոսի պոէմները՝ Համազասպ Համբարձումեանի Թարգմանութեամբ, «Ոդիսականը» նաեւ Սիմոն Գրքաչարեանի Թարգմանութեամբ եւ հին յունական ողբերգութիւններուն ոչ այնքան ծաւալուն հաւաքածոն, դարձեալ Հ. Համբարձումեանի Թարգմանութեամբ: Ցանկը այսքանով վերՋ կը գտնէ : Հոն չկան հին յունական ողբերգութիւններուն մեծ մասը, յունական կատակերգութիւնը, Հին Յունաստանի բարձր զարգացած բնաբերգութիւնը. Հին Հռոմի գրականութիւնը գրեթէ բոլորովին չէ Թարգմանուած: Պատահականութեա՞ն պէտք է վերագրել այս: Ո՛չ: Հայաստանի մէջ չկան մասնագէտներ, որոնք բնագիրէն կարենան Թարգմանել հին դասական գրականութեան երկերը : Այն սակաւաթիւ մասնագէտները, որոնք կը տիրապետեն դասական լեզուներուն (այս ալ պարտական են օտար բարձրագոյն ուսումնարաններու) գլխաւորաբար կ'աշխատին պատմական գիտութեան բընագաւառը :

Հայ մշակոյթը բազմաթիւ Թելերով կապուած է հնաւուրց մշակոյթին: Մեր մատենագրութեան եւ հին ու միջնադարեան գրականութեան գիտական ուսում -

ՀԻՍԻՍ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԻ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ(*)

Քլարք Քըր, Գալիֆորնիոյ Պըրքլի համալսարանի տնօրէնը, կը վարէր կազմակերպութիւն մը՝ որ ունէր 30,000 աչակերտ, 5000 ուսուցիչ, ինչպէս նաեւ 4,000 ուրիչ պաչտօնեաներ, վարչական գործերու մէջ. ամէն տարի կը ծախսէր հարիւրաւոր միլիոններ: Օր մը, հարցափորձի ընթացքին, փորձեց բնորոչել կազմակերպութեան էութիւնը եւ տուաւ «դասական» ամերիկեան սահմանումը.—

«An organization consists of men, linked by rules and powered by money». այսինքն՝ « կազմակերպութիւն մը կը բաղկանայ մարդոցմէ՝ որոնք իրարու կապուած են օրէնքներով, եւ որուն մղիչ ուժը դրամն է » :

Շեչտեմ, անմիջապէս, այս «դասական» սահմանումին եւ հասկացողութեան տկարութիւնները:

Նախ՝ Քըր կոյր է հանդէպ կիներու ներկայութեան եւ անոնց ներկայացուցած ուժին. չի՛ մտածեր որ մանաւանդ ամերիկացի կիները կրնան... քարտուղարուհիէ աւելի բան մը ըլլալ. կրնան մտաւորական, տնտեսական եւ քաղաքական ուժ մը ներկայացնել: Երկրորդ՝ կը մոռնայ — ինչպէս ամերիկեան պետութիւնը կը նախընտրէ մոռնալ — որ ոչ–վաճառականական կազմակերպութեան մը միակ մղիչ ուժը դրամը չի՛ կրնար ըլլալ, — գաղափարի՛ ալ պէտքկայ՝ իբրեւ անդամները չաղախող, իրարու կապող «նիւԹ»ի, իբրեւ ուժականութիւն հայթայթող իմէջի: Ամերիկան յաճախ կը տառապի կարճատեսութենէ՝ այս կէտին մէջ:

Իրաւունք ունի անչուչտ հաւատալու Թէ դրամը աչխարհի ամենամեծ ուժերէն մէկն է, գուցէ գլխաւո՛րը. սակայն այս իրատեսութիւնը... կարճատեսութեան կը փոխուի՝ երբ կը մղէ ամերիկացի ղեկավարները հաւատալու՝ Թէ ուրիչ մղիչ ուժ չկայ:

Արդէն Քլարք Քըր պատճառ ունի ինքզինք մեղադրելու, որովհետեւ այն հոյակապ համալսարանը՝ որուն կարող ղեկավարն էր ինք, պառակտումներու եւ ներքին կռիւներու զոհ եղաւ վերջին տասնամեակին: Քըր չուզեց տեսնել ու Թէ՛ աչակերտներ, Թէ՛ ուսուցիչներ գաղափարական յեղափոխութեան մը փուլին մէջ էին եւ իրենց հոգեվիճակին բաւականութիւն չէր տար կրԹական «մեքենայ» մը՝ ու յաջող բայց անմարդկային կը Թուէր: Ցոյցերու ընթացքին Քլարք Քըր կորսնցուց իր պաչտօնը եւ բոլորին սովրեցուց դաս մը, կամ յիչեցուց ամբողջական ճըչմարտութիւն մը.— Կազմակերպութիւն մը պէտք ունի մարդոց ե՛ւ կիներու, ներքին օրէնքներու եւ կարգ–կանոնի, դրամի եւ գաղափարի, ինչպէս նաեւ յստակ նըպատակի մը: Ինչպէս ըսաւ Ամերիկայի աւագ լրագրող - վերլուծողը՝ Իսիտոր Սթոն, Ամերիկան 150 միլիառ տոլար եւ 55,000 զինուորներու կեանքը մսխեց Վիէթնամի մէջ, որովհետեւ մերժեց հասկնալ որ միայն Թիւով, դրամով ու դրամին գնած զէնքերով չի չահուիր պատերազմ մը, երբ հակառակորդները քիչ կամ չատ ունին նոյն բաները, բայց նա՛եւ ունին ազգային ոգի եւ տոգորուած են համայնավար գաղափարներով: Ինքնախաբէութիւն չենք քաջալերեր: Գաղափարը՝ առանց ուժի (ըլլա՛յ դրամական, ըլլա՛յ զինական ուժի) չի կրնար հրաչալիքներ գործել (վկայ՝ Հունգարիան՝ 1956ին) կամ փոքրամասնութիւններու բոլոր նըպատակները իրականացնել (վկայ մենք՝ այսօր): Կ'աւելցնենք սակայն, Թէ կազմակերպութիւն մը, որ իր գաղափարները, նպատակները, կարգախօսները եւ կառոյցը վերլուծումի, ինքնաքննադատութեան եւ վերանորոգումի չի ենթարկեր՝ կորսուելու դատապարտուած է:

ԽԱՉԻԿ ԹՕԼՕԼԵԱՆ

(Շար. – 3)

(*) Այս յօդուածաչարքին սկիզբը լոյս տեսաւ «Ցառաջ»ի Սեպ. 4-5 եւ 7 թիւերուն մէջ:

...նաբրութիւնը անհրաժեշտ կերպով կը պահանջէ, որ տեւական կերպով դիմենք հին յունարէնով եւ հին լատիներէնով ստեղծուած աղբիւրներուն: Մինչդեռ հայ բանասէրները չեն գիտեր այդ լեզուները. անոնք գլխաւորաբար ստիպուած են ուսումնասիրել բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնը աւարտելէ ետք, սկսելով այբուբենէն, վատնելով նիւթական լայն միջոցներ եւ ժամանակ. արդէն արդիւնքն ալ, հասկնալի պատճառներով, դրական չըլլար :

Բայց հարցը միայն աղբիւրագիտական խնդիրներով չի սահմանափակուիր: Հայ գրականութեան կապերը հին դասական գրականութեան հետ խոր եւ բազմազան են: Մեր միջնադարեան քնարերգութիւնը, օրինակ, Հին Յունաստանի քնարերգութեան հետ հարազատութեան յատկանիշներ ունի: Այս հարցերը մասնագիտական խորութեամբ քննելու համար գրականագէտը պէտք է ի վիճակի ըլլայ հին դասական գրականութեան երկերը կարդալ բնագրին լեզուով :

Պատահական երեւոյթ պէտք չէ նկատել այն, որ հայկական բանասիրութեան, մանաւորաբար գրականագիտութեան վերջին տասնամեակներու արտադրութեան մէջ չենք գտներ որեւէ աշխատութիւն, որ նուիրուած ըլլայ դասական բանասիրութեան, գրականութեան հարցերուն (բացի մէկ – երկու դասագիրքերէ եւ Համազասպ Համբարձումեանի «Մտորումներ Հոմերոսի մասին» գիրքէն) : Հայ բանասիրութիւնը աննկատելի կերպով կորսնցնելու վրայ է այդ գիտութեան կարեւորագոյն հիմնաքարէն՝ դասական բանասիրութենէն : Բանասէրներու հին սերունդին այն մէկ – երկու ներկայացուցիչները, որոնք կը տիրապետէին դասական լեզուներուն, բնական օրէնքով կամ ձգելու վրայ են ասպարէզը, առանց փոխարինողներ ունենալու : Մեր բարձրագոյն ուսումնարաններուն մէջ հին դասական գրականութեան դասընթացքներ վարող ամէնէն լաւ մասնագէտներն անգամ ի վիճակի չեն տալ այն, ինչ որ կուտար, ըսենք, Փրոֆ. Համազասպ Համբարձումեան : Ան իր երիտասարդ դասախօսակիցներուն բաղդատմամբ մեծ առաւելութիւն մը ունէր, քանի որ իր ներկայացուցած հեղինակներուն աշխատութիւնները կը կարդար բնագիրով, հաղորդակից էր անոնց առանձնայատկութիւններուն :

Եւ, ի հարկէ, զարմանալի չէ, որ համալսարանը ու մանկավարժական հիմնարկութիւնները աւարտող լեզուի եւ գրականութեան հարիւրաւոր մասնագէտներուն լայն մեծամասնութիւնը գրեթէ անտեղեակ ըլլայ հին յունարէնին ու լատիներէնին, ինչպէս նաեւ այդ լեզուներով ստեղծուած գրականութեան, եւ ի վիճակի չըլլայ թարգմանելու կամ բացատրելու գրականութեան մէջ առատօրէն սփռուած հին յունարէն ու լատիներէն (կամ հոնկէ եկող) պատկերաւոր խօսքերն ու դարձուածքները, առանձնե – ըը, հին դասական գրականութեան հետ կապ ունեցող ակնարկներն ու յղումները, համեմատութիւնները :

Այսքանը ըսելէ ետք, առայժմ, երազ կրնայ միայն ըլլալ դասական բանասիրութեան հայկական դպրոցի մը գոյութիւնը: Ոչ ալ կարելի է երազել կանոնաւոր եւ բարձրորակ թարգմանութիւններու մասին : Բայց թէ այս ամէնը խիստ անհրաժեշտ է մեր մշակոյթին, մեր գիտութեան համար՝ կասկածէ դուրս է:

Մեր մանկավարժական ուսումնարաններ եւ համալսարանը պէտք է գործնական քայլեր առնեն այս ուղղութեամբ : Որքան գիտենք, այս հարցը շատոնց լուծուած է Խորհ. Միութեան կարգ մը համալսարաններուն մէջ:

Բանասիրական բնոյթի ուսումնասիրութիւններու նուիրուած բոլոր ուսանողները պէտք է հիմնական կերպով ծանօթանան այդ լեզուներուն : Իսկ որոշ թիւով ուսանողներ ուսումնարանը պէտք է աւարտեն լաւ սորվելէ ետք այդ լեզուները, որպէսզի ի վիճակի ըլլան զբաղելու հին դասական երկերու թարգմանութիւններով կամ հնարաւորութիւն ունենան խորանալու դասական բանասիրութեան եւ գրականութեան ուսումնասիրութեան մէջ :

Ա. Ե.

×

ՅԱՌԱՋ.— Լիովին համակարծիք յօդուածագրին ու իր իրա՛ւ մտահոգութիւններուն, կ'ընենք սակայն հետեւեալ արդար հաստատումը :

Կարելի չէ այսպէս, փակագծի մէջ ըսելու պէս գրել՝ թէ «*Աւելորդ չէ յիշել, թէ ԺԹ. դարուն, հիմնականին մէջ գրաբար, թարգմանուած են պատկառելի քանակութիւն ներկայացնող աշխատութիւններ*»: Կարելի չէ չշեշտել նման մօտեցումի մը թեթեւութիւնը՝ երբ դասական հայ թարգմանական գրականութեան հարիւրանցի ծանօթները իսկ պատկառանքով (եթէ ոչ հիացումով) միայն կրնան անդրադառնալ Բագրատունիի եւ Հիւրմիւզի թարգմանութիւններուն :

Աւելի մտահոգիչը սակայն այն է, որ « աշխարհաբար հայերէնով մեր մշակոյթը » Երեւանը կ'ըմբռնէ միայն արեւելահայերէն լեզուով: Այլապէս միայն տգիտութեան կարելի էր վերագրել, երբ յօդուածագիրը կը գրէ, թէ «ժամանակակից հայերէնով ընթերցողը կրնայ կարդալ միայն քանի մը երկեր. Հոմերոսի պոէմները, Համազասպ Համբարձումեանի թարգմանութեամբ, «Ոդիսականը » նաեւ Սիմոն Գրիգորեանի թարգմանութեամբ: Ցանկը այսքանով վերջ կը գտնէ » :

Ո՛չ, ընկեր յօդուածագիր, ցանկը այսքանով վերջ ձէր գտներ եթէ չուզէիք անգիտանալ (չենք ըսեր չանգիտանայիք՝ խնայելով դասական լեզուներու եւ գրականութեան մասին գրելու ձեր յաւակնութեան) թէ արեւմտահայերէնով՝ որ նոյնպէս *աշխարհաբար հայերէն* է, եղած են հետեւեալ թարգմանութիւնները՝ մեր համեստ յիշողութեամբը միայն.— Հ. Արսէն Ղազիկեան թարգմանած է Հոմերոսէն՝ *Իլիական* եւ *Ոդիսական*, Վիրգիլիոսէն՝ *Մշակականք*, *Հովուականք* եւ *Ենէական*, Որատիոսէն՝ *Արուեստ քերթողական* : Սոփոկլէսէն՝ *Իդիպոս Թագաւոր*, իսկ անմահ Հիւրմիւզը թարգմանած է Մարկոս Աւրելիանոսի Թուղթերը (*Թուղթք* խորագրով), այս անգամ՝ աշխարհաբար հայերէնով :

“ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐ”

Ամերիկայի Կիլիկեան Թեմի Ազգային Առաջնորդարանը գեղեցիկ գաղափարը ունեցած է հրապարակելու Ապրիլեան Եղեռնի 60ամեակի ոգեկոչման նուիրուած հատոր մը, որուն մէջ տեղ գտած են Միացեալ Նահանգներուն մէջ տեղի ունեցած 60ամեակի ոգեկոչումներու յատկանշական կէտերը:

Հատորը, որ անգլերէն եւ հայերէն լոյս տեսած է, կը բացուի ներածականով մը (անգլերէն) որուն մէջ Առաջնորդ Գարեգին Արք. Սարգիսեան կ'անդրադառնայ 60ամեակի ոգեկոչման իմաստին: Ապա, մօտ հարիւր էջերու մէջ կը ներկայացուի Հայկ. Ցեղասպանութեան 60ամեակին առթիւ Միացեալ Նահանգներու մէջ կատարուած ոգեկոչման հանդիսութիւններու ընդհանուր պատկերը, այլ խօսքով ոգեկոչման ծրագրի իրագործման արձագանգը: Այսպէս, հոն կը կարդանք անգլերէն բնագիրը այն տեսակցութեան զոր Գարեգին Արք.ի հետ ունեցած է Ս. Պ. ԷՍ հեռատեսիլի թղթակիցը՝ Տէյվիտ Քալհէյն: Հեռատեսիլի յայտագրին (1975 Ապրիլ 20ին) ընդհանուր խորագիրն է եղած՝ «Հերոսական ժառանգորդներ» : Թղթակցի հարցումներուն պատասխանած է նաեւ Քալիֆորնիոյ Համալսարանի Պատմագիտական բաժնի դասախօս Փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան :

60ամեակի ոգեկոչման ձեռնարկներու երկրորդ յատկանշական երեւոյթը եղած է այցելութիւնը Նիւ Եորքի Ազատութեան արձանին, ուր արարողութիւն մըն ալ կատարուած է: Ապա, յաջորդաբար տեղ գտած են ամերիկեան ձայնասփիւռէն Գարեգին Արք. Սարգիսեանի եւ հայածին ծանօթ դերասանուհի Արլին Ֆրանսիսի մէկ ժամուան հարցազրոյցը, Ներկայացուցչաց Տան մէջ կատարուած աղօթքը եւ այդ առթիւ արտասանուած ճառերը, ոգեկոչման համախմբումը Նիւ Եորքի մէջ, Նիւ Եորքի քաղաքապետարանի յայտարարութեան Գիրը, որով 1975 Ապրիլ 24ը կը յայտարարուէր ՕՐ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՒ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ՆՈՒԻ–

ՌՈՒՄԻ, նոյնիմաստ Յայտարարութեան Գիրերը նաեւ Նիւ – Ճըրզիի եւ Նիւ Եորքի Նահանգապետարաններու, եւայլն:

Հատորին, որ աւելի ալպոմի արտաքին ունի, յատկանշական երեւոյթներէն մէկը կը կազմէ Փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեանի կազմած մատենագիտական մանրազնին եւ գիտականօրէն ամբողջական ցանկը ոչ – հայկական աղբիւրներու, սկզբնական, արխիւային վաւերագրերու, հատորներու, յօդուածներու, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի, ընդհանուր կամ մասնակի ձեւով կապ ունին հայկական ցեղասպանութեան հետ : Այս մատենագիտութիւնը անկասկած կարելիութիւն եւ մղում կուտայ մասնաւորաբար երիտասարդ սերունդին՝ խորացնելու իր ծանօթութիւնն ու ըմբռնումը Հայկական ցեղասպանութեան մասին :

Արժէքաւոր է նաեւ հատորը փակող վերջին մասը, ուր մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներէն քանի մը հազարին անունները կը կարդանք: Նշուած է նաեւ թէ իւրաքանչիւր անուն ո՛ր գիւղէն է:

« Հերոսական ժառանգորդներ » հատորը, որ 150 էջերէ կը բաղկանայ եւ նկարազարդ է, Միացեալ Նահանգներու մէջ Ապրիլեան Եղեռնի 60ամեակի ոգեկոչումներուն նուիրուած պատուաբեր եւ օգտաշատ ձեռնարկ մըն է Հայութեան համար :

Հ. Ա.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆ

Սիսիանի մէջ շինուեցաւ անուոդի գործատուն մը: Ասիկա պիտի մշակէ տընտեսութիւններէն ձեռք բերուած պտուղները: Ցետագային պիտի արտադրէ պահածոներ, լիմոնատ եւ գինի :

×

ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ

Հայ գրականութեան միտքը բաւական մեծ ուշադրութիւն դարձուցած է Ռ. Պատկանեանի բանաստեղծութեան, ժլատ տողեր նուիրելով գեղարուեստական արժակին: Երեւանի մէջ՝ «Հայաստան » հրատարակչականի լոյս ընծայած « Ռափայէլ Պատկանեան» հատորին մէջ, հեղինակը՝ Ռուդոլֆ Սիմոնեան, 151 էջերու մէջ փորձած է ներկայացնել եւ ըստ արժանւոյն գնահատել բանաստեղծ Ռ. Պատկանեանի պատմուածքներու մարդասիրական ոգին եւ գեղարուեստական յատկանիշները :

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՀԱՅՐԸ

— Գիշեր ատեն այսքան վազելս պարապի ելաւ, ըսաւ ան ինքնիրեն: Ուրիշ միջոց չկայ, զինքը տեսնելու համար առտու ըլլալուն պիտի սպասեմ: Ներս մտնենք, գոնէ իր մասին տեղեկութիւն պիտի կըրնամ առնել:

Հեւալով, իր խոշոր դողդոջուն ձեռքերով պարտէզին դուռը բացաւ Թօլանի տուած բանալիով, տունին մօտեցաւ եւ դուռը մասնաւոր նշանով մը զարկաւ:

Անմիջապէս յետոյ դուռը բացուեցաւ եւ Ծուանա երեւցաւ:

Գեփ դեղին եղած էր:

— Դո՞ւն ես, Թոթովեց ան ցած ձայնով մը: Է՛հ վերջապէս եկար...:

— Ի՞նչ է ան, դժբախտութի՞ւն մը պատահեցաւ որ, մռլտաց Սքալապրինօ ներս մտնելով:

Ծուանա գլուխովը այո ըրաւ :

Սքալապրինօ վստահ թէ փորձանք Պիանքան հարուածած էր չհամարձակելով հարցափորձել Ծուանան, նստաւ:

Ծուանա դողդղալով ըսաւ.

— Պիանքան առեւանգուեցաւ:

Սքալապրինօ ցնցուեցաւ, հայհոյանք մ'արձակել փորձեց, բայց չկարենալով գետին տապալեցաւ:

Ծուանա անոր քով վազեց եւ եղածէն բան մը չհասկնալով, սկսաւ պաղ ջուրով ճակատը շփել:

Քանի մը վայրկեանի մէջ հոկան ինքզինքը գտաւ:

— Պիանքան առեւանգուա՛ծ, մռլտաց:

— Այո՛, Սքալապրինօ, ի՛նչ դժբախտութիւն, կակազեց Ծուանա նայուածքով մը հսկան քննելով:

Սքալապրինոյի աչքերը լեցուեցան:

— Այո՛, մեծ փորձանք մըն է, բայց ինչո՞ւ այս դժբախտութիւնը այդքան կ'ազդէ քու վրադ... ինծի անանկ կը թուի թէ...:

— Աղջիկս էր, աղջի՛կս, մրմնջեց Սքալապրինօ ուղղակի Ծուանայի երեսը նայելով:

— Աղջի՞կդ, աղջիկդ, թոթովեց Ծուանա շուարած:

— Այո՛, Ծուանա: Բայց ատիկա երկար պատմութիւն մըն է, ուրիշ անգամ կը պատմեմ: Հիմա սագիտցիր միայն թէ շատ դէշ վիճակի մէջ եմ:

— Աղջի՞կդ, աղջի՞կդ, կրկնեց Ծուանա զգետնուած:

Սքալապրինօ ծեծ կերած շունի մը պէս ցնցուիլ սկսաւ: Վիշտը փարատելու համար մեծ ճիգ մ'ըրաւ:

Իսկ եթէ մեր ընթերցողները կը փափաքին մանրամասնօրէն իմանալ բոլոր հոգեկան ճշմարտութիւնները, ըսենք նաեւ թէ Սքալապրինօ ինքն իր վրայ զարմանալ սկսաւ եւ մինչեւ անգամ այդպիսի անծանօթ տառապանք մը ապրելուն համար հեռաւոր հրճուանք մը զգաց: Առաջին անգամն էր որ այդպիսի զգացում մը կը յուզէր զինքը: Նոր մարդ մը կ'արթննար իր մէջ, աւելի լայն, աւելի առեղծուածային մարդ մը եւ Սքալապրինօ ինքզինքը աւելի լաւ ճանչնալ կը սկսէր:

Զօրաւոր շունչ մ'առաւ, թօթվուեցաւ եւ ըսաւ.

— Հիմա պատմէ տեսնեմ ի՞նչպէս պատահեցաւ: Ամէնէն առաջ ըսէ նայիմ, առեւանգողը կը ճանչնա՞ս:

Ծուանա դեփ դեղին կտրեցաւ:

Եթէ Սանտրիկոյի անունը արտասանէր, էայն Սքալապրինոյի դաշոյնին յանձնած պիտի ըլլար:

Անձկութեան ակնարկ մը նետեց հսկարին վրայ, տեսաւ որ ան տակաւին կը դողար:

— Մեծ վիշտի մէջ է, մտածեց Ծուանա: Երբ այս վիշտը բարկութեան փոխուի, սարսափելի բան պիտի ըլլայ...:

Ծուանա Սքալապրինօն կը ճանչնար եւ զայն գործի վրայ տեսած ըլլալով գիտէր թէ ինչ կատաղի մարդ էր կռիւի մէջ: Գիտէր նաեւ թէ մինչեւ որ Սանտրիկօն չգտնուէր, շունչ պիտի չառնէր...:

Ըսել է Ծուանա դեռ Սանտրիկօն կը սիրէր:

— Է՛, ըսէ՛ նայիմ, առեւանգողը կըրցա՞ր ճանչնալ խօսք առաւ Սքալապրինօ:

— Այո՛, պատասխանեց Ծուանա:

.. Անունը ի՞նչ է :

— Սանտրիկօ:

Հսկան տեղէն վեր ցատկեց, իր խոշոր բռունցքները գոցուեցան եւ դէմքը զայրացած մէկու մը արտայայտութիւնը առաւ:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պօմոնի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Աստղիկ Պօղոսեանի, նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց հօր, աներհօր, Ղազար Պօղոսեանի մահուան տխուր առթիւ: Ինչպէս նաեւ ընկերուհիներ, Ե. Վարժապետեանի եւ Պ. Մամուրեանի իրենց մօր, Այրի Տիկին Եւ. Կուլագըզեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Արա Պարթեւեանէ 50 փրանք Նուարդ Պաքըհեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ :

ՍԷՆԼՈՒ – ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, 26 Սեպտեմբեր, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնին առիթով աւանդական մատաղօրհնութիւն: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին, Մատաղօրհնէք 11.30ին : Կը պատարագէ եւ քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Սեպտ. 26ին, Վարագայ Ս. Խաչի Տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, պատարագի ընթացքին Հայրապետական մաղթանք կը կատարուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ՎԱԶԳԷՆ Ա.ի գահակալութեան 21րդ տարեդարձին առթիւ :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Վարագայ Խաչի տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի:

Յաւարտ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի հոգելոյս ՏԷՐ ԵՍԱՅԻ ԽԱՉԱԿԻՐ ՔՀՆՅ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ վախճանման 12րդ տարելիցին առթիւ :

Համայն հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր ներկայութեամբ յարգելու եկեղեցւոյն երկար տարիներ ծառայած հոգեւոր հովիւին յիշատակը :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ

Կապոյտ խաչի Շրջ. Վարչութեան

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 1ին Ուրբաթ, ժամը 19էն 21:

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան :

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ իրիկունները 7–9 Լիսէ Քոնտորսէ :

COURS DE LANGUE ARMENIENNE
AU LYCEE CONDORCET

Les cours débutent le 1er Octobre, sous la direction du Prof. G. MEHIAN.

Pour les inscriptions s'adresser au lycée les vendredis de 19 à 21 heures.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի ձեռնարկը Նոյեմբեր 13ին:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդիսաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկտեմբեր 16:

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

38ՐԴ ՑԱՆԿ

Մանուկեան 50 ֆր., Արագիլեան 500, Տ. եւ Տ. Պարսամեան (Էքս) 1000, Ոմն 400, Փիէռ Կարապետեան 250, Ոմն 500, Վիէնի Կապ. Խաչ 300, Յարութիւն 500, Կիւրկիկեան 300, Պետօ Խաչատուրեան 200, Ոմն 100, Յարութիւն Միսաքեան 500, Տիկին Վերգին Դդոյեան (Ամերիկա) 50, Տիկ. Արուսեակ Վարդեհիկեան 50, Տէր եւ Տիկ. Պետրոսեան (Լիոն) 100, Տ. եւ Տ. Մկրտիչ Պօղոսեան (Փարիզ) 250, գումար՝ 5150, նախկին գումար՝՝ 173.175, ընդհ. գումար՝ 178.325 ֆր.:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Երիտասարդ Լիբանահայ երկու քոյրեր աշխատանք կը փնտռեն.— Մին՝ քարտուղար, անգլերէն – ֆրանսերէն (թելեքս, հեռաձայն եւ գրասենեակի ընդհ. աշխատանք), միւսը ճարտարապետութեան գծագրիչ :

Դիմել.— Օր. Սարգիսեան 387–56–54:

SAMEDI 25 SEPTEMBRE
DE 21 H. A L'AUBE

CASINO de CHARBONNIERES
(Salle du Grand-Cercle)

Grande Nuitée Arménienne

organisée par le NOR-SEROUND (section Décines)

animée par les Orchestres

ANDRE AUZIAS (*Radio Monte-Carlo*) SAYAT-NOVA

Réservation des tables : tél. 72-25-91 ou 54-40-86 (M. Edouard Mardirossian) heures bureau

Հ. Յ. Դ.

ԱՐՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը, այս Ուրբաթ, Սեպտ. 24, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի ընդհ. ժողովը՝ Սեպտ. 26, Կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը ճիշդ 3.30ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները՝ ներկայ ըլլալու այս կարեւոր ժողովին :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

(ՕՏԻՕ – ՎԻՁԻԻԷԼ)

Հայերէնի « Դիտալսողական » դասընթացքներ՝ նախակրթարան եւ երկրորդական վարժարաններու, Էքս – Մարսէյ ակադեմիայի ուսանողութեան :

Կը հաղորդուի Մարսիլիոյ եւ շրջակայի ծնողքներուն թէ հայերէնի դասընթացքներուն արձանագրութիւնները կը սկսին.–

Սեպտեմբեր 20էն, ամէն յետ–միջօրէ ժամը 15էն 20 :

Secrétariat de M. P. T. Tivoli
1, rue Tivoli
tél. 47 - 91 - 41

Ուսուցիչներ՝ հայերէնի՝ Գեղամ Պաղտասարեան, ֆրանսերէնով՝ Հայ քաղաքակրթութեան պատմութեան՝ Արգար Արզումանեան :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապ. Խաչի Պօմոնի միօրեայ դպրոցի վերամուտը կը կատարուի Հոկտ. 6ին :

Արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը կատարուին ամէն կէսօրէ ետք ժամը 16էն 18, Սեպտեմբերի ընթացքին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Ծնողքներէն կը խնդրուի անյապաղ արձանագրել իրենց զաւակները :

BICENTENAIRE DES ETATS-UNIS

du 11 au 16 novembre

NEW YORK - WASHINGTON

2250 F

comprenant l'avion, l'hôtel et petits-déjeuners et les excursions commémoratives.

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze -- 75009 PARIS   Tél. : 073-30-64, 073-32-64

ԿՈՉ ԱԶԳԱՅԻՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ՏՆՕՐԷՆՆԵՐՈՒՆ

Աղքատախնամի գրասենեակը բազմաթիւ դիմումներ ունի զանազան երկիրներէ Ֆրանսա գաղթող հայրենակիցներու կողմէ: Վարչութիւնս կոչ կ'ընէ առեւտրական հաստատութեանց տնօրէններուն որ նկատի ունենան վերոյիշեալներու պարագան եւ դիմեն Աղքատախնամի գրասենեակը, 77, Ռիւ Լաֆայէթ Փարիզ 9

Հեռ. 878 – 02 – 99

Որեւէ ճիւղի պատկանող գործաւորներ եւ պաշտօնեաներ հայթայթելու համար:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Hôtel du Parc

Տնօրէնութիւն

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Հրաշալի բնութեան մէջ, Մարսէյլէն 100 քիլոմեթր

SAINT-ETIENNE - LES - ORGUES

(ALPES DE HAUTE-PROVENCE)

Alt. 700 mètres

Tél. : 13 ou 79

« LE RELAIS DES GOURMETS »

Հանգստաւէտ սենեակներ — Ամէն յարմարութիւն

Parc-calme

Տրամադրելի նաեւ հարսնիքի, հաւաքոյթի, սեմինէրի եւն.

Հարաւի արեւը, Ալպեաններու շուքը, հաճելի մթնոլորտի մը մէջ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès   tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի 90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով

ԵՒ

JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը:

ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
23
JEUDI
23 SEPTEMBRE
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.689

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.689

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԵՐԴՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՇԹՕՐԱ

— o —

Ճակատագրական Հինգշաբթին, Սեպտեմբեր 23, հասաւ: Ի՞նչ պիտի բերէ Լիբանանի այս վերջին յոյսը: Արդարեւ վերջին յոյսն է խաղաղութիւն բերելու համար այս երկրին, որ 16 ամիս է կը քաշքշէ պատերազմներու ամենախելա-գարը: Հինգշաբթի օր, Իլիաս Սարգիս երդման արարողութիւնը պիտի կատարէ եւ դառնայ Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահ, բայց հոս ալ փափուկ կէտ մը կայ: Արդարեւ, երդման արարողութիւնը պէտք է կատարուի Պէյրութ, բայց խորհրդարանի նախագահը Քամէլ Էլ Ասատ զանազան խորհրդակցութիւններէ ետք, երեսփոխաններու հետ, որոշեց Շթօրա հրաւիրել այն 99 երեսփոխանները, (որոնցմէ ոմանք թէեւ աւելի խաղաղ երկիրներու տակ օրը երիկուն կ'ընեն), որոնց ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Հոս սակայն, կէտ մը կայ: Շթօրա կը գտնուի սուրիական զօրքին ձեռքը եւ շատեր, մանաւանդ մահմետական ձախը դէմ են սուրիական այս ներկայութեան Լիբանանի մէջ: Նոյնիսկ Ռեմոն Էտտէ, ծայրայեղ քրիստոնեայ, կը մերժէ Շթօրա երթալ, ինչպէս յայտնած է Իմաճիպէի թղթակցին: Նոյն Իմաճիպէն այլեւս «միջակայական մթնոլորտ» կ'որակէ Շթօրայի Փարք Հօթէլի հրջանակը, ուր պիտի կատարուի արարողութիւնը: Ուրեմն, ամէն ինչ լուծուած չէ թէեւ մէկ դրական երեւոյթ կայ, բոլոր կողմերը համաձայն են Իլիաս Սարգիսի իշխանութեան գլուխ գալուն, բայց շատ են նաեւ անոնք որոնք կը խորհին, որոշ իրատեսութեամբ չըսելու համար յոռետեսութեամբ «ի՞նչ պիտի փոխուի», կամ «ինչո՞ւ բան մը պիտի փոխուի»:

Ուրեմն պատմական օր է Սեպտեմբեր 23ը, նաեւ անոր համար որ Լիբանանի պատմութեան մէջ առաջին անգամն է որ իշխանութեան փոխանցումը Պէյրութէն դուրս տեղի կ'ունենայ: Ճոմպլաթ նաեւ դէմ է Շթօրայի, քանի դէմ էր սուրիական զօրքին ներկայութեան եւ ընտրուած քաղաքն ալ խորհրդանիշն իսկ է սուրիական ներկայութեան: Իրաւական տեսանկիւնէ վրայ, արգելք չկայ եւ այդ ապահովութիւնը ունենալու համար խորհրդարանի նախագահը տեսակցած է ֆրանսացի իրաւագէտի մը հետ՝ Ժորժ Վետէլ, քանի լիբանանեան սահմանադրութիւնը, գրուած 1920ին, ֆրանսական հոգատարութեան օրով, կ'ըսէ թէ Պէյրութ ազգային «կեդրոնն է» կառավարութեան եւ խորհրդարանին: Վետէլ հասած է այն եզրակացութեան որ օրինաւոր կ'ըլլայ խորհրդարանին համար Պէյրութէն դուրս նիստ գումարել, քանի որ կառավարութիւնն ալ շատ յաճախ նիստ գումարած է Պաապտայի պալատը, որ Պէյրութի արեւելեան կողմը գտնուող գիւղ մըն է:

Կը սպասուի որ Սարգիս իր առաջին ելոյթով ընկերային եւ քաղաքական բարեփոխման ծրագիր մը ներկայացնէ: Կը սպասուի նաեւ թէ ճշդէ թէ ի՞նչ ձեւի բանակցութիւն կը նախատեսէ լիբանանեան մրցակից կողմերու միջեւ մէկ կողմէ եւ Սուրիոյ եւ պաղեստինեան դիմադրութեան միջեւ միւս կողմէ: Կայ սակայն հարցական մը եւս: Ի՞նչ պիտի ընէ Շամուն, որ մեծասանձրորդ ժամուն, ներքին եւ արտաքին նախարարութիւններէն զատ, առաւ նաեւ Պաշտպանութեան նախարարութիւնը եւ դարձաւ փոխ-վարչապետ, ու փաստօրէն այս վերջին պաշտօնը կը վարէ Շարաթ մըն է: Նախկին վարչապետ Սայէպ Սալամ, բոլորովին դէմ չէ սուրիական միջամտութեան, բայց կը նախընտրէ արաբական միջամտութիւն մը: Հաւատք ունի Պաղեստինցիներուն վրայ, բայց ոչ անոնց զինակցին՝ Ճոմպլաթի, որ խաղալիք է համայնավարներու ձեռքը: Մէկ խօսքով Սալամի համար «Ճոմպլաթ մէկ կողմ, Շամուն՝ միւսը երկու վէրքերն են Լիբանանի, որ իր խաղաղութիւնը կը վերագտնէ երբ այս 2 «ախտաբանական պարագաները» քշուին»: Ամէն պարագայի մէջ, դժուար է Սարգիսի գործը: Պէտք է խաղաղութիւնը վերահաստատէ: Ու նաեւ հաշտեցնէ լիբանանցին լիբանանցիին հետ, կարգ մը Լիբանանցիներ Պաղեստինցիներուն հետ, Ուրիշ Լիբանանցիներ Սուրիացիներուն հետ, Սուրիացիները Պաղեստինցիներուն հետ, տեղ տեղ ալ քրիստոնեայ լիբանանցին՝ լիբանանցի քրիստոնեային հետ:

Քանի մը տողով

ԹՈՒՐՔԻՈՅ քաղաքային օդանաւորդութեան իշխանութիւնները պաշտօնանկ ըրին Էնվէր Զանայտին անուն պաշտօնեայ մը, որ Թուրքերու հակակշռի պատասխանատու էր երբ Պօյինկ 727ը ինկած է Կիրակի գիշեր: Քննութիւն պիտի կատարուի քանի իր եւ օդաչուին միջեւ արձանագրուած խօսակցութենէն կը պարզուի որ օդանաւը աւելի ցած էր քան կը կարծէր ինչ որ անհասկնալի է: Պաշտօնեան ձերբակալուած չէ:

ՎԼԱՏԻՄԻՐ ԲՈՒԿՈՎՍԿԻԻ կեանքը փրկելու համար, խորհրդային բանտարկեալ Տըլօնէ նամակ մը գրած է Տիկին Ժիսքար տ'Էսթէնի եւ այդ նամակին կցուած է դիմումնագիր մը զոր ստորագրած են ի մէջ այլոց՝ Եոնեսկօ, Կապրիէլ Արուլթ, Էթիամպլը, Ժան-Լուի Պառօ, Վերքօր, Ժան տ'Օրմեսոն: Բուկովսկի, գրագէտ, երեք տարի է արգելափակման կայանի մը մէջ է:

ԱՆՐԻ ՍԱԼՎԱՏՈՐԻ կինը, ծնեալ Ժաքլին Կարապետեան, մեռաւ առջի օր, 50 տարեկանին, ուղեղի ուռեցքէ:

ԺԻՍՔԱՐ Լեհաստան պիտի այցելէ Հոկտեմբեր 15էն 17:

ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ դեմոկրատ թեկնածուն՝ Քարթըր տեսակցութիւն մը տուած է Փլէ-Պօյ պարբերականին եւ խոստովանած թէ ցանկութեամբ դիտած է շատ մը կիներ: «Աստուած գիտէ թէ կ'ընեմ, ըրած եմ եւ թող Աստուած ներէ ինծի» կ'աւելցնէ մկրտչական թեկնածուն: Սրտով կինն ալ խաբած է քանիցս: Վիճաբանական ժողովի մը ընթացքին ալ, բաւական ձախող բաներ ըսած է, մխրճուելով էլմտական նիւթերու մէջ, որոնց անծանօթ է եւ պարզուած է որ մարդը լուր իսկ չունի ամերիկեան եկամուտին ազգային միջինէն: Բայց կարեւորը այն է հաւանաբար որ Ամերիկուհիները Քարթըրը շատ սէքսի կը գտնեն մինչ Ֆորտի կինը կը վստահեցնէր Սպիտակ Տան հաստատուած օրը, որ ամուսինը լաւ աման կը լուայ: Եւ ըսել թէ նման մարդոց յանձնուած է աշխարհի ճակատագիրը:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Հեռատիպ (Սեպտ. 14-16)

ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ

Մոնրէալի Ողիմպիական խաղերուն մասնակցած խորհրդային մարզիկները պարգեւատրուած են պետական շքանշաններով: Այդ կարգին՝ նաեւ Հայեր, արժանացած են պարգեւներու: Այսպէս, ժողովուրդներու բարեկամութեան շքանշանով պարգեւատրուած է ազատ ոճի ըմբշամարտի Խորհ. Միութեան ազգային հաւաքականի մարզիչը՝ Իւրի Շահմուրադեան, «պատուոյ նշան» շքանշանով պարգեւատրուած է ատրախանցի 20ամեայ մարզիկ՝ դասական ոճի ըմբշամարտի ողիմպիական ախոյեանը՝ Սուրէն Նալբանդեան, ըմբշամարտի իր ծանրութեան ախոյեանը՝ կիեւցի Նելսոն Դաւթեան, արժանացած է արծաթէ մետալի, քանի որ Մոնրէալի մէջ շատ չէ փայլած աստղը: Նոյն պարգեւին արժանացած է լենինականցի ծանրաբարձ Վարդան Միլիտոսեան:

×

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐ

Խորհ. Միութեան Դինամոյական ըմբիշներու (դասական ոճ) պատանեկան ախոյենութեան մրցումները վերջ գտած են Երեւանի մէջ: Իրենց ծանրութեան մէջ ախոյեան հանդիսացած են Եուրի Աւագեան եւ Բենուր Փաշայեան: Եուրի Աւագեան, 16 տարեկան, առաջին անգամն է, որ կը մասնակցէր Միութենական մրցումներու եւ առաջին իսկ փորձով ախոյեան հանդիսանալը մեծ յոյսեր կը ներշնչէ ապագայի նկատմամբ: Բենուր Փաշայեան, 17 տարեկան, Խորհ. Միութեան եւ աշխարհական սպարտակիադայի ախոյեան էր արդէն:

×

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ Է

Երեւանի մէջ վերջ գտած են Սփիւռքի հայ ուսուցիչներու համար կազմակերպուած միամսեայ դասընթացքները: Սփիւռքի հայ զանազան գաղութներէ Երեւան հրաւիրուած եւ գացած հայ ուսուցիչները ընդունուած են Հայաստանի Հանրապետութեան փոխ նախագահ Յովհաննէս Բաղդասարեանի կողմէ, որ լայն տեղեկութիւններ տուած է Հայաստանի արձանագրած նուաճումներու մասին: Ընդունելութեան ընթացքին հիւր ուսուցիչներ իրենց տպաւորութիւնները արտայայտած են:

×

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

Եօթը տարի անցած է Գուրգէն Մահարիի մահէն եւ սակայն ինքնատիպ բանաստեղծի եւ արձակագրի կենդանի խօսքին տպաւորութեան տակ է միշտ ընթերցողը: Իսկապէս, Մահարի դժուար «պատմութիւն» կը դառնայ, քանի շատ զօրաւոր էր իր կապը գրական աշխարհին հետ: Ահա թէ ինչու երիտասարդ գրագէտ Կիմ Աղաբէկեան Մահարիի ստեղծագործական ուղին կը քննէ անոր սերընդակիցներու հետ եղած առընչութիւններու մէջ: Կիմ Աղաբէկեան «Գուրգէն Մահարի» գրքին մէջ ոչ թէ Մահարիի արուեստին գաղտնիքները կը բացայայտէ, այլ բազմակողմանի եւ չըր-ջահայեաց մօտեցումով կը ներկայացնէ Մահարիի դէմքը:

×

Մ. ՍԱՐԵԱՆԻ ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՃԱՓՈՆԵՐԷՆ

Մոսկուայի «Փրոկրէ» հրատարակչութիւնը ճափոներէն լոյս ընծայած է Մարտիրոս Սարեանի «Գրառումներ իմ կեանքից» գիրքը: Նախ քան ճափոներէն լոյս տեսնելը Մ. Սարեանի այս գիրքը հրատարակուած է հայերէն, ռուսերէն, չեխերէն: Շուտով գիրքը լոյս կը տեսնէ նաեւ ֆրանսերէն:

×

ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ ՄԸ

Լենինականի բէջ բացուած է արհեստագիտական նոր դպրոց մը, ուր կրնան յաճախել 8րդ դասարանը աւարտած աշակերտներ, որոնք երեք տարուան ուսումնական դասընթացքի հետեւելով կը ստանան միջնակարգ կրթութիւն եւ ելեկտրոնիկ հաշուիչ մեքենաներու դասաւորման, փականագործ-հաւաքողի, խառատի եւ այլ մասնագիտութիւն: Նոր դպրոցը 14րդ է Լենինականի մէջ:

×

ԴԱՍՏԱԿԵՐՏԻ ԱԿՆՈՑՆԵՐԸ

Դաստակերտի բժշկական արուեստի գործատան արտադրած ակնոցները կը ղրկուին 580 հասցէներու: Ներկայիս մեծ աշխատանքներ կը տարուին ձեռնարկութեան ընդլայնման ուղղութեամբ: Արտադրութեան նոր բաժիններ պիտի կառուցուին Դաստակերտի, Տօլորսի եւ Սիսիանի մէջ: Մինչեւ 1980 գործատունը պիտի արտադրէ տասը տեսակ ապրանք:

×

ՂԱՓԱՆԻ ՆՈՐ ՋՐԱՏԱՐԸ

Ղափանի մէջ կը շարունակուի կառուցումը նոր ջրատարի մը, որ մէկ վայրկեանի մէջ 380 լիթր ջուր պիտի տայ: Կառուցումը կ'իրականացնեն քաջարանի եւ Երեւանի բանուորները: Գեարդ-Ղափան ջրատարը 66 քիլոմեթր երկայնք պիտի ունենայ, որուն 11 քիլոմեթրը արդէն պատրաստ է: Ջրատարը ջուր պիտի մատակարարէ ոչ միայն Ղափան քաղաքին, այլեւ պիտի ոռոգէ տնտեսութիւններու հարիւրաւոր հեկտար հողեր:

– ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐ –

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ (Բ.)

Աշխարհագրային իր պատկերին ու շրջանէ շրջան այդ պատկերի փոփոխութիւններուն հետ, տարասփիւռ Հայութեան վերջին յիսունէ աւելի տարիներու կեանքը — ենթակայական թէ յարաբերական իր բոլոր մարզերով — առարկայ պէտք է դառնայ «ըստ ամենայնի» քննական վերլուծումի, որպէսզի գրական արժեւորումի օրեւէ փորձ ինչպէս նաեւ առանձին անուններու եւ գործերու գնահատութիւն՝ հիմնաւորուի իմացական, հոգեկան եւ ստեղծագործական կենսունակութեան ուղի հարթող քաղաքակրթական ազդակներու, ընկերային պայմաններու, ինչպէս նաեւ հաւաքական թէ անհատական կարելիութիւններու ճանաչման վրայ :

« Ըստ ամենայնի » սահմանաւորումը՝ պատասխանատու յատկանշում մըն է, երբ մանաւանդ « դեգերումներ »ու եւ « ածու »ներու բնոյթով կը մասնաւորուին յետագայ մեր ակնարկները : Համապարփակ, լայնասեւեռ, ամբողջական քննարկումներու չեն տոկար հայ օրաթերթերն, ոչ իսկ պարբերականները· կը կարօտին հատորներու, որովհետեւ վերլուծական որ եւ է աշխատանք, որ կը միտի կիսադարեան Սփիւռքի եւ անոր գլխաւոր գօտիներուն գրական – ստեղծագործական ենթահողը քրքրելու, փընտռելու աւելը որ սնունդ տուաւ հոգեմտաւոր մեր կեանքի արմատներուն՝ հարկին տակ է գրկելու մէն մի անջատ ածուի պատմութիւնը, — 1920ական թըւականներէն մինչեւ 1970ական տարիներու հոլովոյթը կենցաղային պայմաններու, որոնք որքան ընկերային, տնտեսական եւ քաղաքական՝ նոյնքան եւ ազգային, հոգեկան , հանրային թէ անհատական իրենց անդրադարձումներով տարբեր ըրած են մեզ Արտասահմանեան մեր ընդհանրականութեան մէջ :

Անդրադառնալով հանդերձ այս սփիռողութեան եւ հարկադրական այն կըծկումին՝ որուն ենթակայ պիտի ըլլան այս ու յաջորդական նշմարները , կ'ուզենք կարգ մը հաստատումներով պարզաբանել « սփիւռքեան գրականութիւն » տարազի յատկապէս սփիւռքեան վերագիրի իմացումը, ցայտուն դարձնելու համար նկարագրային եւ որակային այն տարբերութիւնները՝ որոնք կան 1920 – 1970 յիսնամեակի քերթողական թէ արձակ ստեղծագործութիւններուն մէջ , անկախաբար մէն մի գրողի անհատական տաղանդի, խառնուածքի ու խորքի թէ ձեւի առանձնայատկութիւններէն :

Ա.՝ Իբրեւ լոկ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ըմբռնողում, Սփիւռքը (արմատախիլ Հայութեան յետ Եղեռնեան վաթսունամեայ ցրուածութեան պատկերը) ենթակայ մընաց ընկերային, տնտեսական եւ քաղաքական յաջորդական վերիվայրումներու անդրադարձումին : Կ'ուզենք ըսել թէ աշխարհագրականօրէն անփոփոխ մնութիւն մը չկազմեց հայրենի հողէն դուրս : Անշուշտ, ո՛ւր որ ալ տարին մեզ մեր կամքէն անկախ արտաքին եւ յարաբերական ազդակներ (հիւրընկալ երկիրներու մէջ յատկապէս Երկրորդ Աշխարհամարտէն ետք ստեղծուած վարչակարգային , քաղաքական , ընկերային եւ տնտեսական նոր դրութիւններ) « Հայկական Արտասահման » բացատրութիւնը պահեց հայրենիքի սահմաններէն դուրս գաղափարին եւ առարկայական իրողութեան իմաստը· սակայն տեղափոխութիւնները, արտագաղթները եւ դէպի մօտաւոր ու հեռաւոր նոր կայքեր գաղթանական զանգուածներու հոսումը՝ աշխարհագրականօրէն մեզ տարբեր ըրին քան այն՝ ինչ որ էինք 1920 – 1940ական տարիներուն :

1940ի Սփիւռքը 1970ի Սփիւռքը չէ, ըլլալով ու մնալով հանդերձ Սփիւռք : Քարտէզի նկատելի փոփոխութիւն մը կը պարզէ ան այսօր, բաղդատաբար առաջին քսանամեակի պատկերին :

Բ.՝ Իբրեւ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ իրավիճակի եւ մակարդակի արտայայտութիւն, Սփիւռքը շատ աւելի ակնբախ (պիտի ուզենք ըսել՝ շատ աւելի մտահոգիչ), տարբերութիւններով կը յատկանշուի այսօր , տարասփիւռ կեանքի վերջին քսանամեակին մէջ։ Եւ ոչ միայն գրականութեան ու առհասարակ մտքի եւ մշակոյթի մարզերուն մէջ, այլեւ առարկայ եւ ընթացիկ կեանքի բոլոր ճակատներուն վրայ՝ այդ մտահոգիչ տարբերութիւնները մեզ ներքնապէս տարանջատող դառներու , խմբաւորումներու եւ հատուածներու վերածուելու ընթացքի մը մէջ են դրած :

1920 – 1940ական տասնամեակներու Հայկական Արտասահմանը, — ան որ 1915ի Եղեռնէն եւ 1920ի հայրենական իրականութեան ընկերային շրջափոխութենէն ետք իր կռուանները հաստատեց Միջ. Արեւելեան գօտիներու եւ Եւրոպայի մէջ —, առհաւականութեան (աթավիզմ) տուրք կուտար, կառչած էր մօթիվներու՝ որոնք զիրար կրկնելու գնով իսկ մեզ մօտիկ կը պահէին ազգային մեր կլիմայէն, հայկական հոգեխառնութեան, հայրենիքէն ու Հայութենէն թելադրուող տրամադրութիւններու : Այս իրողութիւնը՝ անտարակոյս, միջակ ու կըղկացած աշխարհով մը ապրելու սահմանուած մեր գրողներուն համար աննպաստ ազդակ մըն էր· սակայն իրենց նոր միջավայրին եւ մտաշխարհին պատշաճելու ընդունակ , լայն հորիզոններու սեւեռելու տոակ, տաղանդ ու թռիչք ունեցող ստեղծագործ միտքերու համար՝ գրական հետեւութիւններով հարուստ : Անուններ չենք տար առայժմ, գործեր չենք յիշատակեր, սակայն կ'արձանագրենք այն փաստը՝ որ նիհար, տխեղծ, երբեմն նոյնիսկ անարիւն քերթողներու եւ արձակագիրներու կողքին՝ մինչեւ 1940ական թուականներու մեր սերունդը կը հաշուէ տոկուն արժէքներ, Հայուն հոգեխառնութիւնը Արեւմուտքի իմացական սուզումներուն եւ արուեստի ըմբռնումներուն հետ ներդաշնակող գրագէտներ :

Տարբեր է պատկերը 1940 – 1970 երեսնամեակի Հայկ. Արտասահմանին,— այն նոր սփիւռքին, որ դիմագիծ առաւ Երկրորդ Աշխարհամարտէն ետք, հիմնովին տարբեր պայմաններու մէջ եւ ենթակայական (ներքին) նոր հակամիտութիւններով :

Նախ՝ նոր ցրուումներով, տուժեց մինչ այդ ընկերային եւ հանրային որոշ կազմակերպում ստացած մեր հաւաքական կեանքը : — Մենք տակաւին չենք կրցած ըմբռնել թէ մեզի նման տարագիր բազմութիւններ կը դատապարտուին կորսուելու եւ ցամքելու՝ եթէ հաւաքական ուժ չդառնան, օրէնքի , կարգապահութեան , ժողովրդապետական սկզբունքներու եւ հանրային ժողովականութեան սահմանադրական ըմբռնումներու հիման վրայ։ Շատ հեռու չենք արդէն «խաչակնքող»ներու համբանք դառնալու վտանգէն , վերջին հարիւրէ աւելի տարիներու ազգային – համայնական մեր կեցութեան աշխարհավար (լայիք) նկարագիրը զիջելով կղերապետական երբեմնի կարգերուն, այսինքն « միլլէթ »ականութեան նախասահմանադրական անտիրութիւնը նուիրագործելու տրամադրութեան :

Կ'ընդգծենք այս կէտը այստեղ, որովհետեւ սփիւռքեան հայ կեանքի անխտիր բոլոր մարզերուն, այս պարագային նաեւ գրական – իմացական ճակատներու վրայ իր անուղղակի այլ բացորոշ անդրադարձումը կ'ունենայ Հայկական Սփիւռքի ընկերային ամլացումը, մտաւոր աշխատանքի ընդունակ եւ հակամէտ տարրերը մատնելով առանձնութեան մը՝ որ սպանիչ է : Կ'ընդգծենք բառը,— Սպանիչ, որովհետեւ համաձայն չենք բոլոր անոնց՝ որոնք կը պատգամեն թէ հայ մըտաւորականին, գրագէտին ու մտքի մարդոց առաքելութիւնը օրեւէ ձեւով կամ չափով չի կրնար ազդուիլ իր ներազգային կեանքի ընկերային անդամալուծութենէն :

Եթէ մտաւորականութիւնը առաջնորդելու , յեղափոխելու, պայքարելու պարտաւորութիւն մը ունի, հայ մտաւորականութիւնը այս առումով յաւելեալ յանձնառութիւններու տրամադիր պէտք է դառնայ : Սակայն իր այս դերակատարութեան համար անհրաժեշտ ենթահողը միշտ պիտի պակսի, երբ անհատը կը հըրաժարի Հայութենէ՝ քայքայուն, կազմալոյծ, ինքնագոհ եւ անկարգ հաւաքականութեան մը ի տես : Ամէնէն ամբողջական ընծայումն ու ամէնէն պանծալի նահատակութիւնն իսկ բաւական չէ , որպէսզի ղեկավար մը, գործիչ մը, մըտաւորական մը կարենան յաղթանակ, նուաճում կամ իրագործում ձեռք բերել՝ առանց « զինուոր »ներու , առանց ընկերային դաստիարակութիւն ու կառոյց ունեցող հաւաքականութեան :

Չենք բանար տարբեր ծալքերը ընկերային ընկրկումներու եւ անտարբերութեանց հետեւանք այլ չարիքներու , սակայն չեշտը կը դնենք մասնաւորաբար հայ մտքի մարդուն ու հայ ժողովրդային խաւերու միջեւ գոյութիւն ունեցող անջրպետային հեռաւորութեան վրայ : Գրագէտ, քերթող, ուսուցիչ, մշակութային աշխատաւոր, Մամուլ, հրապարակագիր ... տարուէ տարի աւելի եղերականօրէն կը զգան անզօրութիւնը իրենց խօսքին, անարձագանգ վատնումը ապրումէ, պրկումէ եւ ծառայութեան տենդէ մարակուած իրենց գործերուն : Մենք ինքնախօսակցութիւններով խեղդուած ըլլալու անդրադարձումով կ'ապրինք յաճախ՝ երբ կը տեսնենք ընկերային, հանրային եւ ազգային լճացումի վտանգին հանդէպ բացարձակ մեծամասնութեան երջանիկ անտարբերութիւնը :

Ինչպէ՞ս պիտի ակնկալէինք որ Սփիւռքի ընկերային այս անկարողութենէն չազդուէր տարասփիւռ մեր ամբողջականութեան տրոփով ու զարկով վերանորոգուելու կոչուած հայ գրագէտը ու չդառնար նոր արեւներու, անոնցմէ՛ ծծելու համար իր լոյսն ու ջերմութիւնը, իր աւիշն ու կեանքը :

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԻՒՍԻՍ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԻ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կ'ուզեմ քննել հայկական կազմակերպութիւններու դժուարութիւնները եւ տըկարութիւնները՝ այլ կազմակերպութիւններու լուսարձակին տակ։ Եթէ քննենք անցեալ դարը , ճշդելու համար թէ որո՞նք եղան այն կազմակերպութիւնները, որոնք փոքր աղբիւրներով գործի սկսան եւ հսկայ յաջողութիւններ արձանագրեցին, կը հաստատենք որ ուշագրաւ են հետեւեալները.— Համայնավար Կուսակցութիւնները· գերման Նացի կուսակցութիւնը· Հրէական Սիոնիստ կազմակերպութիւնը եւ իր անհամար մասնաճիւղերը՝ որոնք Իսրայէլի անկախութիւնը ապահովեցին (անշուշտ մեծ պետութիւններու օգնութեամբ) եւ Ամերիկայի Հրեայ փոքրամասնութիւնը վերածեցին ամէնէն ազդու միաւորին. Հայերուն բաւական անծանօթ «Մորմըն» կրօնքը՝ որ բոլորովին կը տիրապետէ Եութահ նահանգին եւ ընդհանրապէս Ամերիկայի մէջ, ամէն կողմ, « պետութեան–մէջ–պետութիւն » մըն է. վերջապէս՝ ամերիկեան «Մալթայնէշընըլ Պիզնէս Քորփորէյշըն»ը (Առեւտրական Բազմազգեան Հաստատութիւններ) ,որոնցմէ առաջինըՌաքֆէլլըրի հանճարեղ ու խարդախ ուղեղէն ծնաւ անցեալ դարու կէսին, եւ որոնցմէ շատեր այսօր աւելի մեծ ուժ ու եկամուտ կը ներկայացնեն՝ քան Միացեալ Ազգերու անդամ պետութիւններէն շատեր... :

Տեսնեմ որ այս կազմակերպութիւններէն ո՛չ իսկ մէկը կրնայ տիպար մը ըլլալ մեզի համար, իսկ Նացի կուսակցութիւնը բոլորովին ժխտելի օրինակ մըն է՝ ո՛չ միայն անոր համար որ ձախողեցաւ իր ասուպային յաջողութենէն ետք, այլ նաեւ անոր համար որ մարդկային բոլոր սկզբունքները ոտնակոխեց՝ իր կարճատեւ կեանքին ընթացքին։

Կան նաեւ աւելի հեռաւոր անցեալի մը մեծ յաջողութիւն արձանագրող կազմակերպութիւններ , — Քրիստոնեայ Եկեղեցին՝ իր գոյութեան առաջին չորս դարերուն, եւ Օսմանեան պետութիւնը՝ 1250էն մինչեւ 1550 —, որոնց կրնանք դիմել պարբերաբար, օրինակներու համար, եւ որոնք կազմուեցան սակայն հիմնովին տարբեր պայմաններու տակ։

Յաջող կազմակերպութիւնները, մանաւանդ անոնք՝ որոնք կրօնական բնոյթ չունին, մեր ուշադրութիւնը կը կեդրոնացնեն այն սկզբունքին վրայ որ կը շեշտէ որակի եւ քանակի տարբերութիւնը՝ անդամներու եւ հետեւորդներու միջեւ։ Ըսել կ'ուզեմ, վճռաբար կը զատորոշեն երեք «դասակարգեր», որոնցմէ իւրաքանչիւրէն տարբեր առաքինութիւններ ,կարողութիւններ եւ նպաստներ կ'ակնկալուին։ Առաջինն է ղեկավար անդամներու դասակարգը, երկրորդը՝ պարզ անդամատետր ունեցող անդամներու դասակարգը, եւ երրորդը՝ «դուրսի» զանգուածները, զորս կարելի է բաժնել, իրենց կարգին, երեք մասի. համակիր–զանգուածներ, անտարբեր բայց արգելք չհանդիսացող զանգուածներ, հակառակորդ զանգուածներ։

Եղեռնը այնքան մարդ խլեց մեզմէ, եւ բաղդատաբար այնքա՛ն տկար է կազմակերպական ոգին մեր մէջ այսօր, որ անդամներու քանակը, պարզ թիւը, վտանգաւոր մտասեւեռում է մեր առաջնորդներուն համար՝ գրեթէ ամէն տեղ։ Միաժամանակ, այդ անդամներուն հանդէպ պէտք եղած պահանջկոտութիւնը չկայ։ Սիրտ չկոտրել, գործօն անդամը չվշտացնել, պարզ ճիտ մը ընողը չողոքորթել,— ասոնք են որ կը զբաղեցնեն մեր կազմակերպութիւններէն շատերը։

Փորձենք զանազանել կարեւոր կէտեր։

Իրաւունք եւ պարտականութիւն հաւասարպէս կարելի չէ տալ կամ պահանջել ամէն մարդէ եւ կնոջմէ։ Երբ նկատի կ'ունենանք համակիրները, որոնք կ'օժանդակեն կազմակերպութեան մը՝ դրամով, երբեմն տարբեր տեսակի գործնական աջակցութեամբ (հանդէսներու մէջ իրենց ներկայութեամբ, եւայլն), խնդիրը պարզ է։ Պէտք է զուարճացնել, շոյել, շողոքորթել, գովել, համոզել, եւ չարաչար շահագործել անոնց տոմսակ գնելու պատրաստակամութիւնը։ Երբեմն կարելի է թեթեւօրէն յանդիմանել զանոնք, սակայն պէտք է զգուշանալ «պարտականութիւն»ներէ ճառելէ։ Զարմանալի երեւոյթ է ինծի համար, որ տակաւին «ամէն Հայու պարտականութիւնն է»ով սկսող այնչա՜փ նախադասութիւններ կը գրուին եւ կը խօսուին մեր կեանքին մէջ։

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Շար. – 4)

ՓՈԽԱՆ ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆԻ

ՍՈՒՐԷՆ ՆԱՒԱՎԱՐԵԱՆ

(1890 – 1976)

— Օ —

Ինչպէս գրեցինք, Սեպտեմբեր 11ին Անթիլիասի Հայ Մտաւորականներու Հանգստեան Տան մէջ յանկարծական մահով աչքերը յաւիտենութեան կը փակէր Սուրէն Նաւավարեան, փուլի ճաշակելէ ետք կեանքի դառնութիւնները։

Ողբացեալ ընկերը կը պատկանէր այն սերունդին, զոր սովոր էինք անուանել «Միջին»՝ համեմատութեամբ երէցնե– րուն, որոնք աշխարհ եկած էին 70 – 80– ական թուականներուն։ «Միջին»ները շատոնց փոխարինելով երէցները, տարիներէ ի վեր անոնց պէս հեռաւհետէ աւյա – կը բաժնուէին մեզմէ։

«Միջին» սերունդի տղաքը չափահասութեան սարիքը թեւակոխած եւ ասպարէզի ընտրութիւնը կատարած էին, երբ կեանքի յորձանքին մէջ նետուելու նախօրեակին դէմ յանդիման գտնուեցան յաժան իրականութեան մը հետ, որ հիմնովին պիտի յեղաշրջէր իրենց ծրագիրները, արգելք պիտի հանդիսանար իրագործելու իրենց առաջադրած նպատակները։

Սուրէն Նաւավարեան մէկն էր գաւառացի այն երիտասարդներէն, որոնք օգտուելով 1908ի Օսմանեան Սահմանադրութեան ընծայած խարխուլ ազատութեան պատեհութենէն, կը փութային Օսմ. կայսրութեան մայրաքաղաքը՝ իրենց ուսման ծարաւը յագեցնելու, մասնագիտութեան մը հետեւելու եւ ծննդավայրը վերադառնալով նուիրուելու ազգային – հանրային գործունէութեան։

Այդ խանդավառ օրերուն գաւառացի ուսանողներ լեցուցին Պոլսոյ երկրորդական վարժարանները, որոնք սունկի պէս կը բուսնէին մէկ օրէն միւսը՝ գոհացում տալու համար հրատապ պահանջներու։ Համիտեան բռնակալութեան դաժան օրերուն ամէն կարգի ազատութենէ զուրկ երիտասարդներու առջեւ փայլուն հեռանկարներ բացուած էին։

Ողբացեալ Սուրէն Նաւավարեան ծնած էր Կիւրին 1890ին։ Նախակրթութիւնը ստացած էր ազգային վարժարանին մէջ Կիւրինի(?), ուր փոխադրուած էր ընտանիքը կանուխէն։ Հետեւած էր Պրուսայի Ներսամարութական ծանօթ վարժարանին, որուն տնօրէնն էր Գէորգ Թորգոմեան, եղբ. Վահրամ Թորգոմեանի եղբայրը։

1909ին Պոլիս գալով մտած էր Սկիւտարի նորաբաց Կարապետեան երկրորդական վարժարանի «Համալսարանի պատրաստուող ուսանողներու» դասարանը, զոր 1910ին աւարտելով արձանագրուած էր Պոլսոյ օսմանեան Իրաւաբանական վարժարանը։ 1914ի ամառը վկայական ստացած կը պատրաստուէր բանալու փաստաբանական գրասենեակ, երբ պայթեցաւ մեծ պատերազմը։ Թուրքիա զօրաշարժ յայտարարեց 21 Յուլիսին (Հ. Տ.)։ Սուրէն, ինչպէս իր բոլոր ընկերները, մտաւ Պոլսոյ Պահեստի Սպայից վարժարանը եւ աշխարհամարտի ամբողջ տեւողութեան իբրեւ սպայ ծառայեց օսմանեան բանակին մէջ։

Զինադադարին ընդունուեցաւ Հայկական Լեգէոնի շարքերը, ուր մնաց մինչեւ անոր հաշուեյարդարի ենթարկուիլը։

1920ին Փարիզ գալով արձանագրուեցաւ Իրաւաբանական վարժարանի տոքթորայի բաժինը, որուն հետեւեցաւ մէկ տարի։ Ընտրած էր քաղաքական եւ տնտեսագիտական ճիւղը։

Այդ շրջանին փարիզեան համալսարաններու դաշնակցական ուսանողներէն շատեր կ'ապրէին Ռիւ Քիւժասի (Սէն Միշէլ) Կոստանդին պանդոկը, ուր ամէն օր կը համախմբուէին մէկուն սենեակը, վիճաբանելու համար օրուան քաղաքական ու ազգային հրատապ հարցերուն մասին։ Սուրէն միշտ ներկայ էր մեր այդ հանդիպումներուն։

Փայլուն հեռանկարներ ունէինք։ Դըպրոցը աւարտելէ ետք երթալ հայրենիք եւ ծառայել ազգին։ Կ'ապրէինք նեղ պայմաններու մէջ։ Շատերս չունէինք ապրուստի հաստատուն միջոցներ։ Կըրթաթոշակ ստացողներ չկային։

Դէպքերը կը գահավիժէին։ Հայաստան կարմիր պատմուճան կը հագնէր։ Մուսթաֆա Քէմալ Թուրքիոյ դուռները կը փակէր Հայերուն առջեւ։ Բոլոր անոնք, որ ճամբայ ելեր էին խռէալով մը, յանձն առնելով հազարումէկ զոհողութիւն, կը ստիպուէին իրենց գլխուն ճարը նայիլ։ Ասպարէզ կը փոխէին։ Կը նետուէին այնպիսի ձեռնարկներու մէջ, որոնց համար չէին պատրաստուած, որոնց համար պէտք չունէին գլուխ յոգնեցնելու համալսարաններու գրասեղաններուն առջեւ։

1920ական թուականներուն Փարիզի հայ ուսանողներէն շատ քիչեր միայն յաջողեցան իրենց մասնագիտութեան ճիւղին մէջ ասպարէզ ապահովել։ Գիւղատնտեսը ճաշարան բացաւ, իրաւաբանը դարձաւ ակնոցավաճառ, գրաշար, դերասան կամ առեւտրական, բժշկական ուսանողը հին գրքերու շրջուն վաճառորդ։

Ողբացեալ Սուրէն Նաւավարեան եւս կեանքի ասպարէզ նետուեցաւ՝ պահ մը աշխատելով Ռընոյի գործարանը, յետոյ դրամատան մը մէջ։ Հուսկ ուրեմն 1925ին բացաւ ճաշարան մը Պիյեանքուրի մէջ, ոչ – հեռու Ռընոյէն։ Ամբողջ ութ տարի, իր ճաշարանը դարձաւ ժամադրավայր հայ աշխատաւորներու։

1934ին անողոք հիւանդութիւն մը անկողին գամեց զինքը։ Մեծ պատերազմի ընթացքին ձիէն ինկած էր եւ ողնայարը վնասուած։ Այս արկածը ոչ մէկ անհանգստութեան պատճառած էր իրեն շուրջ երկու տասնեակ տարիներ։ Ու յանկարծ մէջքը կը սկսէր ծռիլ եւ սպառնալ սատուոր դարձնել զինքը։ Առաջին անգամ կը մտնէ Վէրսայլի հիւանդանոցը (1934 – 1937), ուր ենթադրաբար սխալ պատուաստի մը հետեւանքով թէեւ կը շտկուի մէջքը, սակայն ողնայարի ու ծունկի յօդերը իրարու կը փակին ու մարմինը կը վերածուի միակտուր զանգուածի մը։ Ո'չ կրնայ ծռիլ, ոչ ալ՝ նըստիլ։ Պէտք է պառկի, կամ ոտքի վրայ մնայ։

Հայելի մը դրած սնարին վերեւ, կ'ուտէ, կը խմէ, — կը գրէ ու կը կարդայ պառկած վիճակի մէջ։

Վէրսայլէն կը փոխադրուի Պէրք Փլաժի (Մանշ) ոսկրախտի մասնաւոր հիւանդանոցը (1938 – 1940)։ Պատերազմին կը բերուի Փարիզ, ուր տասը տարի կը մնայ Պրէվանի հիւանդանոցը (1940 – 1950)։ Յետոյ կը մտնէ Քրեմլէն – Պիսէթրի հիւանդանոցը (1950 – 1961), ուսկից կ'անցնի Մոնմորանսիի Հայկական ծերանոցը (1961 – 1970)։ Վերջին հանգրուանը կ'ըլլայ Անթիլիասի Հայ Մտաւորականներու Տունը՝ անոր բացումէն մինչեւ մահը։

Հիւանդանոցներու տխուր միջավայրը ստոյիկ էր դարձուցած զինքը։ Կը կարդար Նոսթրատամուս եւ փիլիսոփայական գրքեր։ Մեծապէս կը հետաքրքրուէր ազգային – քաղաքական կեանքով։ Կը հետեւէր հայերէն թերթերու՝ կանոնաբար։ Իր ամէնէն աւելի սիրած թերթն էր «Յառաջ»ը, զոր մեծապէս կը գնահատէր եւ իր գնահատութիւնը գրաւոր կը յայտնէր ամէն յարմար առթիւ։

Մեծ բարեկամ էր «Հայ Արիներու Միութեան», որուն Պետին՝ Գուրգէն Մեծատուրեանի աջ բազուկն էր իր վաղամեռիկ քրոջ՝ Զմրուխտի (մեռած 1926ին) նոյնքան վաղամեռիկ զաւակը՝ Փանոսիկ Փանոսեան (մեռած 1971ին, 51 տարեկանին)։ Սուրէն Նաւավարեան Հայ Արիներուն համար թարգմանած էր ծանօթ հեղինակներու կարգ մը թատերախաղերը, ինչպէս՝ Մոլիէրի «Սքափէնի խաբեբայութիւնները», Շէյքսփիրի «Մեգերայի ընտելացումը» եւ Վենետիկի վաճառականը։ Նաեւ ուրիշ թատերախաղ մը՝ Ոչխարներու դատը։ Թարգմանած է նաեւ թատերախաղեր Շաւիլի եկեղեցիին համար։ Բոլոր ձեռագիրներն ալ կը մնան անտիպ։

Դաշնակցական էր, Ու մինչեւ մահ հաւատարիմ մնաց իր գաղափարականին։

Իր մահով կ'անհետանայ ժթ. դարու մնացորդաց սերունդին վերջին շառաւիղներէն մէկն ալ, մաքուր, պարկեշտ, հայրենասէր Հայ մը։

Ինքս ալ անձնապէս կը կորսնցնեմ ազնիւ, հարազատ ընկեր մը, որուն հետ կապուած էի 1909էն ի վեր։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԴՈՂՈՒԹԷ ԴՈՂՈՒԹ

ՓՐԱԻՒՏԵՆՍԻ Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան «Վարանդեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ, Սեպտ 3–6 յաջորդական չորս օրերու ընթացքին, տեղի ունեցած են Հ Ե Դ.ի 43րդ Ողիմպիական խաղերը, որոնց ներկայ գտնուած են մօտ երեք հազար հանդիսականներ։ Ողիմպիական խաղերուն մասնակցած են Միացեալ Նահանգներու եւ Քանատայի երեսուն ուխտերուն երկու հարիւրէ աւելի մարզիկները եւ Հ. Ե. Դ.ի վեթերան մարզիկները։

Ողիմպիական խաղերուն ներկայ եղած են ամերիկացի նահանգային կառավարիչներ, քաղաքապետներ, Գարեգին եւ Հրանտ Արքեպիսկոպոսներ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Հ. Օ. Մ.ի, Հ. Ե. Դ.ի ներկայացուցիչներ, որոնք արտայայտուած են Հ.Ե. Դ.ի առաքելութեան, գաղափարական եւ քաղաքական կոչումին, ինչպէս նաեւ Ողիմպիականներով խոր – հըրդանշուող ոգիին ու ձգտումներուն մասին։

Այս խաղերուն ծրագրին մաս կազմած են՝ Կոլֆ, լողարշաւ, թենիս, վազք, մէկ եւ երեք քայլ ոստում, բարձրութիւն ցատկել, նիզակարձակում, ձօղով ոստում, գունտ նետել եւայլն։

Սեպտեմբեր 5ին՝ Կիրակի օր, Ողիմպիականի պաշտօնական բացումը տեղի ունեցած է տպաւորիչ տողանցքով մը, որուն մասնակցած ենՀ. Ե. Դ.ական երկու հարիւրէ աւելի մարզիկներ, որոնց հետեւած են նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի 65 սկաուտներն ու արենոյշները։ Տողանցքէն ետք, տեղի ունեցած է պատուոյ յուշատախտակներու տուչութիւնը, ինչպէս նաեւ յաղթական մարզիկ – մարզիկուհիներու մրցանակաբաշխութիւնը։

Ողիմպիականը վերջ գտած է «Հայաստան» քեմփի մէջ տեղի ունեցած դաշտահանդէսով մը։

ՊՈՒՍՏ'Մ ԺՊԻՏ

Կինը մահամերձ եւ կը խոկայ։ Բժիշկը ակնարկ մը կը նետէ եւ ամուսնին կը հարցնէ.

— Երկա՞ր ատենէ ի վեր այսպէս կը խոկայ։

Օ այո տօքթօր, մեր ամուսնացած օրէն ի վեր։

×

Երկու հրեայ գործի մարդիկ, Եագոբ եւ Աբրահամ կը հանդիպին իրարու։

— Հիմա ալ իւրէ ունիմ, կ'ըսէ մէկը։

— Ի՞նչ գին կը պահանջես, կը հարցնէ միւսը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (185)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՀԱՅՐԸ

— Ա՞ն, մռնչեց։ Աւելի աղէկ։ Հին հաշիւնիս մէկ հարուածով պիտի մաքրենք։

Ծուանա, անշարժ ու գունաթափ, տեսնելով որ ան չափէն աւելի զայրացած էր, բնաւ բերանը չբացաւ։

Սքալապրինօ յանկարծ հանդարտեցաւ եւ քրտինքէն խոնաւ կտրած դէմքը սըրբելով գոչեց.

— Միայն Պիանքա՞ն փախցուց։

— Այո՛, ծերունին հոս է։

— Ե՞րբ պատահեցաւ այդ դէպքը։

– Երկու օր առաջ, գիշեր ատեն։

— Դռնե՞րը կոտրեց։

— Ո՛չ...։

— Հապա ի՞նչպէս ներս մտաւ։ Դռները ամուր էին։

.. Ես բացի։

— Դո՞ւն բացիր...։ Ի՞նչպէս կ'ըլլա՞յ որ...

— Մութ էր..., Եկաւ դուռը զարկաւ. իր ձայնը ճանչցայ եւ այնպէս կարծեցի թէ ոստիկանները զինքը կը հետապնդէին. վախցայ, չուզեցի որ բռնուի։

Սքալապրինօ ուշադրութեամբ Ծուանայի աչքերուն մէջ նայելով յանկարծ իրողութիւնը գուշակեց։ Ուղղակի Ծուանայի վրայ քալեց, ձեռքը իր ձեռքերուն մէջ առաւ եւ փսփսաց.

Իմ խե՛ղճ Ծուանաս, իմ դժբա՛խտ քոյրիկս...։ Այնքան երկար ատեն անցաւ որ, մոռցած էի...։ Բայց հիմա կը տեսնեմ որ դեռ այդ սէրը թարմ մնացած է քու սրտիդ մէջ...։ Լսէ՛, Ծուանա՛, լսէ, այլեւս չեմ ուզեր լսել այն բառերը որոնց մասին բնաւ չէի մտածած Ռօլանը ճանչնալէս առաջ։ Դեռ Սանտրիկօն կը սիրես եղեր... ի՛նչ մեծ դժբախտութիւն...։ Չե՛ս գիտեր, չե՛ս գիտեր թէ ինչեր պատահած են...։ Պէտք էր որ քեզի առաջ – ընէ ըսէի. ան այժմ գիս կ'ատէ։ Ինծի համար բնաւ հոգս չեմ ըներ, բայց կ'ատէ նաեւ մեր տէրը, Ռօլան Քանտիանօն։ Հիմա հասկցայ իր նպատակը, Ռօլանէն վրէժ առնելու համար է որ փախցուցած է Պիանքան։ Այլեւս անոր եւ մեր միջեւ մահուան կռիւը սկսած է։ Խեղճ Պիանքաս ...։

Եւ մտածկոտ, գլուխը թօթվելով, նըստաւ. մինչդեռ Ծուանա սկսաւ արտասուել։

— Հիմա ի՞նչ պիտի ընես, ըսաւ ան։

Ծուանա ընելիքը չգիտցող մէկու մը պէս գլուխը ցնցեց։ Ապա խեղդուկ ձայնով մ'աւելցուց.

— Չկարծես սակայն որ այս գործին մէջ ես եմ յանցաւորը։ Ես իրեն դէմ դրի, հետը կռուեցայ։ Բայց Պիանքան փախցնելու համար ան իմ ձեռքերս ու ոտքերս կապեց։

— Լաւ, այլեւս անոր վրայ չխօսինք։ Ես կ'երթամ։ Գոնէ գիտե՞ս որ ճամբան բռնեց։

— Ի՞նչպէս գիտնամ, կապուած էի։ Երէկ առտու ծերունին կտրեց ձեռքիս կապերը։

Սքալապրինօ մեկնելու համար ոտքի ելաւ, բայց զգաց թէ չափէն աւելի յոգնած էր, ծնկերները յոգնութենէն անդամալուծուած էին։ Սեղանի մը մօտեցաւ, գլուխը սեղանին վրայ դրաւ եւ անմիջապէս քունը տարաւ։

Ծուանա նստած կը մտածէր։

— Ի՞նչ ընելիքս հարցուց ինծի, ըսաւ ան իւրովի։ Ես գիտե՞մ թէ ինչ պիտի ընեմ... ի՞նչ կրնամ ընել։ Ամէն դժբախտութիւն ինծի համար է, Աստուա՛ծ իմ։ Եթէ Սանտրիկոյի փորձանք մը պատահի, վիշտէս պիտի մեռնիմ, իսկ եթէ Սանտրիկօ յաղթէ, սիրած մարդոցս կործանումը աչքովս պիտի տեսնեմ...։ Որուն յաջողութիւն մաղթելս չեմ գիտեր։ Ո՞ր կողմը պիտի բռնեմ, Ռօլանի՞ թէ Սանտրիկոյի...։ Ի՛նչ սարսափելի անել, Աստուա՛ծ իմ...։

Խեղճ աղջիկը այս սարսափելի երկընտրանքին մէջ սկսաւ օրօրուիլ...։ Իսկապէս, եթէ Սանտրիկօ յաղթուէր, իր սիրահարը կորսնցուցած պիտի ըլլար, իսկ եթէ Ռօլան յաղթուելու ըլլար, իր բարերարը կորսնցուցած պիտի ըլլար։

Առտուան ժամը հինգին Սքալապրինօ յանկարծ արթնցաւ։

— Այնքան յոգնած էի որ քունս տարեր է, ըսաւ ան։ Քնանալս ո՞րքան եղաւ... ժամ մը եղա՞ւ։

— Քիչ մը ետքը լոյսը պիտի ծագի, պատասխանեց Ծուանա։

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Հրանտ Սամուէլեան ընտանիքը հինգ հարիւր փրանք կը նուիրէ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան՝ Այրի Տիկին Մաննիկ Շահինեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն) ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մարիամ Օհանեան իր քրոջ Տիկին Սիրարփի Զէքէմեանի մահուան տարելիցին առթիւ 200 փրանք կը նուիրէ Լիբանա – հայութեան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 փրանք «Յառաջ»ին ։

ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մատաղօրհնութիւնը, այս տարի բացառաբար 10 Հոկտ. Կիրակի օր, մանրամասնութիւն յետագային ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ն'Ճամենայի մէջ (Չատ, Ափրիկէ) ալիւմինիոմի կաթսաներ եւ կերակուրի ամաններ արտադրող հայկ. գործատան մը համար, մասնագէտ մը կ'ուզուի ։ Ամուրի ըլլալը պայման է ։ Դիմել՝

Armenak SALERIAN
B. P. 851
N'DJAMENA République du Tchad

ՍԷՆԼՈՒ – ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, 26 Սեպտեմբեր, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնին առիթով աւանդական մատաղօրհնութիւն ։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին, Մատաղօրհնէք 11.30ին ։ Կը պատարագէ եւ քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Սեպտ. 26ին, Վարագայ Ս. Խաչի Տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, պատարագի ընթացքին Հայրապետական մաղթանք կը կատարուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ՎԱԶԳԷՆ Ա.ի գահակալութեան 21րդ տարեդարձին առթիւ ։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԴՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Վարագայ Խաչի տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի ։

Յաւարտ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի հոգւոյս ՏԷՐ ԵՍԱՅԻ ԽԱՉԱԿԻՐ ՔՀՆՅ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ վախճանման 12րդ տարելիցին առթիւ ։

Համայն հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր ներկայութեամբ յարգելու եկեղեցւոյն երկար տարիներ ծառայած Հոգեւոր հովիւին յիշատակը ։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Երիտասարդ Լիբանահայ երկու քոյրեր աշխատանք կը փնտռեն.— Մին՝ քարտուղար, անգլերէն – ֆրանսերէն (թելեքս, հեռաձայն եւ գրասենեակի ընդհ. աշխատանք), միւսը ճարտարապետութեան գծագրիչ ։

Դիմել.— Օր. Սարգիսեան 387–56–54 ։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Հ. Յ. Դ.

ԱՐՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը, այս Ուրբաթ, Սեպտ. 24, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապ. Խաչի Պոմոնի միօրեայ դպրոցի վերամուտը կը կատարուի Հոկտ. 6ին ։

Արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը կատարուին ամէն կէսօրէ ետք ժամը 16–էն 18, Սեպտեմբերի ընթացքին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ ։ Ծնողքներէն կը խնդրուի անյապաղ արձանագրել իրենց զաւակները ։

×

Տէսինի Կապ. Խաչի դպրոցը կը բացուի 2 Հոկտեմբեր, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը ։ Կը խնդրուի ծնողքներէն որ անմիջապէս արձանագրեն իրենց զաւակները, վեց տարեկանէն վեր ։

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի
ԱԼԵՔ-ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿ. ԿԵԴՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

118 ՔՈՒՐՍԷԼ ՓՈՂՈՑ, 17ՐԴ ԹԱՂ

Հայերէն լեզուի, գծագրութեան, Պարի, երաժշտութեան եւ լուսանկարչութեան

Ընտելացման ժամեր՝ 6էն 10ը եւ 11էն 14 տարեկան մանուկներու եւ պատանիներու համար ։

Ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14էն 19ը Հոկտեմբեր 6էն սկսեալ

MERCREDIS EDUCATIFS ET RECREATIFS

organisés par

l'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

de 14 h. à 19 h., à partir du 6 Octobre 1976
pour les enfants de 6 à 10 et 11 à 14 ans
Arménien, dessin, danse, musique, photo...

Inscription : 118, rue de Courcelles Paris 17e
tél. 924 86 71 et 227 12 26

Le Comité des Dames

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES en ARMENIE

OCTOBRE — NOVEMBRE

Au départ de Marseille 14 jours

2500 F.

NOEL EN ARMENIE

DU 24 DECEMBRE AU 6 JANVIER

2750 F.

Comprenant

Transport aérien — Pension complète — Hôtel 1ère classe — Visites et excursions — Service accompagnateur, guide.

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN	**Madeleine BENNEYAN**
VOYAGES WASTEELS	HAVAS-VOYAGES
87, La Canebière	12, bd. Général De-Gaulle
13001 - MARSEILLE	26000 - VALENCE
tél. (91) 50.89.12	tél. (75) 43.06.06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

Prix calculés à la date du 31 Oct. 1975, susceptibles de modifications en cas d'augmentation du cours des changes ou du transport

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

(ՕՏԻՕ – ՎԻԶԻՒԷԼ)

Հայերէնի «Դիտալսողական» դասընթացքներ՝ նախակրթարան եւ երկրորդական վարժարաններու, էքս – Մարսէյ ակադեմիայի ուսանողութեան ։

Կը հաղորդուի Մարսիլիոյ եւ շրջակայի ծնողքներուն թէ հայերէնի դասընթացքներուն արձանագրութիւնները կը սկսին.—

Սեպտեմբեր 20էն, ամէն յետ–միջօրէ ժամը 15էն 20 ։

Secrétariat de M. P. T. Tivoli
1, rue Tivoli
tél. 47 - 91 - 41

Ուսուցիչներ՝ հայերէնի՝ Գեղամ Պաղտասարեան, ֆրանսերէնով՝ Հայ քաղաքակրթութեան պատմութեան՝ Աբգար Արզումանեան ։

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի

90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով

ԵՒ

JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը ։

ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային ։

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

39ՐԴ ՑԱՆԿ

Ոմն (Վալանս) 100 փրանք, Տ. Տ. Ազդիկ Աչճեան 50, Պ. Դանիէլ Ճառայեան 40, ։ Գէորգ Յովսէփեանի պսակման առթիւ՝ Տ. Տ. Միհրան Նազաչեան 100, Ճինեանի հոգ. առթիւ՝ Ղազար Տէրտէրեան 20, Պետրոս Մարգարեան 40, Մախասեանի հոգ. առթիւ՝ Այրի Տիկ. Մաքասեան 100, ի յիշատակ Սօֆեանի՝ Ղազար Տէրտէրեան 50, ի յիշատակ Հայկ Պալթայեանի՝ Բ. Տէմիրճեան 30, Մշակոյթի Տան բացման առթիւ՝ Գ. Գուլոյեան 10, Քլիի Հայր. Միութիւն 200, Տ. Դաեան, Ժ. Թորոսեան, Թորոսեան (Հայր), Օր. Հերմինէ Միքճեան (Նիս) 100ական փրանք ։ Գումար՝ 1140, նախկին գումար՝ 178325, ընդհ. գումար՝ 179465 փրանք ։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ ԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ
Շաբաթ, Դեկտեմբեր 18

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի ընդհ– ժողովը՝ Սեպտ. 26, Կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը ճիշդ 3.30ին, դպրոցի սրահին մէջ ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները՝ ներկայ ըլլալու այս կարեւոր ժողովին ։

RESTAURANT

Le Samovar

cuisine et spécialités russes

- Ambiance Musicale -

14 rue Sauval 75001 Paris
tél. 261 77 79
métro Louvre

fermé le dimanche

SAMEDI 25 SEPTEMBRE
DE 21 H. A L'AUBE

CASINO de CHARBONNIERES
(Salle du Grand-Cercle)

Grande Nuitée Arménienne

organisée par le NOR-SEROUND *(section Décines)*

animée par les Orchestres

ANDRE AUZIAS *(Radio Monte-Carlo)* SAYAT-NOVA

Réservation des tables : tél. 72-25-91 ou 54-40-86 (M. Edouard Mardirossian) heures bureau

Գեղարուեստական

փառատօն

կազմակերպուած

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
PARIS

ԿՈՉ ԱԶԳԱՅԻՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ՏՆՕՐԷՆՆԵՐՈՒՆ

Աղքատախնամի գրասենեակը բազմաթիւ դիմումներ ունի զանազան երկիրներէ Ֆրանսա գաղթող հայրենակիցներու կողմէ ։ Վարչութիւնս կոչ կ'ընէ առեւտրական հաստատութեանց տնօրէններուն որ նկատի ունենան վերոյիշեալները պարագան եւ դիմեն Աղքատախնամի գրասենեակը, 77, Ռիւ Լաֆայէթ փարիզ 9

Հեռ. 878 – 02 – 99

Որեւէ ճիւղի պատկանող գործաւորներ եւ պաշտօնեաներ հայթայթելու համար ։

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
24
VENDREDI
24 SEPTEMBRE
1976

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
33, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

...ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.690
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.690

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՌԻ ԶՈՀՈՂՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

ԱՊԱԳԱՆ ԴԺՈՒԱՐ Է ՆԵՐԿԱՆ ԱԼ ՓԱՅԼՈՒՆ ՉԷ

— O —

«Ամէնէն երկար օրը» կ'ըսուէր Սեպտեմբեր 22ին համար, Ջորեքշաբթի, երբ կը սպասուէր որ նախարարապետը մա–...ւին եւ ուրեմն երկրին ներկայացնէ դրամահոսութեան դէմ պայքարելու իր ծրագիրը :

Պառ փորձեց պարզ ըլլալ, չկարենալով անդերձ բոլորովին կորսնցնել վարժա–...պետական ոճ մը, որ կը մատնէ իր հին ...պարէզը : Ծանօթ է որ կառավարու–...թիւնը ունի գլխաւորաբար երկու մեծ ...ող : Նախ կասեցնել դրամահոսութիւ–...նը, ապա դրամ գտնել օգնելու համար ...ողագործներուն, որոնք վնասեցին երաշ–...տէն : Ինչ ծրագիր ալ ներկայացուէր չէր ...նար ժողովրդական ըլլալ եւ անշուշտ Պառ աւելորդ պատրանքներ չունէր այդ ...մասին եւ չէր ակնակլեր որ Սեկի «պառ–...ս» պոռայ կամ Միթերան «ես ձեր տեղը ...ընէ կ'ընէի» ըսէ : Բայց եւ այնպէս կը ...թուի թէ Պառ փորձած է արդար ըլլալ ...թէ նոյնիսկ չէ յաջողած : Իր ...ձեռք առած միջոցները չատեր ...կը ձգեն, բայց ինչ որ ամէնէն ...կանն է Ֆրանսայի մէջ, այն է ...ր ժողովուրդը չունի զոհողութեան այն ...գին որու կը սպասէ կառավարութիւնը, ...ունի չի համոզուիր որ իրմէ պահան–...ուած զոհողութիւնները իսկապէս ան–...հրաժեշտ են երկրին փրկութեան հա–...մար : Նախ տեսնենք թէ ի՞նչ պիտի պայ–...թի Ֆրանսացիին գլխուն .—

ՏՈՒՐՔ .— Բոլոր անոնք որ 1975ին ...500էն 20.000 տուրք վճարած են, Դեկ–...տեմբեր 15էն առաջ, չորս առ հարիւրի ...յաւելեալ գումար մը պիտի վճարեն : Ա–...նոնք կրնան, եթէ ուզեն, այդ գումարը ...վճարելու տեղ արժանագրուիլ փոխառու–...թեան մը (6ուկէս առ հարիւր) հինգ տա–...րիէն հատուցանելիք, Քսան հազարէն ա–...ւելի տուրք վճարողները հարիւրէն ութ ...յաւելում մը պիտի կրեն : Ընկերութիւն–...ներն ալ չորս առ հարիւր յաւելում կը ...կրեն :

ԽՄԱՆՍ .— Յաւելում 15 առ հարիւր, ...սպեսն Սուփէռը լիթրը՝ 2,25 : Քարիւղի ...ներածումները պիտի սահմանափակուին ...1977ին համար 55 միլիառի :

ԳԻՆԵՐ .— Գիներու ոչ մէկ յաւելում 3 ...ամիս, բայց անկէ ետք կրկին «ազատ գի–...ներու» քաղաքականութիւնը կը վերա–...հաստատուի : Կառավարութիւնն ալ յան–...ձն կ'առնէ հանրային սակերը չբարձ–...րացնել մինչեւ 1977 Ապրիլ եւ 1977ին ...յաւելումը սահմանափակել 6,5 առ հա–...րիւրի : Աշխատավարձքերու յաւելումն ...ալ 1977ին պէտք է 6,5 առ հարիւրը չանց–...նի :

ԱՐԺԷՔԻՆ ՎՐԱՅ ԱՒԵԼՑԱԾ ՏՈՒՐՔ (Թէ–Վէ–Ա.) : Ասոր սակը որ ներկայիս ...քսան առ հարիւր է, Յունուար մէկէն ...պիտի ըլլայ 17.6 առ հարիւր, ինչ որ (եթէ յարգուի) ընթացիկ կարգ մը ապ–րանքներու գիները պէտք է իջեցնէ :

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ, սակի յաւելումը 0,70 առ հարիւր պիտի ըլլայ գործատիրոջ համար եւ նոյնքան աշխա–տաւորին : Կարգ մը դեղեր այլեւս պիտի չհատուցուին ընկերային Ապահովութեան կողմէ :

ԿԱՌՔ .— Ռամատիէն էր, որ միայն մէկ տարուան համար տուրք մը հաստա–տեց կառքերուն համար (համեմատա–կան՝ ձիերու ուժին) եւ որու եկամուտը վերապահուած էր ծերերուն : Տարին ան–ցաւ, տարիներն անցան, տուրքը մնաց, եկամուտը ո՞ւր գնաց, անշուշտ ոչ ծե–րերուն : Ու այսօր այդ վինեէթին սակն է որ կը բարձրանայ շատ մեծ համեմա–տութեամբ եւ կ'ըլլայ 100 ֆր. (մինչեւ 4 ձի), 150 (4էն 7), 400 (8էն 11), 500 (12էն 16) եւ 1000 (17 եւ անկէ վեր) :

Պառ չծածկեց նախքան այս ծրագիրը պարզելը, որ Ֆրանսայի վիճակը լաւ չէ : Եկած է կարգի դնելու տնտեսութիւնը, ինչ որ կը նշանակէ որ իրմէ առաջ կար–գի չէր եւ նախորդ կառավարութիւնը, ուրեմն, լաւ մատակարար չէր (ի դէպ ինք ալ մաս կը կազմէր այդ կառավա–րութեան, իբրեւ արտաքին առեւտուրի նախարար, որ զգալի բաց մը արձանա–գրեց տարւոյն սկիզբը) : Պառի համար Ֆրանսացին իր միջոցներէն վեր կ'ապրի : Չծածկեց նաեւ թէ ճարտարարուեստա–կանացած այլ երկիրներ (Ամերիկա, Գեր–մանիա) կրցած են առաջքն առնել դրա–մահոսութեան եւ եզրակացուց թէ կա–ցութեան փրկութիւնը իր ձեռքերուն մէջ չէ այլ ժողովուրդին :

Կարեւորը անշուշտ նախ սենտիքանե–րու հակազդեցութիւնն էր եւ ամէնէն խիստ է, անշուշտ, ՍԷ ԺԷ ԹԷինը : Սե–կիի համար պատերազմական յայտարա–րութիւն մըն է, որ կ'ըլլայ աշխատաւոր–ներուն եւ որուն պիտի պատասխանէ ա–մէնէն լայն ընկերակցական միասնակա–նութիւնը :

Պէրժըրօն, յանուն Բանուորական Ու–ժին, աւելի չափաւոր է եւ կը ջանայ նը–կատի առնել միայն դրական կէտերը : ՍԷ էՖ ՏԷ ԹԷի համար, փրկութեան ծրա–գիր մըն է գործատիրական շահերուն համար :

Կուսակցութեանց կարգին, յիշենք որ ընկերվարականները կարծրացուցած են իրենց դիրքը, աւելի քան կը սպասուէր :

Հինգշաբթի առտու մամուլը կուտար արդէն որոշ պատկեր մը հանրային կար–ծիքին .—

Փրօֆ. Պառի լեղի դեղագիրը (Ֆի–կառօ) :

Գէշ ապրիլ 1977ին (Քոթիտիէն Տը Փարի) :

Ո՛չ ժխտաբ ծրագրին (Իւմանիթէ) :

Լուրջ փորձ մը (Օռօռ) :

Աւելցնենք որ Փինէ անբաւարար կը գտնէ եւ աւելի «հարկային քան հակա–դրամահոսութեան : Երեւակայութիւն չկայ...» կ'ըսէ :

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՍԱՍՏԿԱՑԱՆ ԵՒ ՁԱԽԸ ՇԹՕՐԱ ՁԵՐԹԱՐ

— O —

Կռիւները սաստկացան եւ Սուրիական թնդանօթներու պաշտպանութեան տակ է որ Սարգիս երդում ըրաւ իբրեւ նոր նա–խագահը պետութեան մը որ 17 ամիս է գոյութիւն իսկ չունի : Ձախերը պօյքոթի ենթարկեցին այս արարողութիւնը, մինչ ամէն կողմ, վերջերս մեղմացած կռիւ–ները ուժգին բնոյթ առին : 105 մեռեալ կար վերջին 24 ժամուան նթացքին եւ «ա–ւանդական» կռուադաշտերը վերստացան իրենց ողբերգական պատկերը, ու հրա–ցան, զէնք, թնդանօթ կրկին սկսան խուլ–ցընել Պէյրութցին :

Նոյնիսկ վարչապետ Քարամէ մերժեց Շթօրա երթալ, ու երբ անհամբերու–թեամբ կը սպասուէր այսօրուան, նոր յոյսերով, օրը եկաւ նոր վախերով :

Ո՞Վ Է ՍԱՐԳԻՍ

Ծնած 1924ին, Շեպանիէհ, համեստ ըն–տանիքի զաւակ, տիպարն է «ինքն իրմով հասած մարդուն» : 1967ին նշանակուած էր Լիբանանի Դրամատան կառավարիչ : Մենակեաց, վերապահ, «կարծրացած» ամուրի, Սարգիս ծանրակշիռ բեռ մը կ'առնէ իր ուսերուն վրայ :

Քանի մը տողով

ՍՈՄԱԼԻՍ որոշեց հողատէրերուն վե–րադարձնել 17 հազար հեկտար գրաւ–ուած երկրագործական կալուածներ : Ա–նոնք ապօրէնի գրաւուած էին եւ այս–պէս 110 գիւղացիներ կրկին տէր պիտի ըլլան իրենց հողերուն : Գրաւուած մէկ միլիոն հեկտարի վրայ, միայն կէսը օրի–նաւոր կարելի է նկատել :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Հեռատիպ (Սեպտ. 14–16)

«ԱՐԱՐԱՏ» – «ԴԻՆԱՄՕ – ՄԻՆՍԿ» ԽԱՂԸ (*)

Մինսկի մէջ՝ Սեպտեմբեր 19ին, «Արա–րատ» յաղթեց տեղւոյն «Դինամօ» խումբին : Խորհ. Միութեան ոտնագն–դակի 39րդ ախոյենութիւնը մեծ յաջո–ղութեամբ չեն սկսած Երեւանցիները՝ ե–րեք հաւասարութենէ ետք, երկու պար–տութիւն կրելով : Հիմնական խաղացող–ներու գրեթէ կէսը վնասուած ըլլալու պատճառով չէր մասնակցէր մրցումնե–րուն, իսկ երիտասարդները անփորձու–թեամբ չէին կրնար ամբողջութեամբ ցոյց տալ իրենց կարողութիւնները : Կազ–մակերպութեան պակաս կար : «Արա–րատ»ի մարզիչները վերջապէս ըմբռնած են կացութիւնը եւ Միրզոյեանը դարձեալ դրած պաշտպանութեան գիծին, իսկ Փարսադանեանին յանձնած են աջ պաշտ–պանի պարտականութիւնը : Կատար–ուած այս փոփոխութիւնները իրենց դը–րական արդիւնքը տուած են եւ Մինսկի մէջ «Արարատ» բոլորովին տարբեր տեսք մը ունեցած է : Խաղի առաջին կէսը ան–ցած է երկու կողմերու գրոհներով : 33րդ վայրկեանին, Նազար Պետրոսեան, աջ կողմէն ճեղքելով հակառակորդի պաշտ–պանութեան գիծը, գնդակը փոխանցած է «Դինամօ»ի բերդին առջեւ գտնուող Յովհաննիսեանին որ գլուխի հարուածով մը նշանակած է կոլը : Վեց վայրկեան ետք դինամոյական Պուդիչեւ հաւասարե–ցուցած է խաղին արդիւնքը : Խաղի երկ–րորդ կէսին Երեւանցիներ ցուցաբերած են աւելի եռանդուն խաղ մը : 50րդ վայր–կեանին, ստեղծուած խառն վիճակէն օգտուելով Ղազարեան կոլ մը նշանակած է : Այնուհետեւ Նիկոլա Ղազարեան եւ Նազար Պետրոսեան բազմաթիւ առիթներ կորսնցուցած են ուրիշ կոլեր ալ նշանա–կելու : Իդէպ, 71րդ վայրկեանին քիչ մը–նացած է որ «Դինամօ» նշանակէր երկ–րորդ կոլ մը : Պրոկոպենկօ առանձին գըտ–նուած է «Արարատ»ի բերդապահին դէմ, բայց Աբրահամեան կրցած է փրկել իր բերդը ստոյգ վտանգէ : «Արարատ»ի հա–մար այս յաղթանակը մեծ նշանակութիւն ունի՝ հոգեբանական եւ մարզական տե–սակէտներով : «Արարատ»ի յաջորդ խաղը՝ Սեպտեմբեր 25ին, Կիեւի մէջ, տեղւոյն «Դինամօ» խումբին հետ :

(*) Այս խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Սեպտ. 21ի թիւով :

×

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Հելսինկիի մէջ տեղի ունեցած փինկ–փոնկի միջազգային մրցումներուն, Երե–ւանցի Ֆելիքս Փիլոսեան յաղթած է Սարգիս Սարխոյեանին (Պաթում) եւ Գաբոր Գերտելին (Հունգարիա) : Զոյգ մրցումներուն՝ Սարխոյեան եւ մոսկուա–ցի Վիկտոր Ֆուրսով յաղթած են Գերտե–լի – Ֆրանկ զոյգին (Հունգարիա) : Մըր–ցումներուն մասնակցած են Խորհ. Միու–թեան, Հունգարիոյ, Լեհաստանի, Շուէ–տիոյ, Ֆինլանտայի մարզիկները :

ԳԱՌԶՈՒԻ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԸ

— O —

Շաբաթ օր Փարիզի թղթատարական թանգարանը մասնաւոր հանդիսութեամբ կատարուեցաւ Գառզուի պատրաստած դրոշմաթուղթին ներկայացումը, որ հը–րապարակ ելաւ այդ օրուընէ, 2 ֆրանքի :

Գլխաւոր կէտն այն է որ առաջին ան–գամն է որ ֆրանսական թղթատարական նախարարութիւնը դրոշմաթուղթի նիւթ կը դարձնէ ողջ նկարիչի մը ստեղծագոր–ծութիւնը :

×

ՆԿԱՐԻՉ Վ. ԷԼԻԲԷԿԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի մէջ բացուած է Թիֆլիսաբը–նակ նկարիչ Վաղարշակ Էլիբէկեանի նը–կարներու ցուցահանդէսը, ուր ներկա–յացուած են ութսուն գործեր, որոնք այ–ցելուներուն առջեւ կը բանան Թիֆլիսի փողոցները : Հայրենի քաղաքին նուիր–ուած այդ գեղանկարչական համանուագը Վ. Էլիբէկեան ստեղծած է երեք տարիէն : Իբրեւ Թիֆլիսի հայկական, ապա տա–մաթիք թատրոններու տնօրէն, տարիներ ծառայելով հայ մշակոյթին, ան վերջին տարիները դիմած է մանկութեան աշ–խարհը, վրձինով վերակերտելով անոր անկրկնելի մոթիվները :

×

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՄՍԱԹԵՐԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Խորհրդային երիտասարդական հրա–տարակութիւններէն մին՝ «Տեխնիկա Մո–լոդիոժի» ամսաթերթը իր 8րդ թիւը նը–ւիրած է Հայաստանի կեանքին : Թիւը կը բացուի Հայաստանի համայնավար կու–սակցութեան կեդրոնական կոմիտէի Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեանի յօդ–ուածով, որ կը կրէ «Տասներորդ հնգ–ամեակի հորիզոնները եւ երիտասարդու–թեան որոնումները» խորագիրը եւ որուն մէջ կը ներկայացուին անցեալ հինգ տա–րիներու ընթացքին Հայաստանի ժողո–վրդական տնտեսութեան ձեռք բերած յա–ջողութիւնները :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԵՒ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ

Այժմ վերամուտը ընդհանուր է :

Վաղուց արդէն քաղաքական եւ ընկերային կեանքը վերագտած է իր այժմէականութիւնը :

Դպրոցական հոգերը պատած են աւելի քան տասը միլիոն պատանիներ եւ չափահասներ :

Ամէն ոք, իր յատուկ ասպարէզին մէջ, տենդագին լծուած է աշխատանքի :

Նոյնպէս մեր ազգային ծիրէն ներս վերամուտը զգալի է:

Միութիւններ եւ կազմակերպութիւններ վերսկսած են իրենց գործունէութիւնները : Ոմանք ունակութեամբ, ուրիշներ գիտակցութեամբ: Ամէն պարագայի տակ, բոլորին աւագ մտահոգութիւնն է՝ հայապահպանման գործը :

Հայապահպանումը, այսինքն մեր ազգային գոյապայքարը կը սկսի հայերէն լեզուի ուսուցումով, ճանաչումով : Լեզուն առաջնահերթ է մեր ինքնութեան համար: Լեզուն՝ մշակոյթ է, պատմութիւն է, հող է, ազգ է, հայրենիք է : Լեզուն, մանաւանդ Սփիւռքեան պայմաններուն մէջ, սերունդները իրարու կապելու , գաղութները իրարու մօտեցնելու միակ շաղախն է: Այս մասին բանավէճ չկայ :

Եւ սակայն չի բաւեր միայն գրել , գիտակցիլ, ըսել ու կրկնել :

Որքան ատեն որ Ֆրանսահայ գաղութը չանցնի գործնականի, դուրս ելլելով գաղափարներու, ծրագիրներու հանգրուաններէն գործադրութեան , այսինքն դրական հանգրուաններու, այնքան ատեն մեր ազգային հաւաքական կեանքը պիտի շարունակէ ըլլալ խոցելի մինչեւ, մինչեւ ...:

Գիտակցութիւնը չի պակսիր, միջոցները չեն պակսիր եւ այսուհանդերձ հայերէնի դպրոցներու եւ այլ հաստատութիւններու չինութեան , կառուցման մէջ անբացատրելիօրէն կը տիրէ սպասողական, կրաւորական դատապարտելի վիճակ մը :

Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը եւ Ռէնսիի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը, որ ֆրանսական պաշտօնական ուսուցման յայտագրին հետ զուգահեռ, ունին յատուկ հայերէն լեզուի ուսուցման յայտագիր անբաւարար են թիւով :

Արդ, կը մնանք դարձեալ մեր շաբաթօրեայ համեստ դպրոցներով եւ դասընթացքներով :

Ի՞նչպէս կը ներկայանան նոր տարեշրջանի սեմին հայերէնի այս դպրոցներն ու դասընթացքները :

Վերամուտը կը յատկանշուի որոշ կայունութեամբ: Սակայն կայունութիւն անբաւարարութեան եւ անյարակցութեան մէջ :

Յաճախ պատահական վայրեր զուրկ ամէնանախնական պատշաճութիւններէն , անախորժ եւ անհրապոյր դասագիրքեր , ցանցառ աշակերտութիւն, բարի կամքով եւ վճռակամութեամբ լեցուած ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ, բայց յաճախ անտեղեակ մանկավարժական գիտելիքներուն, նուիրեալ խնամակալութիւններ ... ահա ոչ նախանձելի պատկերը, վիճակը մեր շաբաթօրեայ դպրոցներուն զոր բազմիցս մատնանշած ենք :

Եւ սակայն սպասելով միշտ յուսադրիչ վաղորդայններու անհրաժեշտ է շարունակել, անհրաժեշտ է կարելիութեան սահմաններուն մէջ բարելաւել ձգտելով դէպի լաւագոյնին :

Լաւագոյնը պիտի ըլլար նախ յարմարագոյն վայրերու, կեդրոններու տեղծում, ներքին կազմակերպութիւն, դասաւան ենթակառոյցներու հաստատում՝ մանկապարտէզէն, սկսնակներու դասարաններէն մինչեւ յառաջացեալներու եւ ինչու չէ լեզուն կատարելագործել փափաքողներու դասընտացքներուն , դասախօսութիւններուն : Նոյնպէս լաւագոյնը պիտի ըլլար ունենալ կամ պատրաստել որակեալ դասատուներ որոնք կարողանային պատշաճեցնել դասաւանդութիւնները համաձայն մանկավարժական նոր եղանակներուն, ինչպէս՝ լսողատեսողական կամ այլ եղանակներ :

Մինչ այդ, զգաստութեան կը հրաւիրենք ծնողքներ որ գիտակցելով իրենց զաւակներուն դաստիարակութեան, գիտելիքներու զումարին, իմացական հորիզոնի ընդլայնումին եւ գիտակցելով նաեւ իրենց ազգային պարտականութիւններուն առաջնորդեն իրենց զաւակները, իրենց թոռները դէպի հայերէնի դպրոց , հետեւին անոնց ջանքերուն, քաջալերեն զանոնք որպէսզի լեզուն հայկական ըլլայ միշտ տիրական հայ ընտանիքներէն ներս, որպէսզի չխզուի կապը յաջորդական սերունդներուն մէջ :

Այսօր ամէն ժամանակէ աւելի, օրուան կարգախօսքն է՝ հայերէն լեզուի ճանաչումը :

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՁԵՌԱԳԻՐ ՄԸ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ

« Սովետական Հայաստան » թերթի 1968 Յուլիս 24ի թիւին մէջ լոյս տեսած էր բանասէր Պարոյր Մուրադեանի մէկ յօդուածը՝

« Որտե՞ղ է հիմա նիւթով ու գրութեամբ պատուական ձեռագիրը» վերնագրով : Յօդուածը գրուած էր Հրաչեայ Աճառեանի «Կեանքիս յուշերից» գիրքի լոյս ընծայման առիթով եւ անդրադարձած էր 1906ին՝ Թաւրիզի մէջ անուանի գիտնականի տեսած «Բժշկական ձիոյ եւ առհասարակ գրաստնոյ » եզակի ձեռագրի ճակատագրին :

Փրոֆ. Հր. Աճառեան իր յուշերուն մէջ նշած է, որ ժամանակի սղութեան պատճառով այդ մատեանին ծանօթացած է հպանցիկ, ուստի եւ միայն կրցած է անոր նկարագրութիւնը ընել եւ ընդօրինակել յիշատակարանը: 1910ին, իր կազմած Թաւրիզի հայերէն ձեռագրաց ցուցակին մէջ, Հր. Աճառեան գրած է. « Սոյն պատուական եւ խիստ հետաքրքրական գրուածքը ընտիր գանձարան մըն է հայերէն անասնաբուժական եւ անասնաբուժական բառերու ...»: Ահա այդ ձեռագիրն է, որ գտնուած է Միացեալ Նահանգներու մէջ, ուր կը գտնուէր Երեւանի Մատենադարանի փոխ տնօրէնը՝ Բաբկէն Չուգասզեան: Բանասէր Բ. Չուգասզեան, յիշեալ ձեռագրի գիւտին առթիւ, յօդուած մը ստորագրած է «Սովետական Հայաստան»ի Սեպտ. 1ի թիւին մէջ՝ « Գտնուել է նիւթով եւ գրութեամբ պատուական ձեռագիրը» վերնագրով, որուն մէջ կուտայ ձեռագրի բովանդակութիւնը:

Միջնադարեան հայ մատենագրութիւնը, դժբախտաբար, հարուստ չէ անասնաբուծութեան եւ անասնաբուժութեան վերաբերեալ յուշարձաններով: Փրոֆ. Աճառեանի յայտնաբերած սոյն «Բժշկարան »ը այդ եզակի երկերէն է, որ ըստ յիշատակարանի, Հայոց Սմբատ Գ. արքայի (1296 – 1298) հրամանով Կրիգորիս Կաթողիկոսի օրօք Սիս քաղաքին մէջ թարգմանուած է « Ի յարապ դրէ ի հայ բառ»: Այս իրողութենէն ալ մեկնելով Պարոյր Մուրադեան, ծանօթ յօդուածին մէջ, կ'ընդգծէ ձեռագրի յատուկ արժէքը նաեւ հայ – արաբական գրական – մշակութային առնչութիւններու պատմութեան ուսումնասիրութեան տեսակէտէն եւ կը խօսի երկը արաբերէնէ հայերէնի թարգմանող բժիշկ Ֆարաճի եւ իր գործակից Թորոս քահանայի աշխատանքներու բնոյթին մասին :

« Բժշկարան »ը ԺԸ. դարուն հայերէնէ թարգմանուած է վրացերէնի եւ թարգմանութեան ձեռագիր մէկ օրինակը ներկայիս կը գտնուի Թիֆլիսի ձեռագիրներու հիմնարկութիւնը : Նկատի ունենալով որ հայերէն թարգմանութեան ձեռագիրը կորսուած կը սեպուէր, Պարոյր Մուրադեան իր յօդուածին մէջ կ'առաջարկէր վրացերէնէ հայերէնի վերաթարգմանել զայն :

«Բժշկարան »ին մէջ խորհուրդներ կը տրուին ձի ճանչնալու մասին, կը բնութագրուին ձիերու դրական ու թերի կողմերը, մանրամասն կը նկարագրուին հիւանդութիւնները, բուժման եղանակները՝ դեղագիրներով հանդերձ, անհրաժեշտ խնամքն ու հոգածութիւնը են.:

1263ին, Հայոց Հեթում Ա. արքայի օրով, հայերէնի թարգմանուած են պողպատաձուլութեան , թրագործութեան , տարրալուծումի, աստղագիտութեան եւ ձիու դարմանումի վերաբերեալ երկեր , որոնցմէ մնացած է միայն ներկայիս Փարիզի Ազգային Մատենադարանը գտնուող « Գիրք արուեստի քիմիական » երկի ձեռագիրը :

Ծանօթ է, որ տակաւին հին ժամանակներէն Հայաստանը հռչակուած էր իր ազնուացեղ ձիերով ու գրաստներով եւ ձիաբուծութիւնը կարեւոր տեղ կը գրաւէր տնտեսութեան մէջ: Այս աւանդութիւնը շարունակուեցաւ նաեւ միջին դարերուն . Կիլիկեան Հայաստանի ձիերը նոյնպէս մեծ վարկ եւ ճանաչում ունէին ներքին ու արտաքին շուկաներու մէջ: Մարտական ու տոկուն ձիերու եւ գրաստներու մեծ պահանջք ունէր հայկական հեծելազօրքը, միաժամանակ անոնք եկամուտի կարեւոր աղբիւր էին եւ կ'արտածուէին շատ մը երկիրներ :

Նման պայմաններու մէջ պարզ է թէ Կիլիկեան թագաւորութեան մէջ ինչու մեծ ուշադրութիւն կը դարձնէին ձիաբուծութեան զարգացման, թէ ինչու Հեթում Ա. կը հրամայէր թարգմանել « Վասն ձիոյ պայթարման» (բնագիրը չէ հասած մեզի), իսկ Սմբատ Գ.՝ «Բժշկարան վասն ձիոյ եւ առհասարակ գրաստնոյ» երկերը :

Անասնաբուժութեան վերաբերեալ առաջին գրաւոր վկայութիւնները հասած են Հին Եգիպտոսէն, Ասորիքէն, ձիաբուժներ գտնուած են Հնդկաստան, Իրան եւ Հին Յունաստան, հաւանաբար նաեւ Ուրարտուի մէջ, ուր ձիաբուծութիւնը տնտեսութեան ամէնէն կարեւոր մարզերէն մին էր: Ժ. դարուն Կոստանդին Ծիրանածին Բիւզանդիոյ կայսրը կազմել տուած է ձիաբուժական եւ գիւղատնտեսական ամբողջական ձեռնարկներ: ԺԱ. – ԺԳ. դարերէն պահուած են արաբերէն ու պարսկերէն ձիաբուժարաններ: Յետագայ ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան թէ « Բժշկարան »ը ինչ առնչութիւններ ունի ժամանակին գոյութիւն ունեցած օ-

ՀԻՒՍԻՍ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԻ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Համակիր մը պարտականութիւն չունի, թէեւ անշուշտ նախընտրելի է որ զգա՛յ: Լաւ ղեկավարուած կազմակերպութիւն մը պիտի ընդունի որ իր համակիրները միշտ մեծամասնութիւն են եւ պէտք է մնան այդպէս. իսկ անդամները՝ փոքրամասնութիւն: Ոչ-կրօնական կազմակերպութեան մը պարտականութիւնը չէ համոզել ամէն մարդ՝ որ անդամագրուի. ընդհակառակն, նուիրումէ զուրկ, անպարտաճանաչ անդամը վտա՛նգ է կազմակերպութեան մը համար: 1904ին եւ նորէն 1916ին, երբ Լենին չափազանց փոքր Համայնավար Կուսակցութենէն կ'արտաքսէր որոշ անդամներ, իր բարեկամներէն մէկը կը բողոքէ որ բուռ մը մարդոցմէ բաղկացող կուսակցութիւն մը չի՛ կրնար մըխել իր ուժը: — «Միսում չէ՛, կ'ըսէ Լենին, նուիրում ունեցող 400 անդամով կուսակցութիւնը նախընտրելի է 40,000 անտարբեր կամ անհնազանդ անդամ ունեցող կուսակցութենէն:» Հետաքրքրական է որ տարի մը ետք, 1917ին, Լենին եւ իր կուսակցութիւնը տիրապետեցին 134 միլիոն բնակիչ ունեցող ցարական Ռուսիոյ, 40,000 անդամներէ բաղկացած իրենց կուսակցութեամբ:

Ուրեմն, պահանջկոտութիւնը ի գործ կը դրուի կազմակերպութեա՛ն մէջ. սակայն հոն ալ տարբերութիւններ կան՝ անդամին եւ ղեկավարին միջեւ: Տաղտկալի գործ է կազմակերպական աշխատանքներու մեծամասնութիւնը, եւ ուրեմն մեր կազմակերպութիւններէն շատերուն մէջ ցաւալի երեւոյթ մը կը պարզուի յաճախ: — Վարանող, գործ ընդունիլ չուզող անդամներ՝ իբրեւ ղեկավար կ'ընտրեն անդամներ, որոնք կամ նոյնքան չեշտուած ձեւով չեն մերժեր, կամ ալ... բացակայ են:

Ի՞նչ կ'ըսէ այս չկամութիւնը:

Նախ ա՛յն՝ որ մեր կազմակերպութիւններէն շատեր աւելորդ են, հինցած սովորութիւններ: Եւ կամ՝ ժամանցային բնոյթ ունեցող հաւաքականութիւններ են՝ անդամներու ճնշիչ մեծամասնութեան համար:

Միայն մեր իրականութեան մէջ չէ որ այսպէս է կազմակերպական կեանքը: Աշխարհի բոլոր կազմակերպութեանց գոնէ կէսը աւելորդ են, շատ անգամ ունենալով հանդերձ քիչ թուով նուիրեալներ ունին: Երեւոյթը արմատապէս փոխել կարելի չէ, սակայն սահմանափակ դարման մը կայ: Նախ՝ անդամ չմուրալ. երկրորդ՝ ղեկավարներուն թէ՛ լուրջ պատասխանատուութիւն յանձնել, թէ՛ լուրջ հաշիւ պահանջել, ի հարկին պատժելով զիրենք. երրորդ՝ կազմակերպական պարզ սկզբունքներու հանդէպ հնազանդութիւն պահանջել անդամներէն:

Կրնամ երեւակայել քմծիծաղը, որ փորձառու որոշ մարդոց շրթունքներուն վրայ է արդէն... Յաճախ տեսած եմ այդ ծիծաղը:

Վերջերս, բարեսիրտ ու տքնաջան աշխատող հայ բարեկամէ մը լսեցի խօսք մը՝ որ մէկն է միայն նման հարիւրաւոր արտայայտութիւններէ, «տաքարիւն երիտասարդներուն» ուղղուած: Այս բարեկամը, ատենապետի աթոռին վրայ, նիստի մը ընթացքին (որուն ներկայ էի նաեւ ես) արտօնեց ցրուած, ապակեդրոնացած, երբեմն անխլխանական ժողով մը՝ որ [illegible] վերջոյ յաջող ձեւով կարգադրեց իր ընելիք գործը, չորսուկէս ժամէն ընելով ա՛յն, ինչ որ երկու ժամուան մէջ կարելի պիտի ըլլար ընել: Հարցուց ինծի՝ երբ հիւրներկայ, թէ ի՞նչ մտածեցի ժողովին մասին: Անկեղծօրէն պատասխանեցի՝ որ նիւթէն հեռացող, չափազանց երկար խօսող ժողովականներու խօսքը պէտք էր կտրել, հրաւիրելով զանոնք, որ միայն նիւթին մասին խօսին:

— «Տղա՛ս, ըսաւ այս նուիրեալը, ամէն մարդու հետ առանց չես կրնար վարուիլ: Երբ մէկը պատրաստ է ժամանակ տալու եւ առանց վարձատրութեան աշխատելու՝ ինչպէ՞ս կրնամ յանդիմանել զինք: Վերջը կը ձգէ, կ'երթայ»:

Հիանալով հանդերձ իր համբերութեան՝ բարկացայ: Զսպեցի ես զիս:

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Շար. – 5)

ՄԿՐՏԻՉ ՄԱԼԱՃԻԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հեռաւոր Քլիվլէնտէն կը գրեն թէ Մկրտիչը մեռաւ :

Դառնութեան բաժակը չըմպեր ես, ինչպէս լսեմ մահուանդ առթիւ, երբ սրտի, հոգիի ու գաղափարի քանի մը տասնեակ տարիներու մտերմութիւնը ապրեցանք, դուն բարի, սիրելի տղայ :

Անզուգական ու հպարտ Մկրտիչը լռեց : Ան՝ որ մահուան չէր հաւատար, որ յաճախ կը կրկնէր․ — գեղեցիկ է կեանքը, կ՚արժէ ապրիլ կեանքը :

Վերջին փափաքդ էր վերադառնալ Ֆըրեզնօ, ու հոն մնալ վերջնապէս․ Ինչո՞ւ չյարգեցիր խոստումդ դուն՝ անոյշ տղայ, իրաւ հայ, դաշնակցական անսասան ընկեր : Դուն՝ գիրի, մշակոյթի ու գաղափարի խենթ տղայ, այս ինչ պաշտամունք էր քուկինդ՝ Ս․ Վրացեանին, Ն․ Միսաքեանին, Դրոյին, Սողոմոնին եւ անցած բոլոր մեծերուդ հանդէպ :

Դառնութեան բաժակը չըմպեր ես ինչպէս լսեմ, սիրելի Մկրտիչ : Դուն խոստացար վերադառնալ եւ ես քեզի խօսք տուի այս անգամ երթալ տեսնել «վերածնող» Հայաստանը :

Դուն տկուն էիր՝ ինչպէս Մելիտինէի հին ու պատմական լեռները հայրենի :

Դուն մաքուր ու ջինջ հոգի մը ունէիր՝ ինչպէս ծննդավայրիդ վերի ու վարի «Պապ – Ուխտի»ի լեռներէն հոսող պուլպուլ ջուրը :

Դուն անոյշ էիր՝ ինչպէս հասուն միրգերը հայրենի մեր ոսկեզօծ դաշտերուն : Ո՞վ, ո՞վ հարուածեց քեզ այդքան սիրտ ու արագ : Ես ի՞նչպէս մոռնամ մեր վերջին զրոյցը․ մեզի պէտներուն խօ– սակցութեան հանապազօրեայ հաց մեր հաւատամքը ․․․ դուն կ՚ըսէիր՝ ինչ որ կ՚ուզէիր․— Որ Հայաստանը ըլլայ անկախ, որ պէտք չունինք օտարներու խնամակալութեան, որ Հայաստանը ըլլայ ինքնավար՝ մենք մեր ճակատագրին տէրն ու տնօրէնը, որ Հայաստանը ըլլայ միացեալ եւ ամբողջական՝ իր վէրքերով ու երգերով :

Ես ի՞նչպէս չյիշեմ այսօր, երբ դագաղափարական երազներուդ գեղեցիկ ճամբուն վրայ, դեռ պատնէշի վրայ՝ յաւիտենապէս կը փակես աչքերդ՝ օտարներու երկրին մէջ, դուն՝ որ սիրելի Շ․ Նարդունիի մահուան օրը, «ղարիպութեան» սենեակիդ մէջ փակուած՝ հօնքուր – հօրնքուր լացած էիր ժամերով :

Խաղողօրհնէքի օր մը, Աստուածամօր արցունքին հետ, ցայգալոյսէն քիչ առաջ, մահը եկած ու փակած էր աչքերդ :

Ցիշատակիդ՝ բաժակս չի կրնար դաուրն չըլլալ, անոյշ տղայ :

Դուն սքանչելի հայ, ընկեր Մկրտիչ :

Ս․ ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ԴՈՂԴՈՒԹԻ ԴՈՂԴՈՒԹ

ՏԻԹՐՕՅԹԻ մէջ, Սեպտեմբեր 12ին, տեղի ունեցած է ՀՕՄի ամէնօրեայ վարժարանին ու նորակառոյց Հայ Կեդրոնին բացումը, ժողովրդային ընդհանուր ոգեւորութեան մէջ: Ժամը 13ին, յանուն ազգային իշխանութեան, ՀՕՄի եւ Հ․ Յ․ Դ․ Կեդր․ Կոմիտէին՝ Գարեգին Արք․ Սարգիսեան, Անժէլ Մանուկեան եւ ընկ․ Հերրի Տէրտէրեան կտրած են Եռագոյն ժապաւէնը նորակառոյց Հայ Կեդրոնի մուտքին, ապա Ֆերլէյն Մինների սրահին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսութիւնը : Բանախօսած են Վիգէն Պապայեան, Հերրի Տէրտէրեան եւ Գարեգին Արք․: Հայ Օգնութեան Միութեան անունով խօսք առած է Անժէլ Մանուկեան, ՀԵԴԻ, Մշակութային Միութեան եւ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ ուղերձներ արտասանուած են: Հանդէսին ներկայ եղած է նաեւ ՀՕՄի պատուոյ նախագահուհի Սիրանոյշ Մխիթարեան, որուն վաստակին հանդէպ իբրեւ յարգանքի արտայայտութիւն՝ ՀՕՄի մասնաճիւղերուն կողմէ յուշատախտակ մը յանձնուած է : Օրուան խանդավառ մթնոլորտին մէջ կատարուած հանգանակութենէն գոյացած է աւելի քան 150 հազար տոլար :

×

ԹԱՔՍԻՄԻ Մշակոյթի Պալատին մէջ, Սեպտեմբեր 13ին, վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլի եւ Փրոֆ․ Հիքմէթ Ալթունի ուղերձներով, բացումը կատարուած է Պալքանեան Միջազգային բժշկական 13րդ համագումարին, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած են մօտ ութ հարիւր Թուրք եւ օտար բժիշկներ: Գիտական այս համագումարին Թուրքիոյ կողմէ երկու զեկուցումներ ըրած է ատամնաբոյժ Տոքթ․ Զարեհ Մակար, իբրեւ նիւթ ունենալով՝ «Վերամշակուած եւ վերատնկուած ատամներու մասին դիտողութիւններ եւ առաջարկներ» եւ երկրորդը՝ [...]տար լեզուով ձիաբուժարաններու հետ : «Բժշկարան»ը այսօր արժէքաւոր է իբրեւ մշակութային երեւոյթ եւ, ինչ որ ամէնէն կարեւորն է, իբրեւ հայերէնի [ճ]կուն յուշարձան՝ թէ անսանաբուծական իր տերմիններով, թէ բառարանները անծանօթ հայերէն նոր բարդութիւններով եւ թէ օտար, հիմնականին մէջ արաբերէն եւ պարսկերէն, բառերու փոխառութիւններով ;

« Մթնոլորտային բարձր կամ ցած ճնշումներու դիմաց ատամնային հիւսուածքներու փսիքօփաթօլոժիկ»: Սեպտ․ 15ի նիստին, Ճերահփաշա բժշկական հիմնարկութենէն Մանկանց հիւանդութիւններու մասնագիտուհի Տոքթ․ Մառի Շեխիկեան – Սարըասլան ներկայացուցած է ինքնատիպ գիտական աշխատութիւն մը՝ «Նորածիններու մօտ լէօֆօսիթներու ուսումնասիրութիւնը ՆՊԹ թէսթի միջոցաւ» նիւթին շուրջ: Համագումարը տեւած է հինգ օր :

×

ՊՈԼՍՈՅ մէջ մեռած է Կարապետ Գավաֆեան: Ողբացեալը տարիներով վարած է ուսուցչի եւ տնօրէնի պաշտօններ Պոլսոյ հայկական վարժարաններու մէջ: Շրջանաւարտ էր Սորպոնի համալսարանին հայագիտական բաժնէն եւ հմուտ՝ Համաշխարհային Մշակոյթի եւ արուեստներու պատմութեան :

×

ՈՒԱԹՐԹԱՈՒՆԻ Ս․ Ստեփանոս եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 12ին տեղի ունեցած է յոբելենական հանդիսութիւն մը, նուիրուած՝ հրապարակագիր եւ ազգային գործիչ Անտրէ Ամուրեանի 55ամեայ ծառայութեան: Յոբելեանը կազմակերպած է Պոսթընի Համազգային Հայ Մշակութային Միութիւնը: Օրուան առթիւ բանախօսած է Մինաս Թէօլէօլեան, որ վերծանելով հայ մամուլականութեան վերապահուած «պանծալի նահատակութեան» իմաստը, ներկայացուցած է յոբելեարին մտաւորական արժանիքները: Ապա Թորգոմ Քհնյ․ Յակոբեան իր խօսքին մէջ շեշտած է հայ լեզուի պահպանման կարեւորութիւնը : Խօսք առած է նաեւ Հրանդ Արք․ Խաչատուրեան, «Մշակոյթին աշակերտելու» մասին եւ թելադրած՝ իրաւ մտաւորականներու ճամբուն հետեւիլ: Այնուհետեւ, Հրանդ Արք․ի ձեռամբ յուշատախտակ մը նուիրուած է յոբելեարին, որ իր կարգին խօսած է՝ շեշտելով որ իր վաստակին հանդէպ եղած գնահատանքը կը փոխանցէ Հ․ Յ․ Դաշնակցութեան, որովհետեւ «ինչ որ ըրած եմ, եղած է շնորհիւ իմ կուսակցութեան» ըսած է ան: Օրուան առթիւ կարդացուած են ուղերձներ եւ գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

Կարդացէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը Տարածեցէ՛ք

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐԱՅՐ ՍԻՍԱԿԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 10ԱՄԵԱԿԸ

Այս տարի մահուան տասնամեակն է գիտնական Նորայր Սիսակեանի: Ծնած է 1907ին՝ Աշտարակ, ուր ստացած է իր նախնական ուսումը 1927ին աւարտելով Էջմիածնի երկրորդ աստիճանի դպրոցը, ընդունուած է Երեւանի պետական համալսարանը, տարի մը ետք տեղափոխուելով Մոսկուա՝ ուսանած է գիւղատնտեսական Ակադեմիայի մէջ, զոր աւարտելէ ետք աշխատած է կենսաքիմիական հիմնարկութեան մէջ: 15 տարի ուսումնասիրած է կենսաքիմիան եւ մեծ նպաստ բերած կենսաբանութեան նոր մարզին՝ տիեզերական կենսաբանութեան ըստեղծումին, ձեւաւորման եւ զարգացման: Ունի չորս հարիւրէ աւելի գիտական աշխատութիւններ եւ հատորներ: Ան հաստատած է նաեւ սերունդ մը: Իր աշակերտներէն քառասունը գիտութեան դոկտորներ եւ թեկնածուներ են : Նորայր Սիսակեան եղած է Խորհ․ Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի գլխաւոր քարտուղար (15 տարի), ընտրուած է Միջազգային աստղագնացութեան Ակադեմիայի փոխ նախագահ: Միջազգային Աստղագնացութեան Դաշնակցութեան կենսա – աստղագնացութեան կոմիտէի նախագահ եւ Իւնեսքոյի Գործադիր Խորհուրդի անդամ :

×

ՆԱՐԻՆԷ ԱՆՏՈՆԵԱՆ՝ Բ․ ՀԱՆԴԻՍԱՑԱԾ

Խորհ․ Միութեան փինկ – փոնկի մանկապատանեկան մրցումներուն՝ Երեւանէն Նարինէ Անտոնեան գրաւած է երկրորդ տեղը: 14ամեայ Նարինէ Անտոնեան, որ Եւրոպայի ախոյեանն է (աղջիկներու), քոյրն է Խորհ․ Միութեան եւ Եւրոպայի ախոյեան Էլմիրա Անտոնեանի :

×

ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի նկարիչներու տան մէջ բացուած է՝ Հայաստանի նկարչական դպրոցներու աշակերտներու գործերուն ցուցահանդէսը, Գեղարուեստի 23 դպրոցներէն քսանը տեղ գրաւած է ցուցահանդէսին մէջ: ուր ներկայացուած են գեղանկարչական, գրչական եւ կիրառական արուեստի 550 գործեր :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (186)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ․ ՄԱՍ

ՀԱՅՐԸ

Սքալապրինօ սարսռաց :

Ցատկապէս գիս չէ արթնցուցած որ Սանտրիկօն փախչելու ժամանակ գտնէ, ծածեց Սքալապրինօ :

Եւ թերեւս ալ այս մտածումը ճիշդ էր: Մանկամարդ կինը նախաճաշ մը պատրաստեց անոր, եւ Սքալապրինօ հապճեպով ճաշելէ յետոյ գայն գրկեց ու ըսաւ․

— Ծուանա, այս դժբախտութեան մէջ ամէնէն աւելի հարուածուողը թերեւս դուն եղար: Ի՛նչ որ ալ պատահի, մի մոռնար թէ ես քու եղբայրդ եմ եւ թէ քեզի համար ձեռքէս եկածը պիտի ընեմ: Պիտի ջանամ Պիանքան գտնել Պիանքան իմ կեանքս է: Բայց ըսածս լաւ մտիկ ըրէ, քոյր իմ եթէ պատահի որ այդ թշուառականին դէմը ելլեմ, այն մարդուն որ քու սիրտդ գողցաւ եւ որուն բնաւ արժանի չէ, գիտցած ըլլաս որ եթէ ինքը իմ վրաս ձեռք չվերցնէ, ես ալ իրեն բան մը պիտի չընեմ:

— Ո՛հ, եղբա՛յր իմ, դուն իրա՛ւ բարի եղբայր մըն ես, թոթովեց Ծուանա ուրախութենէն սարսռալով:

Սքալապրինօ արագ քայլերով հեռացաւ:

Այս երկու մեծ սիրտերը իրենց ճակատագիրը կ՚ամբողջացնէին վսեմագոյն պարզութեամբ մը: Իրարու միացած եւ միանգամայն իրարու հակառակ այդ երկու ճակատագիրներուն ընդհարումին մէջ եղերական վաղեմիկ չես գիտեր ինչ մը կար որուն ենթակայ կը մնային անոնք:

Սքալապրինօ այն պանդոկը գնաց ուր ձգած էր իր ձին :

Շուարածին մնացած էր, հակասական եւ միանգամայն սաստիկ զգացումներու ալիքներուն վրայ կը տատանէր:

— Ո՛հ, ինչո՞ւ ան հոս չէ այս վայրկեանին, փափաքց ան խելովի: Դեռ վեց օր իր գալուն պիտի սպասեմ: Եթէ ինքը հոս ըլլար, գիս մխիթարելիք խօսք մը կը գտնէր: Գոնէ ինծի խելք մը կը սորվեցնէր: Աղջիկս հազիւ ճանչցած ահա կը կորսնցնեմ իսկ Ծուանան, զոր քրոջ մը պէս կը սիրէի, հակառակորդիս, սիրահարած կը գտնեմ․․․: Ի՞նչ դիրք պիտի բռնեմ, ո՞ր կողմը պիտի հակիմ, չեմ գիտեր:

Որոշեց ամէն բանէ առաջ Սանտրիկօն փնտռել:

Սեղանի մ՚առջեւ նստաւ եւ ըմպելիք ապսպրեց:

Արմուկները սեղանին կռթնցուցած, գլուխը ձեռքերուն մէջ, իր խորհրդածութիւններուն անձնատուր եղած, նայուածքը տարտամօրէն ուղղած դէպի բակ մը, սկսաւ մտածել:

Յանկարծ բակին մէջ իրեն ծանօթ դէմք մը տեսնելով սարսռաց:

Ճանէթթօն հոս ի՞նչ գործ ունի մոըլտաց ակռաներուն տակէն :

Ճանէթթօն Սանտրիկօն նաւակով հոն առաջնորդող եւ յետոյ ջուրին ու սայլակը քաղաք բերող նաւավարն էր, որ այդ միջոցին պանդոկապետին հետ կը խօսէր:

— Աղէկ, աղէկ, կ՚ըսէր պանդոկապետը: Ահա ճաշդ ըրիր, փորդ ալ աղէկ մը կշտացուցիր:

Երկու օր ազնուականի կեանք ապրեցայ, շատ շնորհակալ եմ, պատասխանեց նաւավարը: Մեր տիրոջը պիտի ըսեմ որ շատ հանգիստ էի հոս:

— Աւելցուր նաեւ որ վերադառնալու համար հարիւր ղուրուշ ճամբու ծախք տուի, ըսաւ պանդոկապետը հարիւր ղուրուշնոց մը երկարելով Ճանէթթոյի:

— Շնորհակալ եմ, Տէր իմ: Պիտի ըսեմ նաեւ որ ջորին ու սայլակը ձեզի յանձնեցի:

— Հոգ մի՛ ըներ, տղաս, ապահով տեղ է:

Երիտասարդ նաւավարը պանդոկապետին բարեւելէ յետոյ նաւերգ մը սուլելով հեռացաւ:

Քանի մը վայրկեան յետոյ Սքալապրինօ խմածին փոխարժէքը վճարելով, ձին հեծաւ եւ Ճանէթթոյի բռնած ճամբան բռնեց:

Շատ չանցած, Սքալապրինօ նաւավարին հասաւ: Ճանէթթօ քսան երկու տարեկան էր: Սքալապրինօ զայն նաւավարի աշակերտ եղած ատենէն կը ճանչնար, Ճանէթթօ աւազակներու նաւախումբին մէջ կ՚աշխատէր:

Երբ Մէսթրէն բաւական մը հեռացան, Սքալապրինօ ձին Ճանէթթոյի մօտեցնելով գոչեց․

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար․)

Այրի Տիկին Անդրինէ Մելքոնեան եւ զաւակները, Պ. Արման Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Ալէն Գասթէլօ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Իվոս եւ զաւակները, Պ. Ժան – Լու Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետրոսեան եւ զաւակները, Պ. Ջաւէն Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Մելքոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Արտաւազդ Համբարձումեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Սրբուհի Տէրտէրեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Թադէոսեան (Վիլըվիլ), Տէր եւ Տիկին Վարուժան Օհանեան եւ զաւակը (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Ժագ Տէրտէրեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Պօտիւ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Թորոս Պաշըպէյիւքեան եւ զաւակները (Լիոն), Պ. Գրիգոր Ադամեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Ադամեան, անհուն վշտով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր, մեծ հօր, եղբօր, աներձագին, մօրեղբօր, հօրեղբօր, քրոջ որդիին, զարմիկին, փեսային, քեռայրին՝

ՍԵԴ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

անակնկալ մահը՝ որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 16ին, իր բնակարանին մէջ :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 20ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, եւ ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ քաղաքին գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

×

Այս տխուր առթիւ ողբացեալին ընտանեկան պարագաները մասնաւոր շնորհակալութիւններ կը յայտնեն հին ու նոր թաղեցիներուն եւ բարեկամներուն, որոնք ծաղկեպսակով, ծաղկեփունջերով, հեռագրով եւ ներկայութեամբ մասնակից եղան իրենց սուգին :

ՍԷՆԼՈՒ – ՄԱՐՍԷՅԼ
ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, 26 Սեպտեմբեր, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնին առիթով աւանդական մատաղօրհնութիւն: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին, Մատաղօրհնէք 11·30–ին : Կը պատարագէ եւ քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Սեպտ. 26ին, Վարագայ Ս. Խաչի Տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, պատարագի ընթացքին Հայրապետական մաղթանք կը կատարուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ՎԱԶԳԷՆ Ա.ի գահակալութեան 21րդ տարեդարձին առթիւ :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Վարագայ Խաչի տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի :

Յաւարտ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի հոգելոյս ՏԷՐ ԵՍԱՅԻ ԽԱԶԱԿԻՐ ՔՀՆՅ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ վախճանման 12րդ տարելիցին առթիւ :

Համայն հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր ներկայութեամբ յարգելու եկեղեցւոյն երկար տարիներ ծառայած հոգեւոր հովիւին յիշատակը :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ն'Ճամենայի մէջ (Չատ, Ափրիկէ) ալիւմինիոմի կաթսաներ եւ կերակուրի անօթներ արտադրող հայկ. գործատան մը համար, մասնագէտ մը կ'ուզուի: Ամուրի ըլլալը պայման է: Դիմել՝

Armenak SALERIAN
B.P. 851
N'DJAMENA République du Tchad

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission Paritaire : N° 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ժան Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մատոյեան եւ աղջիկը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՆԱԶԵՆԻԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Սեպտ. 26, Իսի լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Մարի Պալասանեան եւ զաւակները՝ Յովսէփ եւ Սոնա Խաչատուրեան, Վարդան եւ Սիլվա Պալասանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍՈՒՐԷՆ ՊԱԼԱՍԱՆԵԱՆԻ
(Արկածով մեռած, Պէյրութ)

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի, Սեպտ. 26, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Պ. Կարապետ Պապիկեան (Մանթոնէն), Տէր եւ Տիկին Սերժ Պապիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Սեպտ. 26, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԱՇԽԷՆ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ

մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Պապիկեան գերդաստանի ննջեցելոց, եւ իրենց աներհօր ու զոքանչին, մեծ հօր եւ մեծ մօր՝

ԼԵՒՈՆ ԵՒ ԵՒԳԻՆԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի ընդհ– ժողովը՝ Սեպտ. 26, Կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը ճիշդ 3·30ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները՝ ներկայ ըլլալու այս կարեւոր ժողովին :

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ ԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ
Շաբաթ, Դեկտեմբեր 18

Հ. Յ. Դ.

ԱՐՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը, այս Ուրբաթ, Սեպտ. 24, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապ. Խաչի Պօմոնի միօրեայ դպրոցի վերամուտը կը կատարուի Հոկտ. 6ին :

Արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը կատարուին ամէն կէսօրէ ետք ժամը 16–էն 18, Սեպտեմբերի ընթացքին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Ծնողքներէն կը խնդրուի անյապաղ արձանագրել իրենց զաւակները :

×

Տէսինի Կապ. Խաչի դպրոցը կը բացուի 2 Հոկտեմբեր, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը: Կը խնդրուի ծնողքներէն որ անմիջապէս արձանագրեն իրենց զաւակները, վեց տարեկանէն վեր :

×

Պանեօ – Քաշանի Հայկ. դպրոցի դասընթացքները կը սկսին Սեպտ. 29ին :

«ՅԱՌԱՋ»ի
ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱԳՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԻՍԻ – ՔԼԱՄԱՐ

ՀՈԿՏ. 23ԻՆ, Հայկ. երեկոյթ, ի նըպաստ Լիբանանահայութեան:

ՀՈԿՏ. 24ԻՆ Ռիւ տ'Աումէնիի բացումը, Քլամառ) :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ
ԱՇՈՒՆԻՆ

TRANSTOURS organise

1976 ՀՈԿՏ. 8ԷՆ 23 — ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2450 փրանք

Երթուդարձ օդանաւով: «Արմենիա»յի կամ «Անի»ի մէջ, առաջին կարգի սպասարկութեամբ:

Կը գործադրուի հայրենի տեսարժան վայրերու այցելութեան լրիւ յայտագիրը

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 rue du 4Septembre — 75002 PARIS — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin — SAINT-JULIEN — Tél. 93-04-90 et 08-31-55
ՎԱԼԱՆՍ՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ դիմել Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

SAMEDI 25 SEPTEMBRE
DE 21 H. A L'AUBE

CASINO de CHARBONNIERES
(Salle du Grand-Cercle)

Grande Nuitée Arménienne

organisée par le NOR-SEROUND (section Décines)

animée par les Orchestres
ANDRE AUZIAS (Radio Monte-Carlo) SAYAT-NOVA

Réservation des tables : tél. 72-25-91 ou 54-40-86 (M. Edouard Mardirossian) heures bureau

ԿՈՉ ԱԶԳԱՅԻՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ՏՆՕՐԷՆՆԵՐՈՒՆ

Աղքատախնամի գրասենեակը բազմաթիւ դիմումներ ունի զանազան երկիրներէ Ֆրանսա գաղթող հայրենակիցներու կողմէ: Վարչութիւնս կոչ կ'ընէ առեւտրական հաստատութեանց տնօրէններուն որ նկատի ունենան վերոյիշեալներու պարագան եւ դիմեն Աղքատախնամի գրասենեակը, 77, Ռիւ Լաֆայէթ Փարիզ 9

Հեռ. 878 – 02 – 99

Որեւէ ճիւղի պատկանող գործաւորներ եւ պաշտօնեաներ հայթայթելու համար:

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի 90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով

ԵՒ

JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը:

ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային:

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking: 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
25-26
SAMEDI-DIMANCHE
25-26 SEPTEMBRE
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.691 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.691

ԿՈՉ ԼԻԲԱՆԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

— o —

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք Սեպտ. 8ի մեր թիւով, Օգոստ. 26ին, Հինգշաբթի օր Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի վեհարանին մէջ գումարուած Համազգային ժողովը որոշած էր հանդիսաւոր կոչ մը ուղղել Լիբանանցիներուն եւ սփիւռքի հայութեան: Ստորեւ այդ կոչը, որ արդէն ձայնասփռուեցաւ լիբանանեան տարբեր ռատիոկայաններէ :

Տարի մը կ'ընէ արդէն որ լիբանանեան հայրենիքը կը գալարուի ողբերգական խլացարձութեանց մէջ: Գրեթէ 17 ամիսներէ ի վեր ժողովուրդին վիճակուածը եղան արիւն, սուգ, ողբ ու կոծ, քանդում :

Բռնութեան միջոցը որ ոչ կիներուն խնայեց եւ ոչ մանուկներուն, ոչ երիտասարդներուն եւ ոչ ալ ծերերուն, կը սպառնայ իր ճամբուն վրայէն սրբելու այն ինչ որ կը մնայ այս հայրենիքէն, որ տակաւին երէկ կը հպարտանար խաղաղութեան ու արդարութեան նաւահանգիստ մը ըլլալու իր հանգամանքով :

Հաւաքուած Անթիլիաս, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին մէջ, խոր ախրուեթեամբ համակուած ենք՝ ժողովրդային բոլոր խաւերու տառապանքներուն, մեր ծաղիկ երիտասարդութեան յանձն առած անհուն զոհողութեանց եւ այն անողոք պայքարին համար, որ կ'ամայացնէ մեր քաղաքներն ու գաւառները :

Իսկ այսպիսի մեծ անձկութեան մը, մենք, հոգեւոր պետերս եւ քաղաքական պատասխանատուներս ժողովուրդի մը, որ ճանչցած է նորագոյն պատմութեան առաջին ցեղասպանութիւնը եւ կրած է այնքան դառն տառապանքներ նուիրական պարտականութիւն կը համարենք մեզի համար հանդիսաւոր եւ սրտագին կոչ ուղղել լիբանանցի մեր բոլոր զաւակներուն, առանց բացառութեան՝ համայնական, կրօնական, քաղաքական համակրանքի կամ պատկանելիութեան, եւ յատկապէս բոլոր կողմերու ղեկավարներուն եւ առաջնորդներուն, որպէսզի բոլոր ճակատներուն վրայ դադրեցնեն կռիւներն ու թշնամական արարքները :

Ժամանակը հասած կը նկատենք դարձնելու Լիբանանի պատմութեան արիւնոտ այս էջը, եւ ողջակիզել բոլորի յանձն առած անսահման զոհաբերութիւնները վաղուան Լիբանանի վերակերտումին ի խնդիր :

Ոչ ոք պիտի կարենար անտարբեր մնալ մեր արաբ եղբայրներու կոչին, մեր բարեկամներու յորդորներուն. փափաքներուն բոլոր անոնց, որոնք աշխարհի ամէն կողմը անկեղծ համակրանք մը կը տածեն իսլամ – քրիստոնեայ այս բացառիկ եղբայրակցութեան նկատմամբ, որ ատելութեամբ եւ պառակտումներով գալարուած այս աշխարհին մէջ կը ներկայացնէ մարդկային վսեմ արժէք մը :

Ամէն մարդ փրկութիւնը կը տեսնէ առաջին առթիւ թշնամութեանց եւ բռնութեանց դադրեցումին մէջ միայն, որպէսզի ստիպանաբար հարթուի բնականոն կեանքին վերադարձի եւ ազատօրէն ընտրուած կարգերու առաջնորդող ուղին :

Նոր վարչակարգի մը սկզբնաւորութեան նախօրէին, ջերմագոյն մեր մաղթանքն է որ նոր դարագլուխ մը բացուի եւ լիբանանցի մեր բոլոր զաւակներուն յարաբերութիւնները ներշնչուին փոխադարձ վստահութեան եւ հասկացողութեան ոգիէն : Նոր էջ մը պէտք է բացուի մեր երկրի պատմութեան մէջ, ուր տիպարը եւ միասնաբար կառուցանելու կամքը փոխարինեն ատելութիւնը, բռնութիւնը եւ քանդումը: Եւ վերստին հաշտուած այս Լիբանանի մէջ պաղեստինցի մեր եղբայրները իրենք եւս պիտի կարենան գտնել արդար լուծումի մը նոր յոյսերը իրենց օրինաւոր պահանջներուն համար : Հետեւաբար կը դիմենք նաեւ իրենց պատասխանատուութեան եւ իմաստութեան, որպէսզի ամէն միջոց ի գործ դնեն հանդարտեցնելու եւ գրաւելու համար սիրտերը լիբանանցիներուն, բոլոր Լիբանանցիներուն անխտիր :

Լիբանանցիներ անխտիր բոլոր կողմերու, այն Լիբանանը զոր ատենօք դուք կառուցիք յաղթահարելով ամէն կարգի դժուարութիւն եւ որ տիրացած էր միջազգային աննախընթաց համբաւի մը, այսօր ձեր զաւակներուն հանճարով եւ ուժականութեամբ, ձեզի կը վիճակուի դարձեալ տալ նոյն այդ Լիբանանին դէպի լուսագոյն ապագայ չքեղ երթի մը նոր ազդանշանը :

Միեւնոյն այս հանդիսաւոր եւ սրտագական կոչը կ'ուղղենք Սփիւռքի մեր բոլոր հայ զաւակներուն, որ կարելի իրենց բոլոր միջոցներով, իրենց միութիւններով, կուսակցութիւններով, ակումբներով, ձեռնարկութիւններով չարժման անցնին ու ջատագով հանդիսանան Լիբանանի դատին, որպէսզի վերջ մը դրուի լիբանանեան մեր սիրելի հայրենիքը սուգի մատնող տառապանքներուն եւ միեւնոյն ատեն իրեց թանկագին աջակցութիւնը բերեն մեր սիրեցեալ զաւակներուն եւ լիբանանցի ազնիւ ժողովուրդին արժանի ապագայի մը վերակերտումին :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀՈՒՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԻ ՄԷՋ ՍԱՐԳԻՍ ՆԱԽԱԳԱՀ ԴԱՐՁԱՒ

ԱՐԱՖԱԹ ՀՐԱԴԱԴԱՐԻ ԿՈՉ ԸՐԱՒ

— o —

99ի վրայ 67 երեսփոխան միայն ներկայ եղան Շթօրայի երդման արարողութեան քանի ոչ միայն Ճումպլաթի մահմետական ձախը այլեւ քրիստոնեայ խոտէ որոշած էին Շթօրա չերթալ «սուրիական թնդանօթներու» տակ պարտադրուած արարողութեան մը ներկայ ըլլալու : Սարգիս երդում կ'ընէր — «Կ'երդնում ամենազօր Աստուծմով յարգել լիբանանեան ազգին Սահմանադրութիւնն եւ օրէնքները», եւ նոյն պահուն ամէն կողմ կրակը կը սաստկանար, թնդանօթի ձայները կը բազմապատկուէին, հրացաններն կը պարպուէին եւ Պէյրութի վրայ ալ կրկին ռումբ կը տեղար: Ինչ պիտի ընէ Սարգիս այս կացութեան մէջ: Իր ճառն սկսաւ առանց ամբոխավարութեան : Իրատես եւ խոհեմ, դառնութեամբ խօսեցաւ նոյնիսկ ապագայի մասին: « Սա պահուս ոչինչ ունիմ ընծայելիք Լիբանանցիներուն եթէ ոչ հաւատքս Լիբանանի մը հանդէպ զոր պէտք է վերաշինել » ըսաւ Սարգիս ճառի սկիզբին: Կը հաստատէ որ որոշ Լիբանան մը մեռած է, բայց չուզեր ընդունիլ անշուշտ որ ի վիճակի չէ բան մը ընելու : Կառչած է կառավարութեան բարեփոխման ծրագրի մը, կռթնելով Լիբանանի հիմն. սկզբունքին վրայ՝ խորհրդարանական ժողովրդավարութիւնը : Լիբանանը յարանուանութեանց երկիրը պէտք չէ ըլլայ: Կը շեշտէ երկու կէտ.— « Ժամանակն է անչարժութենէն դուրս ելլելու, որովհետեւ անչարժութիւնը մահ կը նշանակէ: Լիբանանի միակ թալուները պիտի ըլլան՝ իր ազգային եւ հողային միասնականութիւնը իր գերիշխանութիւնը, իր անկախութիւնը »:

Ընդհանուր ձեւով մեծ յոյսեր չկան Սարգիսի գալուն առթիւ եւ կարեւորը անոր գալը չէ այնքան որքան Ֆրէնճիէի մեկնիլը : Աւելի հաւանականութիւն կայ, որ եթէ կարելի պիտի ըլլայ բան մը փոխելու, ատիկա կարելի դառնայ որովհետեւ այլեւս Ֆրէնճիէ չկայ: Բացակայութիւն մը, այսօր, աւելի կարեւոր է քան ներկայութիւն մը :

Սեպտեմբեր 23ին է նաեւ որ մինչ արիւնը կը շարունակէր հոսիլ, Արաֆաթ հրադադարի կոչ մը կ'ընէր, որու թիւը կամ 55 է կամ 56, այլեւս ոչ ոք կը յիշէ:

Լաւատեսներ կան անշուշտ, որոնք վերաշինութիւնը եւ ամերիկեան դրամագլուխներու ժամանումը անմիջական կը նկատեն, բայց կան յոռետեսներ որոնք կը յիշեցնեն Պէշիր Ճէմայէլի դեռ նոր արտասանած խօսքերը: Կ'ուզէր յիսուն հազարնոց քրիստոնեայ բանակ մը մէջտեղ դնել, որպէսզի լիբանանեան հողի «վինեալ ազատագրումը շարունակուի մինչեւ վերջին Պաղեստինցին» :

Մէկ բան, անշուշտ տրամաբանական կը թուի – Որքան ալ, խօսքով, ամէն կողմ «քաղաքական լուծումը» նախընտրէ, ի՞նչպէս կարելի է կարգադրութեան մը յանգիլ 17 ամիս կռուելէ ետք, երբ ոչ մէկ կողմ յաղթած է :

ՖՐԱՆՍԱ

ԱԶԳ. ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ՀՈԿՏ. 7ԻՆ

Պառի ծրագրին առաջին պատասխանն է զոր կուտան կարգ մը սենտիքաներ՝ ՍԷ ԺԷ ԹԷ, ՍԷ ԷՖ ՏԷ ԹԷ *եւ* ԷՖ Է ԷՆ *(այս վերջինը Ազգային Կրթութեան դաշնակցութիւնն է), Ազգային գործադուլ հռչակելով Հոկտեմբեր 7ին, Հինգշաբթի օր: Նոյն օրը ամբողջ երկրին մէջ ցոյցեր եւ հանրաժողովներ պիտի ըլլան: Կը սպասուի (աւելին՝ կ'ակնկալուի) որ քաղաքական ձախ կուսակցութիւնները իրենց մասնակցութիւնը բերեն :*

Առ այժմ Բանուորական Ուժը եւ քադրերը չեն մասնակցիր :

Խստակեցութեան Պառի այս ծրագրին մաս կը կազմէ նաեւ աւելի խիստ հսկողութիւն մը դրամի արտածման վրայ : Կարելի պիտի չըլլայ նաեւ 150 հազար ֆրանքէն աւելի դրամ դուրս հանել բնակարան մը գնելու համար արտասահման (ցարդ սահմանափակ սակը՝ 300 հազար էր) :

Միւս կողմէ կը սղէ նաեւ... դրամը, այսինքն սակը որ ցարդ 9,5 առ հարիւր էր, կը բարձրանայ 10,5 առ հարիւրի :

Պառի ծրագիրը միշտ դժգոհութեանց կը բախի: Կը բողոքեն կառք չինողները, նկատելով որ ամէնէն ծանր հարուածը իրենց դէմ է, քանի կը սղէ վինեէթը, փառելանիւթը եւն: Դժգոհ են բոլոր անոնք որոնց համար կառքը աշխատանքի գործիք մըն է (առեւտրական ներկայացուցիչներ, թաքսի եւն.):

Անշուշտ կառավարութիւնը կը քննադատուի նաեւ անոր համար որ ցարդ չըրեց ամէնէն սպասուածը՝ դրամագլուխի վրայ տուրքը : Կ'ըսուի թէ բոլորովին չէ հեռացուած նման հաւանականութիւն մը, բայց կը կարծուի որ դժուար կը մարսուէր հիմա երբ դեռ քանի մը ամիս առաջ է միայն որ դրուեցաւ յաւելեալ արժէքներու տուրքը :

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Հեռատիպ (Սեպտ. 14–16)

Գ. ԷՄԻՆԻ ԳԻՐՔԻՆ ՄԱՍԻՆ

«Պրավդա» թերթին մէջ Վլատիմիր Օգնեւ յօդուած մը գրած է Գէորգ Էմինի նոր գիրքին մասին՝ «Դար – Հող – Սէր» խորագրով: Իր գրախօսական – յօդուածին մէջ Վ. Օգնեւ ըսած է. «Պատմական ժամանակը Էմինի համար անջատ չէ քնարական հերոսի ճակատագրէն: Ան կ'ապրի անոր մէջ եւ անով ... ինչպէս Գեղարդի հինաւուրց տաճարը փռուած է ժայռի մէջ եւ հիւսուած անոր, այնպէս ալ բանաստեղծը միաձոյլ է իր ժողովուրդին հետ: Ինչպէս Գեղարդը դուրսէն «չի փայլիր», բայց զօրաւոր է, որուն մասին կը վկայեն դարերը, այնպէս ալ արուեստագէտը չի կրնար յեղյեղուկ եւ աճապարող ըլլալ »:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՕՓԵՐԱՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի արուեստասէր հանրութեան մէջ մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է Երեւանի օփերայի խումբը: Սեպտեմբեր 17ին, Կրեմլինի համագումարներու պալատին մէջ ներկայացուած է Արամ Խաչատրեանի «Գայեանէ» բեմապարը, որ խորհրդային երաժշտութեան մէջ դասական գործ մը դարձած է: «Գայեանէ»ն Երեւանի մէջ ներկայացուած է մօտ քառասուն տարի առաջ :

×

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մոսկուայի մէջ բացուած Խորհ. Միութեան ժողովրդական տնտեսութեան նուաճումներու ցուցահանդէսին ներկայացուած են նաեւ «Հայելեկտրալոյս» հաստատութեան բիւրեղապակեայ ջահերը, ելեկտրական կանթեղները, պատի աշտանակները: «Հայելեկտրալոյս» հաստատութեան արտադրութիւնը կը ղրկուի Խորհ. Միութեան երկու հարիւր քաղաքները եւ արտասահմանի վաթսուն երկիրները :

Քանի մը տողով

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ (Սեպտեմբեր 26) պիտի վերահաստատուի ձմրան ժամը եւ Ֆրանսայի բոլոր ժամացոյցները մէկ ժամ ետ պիտի տարուին: Ամրան ժամը սակայն յաջողութիւն մը կը նկատուի ուժանիւթի խնայողութեան համար եւ Ապրիլ 3ին, պիտի վերահաստատուի :

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ ՎԵՑ ՀԱՏՈՐՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Երեւանի մէջ լոյս տեսած է Պարոյր Սեւակի երկերու վեցհատորեայ հրատարակութեան վերջին հատորը, Հայաստան հրատարակչութեան կողմէ՝ աջակցութեամբ Ալպէր Արիստակէսեանի: Այս առթիւ «*Սովետական Հայաստան*» օրաթերթի Օգոստոս 20ի թիւին մէջ Ս. Աղաբաբեան լայն գրախօսական մը ստորագրած է: Կուտանք յապաւումներով եւ արեւմտահայերէն:

Վեցհատորեակը, անշուշտ, ամբողջական երկերը չեն Պարոյր Սեւակի: Այդ աշխատանքի իրականացումը Երկերու գիտական հրատարակութեան խնդիր է, եւ որուն համար պէտք է նախապատրաստուիլ այժմէն, քանի տակաւին ծանօթ են ձեռագրերու տէրերը եւ Պարոյր Սեւակի գործերուն «Գաղտնիքներու» վկաները:

Այսուամենայնիւ Պարոյր Սեւակի Երկերու վեցհատորեակը նշանակալի իրադարձութիւն մըն է մեր ազգային իմացական մշակոյթի պատմութեան մէջ: Վեց հատորներուն մէջ յայտուն է բանաստեղծին մեծ անհատականութիւնը, որ իր մահէն ետքն ալ իր տեղը ունի եւ պիտի մնայ հայ գրականութեան այն մեծերու շարքին, որոնց կը տրուի անմահներ *անունը:*

Պարոյր Սեւակի բանաստեղծական դաւանանքին համար մեծ արժէք ունի պատանեկան տարիքին գրած մէկ նամակը (Երդ. հատոր), որուն մէջ ան բանաստեղծութեան էութիւնը կը համարի կեանքի խոր հերկումը, ժամանակի եւ մարդու կապերու թափանցումը: Այդ դաւանանքն էր որ զինքը դուրս ժամանակի ալիքներուն վրայ, անցած ճամբան պսակելով գեղարուեստական արժէքներով, ինչպէս՝ «Մարդը ափի մէջ», «Վերնագիրը վերջում», «Աստծոյ քարտուղարը», «Եղիցի լոյս», «Դիմակներ» շարքերը, որոնց կը միանայ՝ առաջին անգամ ըլլալով Երդ հատորին մէջ ընթերցողին ներկայացուող՝ «Կտակներ»ու շարքը, «Մնացորդաց գիրք»էն:

Ութերորդ կտակը կը վերաբերի գրականութեան եւ կեանքի յարաբերութեան:

Այն ինչ կոչւում է գրականութիւն,
Դեսպանատո՛ւն չէ,
Որ զգա՛ս – խորհե՛ս – մտածե՛ս մի բան,
Եւ այլ բան անես:

Իսկ դու դեսպա՛ն չես,
Այլ պատգամաւո՛ր:
Իսկ եթէ նոյնիսկ դեսպան ես՝
Ապա
Դեսպան ես··· կեանքի՛,
Որքա՛ն այսօրուայ,
Առաւել վաղուայ ···

Ասիկա թէեւ քաղուածք մըն է վերջին բանաձեւերէն, բայց նոյնն էր Պարոյր Սեւակի կեցուածքը առաջին իսկ գործերէն: Բանաստեղծութեան մէջ կեանքի շունչի եւ պաշարները, մարդու իրական հոգերու եւ իրական գիտակցութեան իւրացման կեցուածքը:

Վեց հատորներու առաջին, հիմնական դասը այն է, որ բանաստեղծութիւնը իր բարձրութեան վրայ մնալու համար պէտք է ամբողջութեամբ թաթխուի կեանքի խառնարանին մէջ, իր վրայ առնէ երկրային այն հոգերը, որոնցմով կը շնչէ ժամանակը: Հանրային դերգկայնութեան խառնուածքով բանաստեղծ մը ըլլալով, Պարոյր Սեւակ շարունակ կը լարէր իր քնարին աղեղը՝ առջեւ նայելու, զարգացման օրէնքներն ու ողբերգութիւնը իւրացնելու, մարդը ճանչնալու համար.

Առանց գժուելու չկայ շահած մարդ:
Առանց գժուելու չեն ծնի նոր մարդ:
Մինչեւ չգժուի՝ ջուրը չի եռա՛յ,
Կեղեւ չի պատռի հատիկը նռան:
Ծառե՞րն են փթթում,
Գժուած են անշուշտ:
Սերմերը մինչեւ կարգին չգժուեն՝
Բերք չեն դառնալու:
Բառերն էլ մինչեւ կարգին չգժուեն՝
Երգ չեն դառնալու:

Պարոյր Սեւակի բանաստեղծութիւնը իր բովանդակութեան շաղախով կը շարունակէ դասականներուն այն պատգամը, որու համաձայն արուեստին դերը աններդաշնակութիւններէն կեանքի մեծ ներդաշնակութիւն ստեղծելն է: Այս հարցի կապակցութեամբ ան ունի նուրբ եւ խոր սահմանումներ, որոնցմէ մէկն է՝ «Դարի նուագները ջոկել դարի ժխորից»:

Եւ իրապէս, Պարոյր Սեւակ իր բանաստեղծութեան միջոցով կեանքի կոչեց լոյսի եւ բարութեան աղբիւրները՝ լայնցնելով անհատականութեան տեղը աշխարհի վրայ, ազատագրելու համար մարդը իր «նեղ շապիկից», հռչակելով ոգեկանութիւնը՝ իբրեւ գոյութեան բարձրագոյն եւ միակ արդար չափանիշ: Անոր հռչակած ոգեկանութիւնը ոչ թէ վերացական, անառարկայ բարոյախօսութիւն է, այլ մարդասիրական եւ ընկերային ըմբռնում, որով վարարած լոյսը կը պայքարի դարի ժխորի տարբեր տեսակներուն դէմ:

Գրական ասպարէզ մուտքէն իսկ Պարոյր Սեւակ ըսելիքէն *զատ չափազանց կարեւորութիւն կ'ընծայէր բանաստեղծական կառուցուածքները նորոգելու. ատոր միջոցը հայրենական եւ միջազգային բանաստեղծական ձեւերու համադրութիւնն էր՝ տեսակներու հարստութեամբ: Թէեւ բանաստեղծութեան եւ արձակի մէջ «ըմբոստացումներ» ունի ձեւ ու կառուցուածքի դէմ, այսուամենայնիւ, Սեւակ կը հերքէ բովանդակութենէ զուրկ կառուցուածքները, ապրումէ զուրկ կաղապարները յանուն կշիռք եւ արժէք, խորք եւ լայնութիւն ունեցող, ապրումի մէջ տարրալուծուած մտքին յենուող բանաստեղծական ձեւերու:*

Պարոյր Սեւակի վեց հատորներուն ուրիշ մէկ արժէքն ալ հարուստ բառագանձարանն է: Օր մը պէտք է կազմուի նաեւ «Պարոյր Սեւակի լեզուի բառարանը», որ նախնական տպաւորութեամբ, հայ գրողներու ամէնէն ճոխ բառարաններէն մէկը պիտի ըլլայ:

Պարոյր Սեւակի կարծիքով՝ առանց դասական ներշնչումներու, առանց նախնիքներէն եկող իմացական հզօր լոյսի անըմբռնելի է զարգացումը, բանաստեղծութեան նոր հորիզոններու նուաճումը: Ժառանգութիւնը, սակայն, անոր ըմբռնումով այն լոյսն է, որով պէտք չէ շլանալ, այլ նայիլ առջեւ՝ բանաստեղծութեան նոր հերկերուն: Բանաստեղծի գեղագիտական դաւանանքի գլուխ-գործոցը, անկասկած, «Յանուն եւ ընդդէմ ռէալիզմի նախահիմքերի» յօդուածն է՝ հայկ. գեղագիտական մտքի փայլուն վաւերագիրներէն մին: Թէեւ այդ յօդուածը իր վերջին գրուածքներէն մին է, բայց անոր մէջ արտայայտուած սկզբունքները նոր չէին: Տակաւին ուսանողական տարիներու «գրականագիտական մտորումներ» էն սկսեալ (որոնցմէ Երդ հատորին մէջ տպուած է Դանիէլ Վարուժանի բանաստեղծութեան նուիրուած խիզախ եւ խորաթափանց վերլուծութիւնը), Պարոյր Սեւակ զարմանալի հետեւողականութեամբ, առանց դոյզն հակասութեան, կ'ընթանայ դէպի գեղարուեստական մտածողութեան նոր աստիճանի դաւանանքը, ուր գլխաւոր սկզբունք կը համարի «ճանաչման ուրախութիւնը»՝ ոգիի, ոգեկանութեան չափանիշներով:

Վեց հատորներուն մէջ տեղ գտած են նաեւ Պարոյր Սեւակի գրական յօդուածները՝ դասականներու եւ ժամանակակիցներու մասին, գրախօսականներ եւ բնութագրական խօսքեր, շարք մը արժէքաւոր նամակներ եւայլն:

Պարոյր Սեւակ բանաստեղծութեան արուեստին վերաբերեալ կ'արտայայտէ միտքեր, որոնք կը հարստացնեն տեսութիւնը նոր բացայայտումներով՝ հիմնաւոր, արմատական, խոր եզրակացութեամբ:

Իր տեսութեան առագաստին տակ աւելի յստակ տեսք կ'առնէ իր բանաստեղծական աշխարհը, իր խօսքի իւրատուկ ճանապարհը:

Պարոյր Սեւակի անկրկնելի ճանապարհը:

Ս. ԱՂԱԲԱԲԵԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Անոնց համար որ ինկան
Ձմեռ ազատ ուզելով,
Մեր բիւր սրտեր քովէ – քով,
Կ'ըլլան այսօր մէկ խորան:

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

«Վերջին նահատակներուն» խորագիրը ընտրեցինք այս յիշատակի գրութեան, պարզապէս բնորոշելու համար նահատակութեան ժամանակը՝ մեր անձնուէր տղոց:

Այլապէս, ոչ մէկ տարբերութիւն կրնայ գոյութիւն ունենալ մեր նահատակ հերոսներուն միջեւ, որովհետեւ բոլորն ալ նահատակուած են Գաղափարին, Ազգին ու Հայրենիքին համար: Սկսած՝ Վարդանանցէն, հասած՝ մինչեւ այս օրերը: Բայց որովհետեւ Վարդանանց թէ նահատակաց միլիոնաւոր թիւին վրայ եկան աւելնալու Լիբանանի եղբայրասպան կռիւներուն թէ հայկական թաղերու պաշտպանութեան զոհ գացած մատղաշ երիտասարդներ, կ'ուզենք զանոնք վերյիշել այս գրութեան ընդմէջէն:

Խօսքը կը վերաբերի մասնաւորաբար Պուրճ Համուտի պաշտպանութեան ընթացքին զոհուածներուն, եւ ընդհանուր առմամբ այն երիտասարդներուն, որոնք պարտականութեան թէ ակումբի պահպանութեան միջոցին կորսնցուցին իրենց կեանքը:

Անոնց՝ որոնք թէեւ մեռան, բայց չկորան: Մեռան մարմնով, բայց կ'ապրին հոգիով: Ամէն վայրկեան, ամէն ժամ ներկայ են անոնց հոգիները մեր մէջ: Կը խօսակցինք անոնց հետ. ինչպէս կ'ընէինք՝ երբ ողջ էին մարմնով ու կը լսէինք զիրար: Կը վիճաբանինք: Կը տագնապինք ապագային նկատմամբ···: Եւ յետոյ, որոշ եզրակացութեան յանգելէ ետք··· կը բաժնուինք իրարմէ: Իրենք կը վերադառնան իրենց ամպաշէն օթեւանները, իսկ մենք կը մնանք իրենց յիշատակին ազդեցութեան տակ ···

Այսպէս, յարատեւ ներկայ են անոնք:

Դրախտի բնակութեան կարգով կուգան, լուսապսակ թաղերը իրենց գլխուն: Եւ մենք, պահ մը, չենք համարձակիր իրենց հետ խօսիլ: Բայց իրենք, չուզելով հպարտանալ իրենց առաքինի առաւելութեամբ, կը յառաջանան մեր ուղղութեամբ ···

Սերժիկն է խմբապետը: Ռումբին փոխարէն՝ սիրտը ձեռքին, կը մօտենայ ժպտուն, ինչպէս միշտ: Ետեւէն կուգան Հրայր Եարտըմեանն ու Մովսէս Տէր-Կարապետեանը, զէնքի փոխան՝ մէկական լիբանանեան դրօշ ձեռքերնին: Յետոյ կուգայ Յարութ Խշուաճեանը, որ սիրտը խոցող ռումբի կտորը իբր աշտանակ գործածելով, շլացուցիչ լոյս – արձակող

ՀԻՒՍԻՍ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԻ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այս դատումը եթէ ճիշդ գտնենք, պիտի ընդունինք ուրեմն որ վարչական մարմնի մը պատկանողը ոեւէ մարդ է, «ամէն մարդ» է, — ինչ որ չէ՛: Համակիրը չենք փորձեր յանդիմանել, պարզ անդամը չենք պատժեր դիւրաւ, սակայն վարչական մարմնի անդամ մը, կամ ղեկավար մը՝ հակառակ իր դիրքին՝ չի կրնար պարզ կարգապահութիւններ եւ կազմակերպական օրէնքներ ընդունիլ, եւ ուրիշներուն ենթադրել կու տայ որ եթէ կարգապահութեան հրաւէր տրուի իրեն՝ «պիտի ելլէ» գործէն, այն ատեն նախընտրելի է որ ելլէ՛: «Դուրսը» շատեր կան, որոնք կը խուսափին կազմակերպական գործէ ճիշդ ա՛յս պատճառով, — գիտեն թէ որքա՛ն ժամանակի վատնում կայ մեր ժողովներուն մէջ, որքան քիչ է կեդրոնացումը նպատակներու եւ սկզբունքներու վրայ:

Հիմնականօրէն սխալ է մտածել, թէ ի՛նչ որ ալ պատահի, լաւ ուժերը կը մնան կազմակերպութեան մէջ, որովհետեւ լուրջ ու նուիրուած մարդիկ են անոնք, եւ ուրեմն կարելի է կազմակերպութեան օրէնքները զոհել՝ դժկամ եւ վարանող անդամները սիրաշահելու համար: Մեր կազմակերպութիւններու այս կարգի վերաբերումները կ'երաշխաւորեն որ ժողովները··· թատերական ելոյթներու հետ չփոթողներ եւ քիչ գործի համար շատ զովեստ փնտռող եսամոլներ գան նիստերուն, ու վանեն անո՛նք՝ որ հիասթափ եւ յուսախաբ, կը լքեն կազմակերպութիւն մը, որ գործին նուիրուելու ժամանակ եւ առիթ չի տար:

Այս բոլորը՝ քիչ կամ շատ լսուած ու գրեթէ միշտ անտեսուած խօսքեր են, եւ ուրեմն՝ կրկնութեան արժանի: Շեշտուելիք կէտերը հետեւեալներն են. — Կազմակերպական ժողովը հաւաքոյթ չէ. կազմակերպութեան վարչական մարմինը «լաւ» կամ «վարկ» ունեցող մարդու տեղ չէ՝ եթէ այս արժանիքները կը պատկանին մարդու մը, որ կ'ոտնակոխէ տարրական օրէնքներ: Երբ «լաւ» կ'ըսեմ կազմակերպութեան մէջ աշխատողի մը համար՝ անոյշ, կակուղ, լաւ բարոյականով մէկը պէտք չէ հասկնալ: Եթէ այդ բոլորը ունի–երջանկութի՛ւն. բայց նոյնիսկ եթէ չունի՝ առաջին հարցումը պէտք է ըլլայ ա՛յն թէ նուիրուա՞ծ է հաւաքական նպատակին ու կը հետապնդէ՞ զայն ըստ կազմակերպութեան օրէնքներուն:

Պէտք է սորվինք զանազանել զուտ անձնական *առաքինութիւնը՝* կազմակերպական *առաքինութենէն, ինչպէս պէտք է գիտնանք անջատել անհատի անձնական թերութիւնները՝ կազմակերպականէն:*

Յետոյ՝ պէտք չէ չափազանցենք համեստութեան վրայ դրուած շեշտը: Յաճախ կը լսենք որ այսինչ մարդը լաւ գործ կ'ընէ՝ բայց շատ փառասէր է: Եթէ գործ կ'ընէ՝ *թող ըլլայ փառասէր: Ամէն մարդ քիչ-շատ եսասէր է, ինքնագոհութեան պատճառ կը փնտռէ թէ՛ անձնական, թէ՛ հաւաքական կեանքին մէջ: Համեստ մարդիկ կը նախընտրենք, սակայն պէտք ունինք նաեւ անոնց՝ որոնց փառասիրութիւնը կը գոհացնեն կազմակերպական – հաւաքական նպատակներու իրագործման նուիրուելով: Շոյել, երբեմն փայփայել զանոնք՝ յանցանք մը չէ: Յանդիմանել գիտնալուն պէս՝ շոյել գիտնալն ալ պատասխանատու ղեկավարներու մօտ առաքինութիւն մըն է:*

Կազմակերպական օրինապահութեան խնդիրը լուրջ հարց է, որովհետեւ պզտիկ կէտերու մէջ չէ միայն որ անհնազանդութեան գէշ արդիւնքները կը տեսնենք: Ուշ կը սկսինք մեր ժողովներուն եւ հանդէսներուն, իրարու խօսքին կը միջամտենք ժողովներու ընթացքին, կամ, հակառակը, մենախօսութիւննե՛ր կ'արտօնենք: Այս բոլորը ընելէ յետոյ՝ մենք զմեզ կ'արդարացնենք ու կը ներենք իրարու՝ ըսելով. «Վերջապէս ընկերնե՛ր ենք, բարեկամներ ենք», եւայլն: Կը մոռնանք սակայն որ փոքր օրէնքներուն ենթարկուիլ չգիտցողը մեծին բնաւ չի հնազանդիր: Այն կազմակերպութիւնը՝ որուն անդամները վարժ են իրարու խօսքին միջամտելու ժողովի ընթացքին, վաղը չի վարանիր քոյր կազմակերպութեան մը հանդէսը խաչաձեւելու, միւս օրն ալ՝ ազգային սգատօնի մը թուականին··· պարահանդէս կազմակերպելու:

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Շար. – 6)

ՍԱԽԱՐՈՎԻ ԱՅՑԸ ԵԱԿՈՒՏ

Ակադ. Անդրէյ Սախարով անցեալ ա–
միս իր կնոջ հետ Սիպերիոյ ծայրամասը
գացած է աքսորուած բարեկամ մը տես–
նելու համար :
Վերադարձին՝ Մոսկուայի մէջ ընդու–
նած են արեւմտեան թերթերու թղթա –
կիցներ եւ նկարագրած են իրենց ճամ –
բորդութիւնը :
Ակադեմականին նպատակը եղած է այ–
ցելութեամբ մը գիտնալ, թէ ի՞նչ վիճա–
կի մէջ կը գտնուի աքսորեալ իր բարե –
կամը՝ բնագէտ Անդրէյ Տվերդոխլեվով,

որ 36 տարեկան է եւ «հակախորհրդային
գործունէութեան» ամբաստանութեամբ
հինգ տարուան աքսորի դատապարտուած
է անցեալ Ապրիլին: Բնագէտը անդամ է,
Խմբաւորման Ինթըրնէյշընըլի խորհրդային
հատուածին :
Ակադեմականն ու իր կինը օդանաւով
Միրնի գացած են, արեւմտեան Սիպերիոյ
մէջ հանքային քաղաք մը: Հոնկէ փոքր
օդանաւով մը պէտք է երթային Նիւրբա,
փոքր, անծանօթ քաղաք մը անծայրածիր
Սիպերիոյ խորերը: Իրենց պատասխան –
ուած է, թէ տրամադրելի տոմսակ չկայ:
Սախարով ցոյց տուած է իր պատուանը–
շանները – երեք անգամ պարգեւատրուած
է Աշխատանքի Հերոսի շքանշանով —,
որուն վրայ օդակայանի վարիչը խոստա–
ցած է թռիչք կատարող օդանաւին մէջ
տեղ մը գտնել : Այս խոստումը տալէն
անմիջապէս ետք վարիչը անյայտացած
է: Հարկադրուած սպասած են 27 ժամ,
որպէսզի յաջողին ապահովել երկու տոմ–
սակ: Հասած են Նիւրբա՝ շուրջ քսան քի–
լոմեթր հեռու աքսորեալ իրենց բարե –
կամին ճամբարէն :
Մերժումի ենթարկուած են, երբ ուզած
են փոխադրակառքով ճամբորդել: Որո –
շած են քալելով շուրջ քսան քիլոմեթր
ճամբայ կտրել՝ հասնելու համար իրենց
բարեկամին աքսորավայրը : Ճամբու ըն–
թացքին ոստիկան մը ազդարարած է ի–
րենց, թէ կրնան կորսուիլ անտառներուն
մէջ: Շարունակած են իրենց ճամբան :
Հազիւ քանի մը քիլոմեթր կտրած՝ ոս –
տիկանական կառք մը եկած է եւ իրենց
առաջարկուած է առաջնորդել փափաքած
վայրը: Անգամ մը, որ տեղ գլուած
են կառքին մէջ՝ վարորդը հրջադարձ մը
ընելով իրենց մեկնումի վայրը բերած է:
Ցայտնուած է ոստիկանապետը եւ թե –
լադրած է չմեկնիլ, որովհետեւ «ցուրտին
պիտի մսին հիւանդանան »:
Վերստին ճամբայ ելած են եւ որոշ
տարածութիւն մը կարելէ ետքհանդիպած
են ինքնաշարժի մը. մարդը ներողութիւն
խնդրած է, որ ստիպուած է մերժել կառ–
քով առաջնորդելու իրենց փափաքը , ո–
րովհետեւ այդ իմաստով հրահանգ ստա–
ցած է ոստիկաններէ: Քանի մը ժամ քա–
լելէ ետք վերջապէս առաւօտեան ժամը
3ին հասած են գիւղ, կէս ժամուան փըն–
տըռտուքէ ետք գտած են իրենց բարե –
կամը: Կիրակի օր ըլլալուն Տվերդոխլե –
վով իր խրճիթը եղած է եւ որոշած են
ամբողջ օրը իրարու հետ անցընել: Ցան–
կարծ յայտնուած է աքսորեալին հսկիչը
ըսելու համար, թէ պէտք է աշխատի
«սուբբոտնիկի» համար (անվճար աշ –
խատանք պետութեան համար): Խրճիթին
ցանկապին միւս կողմն ալ յայտնուած են
երկու «երկրաբաններ» իբրեւ թէ հան –
քային ջուր փնտռելու համար սառած
գետնին տակ: Պարզ էր, որ ասոնք Քա –
Ժէ – Պէի մարդիկ էին :
Աքսորեալ բարեկամը շատ գոհ մնա–
ցած է իրենց կարճ այցելութենէն :

Թ. Ա. Թ.

…ում մը վրան ամրացուցած է, ինչպէս
…մէջ առաջ, իր օգտակար Գաղափար –
…ին ու կարծիքները ներկայացնելով …
…պա, յաջորդաբար կուգան Անդրանիկ
…ուլումճեանը, Վարդան Պօղարեանը ,
…ահակ Քէչիշեանը, Յովհաննէս Զաքոյ–
…անը, Վարդան Ալեէմէզեանը, Յակոբ
…ամանեանը, Սիմոն Մարտուպեանը ,
…արուժան Թերլաքեանը, Երուանդ Խը –
…րճեանը, Աւագ Դանիէլեանը, Դանիէլ
…ատարեւեանը, Սարգիս Ֆուճուեանը
…ւ տակաւին ուրիշներ, մէկական եռա –
…ոյն ձեռքերնին բռնած :
Գաղափարի մէկական սուրբեր :
Անձնազոհ մէկական երիտասարդներ :
Մէկական ուղեցոյցներ՝ սուրբ նպա –
…ակներու համար նահատակուելու …
Բոլորն ալ կը թելադրեն չմոռնալ զի–
…ենք, չմոռնալու համար մենք – զմեզ ,
…եր Հայութիւնը, մեր իրաւունքները, եւ
…պաշտպանելու համար մեր ազգային ար–
…ժանապատուութեան :
Արամ Արամեանի բառերը.— «Եթէ մի
…ր երկինքը բաց աչքերով նուիրէ ձեզ
…ախտաւորութիւն, տեսնելու մեր գաղա–
…փարների յաղթանակը , կարմիր օրե –
…րում, փառքի արշալոյսին , մեզ էլ յի–
…շէք » :
Իսկ մեզի՝ ապրող երիտասարդներուս
…պարտաւորութիւնն է յիշել զիրենք, բո–
…լորն ալ, առանց բացառութեան: Բայց
…նախ, հոգիի հանգիստ մաղթենք մեր նա–
…հատակ եղբայրներուն …
Այս Կիրակի, 5 Սեպտեմբերը յանկա –
…ցուցինք «անոնց համար որ ինկան զմեզ
…պաշտպանելով » եւ հոգեհանգիստ կա –
…տարեցինք Լիբանանի բոլոր հայ եկեղե–
…ցիներուն մէջ, իբր վերջին հաւաքական
…պարտականութիւն՝ Հայութեան համար
…ինկածներուն, իրենք – զիրենք զոհելով՝
…ուրիշներուն կեանք պարգեւողներուն :
Անոնց համար որ զոհուեցան
Հայութիւնը պաշտպանելով
Հոգեհանգիստ կատարելով
Ուխտենք զիրենք չմոռնալ :

ՇԱՀԷ ՔԷՕՐՕՂԼԵԱՆ

«ԱԶԴԱԿ», (Սեպտ. 5)

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

— Օ —

Վերացման Ս. Խաչի տօնին առթիւ ,
Սեպտեմբեր 12ին, Կիրակի առտու, Սկիւ–
տարի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի ու –
նեցած են աւանդական տօնակատարու –
թիւն եւ մատաղօրհնութիւն, նախագա –
հութեամբ Պատրիարքին: Տրուած ըլլա–
լով որ այս տարի եկեղեցւոյ հիմնարկու–
թեան 300ամեակն էր, Եկեղեցական ու
աշխարհիկ հանդիսութիւնները աւելի
խանդավառ մթնոլորտի մէջ անցած են :
Պատարագած եւ քարոզած է Շնորհք
Պատրիարք: Պատարագէն ետք, Կիւլ –
պէնկեան սրահին մէջ սարքուած է սիրոյ
սեղան մը: Պատրիարք Հօր կողքին , սե–
ղանին մասնակցած են Վենետիկի Մու –
րատ Ռափայէլեան վարժարանի նախկին
տեսուչ Հ. Յովհաննէս Վրդ. Դերձակ –
եան, եկեղեցականներ , զանազան մար –
միններու ներկայացուցիչներ եւ հիւրեր:
Հաւաքոյթին ընթացքին, Թաղային Խոր–
հուրդի տեղեկագրի ընթերցումէն ետք,
օրուան հանդիսավարը՝ Յակոբ Սվազը–
եան եկեղեցւոյ հիմնարկութեան 300ամ–
եակի իմաստը բացատրելով ներկայացու–
ցած է Պոլսոյ Հայութեան եկեղեցական ,
կրթական ու մշակութային կեանքի պատ–
մութիւնը մինչեւ մեր օրերը :
Օրուան առթիւ խօսք տրուած է Հ.
Յովհաննէս Վրդ. Դերձակեանի , որ իր
գոհունակութիւնը յայտնելով Ս. Խաչի
տօնախմբութեան հանդիսութիւններուն
առիթով, չեչտած է թէ ինքզինքը իր տան
մէջ կը զգայ Պոլսոյ Հայերով շրջապատ–
ուած ու շատ բնական կը գտնէ այդ կա–
ցութիւնը, քանի անոնք իրեն կը վստա–
հին արդէն իրենց զաւակներուն կրթական
աշխատանքը ու այդպէսով միասնաբար
կը դառնան մեծ ընտանիք մը :
Հանդիսութեան փակման խօսքը ըրած
է Շնորհք Պատրիարք, որ ի մէջ այլոց ը–
սած է. «Երեք հարիւր տարի անդադար
հնչած է այս եկեղեցւոյ զանգակը մեր
սիրտերը իրարու կապելով , քանի քանի
սերունդներ եկեր ու անցեր են եւ դուք՝
ժամանակակիցներդ, կը շարունակէք
ոտքի պահել զայն ու կը յաջողիք: Կրկին
ուրախ կը զգանք թէ այս տարի կը տօն–
ուի նաեւ Հայ ժողովուրդի ամէնէն շնոր–
հալի զաւակներէն մէկուն Մխիթար Սե –
բաստացիի ծննդեան 300ամեակը: Մխի–
թար Սեբաստացի ստիպուեցաւ օտար հո–
վանաւորութեան ներքեւ հաստատել այդ
ամէնէն կարեւոր ու օգտակար միաբա –
նութիւնը, փորձելով անշուշտ նաեւ Սե–
ւանի , Էջմիածնի , նոյնիսկ Պոլսոյ մէջ
հիմնել զայն: Հայ Լուսաւորչական հաստ–
ուածը այսօր եկած է այնպիսի գեղեցիկ
մտայնութեան մը, որ այլեւս երբեք յա –
րանուանութեան խտրութիւն չի գտներ
ունէ հարցի մէջ: Այն անձը որ ժողովուր–
դին օգտակար կ'ըլլայ, ջերմութեամբ ու
սիրով կը գրկէ իր ծոցին մէջ: Մենք կը
մաղթենք ու կը փափաքինք որ այս մը –
տայնութիւնը համատարած ըլլայ միշտ
ու ամենուրեք » :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայրե –
նակցական Միութեան կեդրոնական վար–
չութիւնը պաշտօնապէս շնորհակալու –
թիւն կը յայտնէ, Մարսէյլ ի,Փարիզի ,
Լիոնի , Պրօնի, Սէն – Մօրիսի, Տէսինի,
Վիէնի, Փիւժէ Սիւր Արժանսի, Քանի ,
Ամերիկայի եւ Պարսկաստանի հայրենա–
կիցներուն , որոնք լի առատ մասնակ –
ցեցան «Վասպուրական – սրահ»ի հան –
գանակութեան :
Վարչութիւնս այս հաղորդագրութեամբ
կուզայ յայտնել բոլոր հայրենակիցնե –
րուն որ յիսուն հազար ֆրանքի գումարը
գոյացած է եւ լրիւ վճարուած Մարսէյլի
Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբին :
Այսօր սրահի մուտքին գրուած է եր –
կու բառ, «Վասպուրական սրահ », ահա
այս է վարձատրութիւնը Միութեանս
տարած աշխատանքին, որուն համար նա–
եւ միութիւնս կը յայտնէ իր գոհունա –
կութիւնը :
Արդ, կը սիրենք յուսալ որ ասկէ ետք,
Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր կազմակեր –
պութիւնները եւ բարեսիրաց միութիւն–
ները , որոնց հանդէսները տեղի պիտի
ունենան «Վասպուրական սրահ»ի մէջ ,
իրենց յայտարարութիւններու եւ թեր –
թերու ծանուցումներու մէջ, միշտ յի –
շատակեն «Վասպուրական սրահ» անու –
նը, քանի որ վերոյիշեալ գումարը վը –
ճարուած է Վասպուրական անունը յա –
ւերժացնելու համար :
Ի գիտութիւն բոլոր հայրենակիցնե –
րուն՝ «Վասպուրական սրահ»ի բարե –
զարդման համար զանազան առիթներով
Միութիւնս միշտ կ'ընդունի նուէրներ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ԿՆԻՖ

ՊՈՒՏ'Մ ԺՊԻՏ

Կարճատես մը ակնաբոյժին կը դիմէ :
— Տօքթոր, կ'ըսէ, չեմ հասկնար, ա–
մէն անգամ որ թէյ պիտի խմեմ ձախ աչ–
քըս ցաւիլ կը սկսի :
— Բան մը չէ, կը պատասխանէ բժիշ–
կը, դգալը անդին հանեցէք :

×

Տը Կօլ նախագահութենէ հրաժարելէ
վերջ իր յուշերը կը պատմէր
— Օր մը, ըսաւ ան, պալատին առջեւ
պարապ ինքնաշարժ մը կանգ առաւ եւ
մէջէն Փոմփիտուն ելաւ ․․:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (187)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՀԱՅՐԸ

— Հէ՛յ, Ճանէթթօ, հոս ի՞նչ գործ
ունիս:
— Դո՞ւն ես, Սքալապրինօ, գոչեց նա–
ւաստին զարմանահար: Աստուած վկայ
ձիւսուրի զգեստներուդ մէջ չկրցայ ճանչ–
նալ քեզ: Գործով Մէսթր եկած էի եւ
հիմա Վենետիկ կը դառնամ:
— Ես ալ գործով եկած էի: Ես ալ Վե–
նետիկ պիտի դառնամ:
— Մեկտեղ կը ճամբորդենք ուրեմն ,
ըսաւ Ճանէթթօ ուրախութեամբ:
— Աղէկ կ'ըլլայ, քիչ մըն ալ կը խօ–
սակցինք:
Եւ հսկան ձիէն վար ցատկելով, սան–
ձէն բռնած, սկսաւ Ճանէթթոյի քովէն
քալել:

×

ՈՍԿԻԷ ԽԱՐԻՍԽ ԳԻՆԵՏՈՒՆԸ

Սքալապրինօ Ճանէթթոյի եւեւէն վա–
զած ատենը միտքը ուէ բան չէր դրած.ան
միայն սա գիտէր թէ Ճանէթթօ յարա–
բերութեան մէջ էր ծովեզերեայ աւազակ–
ներուն հետ եւ հետեւաբար կրնար տե–
ղեկութիւն հայթայթել իրեն Սանտրիկո–
յի մասին:
Կրնար ըլլալ նաեւ որ նաւավարը Սան–
տրիկոյի հանդիպած ըլլար, որովհետեւ
Սանտրիկօ լեռներէն վռնտուելէ եւ իր
աւազակախումբը կորսնցնելէ յետոյ սըկ–
սած էր ծովեզերքները ապրիլ:
Առաջին խօսք բացողը Ճանէթթօն եղաւ:
— Ինչո՞ւ ատենէ մը ի վեր մեր մէջը
չես տեսնուիր, վարպետ, սկսաւ երիտա–
սարդ նաւաստին:
– Ես պտոյտի ելած էի, տղաս: Դուն
ի՞նչ գործ ունէիր հոս:
— Ես ալ մէկու մը կողմէ յանձնարա–
րութիւն մը կատարելու եկած էի:
— Հիմա ո՞ւր կ'երթաս:
— Ոսկիէ Խարիսխ գինետունը:
Սքալապրինօ այս անունը լսելուն պէս
սարսռաց: Յիշեց որ քանի մը անգամներ
ինքն ալ այդ գինետունը գացած էր. եր–
բեմն աւազակները դիպուածով հոն կը
հաւաքուէին երբ Վենետիկի մէջ ուէ
գործ ունենային:
Ահա Սանտրիկօ այդ վատահամբաւ կա–
պելային մէջն էր որ գտած էր Մարիա
տափանաւին նաւավարը, որ զինքը Մէս–
թըր առաջնորդած էր :
— Ե՛ս ալ հոն երթալու միտք ունիմ,
ըսաւ Սքալապրինօ:
— Եկո՛ւր, շատ գոհ պիտի մնաս մեր
կապելայէն:
— Այո՛, բայց կը վախնամ որ լրտես–
ներ գտնուին հոն… այս միջոցին հետեր–
նին աղէկ չեմ, գիտե՞ս, Ճանէթթօ:
— Ո՞ր լրտեսը կը համարձակի Ոսկիէ
Խարիսխէն ներս մտնել, վարպետ…:
Ասկէ վեց ամիս առաջ լրտես մը ատանկ
աներեսութիւն ըրած էր, գործը մաքրե–
ցին…:
— Ի՞նչ եղաւ որ…:
— Մէյ մըն ալ դուրս չկրցաւ ելլել,
գոչեց Ճանէթթօ քրքիջ մ'արձակելով:
—Իրա՞ւ: Ի՞նչպէս:
Կապելային կոնակի պանդոկը գիտես,
չէ՞:
— Այո՛:
— Կափուլն ալ գիտե՞ս, խանութին ե–
տեւի կափուլը:
— Այո, գինիի շտեմարանին կափուլը:
— Նշանաւոր կափուլը ուր շատ մը
հրաշքներ գործուած են…:
— Ի՞նչ հրաշք, Ճանէթթօ: Ես ատանկ
բան չեմ լսած բնաւ: Պատմէ՛ նայինք:
— Վարպետ Պարթօլօն կը ճանչնա՞ս:
— Միականի՞ն, այո՛, քաջ մարդ մըն է:
— Քաջ եւ ուժով… ձեռքերը ոտքերը
կը բռնեն:
– Է՛, ըսէ՛ նայինք, ի՞նչ կ'ընէ քու մէկ
աչքով Պարթօլօն:
— Ի՞նչ պիտի ընէ, երբ որ յաճախորդ
մը իր գործին չգայ, երբ որ աչքը չխածն–
նէ, գաւաթ մը գինի կը հրամցնէ անոր,
գաւաթ մըն ալ ետեւէն, գաւա՛թ մըն ալ
ըմպաւ գնաց…: Կը հասկնա՞ս…:
— Այսինքն լաւ մը կը գինովցնէ, հա՞:
— Եւ յետոյ կը հրաւիրէ զայն որ գի–
նիի շտեմարանը իջնելով հանած գինին
խմէ…:
— Եւ յաճախորդն ալ կ'իջնէ՞…:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Պ. Սեդրակ Ճամուսեան 30 ֆրանք կը նուիրէ :

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

40ՐԴ ՑԱՆԿ

Ի յիշատակ Ղազար Պօղոսեանի՝ Պօղոսեան ընտանիք 1000 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ժան Տատիքեան 500, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Գաբրիէլեան, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Տէմիրճեան, Տիկին Զարուհի Քէչիչեան, Օննիկ Ղազարեան, Յարութիւն Տէրոյեան, Տէր եւ Տիկին Սօֆի Գաբրիէլեան 200ական, Տէր եւ Տիկ. Հայրապետ Գասպարեան 150, Ղազարեան Յակոբ, Կաղնիկեան (Լա Սիօթա), Տիկին Կաղնիկեան (Լա Սիօթա), Պ. Տէրոյեան, Տէր եւ Տիկ. Եղիազար Մելքոնեան, Պ. Հէքիմեան, Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէ, Հ. Յ. Դ. Շ. Միսաքեան խումբ, Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Ճառայեան, Տէր եւ Տիկ. Վահրամ Ճառայեան, Տէր եւ Տիկ. Աշոտ Վարդանեան, Տէր եւ Տիկ. Կարօ Յովսէփեան, Պ. Նուպար Նիկողոսեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Զուլալ Գազանճեան (Փարիզ), Շալճեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկ. Աստուր Քէօսէյեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչեան, Տէր եւ Տիկ. Վահէ Եավերեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Անդրէ Պաղտասարեան, Օր. Մարի Սադըրեան, Պ. Ծովիկ Գասպարեան 50ական, Պ. Յովսէփ Գարակէօզեան 20 ֆրանք : Գումար 5020, նախկին գումար՝ 179465, ընդհ. գումար 184485 ֆրանք :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի ընդհ– ժողովը՝ Սեպտ. 26, Կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը ճիշդ 3·30ին, դպրոցի սրահին մէջ : Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները՝ ներկայ ըլլալու այս կարեւոր ժողովին :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ
Կապոյտ խաչի Շրջ. Վարչութեան
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 1ին Ուրբաթ, ժամը 19էն 21 :

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան :

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ իրիկունները 7–9 Լիսէ Քոնտորսէ :

COURS DE LANGUE ARMENIENNE AU LYCEE CONDORCET

Les cours débutent le 1er Octobre, sous la direction du Prof. G. MEHIAN.

Pour les inscriptions s'adresser au lycée les vendredis de 19 à 21 heures.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Նորակառոյց շիրիմի բացում

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

Կիրակի, 3 Հոկտ. ժամը 16ին, Տէօյ – Լա Պառի գերեզմանատան մէջ :

Սիրով կը հրաւիրուին ողբացեալ բանաստեղծին յիշատակը յարգողները :

Ժամադրավայր՝ կառ. Տիւ Նորի ներքնամասը կամ գերեզմանատունը :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապ. Խաչի Պօմոնի միօրեայ դպրոցի վերամուտը կը կատարուի Հոկտ. 6ին :

Արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը կատարուին ամէն կէսօրէ ետք ժամը 16–էն 18, Սեպտեմբերի ընթացքին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Ծնողքներէն կը խնդրուի անյապաղ արձանագրել իրենց զաւակները :

×

Տէսինի Կապ. Խաչի դպրոցը կը բացուի 2 Հոկտեմբեր, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը: Կը խնդրուի ծնողքներէն որ անմիջապէս արձանագրեն իրենց զաւակները, վեց տարեկանէն վեր :

×

Պանեէօ – Քաշանի Հայկ. դպրոցի դասընթացքները կը սկսին Սեպտ. 29ին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ն'Ճամենայի մէջ (Չատ, Ափրիկէ) ալիւմինիոմի կաթսաներ եւ կերակուրի ամաններ արտադրող հայկ. գործատան մը համար, մասնագէտ մը կ'ուզուի: Ամուրի ըլլալը պայման է: Դիմել՝

Armenak SALERIAN
B. P. 851
N'DJAMENA République du Tchad

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

ARMÉNIE 1976

Départs chaque mois :

du 23 Octobre au 6 Novembre

du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Réduction Spéciale :

Aux personnes agées de 60 ans et plus, et aux familles de 4 personnes au moins, s'incrivant ensemble.

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66

Licence Voyages : A. 721.

Offre d'association

Pour lancer nouvel article breveté sans concurrence, de première nécessité et de grande diffusion, très facile à entreprendre — recherche d'urgence associés parfaitement au courant imp. exp. et disposant de 3 à 400.000 F

M. Boyadjian tél. 631 - 79 - 86

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 10էն 22 :

Փակ է Կիրակի եւ տօնական օրերը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԻՍԻ – ՔԼԱՄԱՌ

ՀՈԿՏ. 23ԻՆ, Հայկ. երեկոյթ, ի նըպաստ Լիբանանահայութեան :

ՀՈԿՏ. 24ԻՆ Ռիւ տ'Առմէնիի բացումը, Քլամառ) :

×

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի ձեռնարկը Նոյեմբեր 13ին :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդիսաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկտեմբեր 16:

×

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ:

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն գիշերային ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերաթոն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission Paritaire : N° 55935

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ ԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 18

RESTAURANT

Le Samovar

cuisine et spécialités russes

- Ambiance Musicale -

14 rue Sauval 75001 Paris
tél. 261 77 79
métro Louvre
fermé le dimanche

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի 90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով

ԵՒ

JACQUES HELIAN ET SON ENSEMBLE (14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը:

ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային:

ԿՈՉ ԱԶԳԱՅԻՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ՏՆՕՐԷՆՆԵՐՈՒՆ

Աղքատախնամի գրասենեակը բազմաթիւ դիմումներ ունի զանազան երկիրներէ Ֆրանսա գաղթող հայրենակիցներու կողմէ: Վարչութիւնս կոչ կ'ընէ առեւտրական հաստատութեանց տնօրէններուն որ նկատի ունենան վերոյիշեալները պարագան եւ դիմեն Աղքատախնամի գրասենեակը, 77, Ռիւ Լաֆայէթ Փարիզ 9

Հեռ. 878 – 02 – 99

Որեւէ ճիւղի պատկանող գործաւորներ եւ պաշտօնեաներ հայթայթելու համար:

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
28
MARDI
28 SEPTEMBRE
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.692 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.692

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌՏՈՒ ԵՐԵՔ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐԸ ԿԱԽԱՂԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑԱՆ

Սուրիոյ նախագահը երկար – բարակ մտածեց: Երկուշաբթի վաղ առաւօտեան, այն պանդոկին դիմաց, ուր չորս պաղեստինցի ահաբեկիչներ նախորդ օրը յաճախորդները պատանդ կը բռնէին, կախաղան բարձրացան երեք վերապրողները:

Ամէն ինչ կը սկսէր Կիրակի առաւօտ ժամը 5ին, երբ չորս ահաբեկիչներ, մէկ-կը կին, պատանդ կը բռնէին Սեմիրամիս պանդոկի 90 յաճախորդները, անոնց ազատագրման համար, պահանջելով Յուլիսին ձերբակալուած հայդուկներու ազատ արձակումը: Սուրիական իշխանութիւնները որեւէ բանակցութեան չէին ձեռնարկեր այլ բանակը յարձակման կանցնէր եւ կ'ազատէր պատանդները, բայց 34 հոգի կը վիրաւորէին եւ հինգ մեռեալ կար, որոնցմէ մէկը՝ ահաբեկչական խումբին պետը: Մնացած երեքն ալ, ինչպէս ըսինք, կախաղան կը բարձրանային Երկուշաբթի առտու:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ հետեւելով ահաբեկչական այբբենարանի նախնական օրէնքներուն, Արաֆաթ յանուն Պաղեստինի ազատագրութեան կազմակերպութեան, հերքեց թէ իրենց գործն ըլլայ: Ասոր սակայն այլեւս մարդ չի հաւատար, մանաւանդ որ օրէ օր պարզուեցաւ թէ Արաֆաթ տէրն իսկ չէ այլեւս իր շարքերուն:

Ամէն պարագայի մէջ, սխալ չի ծառայեր անշուշտ Սուրիա – Պաղեստինեան կազմակերպութիւն հաշտութեան մը, որ անհրաժեշտ է Լիբանանի խաղաղութեան վերահաստատման համար:

Մնաց որ յուսահատութեան այս արարքները ոչինչ կը բերեն Պաղեստինցիներուն, որոնք իրենց կռիւներն ու ահաբեկումները առաւելաբար կը տանին Արաբներու կամ անմեղ մարդոց դէմ: Եւ ասոնց արդիւնքն այն եղաւ որ ամէնէն առաջ Պաղեստինցիին դէմ դարձաւ Արաբը, գլխաւորաբար պաղեստինեան դատի մեծագոյն պաշտպան՝ Սուրիան: Ու Պաղեստինցին օրէ օր դարձաւ փորձանք մը: Հայրենազուրկ, խանգարեց ուրիշներու հայրենիքին խաղաղութիւնը եւ ձեռնարկեց արարքներու որոնք աւելի ծառայեցին Իսրայէլի իր դատին:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՍԱՐԳԻՍ ՊԷՅՔ Է ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԱԶՄԷ

Իլիաս Սարգիս քաջութիւնն ունեցաւ հաստատելու Պէյրութ եւ Թանգարանին մէջ սկսաւ տեսակցութիւններ ունենալ: Վայրն իսկ տեսակ մը խորհրդանշան է քանի «սահմանագիծ» է քրիստոնեայ եւ մահմետական գօտիներու: Սարգիս չտեսնուեցաւ նախ Արաֆաթի հետ ինչպէս որոշուած էր այլ շարքը սկսաւ Ճումպլաթով: Արդարեւ բուռն հրացանաձգութիւն մը արգելք հանդիսացաւ Սարգիս – Արաֆաթ հանդիպումին: Ռումբեր տեղացին նաեւ Պաապտայի նախագահական պալատին շուրջ: Ըստ ձախ աղբիւրներու, Ճումպլաթի հետ տեսակցութիւնը դրական եղած է:

Բայց հաշուեյարդարները չեն վերջացած եւ հրաժարեալ նախարարապետը Ռաշիտ Քարամէ յայտարարութիւն մը ըրած է, ուր կ'ըսէ թէ նախկին նախագահ Ֆրէնճիէի դերը կը գտնէ «կամայական, անքաղաքական եւ խաբեբայ» աւելցնելով որ Ֆրէնճիէ նախ նկատի առած է իր անձնական շահերը ազգին շահերէն առաջ:

Դրական երեւոյթ է նաեւ որ Սարգիս ընդունած է Սատաթի առաջարկը մասնակցելու արաբական վեհաժողովի մը, որ պիտի համախմբէ վեց ղեկավարներ (Լիբանան, Եգիպտոս, Սուրիա, Քուէյթ, Սաուտի Արաբիա եւ Պաղեստինեան կազմակերպութիւն):

Հաւանական չէ որ Սարգիս 15 օրէն առաջ կարենայ կառավարութիւն մը կազմել:

ՌՈՏԵԶԻԱ

ՀԻՆԳ ԵՐԿԻՐՆԵՐ Ո՛Չ Կ'ԸՍԵՆ

Իան Սմիթ ի վերջոյ տեղի տուած էր եւ ընդունած որ մինչեւ երկու տարի Ռոտեզիոյ իշխանութիւնը Սեւերուն յանձնուի: Աւելցա ընդունեցաւ երկու նախապայմանով՝ Ռոտեզիոյ դէմ միջազգային պատժական միջոցները կը վերնան, իր երկրին դէմ կեռիլլան ալ կը վերնայ: Մինչեւ այս օրը երբ իշխանութիւնը սեւ մեծամասնութեան կը յանձնուի, փոխանցման դահլիճ մը կը կազմուի, որ երկու մարմին կ'ունենայ.— Ա) մէկ պետական Խորհուրդ որ նոյնքան սեւ եւ սպիտակ անդամներ կ'ունենայ, սպիտակ նախագահով մը, որ վեթոյի իրաւունք չունենար: Բ) Նախարարաց Խորհուրդ մը, ուր թիւով սեւերը կը տիրապետեն, բայց գլուխը կ'ունենայ սպիտակ նախարարապետ մը:

Հինգ երկիրներ սակայն, Ռոտեզիան շրջապատող ո՛չ ըսին, Քիսինկէրի եւ Սմիթի այս համաձայնութեան: Այս պետութիւններու (Զամպիա, Թանզանիա, Մոզամպիք, Անկոլա, Պոցվանա) ղեկավարները կը պահանջեն որ Մեծն – Բրիտանիա անմիջապէս ժողով մը գումարէ, Ռոտեզիայէն դուրս, կազմելու համար Սեւ մեծամասնութեամբ փոխանցման դահլիճ մը եւ շարադրելու նոր սահմանադրութիւն մը:

ԵԳԷԱԿԱՆ

ԹՈՒՐՔ ԵՒ ՅՈՅՆ ՊԻՏԻ ԲԱՆԱԿՑԻՆ

Թրքական պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն Թրքական Սիսմիկ 1 հետազօտական նաւը քարիւղ գտած է յունական Թասոս կղզիին մօտ: Սիսմիկ 1 Իզմիրի նաւահանգիստը վերադարձած է 25 օրուան «ծովապտոյտ»է մը ետք: Ուժանիւթի նախարարը՝ Գիւճ յայտարարած է թէ նաւուն տուած տեղեկութիւններուն համաձայն քարիւղ կայ Կելիպոլուի հիւսիսը՝ Սարոս Պայ, Յոյներն ալ նոյն գիւտը ըրած էին տարիներ առաջ, նոյն շրջանը:

Միւս կողմէ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի Արտաքին նախարարները պիտի տեսնուին Նիւ – Եորք:

Արդէն Քիսինկէր ալ Ափրիկէէն վերադարձին Կրետէ հանդիպած է եւ խօսակցութիւններ ունեցած է Աթէնքի ամերիկացի դեսպանին հետ:

Քանի մը տողով

ՌԱՄՍԷՍ Բ. Փարիզ ժամանեց Կիրակի օր եւ ընդունուեցաւ պաշտօնական պատիւներով, հակառակ անոր որ շուրջ 3850 տարի է զմռսուած է: Մոմիան Սատաթի հրահանգով Փարիզ կուգայ դարմանուելու, քանի ատենէ մը ի վեր սկսած է փճանալ եւ ցարդ կարելի չէ եղած ճշգրիտ պատճառնաչումներ ընել: Վերջին յոյսն է Փարիզը: Ռամսէս Բ. ամէնէն երկար գահակալութիւններէն մէկն ունեցած է (1301էն 1235 Ն. Ք.) եւ մեծ շինարար մը եղած է:

ՊՕՂՈՍ Զ. Կիրակի օր, իր 79րդ տարեդարձին առթիւ, անգամ մը եւս անդրադարձած է իր վախճանին, ողեկոչելով երկրային կեանքի վերջալոյսը, ուր հասած է, Ս. Պետրոսի հրապարակը հաւաքուած 15 հազար հոգիի առջեւ: Հակառակ իր առողջական վիճակին ալ (սուր կերպով կը տառապի արթրոզէ) ցոյց տուած է նոյն քաջութիւնը եւ շօշափած բոլոր այժմէական հարցերը:

ՊՈՐՏՕՅԻ կայարանը արկած մը պատահած է Կիրակի գիշեր երբ ուղեվարը, որ կ'ուզէր կառախումբ մը կայել, հեռաւորութեան սխալ դատում մը ընելով, բախում մը ստեղծած է եւ շուրջ յիսուն հոգի վիրաւորուած են, որոնց 35ը հիւանդանոց փոխադրուած:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԻՐԱՔԻ միջեւ միջադէպ մը պատահած է առջի օր երբ իրաքեան թռանները կը հալածէին քիւրտ կեռիլլերոներ թրքական սահմանը: Ալ – դարեւ, Իրաքցիք կրակ բացած են սահմանային կայանի մը վրայ: Թուրքերը անմիջապէս երկու քննիչ սպայ ղրկած են, բայց ջանք կը թափեն նաեւ դէպքը մեղմացնելու:

ՀՌՈՄԻ մէջ եղեռնափորձերու շարքը կ'երկարի, գլխաւորաբար հրէական հաստատութեանց դէմ: Կիրակի օր, ռումբեր պայթած են սինակոկի մը մէջ: Ուրիշ ռումբեր ալ պայթած են Ավիսի (կառք վարձելու ընկերութիւն) գրասենեակը եւ քանի մը դրամատուներու մօտ: Ասոնց պատասխանատուութիւնը կը պահանջէ «Հակասիոնական Կասսան Քանաֆանի Քոմանտօն»: Քսան հազար հոգի ալ ցոյց ըրած է ի նպաստ «Լիբանանի պաղեստինեան դիմադրութեան»:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ օդաչու մը՝ Իվանովիչ Զաքմիով Պարսկաստանի հիւսիսը էջք կատարած է, Կասպից ծովի ափերուն եւ քաղաքական ապաստան ուզած Ամերիկացիներէն:

ՔԱՏՐԵՐՆ ալ դէմ են նախարարապետ Պառի «հակադրամահոսութիւն» ծրագրին: Ի վերջոյ Պառ կը սպասէր որ ամէն դասակարգ դէմ ըլլայ, բայց իրեն համար ալ նախընտրելի կ'ըլլար որ գործատիրութիւնն ալ դէմ ըլլար եւ ոչ թէ միայն վերապահ՝ «այո, բայց»ով մը:

ՔՈՒԹԷԻ մէջ (Քորսիքա) մթնոլորտը ծանր է կրկին եւ մասնաւորաբար շարժում մը կայ լեգէոնականներու դէմ: 2 հոգիներ սպաննուած են առջի օր եւ կասկած կայ որ օտար Լեգէոնի անդամ մը ըլլայ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Վեհափառ Կաթողիկոսի գահակալութեան քսանամեակի եւ Միւռոնօրհնութեան հանդիսութեանց առիթով, որոնք օրերս տեղի կ'ունենան, Ս. Էջմիածնայ մէջ, Չորեքշաբթի օր, ամսոյս 22ին Ս. Էջմիածին մեկնեցան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝ Բարձր. Տ. Սերովբէ Ս. Արք. Մանուկեան եւ Գերշ. Տ. Գիւտ Ս. Եպսկ. Նագդաշեան:

Նոյն օրը եւ նոյն օդանաւով մեկնեցան նաեւ Երուսաղէմի Պատրիարք՝ Ամեն. Տ. Եղիշէ Ս. Արք. Տէրտէրեան, Հարաւային Ամերիկայի Հայրապետական Պատուիրակ՝ Բարձր. Տ. Բաբգէն Ս. Արք. Ապատեան եւ Աւստրալիոյ ու Նոր Զելանտայի Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Գարեգին Ս. Եպսկ. Գազանճեան:

ԴԻՒԱՆ
Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

«Սով. Հայաստան» օրաթերթի Սեպտեմբեր 18ի թիւէն կ'իմանանք, թէ հանրակառքի ծանր արկած մը պատահած է Երեւանի մէջ, Սեպտեմբեր 16ին: Զոհեր կան (թիւը չէ ճշդուած):

Երեւան քաղաքի Խորհուրդին Գործադիր Կոմիտէն հետեւեալը հաղորդած է.
— «Աշխատաւորների դեպուտատների Երեւանի քաղաքային սովետի գործկոմը հաղորդում է, որ Ս. Թ. Սեպտեմբերի 16ին վթարի է ենթարկուել քաղաքային մարդատար տրանսպորտի տրոլեյբուսը: Կան զոհեր:

Վթարի պատճառները յետաքննելու եւ զոհուածների ու տուժածների ընտանիքներին օգնութիւն ցոյց տալու համար կազմուած է կառավարական յանձնաժողով»:

«Սով. Հայաստան» օրաթերթին նոյն թիւին մէջ հրապարակուած է նաեւ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան եւ Նախարարներու Խորհուրդին խորին ցաւակցութիւնը «զոհուածների հարազատներին եւ մերձաւորներին»:

ԱՐԱՐԱՏ ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ ԿԻԵՒԻ ԴԻՆԱՄՕՅԷՆ 2-3

Սեպտեմբեր 25ին, Կիեւի մէջ, Արարատ պարտուեցաւ Դինամոյէն 2ի դէմ 3 կէտով:

Նոյն օրը միւս խումբերու արդիւնքներն են.—
Սպարտակ (Մոսկուա) Թիֆլիզ՝ 0–0:
Շախտէօր–Դինամօ (Մոսկուա) 0–1:
Դինամօ (Մինսկ) Դնեպր՝ 2–0:

ՆԵՐՀՈՒՆ ՄԱՐԴԸ

(ԷԴ. ԹՈՓՉԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԸ)

— o —

Մէկ տարի է անցել այն օրից, երբ մենք հողին յանձնեցինք նրան ու ծաղիկներ դրեցինք նրա հողակոյտին։ Նա սիրում էր ծաղիկներ ու թաղարներ էր պահում իր աշխատասենեակի լուսամուտների գոգերին։ Նա սիրում էր ծաղիկներ աճեցնել նաեւ գրական անդաստանում։ Չգիտեմ, կա՞յ արդեօք սովետահայ գրականութեան աւագ, միջին եւ երիտասարդ սերնդի մի ներկայացուցիչ, որին այս կամ այն առիթով, այստեղ կամ այլուր նա օժանդակութեան ձեռք մեկնած չլինէր, խորհուրդներ տուած չլինէր, քաջալերած չլինէր։ Չեմ կարծում։

Շնորհակալութեան ազնիւ զգացմունքի արտայայտութիւն էր այս տարուան գրողների միութեան համագումարում նրա հասցէին ասուած, նրա յիշատակը փառաբանող խօսքերին երկարատեւ ծափահարութիւններով արձագանգելը։

Անդարձ մեկնող գրական մշակներից իւրաքանչիւրին մենք պարտաւոր ենք մեր յարգանքը մատուցել՝ անկախ մեր տարբեր խառնուածքներից, ճաշակներից, կարծիքներից, վերաբերմունքից, որովհետեւ նրանք ծառայել են մեր մշակոյթին։ Յարգանք պիտի մատուցել մանաւանդ այն մարդկանց, ովքեր ոչ թէ մի քանի տարի, այլ իրենց ամբողջ կեանքը նուիրաբերեցին մեր գրականութիւնը, մեր մշակոյթը զարգացնելու, համամիութենական ու համաշխարհային ասպարէզ հանելու, պրոպագանդելու ազնիւ գործին։

Այսպիսին էր Էդուարդ Թոփչեանը։

Չեմ ուզում հաւատալ, որ այլեւս չկայ նա, ով գիտէր լուռ դառնանալ, վշտակցել, թախծել, գիտէր սիրել, լռել, հանդուրժել, գիտէր լսել, համբերել, մերթ բռնկուել, այրուել, հազուադէպ չարանալ եւ, որ գլխաւորն է, յաղթել իր պարտադրիչ արտաքին հանդարտութեամբ։

Շատ բան կարելի է գրել նրա մասին, բայց ուզում եմ թղթին յանձնել այն անմոռանալին, այն դրոշմուածը, որ կայ իմ սրտում ու իմ մտքում։

— Երէկ գիշեր կարդացի ....

Սա նրա ամէնօրեայ առաջին արտայայտութիւնն էր։ Իսկ նա, իրօք, կարդում էր լոյս տեսած գեղարուեստական գրքերը, երիտասարդների, անուանի ու ոչ անուանի գրողների երկերը, կարդում էր գրական մամուլը, գրականագիտական աշխատութիւնները, կարդում էր միութենական գրական մամուլը, համաշխարհային գրականութեան աչքի ընկած երկերը, վիճաբանութեան նիւթ դարձած ստեղծագործութիւնները, սփիւռքի հայ գրական մամուլը ու այն գրքերը, որոնք առաքւում էին սփիւռքից։

Ոչ, նա սովորական ընթերցող չէր, այլ ներհուն վերլուծող ու համադրող, ընդհանրացնող ու ներկայացնող, եւ ոչ ոքի համար զարմանալի չթուաց, որ նա մեծ յաջողութեամբ բացայայտեց Վերֆէլի ու Շանթի ստեղծագործութիւնների էութիւնը։

— Երէկ գիշեր կարդացի։

Դա նշանակում էր, որ մտապահել է կարդացած գրքի թերութիւններն ու առաւելութիւնները, կերպարների անուններն ու նրանց բնաւորութեան գծերը բնորոշող տիպիկ դէպքերն ու երկխօսութիւնները։

Դա նշանակում էր, որ պատրաստ է օգնելու հեղինակին։ Այդպէս էր վերաբերւում նաեւ այն ձեռագրերին, որ մեր հեղինակները բերում էին նրան, որպէսզի հենց ինքը, գրողների միութեան առաջին քարտուղարը, ծանօթանայ եւ օգնի, ծանօթանայ եւ միջնորդի, ծանօթանայ եւ, ինչու չէ, նաեւ խմբագրի։

Չէր մերժում։

Անյապաղօրէն ընթերցում էր եւ, իմ կարծիքով, այդ անյագ ընթերցումներն էին պատճառը, որ նա շատ բան կիսատ թողեց։ Յայտնել էր, որ մտադրուել է գրել սովետահայ գրականութեան պատմութիւնը, հաւանաբար, կիսատ թողեց յօդուածների եւ համագումարային զեկուցումների վերամշակուած ժողովածուն, որ սկսել էր ի մի բերել, կիսատ մնաց նրա մեծածաւալ մենագրութիւնը, կիսատ մնացին երազանքներ, ծրագրեր, ընթերցումներ ...

— Երէկ գիշեր կարդացի ...

Եւ կարդացած էր լինում գրականութեան ու արուեստի մասին կուսակցութեան ցուցումներն ու դիրեկտիվները, ՍՍՀՄ գրողների միութեան քարտուղարութեան ու վարչութեան որոշումները, «Պրավդա»ի, «Իզվեստիա»ի, «Լիտերատուրնայա Գազետա»ի եւ այլ թերթերի առաջնորդողները, աչքի ընկնող ու արժէքաւոր յօդուածները։

Եթէ չէր հասցնում կարդալ գիշերը, ապա առաւօտ կանուխ թերթերը կամ պարբերականները բերել էր տալիս գրասենեակ ու կարդում։

Իսկ յետոյ զանգ էր տալիս «Գրական Թերթ»ի, «Սովետական Գրականութիւն» եւ «Գարուն» ամսագրերի խմբագիրներին, առաջարկում էր իսկոյն ծանօթանալ, թարգմանաբար արտատպել, անդրադառնալ, արձագանգել ...

Զգում էիր, որ նա ապրում է կարդացածով, յուզուել, ապրել, հոգով ու մտքով համաձայնել կամ ընդվզել, հաւանել կամ մերժել, տխրել կամ հրճուել։

Գրական ձախողութիւնները կսկիծ էին պատճառում նրան, յաջողութիւնները՝ հրճուանք, թէեւ արտաքնապէս զուսպ էր մնում, չէր սիրում բուռն ձեւով արտայայտուել։

Շատ բան կարելի է գրել նրա մասին, որովհետեւ ներհուն, անսահմանօրէն մեր գրականութեանը նուիրուած այդ մարդու անունը կապուած է Հայաստանի գրողների միութեան պատմութեան հետ եւ այդ պատմութեան պէս կը մնայ անջնջելի։

Յարգանք նրա յիշատակին։

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

ԾԱՂԻԿՆԵՐԸ ԿԸ ՄԵՌՆԻՆ

— o —

Երեք ամիսէ ի վեր մայրը չէր տեսած։ Ամուսինը հասցուցած էր զինք մօր տունը ու վերադարձած հիւանդանոց իր հերթական բժշկական ծառայութիւնը շարունակելու։ Կինը մնացած էր մօրը քով, իրենց ծանօթներուն մասին խօսած էին, տեղեկութիւններ հայթայթած իրարու։ Ապա մեծ մայրը գրկած էր երեքուկէս տարեկան Յամիկը. ամիսներու կարօտը աւելի չեշտուած էր յաճախադէպ ռմբակոծումներու յորձանքին մէջ։ Խօսած էին իրենց ազգականներուն մասին. ով տունը գոցած գացած էր, որուն խանութը կողոպտուած էր. ով մնացած։ Անդրադարձած էին որ վերջին ամիսներուն մահացողներուն տէրերը կամ արկածահար էին — վրիպած գնդակ, արձակազէնի զոհ, հրթիռի կամ ռումբի արկած, կամ ալ՝ սրտի կաթուածի զոհ։ Կինը տնտընացած էր իր մօր քով, դրացիները հաւաքուած էին ու սուրճի գաւաթներուն շուրջ՝ սուրճի անդիմանելիութիւնը դարձած էր հրատապ հարց։ Երբ առանձին մնացած էին կինը չէր ուզած ըսել իր մօր թէ դրացիները այլափոխուած էին, նախ՝ քանի մը ամսուան մէջ ծերացած. ապա՝ ջղային, տարօրինակ ձայներ կը հանէին երբ մրցումի ելածներու պէս մէկը միւսէն հնհող ու չանթահարիչ պատմութիւններ կ'արտաբերէր մանրակրկիտ ստուգաբանութիւններով։ Մայր ու աղջիկ նստած էին դէմ — դէմի ժամերով. ամիսներու կարօտ կար եւ սպառող համբերութիւն։ Ու երբ որոշեալ ժամուն կինը ուզած էր վերադառնալ տուն՝ Յամիկ փափաք յայտնած էր Նանիին քով աւելի երկար մնալու. ինչ պէտք կար աճապարելու։ Չէ, երթանք, ըսած էր մայրը, երթանք որ հօրդ գալէն առաջ ծաղիկներուն ջուր տանք, թէ ոչ ծաղիկները կը մեռնին։ Յամիկ ոտքերը քաշած էր թիկնաթոռին վրայ եւ մանրիկ գլուխը ճօճելով՝ հարցուցած. ինչո՞ւ մամի, ծաղիկները քէթէ՞պ են որ մեռնին ...

×

Արուարձանի մը մէջ հաստատութիւն մը կայ խուլերու եւ տկարամիտ մանուկներու։ Այս հաստատութեան մէջ աշակերտուհի է Գորինը, տասնըութ տարեկան գեղեցկուհի մը որուն ամէնէն գրաւիչ մասը՝ իր ծովի գոյն, խոշոր ու թաց աչքերն են։ Գորին յանցաւոր չէր երբ ինը տարեկանին հայրը եւ մայրը վիճած էին, հայրը դրած էր զինք ինքնաշարժին մէջ եւ սպառնալիքով ու ջղայնութեամբ քշած միջոցին ուրիշ ինքնաշարժի մը զարնուած։ Մահացած էր հայրը քանի մը ժամ ետք եւ Գորին, որ յանցաւոր չէր, իր երրայաջորդ ցնցումներու վրայ մտային անհաւասարակշռութեան ենթարկուած էր։ Քանի մը տարի ետք խալուհի մայրը զոհ գացած էր քաղցկեղի ու Գորին թանթ Էմիլիայի խնամքին յանձնուած։ Արբունքի շրջանը բոլորելէ ետք անդրադարձած էր թէ իրեն տարեկիցները կը խօսէին սիրոյ եւ հարսանիքի մասին։ Եւ Գորին ամէն գնով կ'ուզէր ամուսնանալ։ Իր յաճախած հաստատութեան մէջ կային տասնըեօթը տղամարդիկ, կղերականները ներառեալ, ու Գորին ցանկ մը կազմած էր տասնըեօթը թեկնածուներէ բաղկացած։ Նախապատուութիւնը կու տար տնօրէնին, ապա անոր օգնականին, կը յաջորդէին օտար պաշտօնեաները, իր հնչաբանութեան ուսուցիչը ու վերջակէտը կը դնէր քարտուղարին անունով։ Զբօսանքներուն Գորին դադար չունէր. իր պարտականութեան ճամբուն վրայ էր։ Իր լեցուն ու պիրկ մարմնով կը վազվզէր աջ ու ձախ, կը կենար օրուան հերթապահին առջեւ ու կը հարցնէր թէ կը սիրէ՞ զինք. անոր անպայման հաստատական պատասխանին վրայ կը յաջորդէր անխուսափելին՝ ինչո՞ւ չես ամուսնանար հետս։ Հաստատութեան իւրաքանչիւր տղամարդ իր պատճառաբանութիւնը հնարած էր Գորինին այս անչեղ առաջարկին դէմ։ Մէկը վարդապետ էր ու կարգը ամուսնութիւն չէր արտօներ, միւսը կին ու զաւակներ ունէր, մէկը անդադար կը ճամբորդէր ու կայուն տուն մը ունենալ անկարելի էր, միւսին տարիքը չէր ներեր, ուրիշ մը դրամ չունէր, ուրիշ մը՝ նախատրամադրութիւն։ Այս բոլոր պատճառները Գորին խորապէս կ'ըմբռնէր, կը շարժէր գլուխը, խոշոր աչքերը գթառատ նայուածքով կը կեդրոնացնէր, կը մխրճէր դիմացինին մէջ ու հատիկ — հատիկ կը կրկնէր իր վճռական նախադասութիւնը՝ կեանքը դառն է։ Կեանքը դժուար է՝ կը նշանակէր Գորին։ Հաստատութեան մէջ անդադար հաշմանդամներու, խուլերու, համրերու, անհաւասարակշիռ տարեկիցներու հետ իր յարաբերութիւնը տարիներու ընթացքին ենթագիտակցութեան մէջ կառուցած էր վերոյիշեալ նախադասութիւնը, ու որեւէ տխուր միջադէպի կամ դժուար իրականութեան առջեւ Գորին՝ առանց մտածելու այլեւս, կը յայտնաբերէր իր փիլիսոփայութիւնը՝ դառն է կեանքը։

Ժամանակի ընթացքին, ուրիշ նախադասութիւն մը եւս զարգացուց Գորին։ Միւնոյն դէպքերու եւ հոգեվիճակներու անդադրում կրկնումը իր մէջ ցաւագին վիճակ մը յառաջացուց ու այս գերզգա-

ՀԻՒՍԻՍ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԻ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ինչո՞ւ այնքան խիստ է ամէնէն կարգապահ (հաւանաբար չափազանցուած ձեւով կարգապահ) կազմակերպութիւնը՝ բանակը, որ զինուորներէն կը պահանջէ հնազանդութիւն, քիչ մը ապուշ օրէնքներու եւ հրամաններու։ Խիստ է՝ որովհետեւ երբ զրոհի օրհասական հրամանը կու գայ, հնազանդելու անվարժ զինուորը զերօ կ'արժէ։ Համակիրները զինուոր չեն. սակայն լուրջ կազմակերպութեան մը անդամ այրերն ու կիները պէտք է ըմբռնեն, որ տեսակ մը բանակի մէջ կամաւոր կ'արձանագրուին եւ ոչ թէ ... «փարթի»ի կ'երթան։

Անկասկած, եթէ կարգապահութիւնը չեշտուի մեր կազմակերպութիւններուն մէջ եւ վարիչ մարմիններ խստապահանջ ըլլան մանաւանդ վարիչ – անդամներու հանդէպ՝ կրնան անդամ կորսնցնել, յատկապէս սկզբնական շրջանին։ Ես կ'ուզեմ հաստատել սակայն, թէ՛ փորձառութեան, թէ՛ պատմութեան փաստերուն դիմելով, որ կազմակերպութեան մը յաջողութիւնը անդամներու թիւին հետ կապ չունի, այլ կապ ունի երկու գլխաւոր կէտերու հետ։ Ա.՝ Ի՞նչ է կազմակերպութեան անդամներու որակը, ներքին կարգապահութեան մակարդակը եւ նպատակի հասկացողութիւնը։ Բ.՝ Այն նպատակը, որուն կը ծառայէ կազմակերպութիւնը, իսկապէս կարեւոր կը թուի՞ ժողովուրդին կամ անոր մեծ զանգուածներէն մէկուն։ Օրինակ ցոյց տուի համայնավար կուսակցութիւնը։ Քրիստոնեայ Եկեղեցւոյ պատմութիւնը եւս նոյնը ցոյց կու տայ։ Որքան ատեն որ քրիստոնէութիւնը ժողովուրդի խորուն բաղձանքներուն արտայայտութեան գլխաւոր ճամբուն վրայ էր՝ հալածանքը չէր կրնար զսպել զայն։

Ամէնէն աւելի յատկանշականը գուցէ Դաշնակցութեան պատմութիւնն է։ Ի՞նչպէս բացատրել անոր ժողովրդականութիւնը, բայց եթէ այն իրողութեամբ՝ որ 1890էն 1920, հայ ժողովուրդի մեծամասնութեան նպատակներուն ու փափաքին մարմնացումն էր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, թէեւ այդ փափաքներուն գիտակցութիւնը կրնար չունենալ ամէն Հայ։ (Հոգեբանութիւնը մեզի սորվեցուցած է թէ որքա՛ն ազդու կրնայ ըլլալ թաքուն, ենթագիտակցօրէն ճանչցուած փափաք մը)։

Հիմնական կէտը ա՛յն է, որ կուսակցութիւնը միայն իր անդամներով չէր որ մղեց Վանի կամ Շապին Գարահիսարի հերոսամարտները, Սարդարապատի կռիւները, եւայլն։ Հ. Յ. Դ.ը հայթայթեց հաւաքական շարժումի համար կենսական բաներ, — քադրերու՝ այսինքն կազմակերպական գործի վարժ, կարգապահ մարդոց կորիզ մը, որմէ ժողովուրդը յաճախ ինքնաբերաբար ընտրեց իր առաջնորդները։ Երբ կազմակերպութեան նպատակները հաւաքականութեան նպատակներն են, համակիրները մեծ թիւ կ'ունենան, ու անդամները խուժան ըլլալու պէտք չունին։ Անշուշտ ըսել չեմ ուզեր թէ որքան փոքր ըլլայ կազմակերպութիւն մը՝ ա՛յնքան լաւ կ'ըլլայ։ Պարզապէս կը չեշտեմ որ փոքր, կարգապահ, ինքնագիտակից, բարձր որակով կազմակերպութիւն մը, որ քննած է իր նպատակը, նախընտրելի է մեծ թիւով, չուարած եւ անկարգապահ կազմակերպութենէ մը։

Հաւաքականութեան երազները եւ պատմութեան թափը վերջնական ու բարձրագոյն ատեաններն են որեւէ կազմակերպութեան համար։ Ինչպէս կ'ըսէ Շէյքըսփիր՝ «մարդկային գործերուն մէջ մակընթացութիւններ կան, որոնց երբ յանձնուինք ճի՛շդ ժամանակին, մեզ կը բարձրացնեն դէպի յաջողութիւն։» (Մեծ բանաստեղծին հիացողները թող ներեն իմ անճոռնի արձակ թարգմանութիւնս)։

Անշուշտ կարելի չէ աննկատ թողուլ նաեւ բացառութիւնները, երբ կը խօսինք գաղափարապաշտ կազմակերպութիւններու մասին։ Երբ որեւէ կազմակերպութիւն քանի մը նպատակներ ունի ու տարբեր տեսակի անդամներ՝ չի կրնար նոյնքան խստապահանջ ըլլալ իր բոլոր անդամներուն հանդէպ։ Հ.Ե.Մ. կամ Հ.Մ.Ը.Մ., որոնք մարզական եւ ընկերային բնոյթ ունին (տղայ–աղջիկ), երէց ու կրտսեր անդամներ, պէտք է հանդուրժող ըլլան եւ դուրգուրան մանաւանդ փոքրերուն վրայ՝ առանց երբեք մոռնալու որ կարգապահութիւն սորվեցնելու ամէնէն լաւ տարիքը պատանութեան շրջանն է, ինչպէս որ գիտակցօրէն կարգապահ ըլլալը հասունութեան նշան է։ Յետոյ, անդամներու հանդուրժողութիւն ունենալ՝ չի նշանակեր որ նոյն հանդուրժողութիւնը պէտք է ցոյց տալ վարչական մարմիններու ղեկավարներուն հանդէպ,

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Շար. – 7)

...րան պարմանուհին ակամայ հաշտուե–ցաւ իր կեանքի ընթացքին հետ: Իր հա–ձեւի ու ժպտավառ տրամադրութիւննե–րը մաղէ անցած ալիւրի պէս ինկան անց–եալի ափսէին մէջ ու մնացին փոքրիկ, անտեղի քարերը որոնք բնականօրէն պէտք չէ ըլլային: Աչքերուն առջեւ մեծ–ցան այդ քարերը, դարձան խոչընդոտ–ներ ու սեղմուեցաւ իր դեռատի կուրծքը: Անկէ ետք Գորին որեւէ պահու կրնար յայտնուիլ, ձեռքը շնորհազարդ չարժու–մով մը դնել կուրծքին եւ թափանցիկ աչ–քերուն եւեւ մելամաղձոտութեան ըստ–ուերը պոլոցնելով արտաբերել՝ սիրտս հիւանդ է: Կը յայտնուէր ուեւէ տեղ, ...րանցքին մէջ, դասասրահին, ճաշարա–նին մէջ պատշգամին վրայ, հայելիի մը ...մաց, անմիջապէս որ նկատէր մէկը՝ ձեռքը կը տանէր սուրին եւ աչքերը կը ...մէր դիմացինին նայուածքին մէջ որ ...ակնայ ի վերջոյ՝ սիրտս հիւանդ է: Վերջին անգամ երբ որ տեսայ զինք, ...րորդ խնամակալը մը կորուստը ունե–ցած էր, հրթիռի արկածով էր Թանթ է–...կիան: Երբ հարցուցի թէ հիմա ինչպէ՞ս ...կը զգայ, ձեռքը բարձրացուց սրտին եւ ...աչքերը կոխեցին գետինը այս անգամ՝ սիրտս հիւանդ է:

×

Կայարանի մը մէջ պէնզին մատակա–րարող պաշտօնեայ մը կար: Քաղաքա–ցիական պատերազմի առաջին իսկ օրե–րուն անհետացաւ: Ըսին թէ մարտական ...ւ աւելին՝ ըսին թէ ամէնէն վտանգաւոր ...րքերու մէջ կը կռուի: Այս ժպտերես ...րան խորհրդաւոր գիշերներ անցուց: Երբեմն արիւնլուայ եկաւ տուն ու մայրը ...ցաւ, երբեմն բեռնատար ինքնաշարժ–...րով հասաւ:

...ուխքի շիշերը եւ զինամթերքը ...պակաս մնացին քովէն: Տասնըչորս ...մսուան պայքարէ ետք օր մը սպաննուե–...ցաւ: Վարդագոյն ժապաւէններով հար–...սնեկան ինքնաշարժ մըն էր որ Միշէլի ...ակը յանձնեց փոսին: Ամէն կողմ իր ...կարները փակցուցին ու գրեցին մայ–...նի լեզուով թէ հայրենիքի փրկու–...թեան համար զոհուեցաւ, ինկաւ պատ–...էշի վրայ, մեռաւ՝ որ Լիբանանը ապրի:

...Այսպէ՞ս է կեանքը, Միշէլ: Գաղափա–...րական երիտասարդներ մեռան եւ կը ըս–...պաննուին որ Լիբանանը ապրի: Ցասմի–...կը երեքուկէս տարեկան է հիմա, ծաղիկ–...ներու մասին աւելի բան պէտք է գիտ–...նար, սակայն ճշգրիտ յստակութեամբ ...գիտէ թէ բան մը կայ որ կը մեռնի եւ կը ...կոչուի Քէթէլիպ: Իսկ Գորինի համար ...է այս բոլորը. իրեն հետ քսան հա–...յր աղջիկներ մնացին առանց պսակ–...երնեալ եւ նշանածի: Գորին արդէն գի–...տէ թէ դառն է կեանքը, դժուար է ապ–...րիլ, սակայն չէր գիտեր թէ դժուար է ...անիլը ու ծանր է անոր յաջորդող կըս–...կիծը: Ցանցաւոր չէր ինք որ ցաւի սիր–...ը: Կը տեսնես, քաջարի Լիբանանցի, որ ...պերենիքիդ համար զոհուեցար, մայ–

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ԱՄԷՆՕՐԵԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԲԱՑՈՒՄԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

— o —

ԼԻՈՆ (Յառաջ).— Կիրակի 19 Սեպ–տեմբեր, ժամը 16ին, արեւի ճառագայթ–ներով ողողուած Նարեկեան վարժարանի բակին մէջ, տեղի ունեցաւ հաստատու–թեան պաշտօնական բացման արարողու–թիւնը, ներկայութեամբ՝ հարիւրաւոր ազգայիններու, որոնք եկած էին մինչին Ֆրանսայի բոլոր շրջաններէն: Ցանդուգն նախաձեռնութիւն մը եւ իրագործութիւն մըն է այս հաստատութիւնը, որ երկնա–յին պարգեւ մըն է շրջանի Հայութեան:

Հայապահպանման կարեւորագոյն ազ–դակներէն մէկը չէ՞ արդեօք, եթէ ոչ գլխաւորը, հայ մանուկին ու պատանիին հայկական ուսում եւ դաստիարակութիւն ջամբելը: Դարերով արդեօք իրաւամբ չէ՞, որ ըսած ենք ու կրկնած, եկեղեցին ու դպրոցը մեր գոյատեւման անխորտա–կելի բերդն են: Այս ըմբռնումին լաւա–գոյն գրաւականը չէ՞ր, ներկայութիւնը հայ առաքելական, բողոքական եւ կաթո–ղիկէ եկեղեցիներու կրօնական եւ ազ–գային մարմիններուն ու հակառակ սեղմ թիւով ուղարկուած հրաւիրագիրներու, խուռներամ բազմութեան մը մասնակցու–թիւնը բացման արարողութեանց: Արդ–եօք այս բոլորը գրաւական մը չէ՞. այն սէրին ու գուրգուրանքին զոր կը տածէ Հայութիւնը հանդէպ իր կրթական հաս–տատութեանց, իր լոյսի օջախներուն, ո–րոնց մէջ կը տեսնէ իր ազգային փրկու–թեան լաստը:

Բացման արարողութիւնը կը սկսէր պա–տարագով, պատարագիչն էր նախկին կաթողիկոս Պաթանեան Արք., որ իր քա–րոզի ընթացքին շնորհակալութիւն պիտի յայտնէր Ֆրանսերէն կարտինալ Րընարի, որ քաջալեր հանդիսացած էր Նարեկեան հաստատութեան հիմնադրութեան ու իր ներկայութեամբ եւ նախագահութեամբ արտայայտած էր այն սէրը եւ գուրգու–րանքը, զոր կը տածէր մասնաւորաբար այս հաստատութեան ու ընդհանուր առ–մամբ Հայութեան հանդէպ: Պատարագի աւարտին կարտինալ Րընար իր խօսքը ուղղելով Պաթանեան Կաթողիկոսի, ո–րուն արդէն ծանօթ էր Հռոմէն կ'ըսէր:

Ուրախ ենք որ եկաք մեր մօր մատու–ցանելու համար այսօրուան պատարագը հայերէնով: Քրիստոս ուղարկուեցաւ աշխարհ բոլոր ժողովուրդներու համար անխտիր: Հայ եղբայրներ, նոյնպէս հայ առաքելական եկեղեցւոյ զաւակներ, կա–թողիկէ եկեղեցին ու Լիոնի թեմը ձեզ կ'ընդունին իբրեւ հարազատներ: Ձեր գո–յութեան ընթացքին ոչ թէ միայն անհա–տապէս, այլեւ ազգովին չարչարուեցաք եւ բնական երեւոյթ էր, որ Ֆրանսան ձեզ ընդունէր գրկաբաց»:

«Այս հաստատութիւնը պիտի ըլլայ հայերէնի ուսման եւ Աստուծոյ խօսքի տարածման կեդրոն մը: Հոս պիտի զար–գանան պատանիներու գիտական եւ կրօ–նական յատկութիւնները: Դուք աշխար–հականներ, որ գիտ կ'ունկնդրէք, ձեր դերը ունիք այս գործի իրականացման մէջ: Լիոնի թեմի դռները լայնօրէն բաց են ձեր առջեւ եւ եթէ Ֆրանսայի մըն է, որ կը խօսի այս պահուս ձեզի, զայն կ'ը–նէ արտայայտելու համար այն անհուն սէրը, որ ունի հայ ժողովուրդին հան–դէպ»:

Ապա խօսք առաւ Ֆրանսերէն Հ. Գէորգ վրդ. Ջապպարեան, երիտասարդ տեսու–չը ու քանի մը բառով ներկաներուն բա–ցատրեց նպատակը այս հաստատութեան:

— Գերապայծառ Սէթեանի կը պար–տինք մինչին Ֆրանսայի մէջ հայկական հաստատութիւն մը ունենալու գաղափա–րը: Պաթանեան Արք.ի համամտութեամբ եւ Գերապայծառ Քեհեաեանի քաջալե–րանքով կարելի եղաւ հիմը դնել այս հաստատութեան, ուր պիտի պատրաս–տուի ընտրանի մը ծառայելու համար հայ եկեղեցիին եւ հայ ժողովուրդին, մեր մասնաւոր շնորհակալութեան խօսքը ու–նինք ճարտարապետ Պ. Պետրոս Մոմ–ճեանի, Սանճեան եղբայրներու, որ ի–րենց օժանդակութիւնը բերին այս գործի յաջողութեան եւ նոյնպէս ձեզի սիրելի ներկաներ, որ այսքան հոծ թիւով պա–տասխանեցիք մեր հրաւէրին:

Կարգադիր յանձնախումբի կողմէ Պ. Նազարէթ Սանճեան ըրաւ հետեւեալ յայ–տարարութիւնը.— «Այս մշակոյթի տու–նը որ պիտի դրուի ամբողջ գաղութի տրամադրութեան տակ, իրականացաւ շնորհիւ Հռոմի Լեւոնեան հայրերու գո–հողութեանց ու նիւթական հսկայ փո–խառութեանց: Անոնք որոնք կ'ուզեն ի–րենց մասնակցութիւնը բերել նիւթապէս, սիրով կ'ընդունուին»:

Վերջին արտայայտուողը եղաւ Գեր. Քէհեաեան, որ հայերէնով ըսաւ հետեւ–եալը.— Կարծեմ սրտակից եւ սրտային խօսակցութիւն մը ունենալու համար հարկ է խօսիլ հայերէն:

Այս հաստատութեան հիմնումով, մա–սամբ գոհացում կը տրուին Լիոնի ազ–գային կարիքներուն: Լիոնի Հայութիւնը այսպիսով իր տրամադրութեան տակ կ'ունենայ Ֆրանսայի հայկական լաւա–գոյն կեդրոններէն մին, որուն յարկին տակ Լիոնցիք պիտի կարենան աճեցնել իրենց քրիստոնէական աւանդութիւննե–րու կողքին նաեւ ազգային աւանդու–թիւնները: Ան պիտի ծառայէ որպէս մը–շակոյթի կեդրոն: Պիտի ներկայացուին ֆիլմեր, պիտի ըլլան դասախօսութիւն–ներ, գրական ասուլիսներ, զգացնելու հա–մար նոր սերունդին, որ ան ժառանգոր–դըն է ու մասնիկը ժողովուրդի մը, որ ունեցած է իր մշակոյթի ոսկեդարը հին–գերորդ դարուն եւ որ ոչինչով ետ կը մնայ զինք հիւրընկալող ժողովուրդնե–րէն: Հարկ է հաւատարիմ ըլլալ մեր ե–րակներուն մէջ հոսող արեան: Որքան զօրաւոր ըլլայ մեր հաւատարմութիւնը հանդէպ մեր աւանդութեանց, մեր ժո–ղովուրդին, այնքան աւելի լաւ պիտի կատարենք մեր պարտականութիւնները հանդէպ մեզ հիւրընկալող ժողովուրդնե–րուն: Գալիք վերամուտին ներկաները պիտի հաստատեն, որ այն բոլոր ծնողք–ները, որ իրենց զաւակները ուղարկած են այս հաստատութիւնը լաւ ընտրու–թիւն մը կատարած են:

Բոլոր հայկական կազմակերպութիւն–ները, որ կ'ուզեն վայելել այս կեդրոնի բարիքները, կրնան դիմել տնօրինու–թեան ու օգտուիլ անոր հիւրընկալ ոգիէն:

Այսպիսով վերջ գտաւ բացման արարո–ղութեան պաշտօնական մասը այս կրթա–կան հաստատութեան, որ 1976–1977 տա–րեշրջանին համար իր դռները բացաւ Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 20ին, մանկա–պարտէզի եւ միջնակարգ ուսման բա–ժիններով: Ապա ներկաները հրաւիր–ուեցան այցելելու հաստատութիւնը, դա–սարանները, սենեակները, ճաշարանը ու խոհանոցը, որ անխտիր բոլորի քաջա–լերանքին եւ գոհունակութեան առարկան դարձան: Տեղին է յիշել որ այս հաս–տատութիւնը կը գտնուի տասնըեօթը հազար քառակուսի մեթր տարածութեամբ սեփական պուրակի մը մէջ: Այցելութե–նէն վերջ հասարակութիւնը հրաւիրուե–ցաւ ճաշակելու կարգադիր յանձնախում–բին կողմէ խնամքով պատրաստուած ա–ռատ պիւֆէն: Իսկապէս –քաջալերանքի եւ շնորհաւորութեան արժանի են Տէր եւ Տիկին Սանճեանները, Տէր եւ Տիկին Ներ–կիզեանները եւ Պզտիկեանները եւ կար–գադիր յանձնախումբի անդամները ան–խտիր, որոնց զոհողութեանց գիտակից ներկայ հասարակութիւնը դրականօրէն պատասխանեց իրենց կոչին ու իր նիւ–թական նուիրատուութիւններով անմասն չմնաց այս սրբազան առաքելութեան մա–տակարարման գործին:

Ժողովուրդը ուրախ ու տոգորուած հայկական զգացումներով ցրուեցաւ ուշ երեկոյին:

ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

րմուալ կը փակէ ճառագայթէ վարա–գոյրը, կը բացուի նոր օրը եւ պատկեր–ներն ու ողբերգութիւնը միեւնոյնն են, միայն թէ քիչ մը աւելի խոր: Կը լսե՞ս, հիւանդ է սիրտս: Բայց մի վհատիր, Մի–շէլ, օր մը երբ որ Ցասմիկը մեծնայ պիտի ըմբռնէ թէ իր երկրին, իր տան, իր նե–րաշխարհին ծաղիկները կը մեռնին. կը մեռնին. կը մեռնին գեղեցիկ. գոյնզգոյն, հմայիչ ծաղիկները՝ եթէ իրենց հողին վրայ արեւին յանձնուած գլխիչ պահուն չոռոգուի հողը...

ՎԵՀԱՆՈՅՇ ԹԵՔԵԱՆ

«Ազդակ»

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (188)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՈՍԿԻԷ ԽԱՐԻՍԽ ԳԻՆԵՏՈՒՆԸ

— Երբ որ բաւական գինովցած և գատ–ելու կարողութիւնը կորսնցուցած ըլլայ, անշուշտ կ'իջնէ...:

— Է, իջնելէն ետքը:

— Վարպետ Պարթօղօն յաճախորդին վրայէն կափուլը կը գոցէ...:

— Սարսափելի՛ բան...: Կ'երեւի թէ գինի խմելու իջնող անախորժ յաճախորդը հոն ծարաւէն կը մեռնի:

Ընդհակառա՛կն, շատ խմելէն կը մեռնի:

— Ի՞նչպէս:

— Հազիւ թէ կափուլը գոցուած, Վար–պետ Պարթօղօն իր կոյր աչքը անգամ մը ճմրելէ յետոյ ձեռքը գաղտնի լծակի մը կը տանի եւ մէկ հարուածով լծակը վեր կը հանէ: Ասոր վրայ, չտեմարանին մէջ երկաթէ դուռ մը կը բացուի, ուրկէ ծով–ուն ջուրը կը սկսի ներս խուժել...: Աչքդ գոցել բանալուդ չեղած չտեմարանը ջու–րով կը լեցուի...:

— Այնպէս որ, լրտեսը շատ ջուր խմե–լով կը մեռնի եւ ո՛չ թէ ծարաւ մնալով, հէ՞...:

— Այո՛: Միայն լրտեսները չէ, դաւա–ճաններն ալ հոն կը նետեն:

— Ո՞վ կը նետէ:

— Վարպետ Պարթօղօն...: Կը բաւէ որ դաւաճան ըլլալը հաստատուի:

Սքալապրինօ սարսռալով հարցուց.

— Պետերնիդ ո՞վ է, Պարթօղօ՞ն թէ ու–րիշ մը:

— Ինչո՞ւ հարցուցիր, ըսաւ Ճանէթթօ կասկածիլ սկսելով:

— Ճանէթթօ, ալ ձանձրացայ այսպէս մինակս թափառելէ: Փորձեցի ինքն իր գլխուս գործել բայց սուղի նստաւ ինծի, չյաջողեցայ: Անանկ որ, հիմա միտք ու–նիմ...:

— Մեր հօտին մէ՞ջ մտնելու, ամբող–ջացուց երիտասարդ նաւավարը խնդալով: Աստուած վկայ, Սքալապրինօ, քեզի պա–տուելու համար մերինները իրենց իւղոտ հորթը սիրով պիտի մորթեն: Արդէն քա–նի մը անգամներ քու վրադ խօսած էինք, քու քաջագործութիւններդ առասպելի կարգ անցած էին մեր մէջ, մանաւանդ բանտէն փախչիլդ լողներուն բերանը բաց մնաց...:

— Ձերինները բանտէն փախած ըլլալս իմացա՞ծ են, հարցուց Սքալապրինօ դո–ղալով:

— Այո՛, քու հին բարեկամներէդ իմա–ցանք: Իրաւ որ ամէնքս ալ գրկաբաց պի–տի ընդունինք քեզ մեր մէջը:

— Այո՛, բայց ձեր մէջը մտնելէ առաջ կ'ուզէի գիտնալ թէ ո՞վ է ձեր պետը, տեսնենք պիտի կրնա՞մ ձեր պետին դրօ–շին տակ օգտակար ըլլալ...:

— Ճիշդ է, բայց...:

— Մտիկ ըրէ, Ճանէթթօ, եթէ ձեր պետը գործիս չգայ եւ չկրնամ ձեր մէջ մտնել երդում կ'ընեմ որ անոր անունը բնաւ բերանս պիտի չառնեմ...: Ի՞նչ կարծեցիր, ես դաւաճա՞ն եմ որ ընկեր–ներս մատնեմ...:

— Չէ՛, Աստուած չընէ, այդ ըսել չէի ուզեր ... բայց ...:

— Բնաւ մի վախնար, տղաս, ե՛ս ալ ատենին պետ մըն էի եւ արհեստակից–ներուս խումբերուն մէջ տիրող օրէնքնե–րը գիտեմ...:

Մեր պետը Սանտրիկօն է, Սքալապրի–նօ, եւ վարպետ Պարթօղօն Սանտրիկոյի հրամանին տակ կ'աշխատի:

— Սանտրիկօ՞ն, բացագանչեց Սքալա–պրինօ վայրադ ուրախութեամբ մը:

— Այո՛: Բայց մէկէն ի մէկ ի՞նչ եղար:

— Ոչինչ, տղաս, ոչինչ, պատասխա–նեց Սքալապրինօ իր պաղարիւնութիւնը վերստանալով: Շատ գոհ եմ որ Սանտրի–կոյի պէս քաջ պետ մը ունիք:

— Զինքը կը ճանչնայի՞ր:

— Այո՛, երկուքս ալ միեւնոյն հրոսա–խումբին մէջ աշխատած ենք ատենին...:

— Է՛հ, քանի որ իրար կը ճանչնաք ե–ղեր, անշուշտ դուն ալ մեր մէջ պիտի մտնես հէ՞:

Սքալապրինօ անմիջական պատասխան մը չտուաւ: Լուռ ու մունջ հարիւր քայլի մօտ քալելէ յետոյ յանկարծ կանգ առ–նելով ըսաւ.

— Ճանէթթօ պէտք է հոն առաջնորդես զիս:

— Ո՞ւր, հարցուց նաւաստին զարմա–նահար եւ չուրջը մտահոգութեան ակ–նարկ մը պտըտցնելով:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Տիրուհի Կուրջիկլուեան եւ զաւակը՝ Տոքթ. Միհրան, Պ. Մադ- սուտ Պէրպէրեան եւ զաւակը Նշան, Այ- րի Տիկին Պէրպէրեան եւ զաւակները՝ Տոքթ. եւ Տիկին Գըզըրեան, ինչպէս նա- եւ Այրի Տիկին Աննա Զերքէսովա եւ զա- ւակները (Ռուսաստան), Պ. Գարակիւլ - եան եւ զաւակները (Երեւան), Այրի Տի- կինԿուրջիկլուեան եւ զաւակները (Ռու - սաստան), Պ. Լուտվիկ Կուրջիկլուեան (Ռուսաստան) ցաւով կը ծանուցանեն ի- րենց ամուսնոյն, հօր, աներձագին, փե- սային, եղբօր, մօրեղբօր եւ հօրեղբօր՝

ԺԱՆ ԿՈՒՐՋԻԿԼՈՒԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 24ին, 77 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Սեպտ. 29ին, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գե- րեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Օննիկ Սիւրմէլեան կը ծանուցանեն թէ իրենց տարափախտ եւ վաղամեռիկ զաւկին՝

ՏՔԹ. ԿԱՐԱՊԵՏ-ԼԵՒՈՆ ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն՝ յետ պատարագի, Կիրակի Հոկտ. 3, Փա- րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Ռիւ Ժան Կուժօն :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Աշխէն Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Պօղոսեան եւ զա - ւակները, Տէր եւ Տիկին Տարօն Պօղոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եա - վէրեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ հեռագրով, նամակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով եւ անձամբ բաժնեցին իրենց սուգը,

ՂԱԶԱՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան կսկծալի առիթով :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Տէսինի Կապ. Խաչի դպրոցը կը բացուի 2 Հոկտեմբեր, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնա - յարկը: Կը խնդրուի ծնողքներէն որ ան- միջապէս արձանագրեն իրենց զաւակնե- րը, վեց տարեկանէն վեր :

×

Պանեէօ - Քաջունի Հայկ. դպրոցի դա- սընթացքները կը սկսին Սեպտ. 29ին :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 27ին, ժորժ Ե.ի սրահնե - րուն մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի, Սեպտ. 30, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բո- լոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտա- ւորիչ է եւ կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը Ուրբաթ (Հոկտ. 1) ժամը 21ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի տունը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբ. սարկաւագ Յովհ. Սիմոնեանի մահուան առթիւ Սէն - Ժերմի Թաղա- կանութիւնը իր խորին ցաւակցութիւննե- րը կը յայտնէ Այրի Տիկին Սիրարփի Սի- մոնեանին եւ զաւակներուն եւ ընտանե - կան բոլոր պարագաներուն: Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի ստացած է .—

Այրի Տիկին Սիրարփի Սիմոն - եան հարիւր Ֆր., Արիս Թադէոսեան, Տէր եւ Տիկ. Պօրիս Մուսաէլեան, Տքթ. Նահապետեան, Ժ. Փ. Մակարեան, Գրիգոր Դաւիթեան 50ական, Խաչատուր Պաղտասար Ասատուրեան 40, Ռ. Տէր - Մինասեան ընտանիք, Զարուքեան Ժանօ 30ական, Պաղտասար Տիրատուրեան եւ զաւակները, Հ. Շալճեան եւ զաւակները, 25ական, Սիմոնեան Արգար 25 եւ 25 դպ- րոցին), Տէր եւ Տիկին Մանուէլեան, Խա- չատուր Զաքօեան, Վարդգէս Խողեան, Մելքոն Զօրպաճեան, Դանիէլ Վարդուկ- եան, Ժօրժ Գասպարեան 20ական, Սե - րոբ Գինոսեան, Կարպիս Յարութիւնեան, Յովհ. Ժամկոչեան, Նշան Քէհեաեան, Աբրահամ Մանկասարեան, Պարամէկ - եան տասնական, Փօլ Գասապեան 10 եւ (տասը դպրոցին), Պերճ Կարապետեան, Համբարձում Ենովքեան, Գէորգ Մինաս- եան, Սիրունեան ընտանիք, Ռուբէն Ա - սարլիքեան, Հ. Յ. Դ. Հայաստան խումբ 20ական դպրոցին, Այրի Տիկին Վերժին Դաւիթեան յիսուն, Խորէն Ուլուսեան, Յակոբ Գիրէճեան, Յակոբ Լսկիճեան 10 դպրոցին, «Յառաջ»ի բարգաւաճման. — Միհրան Տէր- Պօղոսեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Շալիքեան 30, Սիմոնեան Ար - գար 25, Խորէն Ուլուսեան 20 :

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ ԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 18

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Նորակառոյց շիրիմի բացում

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

Կիրակի, 3 Հոկտ. ժամը 16ին, Տէօյ - Լա Պառի գերեզմանատան մէջ :

Սիրով կը հրաւիրուին ողբացեալ բա - նաստեղծին յիշատակը յարգողները :

Ժամադրավայր՝ Կառ. Տիւ Նորի ներք- նամասը կամ գերեզմանատունը :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գազանճեան Յակոբ, Անթապցի, հօրը անունը՝ Աւետիս, մօրը՝ Ֆերիտա, եղ- բօրը՝ Գրիգոր, հօրեղբօր տղունը Յակոբ: Ծառայած է ֆրանսական բանակին մէջ, ամուսնացած է ֆրանսուհիի մը հետ, ունի երկու աղջիկ, արհեստով կօշկակար է: Զինքը փնտռողն է իր հօրեղբօր զա - ւակը Անդրանիկ Պիլերպուկեան :

Լուր ունեցողներէն գրել՝

KURADJIAN
30 av. Jules-Vallès
38100 Grenoble

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գրիգոր Գամպէրեան կամ Միքայէլ - եան, հօր անուն Մելքսէթ, մօր ա - նուն Արշալոյս, Վանեցի: Կորուած վերջին պատերազմին: Կը կարծուի գըտ- նուիլ Ֆրանսա, կամ Միացեալ Նահանգ- ները: Փնտռողն է մայրը Արշալոյս Վա- րուժանի :

× Խաչատուրեան Վաղարշակ Մովսէ - սի, ծնած Վանի Գաղաուի գիւղ, կորսը- ւած վերջին պատերազմին: Փնտռողները կինը Խաչատուրեան Լիան եւ զաւակները Փարաքար (Հայաստան) :

× Յակոբեան Հայրօ Մեսրոպի, ծնած Վանայ Գաղաուին Խէք գիւղը, կորսուած վերջին պատերազմին: Փնտռողները կինը եւ երախաները :

Այս անձերու մասին լուր ունեցողնե - րէն կը խնդրուի գրել հետեւեալ հասցէին՝

M. GHAZARIAN
3 rue des Trois-Pierres
69007 Lyon

Կը խնդրուի Ամերիկայի թերթերէն ար- տատպել :

INVITATION

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

LE VENDREDI 1er OCTOBRE A 21 H.

RECITAL DE PIANO

A. BABADJANIAN - R. MINASKANIAN

CHOPIN - RACHMANINOFF - BABADJANIAN

RECITAL DE CHANT

F. PETRO - A. MOURADIAN

SCARLATTI - DEBUSSY - DE FALLA

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16

PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ն'Ճամենայի մէջ (Չատ, Ափրիկէ) ա- լիւմինիոմի կաթսաներ եւ կերակուրի ա- նօթներ արտադրող հայկ. գործատան մը համար, մասնագէտ մը կ'ուզուի: Ամու- րի ըլլալը պայման է: Դիմել՝

Armenak SALERIAN
B. P. 851
N'DJAMENA République du Tchad

BICENTENAIRE DES ETATS-UNIS

du 11 au 16 novembre

NEW YORK - WASHINGTON

2250 F

comprenant l'avion, l'hôtel et petits-déjeuners et les excursions commémoratives.

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e

Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ *Կարսի* տէօնէր
Երեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր - մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ *պատուէրին* վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ *Սու-պէօրէկ*

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ :

ԿՈՉ ԱԶԳԱՅԻՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ՏՆՕՐԷՆՆԵՐՈՒՆ

Աղքատախնամի գրասենեակը բազմա - թիւ դիմումներ ունի զանազան երկիրնե- րէ Ֆրանսա գաղթող հայրենակիցներու կողմէ: Վարչութիւնս կոչ կ'ընէ առեւ - տրական հաստատութեանց տնօրէններուն որ նկատի ունենան վերոյիշեալներու պարագան եւ դիմեն Աղքատախնամի գը- րասենեակը, 77, Ռիւ Լաֆայէթ Փարիզ 9

Հեռ. 878 - 02 - 99

Որեւէ ճիւղի պատկանող գործաւորներ եւ պաշտօնեաներ հայթայթելու համար :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 10էն 22 :

Փակ է Կիրակի եւ տօնական օրերը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱԳՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Յաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատա- րակելի եւ սովորական ծաւալով ազ- դերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է: Առեւտրական եւ այլ ազդերու համար, մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Imprimé sur les Presses DU JOURNAL «HARATCH» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris Commission Paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
29
MERCREDI
29 SEPTEMBRE
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1.20 F.

..ՒՍ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.693
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.693

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

(Արմենփրէս, Սեպտ. 23)

Խ. ԻՆՃԵԱՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ

...եպտեմբերի վերջը Իգմիրի մէջ տե - ...պիտի ունենան Երիտասարդ կոփա - ...րտիկներու Եւրոպայի ախոյենութեան ...ցումները: Այդ խաղերուն՝ Խորհ. Մի- ...թեան հաւաքականին մաս պիտի կազմէ ...եւ 19ամեայ Խորէն Ինճեան, որ Երե- ...նի թիւ 20 արուեստագիտական ու - ...մնարանի աշակերտ է եւ «Աշխատանք» ...րզական ընկերութեան անդամ: Ան ...սնակցած է Խորհ. Միութեան եւ Ար - ...ստակցական միութիւններու համամի- ...թենական կեդր. Խորհուրդի երիտա - ...րդական ախոյենութիւններուն, Արե - ...լեան Գերմանիա տեղի ունեցած մի - ...ջազգային մրցումներուն, որոնց ընթաց- ...ն առաջին հանդիսացած է:

×

ՕԳՍԷՆ ՍԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

...րեւանի մէջ, Սեպտ. 21ին մեռած է ...գրող եւ Երեւանի քաղաքային խոր - ...րդի անդամ Օգսէն Սարեան 81 տա - ...կանին:

×

ԳԻՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

...այաստանի մէջ տեղի ունեցած՝ «Ա- ...ի մասին Պիւֆոնի հարցի 200ամեակը» ...թով գիտական ժողովը վերջ գտած ...ժողովի արդիւնքներուն մասին այս - ...արտայայտուած է կազմակերպիչ ...ձնախումբի անդամ Դոկտ. Ռ. Համ- ...ծումեան, «Գիտական ժողովը հրա - ...ուած էր երկրաչափութեան գիտական ...ատանքներու մակարդակի բարձրաց- ...ն, ինչպէս նաեւ անոր տեսութեան եւ ...րծնականին մէջ՝ ուսողագիտութեան ...մարզերէն նոր եղանակներ յառաջ ...ելու համար», Մոսկուայի, Կիեւի, ...լիսի, Երեւանի մասնագէտները, ...պէս նաեւ Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Ա- ...մտեան եւ Արեւելեան Գերմանիաննե - ...ու եւ Լեհաստանի գիտնականները ծա - ...ցած են այդ զարգացող գիտու - ...եան մարզէն ներս կատարուող հետա - ...ութիւններուն եւ կարծիքներու փո - ...անակում ունեցած: Յաջորդ ժողովը ...ի պիտի ունենայ 1977ին Փարիզ:

×

ՕՇԱԿԱՆ ԳԻՒՂԸ

Օշականի մէջ, ուր ապրած ու մեռած ...եսրոպ Մաշտոց, կ'ապրին աւելի քան ...ինգ հազար հոգի: Ներկայիս Օշական ...իւղը կը վերակառուցուի Երեւանի ճար- ...տարապետներու մշակած յատակագծի ...մաձայն: Այս յատակագիծը, իբրեւ ...ձագոյն, այս տարի արժանացած է ժո- ...ղովրդական տնտեսութեան նուաճում - ...երու Մոսկուայի ցուցահանդէսի ոսկէ ...մեդալին: Հին տուներու փոխարէն կը ...կառուցուին յարմար բնակարաններ տըր- ուած ըլլալով որ իւրաքանչիւր ընտանիք երեք - չորս երախայ ունի, յարկաբա - ժինները 8 - 10 սենեակներէ բաղկացած են: Իւրաքանչիւր ընտանիք ունի նաեւ հողամաս մը, 2-3 կով եւ ոչխար: Գիւ- ղացիներուն մէկ մասը գինիի գործատու- նը կ'աշխատի, իսկ միւս մասը՝ պետա - կան տնտեսութեան մէջ, որ մասնագի - տացած է բանջարեղէնի եւ պտուղներու արտադրութեան գծով: Օշական ունի մը- շակոյթի տուն, հիւանդանոց, հեռաձայնի կայան, շարժանկարի սրահ:

×

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Մուսա լեռան հերոսական քառասուն օրերը հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարի փայլուն դրուագներէն են: Ճա- կատագրի բերումով զինուոր դարձած Մուսալեռցի գեղջուկը, ապաւինելով իր քաջութեան եւ հարազատ լեռներուն, պայքարեցաւ իր գոյատեւման համար: Ներկայիս, Հայաստանի մէջ կ'ապրին հազարաւոր Մուսալեռցիներ, որոնք Էջ- միածնի շրջանը հիմնած են աւան մը, մկրտուած Մուսալեռ: Սեպտեմբեր 19ին աւանը հաւաքուած են հայրենաբնակ Մուսալեռցիներ, անուանի գրողներ, գիտնականներ, արուեստագէտներ, ըս - փիւռքէն եկած հիւրեր: Հանդիսաւոր բա- ցումը կատարուած է Մուսալերան հերո- սամարտին նուիրուած յուշարձանի, զոր կառուցած են հայրենաբնակ Մուսալեռն- ցիներ: Կարմիր տուֆով կառուցուած յուշարձանի հեղինակներն են ճարտարա- պետ Ռաֆայէլ Իսրայէլեան եւ քանդա - կագործ Արա Յարութիւնեան, որոնք հա- ւատարիմ մնալով հայ ազգային ճարտա- րապետութեան աւանդութիւններուն, ար- տայայտած են Մուսալեռցիներուն քա - ջութիւնը, հերոսութիւնը: Բացման հան- դիսութեան առթիւ, յուշարձանի կառուց- ման յանձնախումբի նախագահը՝ Յակոբ Տէր - Պետրոսեան, ըսած է.

« Իրականացաւ, Մուսալեռցիներու տարիներու երազը՝ Մայր Հայրենիքի մէջ ունենալ Մուսալերան հերոսամարտի կո- թողը, յաւերժացնել հայ ժողովուրդի գոյատեւման պայքարի դրուագներէն մէկը»: Ներկաները վայրկեան մը լռու- թեամբ յարգած են յիշատակը Մուսալե- րան նահատակներուն: Այնուհետեւ, Հայաստան ապրող ամէնէն փոքր մու - սալեռցին՝ սեւաչեայ աղջիկ մը կտրած է յուշարձանին ժապաւէնը: Խօսք տըր - ուած է Սիլվա Կապուտիկեանի, որ իր կարգին շեշտած է. «Այս յուշարձանը ոչ միայն կը խորհրդանշէ օրհասական պա - հու մը մեր ժողովուրդի կռուելու, դի - մադրելու ոգին, այլեւ կը վկայէ անոր կառուցողական տաղանդը, սէրը դէպի աշխատանքը, դէպի իր հայրենի հողը»: Հանդիսաւոր արարողութեան աւարտին հիւրերուն հրամցուած է աւանդական հարիսա:

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

50 000 ՀՈԳԻ ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻՆ

ԲՈԼՈՐ ՄՐՑԱՆԻՇՆԵՐԸ ԿՈՏՐՈՒԱԾ Կ'ԸՍԷ ՖԻԿԱՌՕ

Ժան Պուրտարիաս որ քաջ ծանօթ է Հայոց պատմութեան, Երեքշաբթի օր - ուան «Ֆիկառօ»ին մէջ, կ'անդրադառնայ Միւռոնօրհնէքին, որ տեղի ունեցաւ Կի- րակի Էջմիածին ու կը գրէ.—

Եօթը տարին անգամ մը, Էջմիածին (Խորհ. Հայաստան) տեղի կ'ունենայ Միւռոնօրհնէքի հանդիսաւոր արարողու- թիւնը: Այս տարի բազմութեան բոլոր մրցանիշները կոտրեց, քանի 50 հազար քրիստոնեաներ եկած Հայաստանի բոլոր շրջաններէն, իրենց մասնակցութիւնը բե- րին, համախմբուած Վազգէն Ա. Կաթո- ղիկոսին շուրջ, հոգեւոր պետը Հայաս - տանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ: Հա - զարաւոր հաւատացեալներ նախորդ օ - րէն տեղաւորուած էին Գրիգոր Լուսա - ւորչի հիմնած պատկառելի տաճարին շուրջ բոլորը:

Խորհրդային հողամասի վրայ Հայկ. ե- կեղեցւոյ այս արտակարգ կենսունակու- թիւնը կը բացատրուի անով որ այս եկե- ղեցւոյ պատմութիւնը կը շփոթուի հայ ժողովուրդին պատմութեան հետ, ժողո- վուրդ մը, որու սիրտը կը զարնէր կըշ - ռոյթովը Հայաստանի թագաւորութեան որու մէկ փոքր մասն է խորհրդային ըն- կերվարական հանրապետութիւնը: Էջ - միածինը Հայաստանի է ինչ որ Երուսա- ղէմը՝ Իսրայէլի եւ Հռոմը՝ կաթողիկէ - ութեան: Ամէն տարի Ս. Կոյսին ննջու- մի տօնը հոն կը ժողվէ ջերմեռանդ բազ- մութիւնները եւ առիթն է Սփիւռքի Հա- յերուն համար գալ աղօթելու այն նոյն վայրերուն վրայ, ուր հաւատքը փոխան- ցուեցաւ իրենց նախնեաց: Կաթողիկոսը կ'իշխէ 32 թեմի վրայ, որոնց 2ը Հայաս- տան, (Երեւան եւ Լենինական) եւ 5 Խորհրդային Միութեան մնացեալ մասը: Քառասուն երիտասարդներ քահանայու- թեան կը պատրաստուին Էջմիածնի դպ- րեվանքը: Պիտի փոխարինեն շուրջ 200 քահանաներ (ամուսնացած) որոնք կը ծառայեն Խորհ. Միութեան թեմերուն մէջ: Վանականներն ալ կան Հայաստան, Էջմիածին, Գեղարդ եւ երրորդ վանք մը Թրքական սահմանին մօտ: Այս քրիստո- նէութեան կենսունակութիւնը պէտք չէ զարմացնէ: Ենթակայ է Խորհ. Միու - թեան եկեղեցիներու հասարակաց վար - չակարգին: Հաւատքի դաստիարակու - թիւնը միայն ընտանիքին մէջ կ'ըլլայ կամ մեծ խորհուրդներու առթիւ (մկըր- տութիւն, պսակ, յուղարկաւորութիւն): Աստուածաբանական կամ քրիստոնէա - կանի ոչ մէկ հրատարակութիւն կայ եւ Հայերը զրկուած են կրօնական բոլոր լուրերէն բացի անոնցմէ որ իրենց կը հասնին արտասահմանի Հայերուն միջո- ցաւ եւ օտար ձայնասփիւռէն, ռուսերէն:

« Բայց կարելի է միայն սքանչացած մնալ ժողովուրդի մը այս անխորտակելի յարումէն իր նախնիքներուն հաւատքին: Տոկացած է բազմաթիւ գրաւումներու եւ 1915ի ցեղասպանութեան: Հաւատար - մութեան գեղեցիկ օրինակ մըն է, հրամ- ցուած խորհրդածութեանը, քրիստոնեայ այլ համայնքներու, թէեւ աւելի լաւ պաշտպանուած ընդդէմ Պատմութեան դժբախտութիւններուն »:

Զուցէ լաւագոյն բարենիշն է զոր կու - տայ Պուրտարիաս Հայերուն, ջատագո - վելով տոկալու անոնց կամքը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ԴԵՌ ԱՆՈՐՈՇ Է ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

— o —

ՍՈՒՐԻԱՅԻՔ ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ԱՆՑԱՆ

— o —

Երեքշաբթի առտու կը հաղորդուէր որ Սուրիացիք յարձակման անցած են Սո - ֆարի շրջանը, մաքրագործելու համար պաղեստինեան կայանները: Կը թուի թէ Սուրիա այլեւս աւելի վճռական ձեւով պիտի վարուի պաղեստինեան շարժումին հետ, ինչպէս ցոյց տուաւ արդէն Եր - կուշաբթի առտու կանուխ կախաղան հա- նելով վերապրող երեք ահաբեկիչները: Դատապարտեալները կ'ըսէին թէ Ֆաթա- հի հրահանգով շարժած են, բայց Արա- ֆաթ հերքեց (թէեւ շատ բան չի նշանա- կեր) եւ մանաւանդ աւելի հաւանական է որ ահաբեկչական խմբակը հրամանին տակն ըլլայ Ապու Նիտալի, որ Ֆաթահի կողմէ մահուան դատապարտուած է 1974ին եւ Պաղտատ կ'ապրի, շրջապատ- ուած ահաբեկիչներով եւ որոնց գանձա- ւորումը (ֆինանսըման) կ'ապահովէ Ի- րաք: Ամբողջական շարժումը, որ կը համախմբէ Ֆաթահի որոշ անդամներ, Հապաշի մարդիկը եւ ուրիշներ կը կազ- մէ « Սեւ Յունիս» մկրտուած ճակատը: Յունիսին է որ Սուրիացիք լայնածաւալ յարձակման անցան Լիբանանի Պաղես - տինցիներուն դէմ:

Գալով Սարգիսի, ջանք կը թափէ որ մինչեւ Հոկտեմբեր 5 դահլիճ մը կազմէ: Կ'ըսուի թէ կրնայ թեքնոքրաթներու կառավարութիւն մը կազմել քաղաքական դժուարութիւններու առաջքն առնելու համար:

×

Իսրայէլ հերքեց թէ ծովային իր ու - ժերը յարձակած ըլլան Ֆէնիսիա նաւուն վրայ, ուր կը գտնուէր ձախ պարագլուխ՝ Ճոմպլաթ, դէպի Գահիրէ իր ճամբուն վրայ:

Քանի մը տողով

ՊԱՌԻ ծրագրին դէմ դիրքերը կը կար- ծրանան եւ Բանուորական Ուժն ալ, որ սկիզբը հաշտարար ոգի ցոյց կուտար, կը սպառնայ գործադուլի դիմել: Պիտի չըմ- մասնակցի թէեւ Հոկտեմբեր 7ի ընդհա- նուր գործադուլին: Այդ օրը Փարիզի օ - րաթերթերն ալ («Յառաջ» ալ) լոյս պի- տի չտեսնեն:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ հասած լուրերու համա- ձայն, Թուրք եւ օտար մասնագէտները կը խորհին թէ Յունաստան եւ Թուրքիա աւելի դիւրութեամբ կրնան լուծել Ե - գէականի հարցը քան Կիպրոսի: Այս մա- սին, արդարեւ, երկու կողմերն ալ կար- ծրացուցած են իրենց դիրքերը: Կիպրոսի վերջին ընտրութիւններն ալ ամրապնդե- ցին Մակարիոսի դիրքը:

ԵՐԲ ԵՒ ՈՐՈՆՔ ԿԱՌՈՒՑԱԾ ԵՆ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ ԶԱՆԳԱԿԱՏՈՒՆԸ

Հայ ժողովուրդը բազմադարեան իր կեանքի ընթացքին երկնած է գրական ու գիտական, մանրանկարչական ու քանդակագործական, երաժշտական ու պատմական բազմաթիւ ստեղծագործութիւններ, որոնք մտած են համամարդկային միտքի նուաճումներուն շարքը: Մասնաւորաբար հայկական ճարտարապետական կառոյցները իրենց ինքնատիպութեամբ ու շինարարական աւանդութիւններով առաջնակարգ տեղ կը գրաւեն համաշխարհային մշակոյթի գանձարանին մէջ :

Հայաստանի մէջ շինարարական աշխատանքները մերթ ծաղկում եւ մերթ՝ ալ անկում ունեցած են՝ քաղաքական ու տնտեսական պայմաններու հետեւանքով :

Միջնադարուն Հայաստան թէեւ զրկուած էր պետականութենէ եւ ժողովուրդը օրհասական պայքար կը մղէր Թուրքերու, Պարսիկներու եւ Լեռնականներու դէմ, սակայն նոյն ատեն ժամանակ եւ միջոցներ կը գտնէր հողը հերկելու, դպրոցներ բանալու, հրատարակչական աշխատանքներ ծաւալելու եւ նոր շինութիւններ կառուցելու համար :

ԺԷ. դարու կէսերէն սկսեալ Սիւնիքի, Գուգարքի, Արագածոտնի, Շիրակի, Երեւանի, Քանաքեռի մէջ եւ այլուր կը կառուցուին շարք մը եկեղեցիներ, զանգակատուներ, կամուրջներ, իսկ 1679 Յունիս 4ի մեծ երկրաշարժէն ետք կը վերանորոգուին Այրարատեան միջնաշխարհի կիսակործան շէնքերը եւ կը հիմնուին նորերը :

ԺԷ. դարուն շինարարական բուռն աշխատանքներ կը կատարուին յատկապէս Էջմիածնի մէջ: Դէպքերուն ժամանակակից Առաքել Դաւրիժեցիի վկայութեամբ 1630ական թուականներուն՝ Թուրք-պարսկական պատերազմներու ընթացքին, կ'աւերուին շարք մը կառոյցներ եւ Փիլիպպոս կաթողիկոս կը ձեռնարկէ անոնց նորոգման՝ շարունակելով իր ուսուցիչ եւ նախորդ Մովսէս Սիւնեցի կաթողիկոսի շինարարական եռանդուն գործունէութիւնը :

Յատուկ ուշադրութեան արժանի է այս ժամանակամիջոցին կառուցուած Էջմիածնի Մայր Տաճարի զանգակատունը, որ ԺԳ. դարու բազմայարկ կառոյցներու երկրորդ հանգրուանի ամէնէն բնորոշ ստեղծագործութիւնն է :

Էջմիածնի Մայր Տաճարի զանգակատունը, կառուցողական արձանագրութեան համաձայն, հիմնարկած է Փիլիպպոս Աղբակեցի կաթողիկոս՝ 1654ին եւ կառուցումը աւարտած է Յակոբ Ջուղայեցիի օրով՝ 1658 Սեպտեմբերին, մեկենասութեամբ՝ վաճառական Անտոն Չելեպիի :

Զանգակատան հիմնարկութիւնը տեղի ունեցած է հայատեաց պարսիկ բռնակալ Մահմետ խանի ժամանակ: Զաքարիա պատմիչի վկայութեամբ, Մահմէտ խանը «եղեւ թշնամի եւ հակառակ ազգիս մեր» եւ երբ կուգար Էջմիածին, կ'արգիլէր հնչեցնել եկեղեցւոյ զանգերը, տեղի անտեղի տուգանքներ ու մաքսեր կը նշանակէր, կը բարձրացնէր գանձուող տուրքերը :

Ուրեմն, 1654 Մարտին, տեղի կ'ունենայ զանգակատան հիմնարկութիւնը : Նոյն տարին կը բարձրանայ շէնքը, սակայն ձմրան պատճառով՝ 1655 Մարտին կը դադրին շինարարական աշխատանքները, իսկ յաջորդ տարին՝ 1655 Մարտ 25ին, կը վախճանի Փիլիպպոս կաթողիկոս եւ այս առիթէն օգտուելով Մահմետ Ղուլի խան միշտ կ'ըսէ թէ պիտի չթողում զանգակատունը շինուի, այլ պիտի քակեմ զայն: Հասկնալի է անշուշտ խանի վրդովումին ու սպառնալիքներուն պատճառը: Թրքահպատակ հայ առեւտրականի մը միջոցով՝ պարսկական գերիշխանութեան տակ գտնուող Հայաստանի մէջ, կատարուող ամէն մէկ ձեռնարկ, կը դիտուէր իբրեւ Պոլսոյ հեղինակութեան բարձրացում, ինչ որ հաճելի չէր Պարսիկներուն :

Անուանի իշխաններու եւ նոր կաթողիկոս Յակոբ Ջուղայեցիի յամառ եւ տեւական ջանքերուն շնորհիւ գործին կը միջամտէ Շահ - Աբաս Բ.ը եւ այսպէսով կը կանխուի զանգակատան առաջին յարկի քանդումը: Պաշտօնական դիրքը չարաշահելու յանցանքով Մահմետ Ղուլին կը զրկուի իշխանութենէն, իսկ նոր խանը՝ Նաճաֆ Ղուլին, համեմատաբար մեղմ քաղաքականութիւն կը վարէ Հայերու նկատմամբ: Ըստ պատմագիր Առաքել Դաւրիժեցիի նոր խանին «բազում ոսկի եւ արծաթ տալով» Յակոբ Ջուղայեցի կաթողիկոս արտօնութիւն ստանալով վերսկսած է եւ աւարտած՝ զանգակատան կառուցումը :

Նկատի ունենալով որ Մայր Տաճարի զանգակատունը ճարտարապետական նշանաւոր կոթող է, իսկ արտաքին ու ներքին գեղազարդումով՝ անառարկելի նուաճում մը, բնական էր ենթադրել, որ անիկա խումբ մը առաջնակարգ արուեստագէտներու մտայղացումներու իրականացումն է : Յստակ, համաչափ ճարտարապետական յօրինուածքը, վերասլաց ծաւալները, աշխարհիկ ու կրօնական բնոյթով կերտուած՝ երկրաչափական, բուսական, կենդանական եւ մարդկային բարձրաքանդակները եւ հարթաքանդակները, գունագեղ որմնանկարները, տաղանդաւոր արուեստագէտներու՝ ճարտարապետի, քանդակագործի եւ նկարիչի կարողութիւններուն արդիւնքն են, համագործակցութեան արգասիքը :

Ժամանակակից երկու պատմիչներն ալ՝ Զաքարիա եւ Առաքել Դաւրիժեցի, զանգակատան կառուցման եւ այլազան հարցերու մասին խօսած են, առանց սակայն յիշելու արուեստագէտները: Ծանօթ է, որ միջնադարեան հայ արուեստագէտներ՝ ճարտարապետներ, խաչքարերու վարպետներ իրենց գործերուն անկիւնը գրած են իրենց անունները: Հետեւաբար, ճարտարապետ Վաչէ Խաչատրեանի հետ յամառօրէն փնտռեցինք եւ գտանք զանգակատունը կառուցող արուեստագէտներուն անունները՝ փորագրուած իրենց ձեռակերտի միջնայարկի արեւելեան ճակատին: Ահա այդ յիշատակագրութիւնը՝ «Ս (ուր) Բ Խ (ա) ԶՍ ԲԱՐԵԽ (օս) ՈՒՍՏԱ ՍԱՀ-ակին» :

Այս ուստան Սահակ Հիզանցին է (Վասպուրականցի) որ Էջմիածնի զանգակատունը աւարտելէ ետք ձեռնարկած է Մուղնիի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ կառուցման՝ իբրեւ համբաւ ունեցող ճարտարապետ: Էջմիածնի զանգակատան կառուցման մասնակցած է ուրիշ ճարտարապետ մըն ալ՝ ուստա Մովսէս, որ ճարտարապետ Սահակի քրոջ տղան է, դարձեալ Հիզանցի: Մովսէսի տապանաքարի արձանագրութենէն կը պարզուի, որ ան մեռած է զանգակատունէն վար իյնալով : Դէպքը պատահած է 1657ին, զանգակատան միջնայարկը աւարտելէ ետք: Սահակ ճարտարապետի անուան արձանագրութեան ձախին կայ նաեւ որմնանկարիչին անունը՝ ոսկերիչ Զաքարէ :

Այսպէսով, ուրեմն, նոր յայտնուած վիմագրերու շնորհիւ կարելի դարձաւ պարզել, որ Էջմիածնի զանգակատունը կառուցող արուեստագէտները հմուտ գիտելիքներով եւ ձիրքով օժտուած Սահակ եւ Մովսէս ճարտարապետներն են եւ նկարիչ Զաքարէն: Ուսկերչական նուրբ այս ձեռակերտը կը վկայէ, որ յիշեալ արուեստագէտները հայկական դասական մշակոյթի հին աւանդութիւններուն բազդատ են արեւելեան արուեստի (իրանական, արաբական) որոշ տարրեր ու երանգներ՝ նոր եւ ուրոյն աստիճանի հասցնելով ճարտարապետութեան, քանդակագործութեան ու նկարչութեան ներդաշնակ հմայքն ու արտայայտութիւնը : Անոնց ստեղծագործութիւնները կը կարօտին մասնագիտական համակողմանի ու մանրամասն մեկնութեան :

Զանգակատան արձանագրութիւններուն մէջ կը յիշուի նաեւ Տէր Ովանէսի մը անունը: Կը կարծենք որ ան շինարարութեան անմիջական հսկիչ - վերակացուն պէտք է եղած ըլլայ: 1651 - 1653 թուականներուն, Ս. Գայեանէ եւ Ս. Հռիփսիմէ եկեղեցիներու վերականգնումին «վերակացու եւ գործաւոր» կարգուած էր Փիլիպպոս կաթողիկ.ի կողմէ «աբեղայ ոմն Տէր Յովհաննէս անուամբ, այր արդիւնաւոր եւ գործունեայ»: Կը կարծենք, որ նոյն Յովհաննէսն ալ (արձանագրութեան մէջ ակնարկուող ՏէրՈվանէսը) այնուհետեւ եղած է Էջմիածնի զանգակատան կառուցման աշխատանքներու վերակացուն :

Յիշեալ արձանագրութիւններէն քիչ մը անդին փորագրուած է նաեւ անունը Մարգարի, որ հաւանաբար սալածածկի շինարար - վարպետն է :

Փիլիպպոս եւ Յակոբ կաթողիկոսներու օժանդակութեամբ, Անտոն Չելեպիի նիւթական միջոցներով, ուստա Սահակի եւ Մովսէսի, ոսկերիչ Զաքարէի, վարպետ Մարգարի միասնական ջանքերով կառուցուած Էջմիածնի Մայր տաճարի գլխաւոր զանգակատունը նախորդ դարերու հայկական ճարտարապետութեան, քանդակագործութեան եւ որմնանկարչութեան նուաճումներու ակներեւ արգասիքը ըլլալով հանդերձ, աղդակ ու խթան հանդիսացաւ յետագայ բազմայարկ կառոյցներուն համար: ԺԷ. դարէն ետք Հայաստանի մէջ կառուցուած զանգակատուները, մինչեւ Ի. դար, այս կամ այն ձեւով, որոշ տարրերով ու երանգներով կը յարին անոր: Շարադրանքի, յատակագծումի տեսակէտէն Էջմիածնի զանգակատան ոճական ազդեցութեամբ կառուցուած են Տաթեւի, Աղթամարի, Կարբիի, Սամծեւրիսի (Վրաստան), Թալինի, Մուշի, Մեծ Մանթաշի եւ այլ վայրերու երկու եւ երեք յարկանի զանգակատուները, որոնք թէեւ չհասան իրենց նախօրինակի կատարելութեան, սակայն ինքնին ուշագրաւ են բազմայարկ կառոյցներու յարատեւման տեսակէտէն :

ՍՈՒՐԷՆ ՍԱՂՈՒՄԵԱՆ

«Էջմիածին»

ՊԱՂԵՍՏԻՆ ԵՒ ՀՐԵԱՆԵՐԸ

Ա.

Պաղեստին, կամ հին անուանումով՝ Կանանու երկիր, գտնուելով Արաբիոյ, Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միջեւ, Դարերէ ի վեր գրաւած է ամբողջ աշխարհի ուշադրութիւնը, ոչ թէ աշխարհագրական նախանձելի իր հրապոյրներով, այլ միայն արգաւանդ եւ անուցիչ հող մը եղած ըլլալուն համար՝ տեղերական երեք կը-

---

ՀԻՒՍԻՍ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԿԱՆ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հոն՝ մեր մտահանչած խտտապահանջութիւնը միշտ ի զօրու կրնայ ըլլալ: Տըպաւորիչ է պատկերը՝ զոր կը պարզեն արագ գգաստացող երիտասարդներ, երբ կը զգան թէ իսկապէ՛ս իրենց յանձնուած է լուրջ պատասխանատուութիւն մը, եւ կը գիտակցին միաժամանակ՝ որ կայ իրենց վրայ հսկող խիստ բայց նաեւ բարոյական ամէն վարձատրութիւն ընծայելու պատրաստ հասուն ուժ մը:

Ուրեմն՝ ինչպէս մատնանշեցի, Եղեռնէն ի վեր քիւով մտահոգուած ժողովուրդ մըն ենք: Կազմակերպութիւններու մէջ, անդամներու թիւին վրայ դրուած շեշտը պատճառ կ'ըլլայ որ անտեսուի թէ՛ որակի հարցը, թէ՛ կազմակերպութեան կառոյցի եւ գաղափարական հիմքի խնդիրը: Առաջինը աւելի թեթեւ անտեսում մըն է, երկրորդը՝ աւելի լուրջ: Էլիթիսթ չեմ. ընտրանիի մը մասնաւոր պատրաստութեան մեծ արժէքին հաւատալով հանդերձ՝ չեմ կարծեր որ նախապատրաստեալ «ընտիր մարդիկ» կան՝ կազմակերպական ակնոցով դիտուած: Կազմակերպութի՛ւնն է որ պիտի առնէ «հում նիւթը», այսինքն՝ հետաքրքրուողներն ու նոր արձանագրուող անդամները, եւ անոնցմէ պիտի պատրաստէ իր ընտրանին, իր քատրերը (անձնակազմ)՝ իր գաղափարներով զինուած:

Կազմակերպական ուժման այս անբաժանելի ազդակն է երկրորդ սկզբունքը՝ կարգապահ եւ ինքնաքննադատ ոգիի քաջալերում եւ կազմակերպական նպատակներու մասին կարծիքի փոխանակութիւն ու տեղեկատուութիւն: Խղճալի է հայ կազմակերպութիւններու պարագան, ուր ժողովի գացողները «պինկօ»յով, «փախլաւա»յով եւ պարահանդէսով կը գրաւին (ստիպուած են, այդպէս ըլլալ, քանի որ անոնց միջոցաւ հաւաքուած դրամը շարժակն է, «մոթէօր»ն է կազմակերպութեան) եւ որոնց ընթացքին, սակայն, երբեք յստակ չէ թէ ինչ է կազմակերպութեան դերն ու նպատակը՝ փոքր գումարներ հաւաքելէ անդին: Ունինք անդամներ, որոնք իրենց հայրենիքը հազիւ կրնան գտնել քարտէսին վրայ, մեր պատմութեան (ձգե՛նք... լեզուն) մասին գաղափար չունին, մեր գաղութային դրութեան եւ նոյնիսկ Ամերիկայի գաղութային կազմակերպութիւններուն ծանօթ չեն, եւայլն: Կու գան ժողովներու՝ չկամօրէն, եւ տակաւ կը պակսի իրենց ոգեւորութիւնը, որովհետեւ իրենք զիրենք շաղախուած չեն զգար կազմակերպութեան նպատակներուն հետ: Նպատակ մը չի՛ կրնար վերնախաւի մը կողմէ որոշուիլ եւ հրահանգով պատրադրուիլ, այլ կազմակերպութեան բոլոր անդամներու խորհրդակցութեամբ միայն կարելի է զայն պարզել, բնորոշել եւ կենսունակ պահել: Եթէ հեռաւոր կամ անկարելի հեռանկարներ են միայն կազմակերպութեան մը նպատակները, եթէ պզտիկ, կատարուելիք գործեր չկան մէջտեղը, պարզ անդամներ չեն կրնար հետաքրքիր մնալ: Գիտենք թէ վաղը չենք կրնար հայկական Հարվըրտ Համալսարան մը ստեղծել Ամերիկայի մէջ, ո՛չ ալ Հայաստանը ազատագրել. այս չի՛ նշանակեր սակայն որ հայ դպրոցներու կամ քաղաքական տարբեր միջոցներու և նպատակներու մասին խորհրդակցութիւնները պէտք է դադրին: (Արդար ըլլալու համար կ'աւելցնեմ, որ ուսումնական խնդիրներու մասին մտածողներ շատ կան): Առաջնորդ դասակարգի մը դերն է՝ մեծ նպատակը փոքր նպատակներու «բաժնել»: Եթէ հսկայ ծրագիրներ կարելի չէ իրագործել, կա՞ն անոր մէջ պզտիկ մասեր, որոնք կրնան իրագործուիլ տեղական ուժերով եւ աշխատանքով: Միայն դրամ հաւաքե՞լն է շըրջանային եւ տեղական ուժերու դերը: Տեսականօրէն՝ ո՛չ, սակայն փաստօրէն յաճախ ա՛յդ է ցաւալի իրականութիւնը:

Ինչպէս ըսի մեծ ՆՊԱՏԱԿը շարք մը փոքր եւ իրագործելի նպատակներու պէտք է բաժնել: Միայն կեդրոնական մարմինները եւ անոնց կազմակերպած յանձնախումբերը չեն որ պէտք է կրեն գործելու պատասխանատուութիւնը: Ինչպէս որ դրամը կը հաւաքուի թէ՛ տեղական միջոցներով, թէ՛ կեդրոնի կողմէ, նոյնպէս շրջաններու անդամներուն համար պէտք է ստեղծուին, նպատակներ, զորս կարելի է իրականցնել իրատես շարժուձեւով եւ որոնց իրականացումը կը սատարէ կեդրոնական մարմիններու ընդհանուր իրագործման:

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Շար. - 8)

…րօնքներու հիմնադիրներուն քարոզած բարոյական սկզբունքներուն :

Պաղեստին, միջազգային դիւանագիտական աշխարհի մէջ եւ, տեսակ մը կըռուախնձոր եղած է եւ միանգամայն մագնիսացնող խորհրդաւոր ուժ մը, որուն ….ած են տիրանալ դարերու ընթացքին, աշխարհի հռչակաւոր աշխարհակալ պետութիւնները, խաչակիրներէն մինչեւ Սուլթան Սալահետտին, Թրքական պետութիւններէն մինչեւ անգլիական գրաւումը, Պաղեստին՝ այսպէս տասնեօթը անգամ գրաւուած, այրած, թալանուած, կործանուած (քար քարի վրայ չմնալու աստիճան), հիմնայատակ եղած է ու ապա վերաշինուած, կրօնական կեդրոնական վայր մը եղած է մարդկութեան համար :

Պաղեստինի մէջ հողի իւրաքանչիւր մասնիկ, քարի ամէն մէկ բեկոր կը կրէ իր վրայ հրեայ, մահմետական ու քրիստոնեայ պետութեանց սխրագործութեան հետքերը, այլակրօն այս երեք խմբաւորումները հոգեկան համահաւասար նուիրումով մը կը գուրգուրան իրենց սրբավայրերուն վրայ : Հրեան աղեխարշ արցունքներով եւ նուիրումով մը կ՚երազէ ու կ՚անմահացնէ Կանանու Աւետեաց երկիրը եւ Իսրայէլի հին փառքերը : Սահմետականը կը խոկայ հոգեկան վերասլացք զմայլանքով մը Օմարի փառահեղ մզկիթին ու հարեմը Շէրիֆին վրայ : Իսկ քրիստոնեան՝ աղօթքի աստուածային բոյրերով կը խնկաւետէ միշտ Ս. Յարութեան տաճարը :

Ս. Գրոց պատմութեան մէջ Պաղեստին նկարագրուած է միշտ, իբրեւ իւղի և մեղրի երկիր մը : Սակայն իրականին մէջ, այդպէս չէ դժբախտաբար :

Մահմետական տարրերու տիրապետութիւնը, բնիկ տարրերու ոչ քաղաքակիրթ հանգամանքը, իրերայաջորդ աւերիչ արշաւանքները եւ պատերազմները, մանաւանդ քրիստոնէութեան համար Ս. երկիրը անհրապոյր դարձնելու եւ զայն խոպան ձգելու նպատակաւ խալամական տիրապետութեան միջոցաւ ի գործ դըրուած գաղտնի եւ յայտնի կործանարար ձանքերն ու ծրագիրները պատճառ եղած են որ այս երկիրը մերկանայ բոլորովին իր բնական գեղեցկութիւններէն, լայնատարած անտառներէն, ջրուղիներէն, բուսականութենէն եւ վերջապէս՝ կեանքի անհրաժեշտ շատ մը տարրերէն :

Տիբերական ու Մեռեալ ծովերը եւ զանոնք իրարու միացնող Յորդանան գետը՝ Միջերկրականեան ծովու մակերեսէն շատ ….ցած աստիճանի մը վրայ գտնուելուն համար, ոչ մէկ օգտակարութիւն կ՚ընծայեն Պաղեստինի հողագործութեան :

Տարուան ընթացքին չարաթներով տեղացող եւ յատուկ ջրամբարներու մէջ հաւաքուած անձրեւի ջուրերն են որ կըրցած են քիչ թէ շատ ապրեցնել տեղացի ժողովուրդները :

Պաղեստինի իւրաքանչիւր քաղաք ունի իր մասնաւոր եւ յատկանշական կլիման, այնպէս որ Յորդանանի եզերահովիտները անբնակելի ըլլալու աստիճան տաք ըլլալով՝ Նապլուսի գաւառին մէջ ալ տեւական գարուն կը տիրէ : Հերմոն լերան գագաթը՝ յաւիտենապէս ձիւնապատ, իսկ Յուդայի լեռները՝ լերկ ու ժայռոտ, Գալիլիոյ կողմերը՝ զով ու գարնանային, իսկ հարաւային կողմերը՝ անջրդի եւ անբերրի :

Ահա կլիմայի այս զանազանութիւնն է անշուշտ միակ պատճառը որ Պաղեստինի իւրաքանչիւր քաղաքացի կամ գիւղացի ունի իր ուրոյն նկարագիրը, լեզուի մասնաւոր արտասանութիւնը, յատուկ կենցաղը եւ սովորութիւնները :

Պաղեստինի անցեալին ու աշխարհագրական դիրքին վրայ համառօտ ակնարկ մը նետելէ ետք, քննենք առաջին աշխարհամարտէն սկսեալ Պաղեստինի քաղաքական վարչաձեւը եւ հրէական յառաջդիմական ու հսկայաքայլ շարժումները :

Հրեաները՝ ինքնավար ու անկախ պետութիւն մը կամ ազգային տուն մը ունենալու համար, յեղափոխական գործունէութիւններ, շարժումներ եւ կազմակերպութիւններ չեն ունեցած :

Ժթ. Դարու կէսին «Ալիանս Իզրայէլիթ Ինիվերսէլ» անունով ընկերութիւն մը կազմուեցաւ, զուտ կրթական ու տնտեսական հիմերու վրայ հաստատուած որոշ ծրագիրով մը եւ անհաշուելի գումարներ ծախսեց բարւոքելու համար մանաւանդ Պաղեստինի հրեայ ժողովուրդի տնտեսական կացութիւնը, հաստատելով երկրագործական վարժարաններ, ագարակներ, ու կրթական յատուկ հաստատութիւններ :

Քաղեց՝ ԹՈՐԳՈՄ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

(Մացեալը յաջորդով)

ԱՅՍ ՄԷԿՆ ԱԼ ԱՅՆ ՍԵՐՈՒՆԴԷՆ ՈՐ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒՆԵՑԱՒ

— o —

Առանց մանկութեան, անընտանիք եւ անհայրենիք, թափառած ու տառապած աշխարհի բոլոր ցամաքներուն վրայ, բայց միշտ վաղուան կառուցումի երազով տոգորուած, անապատներու աւազին վրայ Ա. Բ. Գ. սորված հերոսական սերունդը այսօր հասած է իր կեանքի վերջալոյսին :

Ապրիլեան այս սերունդի անդամ մը եւս, Ղազար Պօղոսեան, կնքեց իր մահկանացուն, Մարսէյլ, Օգոստոս 25ին :

Մարտական եւ Մամիկոնեան Տարօն աշխարհէն, Ղազար Պօղոսեան ժառանգած էր ազգային նուիրումի, ծառայութեան շունչը եւ հայրենի աւանդութիւններու, բարքերու գեղեցիկ սովորութիւնները :

Որպէս հաւատաւոր միաւոր մը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որպէս Տարօն Սալնաձորի Հայրենակցական Միութեան հարազատ անդամ, ան տուաւ իր կեանքի ամէնէն գալար եւ լեցուն տարիները :

Կարողութիւններով համեստ, բնաւորութեամբ հեզ, նկարագրով ուղիղ, առաւելաբար ներքնապէս կ՚ապրէր իր ուրախութիւններն ու յուզումները : Այսօր եւս անկասկած իր վերջին օթեւանին մէջ կը հանգչի խաղաղ ու կը ննջէ արդարներու քունով :

Այո, Ղազար Պօղոսեան կը հանգչի առանց խռովքի, որովհետեւ իր կեանքի իմաստ տուող իր պաշտած Հայկական Եռագոյնը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանը եւ իր սիրելի «Յառաջ»ը սեղմած կուրծքին, կը հսկեն իր վրայ, ինչպէս ինք, իր կենդանութեան գուրգուրանքով եւ ակնածանքով հսկեց :

Այս երրորդութիւնը, իրեն համար, մինչեւ մահուան անկողինին մէջ, եղաւ ապրում եւ խորան պաշտամունքի : Անոր ընդմէջէն ան կը տեսնէր հայրենիքը ամբողջական, հողը եւ լեզուն հայկական : Կտակ մը որ վաղուց արդէն ան փոխանցած էր իր զաւակներուն, հարազատներուն եւ բարեկամներուն, որոնք պիտի պահեն իրենց սիրտերուն մէջ քաղցր յիշատակը հօր մը, Հայու մը՝ որ տքնեցաւ իր ընտանիքին համար եւ ապրեցաւ միշտ հայրենի աշխարհի կարօտը սրտին :

Այս օտար աստղերուն տակ, միշտ ալ աւելի անհարազատ եւ ցուրտ է այն հողը, որուն կը յանձնենք, հայրենիքի աւիշով սնած եւ զօրացած այս հոգիները, մեր ազգային բարոյական առաքինութիւններու եւ հարստութիւններու այս պահակները :

Ապրիլեան Եղեռնէն նոյնիսկ տարիներ յետոյ, այս անդամահատուած սերունդի վերապրողներ անաղմուկ կը մեկնին :

Այս մէկն ալ ապրիլեան այն սերունդէն, որ մանկութիւն չունեցաւ :

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ՄԻՏՔԸ ԺԹ. ԴԱՐՈՒՄ

Հայ փիլիսոփայական մտքի բազմադարեան պատմութիւնը ուսումնասիրուած է ոչ միայն համակողմանի կերպով, այլեւ առանձին փուլերով : Սակայն, տակաւին հրապարակի վրայ չկար ամբողջական աշխատութիւն մը, որ մասնագիտօրէն հետազօտէր ԺԹ. դարու հայ տրամաբանական մտքի ամբողջական պատմութիւնը, ամփոփէր այդ գիտութեան հարիւրամեայ ճանապարհի նուաճումները : Ահա այս բացն է որ կը լրացնէ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակչութեան լոյս ընծայած « Հայ տրամաբանական միտքը ԺԹ. դարում » գիրքը : Հեղինակը՝ Ա. Թադեւոսեան, 202 էջերու մէջ քննութեան առարկայ դարձուցած է հայ իրականութեան մէջ տրամաբանական ուղղութիւններու ձեւաւորման ու զարգացման հարցերը, առանձին յօդուածներ նուիրելով հայ մտաւորականներ Գր. Փէշտմալճեանի, Գ. Թիւյսիւզեանի, Ա. Բագրատունիի, Աւ. Գուրգէնեանի, Ն. Ռուսինեանի եւ ուրիշներու կեանքին ու գործունէութեան :

×

ՀԱՅ ՊԱՏՄԱԲԱՆԻՆ ԳԻՐՔԸ ԱՆԳԼԵՐԷՆ

Լիզպոնի մէջ լոյս տեսած է Արամ Տէր-Ղեւոնդեանի «Արաբական ամիրայութիւնները Բագրատունեաց Հայաստանում» գիրքի անգլերէն թարգմանութիւնը, զոր կատարած է Քոլոմպիայի համալսարանի հայագիտութեան ամպիոնի փրոֆ. Նինա Գարսոյեան : Յառաջաբանին մէջ, Նինա Գարսոյեան, գնահատելով Ա. Տէր-Ղեւոնդեանի ուսումնասիրութիւնը, կը գրէ. « Միջնադարեան Հայաստանի մէջ հաստատուած արաբական բազմաթիւ մանր իշխանութիւններու պատմութիւնը, այլալեզու նիւթերու սակաւութեան ու ցրուածութեան պատճառով, ցայժմ պատշաճ հետազօտութեան առարկայ չէ դարձած : Ամէն կարգի դժուարութիւններ յաղթահարելէ առաջ անհրաժեշտ էր միաժամանակ ուսումնասիրել հայկական, արաբական եւ բիւզանդական աղբիւրները : Շնորհիւ իր պատրաստութեան եւ կրթութեան Ա. Տէր-Ղեւոնդեան ամբողջովին ի վիճակի եղած է իրագործել այդ դժուար խնդիրը» : Ա. Տէր-Ղեւոնդեանի գիրքը Հայաստանի Պատմութեան Հիմնարկութիւնը լոյս ընծայած էր 1965ին : Հատորին մէջ, հայկական, արաբական, բիւզանդական եւ այլ աղբիւրներու հիման վրայ շարադրուած է Բագրատունեաց Հայաստանի մէջ հաստատուած արաբական փոքր իշխանութիւններու՝ ամիրայութիւններուն պատմութիւնը : Տրուած են անոնց տոհմային ծառերը, Դուին քաղաքի ժամանակագրութիւնը եւ Ս. Տէր-Ղեւոնդեանի կազմած՝ « Հարաւ-Արեւմտեան Հայաստանը Ժ. դարի սկիզբին » քարտէսը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (189)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՈՍԿԻԷ ԽԱՐԻՍԽ ԳԻՆԵՏՈՒՆԸ

— Երբ որ հոն հասնինք, ուր առաջնորդելդ պիտի հասկնաս, ըսաւ Սքալապրինօ : Հիմա զիս մտիկ ըրէ, քեզի ոեւէ չարիք պիտի չհասնի : Ընդհակառակն զիս առաջնորդելու մէջ շահ պիտի ունենաս : Պէտք է որ առանց առաջուընէ բան մը իմացնելու Ոսկիէ Խարիսխ կապելայէն ներս մտցնես զիս Հիմա ընտրէ՛. կամ զիս կ՚առաջնորդես կամ հոս կը մնաս : Եթէ հետս չուզես գալ, հոս պիտի մնաս, միայն թէ քեզ հսկէ տանելու համար չորս հոգիի պէտք պիտի ունենաս որ ոտքերէդ ու ձեռքերէդ վերցնելով փոս մը նետեն :

Այս ըսելով, Սքալապրինօ իր դաշոյնը քաշեց :

—Սքալապրինօ, խղճիդ վրայ սանկ ոճիրի մը բեռը պիտի ուզե՞ս ունենալ, թոթովեց երիտասարդ նաւաստին դողդըղալով :

— Եթէ քու կամքովդ ինծի հետեւիլ ուզես, անշուշտ պիտի չուզեմ սատանկ բեռ մը ունենալ խղճիս վրայ, եւ գիտցած ըլլաս որ յառաջիկային բնաւ պիտի չզղջաս ըրածիդ վրայ :

— Խե՛ղը անիծածս, ինչո՞ւ հետդ չըգամ : Ո՞ւր պիտի երթանք… աշխարհի միւս ծա՞յրը, պատրաստ եմ :

— Եկո՛ւր ուրեմն… եւ ոտքերդ քիչ մը բաց… :

Ժամ մը քալելէ յետոյ, երկու մարդիկը Մէսթր վերադարձան :

Գիւղէն ներս մտնելէ առաջ Սքալապրինօ ըսաւ ընկերոջը·

— Եթէ պզտիկ ձայն մը հանես եւ ոեւէ օգնութեան կոչ արձակես, վերջին շունչդ կը փչես, գիտցած ըլլաս, Ճանէթթօ :

— Հոգ մի՛ ըներ, բերանս պիտի չբանամ : Սանտրիկոյին տեղը Սքալապրինօն է եղեր, ինծի համար միեւնոյնն բանն է… մէկ պետը գնաց, միւսը եկաւ :

— Եթէ հետս անկեղծ ըլլաս, քիչ ատենէն Սանտրիկօն եւ Պարթօլօն ձգելուդ համար շատ գոհ պիտի մնաս :

Մէսթրի մէջ Սքալապրինօ երկրորդ ձի մը առնելով Ճանէթթօյի տուաւ : Նոյն օրն իսկ Բրավէի կիրճերը հասան :

Սքալապրինօ իր ընկերը չորս հովիւներու յանձնեց : Այս հովիւները զինուած էին եւ Սեւ-Քարայրին դրան առջեւ պահակ կը սպասէին :

Սքալապրինօ առանց իր ձիէն վար իջնելու բաներ մ՚ըսաւ անոնց, ապա ձին դարձնելով Մէսթրի ճամբան բռնեց :

Հսկային սիրտը կուրծքին տակ կը խաղար :

— Երանի թէ թշուառականը հոն ըլլար, երանի թէ ժամանակին հասնէի, կը մըռլտար ան ակռաներուն տակէն :

Իրաւ, թէպէտ Սքալապրինօ գիտէր թէ Սանտրիկօ Ռօլանէ վրէժ առնելու համար էր որ Պիանքան առեւանգած էր, բայց կը կասկածէր միանգամայն թէ աղջկան գեղեցկութիւնը մի գուցէ գլխէ հանէր աւազակը : Եթէ Սանտրիկօ անոր սիրահարէր, վստահ էր թէ առանց այլեւայլի պիտի բռնաբարէր զայն :

. . . .

Յաջորդ օրը ժամը գիշերուան իննին ատեննէրը, քանի մը նաւաստիներ եւ նաւավարներ մնացած էին Ոսկիէ Խարիսխ կապելային մէջ :

— Է՛հ, կառքերնիդ քաշեցէք նայիմ, խանութը գոցելուն ատենը եկաւ, պոռաց կապելային տէրը Պարթօլօ : Բնաւ նպատակ չունիմ ոստիկաններն ու լրտեսները հոս հրաւիրելու :

Խմողներէն շատերը իրենց պարտքը վըճարելով մեկնեցան. շատ չանցած, հինգ վեց հոգի մնացին կապելային մէջ :

Բայց վարպետ Պարթօլօ ասոնք միւսներուն պէս չճամբեց : Խանութին փեղկերը գոցեց եւ կողմնակի դռնէ մը ներս մտաւ :

Պարթօլօ յիսուննոց ուժով մարդ մըն էր :

Օր մը կռուի մը մէջ աչքին մէկը կորսնցուցած էր. այն օրէն անդին անունը Միականի Պարթօլօ դրած էին : Ան իր կապելային մէջ առանձին կ՚ապրէր. կապելան ալ խանութ ըլլալէ աւելի քարայրի մը երեւոյթն ունէր :

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Ղազարոս Գապաքճեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Գապաքճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժաք Գապաքճեան եւ աղջիկները, Տէր եւ Տիկին Յովհան – նէս Եսայեան եւ աղջիկը, Այրի Տիկին Թագւոր Ինճէեան եւ զաւակները, ինչ – պէս նաեւ Գասպարեան, Տարագճեան, Սթաթեան, Սակաթճըլեան, Լիւլէճեան, Սուպարալեան, Ալիքեան, Քիւրքճուէն ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն ի – րենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՂԱԶԱՐՈՍ ԳԱՊԱՔՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Լոնժիւմօ, Սեպտ. 26ին, 69 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Զորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 29ին, ժամը 15ին, Իսիի Ս. Մարիամ – Աստուածա – ծին եկեղեցին, 6 Ավընիւ Պուրկէն, ուր – կէ մարմինը կը փոխադրուի Քլամարի էնթէրքոմինալ գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
Նորակառոյց շիրիմի բացում

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

Կիրակի, 3 Հոկտ. ժամը 16ին, Տէօյ – Լա Պառի գերեզմանատան մէջ :

Սիրով կը հրաւիրուին ողբացեալ բա – նաստեղծին յիշատակը յարգողները :

Ժամադրավայր՝ Կառ Տիւ Նորի ներք – նամասը կամ գերեզմանատունը :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Տէսինի Կապ. Խաչի դպրոցը կը բացուի 2 Հոկտեմբեր, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնա – յարկը : Կը խնդրուի ծնողքներէն որ ան – միջապէս արձանագրեն իրենց զաւակնե – րը, վեց տարեկանէն վեր :

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԾՆՆԴԵԱՆ ԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ
Շաբաթ, Դեկտեմբեր 18

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Կեդրոնականի
90ամեակին առթիւ
Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ
եօթը հոգինոց իր խումբով
ԵՒ
JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)
ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը :
ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային :

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատա – րակելի եւ սովորական ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջ : Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ի յուշ՝

ԿԱՐԱՊԻՍ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

մահուան Բ. Տարելիցին, հոգեհանգստ – եան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ – Ս. Յովհաննէս Մայր – Եկեղեցւոյ մէջ (13 Ռիւ Տիւ Փերշ), Կիրակի Հոկտ. 3ին, ժամը 11ին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Տէր եւ Տիկին Միշէլ Խաչմանեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Խաչմանեան եւ Պ. Զա – ւէն Պէրպէրեան կը ծանուցանեն թէ հո – գեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Հոկտ. 3) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԽԱՇՄԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ իրենց հօր՝

ՅԱԿՈԲ ԽԱՇՄԱՆԵԱՆԻ

յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա – տակը յարգողներուն :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հրաչեայ Թելլալեան, Այրի Տիկին Սանուհի Կարապետեանի մահուան առթիւ կը նուիրեն 50 ֆր. Փա – րիզի Աղքատախնամին : (Ստանալ «Յա – ռաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վար – չութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ միջոցով.— Պ. Հայկ Թիւթիւնճեանի մահուան առթիւ ընկ. Երանուհի Վարժապետեանէ 50 ֆր., Էօժէնի Նօրոյեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Աբգար Սիմոնեանէ քսան, Պ. Օննիկ Սարաֆեանի թաղման առթիւ ընկ. Զապէլ Սարաֆեանէ հարիւր, Պ. Նորայր Մաղաքեանէ քսան, Պ. Յարու – թիւն Վարդերէսեանի թաղման առթիւ Պ. Պետրոս Վարդերէսեան, Օր. Ալիս Վարդերէսեան, Պ. Ստեփան Բարակեան, ընկ. Զապէլ Սարաֆեանէ 50ական, Տիկ. Սրբուհի Բէքմէզեանէ քսան ֆրանք :

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES en ARMENIE

OCTOBRE — NOVEMBRE

Au départ de Marseille 14 jours

2500 F.

NOEL EN ARMENIE

DU 24 DECEMBRE AU 6 JANVIER

2750 F.

Comprenant

Transport aérien — Pension complète — Hôtel 1ère classe — Visites et excursions — Service accompagnateur, guide.

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN	**Madeleine BENNEYAN**
VOYAGES WASTEELS	HAVAS - VOYAGES
87, La Canebière	12, bd. Général De-Gaulle
13001 - MARSEILLE	26000 - VALENCE
tél. (91) 50. 89. 12	tél. (75) 43. 06. 06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

Prix calculés à la date du 31 Oct. 1975, susceptibles de modifications en cas d'augmentation du cours des changes ou du transport

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԻՍԻ – ՔԼԱՄԱՐ

ՀՈԿՏ. 23ԻՆ, Հայկ. երեկոյթ, ի նը – պաստ Լիբանանահայութեան :

ՀՈԿՏ. 24ԻՆ Ռիւ տ'Առմէնիի բացումը, Քլամառ) :

×

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի ձեռ – նարկը Նոյեմբեր 13ին :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որ – բերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդի – սաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկ – տեմբեր 16 :

×

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ :

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԿՈՉ ԱԶԳԱՅԻՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ՏՆՕՐԷՆՆԵՐՈՒՆ

Աղքատախնամի դրամենեակը բազմա – թիւ դիմումներ ունի զանազան երկիրնե – րէ Ֆրանսա գաղթող հայրենակիցներու կողմէ : Վարչութիւնս կոչ կ'ընէ առեւ – տրական հաստատութեանց տնօրէններուն որ նկատի ունենան վերոյիշեալներու պարագան եւ դիմեն Աղքատախնամի դը – րամենեակը, 77, Ռիւ Լաֆայէթ Փարիզ 9

Հեռ. 878 – 02 – 99

Որեւէ ճիւղի պատկանող գործաւորներ եւ պաշտօնեաներ հայթայթելու համար :

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի, Սեպտ. 30, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Բո – լոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտա – ւորիչ է եւ կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը Ուրբաթ (Հոկտ. 1) ժամը 21ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի տունը :

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմի – տէն ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն – Մօրիսի ընկերները, այս Ուրբաթ, Հոկ – տեմբեր 1, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21-ին, ծանօթ հաւաքավայրը :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գազանճեան Յակոբ, Անթապցի, հօրը անունը՝ Աւետիս, մօրը՝ Ֆերիտա, եղ – բօրը՝ Գրիգոր, հօրեղբօր տղունը Յակոբ : Ծառայած է ֆրանսական բանակին մէջ, ամուսնացած է ֆրանսուհիի մը հետ, ունի երկու աղջիկ, արհեստով կօշկակար է : Զինքը փնտռողն է իր հօրեղբօր զա – ւակը Անդրանիկ Պիլերգուկեան :

Լուր ունեցողներէն գրել՝

KURADJIAN
30 av. Jules-Vallès
38100 Grenoble

×

Գրիգոր Գամպէրեան կամ Միքայէլ – եան, հօր անուն Մելիքսէթ, մօր ա – նուն Արշալոյս, Վանեցի : Կորսուած վերջին պատերազմին : Կը կարծուի գըտ – նուիլ Ֆրանսա, կամ Միացեալ Նահանգ – ները : Փնտռողն է մայրը Արշալոյս Վա – րուժանի :

× Խաչատուրեան Վաղարշակ Մովսէ – սի, ծնած Վանի Գաղառի գիւղ, կորսը – ւած վերջին պատերազմին : Փնտռողները կինը Խաչատուրեան Լիան եւ զաւակները Փարաքար (Հայաստան) :

× Յակոբեան Հայրօ Մեսրոպի, ծնած Վանայ Գաղառին Խէք գիւղը, կորսուած վերջին պատերազմին : Փնտռողները կինը եւ երախաները :

Այս անձերու մասին լուր ունեցողնե – րէն կը խնդրուի գրել հետեւեալ հասցէին՝

M. GHAZARIAN
3 rue des Trois-Pierres
69007 Lyon

Կը խնդրուի Ամերիկայի թերթերէն ար – տատպել :

Hôtel du Parc

Տնօրէնութիւն
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Հրաշալի բնութեան մէջ, Մարսէյլէն 100 քիլոմեթր

SAINT-ETIENNE - LES - ORGUES
(ALPES DE HAUTE-PROVENCE)
Alt. 700 mètres
Tél. : 13 ou 79
« LE RELAIS DES GOURMETS »

Հանգստաւէտ սենեակներ — Ամէն յարմարութիւն
Parc-calme
Տրամադրելի նաեւ հարսնիքի, հաւաքոյթի, սէմինէրի եւն.
Հարաւի արեւը, Ալպեաններու շուքը, հանելի մթնոլորտի մը մէջ
ՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՇԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
30
JEUDI
30 SEPTEMBRE
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.694 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52 ANNÉE — N° 13.694

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

(Իր գահակալութեան տարեդարձին առթիւ)

— O —

Տօնական հանդիսաւոր օրեր են Ս. Էջ-միածնի մէջ՝ Միւռոնօրհնութեան բա-[illegible] արարողութեան եւ Վազգէն Ա.ի գահակալութեան 21րդ տարեդարձին առ-թիւ :

Հայրենիքը մագնիսի պէս իրեն քա-[illegible] է Սփիւռքի հայկական գաղութնե-[illegible] հազարաւոր ուխտաւորներ, որոնք [illegible] իրենց սրտին մէջ՝ փութացած [illegible] Մայր Աթոռ մասնակցելու տեղի ունե-[illegible] յիշատակելի հանդիսութեանց եւ [illegible] հայկականութեամբ, ինչ-[illegible] կը վկայէր ժան Պուրտարիաս :

Իր դարաւոր փոթորկալից կեանքի ըն-[illegible] Հայութիւնը՝ զրկուած քաղաքա-[illegible] անկախութենէ՝ իր աչքերը յառած է [illegible], անկէ յուսալով իր փրկու-թիւնը : Մեր զոյգ կաթողիկոսական ա-[illegible] եղած են հիւսիսային բեւեռի [illegible], ուղեկորոյս Հայերուն համար : [illegible] կաթողիկոսները ու պատրիարքները [illegible] տէր ու պաշտպան են եղած [illegible] Հայութեան՝ անեղծ պա-[illegible] անոր ազգային դիմագիծը :

Երկար ատեն կաշկանդուած եւ ան-[illegible] սփիւռքի Հայութեան հետ, Ս. [illegible] Մայր Աթոռը նոր դարձակէտ [illegible] արձանագրեց Վազգէն կաթողիկոսի գահակալութեամբ : Կապը սփիւռքի [illegible] Հայութեան հետ դարձաւ [illegible], շնորհիւ կաթողիկոսի պարբերա-[illegible] այցելութեան իր հօտին :

Վազգէն Ա. մօտէն շփում ունեցաւ իր [illegible] հետ : Տեղեկացաւ անոր [illegible] : Իր բարձր հեղինակութեամբ [illegible] ստեղծեց իր անձին ու Աթո-[illegible] շուրջ ո՛չ միայն սփիւռքի, այլեւ [illegible] մէջ :

Հայաստանի մէջ կրօնքը զատուած է [illegible], ինչպէս ժողովրդավարա-[illegible] բոլոր երկիրներու մէջ : Պետական [illegible], մասնաւորաբար կրօնա-[illegible] գործերու պատասխանատու վա-[illegible] մեծ յարգանք կ'ընծայեն Էջ-[illegible] գահակալին, որ իր մասնակցու-[illegible] կը բերէ պաշտօնական պետական [illegible] եւ արարողութեանց : Բա-[illegible] երեւոյթ է այս, արժանի յիշա-[illegible], երբ մանաւանդ նկատի ու-[illegible] վերաբերումը Երեւանի պատաս-[illegible] վարիչներուն՝ իր նախորդ-[illegible] հանդէպ :

[illegible] երիտասարդ էր ու անփորձ Վազ-[illegible] կաթողիկոս 1955 Սեպտեմբեր 30ին, [illegible] աշխարհական ու հոգեւորական [illegible] գրեթէ միահամուռ [illegible] կ'ընտրուէր ժառանգորդ Ս. [illegible] Լուսաւորչի պատմական գահա-[illegible] Աթոռին : Առաջին զարմացողը ինքն [illegible], ինչպէս ա՛յնքան համեստօրէն կը [illegible] 1956ին «Յառաջ»ին տուած [illegible] տեսակցութեան մէջ :

Տարիները փորձառու դարձուցին զին-[illegible] : Սկզբնական շրջանի փոթորիկները [illegible] մեծ չափով : Կորսնցուցին [illegible] սուր հանգամանքը, առանց սա-[illegible] վերջնական կարգադրութեան մը [illegible] : Ժամանակը լաւագոյն դա-[illegible] է : Համբերութիւնը՝ բուժիչ [illegible] :

Վազգէն Ա. իր Հայրապետական կոն-[illegible] սփիւռքի Հայութիւնը հաղոր-[illegible] դարձուց իր մտածումներուն ու

ծրագիրներուն : Զատկի եւ Ծնունդի առ-թիւ իր հոգեշունչ քարոզներով մխիթա-րեց ու սրտապնդեց տարագիր Հայու-թիւնը :

Հրահանգեց ոգեկոչել Ներսէս Շնոր-հալի Հայրապետի մահուան 800ամեակը : Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութեան կործանման 600ամեակը, եւ այլ պատ-մական կարեւոր դէպքեր, որոնք յաւէտ յիշատակելի են :

Հայրենասիրութեան ինքնաբուխ ոգիէ ներշնչուած՝ վերջ տուաւ հոգիները կաշ-կանդող նախապաշարումներու, Սարդա-րապատը բաղդատեց Աւարայրի հետ եւ իրենց արժանի պատուանդանին վրայ բարձրացուց այն հերոսները, որոնք 1918 Մայիսի ճակատագրական օրերուն ստոյգ բնաջնջումէ փրկեցին Հայութիւնն ու ան-կախ Հայաստան ստեղծեցին :

Իր գահակալութեան տարեդարձին առ-թիւ կատարեալ առողջութիւն եւ երկար կեանք կը մաղթենք Ս. Էջմիածնի ար-ժանաւոր գահակալ Վազգէն Ա. Ամե-նայն Հայոց Կաթողիկոսին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԵՌՆԵՐՈՒ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

ՍՈՒՐԻԱՑԻՔ ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ԱՆՑԱՆ

— O —

Մինչ նոր յոյսեր ծագած էին Սար-գիսի իշխանութեան գլուխ գալով, յան-կարծ ամէն ինչ կը մթագնէր եւ նոյնիսկ «պատերազմի վիճակ» կը հռչակուէր քրիստոնեայ շրջաններուն մէջ : Արդա-րեւ, ինչպէս կը գրէինք երէկ, սուրիա-կան զօրքը յարձակման կ'անցնէր Լիբա-նանի լեռներէն քշելու համար Պաղես-տինցիները : Արաֆաթ կոչ կ'ընէր արաբ ղեկավարներուն (Լիբիա, Եգիպտոս, Ալժերիա) անմիջական միջամտութիւն մը ուղելով իսկ Պէշիր Ճեմայէլ, Քա-թայէպի զինուորական պատասխանա-տուն կը յայտարարէր.— «Դամասկոսի Սեմիրամիս պանդոկի պատմութենէն եւ ատենէ մը ի վեր Պեքքայի շրջանի սու-րիական զօրքերու դէմ գործուած արարք-ներուն իբրեւ հետեւանք, Սուրիացիք ձեռնարկեցին մաքրագործումին Բարձր-Մեթնի պաղեստինեան դիրքերուն : Գա-լով մեզի օգտուեցանք սուրիական գոր-ծողութենէն յարձակման անցնելու հա-մար շրջանի պաղեստինեան կարգ մը դիրքերու դէմ» :

Այս ձեւով կը սկսի մաքիներու ճակա-տամարտ մը, որուն ամիսներէ ի վեր պատրաստուած են պաղեստինեան եւ ձախ – լիբանանեան ուժերը (շուրջ 8000 ռազմիկ) :

✕ Սատաթ չքօղարկեց իր քննադա-տութիւնները Սուրիոյ դէմ, ճառի մը մէջ զոր արտասանեց Քամալ Ճոմպլաթի ներ-կայութեան, Նասըրի մահուան 6րդ տա-րելիցին առթիւ : «Կատակերգութիւն» որակելէ ետք Դամասկոսի ահաբեկչա-կան արարքը, զոր Սուրիա իբրեւ պատր-ուակ կը գործածէ, Եգիպտոսի նախա-գահը իր վստահութիւնը յայտնած է Սարգիսի նկատմամբ :

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ

— O —

Թրքական պաշտօնական շրջանակները կը յայտարարեն թէ Թուրքիա հաւանա-բար փակէ (ոչ բոլորը) ամերիկեան կա-յանները եթէ Քոնկրէսը (Խորհրդա-րան) մերժէ մէկ միլիառ տոլարի իր զինուորական օժանդակութիւնը Թուր-քիոյ :

Այս պատմութիւնը նոր չէ անշուշտ եւ երբեմն – երբեմն Անգարա մէջտեղ կը հանէ իր «սպառնալիքը» թէեւ ըստ Ինթերնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւնի (Սեպտ. 29) արեւմտեան դէտերը նուազ մտահոգ են ամերիկեան կայաններու հարցով քան Ատլանտեան զինակցութեան նկատմամբ Թուրքիոյ բռնելիք դիրքով : Այս առըն-չութեամբ սակայն Թուրքերը մեծ ճիգ թափած են վերջերս ապահովութիւն տա-լու համար իրենց դաշնակիցներուն Պաշտպանութեան նախարար Ֆէրիտ Մե-լէն անցեալ շաբթու ըսած է արեւմտեան կարգ մը օրէնսգէտներու, որոնք Անգա-րա էին.— «Կը մնանք անկեղծ եւ հա-ւատարիմ անդամ մը» :

Հակառակ Ֆորտի եւ Քիսինկըրի ջան-քերուն, Քոնկրէսը սակայն վճռական մը-նաց քանի կը տեսնէ որ 1974 Յուլիսէն ի վեր Թուրքիա որեւէ զիջում չըրաւ Կիպ-րոսի մէջ :

Քանի մը տողով

ՔՈՐՍԻՔԱՅԻ մէջ հակա – լեգէոն շար-ժումը երթալով կը ծաւալի : Երեքշաբթի առտու 19 տարեկան լեգէոնական մը, որ ձերբակալուած էր, կը խոստովանէր ի վերջոյ թէ ինք էր սպաննած քորսիքա-ցի երկու հովիւները, որոնց յուղարկա-ւորութիւնը կը կատարուէր նոյն օրը : Այս առթիւ ժորժ Մառշէ յայտարարեց թէ պէտք է լուծել Օտար Լեգէոնը, զոր աւելորդ կը նկատէ ներկայիս, անցեալին ալ, բայց չուզեց ծանրանալ այդ կէտին վրայ :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՈՍԿԻԻՆ անկումը կոտրեց բոլոր մրցանիշները, Երեքշաբթի օր 4,3 առ հարիւր կորսնցնելով իր արժէքէն : Վերջին հինգ տարիներու ընթացքին, իր արժէքէն հարիւրին 50ը կորսնցուցած է արդէն : Բրիտանական Դրամատունը կ'որոշէր միջամտել, բայց Ցիւրիխի եւ Ֆրանքֆորթի մէջ առաջքը չէր կրնար առնել «պատմական» նկատուած ահաւոր անկումին :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ ՄԷԿԻՆ շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի համար նուազագոյն ամսականը — Ֆրանսայի մէջ — 2,1 առ հարիւր յաւելում պիտի կրէ եւ 1500 ֆրանքէն քիչ մը աւելի ըլլայ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գիներու յաւելումին առաջքը կարելի չըլլար առնել եւ Օգոս-տոսին 0,7 առ հարիւր եղած է :

ՖՐԱՆՍԻՍ ԼՈՓԷԶԻ Քաննի ապարան-քը գողեր մտած են Շաբաթ գիշեր եւ դրամ, գոհարեղէն եւ բաց չէքեր տանե-լէ զատ, առեւանգած են նաեւ Օփէրէթի «Արքան» նկատուած Լոփէզի մեծահա-րուստ բարեկամը՝ Ֆերիէլ : Այս խոր-հրդաւոր խնդիրը երեք օր գաղտնի մը-նացած է, բայց Երեքշաբթի կ'ըսուէր նաեւ թէ առեւանգողները փրկագին ու-զած են :

ՀՄԱՅԵԱԿ-ՊԵՏՐՈՍ ԺԷ. ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ – ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՕԾՈՒՄԸ

— O —

Օրին («Յառաջ», Յուլիս 6) հաղորդած էինք ընտրութիւնը Հայր Հմայեակ Կէ-տիկեանի, որպէս կաթողիկոս – պատ-րիարք Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ : Ընտ-րութիւնը տեղի ունեցած էր Շաբաթ, Յուլիս 3ին, Հռոմ եւ նորընտիր կաթողի-կոսը վերադարձած էր Պէյրութ ուր եւ Օգոստոս 15ին, Զմմառի եկեղեցիին մէջ կատարուած է օծման արարողութիւնը : Տրամաբանական յապաղումով մեր ձեռ-քը հասած «Ազդակ»ի Օգոստոսի թիւերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնու-թիւնները .—

«Հայ Կաթողիկէ Հմայեակ – Պետրոս ԺԷ. Կաթողիկոս պատրիարքի օծման ա-րարողութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ, Կի-րակի 15 Օգոստ. կէսօրէ առաջ, Զմմա-ռի եկեղեցիին մէջ, պաշտօնական հան-դիսութեամբ, որուն ներկայ գտնուեցան նախագահ Ֆրենճիէի ներկայացուցիչ Միշէլ – Ֆարահ, նախագահ Իլիաս Սար-գիսի ներկայացուցիչ Շէյխ Նէճիպ Տահ-տահ, կրօնական եւ քաղաքական անձ-նաւորութիւններ, որոնց կարգին՝ մա-րոնի պատրիարք Անթուան Բ. Խըրէյշ, Տաճատ Արք. Ուրֆալեան, քրիստոնեայ համայնքներու պետեր ու եկեղեցական դէմքեր, պապական նուիրակը, Հայր Շարպէլ Քասիս, երեսփոխաններ եւ քա-ղաքական դէմքեր, որոնց կարգին՝ Շէյխ Փիէռ Ճէմայէլ, ժոզէֆ Շատէր, Խաչիկ Պապիկեան, Սուրէն Խանամիրեան եւ Անդրանիկ Մանուկեան, ինչպէս նաեւ հաւատացեալներու ստուար թիւ մը :

Կաթողիկոսական իր անդրանիկ պատ-գամին մէջ, Հմայեակ – Պետրոս ԺԷ. Կաթողիկոս վստահեցուց թէ խոր վիշ-տով կը հետեւի լիբանանեան հայրենի-քը արիւնաքամ ընող եւ թշուառութեան մատնող քաղաքացիական պատերազմին, կոչ ըրաւ դադրեցնելու կռիւը ու անց-նելու վերակառուցման ծանր աշխատան-քին : Կաթողիկոս պատրիարքը ցաւ-յայտնեց արտագաղթին համար ու ժողո-վուրդը հրաւիրեց տոկալու ամէն տեսա-կի դժուարութեանց, զրկանքներուն եւ մտահոգութեանց, մնալու լիբանանեան հայրենիքի հողին վրայ, իբրեւ երախ-տագիտութիւն անոր ասպնջականու-թեան» :

Յաջորդով կուտանք նաեւ Շահանդուխ-տի թղթակցութիւնը այս արարողու-թեան մասին :

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ ուսանող մը սպաննուած է, ձախ ընդդիմութեան կազմակերպած մէկ ցոյցին ընթացքին :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ սկսան «Պիշայի խօսակ-ցութիւնները» որոնք ամէն տարի ֆրան-սական մայրաքաղաքը կը համախմբեն աշխարհի անուանի բժիշկները : Հոն կը շօշափուին արդիական հարցեր եւ զեկու-ցումներ կ'ըլլան բժիշկներու կողմէ ի-րենց կատարած նոր հետազօտութիւննե-րուն մասին : Այս տարի 30ամեակն է այս հանդիպումին :

ԾԽԱԽՈՏԻ դէմ պայքարը կը ծաւալի, գլխաւորութեամբ Տիկին Սիմոն Վէյլի եւ նոյն ատեն ֆրանսական ռեժին հրա-պարակ կը հանէ նոր ժիթան մը... :

- ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐ -
ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԱՃՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ (3)

Սփիւռքեան գրականութեան աւելի քան յիսուն տարիներու բերքը՝ զինք յատկանշող սեռի թէ որակի, նկարագրի թէ արտայայտութեան զանազանութիւններով՝ կը խօսի հոգեկան եւ իմացական ալղակներու հոլովոյթէ մը, որուն ենթակայ եղան յաջորդական երեք սերունդներ՝ 1920 – 1940, 1940 – 1960 քսանամեակներու եւ 1960 – 1975 անմիջական թուականներու ընկերային շրջափոխութեանց հետեւանքով :

Չենք ժխտեր անհատական տաղանդին, անձնական խառնուածքին ու ժառանգական թէ ստացական մասնաւորութիւններու ուղղակի եւ տիրական դերը՝ գրողին ստեղծագործական «արեւելում»ին ու խորքի թէ ձեւի առանձնայատկութիւններուն մէջ: Սակայն չենք հաւատար որ ան կարենայ իր ազգային ընդհանրականութեան եւ ընկերային միջավայրի մտածողական հոսանքներէն զերծ մնալ, չազդուիլ կեանքի այն իմացումներէն ու քաղաքակրթական այն պայմաններէն՝ որոնք առնուազն անուղղակի ներգործութիւն ունին իր ապրումներուն վրայ :

Այս մեկնակէտով ալ, տարասփիւռ Հայութեան յետ Եղեռնի, յետպատերազմեան ու անմիջական գրականութիւնը քննարկումի ենթարկելու կոչուած որեւէ փորձ կ'ուզենք տեսնել ճանաչողական հետամտութեան մը փոյթին մէջ, նախ քան գնահատական կամ դատողական վերլուծութեան ամէն առաջադրանք :

« Տեսութիւն » է արժեւորումի ամէն ճիգ՝ որ հայ գրական վաստակի կշռադատումը կը հիմնաւորէ գրականութեան բացարձակ չափանիշներուն եւ ակադեմական գրասեղաններէ մթերուած գիտելիքներու վրայ: Ճանչնալ ժամանակի գրական բարձրակէտերը կամ քերթողական արուեստի խորքի ու ձեւի մասնայատկութիւնները, եւ անոնց լոյսին տակ թեւ տալ մեր հունձքին ու սերունդներուն, յարաբերական կամ բաղդատական առումով կրնայ հաւանօրէն արդար եւ ընդունելի նկատուիլ, սակայն իրաւունք չի տար հօս ու հոն հայ գրականութեան « ցամաքութենէն » եւ հայ գրագէտներու « չգոյութենէն » ճառող յանձնապաստաններուն՝ անսխալական դատախազներու պատմուճանով շրջելու:

Բաւական է կարենալ պատմութեան, ամբողջն խարսխել մեր կողմէ յիշատակուած երեք գլխաւոր ժամանակաշրջաններու ազգային, ընկերային, հոգեկան եւ իմացական պայմաններուն վրայ ու հայ գրականութիւնը Հայութեան վերապահուած ենթահողով ճնճարկել՝ ոչ թէ համալսարաններէն, համալսարանական դասագիրքերէն եւ միջազգային գրական իրագործումներու ճանաչումէն թելադրուած ստուգանիշներով :

Արեւմտահայութիւնը մէկ միլիոնէ աւելի թիւ տուաւ 1915ին, ու այդ քանակին հետ տուաւ իմացական, ազգային եւ գրական կեանքի որակը, այն մանաւանդ՝ զոր իրագործեր էր 1908 – 1915 : Թիւի եւ որակի այս աննախընթաց կոտորակումով, Թրքահայութիւնը դադրեցաւ հաւաքական ուժ ու կազմակերպ կեանք ունենալու ընկերային կենսունակութենէն: Սպանդը լման ընտանիք ձգած չէր. վերապրողները բեկորներ էին,— քարացած վրէժխնդրութիւն, խոտացած զրկանք, բռունցք դարձած սուգ : Սկեպտիկ, վերապահ՝ նոյնիսկ Աստուծոյ հանդէպ :

Մինչեւ 1920, մեր ժողովուրդը իր խըլեակները կը հաւաքէր անապատներէն, թշուառութիւնը միակ մտերիմ ճանչնալով իրեն: Ու մինչ կեանքին կառչած մընալու պայքար մըն էր իր հեւքը, վրայ կը հասնէր փլուզումը հայրենիքի անկախ պետականութեան: Ազգը ամբողջ ասպախտումի մղձաւանջը կ'ապրէր, նոր ցրուումներու, հիասթափութեան եւ յասումի խառնուրդ ներքին փոթորիկով մը:

Ու տակաւին, խառնարանը նոր բարքերու, տնտեսական ճնշիչ կարիքներու, կրթական անյետաձգելի սեփականութիւններու: Գաղթականական խրճիթները անպատում ողբերգութիւն մը կը պարտկէին իրենց տակ : Հոգեկան բեկում, մարմնական հիւծում, ուրեմն նաեւ ենթահող՝ բարոյական տագնապէ: — Անոնք որ ապրեցան վերապրողներու զանգուածային ներկայութեան մէջ՝ մինչեւ այսօր կը կսկծան այդ օրերու մեր նուաստութիւնը:

Գրական ի՞նչ ախորժ ու գործ ակնկալել ժողովուրդէ մը՝ որ ընկերային կեանք չունէր մինչեւ 1930ական տարիներ: Ո՛չ իսկ հանրային կազմակերպում՝ որպէսզի գէթ հաւաքականօրէն կարենար մաքառիլ: Կրնա՞ր մոխիր ու զրկանք չշնչել սերունդ մը, որ ստեղծագործական իր առաջին փորձերը պիտի ընէր այդ թուականներուն ու աւելի վերջ :

Մեզմէ ոմանք, այսօր, աժան դատախազութեան ամբիոններուն վրայ, 1920 – 1940ական տարիներու քերթուածին ու արձակին մէջ որակ գտնելու դժկամութիւնը քաջութիւն կը համարին, այն հիմնաւորումով որ անոնց մէջ լա՛ց ու արցունք թանձրացած է, ընդվզում ու ըմբոստացում, որբութիւն եւ հայրենասիրական տենդ: Մօր կարօտ, սիրոյ ծարաւ, հողի կարօտ, հացի պահանջ, պայքարի կոչ :

Կ'ընդունինք որ անոնցմէ շատեր գրական տարրականութեան մը մակարդակին վրայ գտնուեին, սակայն համաձայն չենք կրնար ըլլալ որ այդ թուականէն երեսուն կամ յիսուն տարի ետք մարդիկ չուզեն « գրող »ի իրաւունքը շնորհել սերունդի մը՝ որ իր ժամանակի չունչն էր ի վերջոյ եւ, իբրեւ «Անապատի սերունդ », դժնդակ պայմաններու մէջ, ինքզինք պոռալու փորձը կ'ընէր, իրմով մեր ժողովուրդէն վկայագրութիւն մը փոխանցելու համար գրական մեր պատմութեան :

Աշխարհագրային, ընկերային ու հոգեկան այն ենթահողին վրայ, որ յետ Եղեռնի առջինեկ սերունդինը եղաւ, գրականութեան աւիշը կրնա՞ր տարբեր ըլլալ քան այն՝ որ վերապահուած էր տարասփիւռ համրանքին: Կա՞յ գրական տաղանդ մը, որ իր ամէնէն անկախ ու տեսլական ներուժութեան մէջ իսկ չունչ ու նկարագիր չառնէ ներազգային իր իրականութենէն : Եւ եթէ քիչերը որակական նըւաճումով մը կ'արժեւորեն իրենց գործը, չատերու կողմէ իրագործուած համեմատաբար ցածորակ բերքը իրաւունք կու տա՞յ մեզի ժխտելու կամ ուրանալու զիրենք :

1930ական տարիներէն ետք, ժամանակը տակաւ կը սպիացնէ մեր վէրքերը : Աւելի դատումով քան զգացումով կը մօտենանք աշխարհի ճանաչումին, — կը վերադտնենք կեանքը եւ կ'որոշենք դիմագրաւել մեզի վերապահուած դժուարութիւններ: Սփիւռքը հետզհետէ կը դառնայ Հայկ. Արտասահման : Վերապրող բազմութիւնները տակաւ ցանց կը հիւսեն հանրային հաստատութիւններու, ուսումնական ակումբներու, տնտեսութեան եւ ինքնաբաւ կեանքի: Գաղութային կազմակերպ կեանք կը հաստատուի արեւելքէն մինչեւ Ծայրագոյն Արեւմուտք, — Իրան, Իրաք, Եգիպտոս, Սուրիա, Լիբանան, Պաղեստին, Յունաստան, Պուլկարիա, Ռումանիա, Ֆրանսա, Միացեալ Նահանգներ, Հարաւ. Ամերիկա : Աղէտին յաջորդող քսանամեակը ճշդած է Սփիւռքի ծանրութեան կեդրոնը՝ Միջին Արեւելք, ինչպէս գրական – մտաւորական կեանքի յետպատերազմեան գըլխաւոր ապաստանը՝ Ֆրանսա :

Աշխարհագրային ու ընկերային շրջափոխութեան հետ՝ նաեւ գրական մեր կեանքը 1930 – 1940 տասնամեակին կ'ենթարկուի նոր փոխազդեցութիւններու, պահելով հանդերձ 1920 – 1930 տասնամեակի աւանդութիւնները, նուազ Արեւելք ու աւելի Արեւմուտք կը դառնայ . գըլուխ-կանութենէ դէպի մտածողական էութիւն շրջադարձ մը կ'արձանագրէ :

Քաղաքակրթական տարբեր մակարդակներու վրայ, հիւրընկալ երկիրներու մէջ, մեր բազմութիւնները ենթակայ են տեղական տարբեր ազդեցութիւններու : Ամէն գաղութ գոյն ու գիծ կ'առնէ իր միջավայրէն: Ամէն գօտի ենթակայ է ուրոյն իմացական հոսանքներու, անջատ սեփականութիւններու : Պատուաստումի եւ իւրացումի մեր մեծ ընկալչութիւնը, յատկապէս արեւմտեան ճակատներու վրայ մեզ կը պահէ տեղական մշակոյթներու եւ գրական հակամիտութիւններու ձգողութեան ենթակայ : Այսուհանդերձ, քերթողական մեր վաստակը՝ մասնաւորաբար, ու արձակը՝ ընդհանրապէս, հիմնատարր ունին Հայուն հոգեխառնութիւնը : Մենք մեզ ենք տակաւին, մեր երկու առհաւական ծարաններով,— սէր ու հայրենիք: Արհաւիրքէն վերապրող հինը, Անապատէն փրկուող նորը եւ Սփիւռքէն ընձիւղող նորագոյնը, տաղանդի տարբեր ճառագայթումով ու արուեստի նուազ կամ աւելի չեշտուած յատկանիշներով, երկարաձգումն են Արեւմտահայութեան աւանդութիւններուն :

Կրնանք խօսիլ, տակաւին, հին ու նոր սերունդներու կեանքի ըմբռնումէն թելադրուող հակադրութիւններու, տարակարծութիւններու մասին՝ ազգային իտէալներու, աւանդութիւններու, բարոյական հասկացողութիւններու մարզին մէջ: Կրնանք ընդգծել մանաւանդ այլայլումը հայրենասիրական ըմբռնումին, հետեւանք՝ հետզհետէ ձեւ առնող գաղափարական – քաղաքական վաճառաշահութեան մը, որ, մեր կարծիքով, Սփիւռքի առաջին մեծ ընկրկումն է՝ տարբեր կըքումներու, տարբեր ձեռնթափութիւններու, տարբեր այլայլումներու նախադուռ :

Սակայն օրաթերթը չէ այն բեմը՝ ուրկէ կարելի պիտի ըլլար այդ բոլոր այլայլումներու ախտաբանական քննութիւնը կատարել, մատնանշելու համար մէկ կողմէ գրական տոկուն արժէքներու յայտնութիւնը այդ տասնամեակին մէջ, ու միւս կողմէ՝ յանո՛ւն «նորարարութեան» բանաստեղծական եւ գրական խօսքի առեւտուրը, անօրինակ առատութիւնը — չըսելու համար տըմփինկը — « հայաստանասիրական » հռպիտութիւններու :

Առայժմ ըսենք միայն այն՝ որ հայրենական իրականութեան եւ իրագործումներուն հանդէպ ձրի հիացումին, Սփիւռքեան ձեռնթափութիւններու, արտասահմանի Հայուն ստորադասութեան զգացումին եւ չտեսութեան, ու տակաւին տարբեր չարիքներու դերը քիչ չեղաւ տարասփիւռ մեր ժողովուրդի նաեւ իմացական ու գրական – մշակութային կեանքին մէջ:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՀԻՒՍԻՍ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԻ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Տեսութիւնը շատ, իրատեսութիւնը քիչ», — ա՛յս է սովորաբար մեր յօդուածներու պարունակութիւնը: Կ'ուզեմ ցոյց տալ թէ ի՛նչ տեսակի գործ կարելի է կատարել, վերը պարզուած գաղափարներուն համեմատ: Եւ քանի որ ըսի որ կազմակերպութիւն մը՝ անդամներուն, օրէնքներուն, նպատակին չափ դրամի պէտք ունի, խօսինք դրամի մասին:

Ամերիկա, աւելի քան ուրիշ որեւէ երկիր, տեղ մըն է՝ ուր պարզ մարդիկ սերտօրէն կապուած են, իրենց ամէնօրեայ կեանքի ընթացքին, պանքերու հետ: (Գիտե՛մ որ «դրամատուն» բառը ունինք, սակայն շատ չեմ սիրեր կորսուելու դատապարտուած պայքարներ մղել: «Պանք» է բառը, Սուրիայէն մինչեւ Ամերիկա, Արժանթինէն մինչեւ Ֆրանսա: Ի զօրու է ամէն տեղ, եւ պիտի մնայ: Եւ Պանք Օթթոմանի մասին պատրաստ եմ երգ երգելու, դրամատուն Օթթոմանի մասին՝ ո՛չ): Գրեթէ ամէն մարդ ունի իր չէքերը եւ իր խնայողութեան տետրակը, պանքէ մը առնուած: Ան՝ որ տուն կը գնէ, գործ կը բանայ, կամ դրամ փոխ կ'առնէ պանքերու հետ գործ ունի միշտ:

Ուրեմն, թէ՛ անձեր, թէ՛ փոքր կազմակերպութիւններ, գրեթէ ամէն օր պանքերու հետ գործ ունին: Եւ այն կազմակերպութիւնը, որ կը լծուի շինարարական գործի (ըսենք՝ ակումբի մը շինութեան համար դրամ հաւաքել), կամ այն յանձնախումբը, որ կ'ուզէ նախակրթարան շինել՝ սակայն չէ կրցած բոլոր պէտք եղած գումարը հանգանակութեամբ հաւաքել, կամ այն յանձնախումբը՝ որ հայաշատ քաղաք-թաղամաս կ'ուզէ շինել բայց փոխառութիւն ընելու պէտք կը զգայ, — բոլո՛ր այս կազմակերպութիւնները «կռնակի», «միջնորդի» եւ «ներկայացուցիչի» պէտք ունին: Օտար հաստատութիւններ ունին պանքեր կամ կ'ապահովեն պանքի մը աջակցութիւնը: Մենք չենք կրնար նոյն տեսակի օգնութիւն ակնկալել, յաճախ, օտար պանքերէ: Ան որ կը հասկնայ պանքերու վարկը, վայելած յարգանքը, հսկայ ուժը եւ գործ դիւրացնելու կարողութիւնը Միացեալ Նահանգներու մէջ, չի՛ կրնար չզարմանալ՝ երբ կը տեսնէ որ հայ հաւաքականութիւնը եւ անոր կազմակերպութիւնները չունին ո՛չ իսկ մէկ պանք:

Ուրեմն, չծիծաղինք, եւ ըսենք .— Ահա՛ նպատակ մը, հայ պանք մը ունենալ, այսինքն՝ պանք մը, որուն նախագահը, վարիչները եւ կամ տիրապետող դրամագլուխը հայ են: Կարելի՞ է: Ոչ միայն «այո» է մեր պատասխանը, այլեւ կարելի է ցոյց տալ փաստ մը: Անցեալ տարի, կիներու ազատագրութեան նուիրուած յանձնախումբ մը՝ Նիւ Եորքի մէջ հիմնեց կիներու կողմէ վարուած առաջին ամերիկեան պանքը: Հարուստ կիներ, պարզ վարսայարդար եւ պտղավաճառ կիներ, տանտիկիններ ու փաստաբաններ միացան, ստեղծեցին պէտք եղած դրամագլուխը; մանաւանդ բաժնեթուղթեր ծախելով, եւ այսօր ունին պանք մը՝ որդրամագլուխ փոխ կու տայ կիներու (որոնց դէմ որոշ խտրականութիւն մը ցոյց կու տան այրերու ձեռքը մնացած պանքերը), եւ կը քաջալերէ որ կեանքի բոլոր ասպարէզներուն լծուին անոնք:

Աւելի՛ն: Մեր 85ամեայ գաղութը չունի՞ Գուպայական նոր ներգաղթողներու կորովն ու կարողութիւնը: 1960ին, Գուպայի համայնավարացումէն ետք, մօտ 600,000 Գուպացի ապաստանած են Միացեալ Նահանգներ: Անոնց ճնշիչ մեծամասնութիւնը, 400,000էն աւելին, հաստատուած է Հարաւային Ֆլորիտա, Մայամիի շրջանը, սակայն շատեր հասած են հիւսիս, մինչեւ Նիւ Եորք: 13 ամիս առաջ, այդ հիւսիսեան բեկոր-համայնքը խելքն ու համարձակութիւնը ունեցաւ հիմնելու Քափիթըլ-Նէյշընըլ Պանքը, որուն գըլխաւոր նպատակն է դրամի փոխառութեամբ քաջալերել փոքր գործերու տէր Գուպացիներ, որոնք, ըստ « Նիւ Եորք Թայմզ »ի Օգոստոս 12ի թիւին, սկսած են տիրապետել Նիւ Եորքի որոշ շրջաններուն մէջ, Յոյներու եւ Հրեաներու տեղը «գրաւելով» եւ Գուպացի համայնքին մէկտեղումին սատարելով Ուաշինկթըն Հայց թաղամասին մէջ: Այս կարեւոր գործը կը կատարէ 13 ամիսէ ի վեր միայն գոյութիւն ունեցող պանք մը, որուն ընդհանուր դրամագլուխն է, ներկայիս 7 միլիոն 400 հազար տոլար: Մե՛ծ գումար կը թուի, բայց պանք մը հիմնելը նոյնիսկ այդ դրամագլուխին պէտք չունի, ատիկա տէփոներու, այսինքն՝ պանքը «պառկած» դրամներու գումարն է:

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Շար. – 9)

ՊԱՂԵՍՏԻՆ ԵՒ ՀՐԵԱՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ի գործ դրած սկիզբները «Սիոնական ընկերութիւն»ը միացուց իր ուժերը «Ալիանս Իզրայէլիթ»ին՝ Պաղեստինի մէջ հրէական գաղթավայրեր հաստատելու համար, իրեն վերապահելով՝ ազգային եւ անմիջականօրէն գործադրուելիք քաղաքական եւ ազգայնական բոլոր ծրագիրներու կիրարկումը։

1948ին (անկախութենէն առաջ) արդէն բազմաթիւ հրեայ գաղթավայրեր հաստատուած էին Պաղեստինի մէջ, որոնք կը զբաղէին երկրագործութեամբ ու գլխաւորաբար հաւաքական ձեւերով՝ պարտիզպանութիւն, հաւաբուծութիւն, մեղուաբուծութիւն, գինեգործութիւն եւն.։ Այս բոլորին համար ունէին կատարելագործուած բազմատեսակ մեքենաներ։

Առաջին աշխարհամարտէն առաջ իւրաքանչիւր քառակուսի մեթր հող կ'արժէր գրեթէ մէկ փէնի, իսկ հրեայ գաղթավայրերու հաստատման շարժառիթներով եւ սպեկուլեանտութեան առջեւ՝ մէկ քառակուսի հող գնելու համար անհրաժեշտ էր հարիւրաւոր ոսկիներ վճարել եւ այս հսկայ գումարները կը մտնէին բնիկ արաբներու գրպանը։

Եւրոպայէն եւ Ամերիկայէն խումբ-խումբ Պաղեստին խուժող հրեայ գաղթականները, քաղաքակրթուած մարդիկ ըլլալնուն պէս, Իսրայէլի նոր սերունդին ներկան ու ապագան ապահովելու միակ մտահոգութեամբ տոգորուած, կ'աշխատին օր ի բուն, կը ջանան, կը պայքարին, կեանքի եռուզեռ մը յառաջ բերելով ամբողջ Պաղեստինի մէջ։ Ծառատունկի հարստութեան զարգացման համար յիսունէ աւելի անանուն ընկերութիւններ կը կազմուին, որոնք տարեկան մէկ միլիոն անգլիական ոսկիի պատկառելի գումար մը կը յատկացնեն եւ կը ջանան իրենց առաջադրած նպատակին իրագործումը ապահովել։ Ամբողջ Պաղեստինի, քաղաքակրթութեան պահանջքին եւ ոգիին համաձայն կը զարդարուի ու կը ճոխանայ հետզհետէ հսկայ ու շքեղ շէնքերով, բարենպատակ հաստատութիւններով, լայն պողոտաներով, հանրային պարտէզներով, թատրոնով, շարժանկարով եւն.։

Տիբերական եւ Մեռեալ ծովերու, ինչպէս նաեւ Յորդանան գետի ջուրերէն օգտուելով ամբողջ Պաղեստինը ոռոգելու նպատակով հսկայ դրամագլուխներ կը դնեն հրեայ ընկերութիւններ, հաստատելով միանգամայն ելեկտրական կայաններ։

Սողոմոնեան պատմական ու հռչակաւոր աւազանները կը հոսին Երուսաղէմի մէջ ջրաբաշխական խողովակներով, ըմպելի մաքուր ջուր մատակարարելով քաղաքի բնակչութեան։ Եւրոպացի ճամբորդներ եւ զբօսաշրջիկներ մեծ հիացումով կը դիտեն վերազարթնող Պաղեստինը։ Առեւտրական հրապարակներուն վրայ շրջանառութիւն կ'ընեն հրէական մեծագումար դրամագլուխներ, գերմանական, աւստրիական, ռուսական, ֆրանսական եւ անգլիական ապրանքներ կ'ողողեն ամէն օր Պաղեստինի նաւահանգիստերն ու մաքսատուները։

Պաղեստին այդ թուականներուն ունէր մօտ մէկ միլիոն հինգ հարիւր հազար բնակիչ, ամէն ազգէ եւ կրօնքէ, 9000 քառակուսի մղոն տարածութեան մը վրայ եւ եթէ գիտական դրութեամբ կարելի ըլլայ օգտագործել հողը, ջուրը եւ հանքերը, այն ատեն շատ դիւրութեամբ պիտի կարենայ սնուցանել հինգ միլիոն բնակչութիւն մը, ինչ որ պատկառելի թիւ մըն է իր տարածութեան համեմատութեամբ։

Պաղեստինի ամէն կողմերը, նոյնիսկ գիւղի մը մէջ, Հրեան ունի իր մանկապարտէզը, իսկ քաղաքներու մէջ՝ նախակրթարաններ, մասնագիտական եւայլ վարժարաններ եւ համալսարան։ Մօտ 15 հազար ուսանողներ կ'ուսանին այս կրթական հաստատութիւններուն մէջ ուսումնական որոշ ծրագրի մը համաձայն. եբրայերէնը իբր մայրենի լեզու պարտաւորիչ ըլլալէն ետք՝ անգլերէն, արաբերէն ու ֆրանսերէն լեզուներն ալ, իբրեւ պաշտօնական լեզու, պարտաւորիչ հանգամանք մը կը վայելեն։

Ամէն ամիս, աշխարհի զանազան կողմերէն որոշ թիւով հասնող հրեայ ընտանիքներ կը տեղաւորուին անմիջապէս գիւղերու մէջ, յատուկ յանձնախումբերու հսկողութեան տակ։ Այս բոլոր կարգադրութիւնները կը կատարուին սիոնականներու դրամագլուխով եւ որոշումով։ Եւրոպական ճաշակով կառուցուած շքեղ տուներու մէջ հաստատուելով նորեկ ընտանիքները, ընկերութեան տարեկան որոշ գումար մը վճարելով՝ 15 կամ 20 տարի ետք, օրինաւոր տէրը պիտի նըկատուին այդ տուներուն, ըստ պայմանագրութեան։

Անկարելի է հանդիպիլ փողոցներու մէջ անգործ եւ մուրացիկ Հրեայի մը, որովհետեւ մասնաւոր հոգատար մարմիններ, ընկերութեան բարեբար կարգադրութեամբ՝ անգործին գործ, հիւանդին դեղ ու դարման, չքաւորին սնունդ, անկարին նպաստ ու անտունին պատսպարան կը հայթայթեն։

Կառավարական շրջանակներուն մէջ հրեայ պաշտօնեաներ տեղաւորուած են լիարուն վարձատրութեամբ կառավարական բոլոր պաշտօնաթուղթերը կը կրեն անպայման եբրայերէն տառերը։ Իւրաքանչիւր քայլափոխի կարելի է հանդիպիլ Եւրոպայի կամ Ամերիկայի համալսարաններէն շրջանաւարտ հրեայ մասնագէտներու՝ բժիշկ, ատամնաբոյժ, ակնաբոյժ, անասնաբոյժ, երկրաչափ, մեքենագէտ, տնտեսագէտ, հանքաբան, ուսուցիչ, դերասան եւայլն, եւայլն։ Ասոնք՝ ամէնքն ալ, իրենց կարողութիւնըն ու անձնուիրութիւնը ի սպաս կը դնեն Իսրայէլի ազգային ու դարաւոր երազի իրականացման, ամուր հիմքերու վրայ դնել ջանալով հրէական հարցը։

Կրօնական տեսակէտով միջազգային հանգամանք ունեցող այս երկիրը, լեզուական տեսակէտով ալ նոյն պատկերը կը ներկայացնէ, այնպէս որ ռուսերէն, գերմաներէն, սպաներէն, արաբերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն եւ այլ լեզուներ խօսող հրեայ ընտանիքները՝ այլալեզու ըլլալով հանդերձ, նոյն գաղափարին եւ սկզբունքին կը ծառայեն, նոյն ազգային ուխտն ու խռչալը ունին։

Հրեաները, պատմականօրէն երկու կուսակցութիւն, կամ աւելի ճիշդ երկու ընկերութիւններ ունեցած են՝ «Ալիանս Իզրայէլիթ Իւնիվերսէլ» եւ «Սիոնիստ», որոնք իրարու լրացուցիչները եղած են, առաջինը՝ տնտեսական եւ երկրորդը՝ քաղաքական գետնի վրայ գործելով։

Քաղեց՝ ԹՈՐԳՈՄ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ԴՈՂՈՒԹԻ ԴՈՂՈՒԹ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ Հիլթըն պանդոկին մէջ, Սեպտեմբեր 5ին, ամերիկեան ընկերաբան – հոգեբաններու ընկերութեան տարեկան համագումարին, Փրոֆ. Վահագն Տատրեան ելոյթ մը ունեցած է։ Շրջապատուած ընկերաբաններով՝ Փրոֆ. Տատրեան ներկայացուցած է թէզ մը հայկական ցեղասպանութեան մասնայատուկ մէկ հանգամանքի մասին :— Այն է՝՝ Ցանջանքի եւ տհաբեկման այլազան եղանակները եւ ընկերաբանական պայմանները։ Անկախ իր գիտական մերձեցումէն, որ, ըստ ներկայ եղող կարգ մը մասնագէտներու վկայութեան, ամէնէն տպաւորիչն էր ներկայացուած զեկուցումներուն մէջ, Փրոֆ. Տատրեան խարանած է ակադեմականներու այն հոյլը՝ որ տակաւին կը շարունակէ հրէական ողջակիզումը նկատել միակ դասական պարագան՝ ցեղասպանութեան։ Հայ ընկերաբանը այպանած է Հայկ. ցեղասպանութեան շարունակական անտեսումը իբրեւ քաղաքական տըխուր իրականութիւն եւ ոճիր, ու այդ իսկ տեսանկիւնէն դիտուած՝ գիտական պրպտումներու անսպառ նիւթ։

×

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Տիթրոյթի անդամներէն Պ. Լեւոն Մկրտիչեան երկու հարիւր հազար տոլարի հիմնադրամ մը հաստատած է, որուն եկամուտները պիտի յատկացուին ազգապահպանման գործին, մասնաւորաբար կրթական ձեռնարկներու։ Ան քանի մը տարի առաջ ալ երկու հարիւր հազար տոլարի նուէրով մը կառուցել տուած էր Պէյրութի մէջ Սահակեան – Լեւոն Մկրտիչեան Լիսէի արդիական շէնքը։ Պ. Լեւոն Մկրտիչեան իր նիւթական կարեւոր օժանդակութիւնը բերած է նաեւ Էջմիածնի տպարանի հանգանակութեան, Պէյրութի «Արարատ» օրաթերթի տպարանի հանգանակութեան, Գահիրէի «Ջահակիր»ին եւ Նիւ Եորքի «Երիտասարդ Հայաստան»ին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐՈՒ

ԳՈՐԾԵՐԸ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՈՎ

Ուկրանիոյ երիտասարդական հրատարակչութիւնը լոյս կ'ընծայէ «Խորհ. Միութեան երիտասարդ պոէզիան» մատենաշարը, որ կը ներկայացնէ Խորհ. Միութեան տարբեր ժողովուրդներու երիտասարդ բանաստեղծներու գործերը։ Ցարդ լոյս տեսած են ռուսական, բելոռուսական, մոլդաւական, լատվիական, լիտվիական, էստոնական, վրացական, ուզբեկական եւ հայկական բանաստեղծութեան հատընտիրները։ Հայկական բանաստեղծութեան հատընտիրը հրատարակուած է «Սեւանեան լուսաբացներ» խորագրով։ «Վիտչիզնա» գրական – գեղարուեստական ամսագրի 7րդ թիւին մէջ լոյս տեսած է ուկրանացի բանաստեղծ – քննադատ Աբրամ Կացնելսոնի «Երիտասարդ եղբայրական ձայներ» խորագրով յօդուածը, որուն մէջ հանգամանօրէն վերլուծուած են լոյս տեսած ինը գիրքերը։ «Սեւանեան լուսաբացներ»ու մասին Կացնելսոն գրած է. «Ոչ թէ կը ծերանայ, այլ՝ ընդհակառակն, շարունակ կը նորոգուի հայկական բանաստեղծութիւնը՝ որ դարերու պատմութիւն ունի։ Հայկական բանաստեղծութեան հատընտիրին մէջ զետեղուած են Նանսէ Միքայէլեանի, Ալեք Խաչունցի, Դաւիթ Յովհաննէսի, Արամայիս Սահակեանի բանաստեղծութիւններէն նըմոյշներ։

×

ՆՈՐ ՃԱՄԲԱՅԻ ՄԸ ԲԱՑՈՒՄԸ

Բացուած է Ամասիա – Երեւան հանրակառքի ճամբան։ Նախատեսուած է յառաջիկային բանալ նաեւ Ղուկասեան շըրջանային կեդրոնը Երեւանին կապող կառքի ճամբայ մը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (190)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՈՍԿԻԷ ԽԱՐԻՍԽ ԳԻՆԵՏՈՒՆԸ

Պարթօլօ ո՛չ կին ունէր, ո՛չ ալ զաւակներ եւ ո՛չ ալ ոեւէ ազգական. ան միայն բարեկամներ ունէր։

Դէպի ետ քաշուած դէմք մը ունէր ան, բորենիի տեսակ մը ցռուկ որ մարդկային ոչինչ ունէր իր վրայ. իր յաճախորդները թէ՛ կը վախնային, թէ՛ կը զարշէին իրմէ։ Վարպետ Պարթօլօ ամէն գիշեր ուշացեալ ժամուն կը գոցէր իր խանութին փեղկերը, բայց հաւատարիմ յաճախորդներու համար գիշերը մինչեւ լոյս դուռը կը բացուէր։

Աւազակային կողոպուտի ծրագիրները հոն կը պատրաստուէին։ Վենետիկի ոստիկանութիւնը տեղեակ էր այս բոլորին, բայց չէնք գիտեր թէ ինչպէս, ոչ մէկ իշխանութիւն անհանգիստ կ'ընէր Միականի Պարթօլօն։

Այն գիշերը խանութէն ներս մտած ատենը վարպետ Պարթօլօ հոն գտնուող վեց հոգիին վրայ ակնարկ մը պտըտցուց։

Բացի մէկէն, որ անկիւն մը քաշուած կը քնանար, միւսները ճանչցաւ։

Այս անծանօթը, որ խեղճուկ նաւավարի մը զգեստները հագած էր, կոնակը լոյսին դարձուցած կը քնանար։

Պարթօլօ անոր մօտենալով վայրենաբար ուսը ցնցեց եւ ըսաւ.

— Հէ՜յ, բարեկամ, հոս ի՞նչ կ'ընես, այստեղը ծուլարան չէ։

Մրափող անծանօթը յանկարծ արթըննալով ձեռքովը խորհրդաւոր նշան մ'ըրաւ։

Պարթօլօ նստաւ եւ ցած ու կասկածոտ ձայնով մը փսփսաց.

— Ո՞վ ես դուն։ Մեր նշանները գիտես բայց ես քեզ չկրցայ ճանչնալ... առաջին անգամն է քու երեսդ կը տեսնեմ։

Այսպէս խօսած միջոցին անծանօթը վերէն վար չափելով նկատեց որ ան ուժով մարդ մըն էր։

— Անունս ի՞նչ պէտք է քեզի, ըսաւ անծանօթը։

— Ուրեմն ի՞նչ կ'ուզես, հարցուց կապելապետը։

— Սանտրիկօն տեսնել կ'ուզեմ։ Հո՞ս է։

— Ո՛չ

— Պիտի գա՞յ։

— Թերեւս գայ։

— Այդ ի՞նչ տեսակ երկդիմի խօսքեր են, Պարթօլօ։ Շիտակը պիտի խօսի՞ս, հասկնանք։

Ոսկիէ Խարիսխին տէրը սարսռալով ժպտեցաւ։

— Հը՜մ, հիմա քու ով ըլլալդ հասկցայ, մարդուկս, մտածեց ան։

Եւ բարձր ձայնով աւելցուց.

— Սանտրիկօն Վենետիկ դարձած է, բայց կէս գիշերին հոս պիտի ըլլայ։

— Աղէկ։ Գալուն պէս իմաց տուր իրեն որ բարեկամ մը եկեր զինքը տեսնել կ'ուզէ։ Եւ մինչեւ կէս գիշեր ձգէ որ քընանամ։

Այս ըսելով, անծանօթը արմուկները սեղանին կռթնցնելով դէմքը ձեռքերուն մէջ առաւ եւ սկսաւ քնանալ։ Այս գիրքին մէջ դէմքը մութին մէջ մնալով անտեսանելի կը դառնար։

Պարթօլօ ոտքի ելաւ, տասը վայրկեանի չափ կապելային գործերով զբաղիլ ձեւացուց, յետոյ քովնտի դռնէն դուրս ելաւ։

Քանի մը վայրկեան վերջը միականին խանութին ետեւի մասին գաղտնի սենեակին մէջ մարդու մը հետ կը խօսէր։

Պարթօլօ գաղտնի սենեակին դրան վրայի գաղտնի պատուհանը բացաւ եւ խօսակիցին մարդ մը ցոյց տալով ըսաւ.

— Սա մարդը տեսա՞ր, Սանտրիկօ, աջ կողմի երկրորդ սեղանին առջեւ քնացող սա հսկայ մարդը։

Այո՛, տեսայ, պատասխանեց Սանտրիկօ։

— Սքալապրինօն է, աւելցուց միականին։

Աւազակը ուրախութեան աղաղակ մը խեղդեց։ Բռունցքները կարկամեցան, աչքերը փայլատակել սկսան։

— Այդքանով չի լմնար, շարունակեց միականին։ Գիտե՞ս ինչու եկած է հոս։ Քեզ տեսնելու։

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Օննիկ Սիւրմէլեան կը ծանուցանեն թէ իրենց տարաբախտ եւ վաղամեռիկ զաւկին՝
ՏՔԹ. ԿԱՐԱՊԵՏ-ԼԵՒՈՆ ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆԻ
մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն՝ յետ պատարագի, Կիրակի Հոկտ. 3, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Ռիւ Ժան Կուժօն :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
Նորակառոյց շիրիմի բացում

ԲՒԻԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

Կիրակի, 3 Հոկտ. ժամը 16ին, Տէօյ-Լա Պառի գերեզմանատան մէջ :

Սիրով կը հրաւիրուին ողբացեալ բանաստեղծին յիշատակը յարգողները :

Ժամադրավայր՝ Կառ Տիւ Նորի ներքնամասը ժամը 15ին, կամ գերեզմանատունը :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Գառնիկ Առաքելեանի իր կնոջ մահուան առթիւ եւ ընկեր Տիգրան Ջէքեանի իր եղբօր մահուան առթիւ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հայերէն լեզուի դասընթացքները կը սկսին Հոկտեմբեր 6ին, փոքրիկներու համար՝ հայերէն լեզու, չափահասներու համար՝ հայ լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն Հայոց :

Արձանագրուիլ Մշակոյթի Տունը ամէն օր մինչեւ Հոկտեմբեր 6, հասցէ՝

12-14, rue St. Bazile
Marseille
tél. 50 - 15 - 09

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապ. Խաչի Իսիի միօրեայ դպրոցի արձանագրութիւնները եւ դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտեմբեր 6ին, Չորեքշաբթի օր առաւօտեան ժամը 9ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի տան մէջ : Ինչպէս նաեւ «Գարուն» պարախումբի փորձերը կը վերսկսին Հոկտեմբեր 9ին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 14ին :

Փափաքող ծնողքներ կրնան իրենց զաւակները արձանագրել (մանչ, կամ աղջիկ), 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի :

×

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Չորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 6ին, եւ տեղի կ'ունենան ժամը 14էն 16 : Ուսուցչութեամբ Շահան քհնյ. Տէտէեանի : Հայ ծնողքի պարտականութիւն է առաջնորդել եւ արձանագրել իր զաւակները :

×

ՍԷՆ ԺԷՌՈՄԻ

Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող հայ դպրոցի դասընթացքները :

Ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած ըլլալով, կը խնդրուի փափաքող ծնողքներէն, դիմել դպրոցիս հոգաբարձութեան, Կիրակի առաւօտները ժամը 10էն 12 եկեղեցւոյ բանկալը, արձանագրել տալու համար իրենց զաւակները հայեցի դաստիարակութեան համար : Մերազն թաղեցիներու ուշադրութեան կը յանձնենք որ երկրորդական ստեղծանի դասաւանդութիւնները կը կատարէ այս տարի՝ երիտասարդ ուսուցիչ Պ. Գրիգոր Քէշիշեանը :

Իսկ փոքրիկներու նախակրթարանի դասաւանդութիւնները կը կատարուին Հոկտեմբեր 6էն սկսեալ Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 14էն 16, Տիկին Մայտա Կարապետեանի կողմէ :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Հայկ Ջրուանդեան իր ամուսնոյն՝
ՀԱՅԿ ՋՐՈՒԱՆԴԵԱՆԻ
մահուան 5րդ տարելիցին ի յիշատակ 500 ֆրանք կը նուիրէ Փարիզի Հայ Մշակոյթի տան նորոգութեան : (Ստանալ («Յառաջ»էն) եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄՕՐՍԷՐՖԷՆ Պ. Յովհ. Աւագեանց 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի :

ԿՈՆԷՍԷՆ Պ. Կիւլէզեան 60 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

×

Ի յիշատակ Ղազար Պօղոսեանի Մարսէյլէն՝ Պօղոսեան ընտանիք 500, Շալճեան ընտանիք 50, Տիկին Մարիամ Րէխեան քսան ֆրանք :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սէնթ էթիէնէն Պ. Յարութիւն Ճամպուլեան Երուանդ Ջէքեանի մահուան առթիւ (Պէյրութ) ցաւակցութիւն յայտնելով այրիին, զաւակներուն եւ Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ջէքեանի եւ պարագաներուն փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՑԱՆԿ ԹԻՒ 7

Պ. Ժան Փափազ (Պանեէօ)	500
Պ. Յ. Փէքմէզեան)Պանեէօ)	200
Ոմն (Փարիզ)	200
Տէր եւ Տիկ. Կէնճեան (Լիոն)	100
Պ. Գօճապաշեան Ս. (Պրոն)	100
Ընդհ. գումար	19430

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e

Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր
Երեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապտուր - մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ
Նախաձեռնութեամբ
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 1ին Ուրբաթ, ժամը 19էն 21 :

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան :

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ իրիկունները 7–9 Լիսէ Քոնտորսէ :

COURS DE LANGUE ARMENIENNE
AU LYCEE CONDORCET

Les cours débutent le 1er Octobre, sous la direction du Prof. G. MEHIAN.

Pour les inscriptions s'adresser au lycée les vendredis de 19 à 21 heures.

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒՀԻ
Madame Simone VEIL

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 23, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
dans les salons de Paris Sheraton Hôtel
19, rue du commandant-Mouchotte - Paris 14

ԵՂԱՆԱԿԻՆ ԽԻՍՏ ՓԱՅԼՈՒՆ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

animé par DON MARYO et son Orchestre
attraction : le Chanteur NORAYR
de l'ambiance, du rythme toute la nuit

Entrée 40 F les moins de 21 ans 10 F

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով Աղքատախնամի կեդրոնը . 878 – 02 – 99 :

ԿԱՐԵՒՈՐ.— վերապահուած սեղանները ժամը 22էն վերջ եթէ չբռնուին, կը տրամադրուին :

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Լիբանահայ երիտասարդ օրիորդ մը որ սահուն հայերէն եւ անգլերէն գիտէ, կուվեռնանթի գործ կը փնտռէ երախայի կամ տարեց կնոջ մօտ : Հեռաձայնել՝ 770 24 58 :

ԿՈՉ ԱԶԳԱՅԻՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ՏՆՕՐԷՆՆԵՐՈՒՆ

Աղքատախնամի գրասենեակը բազմաթիւ դիմումներ ունի զանազան երկիրներէ Ֆրանսա գաղթող հայրենակիցներու կողմէ : Վարչութիւնս կոչ կ'ընէ առեւտրական հաստատութեանց տնօրէններուն որ նկատի ունենան վերոյիշեալներու պարագան եւ դիմեն Աղքատախնամի գրասենեակը, 77, Ռիւ Լաֆայէթ Փարիզ 9
Հեռ. 878 – 02 – 99

Որեւէ ճիւղի պատկանող գործաւորներ եւ պաշտօնեաներ հայթայթելու համար :

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի, Սեպտ. 30, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է եւ կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը Ուրբաթ (Հոկտ. 1) ժամը 21ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի տունը :

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի ընկերները, այս Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 1, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21-ին, ծանօթ հաւաքավայրը :
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԾՆՆԴԵԱՆ ԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ
Շաբաթ, Դեկտեմբեր 18

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88